

1610

D S S A W

1610

PETRI FORESTI
Alcmariani
OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM

Libri quatuor posteriores,

DE

Vulneribus,
Vlceribus,
Fracturis,
Luxationibus.

EX OFFICINA PLANTINIANA

RAPHELENGII,

1515. 15. cx.

PETRI FORSTII
ANATOMIA
OSTIUM
ET ORATIONUM
SIVE
ANATOMIA

Vulnibus,
Fracturis,
Lacerationibus

OPUS
LONDINI
1700

1
7
6

PRÆFATIO

A D

Rei Chirurgicæ studiosum.

N tibi, Amice Lector, quatuor
vltimos OBSERVATIO-
NVM CHIRURGICA-
RVM libros Clarissimi viri D.
PETRI FORESTI, p^{ri}ß. mem.
quorum hæc est series :

LIB. VI. De plagis, seu vulneribus cruentis, casu,
offensione, percussione, contusione,
ac concussionem.

LIB. VII. De ulceribus.

LIB. VIII. De fracturis.

LIB. IX. De ossibus luxatis.

Quibus ille totam planè rem Chirurgicam solitâ sibi
methodo absoluit: vt si iis priores, quinque De Tumori-
bus præter naturam libros adiungamus, Chirurgia stu-
diosis nihil amplius desiderandum sit, quod ad exactam
artis illius scientiam conducere queat: vtq; hisce nouem
voluminibus instructi, ad operationem ipsam, seu en-
cheiresin, Deo auspice, progredi audacter possint; præce-
dente

dente tamen necessariò exactâ Anatomia cognitione :
 de quâ hisce libris aliquid præmittere operæpretium
 non duximus : nam pauca dicere , rei magnitudo non
 patitur ; multa verò huc congerere , & Anatomicorum
 scripta expilare , Præfationis aut Prolegomenon angu-
 stia non permittit. Præsertim cum si quid explicatio-
 ne indigebat , & in Observationibus non liquidè satis
 aut exactè patebat , id ipsam Scholiis , quæ singulis Ob-
 servationibus more suo subiunxit , abundè enucleâris
 diligentissimus ille senex. Vale.

LIBRARIUS
 P. FORESTI
 P. FORESTI

CATA

De...
 De...
 De...

De...
 De...
 De...

F
 11
 6

CATALOGVS
OBSERVATIONVM

CHIRVRGICARVM,

horum quatuor librorum.

- LIBRI SEXTI,
qui est de plagis, seu vul-
neribus cruentis, casu,
offensione, percussione,
contusione ac concussione,
- OBSERVATIO I. De
vulnere simplici, ex malâ cu-
tatione facto lethali. pag. 1.
- II. De vulnere perpe-
ram iudicato non esse le-
thale. 5.
- III. De vulnere Hepa-
tis, M. Jacobi Carpi. 13.
- IV. De pulmone vulne-
rato. 16.
- V. De vulnere ventri-
culi. 18.
- VI. De milite in splene
vulnere, Jac. Carpi. 22.
- VII. De vulnere abdo-
minis, per quod omentum
dilapsum erat, & ab indo-
cto chirurgo abscissum. 23.
- VIII. De vulnere ventris
seu abdominis, ad interio-
ra penetrante. 36.
- IX. De sagitta vulneri
infixa extrahenda. 45.
- X. De vulneribus vene-
nato telo inflicis. 54.
- XI. De vulnere facto per
incisionem in facie. 56.
- XII. De vulnere in fa-
cie prope maxillâ sinistram
satis alto & profundo: ex
Carpo desumpta. 60.
- XIII. Carpi, De vulne-
re quodam penes raseram
manus secundū transfere-
tum inflicto. 65.
- XIV. Carpi, De altero
quodam in rasera manus
globo tormentatio icto &
læso. 67.
- XV. De vulnere in ocu-
li sinistri palpebrâ, Jacobi
Carpi. 71.
- XVI. De adolescente sex-
decim annorum, casu sei-
psum in pectore vulneran-
te. 76.
- XVII. De vulnere tranf-
eunte utramq. partem tam
posteriorem quàm antero-
rem ipsius thoracis. 79.
- XVIII. De quodam vul-
nerato in pede dextro, ad e-
dè vehementer, ut totus pes
circa cavillam seu mallico-
los

- los abscifus fuerit, cui in-
 gens dolor aderat. Iacobi
 Carpi. 87.
 XIX. De quodam vulne-
 rato in cubito brachii fini-
 stri, ut totum os cum suis
 nervis incisum esset, & ex
 dolore metus esset de spa-
 smo: Iacobi Carpi. 93.
 XX. De paralyti pollicis,
 ex incisione musculi: Lau-
 rentii Bruninck. 96.
 XXI. De syncope in vul-
 nerato. 98.
 XXII. De desipientia seu
 delirio ex ictu. 101.
 XXIII. De simplici vul-
 nere in carne. 103.
 XXIV. De vulnere pro-
 fundo & occulto, quâ-
 um ad latitudinem eiusdem, in
 parte superiore dorsi. 109.
 XXV. De cauo vulnere.
 111.
 XXVI. De cicatrice in-
 ducenda: Iac. Carpi. 118.
 XXVII. De vulnere fa-
 cto in crure, cum contusione
 à bombarda. 122.
 XXVIII. De contusione
 absque vulnere. 126.
 XXIX. De iuvene quo-
 dam ex saltatione supra pa-
 lum cadente, ac seipsum
 lædente. 132.
 XXX. De casu ab alto,
 in quo timebatur cōqual-
 fatio seu offensio mem-
 brorum internorum. 135.
 XXXI. De offensione &
 casu. 137.
 XXXII. De iis qui ex ni-
 mio pondere leuato ali-
 quid mali in corpore sense-
 runt. 141.
 XXXIII. De submer-
 sione aquæ. 144.
 XXXIV. De ictu ac vul-
 neribus illatis ab animalibus
 venenatis. 145.
 XXXV. De vulnere cum
 profusione sanguinis ex ar-
 teria. 157.
 XXXVI. De sanguinis
 profusione ex vulnere. 160.
 XXXVII. De vulnere in
 manu per transuersum fa-
 cto, tendonibus ac nervis
 transcisis. 170.
 XXXVIII. De nervi pun-
 cturâ. 183.
 XXXIX. De vulnere in
 iuncturâ & loco nervoso
 facto, pblegmone acce-
 dente; unde humidum
 quid extillabat. 185.
 XL. De nervi contu-
 sione. 192.
 XLI. De crure serrâ ab-
 lato. 193.
 XLII. De capitis contu-
 sione. 198.
 XLIII. De simplici
 contusione capitis, absque
 disruptione cutis. 207.
 XLIV. De contusione
 capitis, cum rupturâ cu-
 tis. 209.
 XLV. De rustico quo-
 dam, clauâ vulnerato, in
 ocu-

oculo, vsque ad eò vt inde
visum amitteret. 226.

XLVI. De vulnere bra-
chii, & de altero sub sca-
pulâ, & de tercio in dor-
so, penetrante ad interiora.
230.

XLVII. De vulnere tho-
racis, transeunte in pul-
monem: ex quo, factâ præ-
dictione, ipse vulneratus
obit. 235.

XLVIII. De vulnere
cum ense facto, penetran-
te ventriculû, lethali. 244.

XLIX. De tibiâ vulne-
ratâ: ex quo vulnere sub-
sequuta est mors. 255.

L. De vulnere lethali
sub planta pedis. 264.

LIBRI SEPTIMI,

qui est de vlceribus,

OBSERVATIO I. De
crure vlcerato & excoria-
to in superficie, in quodam
hydropc laborâte. pag. 267.

II. De vlcere quodam
inueterato & maligno. 271.

III. De vlcere alio quo-
dam maligno curato. 278.

IV. De vlcere quodam
ab omnibus medicis de-
licto, & casu curato: de-
inde & de quodam in de-
ploratis vlceribus experto
in medicamento. 282.

V. De quodam habente
vlcus calidum in tibiâ.
288

VI. De vlcere cum do-
lore, in quodam pletho-
rico. 290.

VII. De erysipelate vl-
cerato. 291.

VIII. De contusione
in qua metus erat de absces-
su frigidiore. 292.

IX. De supercrescente
carne in vlcere. 294.

X. De vlcere vermino-
so. 296.

XI. De vlcere cum os-
sis corruptione. 297.

XII. De vlceribus ma-
lis & malignis inueteratis,
300.

XIII. De vlcere virtu-
lento, corrosiuo, ambula-
tiuo, exedente. 312.

XIV. De vlcere fordi-
do & putrido. 320.

XV. De vlcere profun-
do & cauernoso. 323.

XVI. De fistulis, seu
callo obductis sinuosis &
arctis vlceribus. 333.

XVII. De excrescentiâ
cancrosâ supra oculum vl-
ceratâ. 343.

XVIII. De vlceribus ti-
biarum. 348.

LIBRI OCTAVI,

qui est de fracturis,

OBSERVATIO I. Deco-
strarum

starum contusione, in qua
metus erat fracturæ. pag.
353.

I I. De quodam qui
fracturam cruris patieba-
tur. 360.

III. De inferiore ma-
xilla con fracta. 381.

I V. De vertebrae seu
spondylibus colli attritis &
con fractis sine vulnere, vel
potius contusis. 385.

V. De fracturâ furculæ
pectoris. 387.

VI. De fractura costarum,
& plicatione earundem.
390.

VII. De fracturâ coxæ.
395.

VIII. De humero, ac
deinde etiam brachio frac-
cto. 399.

IX. De tibia fracta. 407.

LIBRI NONI,
qui agit de ossibus luxatis,
OBSERVATIO I. De
coxa luxata. pag. 414.

II. De maxilla infe-
riore seu mandibula luxa-
ta. 425.

III. De vertebrae spi-
næ luxatis & fractis, unde
mors subitanea subsequen-
ta est. 429.

IV. De humero luxa-
to. 434.

V. De cubito luxato.
439.

VI. De femore luxato.
443.

VII. De genu articulo è
suo loco paululum moto.
450.

VIII. De pede luxato.
453.

OBSER-

F

II

6.

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM

Liber sextus,

DE

PLAGIS, SEV VVLNERIBVS

CRVENTIS, CASV, OFFENSIONE,

PERCVSSIONE, CONTVSIONE,

AC CONCVSSIONE;

D. PETRO FORESTO *Alcmariano,*
Reip. Delfensis medico, auctore.

Sunt etiam interiectæ quædam Obseruationes Iac. Carpi chirurgi Bononiensis.

OBSERVATIO I.

De vulnere simplici, ex malâ curatione facto lethali.

PVER annorum duodecim, cum chely luderet, in pago Lange-diickio vocato prope Alcmariam, & cum alius quispiam puer, chelym auferre cupiens, ipsum aliquo modo offenderet, altercatione ac rixâ inter ipsos obortâ, vnus alterum præcutentem, cultello emisso vulneravit in clune, vulnere tamen non ita profundo: sed cum chirurgus rusticus imperitus, istius pagi

Inquinus, ipsum aliquot diebus malè tractasset, ac indebito modo medicamenta adhibuisset, vulnere phlegmonem induxit: quam cum multo minùs curare nosset, tandem gangræna vulnere ac locis circumvicinis suborta est: ac paucos post dies mors. Quamvis enim parentes pueri me aduocari iussissent, tamen cum gangrænam confirmatam esse viderem, puerum propediem moriturum iudicans, rem pro deploratâ reliqui; monens chirurgum, vt posthac cautius se gereret: nam vulnera quæ leuia videntur, si præpostero ordine curentur, id est, aut nimis citò consolidentur, aut non bene expurgentur, aut suppuratio non bene promoueat, mala & incurabilia fiunt, & primò gangrænam aut sphacelum, ac postea mortem inducunt.

SCHOLIA.

CVM in hoc libro sexto Observationum & Curationum nostrarum Chirurgicarum proposuerimus tractare de plagis seu cruentis vulneribus, breuiter scire oportet quod chirurgi recentiores vultus definiunt solutionem esse contiguitatis, recentem, cruentam, sine puro seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidentem. Hanc Auicenna interpretis non modo, sed & omnes communiter plagam appellant. Atque huius definitionis examinationem inuenies apud Tagaultium lib. 2. de vulneribus, cap. 1. Sic & Fallopius libello De vul. cap. 1. Vt possimus, inquit, integram vulnerum rationem tractare, primò videndum quid sit vultus: ac inde quot differentie, quibus species vulnerum distinguantur: tertio quid sit sperandum: quarto, qua ratione sanandum sit vultus. Quod ad primum attinet, vultus solutio est continui; idque consensu omnium scriptorum. Vt autem pateat melius quid sit solutio continui, vt innuit Auicenna & Gal. in 3. & 4. methodi; solutioni continuitatis contraria vnitas vel continuitas, cognita rectè vnione partium, cognoscetur & solutio continuitatis. Verùm solute vnitate varia species sunt apud eundem Auicennam: Vultus, inquam, vlcus, apertio, scissura, excisio, punctura, incisio, fractura, contusio, & id genus alia. Nomina autem solute vnitate apud Galenum 4. Methodi med.

Vulneris definitio.

Solutæ unitatis variae species.

med sunt vlcus quod in carne est. fractura. in osse; cōuulso siue
 dilulso in nervo; auulso vel dilulso in ligamento; ruptio in
 musculo; collisio vel corusio in vasis proprie. Continuum quo-
 que soluitur sanguinis subter cutem effusio, oris apertio, trans-
 colatio; de quibus alijs diximus. Ceterum vitium vulneris
 definitio bene instituta sit; & an vulnus simplex morbus sit,
 an compositus; an affectus partium simularum vel dissimila-
 rium; & multe similes quaestiones dilucide explicantur ab eo-
 dem Fallopio, praesertim primo capite dicti libri De vulneribus
 & 2. cap. ubi enumerat species omnes soluta unitatis; & 3. ubi
 vulneris definitionem exactissimè dat; & 4. cap. ubi vulnerum
 differentie enumerantur. Quae omnia apud ipsum videre pote-
 rimus, nostrum enim non est omnia illa transcribere. Vulne-
 rum autem tum ulcerum (nam apud Graecorum interpretes
 vulnus & vlcus pro eadem re videntur, quamquam Arabes
 vlcus esse volunt, ubi nondum est pus & vlcus, ubi pus
 adeit) due sunt duntaxat primæ ac maxima differentia 4. The-
 rap. Omne namque vlcus vel vulnus, vel absente causa que
 ipsum excitauit, consistit; vel efficientem ipsam causam an-
 nexam habet. At Vulneris iuxta Guidonem, prima differentia
 à natura partium sumitur siue consimilium siue instrumen-
 tariarum; & alia sunt in mollibus, alia in duris, vel mediocri-
 bus; alia in carne, adipe, piaguedine, hæc mollia sunt; in duris,
 vt ossium substantia, iuncturis: in mediocribus, vt nervis,
 tendonibus, nervis ligamenti, copulis, venis, & arteriis. In
 organicis, principalibus, vt corde, cerebro, hepate: in principa-
 libus ministrantibus, vt aspera arteria œsophago siue gula, re-
 nibus, pulmone: aut in non subsistentibus ipsis principis, vt
 in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso. & id genus aliis.
 Differunt quoque vulnera, siue plaga, pro telorum acutum à
 quibus inferuntur varietate, de quibus vidæus corporis figu-
 ram apud chirurgos multiformem vulneratam. Secundo sit-
 muntur differentie solutionis continui vulneratam ab ipsius
 morbi essentia, vt Gal. 3. meth. docet. hinc solutio unitatis qua-
 dam simplex est, siue symptomate aliquo: alia composita, cum
 duobus vel pluribus affectibus iuncta. Vido 4. Therap. Tertio
 à vulneris natura (vt lib. 3. methodi) vt à spacio seu quan-
 titate diuisionis, vt à magnitudine, paruitate, equalitate, in-
 aequalitate, profunditate, superficie, breuitate, longitudine. Item
 à figura, vt rectitudine, obliquitate. A generationis ratione, vt

Nomina so-
luta unitatis.

Vulnecum
quæ differen-
tiæ primæ.

Primæ diffe-
rentiæ à natu-
ræ partium
diuisio.

Secunda diffe-
rentiæ ab essentia
morti.

Tertiæ diffe-
rentiæ, sum-
ptæ à naturæ
vulneris.

4 OBSERVAT. CHIRVURGICARVM

4. quia totum sit incisum, vel dirupium; vel pars incisa & pars dirupta. Ab his & iudicia curandi, & indicationes & anxialis quoque ac modus curationis omnino desumuntur. Vide Gal. 3. Therap. Absolutis differentiis vulnerum, nunc de causis agamus. Circa causas autem primo observandum 4. Meth. 3. quod antiqui nonnulli causas vulnerum diligenter esse observandas putabant, quia sive eis curari vulnera non possent: atque hi à Galeno, idq; iure, reprehenduntur. Sed tamen à nobis cognoscende sunt causa, & quia ducunt ad cognitionem morbi, & quia monent nos de latente aliquo affectu. Sciendum ergo an instrumentum secans fuerit graue, vel leue, vel rubiginosum, vel veneno infectum. Est autem omnis causa vulneris vel instrumentum inanimatum, ut gladius; vel animatum, ut dentes viuientium animalium. Licet etiam Galenus soluta vniuersis causis (lib. 2. de morbis & symptom.) summam in duas contrahat, externas scilicet vel internas, aut ex ipso corpore orientes; recentium tamen vulnerum, quatenus recentes plaga sunt, causæ consentur quacunque extrinsecus aduentitia vulnerare, perforare, incidere, abrumperre, contundere, & distendere possunt. Has autem vulnerum causas speciatim expressit ac enumerauit ad longum Haly abbas 4. reg. dist. dum ait: Vulnera fiunt vel à corpore inanimato, ut ense, baculo, lapide, aut alio quouis simili: vel ab animato, ut venenatorum animalium punctura, aut ferarum morsu. Ex quibus alia rursum sumuntur vulnerum differentia. Quandoquidem alia incisiones, alia contusiones, alia verò morsura dicuntur. A quibus etiam curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. nam externe causa curationem non indicans, sed affectum, ut docuit Galenus lib. 4. Meth. Rei enim presentis est curatio, non absentis, inquit 3. Methodi. Notæ autem vulnerum non aliunde petende sunt, quam ex indicio sensus, sed visus maxime. Sic & Fallopius: Quod ad signa, subiiciuntur sensui ipsorum vulnera: quod si lateant, cognoscimus ex lesa actione partis quam timeamus esse vulneratam. Colligimus verò id etiam ex exeuntibus. Nunc ad presagia vulnerum veniamus; prius hoc sequenti vulnerati interposito exemplo.

De causis
vulnerum.

F

11

6.

O1.

OBSERVATIO II.

De vulnere perperam iudicato non esse lethale.

VIR ille qui Delphis in abdomine anno 1574 vulneratus erat (quo etiam ex vulnere tandem mortuus est) ita leuiter primùm vulneratus esse videbatur, vt omnes chirurgi qui illud vulnus contempserant, illud prima fronte prorsus non lethale esse iudicarent; & ob id plurima remedia ad eius curationem frustra tentarent: sed postea corpore defuncti inciso, & vulnere latius aperto, inuentum est vulnus illud penetrasse viscera interiora, ad eò vt intestina nigra & corrupta spectarentur; & animaduertentibus abscessum purulentum intus latitasse, cum tanta corruptione & virulentia, vt nos omnes qui præsentes eramus, ob putorem ac graueolentiam in cubiculo in quo cadaueris inciso fiebat, morari diu non potuerimus. Quare quod ad vulnorum præslagia attinet, rectè dixit Fallopius in libello suo De vulneribus cap. 6. de vulnerum præslagiis, hoc caput difficillimum esse. atque ideo vt etiam cauti simus in proferendo iudicio de vulneribus, diligenter inquirendum est quid sit præslagium, & quæ ratione sit præslagiendum. Duo enim sunt quæ præuidere debet medicus in curatione vulnorum. Alterum est quod continet symptomata quæ superuentura sunt, aut non superuentura, à principio curationis vsque ad finem, quod maximè in curatione vulnorum particularium cognoscitur. Alterum est quod continet finem; an homo morietur vel sanabitur; an tardè, vel citò; an aliqua pars remanebit manca, vel læsa, vel libera. Omnia hæc oportet præuidere. Oportet etiam prænuntiare certam noxam, an fuerit circa sensum, an circa motum, vel circa temperiem, vel circa collocationem partium. Cùm autem hæc fiant, aliqua sunt necessariò, aliqua casu fiunt, id est, possunt fieri & non fieri. In

vniuersa tamen natura vulnere aliqua reperitur
 tur vulnera quæ necessario mori consequitur ; &
 hæc lethalia & insanabilia à Celso vocantur. Alia
 quæ necessario sanari debent, etiã si malè tracten-
 tur à medico ; & hæc salubertima vocantur. Quæ-
 dam autem sunt quæ non necessario sanantur , sed
 semper relinquunt noxam aliquam, etiã si sanen-
 tur, & malefica dicuntur. Quædam autem vt pluri-
 mum, sed non necessario, afferunt mortem, & peri-
 culosa vocantur à Celso lib. 6. cap. 26. Quædam au-
 tem ex æquo possunt sanari & interficere ægros ; &
 hæc mala vulnera à Celso vocantur, à Galeno gra-
 uia & difficilia. Vt hæc igitur cognoscantur, & pos-
 sit prænuntiari successus vulnere, quatuor sunt
 obseruanda. Primò pars affecta : secundò morbus
 ipse : tertio habitus corporis : quarto res naturales.
 Circa primum caput obseruandum est membrum
 vulneratum, & eius præstantia, & dignitas. secundò
 an pars dura, an mollis. tertio an calida, an frigida.
 quarto eius situs, an profunda an eminens. quinto
 numerus partium. vltimò vsus partium. Quod ad
 secundum caput, consideranda est magnitudo mor-
 bi, qualitas, situs, symptomata coniuncta morbo,
 vltimò complicatio aliorum morborum cum vul-
 nere. Circa tertium caput obseruandus est habitus
 totius corporis, an bonus, an malus ; an cacochy-
 mum sit corpus. in tali corpore vulnus lethale est, si
 sit alicuius momenti. Oportet etiã obseruare ha-
 bitum singularum partium, & an in toto corpore
 sit aliqua affectio mala, aut si vulneratus laboret fe-
 bre, vel morbo Gallico, vel alia labe vniuersali to-
 tius corporis. præterea ætas obseruanda est diligen-
 ter. Circa vltimum obseruandæ sunt res non natu-
 rales, vt victus præcedens, & præterens, & plenitudo
 & euacuatio corporis, & motus, & quies, vigilia &
 somnus, & loca in quibus consistunt vulnerati. Aer
 enim maximè facit ad præsegiũ vulnerum : ita
 etiam

etiam tempestates; & animi passiones sunt obseruandæ. Sit autem vobis hoc pro exemplo præfagiendi: Si vulneretur pars nobilis ab instrumento infecto, & pars ipsa sit principium alicuius facultatis, & temper sit in mori, & sit in corpore cacochymo; certam mortem prænuñciabitis, etiam si non adsint omnes istæ conditiones, dummodo aliquæ earum adsint. At in vulnerato, quem isti Delphenses chirurgi præ manibus habebant, etiam in morte ipsa totum corpus colore viridi ad citrinitatem declinante infectum erat, magnam in vulnere arguens corruptionem, ut isti chirurgi imperitè iudicarent hominem interitiâ infectum. Quare hæc de præfagiendiratione in vniuersum sint dicta: quæ ipsa postea etiam ex Scholiis tum exemplis sequentibus multo clariora euadent.

SCHOLIA.

IUDICIA verò seu signa prognostica vulnerum, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumuntur ex subtilitate, usu atque actione affecta cuiusque particule: & præterea ex propria ipsius dispositionis seu affectus essentia, item ex symptomatis qua vulneribus ipsis accidunt, ut ex sequentibus patebit. Itaque indicat Gal. lib. 4. Therap. quod magna & grauius vulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariam autem vulnera ipsa, ut & reliqua omnia vitia, grauius magna que redduntur. Nempe vel propter afflictam partem excellentiam, vel præcellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propter ea quod sunt cacochæ, id est, maligna, contumacia & rebellis. Hinc vulnera que in capite accepta sunt, aut intra thoracem, intravero etiam peritonæum penetraverunt, non paruum periculum aduehunt, potissimum si quid interiorum unâ sit vulneratum. Quinetiam cacochæ esse, quæcumque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque (ut Galenus inquit lib. 14. Therap.) omnes serè sciunt: empirici quidem ex sola ipsa experientia; qui vero corporis naturam scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarum partium natura. Vbi enim tendones & nervi & carne vacua, atque ossa loca sunt, his doloris, vigiliarum, convulsionis & delirij periculum instat. Ad hæc vul-

Notæ & iudicia vulnerum vnde petantur.

Vulnera trifariam magna & grauius reddi.

Vulnera in articulis cacochæ esse.

Vulnera que futuris indigent, periculo non vacant.

Præstantia partis. lib. 6.

usura quæ ad eò magna sunt, ut futuris indigeant, aut si non his, certe deligatur à periculo non vacant. Cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per transversum penitus dividunt, magnasq; venas, nervos, arterias, atque etiam medullas ipsas dividunt ac contundunt. Primum (nempe partiæ læsæ præstantiam) hoc aphor. nobis expressit Hippocrates: Vesica discessa (id est, magno atque profundo vulnere divisa) aut cerebro, aut corde, aut septo transverso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut icore, lethale est. Ideò ego aliquando chirurgum Alcmaria rivi, qui eum vulneratum quandam curaret vulnus in dorso circa humerum habentem, quod ipsum vulnus tamen non penetrabat, cum tamen antea tabe laborasset, & cum vulnus ad optimam saniam non perveniret, circa pectus etiam exterius oborto apostemate, deinde alio ab seffu in latere, atque alio in inguine & circa testiculos; tandem ab seffu aperto circa testiculos & pudendum, cum materia purulenta una cum urina efflueret, chirurgus putabat substantiam vesicæ læsam & perruptam fuisse; quod si ita fuisset, eger paulo post obiisset. Verùm cum non moriretur nisi post longum tempus, idq; non ex vulnere aut apostemate, sed tabe consumptus ex hecica febre, qua etiam ante vulnus in seffum laboraverat, manifestum fuit ipsius vesicam neutiquam læsam fuisse. Tertij porro signi, utpote mali moris vulnerrum, seu cacocæthie mentionem ille idem Hippocrates fecit in alijs aphorismis, ubi tradit eos, quibus tumores in ulceribus apparent, non admodum conyelli, neque insanire; verùm his de repente emanescen-
 tibus, quibusdam convulsiones & distentiones fieri; quando scilicet vulnera à tergo infestant, quibusdam verò insaniam, vel lateris dolorem acutum, vel suppurationem; cum scilicet in partibus anterioribus, quæ venosæ sunt atque arteriosæ, vulnera conigerint; vel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei. Idem mox subiungit: Quod si in vulneribus prænalidis, sine fortibus & præavis, tumor non appareat, malum est ingens, hoc est, noxa est magna. Etenim in his suspicari licet materiam, quæ vulneribus incumbere assolet, auerti, ac transmutari in se-
 dem aliquam principem. Vulnera autem præna hic appellat ab Hippocrate (ut Galenus ait in Comment.) exitimandum est, quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maximè nervosorum. Nam in capitibus musculorum, musculus nervi
 adnascen-

Aph. 67. lib. 5. Tumores de repente detumescentes, malum portendunt.

Aphor. 66. lib. 5.

Præna vulnera.

F

M

B.

adnascentur; ex finibus autem tendentes oriuntur. Ceterum nomine periculi in precedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis vel particularis membri, quæ quidam vita est priuatio, aut (ut dicunt) maleficium, aut læsa partis impotentia perpetua & inexpugnabilis, hoc est, priuatio sensus ac motus, ac propria actionis ipsius; ad id ut non amplius membrum aut particula corporis nuncupetur, sed denominatiuè (ut aiunt) & equiuocè, veluti lapideus oculus, aut areus, ut voluit Aristoteles lib. 2. de anima & quarto Meteor. Porro iudicij huiusmodi vulnerum cognitio (ut dicebat Tagantius, quem sapissimè in hoc libro sequemur) apprimè necessaria est cuiuscunque chirurgus, sed ei maximè qui ex decreto magistratus super acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna, iudicium rectum ac æquum ferre compellitur. quare in puero hoc vulnerato, de quo Observatione 1. huius libri egimus, rectè quæ iudicasset vulnus minimè lethale fuisse, sed à rustici medicæ imperitiæ lethale factum. Itaque ante omnia scire debet chirurgus, quæ vulnera lethalia sint ac insanabilia; quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentiæ hominis (ut rectè nos admonet Celsus) cum quis seruari non potest, non attingeres nec subire speciem eius, ut occisus, quem fors ipsius peremit. Hoc modo cum ego accitus essem aliquando ad vulneratum in pectore, vulnere transiit in pulmonem usque; (nam accepta candela ardente una atque altera, compresso ere, uti mandabam, aer seu spiritus ex pectoris vulnera prorumpens candelas extinxit:) nec ego, nec chirurgus sanitatem polliceri voluimus, cum malum incurabile esset: quamuis empiricus quidam superveniens, audacter ipsi sanitatem integræ polliceretur, rerum omnium, ac præcipuè artis quam profitebatur imperitissimus homo: nam ager seu vulneratus ille, paulo post, ut prædixeramus, & cum Empirici magna ignominia animam expiravit. Deinde ubi gravis motus, sine certa tamen desperatione, est, indicabis necessariis (id est, familiaribus & amicis periclitantis) in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel sefellisse videaris. Sed ut hæc (inquam) prudenti viro conueniunt, sic rursus historionis est, parnam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Ceterum (ut ad propositum reuertamur) scire oportet ex mente Galeni in Commentario aphorismi paulo antè citati, vesica discissa &c. vulnerum quadam esse valdè & ex necessitate

Nomine periculi quid intelligatur.

Utilitas et necessitas doctrinæ prognosticæ vulnerum.

Lib. 8.

Historia Empirici in petiti promittentis sanitatem in pulmone transiisse.

IO OBSERVAT. CHIRURGICARVM

rate lethalia; quaedam verò non ex necessitate, sed magna ex parte salua esse; contra verò, quaedam omnino sanabilia, quaedam ut plurimum. Lethalia sunt ex necessitate ac insanabilia, quae cordis substantiam penetrant. Hac enim protinus hominem à vita tollunt: ut euenit Alemarie Iohanni chorano satorie filio, ab Arnolde Venio inueno vulnerato; nam ab insucto vulnere illicò cum sanguine simul animam efflauit. Quando, quidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatus ad ipsum, veluti ad praecipuam vitae arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, ut laesa pars ferat suppetias, transmittitur; unde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituum resolutio mox consequitur, vel in percusso viscere tumor praeter naturam, maxime autem phlegmone exciatur, vel tanta fit sanguinis collectio, obstructioq; tam insignis, ut vitalis spiritus in corpore vniuersum, ut oportebat, amplius diffundi non possit. Quo fit ut venis & arteriis languiscentibus, pallefcant vultu, & frigido, maligno odoris oborto sudore, extremisq; partibus frigidis apparentibus, matura mors sequatur. Cor enim neque solutionem continni diu (ut inquit Antenna 2. primi §.) nec apostema vitâ permanentis perferre potest. Refert tamen Beniuentus de abd. morb. caus. cap. 65, se etiam in cordis tunica curasse. At Fallopius, Primum, inquit, locum tenet vulnus in corde, quod necessario lethale est. Nemo enim vulneratus in corde diu superuixit naturaliter, nam si obseruamus praesentiam partis, necessario mors sequi debet, ita etiâ si consideremus eius substantiâ, quae dura est, nec potest agglutinari: ita & si eius motum perennem spectemus, ac praeterea si temperiem; calidius enim omnibus aliis partibus est cor, quod propterea facile potest inflammari. Si addatis postea magnitudinem vulneris, & habitum imbecillum corporis, certissima erunt signa moris. Succedit vena cauis, cuius vulnus necessario est lethale; non quia nobilissima sit pars, sed ratione vitus, quia cum totum sanguinem contineat, ipsâ etiam vulneratâ totus sanguis effluit, praeterea substantia est nervosa, quae rursus gigni non potest, addatis situm profundum, qui non potest manibus attingi. Ideò vulnera vene cauae necessario sunt lethalia, nisi Dei munere sanentur. Succedit arteria magna, cuius vulnera lethalia sunt, easdem serò ob causas propter quas & vena magne vulnera, praeterea etiam ob continuum motum qui agglutinationem prohibet. Succedit

Vulnere ex necessitate lethalia.

Cordis vulnus cur lethalia.

Vulnera cordis.

Vena caua vulnera.

Arteriae magna vulnera.

cerebrum, de quo dubium est an eius vulnera sint lethalia, an non: tamen quia non mouetur, & molle est, & frigide temperat, colligere possumus eius vulnus non esse necessario lethale. nisi ergo vulnus sit maximū, & circa basin cerebri, & adnexum cum aliis morbis, ut cum inflammatione membranarum, non est necessario lethale, sed vs plurimum, vel ex aquo. Si sit vulnus magnum, non autem maximum, & sit cum ablatione substantia cerebri, cum inflammatione membranarum, est lethale vs plurimum. Si autem vulnus mediocre, sine ablatione substantia, & sine inflammatione, est lethale ex aquo. Vulnera ergo cerebri non sunt necessario lethalia, quia cerebrum non est instrumentum vitæ & caloris naturalis, nec etiam deserviens instrumento vitæ, nec habet duram substantiam, sed mollem & frigidam, quæ facile non inflammat nec mouetur, sed quiescit, ut plurimum agro lethalia sunt, non autem necessario. Sed contrā est Hippoc. in lib. de vul. cap. qui dicit vulneratos in cerebro mori. Respondeo, Galeni exemplo, qui Hippoc. apho. sect. 6. aphor. 18. ubi qui habent resectum cerebrum, vel vesicam, necessario mori dicit, de maximis tantum cerebri & vesica vulneribus intelligendum putat. Ita ego Hippoc. in lib. de vulneribus de maximis tantum vulneribus loqui puto, quum ait vulnerato cerebro mortem necessario succedere. quod quidem ex eodem Hipp. confirmatur, qui in 2. prorrhetic. enumerans partes, quæ vulnerate inducunt mortem, eas dicit non ex aquo, sed aliàs magis inferre, aliàs minus. eas autem inferre mortem, quæ maximis vulneribus afficiuntur loquitur ergo Hipp. de maximis vulneribus. Hec Fallopius, sicut & alij dicunt quod & mortem etiam adferunt inenitabiles magna ac profunda vulnera substantia cerebri, iecinoris, dia-phragmatis, stomachi seu œsophagi, ventriculi, asperæ arteria, pulmonis, lienis, cystis fellis: renium quoque & tenuium intestinorum, præsertim eius quod ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium aut ipsi principali-bus membris seruientium, ministerio quidem, seu ad vitam necessario. Idem autem vulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicuntur, quoniam nullus ex eis seruetur unquam, mortemq; comminantur inexcusabilem, ut in sequentibus demonstrabitur. Seruari etiam non possunt Celso, quibus in saina, medulla percussa est, & quibus circa fauces graves vene vel arteria præcise sunt. Vulnera verò ea non ex necessitate, sed secundum

Cerebri
vulnera.

Cerebri
vulnera.

Vulnera
magna ex
parte letalia
sunt.

plurimum mortalia dicuntur, quæ ad regionem prædictarum partium perveniunt, vel eas leniter ac superficietenus duntaxat attingunt, non autem præalti adiguntur, nec effatus digna sunt. Ad hæc quæ in capite musculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia ut plurimum, at non ex necessitate dicuntur, quoniam vulnera, nisi rite tractentur, prorsus ex eis commoriendum sit; si verò in nullo peccatum sit, illos interdum sanari contingit. Hinc Guido se quendam vidisse affirmat, qui in parte postica capitis vulnus acceperat, ex quo parva quadam portio substantia cerebri exierat (ut ex memoria læsione cognitum est) & tamen is à tali vulnere convalescit; restitutaq; est illi ex integro, post curationem vulneris, memoria. Non tamen asserit illum superstitem per manere potuisse, si tota una cellula, sem totus unus ventriculus, per vulnus exiisset, ut de quodam Cellario refert Theodoricus. Sed nec Galenus (Comment. 18. lib. 6. Aphorism.) etiam adfirmat in illo adolescente, quem vulneratum vidit Smyrna in Ionia, viuento adhuc præceptore suo Pelope, aliquid substantia cerebri ademptum fuisse, sed duntaxat eum vulnus effatu dignum accepisse in altero anteriorum ventriculorum cerebri; quos ob id geminus natura condidit, ut si alter ipsorum læsus fuerit, reliquus adhuc subserviat. Sed & hoc tamquam admirabile, ac stupendum quoddam incredibileq; spectaculum, seu naturæ miraculum narrat idem Gal. lib. 8. de usu partium corporis humani: ipsumq; adolescentem tandem sanatum fuisse refert, Dei potius, ut credebatur, voluntate, quam vlla humana arte. Quod si (inquit) ambo ventriculi simul fuissent vulnerati, ne temporis quidem momentum is vivere potuisset. Unde colligit ibidem geminitatis (ut sic dicam) quorundam organorum necessitatem. Cerebrum itaq; insigniter & ad ventriculos usque vulneratum sanari, rarissimum est & panè incredibile, ut in Commentario aphorismi superius citati, (nempe 18. lib. 6.) Galenus asseueravit; ubi verum esse scribit, quod magna vulnera, quæ consuevit Hippocrates ita nominare, dissections & precisiones, in prænominatis particulis mortem adferunt inenitabilem; fateriq; omnes, quod vulnera, quæ usque ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, procul dubio internecant, mortemq; adferunt præpropterea. De his egimus lib. 9. Obs. & Curat. medicinalium nostrarum obs. 35. & 36. de dolore capitis ex vulnere capiti insulto. Vide & alia

A. adolescens
qui ex vulnere
cerebri
convalescit.

exempla in Scholiis eiusdem Obser. Sed & ille qui in capite ad tempora lapide ictus fuerat, ilico mortuus est, ut videre potes scholio obi. 32. eiusdem libri. Porro vulnera cerebri & membranarum ipsum obuoluentium (quas Graci *μνίσσας* vocant) idè lethalia sunt, quoniam ad lesionem ipsius cerebri & membranarum ipsum continentium, sequitur laeso, & interdum abolitio actionis muscularum thoracis, & aliorum membrorum respirationi subseruientium. Horum autem actione desperata, perire simul respirationem necesse est: unde cordis quoque temperamentum soluitur; quo fit tandem ut etiam animalis ipsius necessario sequatur interitus, ut lib. 5. de loc. affect. scribit Galenus. Cerebro igitur laeso insigniter, aut meningibus ipsum continentibus discussis, hominis atq; omni animanti prorsus commoriendum est. At nunc de hepatis vulnere. Sed prius casum M. Iacobi de Carpo Bononiensis, chirurgi expertissimi, hic ponamus, quem inuenimus in libro M. Iohannis Tiengy manu scripto.

Vulnera cerebri cur lethalia.

OBSERVATIO III.

De vulnere Hepatis, M. Iacobi Carpi.

NEPOS Magistri Iustiniani Fantini anno 1522, die 24. Iunij vulneratus erat in hepate; ex cuius vulneris orificio modica pars hepatis dependebat, quam Carpus in prima visitatione intromisit, aut reposuit; eandem tamen partem natura postea separauit. Altero die manè hoc medicamentum exhibuit: ℞. rhab. optimi in substantia ʒj. mummiæ gr. x. rubiæ tinctorum gr. xx. cum paucò vino rubeo fiat potus. Victus ratio hæc erat: Panem semel atque bis in aqua communi abluerè iussit, ut caliditas panis amoueretur: deinde ponebat prædictum panem in aqua chalybata, in qua bullitus erat hic facculus, pulueribus sequentibus repletus: ℞. mastice, tragac. gummi arab. thuris, sem. plantag. ana ʒß. Et isto pane cocto cibabat vulneratum, donec sanguis in vulnere restrictus fuit. Tertio verò die capiebat sya. sequentem: similiter quinto, sexto & septimo die:

die: ℞. syr. de myrto ℥ j. syr. de end. ℥ ℞. aq. end. plantag. ana ℥ j. ℞. misc. Octavo die hoc pharmacum cepit: ℞. rhab. electi ℥ iij. schœnant higr. vi r. mannæ electæ ℥ ij. cum aq. chamomillæ, end. q. s. fiat potus. Modus verò medendi vulneris hic erat. In secunda visitatione, vulnere, prius tamen à sanguine absterfo, tentam, (ita enim vocant) modicè hoc emplastro illinitam imposuit: ℞. sang. dracon. in lachryma, myrtill. boh arm. ana ℥ ij. ros. rub. m. ij. puluerizentur omnia subtilissimè per se, & emplastrum ex eis cum albumine oui conficiebat. Deinde vulnus oleo rosato tepido inungebat circum circa, & pulvere sang. draconis aspergebat. Tertio stuppam in aceto infusam & expressam, & in dicto emplastro illinitam superposuit. Quarto peciam panni de lana in aceto infusam ponebat. Ultimo fasciavit & sic continuavit per quatuor dies. Postea dimisso illo emplastro tentam infusam in oleo abietino & oleo rosato imposuit; & circa vulnus cum oleo rosaceo, & prædicto pulvere procedebat; ultimo loco peciam lini in vino styptico infusam & bene expressam, in quo vino bullerant salvia, tosmarinus, rosæ rubæ, vulnere imponebat: & sic processit vsque ad septimam. Deinde præscripsit vnguentum generans carnem; cuius descriptio hæc est: ℞. olei abietini, myrtini ana ℥ ij. ceræ ℥ j. thuris, sang. dracon. ana ℥ ℞. fiat vnguentum: quo vnguento illinebat tentam. peciam verò ex lino illinebat vnguento basilico maiore, & aliquando vnguento resinæ. Postea consolidavit cum ceratis illi convenientibus. & sic, Dei gratia, sanatus est.

SCHOLIA.

Hepatis
vulnera.

CVIDO à Causiaco asserit hepatis vulnera, etiam circa fibras ipsius, non tamodum tamen profunda, nec cum ablatione alicuius portionis substantiæ ipsius, glutinari & profusus sanari. Quæ in re Galenam sequutus est, qui in Comment. 18. lib. 6. apho. haud quaquam veritati consentaneos dixisse

dixisse refert, qui non solum vulnera, quae in summa iecinoria parte consistunt, sanari posse adfirmabant, sed & profunda quoque in sibiris eius facta, imò & fibras ipsas abscissas. Hic tamen, ut habet historia (quam ex libro manu descripto à M. Iohanne Tiengio medico sicut habui, discipulo ipsius Carpi) pars exigua hepatis à naturâ separata fuit, vulnere tandem consolidato. Ceterum quicquid sit, causa ob quam vulnera iecinoris magnâ ex parte lethalia sint, est, quia propter defectum nutritionis cor languet, ac emoritur; atque ita tandem deperit animans, sed non illico. Quandoquidem ob vitium hepatis & imbecillitatem, sine alimento permanens eger, diutius etiam sufficere potest, ut Gal. est author lib. 5. de loc. affect. sic inquit: Vbi recur affectum est, tum ob inediam moriuntur animalia: verum per longa temporum spatia, in huiusmodi afflictibus vitam præstare possunt. Sed de intemperie & morbis in compositione hoc loco potius agit. Si autem vulnera hepatis magna ac profunda sint, venaq; porta dicta iecinoris cauo commissa (vbi Delphensi euenit, qui calcem vendebat; huius & mortem prædixi; cui à vulnere influcto venter mirum in modum attollebatur, & liquida ac sanguinolenta deieciebat) vel concava ob ipsius gibbo prodiens, dissecta fuerit, vel larga sanguinis profusione aborti breui temporis spatia moriuntur, qui ita sunt vulnerati, priusquam vulnera agglutinentur. Hepatis itaque vulnera (nam, iuxta Fallopium, post cerebrum hepatis sequitur) aliqua lethalia sunt, aliqua non lethalia. potest enim quoad substantiam, quoad motum, quoad usum facillime sanari, si sit vulnereatum: sed difficultatem faciunt particulae ex quibus constat, & situs. Si enim non vulnereetur hepatis, circa venam cauam, & circa partem vena cauae vel portarum, nullo modo potest sanari: in reliquis autem partibus sanari potest. Leuis etiam eius vulnera ut plurimum lethalia sunt, magna vero, & quae circa venam cauam sunt, necessarid lethalia. Vulnera quoque diaphragmatis prorsus incurabilia sunt, maxime si in parte eius nervosa fiant; hinc enim parte exangue est, adhaec in continuo est motu: quae duo sanè prohibent ne labra vulneris agglutinentur. Nervosa namque corpora semel diuisa numquam coeunt, ea praesertim, quae in perpetuo sunt motu, cuiusmodi est septum transversum. Quippe tamen si dici solet, quod vulnera quae sananda sunt, vitique quietem requirunt, non solus tamen motus diaphragmatis,

Historia vulnerati in vena porta caua cincti.

Vulnera diaphragmatis quando insaniabilia.

Nervosa substantia & motus, adglutinationem impediunt.

18. 3. Meth.

etiamsi perpetuus, vulneris adglutinationem impedit; sed & nervosa quoque ipsius substantia. Quod abundè testatur Galenus, his verbis: Transuersis septi vulnera, in carnosis quidem partibus subinde coalescere sunt visa, eius motu non obstantè. Que verò in nervosis eius herent, insanabilia sunt. Sic etiam Fallopius: Diaphragma, inquit, si vulneretur in parte carnosâ, vulnus magnâ ex parte est lethale; si tamen in parte nervosa, semper succedit mors, quia tunc semper succedit convulsio ferè totius corporis, delirium & inflammatio; & non possunt apponi medicamenta. Sanè difficilis gravisque curatio est etiam eorum que in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone occupavit. Accidit autem hac curandè difficultas ob eam rem quòd in ea vulnera sanies defluit, qua impedimento est ne lãbra solute unitatio coalescant. Sic ille ager qui in Platea Flandrica Delphis vulneratus decumbebat, à chirurgo imperitioso, aut negligentiore saltè, non adeo bene tractatus, etiam duobus vulneribus externè oclusis, sanie collecta in ventre & paulo supra diaphragma, tabe tandem consumptus obiit. Factâ incisione viscera interna læsa non videbantur, nisi quòd levis cicatrix, nondum tamen curata, in parte carnosâ diaphragmatis apparere videretur. Dubium iudicium erat, utrùm ex vulnere per se lethali, an potius chirurgi imperitiâ obieris. Sed de vulneribus pulmonis & hæc addamus.

OBSERVATIO IIII.

De pulmone vulnerato.

PATER atque filius, rustici, in pago quodam Gracht dicto, in Waterlandia, eadem cohabitantes domo, atque eodem victu vtentes, dum extra pagum spaciarentur, ortâ inter eos lite, pater minatus est filio; atque eundem cultro euaginato & stricto inuadebat: sed profugus filius, patrem ipsum per cespites ex improviso cadentem, cum se ipsum defendere nõ posset (adhæc senem admodum) cultello in ipsa pulmonis sede percussit. qui cum non statim moriretur, sed ultra quatuor pluresve menses vitam protraheret, idè nos ad eum vocati sæpe ipsum

ipsum inuisimus. Verum facto prognostico, pulmonis vulnera esse incurabilia, nihil in curando isto vulnere proficere potuimus. Tandem itaque ex eodem illo vulnere, cum non consolidaretur, tæbe superueniente, ac pus per os expuens, longo tempore vitam miserè protrahens, consumptus mortuus est. Sed & hoc magis miratu dignum, quod in vulnerato qui in Nosocomio Delphensi decumbabat, vidimus: qui cum ultra quatuor annos ex vulnere pulmonem læsum habuisset, cum rectus sedebat, impetu ac spiritu quodam per vulnus prope modum consolidatum, sed instar fistulæ efformatum ac induratum, pus cum flatu & murmure euomebat. Sed cum sequenti decocto per me præscripto vteretur, melius habebat: adeo, vt potio sæpius fuerit repetita: & quod magis admiratu dignum est, licet prius consumptus ac ad tæbem inclinare videretur, tamen postea restauratus ac robustior factus, exiit è Nosocomio ad proprias aedes: nec de eius morte adhuc quicquam audiui; quamquam existimem vulnus istud quod in pulmone habet, numquam exactè ac planè consolidatum iri. Potio autem nostra, quam ipsi præscripseram, & quam auro præferebat (cuiusque formulam summis precibus à me postulabat, et si satis communibus rebus constaret, nec inter arcana recenseri debeat) erat talis: ℞. vngulæ caballinæ m. j. β. herbæ veronicæ, garyophyllatæ, caulium rubrorum, saniculæ vtriusque ana m. j. agrimonæ (egregiè etiam facit ad fistulas) pentaphyllonis ana m. β. rad. consolidæ maioris ℥ iij. coquantur in aqua communi pro lib. j. adde mellis ros. colati ℥ ij. syr. iuibini ℥ j. misce.

SCHOLIA.

Vulnera (inquit & Tagaultius) que pulmonibus incidunt, idè curatu sunt difficillima, imò magna ex parte incurabilia, quoniam promptissimè phlegmonem excitant; quæ si semel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulnera glutinandi

mandi spes est. Adde quòd ea qua sanandi vlceribus idonea sunt medicamenta, contingere illa integris saltem viribus non possunt. accedit præterea & illis sanandi difficultas, quòd respirando mouentur, & tussiendo lacerantur. Ait & Fallopius Vlcera pulmonu per se inferunt mortem ex aquo, & ex aquo etiam possunt sanari. Notandum tamen, quòd si vulneretur pulmo in parte carnosa, in qua sit aliquis insignis ramus venæ arterialis, necessario moritur homo, quia suffocatur à quantitate sanguinis. cognoscetis autem tale vulnus, quia exspuitur sanguis copiosus, spumosus quidem, sed niger. Succedit medulla spinalis: qua si vulneretur ad sui principium, necessario sequitur mori, quia vniuersi corporis conuulsio succedit. Si autem ad inferiores partes vulneretur, vulnus necessario lethale non est, nisi sit magnum, aut punctum illatum: quauis semper conuulsio succedat, sed non ita magna ac si in principio spinalis medulle vulnus infictum esset. Caterùm vlcera tracheæ, id est, asperæ arteriæ, effatu digna, & maximè quæ cartilagineam eiusdem substantiam occupant, rarò etiam ad sanitatem perducuntur. particula enim hæc dura est & exanguis: assiduèq; per vulnus fit respiratio, quæ sanè impedimento est, quo minus labra coalescant. Magna quoq; œsophagi vlcera, inter exitialia atque insanabilia numerari solent: tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sanè adglutinationem prohibet, tum quòd eiusmodi vlcera duntaxat, ut Galenus ait lib. 6. Methodi, contactu medicamentorum in transitu fruuntur: sicuti & quæ in ore seu orificio ventriculi consistunt. Verùm hæc quæ ori ipsius ventriculi insident, sensus quoque acumen sanationi obstat. Ingulares venæ (quas & organicas vocant) grandi vulnere percussæ, agrè & rarò curationem recipiunt: tum quòd largæ profusione sanguinis, hominem vitales spiritus exhauriant, tum quòd ligaturam stringendo ac sistendo sanguini necessariam, propter imminens suffocationis periculum, sustinere non possunt. Sed nunc de ventriculi vulnere exemplum addamus, ut reliqua manifestiora enadant.

Vulnere spinalis medullæ.

Tracheæ arteriæ vlcera.

Œsophagi vlcera.

Venarum ingulæ vlcera.

OBSERVATIO V.

De vulnere ventriculi.

QVIRINVS Adriani, cenopola, in interfignio Pedis Griphonis habitans, à mercatore quodam,

dām, qui etiam Delphis commorabatur, vulneratus est, vno quidem vulnere versus diaphragma ad interiora penetrante, versus latus dextrum: altero paululum in sinistrum declinante. Cū autem hic vulneratus ebrius existeret, atque ceruisiā repletus, accitis chirurgis, plus quā duā pintā ceruisiā, vt nobis referebant, ex vulnere emanauerunt. Mandē autem ego summo diluculo ad eum quoque accitus sum, vnā cum Ericio medico alio, cui & adiunctus est alius medicus Haganus, nempe Hugo Nieuenius: & tres simul chirurgi vnā aderant. Cū autem hic pulsū intermittentem haberet, & frigidum exudaret, mortem in foribus esse, communi consilio habito, & re bene ac exactē perpensā, prā-diximus. Et sic etiam reuerā erat: nam circiter quatuordecim horas ab inflictō vulnere obiit. Ericius putabat cōsophagum læsum fuisse: at ego vulnus stomachum & ventriculum penetrasse existimabam, cū tantam ceruisiā copiam prius ex vulnere cum impetu fluxisse considerarem.

SCHOLIA.

VENTRICULI diuisiones, & tenuium quoque intestino-
rum, sed omnium maximē ieiuni, ob rationes quas supra Ventriculi
vulnera.
diximus, lethales sunt; quod parsicula nervosa sint & exan-
gues, per easq; viscosarum ac supernacanciarum humiditatum
transitus fiat: adde quod earum vsus perpetuō vita conseruan-
da est necessarius, non solūm vitis: adhuc, medicamenta his lo-
sis penitioribus non possunt commodē admoueri. Ita Henricus
Slegerus Dalphensis, qui ad templum Dni Hippolyti calcem
tum lapides opificibus administrabat, ense sub liene confossus
est ad horam noctis decimā, 27. die Julij, anno 1561. cui cū
chirurgus adesset, & tentam imposuisset, facta decenti ligatu-
ra, plurima euomuit, & nihil retinere potuit. Ad horam no-
ctis secundā, cū plurimūm angetetur, & chirurgus lina-
mentum ex vulnere traxisset, sanguis tamquam è fonte pro-
tumpens effluxit. Atque iterum ocluso vulnere per totum
ventrem dolebat; noctemq; insonnem cum maxima angustia
pergit, & quicquid bibebat, euomebat, & nihil continere po-
terat.

História venæ
cæ: & ac inte-
stinorum
vulnerato-
rum.

erat. Ad horam decimam diei subsequenti ad eum vocatus
 fui. frigidam exudabat, pulsus deficiebat, plurimum angeba-
 tur, quare nihil agendum, nisi; ac praxi mortem iam iam
 infuturam. Itaque hora secunda pomeridianâ eodem die, vi-
 delicet 28. Iulij idem obiit. Cùm autem huic sanguis ita è vul-
 nere prorupisset, tamquam è fonte manasset, verisimile fuit
 aut venam emulgentem, aut venam caavam, aut aliquam ra-
 tum ex magnis venis pertusum fuisse, cum intestinum ali-
 quod ex gracilibus, ob ventris continuam torsionem. hinc pro-
 cidit dubio mortale fuit vulnus, hominemq; intra septemde-
 cim horas interemit. Ceterùm cùm vulnus lethale existeret,
 non potui non admirari chirurgi imprudentiam, qui § 3. dia-
 phaniconis et propinauerat: quam potionem licet magna ex
 parte euomisset, ex eâ tamen bis quoque alium deposuerat
 paulo ante mortem. Præstat enim in vulneribus ventris (in
 quibus spes aliqua sanandi est) potius ad clystera & glandes
 confugere, quàm ad medicinas fortes; eaque per os, maximè
 autem in principio, exhibere: nam tunc Natura, per membri
 vulnerati debilitatem, eiusmodi medicamenta ferre aut in
 actum deducere ac regulare, ut vocant, non potest, ut rectè
 etiam monuit Iohannes de Vigo lib. 1. de vulneribus cap. 11. de
 vulneribus ventris cum penetratione. Ceterùm ut eò regredia-
 mur unde digressi sumus, ieiunium intestinum omnium ma-
 ximè inter tenuia incurabile esse, à Galeno & Paulo prædicat-
 tur, tum propter vasorum, quæ in eo sunt, magnitudinem,
 multitudinemq; tum quod tunica pratensis nervosâq; existat.
 Adde quod & bilem sinceram hoc intestinum ex chologogis
 poris recipit universam. & omnium maximè icori vicinum
 habetur. Ventiuli itaque dissectionis, & tenuium quoque
 intestinorum, sed omnium maximè ieiuni, matricis, renum,
 vesicæ, & folliculi fellis, modo quo supra diximus, ob id lethala
 sunt, quod hæc omnes particule exanguis sunt, & super fluita
 recipiunt, & per eo transeunt, & vitam conferuant, nec medi-
 camenta commotè recipiunt. Exemplum vulneris renis curati
 vide scholio Obs. 20. lib. 25. obser. & curationum medicina-
 lium nostrarum, de sanguine concreto ex renis vulnere ischu-
 riar: inferenti: estq; casus mirabilis, in quo reseritur nunquid
 substantia renis læsa curari possit, nec ne. Perro per verbum
 dissectionis, magna, vti superius diximus, ac profunda vulnera
 intelligimus, & ad sinum vsque interiorem longè latèque pe-
 netran-

Clysteres &
 glandes po-
 tius conue-
 niunt in
 vulneribus
 intestinorum,
 quàm medi-
 camenta per
 os exhibita
 vehentiora.

Ieiunium intes-
 ti vulnus cur
 insanabile.

Ventriculi
 vulnera.

Matricis.
 Renum.
 Vesicæ.
 Cystis fellis.

F

m

63

netrania, qualia ceruicetur in iis que penitus sunt excisa. Hac autem dictione ex industria vsi sumus, ne quis putet vulnus quodcumque in prænominatis partibus exitiale esse, atque insanabile. Ventriculus namque & tenuiora intestina (citatis secundum Galenum Comment. 18. lib. 6. Aphorism.) quia non parum participant carnosâ substantia, si in summa parte duntaxat vulnerata sint, sepe numero agglutinantur, & velut scædere factò (vt loquuntur) in robur substantia corpulenta concordia concretionem coalescunt. Sic & vesicæ ceruicem siue cololum quotidie sanari videmus, cum ex eâ lapis extrahitur, quoniam ex parte carnosâ est. Idem & de aliis partibus iure credi potest, si per summa corporis seu substantia eorum vulnus duntaxat incidit. Vesicæ, inquit Fallopius si vulneretur, non sequitur tamen mors, nisi magnum sit vulnus, & in eius nervosa parte, aut parte laterali. Si enim sit in parte qua ossi sacro alligatur, sanari potest, quod ipse Fallopius obseruasse se dicit. Si verò sit in laterali vesicæ parte vulnus, & sit magnum, & in parte uerosâ, necessario mors sequitur. Si autem ista non adsint, vt plurimum letale est, non tamen necessariò. In collo autem vesicæ sanari potest, nisi contundatur & laceretur. Quare in calculorum extractione faciendum est potius vulnus magnum, quàm digitis pars laceranda: quoniam qui lacerantur, numquam sanantur. Vesicæ autem fellis lacerata, mortem necessario infert, (vt etiam supra diximus) tum ob sitam, tum ob substantiam, tum ob excrementum quod in ipso continetur. non tamen subito necat, sed per temporis spatium. Succedant renes, qui, si eorum substantia propria vulneretur, dummodò vulnus non peringat ad eorum sinum, non interimit necessariò: si autem pertingat ad sinum, & sit magnum vulnus, necessariam & repentinam adfert mortem, paruum autem sanari potest, quod ego vidi: quamuis plerumque mors succedat. Sequitur ventriculus inter partes que vulnerata hominem interficiunt. Si ergo vulnus in eo sit magnum, vt plurimum mors succedit, non tamen necessariò: si autem sit leue, frequenter interficit, & raro sanatur. In ore autem ventriculi, siue superiori siue inferiori, necessariò quidem mors sequitur: sed in aliis ventriculi carnosâ partibus sanari potest vulnus: & ab eodem Fallopio multi sanati ac integrè restituti sunt, quibus perforatus erat ventriculus. Vulnera autem intestinorum, secundum eundem Gabrielem Fallopium, non sunt necessariò le-

Vulnera vesicæ
vrenariæ.

Vesicæ fellis
vulnera.

Renum
vulnera.

Ventriculi.

thalia : sed si vulnus consui possit, aut alio quodam medio consungi, ac foramen obstrui, supervivere poterunt. quam rem interdum vidimus à chirurgis artis suae peritis scite atque dextere administrari, summa cum ipsorum laude, ac egrorum salute. Sed his omissis, aut in altum commodiorem locum dilatis, exemplum vulnerati lienis proferamus, non quidem quod notis videre aut curare contigit, sed quale à Jacobo Carpo, cuius in hoc libro crebra mentio fiet, annotatum reperimus.

OBSERVATIO VI.

De milite in splene vulnerato, Jac. Carpi.

MILITIS in splene vulneratus cum esset, huic Carpus præscripsit syr. sequentem: ℞. Syrupi ros. ꝑ. j. β. aq. cichoreæ, caudæ equinæ, consolidæ ana ꝑ. j. misce. & cum ꝑ. j. trochisc. de carabe aromatizetur. Vulneri imposuit parvas tentas, infusas in oleo hypericonis, rosaceo & abietino ana part. æqual & similiter pecias in dictis oleis infusas. & sic processit per aliquot dies; attamen in secundo die supraposuerat dictis pecias emplastrum tale: ℞. vini optimi part. iij. aceti part. j. & cum farina fabarum q. s. fiat emplastrum, hoc modo, inquam, continuavit per aliquot dies. Postea præscriptum est unguentum generans carnem; ac deinde ungu. cicatrizans. Interim à principio vena secta est lienaris, & etiam hæc portio post syr. præscripta fuit: ℞. cassiæ noviter tractæ ꝑ. vi. diaprun. solutiivi ꝑ. j. rhabarb. in substantia ꝑ. iij. spicæ gr. vi. cum decoct. communi fiat potus, Atque hoc modo curatus est.

SCHOLIA.

Lienis vuln-
nera.

LIENTIS vulnera, cum minus habeat toti corpori apprimè vile, ac propè necessarium, sitq; (ut nonnulli dixerunt) veluti alterum hepar, periculosa sunt, non adèd tamen ut aliarum modo dictarum particularum. Sed hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad cavitatem membrorum intus conditorum vulnera perveniunt. Hæc enim ut pluri-

Vulnera pe-
netranda.

estum lethalia sunt, tum quia aër externus & nos ambiens, per ea non alteratus ingrediens, internas partes non parum offendit: tum quia per eadem internus exhalat spiritus, quo sic expirante & evanescente, virtutis rebus insigniter offenditur & dissoluitur, multoque imbecillius rediditur. Accedit huc, quòd eiusmodi vulnera haud commodè detergeri possunt, quodq; ea saepe degenerant in fistulas, & empyemata, id est, purulentas collectiones, excitant: unde & mors ipsis vulneratis demum accidit: quamquam tamen multi, perissimum si bene tractentur, evadunt: quod ipsum hoc sequens exemplum de vulnere abdominis indicabit.

OBSERVATIO VII.

De vulnere abdominis, per quod omentum dilapsum erat, & ab indocto chirurgo abscissum.

AEGIDIVS Iohannis, Delphensis iuuenis, insignis acolastus seu nepos, ac filius perditus, ut vocant, in lupanari à nauta homine Gaudano eiusdem farinae (cui Szyrbirius cognomen erat) culero mensario læsus fuit in abdominis parte sinistra, duobus aut tribus digitis transversis ab umbilico, pertuso peritoneo, ita ut per vulnus omentum proci-deret. Chirurgus iuuenis imperitus, qui tunc accitus erat, absque ligatione inconsideratè omentum abscidit. Vnde postea subsequuta est sanguinis profusio, & omni corruptio, ac deinde febris, tū alia gravissima symptomata corruptionem subsequentia. Tanta præterea putredo accessit, ut etiam sub pubem factus sit abscessus, ac demum ulceratio, ut mox dicemus. Quinto autem die ab inflicto vulnere ad ægrum vocatus fui. Ad quem cum venissem, obiurgavi temerarium chirurgum, ob crassam eius ignorantiam, qui particulam omenti ad magnitudinem manus è vulnere propendentem, absque ligatione & cauterio absciderat; unde ex profusione sanguinis ex venulis & arteriis omenti, iam ad concavitatem ventris paulatim emanantis, magna orieba-

oriebatur putrefactio, cum & ex vulnere sanguis putridus emanaret, febrisque suboriretur Sed quòd hic chirurgus tam enorme delictum in arte sua commiserit, valdè mirum, cum experienciã recentia aliorum periculo edoceri debuisset, vulnus illud eo modo non fuisse tractandum: nam & paucis ante illud tempus diebus, cum alius quòque chirurgus imperitus Delphensis omentum similiter ex alterius vulnere propendulum, sine vlla ligatione abscidisset, non multis post diebus vulneratus quem curandum susceperat, obiit ex sanguinis profusione & omenti putrefactione. Cæterum quod ad hunc iuuenem attinebat, decocta illa vulneraria chirurgi in vino Pictauiensi cocta, ob febrim inhibuimus: sed pro sanguinis concretionem dissoluenda, qui in concavitate ventris exitum non habens, in putredinem conuertebatur, sequens decoctum propinavimus: ℞ capill. Ven. scabiola, agrimonix, caulium rub. artemis. rub. hypericon. ana m. ℞. hordei mundati p. j. liquiritiæ rasæ & mundatæ ʒ vi. femin. fœniculi ʒ j. sem. nigellæ ʒ ℞. sem. quat. frigid. maior. ana ʒ j. rhab. selecti ʒ ℞. squinanthi ʒ j. vuar. pass. enucleat. ʒ j. iuubar. num. v i i. fiat omnium decoctio in aqua communi, pro lib. i. coletur. adde mellis ros. colati ʒ ij. syr. de cichorio Nicoli cum rhab. syr. viol. (ob calorem febrilem) ana ʒ ℞. misc. Hæc autem, cum læsus esset in principio Decembris, anno 1562. quinto aut sexto demum die, cum antè ad eum vocati non essemus, præscripsimus. Verùm cum sitibundus esset, hac infra scriptâ ptisanâ pro febre & pro potu quotidiano ac siti vt viretur, mandavimus: ℞ hordei mundati p. j. rad. liquir. rasæ ʒ vi. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. Cæterum cum iam duobus tribusve diebus alium non exonerasset, eam glande sequenti irritavimus: ℞ pul. hieræ picræ ʒ ij. ℞. salis communis parum, cum melle quod satis est, fiat glans. A glande

F

M

B.

de bene excreuit. Victu tenui vrebamur, hordeato contenti tantum. *Postea* ita tenuiter eandem euacuauimus, nempe die octauo Decembris: ℞. folior. fenæ Alexand. ʒ ij. rhabarb. optimi ʒ j. ʒ. squinanti ʒ ʒ. bulliant semel in decocto iam superscripto: cutus fortis expressionis accipe ʒ ij. adde syr. ex infus. ros. ʒ ʒ misc. bis optimè excreuit. Nono die Decembris hanc potiunculam præscripsimus: ℞. corticum rad. cichor., dentis leonis, fœniculi, liquir. rasæ ana ʒ ʒ. agrimonix, saniculæ, caulium rub. garyoph. ana m. j. bellidis, hordei communis, hypericonis ana p. j. sem. 4. frig. maior. (vt materia ad renes diuertetur, tum ob calorem febrilem) ana ʒ j. coquantur in aqua communi pro ʒ i x. colaturæ addendo syr. de end. mell. ros. colati ana ʒ j. misc. pro tribus dosibus matutinis. Cæterum putrefactione oroneni ex sanguinis profusione magis accrescente, cum huic chirurgo iuniori inepto, quod ad vulneris curationem, soli non fiderem, accitus est secundus chirurgus, Theodorus ille, qui Nosocomio præerat: & sic vterque vulneri providebant. Verum cum sanies virulenta sanguinolentaque ac putrida è vulnere emanaret, si venter aliquo modo premeretur; idè & nos 10. Decemb. die decoctum sequens propinari mandauimus: ℞. rad. fœniculi, cichor. ana ʒ ʒ. capill. Ven. polytrichi, garyophyllat. summitatum hyperic. ana m. ʒ. flor. cord. p. j. hordei mundati p. ʒ. caulium rub. m. j. vuar. pass. enucleat. ʒ ʒ. ebulliant in aqua communi, pro ʒ v i. colat. adde syr. ex infus. ros. syr. borag. ana ʒ j. misc. pro duabus dosibus. 13. Decemb. infrascriptam potiunculam præscripsi: ℞. cort. rad. cichor. dent. leon. fœnic. pet. ros. liquir. rasæ ana ʒ ʒ. agrimon. beton. capill. Ven. garyophyllat. saniculæ, caulium rubrorum, bellidis ana m. ʒ. hord. mund. p. j. sem. 4. frig. maior. ana ʒ ʒ. vuar. pass. enucleat. ʒ j. fiat decoctio in aqua comm. pro lib. j. colaturæ addendo mellis ros. colati, syr. ex inf.

ful.ros. (ad deterfionem) ana ꝑ j. syr. de cichor. Nicolii cum rhab. ꝑ ꝑ. misc. ꝑ. rhab. selecti ꝑ j. ꝑ. squinanti ꝑ ꝑ. specier. diarod. abb. ꝑ j. fiat puppula, quæ pèdeat in dicta decoct. fiat expressio dum potio sumetur. Eodem tempore subinde, si opus esset, aluum irritabamus glande, si minus mollis esset. Sed ex vulnere olido, ab omento putrefacto, quod facillè putrescit ac inflammat, ut Scholio sequenti dicemus, virus exibat, & tandem sub pubem etiam in parte sinistra è regione vulneris intumuit totum abdomen sinistrum, cum maximo dolore & duritie: & ideo inungi illud mandauimus oleo liliaceo & chamomillino. Sed putrefacto omento facta est suppuratio in concavitate ventris in parte inferiori supra pubem. Decimo itaque sexto Decembris lenitium sequens exhibuimus: ꝑ. cassiæ mundatæ cum manna, diacatholiconis ana ꝑ iij. diaprun. lenitiui ꝑ j. misc. exhibeatur cum cyatho vno decoctionis superscriptæ. ex hoc quatuor secessus habuit, cum alleviatione. tamen post diem vnum atque alterum dolor per totum ventrem inferiorem auctus est: & ventris tota inferior regio nigrior facta est, tamquam esthiomenos accederet; tumorque durus erat; & à vulnere facta compressione ventris ab ima parte ad superna manibus deducendo, putredo sanguinolenta exibat, cum tanto foetore, ut in cadaueroso fieri assolet: quod autem etiam in parte inferiore ventris suppuratio fieret, id dolor vehementior & febris aucta indicabant, ideo ad eandem iuuandam, & dolorem sedandum imperauimus ut chirurgi ventri applicarent cataplasma sequens: ꝑ. rad. althææ ꝑ iij. folior. maluæ m. ij. folior. althææ m. j. ꝑ. flor. meliloti m. j. ꝑ. flor. chamomillæ m. j. coquantur in aqua communi ad mollitiem. pistis adde farinæ hordei, farinæ seminis lini ana ꝑ. j. olei chamomill. liliorum, buryri recentis ana q. s. fiat cataplasma molle, secundum artem; & toti abdomini,

præsertim in parte sinistra, applicabatur: idque multis diebus continuando atque reiterando. 22. die Decembris, pro materiæ putredinalis detersione à vulnere, quæ tamquam à cadauere olida emanabat, decoctum sequens per os dedimus: R. agrimoniz, capill. Ven. pentaphyll. caulium rub. gayophyllatæ, cerefolij ana m. j. hordei communis (ad maiorem detersionem) p. j. sem. cucumer. melonum ana ʒʒ. fiat decoct. in aqua communi ad ʒʒ. i x. adde colaturæ syrup. ex infus. ros. ʒ ij. mellis ros. colati, syr. de cicchor. Nicoli cum rhab. ana ʒʒ. misc. pro tribus dosibus. Fuit illud apozema læpe reiteratum: quo utebatur vsque ad mensem Ianuarium anni 1564. Et cum putrefactio indies incretceret, tandem facta est suppuratio in parte superiori, duobus digitis à vulnere, in latere eodem: & tandem ille per se ruptus est abscessus, sine incisione, idque beneficio naturæ. erant & duo parua foramina circa vulnus; & imponebantur tentæ paruæ, quemadmodum & in vulnere, tinctæ in oleo hypericonis vulnerario, quod chirurgi ad manus habebant. Verum exiguum quid materiæ ex illis foraminibus exibat, eaque corrupta, foetida, virulenta, ac sanguinolenta, si comprimerentur: & ita ad vulnus præcipuum declinabat materia, eoque commodius compressione decenti administrata tandem ex vulnere ipso emanabat. Interim omentum magis in dies putrescebat, materia magis se se in concavitatem ventris quoque recipiente, ad partem inferiorem decumbens, cum magna quadam durtie. Tandem per duas septimanas emplastro supraddicto semper appposito, seu cataplasmate infra umbilicum & paulo supra pubem, facta quoque est suppuratio, & tumor ingens, ita vt consultum mihi videretur vt ibidem fieret incisio ac apertio apostematis seu abscessus; verum cum nullus chirurgus id auderet attemptare, ob virium debilitatem ipsius ægri, nec so-

lum

lūm chirurgi qui hunc tractabant, sed nec alij, qui etiam raritatis gratia, ob casum mirabilem eundem inuisēbant, nempe Voickius, Florentius, & alij plurimi chirurgi Delphenes, cū omnes eundem pro deplorato haberent, neque auderent aggredi incisionem; tandem per se ruptum est apostema: & per paruum foramen exiit materia valdè sordida, virulenta, corrupta, saniosa, veluti fex sanguinis corrupta, in parua tamen quantitate, sed cum tanto foetore, vt in cubiculo agri nemo perdurare posset. emanabat autem quotidie talis materia; idque vltra fex septimanas; & quod mirum erat, chirurgi per filamenta extrahēbant omentum corruptum, quod valdè pingue & scēdum erat, ita vt paulatim totum omentum per eiusmodi filamenta planè corruptum & olidum per vlcēris foramen extraxerint; ita vt chirurgi qui præsentes erant, tum ego, mireremur quomodo iuuenis ille superuiuere posset, cū tantus foetor ex illo foramine inferiori intra pubem & vmbilicum, simul etiam ex duobus aliis illis foraminibus paulo supra vulnus existentibus exiret: ita vt reliqua pars omenti, quæ ab inepto chirurgo non abscissa erat, demum consumpta ac corrupta per foramen inferius exierit. Istis sic se habentibus, ægrum, vt pote debilem & consumptum, victu resumptiuo ac restaurante nutriuimus. Per vulnus verò, cum syringa, pro absterfione illius saniei putridæ, quæ in concauitate ventris permanebat, decoctum agrimonie & hordei communis, cum melle rosato iniecimus per aliquot dies: postea febre etiam cessante, decocto foliorum agrimonie, in vino Rhenensī, cum melle rosato ad plurimos dies vsi sumus. Similiter & decoctum hordei communis cum agrimonia & melle rosato per os exhibuimus. Interim materia illa putrida ex vlcere circa pubem emanante, cū sinistra pars abdominis adhuc dura permaneret, emplastrum denuò suprascriptum ad

F

11

6

ad tempus apposuit. Postea cum illud diuturnitate tedium pararet, ceratum illud descriptum à nobis obs. 24. de mammarum duritie, lib. 17. quod chirurgi paratum habebant (emollit enim apostemata ad miraculum, & resoluit) cum diu appositum esset, durities paulatim cessauit; & materia fluxibilior reddita commodius emanabat tam per vulnus quam per foramina vlcus: & continuando syringationes supradictas, natura ipsa, quæ omnem medicorum industriam superat, malum à bono segregauit: ita vt illa foramina superiora primò consolidata fuerint, deinde & vulnus ipsum: vltimò autem & vlcus sordidum in parte inferiori circa pubem existens repurgatum est, mox oclusum, sine fistula, de qua tamen plurimum metuimus: sed superinducta cicatrice prorsus coalitum est, & perfectè conualuit, nobis aliisque omnibus, qui id viderunt, valdè admirantibus; vt verè dicere possumus cum Hippocrate diuino, Naturæ forti omnia esse possibilia. potenti enim virtuti nihil est difficile, vt quæ per ossis medium transmittit materiam abscessum gignentem, vt refert Galenus lib. v i i. aphor. 35. idèò mirari destitimus. Decubuerat autem hic per tres menses; & tandem ab omnibus pro deplorato habitus, sanus euasit, gratia diuina, ac nostra diligenti opera, per eum qui omnes curat, ita vt sine omento nunc viuat, etiam hoc tempore, anno 1568. cum hæc transcriberem, mense Nouembri, & quidem commodissimè; magis quoque tutus, vt ipse refert, quam gladiator ille, quem Galenus vestibus ob hoc foueri voluit. Verùm hic, quod miratu dignum est, non magis se vestit ac ventrem fouet quam antea dum adhuc omentum habebat; nec frigore se affici dicit: optimè comedit; & bene valuit in hoc vsque tempus; licet id ipsum, cum primò in publicum prodiret, pro miraculo haberetur, cum tam periculosè decubuisset.

SCHOLIA.

QVAM pessimè iunior ille chirurgus egerit, qui omentum per vulnus propendens absciderat, id omnibus peritis medicis ac chirurgis doctis, in confesso habetur. Nam quamvis omentum, si exciderit, necessario (ut dicebat Hippocrates apho. 38. lib. 6.) putrescat: absque tamen ligatione abscidit non debuerat. Quod optimè Galenus lib. 6. Method. medendi contra Thessalum & Methodicos docuit, ita scribens: Quippe nesciunt hi quoque rationalem simplicium animalis partium curacionem, ut qui ab instrumentalibus tantum indicationes sumant. Caterum paucis etiamnum contra methodicos additis de istis que in ventriculo accidunt vulneribus, aliò stylum conferemus. Vulnerato peritonæo excidit subinde omentum, quod primaria ne pars sit, an non primaria, vel ex quibus condatur, vel quam habeat actionem usumve, hi comperitum non habent. Itaque cum liuet, aut nigricat portio ea que excidit, ibi quid faciant, audire est operapretium: utrumne præcident, an intra peritonæum remittent. Omnino enim, vel ab ipsa experientia quid agendum sit, intelligent, vel ab ipsâ particula naturâ indicationem sument. Atqui refugiant hæc utraque: eam quidem quam experientia suppeditat cognitionem, dum venerandum scilicet hoc facta sua nomen Methodum excollunt: tam verò qua ex particula naturâ suggeritur, quòd nec subtilitatem eius norunt, nec actionem, nec usum, dum à dissectione eam inutilem abhorrent. Itaque nesciunt sitne omentum ex illis que necessaria ad vitam sint, an que necessaria quidem non sint, non tamen omnino infimi note, sed nec an cum eius affectu simul afficienda pars aliqua primaria sit, an secus: adde quòd nec sciunt an vasorum qua in eo continentur, aliqua possit per sanguinis profusionem hominem inserimere: nec si quis post wigum eius abscessum, quod integrum est vinculo complectatur, quo sanguinis profusum declinet, an id ipsum periculo vlli sit futurum: nam leni saltem intuitu omentum nervosum videtur. Proinde, nisi quis exactè naturam eius habeat comperitam, numquam audebit vinculo uti, conuulsioni scilicet metu. At nos (arbitror) possumus uti ligationes qui eum usum eius non adeo esse animalis magnum, subtilitatemq; eius ex membrana tenui ac arteriis venisque compositam sciamus, horum tamen iustitia ex maximis oris tum arteriis tum venis

Omentum evidens abscedi non debet, sine ligatione.

intelligamus. Sanguinis itaque quidem profusionem cauebi-
mus; coafficiendos vero nervos non timebimus. Proinde id quod
supra nigricans positum est, vinculo excipimus: quod post vin-
culum est, amputabimus: atque ut in imo sine iam compre-
hensa gaitrorhaphia vinculi fines pendeam, curabimus; quo ni-
mirum facile eas, cum ex vulnere suppur ante euomentur, re-
cipiamus. Hactenus Galenus. Id quod omnes alij quoque chi-
rurgi posteriores faciunt, ut rectè Iohannes de Vigo cap. 11. de
vulneribus ventris & partium eius cum penetratione, in hunc
modum docet: Cum isto vulnere, inquit, solet zirbus (id est,
omentum) extra ventrem exire; qui à facili causa corrumpi-
tur. At enim Hippocrates, cum egreditur zirbus è vulnere,
necesse est ut putrescat quod ex eo egreditur, licet extra locum
paruo tempore moretur. Et hoc accidit velociori tempore, quàm
intestinis & hepatis, si exeant: ut etiam Galenus commento
aphor. 38. lib. 6 dicit. Hinc etiam Iohannes de Vigo ita inquit:
Quoniam intestina & extremitates hepatis si non remaneant
extra longo spacio, in tantum quod multum ac vehementer in-
frigidantur, cum ventrem ingrediuntur, satis cito ad propriam
naturam reducuntur: quod ita non accidit de zirbo. Zirbus
enim si solummodo extra vulnus paruo tempore moretur, ta-
men necesse est ut quod ex eo aer vel frigus attigerit, ad festi-
nam putrefactionem perveniat. Quamobrem periti chirurgi
statim properant ad incisionem illius. Modus autem remotionis
zirbi alterati seu corrupti, est, ut ligetur zirbus quàm
commodissime poterit fieri in loco sano facti ligatione: deinde
abscindatur tota incisione prope ligationem per digitum unum.
Deinde cauterizetur in loco incisionis ipsius usque ad ligatu-
ram; & statim prius calfactis pannis mollibus calfactione de-
centi, leniter intus reducatur; filum tamen extra vulnus relin-
quendo, ut in tempore remotionis eschara extrahi valeat. Vigo
itaque Galenum sequitur. Quamquam autem Galenus ligatione
absque cauterio vitur; virumque tamen ut fiat lau-
damus. Sed socius ille bonus noster chirurgus abscidit quidem
omentum, nec ligavit, unde postea agrum interfecisset, nisi be-
nificio nature ac diligenti nostra industria evasisset, ob febrem
concomitantem putrefactionem, tunc alia symptomata illa
gravissima ex putrefactione omenti; quod cum facile inflam-
maretur, facile quoque putrescit, ut diximus; multoq; magis ex
sanguinis illa profusione. Hinc & Galenus de omento ad lon-

Quomodo
Zirbus ab
aere corru-
ptus ligandus
& abscin-
dendus est.

Omenti vsus
ac structura.

gum hoc modo ratiocinatur lib. 4. de vsu partium. sic scribent:
Vnde sollicita fuit ingeniosa natura propter hoc ipsum, scilicet
ut calfieret venter secundum anteriora: generansque & extendit
per totum ventrem ipsum aliquod corpus densum simul
& lenis & calidum. Densum quidem, ut inius concludat innata
tam caliditatem: lenis autem, ut suaviter & absque pressura
calfaciat: calidum autem (hoc quidem neque sermone indiget)
quia tale oportuit esse, gratis calefaciendi factum. Sed si
lenis quidem simul & densum, compactumque, erat futurum, id
membranosum oportebat existere. Quae enim alia inuenietur
particula in animali tali corpore densior & leuior? Si verò calidum,
vasa habere multa, scilicet venas & arterias, & pinguedinem
copiosam circumfusam; quam quòd quidem calida res sit, cognoscit
& ipse sensus venter in eo, velut oleo, indicat autem non minus
& hoc, scilicet facile eius in flammam transmutatio, tamquam ad
flamma naturam proximè accedat: nullum enim frigidum promptè
comburitur. Et tibi iam manifestum factum est sermone, vocatur
in indoar, hoc est, operentum, ex duabus quidem tunicis densis & subtilibus
sibi inuicem superpositis, multis verò arteriis & venis & pinguedine
non pauca confians. Quod autem calfaciendi gratia factum sit,
evidenter est discendum in illis, in quibus vulneratum habentibus
in *myas 2108*, quod est abdomen, excidit omentum per vulnus:
deinde liuidum factum, ad necessitatem lesa pars impellit
medicos, omnes enim frigidiorē sentiat ventrem, & minus
concoquunt, & pluribus operimentis extrinsecus & fomentiis
egent, & maximè quando insigni ac effatus digna fuerit
magnitudine, id quod abscessum est. Sicut & nos id aliquando
ferè totum abscedimus alicui gladiatori ita vulnerato. Illa
verò homo sanatus est citò, sed tamen adeò facile & patienter
& ledebatur à frigiditate externa, ut non sustineret nudum
habere ventrem, sed lanis undique inuoluebatur. Subtiliori
autem cute & rarioris textura, ut vocant, erat à principio
hic gladiator, & secundum alias partes, & secundum ventrem:
& propterea, ut puto, citò infrigidabatur. Cur autem in
homine haec particula vs plurimum accedit extensa contra omnia
intestina? An quia coctiones intestinorum sunt imbecillissima,
& pellis mollissima, & nuda pilis, & omnino facile patibilis?
An etiam neque in aliis animalibus ventri superiacet solli,
sed in iis quidem magis, in his autem minus extensum est

Historia Galeni de gladiatore.

contra intestina, pro cuiusque animalis natura? Haftenus
 Galenus, ex cuius verbis constat omenti natura atque structu-
 ra; & quod facile inflammetur & putrescat; multoq; facilius
 eo iam abscesso, ut diximus, absque ligatione; unde & abscessus
 ille periculosus accessit. Ideo & velle diximus & de omento
 de peritoneo differere, antequam ad intestina descenderemus,
 cum quibus continentur. id ideo membrum in homine adipo-
 sum est. Oritur id (inquit Aristoteles) de medio ventre, quod
 vulgo sutura describitur: mediam igitur ventris partem &
 cuncta intestina complectitur: cum autem arefit, aut hume-
 scit, simplicis membrana speciem refert. Ceterum pingue est; ac
 alimentum plenum, cum per membrana densitatem sanguinetur
 alimentum transmissum colatumq; fuerit: idq; pingue necesse
 est fieri: tenuissimum enim hoc est. & calore loci inus conco-
 ctum, pro carnosa & sanguinea coagmentatione, in adipem
 evadere necesse est, aut in seivam in aliquibus animalibus, ut
 in ovis & bone. Omentum praeterea hac ratione gignitur ad
 meliorem concoctionem, ut facilius celeriusque concoqua-
 tur: calor enim vim habet concoquendi: pingue autem calidum
 est, & omentum pingue est: itaque de medio ventre oritur,
 quoniam reliquam partem iecur insidens fovet. Hac de omen-
 to Aristoteles. Galenus omentum ipsum (ut paulo ante osten-
 dimus) plane densum, leve ac pingue facit, ut gravitate aut
 asperitate intestina non laedat; utq; eadem & ventrem califica-
 ciat, ex duabus tenuissimis membranis constat, arteris & ve-
 nis, dispersum multo intus adipe pingue: vulneratos enim qui-
 bus decepta est omenti pars, difficilius cibos conficere videntur;
 unde & pluribus cooperimentis egent. Nam cutis per se molli-
 or est, & nulla pilis: ab id omenti pinguis indiget. Hic tamen
 Egidius noiter, quod in alius fieri non vidi, licet omento ca-
 rent, frigus recumque pati potest, foris quia densiori cute con-
 sistat. Sed quod ad peritoneum attinet, de eo haec pauca adun-
 gemus. Id membrum (inquit Galenus) partem ventris infe-
 riorer sub praecordis intrinsetis ambit, & intra cuncta colli-
 gi intestina. Diaphragma & ventris exteriores musculos ad
 expellenda vesica aliaq; excrementa coadjuvant, & contra fri-
 goris iniuriam ventrem & intestina cum alio munus ac con-
 servat; ac praeterea constat quod in feminis sola ferè ea
 membrana parvis ovis gestat, quo plurimum in parturitione
 vitantur. praeterea in longè oratione & diurnâ perita-

Omenti vici-
 litas in ani-
 mali.

Abombr
 11. 11. 11. 11. 11.

Peritonzi
 off. etiam.

Abombr
 11. 11. 11. 11. 11.

nam circa illa plurimum defatigatur; & ob eam causam declamatores concionatoresq; quibus illa defatigantur, ventralibus valde iuuantur. Adhac intestinorum cruciatus peritonæo lenantur: nam id ventum inclusum saepe vi sua alterutrinque propellit. Hoc autem vulnerato, facile vires eius percipiuntur: transuerso enim septo, & hac eadem membrana, duobus veluti manibus, ad excrementa exoneranda premuntur intestina. Caterum intestina continuo continet & adstringit peritoneum, & reposito ad intestina calore concoctionem iuuat. Vario stamine contextum est; unde attrahit, continet, & excludit: idq; frequentius per inferiora, diaphragmatis officio, sim quo rictus & vomitus mouet, constringente nimirum inferiore peritonæi parte. Ea autem membrana circa umbilicum robustior est; sed ad utraque illa minus firma est; & ad inguina, ac demum ad spinam finitur. Viscera eo modo cuncta, arterias, ac venas vniuersas circumligat, & cum septo transuerso unitatem facit: vna autem sui parte pubis & inguinum offibus, vesica, aluo ac mulierum locis adalligatur. Iuxta inguina saepe rumpitur, & bubonocelas efficit; aut in imum scrotum descendente omento, epiplocelas causat; aut intestinis labentibus enterocelas facit; & hydrocelas, cum humor scrotium implet, de quibus aliàs egimus. Peritoneum igitur contegit omnia hac adiacentia, quacunque infra septum transuersum sita sunt, veluti operculum existens. Ex hac enim membrana (ut nunc ostendimus) animalibus multa commoda proueniunt; primo quod contegit, secundo quod à superincumbentibus musculis viscera diducit; tertio ut celerius aridi alimenti superuacua descendant; quarto, ne facile intestina ventriculusq; inflentur; quinto, ut omnia infra discrimen eâ membranâ colligentur, atque ceu illinantur, ut caro carni cohæreat, quemadmodum & extrema membra cute vestiuntur, deinde abdominis musculis. Hac autem hic admonere voluimus de omento & peritonæo, cum ad chirurgiam maximè spectare videantur, ob vulnera quæ in eas membranas saepe insiguntur. Caterum cum de prognosticis signis vulnerum hic agere coeperimus, etiam reliqua ad eandem materiam spectantia nunc prosequamur. Vulnera itaque, tum punctura, quæ in capite musculorum sunt, ubi nervi, tendones & ligamenta ferè carne nudantur; item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quæ prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existunt; quemad-

Peritonæi
rupturæ.

Commoda
peritonæi.

Vulnera in
capite muscu-
lorum.

modum

modum & alibi de iuvene illo diximus, qui lapide percussus in temporibus, mox obiit. Nervi verò & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hac pars principio, id est, cerebro conuulsatur, prompta est ad nervorum conuulsionem excitandam: ac tum praesertim cum nihil extrosum experiat, obcausato cutis vulnere: ut Galenus annotauit in opusculo cui titulum fecit *Artem paruiam*. proinde huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim qua cerebro illata est, statim communicatur organo respirationi seruientibus, ut iam supra dictum est. Quo circa quinto libro *Aphorif.* scripsit Hippoc. Conuulsio ex vulnere lethalis est. Non quidem (ut Galenus ait in *Commento*) ex necessitate, sed admodum crebro; lethalis enim nomine hic, ut & in plerisque aliis aphorismis, visus est Hippocrates pro periculosa, & ad mortem sapius perducente. Finit autem ex vulneribus conuulsiones, siue spasmi, ratione subsequens ea inflammationis, ubi nervosas partes attigerit. Et primum quidem videntur conuelli quae ex directo sunt partium inflammatione laborantium; deinde postquam & principium attigerit passio, ad totum extenditur corpus. Membra autem particularia ex accepto vulnere indicantur emortua, quando principes ac maiores venae, arteria quoque & ossa, à quibus vitam, nutritionem, & fulcimentum accipiebant, penitus excisa sunt & destructa: incipiuntque luescere aut nigrescere, mortis habitum induere, ac cadaveris formam representare, non secus quam in gangrana & sphacelo, ut videre est in excisione brachiorum & tibiarum. Indicantur etiam membra ad usum à natura institutum fore inepta, & perpetuo impotentia, quando nervi, tendones & ligamenta (quos Graeci *syndesmos* vocant) penitus sunt abscissa & destructa; suamque protinus actionem perdunt, ac rescari & tabescere incipiunt. Vulnera ea omnium mitissima sunt, & omnino (ut dicunt) sanabilia, quae in *euchymis*, id est, boni succi corporibus, & in locis carnosissimis accepta sunt, ubi & nervi pauci & vena & arteria non multa reperiuntur. Adhuc quae diuisionis magnitudinem non habent, hoc est, longitudinem, latitudinem, aut profunditatem non multam. Periculam enim facit vulnus, quodcumque magnum est. Ratio autem est quam hac vulnera iustissem habent curationem, omniumque minime formidanda sunt, est quoniam ea nec febris nec prava aliqua symptomata sequi consueverunt, modo saltem restet, & vi res

In temporibus.

Nervi & tendonis punctura.

Spasmus ex vulnere lethalis, id est, valde periculosus.

Vulnera membrorum particularium quando ipsis mortalia.

Vulnera quaedam membri impotentiam inducunt.

Vulnera curationem habentia.

Corn. Celsus.

expositulata, tractentur. Et idem in exemplo quod primo attulimus de vulnere in nate à rustico perperam chirurgiam factis. tante male curato, non difficile fuit iudicata quod spissis incuriā potius quam vulnere malignitate mortem obierit puer ille vulneratus. Quo circa rectè ac prudenter faceris, si in tuis renuenciationibus, seu (ut dicunt) depositionsibus hoc presatus fueris; atque etiam addideris, Dummodo nihil aliud supervenerit, quod nec in presentiarum apparet, nec in talibus accidere solet. Vulnere autem, quæ ut plurimum sanabilia dicuntur, mediàmque inter duo dicta extrema (nempe omnino sanabilia, & ex necessitate lethalis) naturam sortiuntur, ea sunt quæ in capite musculorum carnosorum longè à innecturâ temporibus sunt; item quæ in calvariâ, quam Græci *κεφαλή* nominant, thorace, & ventre incidunt. Hac enim fristè atque ex arte tractentur, adhibeaturq; diligens cura, & laborans obadiem se præstiterit, in nullâ propemodum re indulgens propriæ voluptatis; ac præterea si exteriora omnia ritè sint apparatus, curationem indubie recipere possunt. Si verò in his peccatum sit, eorum curationem tardari aut intercepti contingit; hominemque vulneratum tandem ad interitum miserimè deduci. Proinde cum de illis sermo iudicium volueris, huius rei mentionem (ut nomini tuo & exillimationi bene consulas) te facere oportet. Sed hac exemplo sequenti clariora fient.

Vulnere ut
plurimum
sanabilia.

OBSERVATIO VIII.

De vulnere ventris seu abdominis, ad interiora penetrante.

MENSE Junio anno 1548. iuuenis quidam annorum novemdecim, robustus admodum & validus, in Schaga pago habitans, vulneratus fuit in ventre sub umbilico, ictu ad interiora penetrante. Ad quæ accitus sum statim ab affinis: nā ipsi metuebant intestina esse læsa, eoque magis, quod paulo ante hoc tempus, Maio nempe mense, alius in eodem loco vulneratus subito expirauerat, chirurgus tamen promittente sanitatem. erat autem ille chirurgus Gisbertus nomine, senior quidem, si bene memini. At nostro chirurgo, qui huius iuuenis, de quo

quo hunc loquor, curationi præerat, Ludolphus nomen erat. sed is nimium gloriosus, ut huius patriæ chirurgi (quamuis plerunque linguarum imperiti) esse solent, statim in primo meo accessu amicos astantes obiurgare cœpit, cur isti me vocassent, cum is tam bene atque ego (ita loquebatur) vulnerato stercora, si opus esset, commouere sciret, tamquam hoc solum medici officium esset, & nullam aliam opem vulneratis afferre posset, aut aliud consilium dare: & proinde id solus præstare posset indoctus ille alazon barbitonsor, qui chirurgi munus exercebat, ut nimisquam iactabundis verbis proclamabat. Cui ego, falsis illius verbis non commotus, placide respondi: Amice, quid ad te, quod isti me vocarint ad vulneratum tuum, cum mi eorum nomine honorariam consilii mei mercedem persoluturus mihi non sis. Interim tamen hoc mihi explicato, quid tibi videatur de vulnere isto, numquid læso aut punctura ipsa ad intestina vsque peruenerit, ac ea confossa aut perfossa, aut leuiter saltem perstricta sint, nec ne? nam hæc præcipuè cognitu necessaria ego esse puo, antequam remedia vlla adhibeantur, ne nobis eueniat quod priori socio tuo chirurgo euenierit, cum haud dissimilis casus sit. At is parum sibi constans, modò dicebat intestina læsa, modò illæsa, ut non minus dubius quam perplexus esset, ac quid certo statueret, dicere non potuerit. Cui ego denuò locutus, & paulò acerbius hominem adortus sum: Tu modò mentionem fecisti de stercore; olfacias vtrum vulnus stercus oleat, nec ne? Hoc enim est quod nos docet Galenus lib. 1. de loc. aff. circa principium ita scribens: Si vrina per vulnus exeat, vesicam fuisse vulneratam ostendit; quemadmodum vbi stercus per vulnus excernitur, intestinorum alicui vulnus esse illatum, haud dubium est. Sic etiam cum cibus egreditur, in ventriculo vulnus esse, manifestum est. Sic & ortum supra inguina pa-

num ac suppuratum cum medicus incideret, ex incisione illâ stercus subsequutum, in colo abscessum esse declarauit &c. Tu itaque, si stercus è vulnere egredi videris, quid adhuc dubitas intestinum vulneratum fuisse? Respondit vulneratum post vulnus inflictum nondum ventris saburram deposuisse. Cui iterum respondi, Tu itaque olfac vulnus, vel tentam ipsam (seu linamentum) quam vulnere imposuisti, numquid stercus oleat, nec ne; id enim neque medico neque chirurgus ignominiosum esse debet, cum hoc modo in cognitionem mali deueniat, & deinde commodius ægrum curare possit. Is igitur dictis nostris obtemperans, & paulo modestior factus, ac rubore suffusus, & astantium aurofate permotus, qui ipsum monebant, vt medici consilio aliquo modo auscultaret, vulnus ipsum primò olfecit, ac tentam ipsam naribus admouit; quam & ego similiter olfeci: quæ cum nec stercus nec eiusmodi quippiam, imò nec ingratum quicquam aut olidum in se haberent, ab eâ horâ inter me & chirurgum magna interuenit concordia, & indissolubilis amicitia; ita vt deinde post multos annos frequentissimè me in curam vulneratorum suorum non solum admiserit sed vtrò vocari mandauerit. Tunc tandem inspiciens lotium, quod minimè tinctum erat, tum pulsus explorans, quem æqualem inueni, ægrum nullâ febre occupari iudicavi, ac eundem optimè de salute sperare iussi, animum quæ addidi, dicens, si modò meis ac chirurgi montis obedire vellet, ipsum citissimè pristinam recuperaturum sanitatem. Glandem igitur iniicere iussi; qua optimè aluum reddidit; nec ipsa excrementa sanguinolenta erant: vnde & certiores quoque facti sumus intestina minimè læsa esse. Deinde verò die sequenti, cum excrementa adhuc duriora essent, hoc pharmacum sequens eidem propinauimus: R. cassiæ recenter extractæ ꝑj. pul. rhubarb. electi, mummia ana ʒss. fiat bolus;

F

n

B

bolus; quem deuorauit, & ex eo ter probè aluum deposuit, & cœpit optimè habere: interim bis in die capiebat ex hoc decocto sequenti: ℞. caulium rub. betonicæ, agrimonix, faniculæ, consolidæ vtriusque, valerianæ, hyperici, sanguinariæ, pimpinellæ, herbæ roberti, pedis leonis seu faniculæ maioris, buglæ ana m. j. rad. feniculi ʒj. rubiæ tinctor. ʒβ. fiat omnium decoctio in aqua simplici, pro lib. ij. stentque supra herbas per noctem: deinde fiat fortis expressio; colaturæ addendo mellis ros. colati ʒvi. misce; & fiat potio vulneraria, in qua hæc puppa sequens suspendatur, exprimenda dum potio sumetur: ℞. mummix, spermatisceti ana ʒβ. trochif. alkachengi sine opio ʒj. pul. cinamomi, nucis muscatæ, maceris ana ʒβ. crassius puluerizentur, & ligentur in puppa lineæ rara. Quæ porione vulneraria cum vix vsus esset per vi. vel vii. dies, adhibitis remediis exterius consuetis per chirurgum, vulnus optimè consolidatum est, magno cum nostro honore; & iuuenis sanus perfectè factus est.

SCHOLIA.

Hic sciendum est, quòd non est semper necessarium intestinis lesis ut steruus per vulnus exeat: nam ex intestinis gracilibus lesis minimè exit, ut egregiè docet Amatus centuria 1. curat 67. sic refert: Architectus Pauli tertij Pontificis, vir qui ob raras eius dotes ab omnibus in precio habebatur, quem apud Anconam agebat, ense perfossus fuit inter umbilicum & os ventriculi, transversaliter, hoc est, ab uno latere ad aliud, adè ut ab utroque latere vulneris orificia magna apparerent, per quæ intestina gracilia exierunt. ad quem cum chirurgi accesserunt, intus intestina reduxerunt, quæ illa esse dicebant, quia nullum inde steruus exierat: ac sic cutis vulnera suerunt, ab utraque parte orificium dimittentes; in quorum singulo linamentum immittebant. Sequenti verò die obiit. Eius cadauer dissecti fecimus; & stomachi infimam partem incisam conspeximus. Cacusiebans hic Chirurgi, in hoc quòd dicebant intestina lesa non esse, quia inde steruus non exierat; quum si intestina gracilia lesa & incisa fuissent, non inde per

Signa intesti-
norum gra-
cilium vulne-
ratorum.

Historia mor-
tui ex sto-
machi infima
parte incisa.

Ex gracilibus
intestinis iz-
st. cum ster-
cus in his
non sit, exire
potest.

Vulnera ven-
eris an ex to-
to confluenda
sint.

Formula fe-
rendi iudi-
cium de vul-
neratis ex
scripto.

Idem regie
ex curat
ex curat
amortet

Aphor. 1.

Hippocrate
ex curat
ex curat
amortet

et stercois emissi necessarium esset, quia in intestinis gracilibus
stercus nullum reperitur; sunt enim via deductionis chyli, ex
quibus mesenterica hiantes vena ad iecur alimentum trahunt:
unde Avicennam in hac re hallucinari, qui stercois formam
substantialem in stomacho recipere contendit, certum est, quem
quoque sequuti sunt eius narratores, praecipue Iacobus For-
liviensis, ac Alexander Benediclus: veluti & ante eos Cornelius
Celsus. Ceterum occurrit dubium non vulgare in praesenti;

An ventris vulnera ex toto debeant sui, vel potius in illis orifi-
cium aliquod sit relinquendum: cui respondet Petrus ab Arge-
lata, non infelix chirurgus, quod ex toto ventris vulnera debent
sui: quia aliter intestina multum alterarentur. Sed dicit for-
te aliquis, Imò oppositum agendum videtur, quia si non ali-
quod orificium ibi maneret, sanguis concretus abscessum face-
ret. Respondet Argelata, ventris partes esse exangues, & quod
pauculum illius sanguinis natura ad emunctoria emittere
poterit, & id magis, si à medico cum medicamentis sanguinosis
dissoluentibus adiuta fuerit, inter qua coagulum leporis pat-
mam obtinet. Sed de curatioe vulnerum postea: nunc enim de
prognostica si quis sermo nosset est. Et ideo, si confusus fuerit à
magistratu super aliquo vulnere sententiam ferre, eiusque even-
tum, quantum ars permittit, predicere, imprimis (ut etiam
docuit Tagantius) annotandum tibi est, in schedis tuo chiro-
grapho obsignanda quod ex mandato ipsius magistratus, vul-
neratum inuideris, & vulnus seu vulnera omnia, si plura fue-
rint, diligentè & accuratè inspexeris. Deinde vulnus aut
vulnera, nomine expresso ac proprio, una cum affecto loco ex-
primere debes. Postremo tua censura causam, ac iudicij per te
lati, rationem te subijcere oportet. At vero interim te admoni-
tum velim, ne iudicium tuum in hac re praecipites; sed maturè,
prudenter, ac circumspèctè omnia desipias. Quandoquidem
(ut ait ille) omniam praecipiti visum stetit. Et ut à seniore illo
Hippocrate, medicae artis primario autore scriptum est, iudi-
cium est difficile. Itaque tametsi terminus vltimus vulnerum
sit quidamagesimus dies, primus verò intra septem dies consistat,
& medius iuxta formam & naturam acutorum morborum,
ad decimum quartum protrahatur: in suspèctis nihilominus
ac dubiis vulneribus expellendus est dies septimus, priusquam
aliquis de illis decernas ac iudices. Solent enim ut plurimum
intra id tempus apparere accidentis tui bona tum mala, qua
post

post accepta talia vulnera superuenire consueuerunt; febris, inquam, syncope, mentis alienatio, ac perturbatio, spasmi, & id genus alia. Sed & interim diligenter consideranda sunt virtutum actiones ex pulsu, urina, vomitionibus: & aliis id genus, qua foras exercentur. Contemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tolerantiam, vultum siue aspectum & faciem, & consimilia. Ex his itaque & consimilibus praesagia, quae ab Hippocrate & Galeno memoriae prodita sunt, diligenter perperis & examinatis, roboret virtutis, morbi magnitudini conferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges, ut praesagire possis; ac iudicium ferre, num moriturus sit aeger ex accepto vulnere, an tandem conualisurus. Quae in re causae ac prudenter te geres. Nec est quod dicas, si non fuisset vulneratus, numquam interisset, quantumuis in victus ratione peccasset. Sed nec satis fuerit, si dixeris, vulneratum mortem numquam obtinurum fuisse, si sibi consulisset, ac omnia effecisset secundum rationem scriptumque esse ab Hippoc. Aphor. i. quod non solum medicum praestare se oportet oportuna facientem; sed & egrum & affidentes, &c. Quandoquidem non solum fama sua consulere, & te ab obloquentium calumnia vindicare debes; sed nihil etiam vel dicere coram magistratu, vel scripto annotare, aut renunciare, quod cedat in damnum vel detrimentum laborantis & consanguineorum, aut liberorum eius, culpam omnem sic in eum reiciendo. Eorum namque quae fortuito contingunt, tametsi nulla sit praeseruatricis, est tamen ars aliqua curatrix. Si quidem ut variis periculis nostra corpora exposita sunt; ita & medis plurimum, ubi in ea incidimus, seruari possunt. Itaque, ut scribit Auicenna lib. 4. de extract. sagittarum, licet vulnera quadam sua natura lethalia sint; non tamen omnia relinquendus est vulneratus absque auxiliis; quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quae ex arte & secundum rationem fieri possunt; dummodo saltem ab assidentibus amicis & consanguineis ipsius aegrotantis obnoxie rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis, antequam vulneratum attingat, praesagierit, ut se ab indoctorum & oblocutuleiorum calumnia & maledicentia defendat. Plerique enim, praeter spem medicorum, modo quodam mirabili ac stupendo, mortem interdum euadunt, ac sanitati restituntur. Igitur cum saepe etiam praeter expectationem quadam eueniant, curatio aggredienda est. Quod si vulneratum ipsum omni auxilio destitutum relinqueremus,

Vulnerati non sunt relinquendi absque auxilio.

Plurima in morbis praeter expectationem contingunt.

linqueremus, & inde mors sequeretur, impij ac inhumani me-
ritū & diceremur & haberemur. Sed his omissis, reliqua vul-
nerum iudicia persequamur. Igitur præter hæc te nosse oportet,
quod unio in partibus instrumentariis semel continuū di-
uortium perpeſſis, eſt impoſſibilis; ut Galenus aſſerit lib. art.
medic. cap. 90. Cuius aſſeritionis ratio eſt, quia abſciſſis omnino
poris, ſeu meatibus, venis inquam, nervis, & arteriis, per quos
veluti per canales quodaſdam, alimentum, ſenſus, & viſa in ip-
ſum membrum organicum deſſiſſe debatur, promptiſſimè expi-
rant, exhalant ve tum ſpiritus, tum virtutes, ob ſubſtantia
ſcilicet quam habent, tenuitatem; (quod non contingit in ani-
malibus iis qua imperfecta vocantur, atque etiam in planis
iſſis) non autem propter impotentiam, aut repugnantiam
medicamentorum, ut rectè aſſeuerat Haly, in Commentario

Vnio in par-
tibus organi-
cis ſemel di-
uiſis eſt im-
poſſibilis.

Vnio in parte
carnosa poſſi-
bilis eſt.

loci nuper ex Galeno citati. Adhæc unio in parte carnoſa poſſi-
bilis eſt, etiam iuxta primam intentionem, ut dicunt: in oſſe
verò ex ſecunda diſſaxat intentione. Vocatur autem hæc pri-
ma intentio, quando partes diuiſe, atque inuicem diſtantes,
rurſus uniantur, & coaleſcunt, ut prius unita erant; idque
abſque medio heterogeneo, ſed ratione quadam ac beneficio nu-
trimenti, facta ſcilicet modica quadam conuerſione ipſius ali-
menti in carnem omnino uniformem & conſimilem priori.
Secunda verò intentio hæc intelligitur, quando ea qua diuiſa
ſunt, & unionis diuortium perpeſſa, alia quapiam interue-
niente ſubſtantia, ſeu glutino quodam alligantur, atque inui-
cem contuunguntur. Porro huiusmodi medium, cuius interue-
nientis partes oſſis fracti ſeu diuiſi adalligantur agglutinan-
tūr ve, Latine Callus, Græcè verò porus ſarcoïdes nominatur;
qui quidem ex ſucco paulo craſſiore fit, quam is ex quo os con-
creſcit. Cauſa autem propter quam fractū os nequeat coale-
ſcere prima ſaltem intentione, eſt ipſius oſſis durities, cum mol-
lium tantum corporum (ut Gal. ait) in unum coeundū ſit
habilitas, ut tum in externis videre licet, nullo nec lapide cum
lapide, nec teſta cum teſta coeunſe; tum verò in nobis ipſis.
Ridendus igitur erat ille Empiricus, qui cum ruſſici lotio ad nos
veniebat, cum Alcmæria adhuc habitarem, atque admodum
glorioſè, ſed proſus ineptè iactitabat coram omnibus, præſer-
tim hominibus ruſſicis & idiotis, ſe potionem vulnerariam
habere, quâ etiam ſi pars cruris ablata eſſet, eam poterat con-
ſolidare. Cui ego ridendo dixi: Senſite, id tuis ruſſicis perſeudant;

Callus, porus
ſarcoïdes.

Quare os fra-
ctum non
coaleſcit.

mibi nunquam persuadebis, scienti quòd os consolidari non possit, sed in eius loco callus fieri potest, non tamen hoc modo ut tu inceptè garris, etiam si os integrum abscissum esses. Sed omisso eiusmodi imperito impotore, altera causa est quòd os coalescere nequeat, imbecillitas facultatis alteratricis, quæ altrix nuncupatur (ossa enim particule sunt exanques ac frigide) non autem inopia materis seminalis, seu spermaticæ, ut quidam putauerunt, ac ut etiam sensit Tagaurius. Ossa namque presens semper habent alimentum spermaticum, quod quidem alterant & in suam conuertunt substantiam, ac sibi assimilant. Nervi autem, venæ & arteria (inquit Auicenna, Galeni auctoritate fretus in Therapeut.) mediam sortiuntur naturam inter carnem & ossa. Neque enim tam facillè cœunt ut caro; neque tam difficulter conglutinantur ut ossa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter molliem & duritiem. Proinde de vnienda eorum sectione, utique desperandum non est, ubi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle. Si verò sectio magna fuerit, & in duro corpore, nulla prorsus eius glutinanda spes est. Vnde Galenus loco supra citato ad hunc modum ait: Videtur autem experientia quoque ipsa rationi subscribere. Cùm & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem & molliem, eam (arteriam intelligit) viderim glutinari; & in viro iuvene a greffi, cui paululum erat incisa. Qui autem eam incidere, inquit ille, medicus admodum iuuenis erat, & operum artis parum peritus; venam enim se incidisse putabat: nam cùm brechium hominis, venam incisurus deligasset, contigit attolli velut in gibbum arteriam: atque ita hanc pro vena diuisit. Hanc autem incisionem Galenus curiosè coniunxit, conglutinavit & persanauit. Verùm breuis sanè (ut dictum est) incisio erat. Quod si utique magna atque effatu digna fuisset, nulla oritè ratione persanari potuisset. Quod Hippocratis testimonio confirmatur, sexto Aphorismorum decimonono sic inquentis: Cùm discissum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut quæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit: hoc est, neque talis aliqua regignitur substantia, qualis abscissa est, neque umquam discissi corporis labra agglutinantur. In hoc autem aphorismo, vox discissum, diuisionis magnitudinem significat. Discissa namque (ut ait Galenus in Comment.) diuisionem habent vsque ad finem peruenientem.

Nervi, venæ
& arteriæ
scissæ aut di-
uise interdum
cœunt,

Arteriam inci-
sam ali-
quando vniunt.

Discissa quæ
dicantur.

Ossa puerorum fracta coalescunt.

Albertus Bononiensis.

Vulnera hydropicorum non facile sanantur.

Magis periculæ ex vulnere quomodo fiat.

Lib. 5.
Quæ vulnera insanabilia sunt Celsus.

Ceterum nihil aduersus prædicta pugnat obiectio, quæ de ossibus puerorum adferri posset, quod scilicet coalescere possunt, ut lib. art. medicinalis Gal. adserit, quia mollitiæ habent & virtutis robur, ob propinquitatem suæ uarietatis. Sed nec prius asserta infermat, quod de dentibus obici solet, quod scilicet reuascantur, non solum in pueritia, sed etiam in aliis ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Alberius) ex materia ordinata, sed ex superfluitate, non quidem à uirine primæ formatrice, sed nutritoria, inducente actum generatiuæ. Pestremo indicat Hippoc. 6. lib. aphorismorum, quod vulnera in corpore eorum, qui aquâ intercutem laborant, non facile sanantur. Non prius enim curantur vulnera aut ulcera, quam ad cicatricem perducantur. Non possunt autem ad cicatricem perducî, nisi sufficienter exsiccantur: quod non factû facile est in eis, quos aqua intercutem malè habet, ob humiditatis immoderantiam, ut docuit Hippocrates in lib. de ulceribus: & Auicenna his uerbis: Solutio continui & ulceratio, & id genus alia, facile ac citò curationem accipiant, cum in particulis fiunt, quæ bona præditæ sunt temperatūra: contra uero, si membra cacochyma occupauerint, plurimum remittuntur curationi, nec nisi tempore longo possunt ad sanitatem perducî. Sed multo adhuc difficilius curantur, quando corporibus eorum incidunt, qui vel hydropè laborant, vel lepra (id est, elephantiasis) aut aliqua alia praua temperatūra. Præterea in quinto aphorif. Hippoc. sic ait: Ulceribus frigidum quidem morbum, cutim obdurat, dolorem insupportabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distensiones. Adhuc insignes continui solutiones malè curata, præsertim circa iuncturam, maxime inducunt sequenti particula. Et hoc quidem, propter obstructionem, & uirtutis debilitatem, ut iam semel dictum est, & infra adhuc dicitur. Plurima adhuc alia iudicia diligenti animaduersione obseruanda sunt, quæ etiam de ulceribus dicemus, quæ & uulneribus communia sunt. Itaque finem tractationi de iudiciis uulnerum imponamus, si quæ de his doctorè breuiter atque ornate scripsit Celsus, subiecerimus: Seruari, inquit, non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui ieiunioris porta, cui in spinâ modulla percussa est: cuiq; aut pulmomedius, aut ieiunum, aut tenuis intestinum, aut uentriculus, aut renes uulnerati sunt; cuiq; circa fauces grandes uæue, vel arteria præcisa sunt. Vix autem ad sanitatem perueniunt,

niunt, quibus vltima pars pulmo, aut iacimoris crassum (quod Græcè *μαέγρον* vocant) aut membrana, qua continet cerebrum, aut lienis, aut vltima, aut vesica, aut vltimum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in precipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intusque conditas venas in alia, vel poplitibus mucro deiecit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbiunque vena maiores sunt; quæ etiam exhausta hominum profusione sanguinis possunt. Idem euenit non in aliis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum sæculosque perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quod cunque in alia, vel feminibus, vel manibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est; item quodcunque musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilagineum laesit. Tutissimum omnium, quod in carne est: Et hæc quidem loco vel petora, vel meliora sunt. Mædo periculum facit, quodcunque magnum est. Hactenus de iudiciis vulnerum: quæ etiam manifestiora euadens exemplis iam subscribendis. Quare ad vniuersalem vulnerum curationem nunc properemus.

Periculosa
vulnera.

Malum
vulnus.

Quæ vulnera
tutiora ha-
beant cura-
tionem.

OBSERVATIO IX.

De sagitta vulnere infixâ extrahenda.

QVVM sagitta vulnere infixâ esset, chirurgus decoxit radicem viticellæ cum vino, & miscuit eam succo rad. cannæ, & melle; & egregiè iuuabat. Quemadmodum alius anagallidem tritam & mixtam cum succo rad. cannæ & melle imposuit: quo emplastro attractiuo commodè utebatur ad sagittas tum spinas educendas. Alius sequenti utebatur: ℞. fermenti, mellis ana ʒβ. rad. narcissi, seu vaccini ana ʒj. axungia veteris sine sale ʒβ. limi anseris ʒiij. & si infixum erat ferrum, addebat ʒj. magnetis subtilissimè puluerizati. Quidam & ammoniacum & rad. cannæ tritam, & rad. narcissi cum melle vniuersa apponebat. Vel ℞. fermenti, mellis ana ʒvi. visci quercini ʒj. ammoniaci dissoluti in aq. fœnugraci ʒij. ol. antiqui q. s. miscet. Vel ℞. ammoniaci, galbani, dissolutorum in aceto ana ʒj. visci querc. ʒβ. fer-
menti

46 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
 menti ꝑ. ꝑ. simul misceto. Aut ꝑ. rad. lilii coctam in
 melicrato, & medullam fermenti: mel & axungiam
 veterem simul commisce: & si ferrum adhuc inhæ-
 reat vulneri, adde puluerem magnetis. Vel fiat hoc
 empl. ꝑ. pul. magnetis ꝑ. oculorum hirund. ꝑ. iij.
 aristolochiæ longæ & rotundæ, capitum lacertarum
 ana ꝑ. j. mellis ꝑ. iij. ex iis fiat emplastrum. Radix
 polypodii quercini trita, & optimè incorporata
 cum vino maluatico, vel albo potenti superposita
 extrahit etiam sagittas & alia infixâ.

SCHOLIA.

De curatione
 vulnerum in
 vniuersum.

Communis
 solutæ vni-
 uersis curandi
 indicatio.

Intentiones
 in curandis
 vulneribus
 obseruandæ.

Præcipua inten-
 tio.

OMNIVS solutionum continuitatis, medem vulneris,
 communis quidem curandi indicatio, est vnitio, ut
 Galenus ait lib. art. med. cap. 90. Et ea quidem est prima in-
 dicatio omnibus nota, ab essentia ipsius affectus desumpta, qua
 precipit atque insinuat, contrarium per seum contrarium
 propellendum esse. Hæc autem prima ac generalis indicatio per-
 fitur à duobus, nempe à natura, tamquam à præcipuo agente,
 & causa efficië, adiuta suis virtutibus, & alimento con-
 uenienti: & à medico tamquam ipsius natura ministro, qua-
 tuor intentiones sibi inuicem (quod aiunt) subalternatas in
 animo habente, dum opus suum exercet, ut curationis finem
 propositum tandem assequatur. Prima iubet (inquit Taga-
 utius, quem & nos hæc sequemur, cum ex omnibus collecta, me-
 thodo optimâ disponat) extrinsecus incidentia (si qua forsan
 labris vlcera intercident) amouenda esse. Secunda precipit
 applicanda seu coniungenda esse extrema distantium partium.
 Tertia docet ea in vnum iam commissa & concta ita conserva-
 re. Quarta suadet ipsam partis læsæ substantiam tueri, ac sa-
 lubrem seruare. His & quinta non absurde superaddi potest,
 qua docet accidentia vulneribus succedere consuetâ, corrigere
 ac propulsare. Primam intentionem curandi (quam &
 Tagautius, sicuti & supradictas omnes intèntiones, v. uenitit ex
 Guidone) assequemur, dilatando vulnus, si non satis dehiscat,
 aut si eius labris aliquid interciderit extraneum, ut puta vel
 ossis particula aliqua pungens, & aspera; aut retum aliquod
 infixum, ut sagitta: vel mucro, vel aliquid aliud extrinsecus
 incidens, cuius modi sũt spina vel arundo. Atque ubi satis di-
 ducta

ducta sint vulneris labra, digitis aut volfella, vel forcipe, aut alio id genus instrumeto à se, ut res exposulat, excogitato, quod infixum, aut labris ulceris intercedit, apprehendi debet, & leniter, ac (si fieri possit) circa dolorem euelli, ut in sequentibus docebitur. Vi autem sagittas, plumbeas glandes, & globos ferreos; ac alia cuiuscunque generis tela, vulnere ipsi profundius infixas, aut arctius inhaerentia, secundum reiterationis ductum, & ex arte possis eximere, inueniendum ubi primum est, quo instrumeto id quam commodissimè, quam citissimè, & quam minimo dolore aut periculo possis efficere. Versus autem modus inueniendi talia instrumeta, habetur ex contemplatione nature ac diuersitatis tum lesarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, parte scilicet lese, & rerum defixarum seu infixarum accuratè consideratione & cognitione, tertium statim se offert; nempe modus euellendi tela in corpore infixas: qui certè varius & multiplex est, nec certè describi potest, ut dicebat Guido. Ceterùm infixarum rerum ac telorum tamen si discrimina seu differentie, propemodum sint infinita, nec scriptis facile mandari possunt (proinde & forma proiectorum ab hostibus telorum diligenter à chirurgo, perquirenda sunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere. Has autem senario numero Tagastus etiam ex Guidone complectitur. Itaque differunt tela, qua nostris corporibus insiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem, quatenus ea qua imponuntur & hasilia vocantur, aut lignea sunt, aut arandinea. Ipsa verò tela, aut ferrea sunt, aut aerea, aut stannea, aut plumbea; vel cornea, vitrea, & quandoque etiam ossis; quin etiam arundinea aut lignea conspiciuntur. Figura autem euariant, quatenus alia sunt rotunda, alia angulosa, nempe triangula, alia sulcata, alia spiculata, hoc est, tribus ex partibus acie praedita. Nonnulla item sunt spiculata, seu spiculis cincta, qua vulgo barbulara vocant; nonnulla spiculis carent. Atque ex spiculatis, hac posteriora spectantibus seu retro vergentibus spiculis munita sunt, ut dum extrahuntur, contra defigantur: illa in anteriora vergentia habent spicula, ut propulsata idem faciant, hoc est, insiguntur, & laniant. Sunt etiam quadam quibus viroque versum, fulminis instar, spicula extant, ut & dum extrahuntur, & dum intruduntur propellanturque, corpus dilanent, & in obiecta insigantur.

Sunt

De sagittis, glandibus plumbeis, & globis ferreis, ac quibuscunque aliis telis, è corpore vulnerato extrahendis.

1. Instrumetorum inuentio.

2. Modus inueniendi instrumeta.

3. Modus extrahendi.

Sex telorum differentia.

A materia sumptè differentia.

A figura.

Spiculatorum telorum discrimina.

Sunt item quibus ferrum quibusdam cardinibus seu verticulis ita mouetur, ut spicula in impulsione contracta, in extrahendo excipiantur, atque ita telum extrahi prohibent. His annumerari possumus ferra illa triangularia acuta, que furibiles hortorum clanculo sub herbis latenter obiciuntur. & equis in

Telorum discrimina, sumpta à magnitudine. Numerus.

Habitus.

Vires

militia, ac murices appellantur. Magnitudine quoque variantur tela, quatenus alia magna sunt, ut trium digitorum longitudinem expleant; alia parua, ut unum digitum aequent; alia verò medium inter hæc locum occupent. Numerus etiam in hoc diuersitatem adfert, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla composita. Tenuia siquidem quedam ferramenta, sive ferrea frustula ipsis imponuntur, ac si innexa sint, ut in tela euulsione facillè lateant, & in imo relinquuntur. Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno seu hastilibus habent infixum, alia concavum, ita ut hastili ferri tubulum insertum habeant; atque hoc alia firmiter, alia negligentius, ut dum euelluntur, relictum inuis remaneat. Viribus demum & facultate differant, quatenus veneno quedam sunt oblecta, alia verò inanimè. Atque hæc quidem sunt telorum differentia: Nunc de instrumentis, quibus tela & res extrahere nostris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum est. Nam de sedibus, in quas tela ipsa penetrarunt, postea agemus: dum scilicet de modo euellendi tela, aliisque rebus, sumpta à sede affectæ indicatione, commentabimur. Itaque instrumenta, quæ à telorum aliorumque infixorum differentiis, & à particularum in quas penetrarunt varietate, excogitantur, inueniunturque, valde multa sunt: octo tamen apud Guidonem & recentiores chirurgos sunt raris communia. Primum sunt forcipes, seu, ut

Octo instrumenta telis atque inuis alius rebus extrahendis accommodata.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

virgo loquuntur, tenacula Auicenne, quæ denticulata sunt, & capita habent ad instar lime, 4. Fer. lib. 4. Secundum sunt forcipes Albucasis, in modum rostri auis, etiam denticulata. Tertium sunt forcipes in modum canne sive arundinis, aut scriptorij calami concava, quæ vulgò tenaculas cannulatas vocant, ad sagittas spiculis cinctas (quas barbيلات nominant) extrahendas accommodata. Quartum est terbellum inuersum, quod in ferri infixum tubulum (quam doliam appellant) imponitur, ubi autem sic tubulum immisissum ferrum apprehenderit, leuiter ferro si quæci educitur. Quintum instrumentum est, cerebræ in longum porrecta, dilatandis ossibus (quibus tela firmiter inhaerent) apprimè idonea. Sextum sunt impel-

F
m
B

impellentia concaua, & impellentia surda. illud apud Taga-
 sium sub septimo instrumeto ponitur, & est propulsorium
 instrumentum, quod geminum est, nempe cauum & solidum
 siue surdum; illud feminam, hoc marem, appellant. Ita te-
 protrudimus, donec ab altera parte apprehendi & extrahi pos-
 sent. Septimum sunt incisoria ad amplificandam carnem, ut
 facilius infixi extrahantur. A Tagaustio excisorius culter di-
 citur, ad amplificanda carnis vulnera, quo facilius infixi exi-
 mantur. Octauum est in modum arcus illius, quem balistam
 vocant. Hoc autem telum excutitur. Ceterum extra-
 hendorum telorum, que illata corporibus, intus haerent, mo-
 dus est duplex, per attractionem vnus, alter per protrusionem,
 seu impulsionem. Attractio fit ab ea parte maxime qua venit
 telum: sed interdum etiam & ab ea in quam tetendit. Protru-
 sio autem fit in partem oppositam, & ex qua venit seu infixum
 est. Horum autem modorum indicationes desumenda sunt,
 tum ab ipsis telorum generibus, qua supra commemorauimus,
 tum ex illis sedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox
 dicam, si communia quedam praemisero in extrahendis telis
 sedulo obseruanda. Si itaque telum in conspectu sit, sic ut se ha-
 bet protinus extrahendum est: sin occultatum est, ita facien-
 dum Hippoc. praecipit: Corpus vulnerati (si tamen ipse pote-
 rit) in ea figura constitui debet in qua erat eo tempore quo
 vulnus accepit: atque ita quo tetenderit telum, specillo explo-
 randum est. Si eger id non potest, iacens saltem ita debet collo-
 cari; ut quam proximè fieri potest ad eam figuram accedat.
 Si telum aliquod defixum primis conatibus commodè ac salu-
 briter euelli non possit, sic eousque dimittere debes, donec cir-
 cumposita caro emarcescat, putrescatque. Deinde intermissum
 opus aggredere, telum ipsum quod infixum est, modo huc modo
 illuc agitando, ac manibus vel forcipibus leniter ipsum con-
 torquendo: ita enim lenius multo ac facilius telum extrahes:
 ut rectè praeceperunt Auicenna, Brunus, & Albucasis.
 Quamquam aliter visum sit Henrico. Hic enim voluit, sta-
 tim ac sine mora tela quocumque modo fixa extrahi. Si arma-
 tus homo telo ictus fuerit, nec possit leniter, ac facillè telum ma-
 nibus euelli, vulneratum protinus suis armis exui iubeto: &
 rudè apparatus omnibus que ad opus eiusmodi conducere vide-
 buntur, emissosq; ac praefato (ut supra dictum est) praesagio,
 forcipe communi apprehensum telum (praesertim si sagitta est)

7.

8.

Modus extra-
 henditela in-
 fixa duplex.

1. Attractio.
 2. Propulsio.

Communia
 quedam in
 extrahendis
 telis obser-
 uanda.

1.

2.

3.

ipsum leniter constringendo extrahito. Quod si communi hamo forcipe nihil promoveris, fortiores assumito. Si telum carnem infixum retro, hoc est, ea parte qua venit recipiendum sit, nec aliter educi possit, amplificanda scalpello aut nouacula plaga est, quo facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio, quae maior quidem sit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex alta parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam ut telo postea exeunte seu transeunte amplifictur. Summa autem utraque parte ista habenda cura est, ne nervus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quod si horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo vetus est, abascedumque est scalpello. Vbi autem sauis incisum est, telum eximendum est: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximetur, aliquid praedictorum ledatur. Si autem telum ista firmiter effi inhaesi, ut nulla vi extrahi possit, trebillo (ut vocant) directo diuisionem amplificabimus, ac modo infra scripto telum liberabimus. Telo à corpore euulso, non alia est vulneris medicina, quam qua effi, si corpore ictò nihil inhaesisset. Ergo vulnus ipsum, ut & cetera alta vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quod quis ab infixo telo alteratus est sanguis exprimi ac educi debet, ut vulnus ipsum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calante, maxime si doloris adeit suspirio. Si inflammationem experiat, ad eam tollendam insuccatus lanis, fomentis, cataplasmatibus & consimilibus utemur. Si verò inflammatione vacauerit, suturus (si opus fuerit) adhibitis impostoque medicamento, quod cruentis statim vulneribus iniici solet, curandum est. Ceterum his communibus praelibatis, tempus est, ut propria quadam de telorum extractione subiiciamus, & quando & quo modo astractione, vel propulsione, sit viendum, sumpta primum (ut propositum est) indicatione ab ipsorum telorum generibus seu differentis dein ab ipsis sensibus affectis. Itaque tela, quae iaci ac vibrari solent, magna ex parte sunt vel oblonga & angusta, cuiusmodi sunt sagitta, vel lata, vel rotunda; aut angulosa; ut plumbea glans, vel ferrea; aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrum intus insedit. Telum si oblongum est & angustum cuiusmodi sagitta est, & facile in corpus conditur, & altissime insidet. Saepius itaque, alta parte, quam qua venit, sagitta educenda est, praecipueque, quia fere spiculis cingitur, quae magis lanians si retrò, quam si contrà trahuntur. Sed in

Consilium
Gelii.

9.

Methodus
eximendi te-
la, sumpta in-
dicatione ab
ipsorum
differentiis.

Sagitta fix-
pius antror-
sum educenda.

F

m

B

aperta

aperta via, caro diduci debet, ferramento ad similitudinem
 facto Græca litera Ψ . Deinde ubi apparuerit, si mucroni arun-
 do inheret, propellenda est sagitta donec ex altera parte apprehen-
 di & extrahi possit. Si iam illa, arundo inquam seu hastile,
 decidit, solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis apprehen-
 di, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extra-
 hendi est, ubi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam
 ampliatio vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est; aut, si ea
 non est, ferrum ipsum. Porro eximetur ferrum, vel terebra
 inuersa in tubulum (quam doliam vocant) immisso; vel for-
 cipe qua dentes atque eorum radices euelluntur; vel ferra-
 mento quod a telo extrahendo Belulcum Græci vocant; aut
 alio quoptiam instrumento ad id accommodo. Nonnumquam
 etiam carnem prius incidimus, si vulnus instrumentum non
 recipit. Quod si spicula apparuerint, eaq; breuia & tenuia
 sint, forcipi communi extrahi ea ex telo debent, vacuumq; ab
 his telum educi. At si ea maiora valentioraq; sunt, fixis scri-
 ptorius calamis, ut consiliis Celsus, contegenda sunt, ac ne quid
 lacerent sic euellenda. Alii spicula ipsa forcipibus seu tenaculis
 (ut vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum exi-
 munt. Quod si telum spicula utroque versum spectantibus
 cinctum in neutram partem sequatur, iuxta ipsum alia inci-
 sione patefaciendus locus est, nisi vena aut tale aliquid impe-
 diat; atque inde ferrum vndiquaque explicatum modestè, ac
 sine ulla vulsione tollendum est. Quidam etiam spicula eius-
 modi fixis calamis, seu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne
 quid lacerent, deinde ita euellunt, ea scilicet parte, qua educlio-
 ni magis congruere videbitur. Latum verò telum si conditum
 est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulnere ipsi
 quoque vulnus ingens adiciamus. Euellendum ergo est genere
 quodam ferramenti, quod Dioclem eraphiscum Græci vo-
 cant, quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos,
 maximosq; medicos fuisse, memoria proditum est; ut Corne-
 licus Celsus annotauit lib. 7. cap. 5. Tertium quoddam genus tel-
 orum est rotundum, ut diximus, aut angulosum, ut lapis,
 plumbea glans, aut simile aliquid, quod ex funa aut tormen-
 tu bellicis mittitur, & corrupta cute integrum in corpus defi-
 gitur, ac latet. Tela autem eiusmodi intus condita esse, his notis
 deprehendes. Moles aspera & inæqualis (si contrectetur) sub-
 se sensitur, plaga seu diuisio non omnino in ractum tendit, sed

Si sagitta
 spiculis cin-
 dia est

Latum telum
 ab ea parte
 qua venit ex-
 trahendum.

Rotundum
 telum aut
 angulosum.

Tertium genus telorum ea parte qua venit extrahendum.

Tela interdum diu in corpore delictunt, perfanata vulnere.

Methodus extrahendi tela infixa, sumpta a sede affecta indicatione.

Si telum summa carne infixum est.

Si telum alitè in carne infixum est.

Et maior etiam ac amplior apparet: caro item confusa ac liti-
da cernitur. Dolor præterea cum gravitate quadam insedit.
In his omnibus latius vulnus aperiendum, idq; quod inest, ea
qua venit, aut uncis aduersusve scalpelli parte, aut vulnerario
specillo recipiendum est, aut denticulata forcipe, si fieri potest,
Et eam vulnus admisit, extrahendum. Quod si telum in-
fixum sic inius lateat, ut nullo modo reperiri possit, aut non
satis commode extrahi, tantisper dimittendum est, donec natu-
ra ipsum protrudat, aut manifestet. Interdum verò tela infixa
integra cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquam diu
deliuerunt: deinde longiore temporis spacio partem eam ab-
scessu occupante ac disrupto exilire: quo factò vulnera mox ad
sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, qua aliis
debetur vulneribus. Quod multis contigisse vidit Albucasis,
ut refert parte secunda sua chirurgia cap. 96. de extract. sa-
gitt. ubi refert sagittam in dorso occultatam, post septem an-
nos consolidato vulnere ex radice coxe exiisse. Hactenus de
telorum extractione, sumpta ab ipsorum differentis indicatione:
nunc de eadem re dicemus, sumpta indicatione ab ipsis affe-
ctis sedibus. Itaque sedes in quas tela penetrarunt, vel caro
sunt, vel ossa, vel articulus. Atque in iis quidem partibus vel
alitè telum insedit, vel in summo duntaxat, aut saltem non
admodum alitè Et citra medium infixum est. iam etiam mem-
bra penitus transisse cognoui, quemadmodum inueni euent
Alemaria, qui in loco publico in quo sagittarij sagittas ad se-
pum emittunt, cum caput extra limites securus extulisset, sa-
gitta nasum perforauit, qui plus capite extabat: at is optimè
curatus fuit. Adhuc vel membrum vnum duntaxat telo
ictum est, vel particula plures simul confixa sunt, imò ut parti-
cula vna telo traiecta, alteri affigatur. Igitur si in summa car-
ne telum impactum est, aut cerè magnas venas Et loca neruo-
sa non transit, nihil melius est, quam quò venit, id euellere.
Similiter etiam quod alitè inhaesit. Obiecta verò partes, id est,
qua ex diuerso respondent. si conuulserentur, vel ex sanguini
profusione, vel ex aliorum membrorum consensu Et consortij
lege periculum inuehant, euulsione, qua parte infixum est,
eximi debet. Illud autem dicitur, vel ipsum teli arundine, seu
hastili (quod plerunque ligneum est) in ferri tubulum im-
misso extrahemus. In quibus verò alitè telum in carne infixum
est, Et plus est, hoc est, longius spaciū, per quod telo remanen-
dum,

dum, quam quod perirumpendum est, iamq; venas nervosque id periransit, breuiter cum parum admodum integra carnis ex aduersa parte superest, neque aliquid obstat quominus contra mucronem inciso commodè fieri possit, melius est aperire quod superest, atque ita propulsatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transit, facilius sanescit quod peruium est, quia utrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel haustili ipso, si inhaereat; vel si exciderit, propulsorio instrumēto, cano quidem, vel solido (quod & surdum quiddā vocant) prout res exigit. Porro si telum acumen (quod & dōgē xōi vocant) habeat, (hoc autem specillo deprehendimus) propulsorij instrumenti feminam; si verò tubulum seu concauitatem habuerit, marem immitteremus; atque ita ferrum inserto instrumento protrudemus, quoad educi facillimè possit. At si etiam in opposita, seu vltierus telum processerit, nec ea parte ipsum possit extrahi qua infixum est diuisis iis, qua opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellentes, ut dictum est; vel per eam partem in quam tendit, ut modo diximus, propellentes; summam curam (vix monuimus) semper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorem venam, aut arteriam incidamus. Turpe siquidem est, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quam telum ipsum effecerit. Si telum ossi inhaesit, non nihil attrahendo ipsum eximere tutum est. Ed autem vsque mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum est. Quae ratio in dentibus quoque efficiendū est; & vix vnquam ita telum non sequitur, sed si morabitur, excuti quoque telum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (ut vocant) seu forcipibus alligant arcum, quem vulgo balistam nominant, & laborante bene stabilito, intensus ipsius instrumenti veruum, seu choracem remittunt, & ita telum extrahunt. Quod si telum altius in osse desciderit (quod cognoscimus, si firmiter id infixum nulla vi moueatur, aut labet) excisorio cultro, osse quod iuxta est, excemto, aut etiam terebra (si crassum sit) prius perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facta ad speciem litrae & contra telum os excēdunt, sic ut linea qua diducuntur ad telum spectent; quo facta id necesse est labet, & facile auferatur, quod remedium vltimum est. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, qua illis

Si telum in opposita processerit.

Si telum ossi inhaeserit.

Si telum altius in osse desciderit.

directa vocatur, ossis percussit rimas conniungentes, & telum infixum mordicusprehendentes, diducunt; atque ita facile quod infixum est, extrahunt. Inter duo verò ossa, si per ipsum articulum telum pertraxerit, circa vulnus duo membra fasciis habentibus deliganda. Et per has in diversas partes diducenda sunt, ut tendones, ligamenta & nervos distendant. Quibus extensis, laxius inter ossa spacium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum est, sicut in aliis locis seu particulis supra monui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo ledatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione que supra posita est. At si particule plures confixæ fuerint, hoc est si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur; verbi causa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particula, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si non per totum utrumque membrum penetret sagitta aut hasta, eam ab exteriori parte, perinde atque in uno consuevit, apprehensam extrahemus. Sin penitus amba partes transfixa fuerint, dimidia ligni parte serra resecata, eas ligni partes quàm facillimè fieri poterit modo, sigillatim euellemus.

Si telum in articulo se inter duo ossa hæuerit.

Si particule plures confixæ fuerint.

OBSERVATIO X.

De vulneribus venenato telo insidiis.

CUM in Turcico bello (uti Romæ mihi narratum fuit à Gisberto Horstio, Amsterodamensi, medico Romano, præceptore meo) plures vulnerati ex telo venenato subito morerentur; tandem superuenit senex medicus, qui vulneribus poma vel mala cydonia dentibus contrita, atque ita saluâ ieiunâ permixta apposuit, quo remedio omnes curati fuere, nullis aliis remediis antea iuuantibus.

SCHOLIA.

Si venenato telo quis lætus est.

VENERAMVS ad tela venenata. Si itaque venenato quodam telo plaga facta est, iisdem omnibus, que prædiximus, sed paulò festinantius actis, adicienda curatio est, que vel epoto veneno, vel à serpente aut quouis alio venenato animalie istis adhiberi solet. Ceterum quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, que veneno iam mixta est, siquidem fieri potest,

potest, praecidemus. Agnosces autem eam, quod à sana carne multum diuersa sit. Pallida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circumcidere non possis, non alienum erit circa vulnus fealpello incidere, hoc est, scarificare, quo plura vitiatam sanguinis extrahatur. Deinde venenorum admodum vulnere cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula non adsit, tum quodlibet simile vas, quod idem possit, usurpemus. Si ne id quidem pro manibus sit, (quod tamen vix contingere potest, ut tanta omnium rerum sit inopia) homo aliquis adhibendus aut mercede conducendus est, qui vulnus exurat. Sed illud, ne intreat, ante debet attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingivis palatove, aliave parte oris ulcus habeat; hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutum hominem vulneratum praestabit. Siquidem venena (ut Celsus ait) non guttu sed in vulnere nocent. Verum priusquam hac aggrediamur, telum ipsum vti docuimus eximendum erit. Atque haec tenes tradita est methodus de telis à corpore extrahendis. Ceterum Nicodemus incantamenta & insurrationes, quas & coniurationes vocant, quae à Theoderico & Gilberto referuntur, reiiciamus: quamquam enim mihi Roma quidam eiusmodi exorcismum dederit, quo ferrum corpori infixum extrahi dicitur; numquam tamen eo vti volui. & ne pili quidem cum Tagautio facio, ut quae mera nuga sint & Christianum hominem non deceant. Medicamenta autem rationalia, & experimentis certis, sine ullo praestigio aut demonis fraude, nos potius sequamur: inter quae & recenseri possunt illa quae extrahendis infixis dicata sunt, & quae Guido usurpare soles in spinis, piscium ossiculis, lapidibus, vitri fragmentis, surculis, & ossium frustulis eximendis: atque frequens experimento se edoctum, medicamentum ab Auicenna descriptum inter cetera praestantissimum esse & efficacissimum. Recipit autem fermenti, mellis optimi, aut alievarium sordiditiae (quae Graeci propolis dicitur) singulorum librarn semis, visci quercini quart vnum: ex quibus conficitur emplastrum, quod loco cui fixum intus inhaeret, superponitur. Rogerius adserit, multiplex experimento comprobatum, quod radix arundinis contusa cum melle, & apposita, infixa sine dolore extrahit. Pleraque alia sunt in Antidotario descripta, quae vim habent atrahendi & infixa epellendi: cuiusmodi sunt, didamnum, ibapsia, sagapenum, ammo-

Venenae non gustu sed in vulnere nocent.

Emplastrum Auicennae infixa statim extrahens.

pitum, aristolochia, rane combusta, & id genus alia. Medicus Imperatoris infixam extraherat cum pinguedine talpa; & ad omnia carni infixam hanc pinguedinem expertum medicamen esse referebat. Similia medicamenta. & quadam ex supra dictis, etiam reperire est apud Paulum Aeginetam.

OBSERVATIO XI.

De Vulnere facto per incisionem in facie.

DVO BVS altercantibus vnus alium, faciem sciendendo, cultro vulnerauit. sed commissis labris, factaque decenti ligatione, quia profundum non erat, adhibitis linamentis quæ ad recentia vulnera faciunt, facile deinde coaluit: & vulnus sine molestia consolidatum est. At alteri, vulnere magis hianse, suturæ opus fuit.

SCHOLIA.

Secunda
intentio.
Dissidentium
coniunctio.

Lib. 3.
Therap.
Tritarium di-
stantes oræ
vulneris in
idem addu-
cuntur.
Vulnus sim-
plex ex sola
partium
comissione
adglutinari
potest.

1.
Deligatura.
2.
Sutura.

VENERAMVS ad secundam intentionem vulnerum, quam nunc explicemus, quæ erit commissio dissidentium, seu distantium partium coniunctio, quam assequemur per orarum adductionem, seu labiorum vulneris inuicem distantium attractionem & applicationem, membrum ipsum lesum quam fieri poterit lenissimè tractando. Dissidentium namque coniunctionem seu agglutinationem præcedit necessario orarum adductio. Quæ autem diducta sunt, in idem adducuntur, aut vinculo ex duobus initis circumdato, aut sutura, aut fibula (quas Græci ἀρτήρες vocant) impostis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quod si vulnus (ut proposuimus) simplex sit, hoc est, solum continuè in carne disortium, cum quo neque effectus ullus, neque symptoma vllum adsit, nec valde magnum sit, sola fascia orbiculatim circumdata, diducta partes committenda sunt. ita enim vulnus procul dubio coibit, & citra aliquam aliam extrinsecos adhibitam curam coalescet. Huius autem coitionis & coalescentiæ effectrix causa, sola ceteris est natura. At si magnum vulnus sit, addo ut diducta partes in totum, atque exactè prædictâ deligaturâ committi nequeant, suturæ ipsi adducuntur: deinde vbi sic deligata, aut suturæ adductæ fuerint, glutinatoris præ-

diu uteretur, qua collectam humorum proluxum desiccare & consumere queant, aliam verò ne infusat prohiberi. Plaga autem ea potissimum sui debet, quæ in molli parte accepta est, maximeq; si dyssida auris ima est, ut Celsus ait, vel in nasæ, vel frons, vel bucca, vel palpebræ, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter: vix enim iis partibus deligatur am vulnus admittit. Si verò in carne vulnus est, biatq; neque in vnum ora facile attrahuntur, sutura quidem aliena est; imponenda verò fibula sunt, quæ oras paulatim tamen contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit: ferè autem fibula latius vulnus effi patiuntur. Tertius scopus, qui in curando simplici vulnere chirurgo proponitur, est ut diductorium ora, ita vt que in vnum per adductionem coniuncta sunt conseruentur & maneat. Conseruabuntur autem optime huiusmodi extrema, que in vnum coacta sunt, iisdem ferè auxiliis, quibus & in idem adducta sunt, nempe decenti ligatione, appositio membri situ, & suturis, si necessaria videbuntur. Porò bisariam simul manent, & adglutinantur qua commissa sunt: alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt, ac manent. per se quidem, quæcunque æquè concreverunt, ac coalescunt; aliorum ope, vt ea que colligantur, & qua glutino aliquo tenentur: ac que concreverunt, coalescunt, & cito mollia naturaliter sint oportet. Talia sanè est, tum Galenus, tum caro ipsa, tum quæcunque carne ex ipsa conuentione sunt. Quæcunque verò dura siccata sunt, rursus diuisa partes coire simul nequeunt; alienum enim terminum nequaquam admittunt; sed glutinum ali-quod vinculum, vt, quo commissa maneant, requirunt. Et saliam quidem sanatio in sequentibus precipietur. Nunc de iis que per se uniri possunt, inceptum sermonem peragamus, & quomodo vniuers ligari conueniat primum dicamus ex Guidone, Auicenna & aliis, quos & ipse Tagastinus sequutus est. Deligatura igitur modi seu differentia tres sunt apud Auic. Fen. 4. lib. 4. Nempè incarnatiua, expulsiva, & retentiua; ita enim eius interpres & recentiores chirurgi eas nominant. Incarnatiua, que magis propriè adglutinatoria diceretur, recentibus tum vulnerebus tum fracturis accommodatur. Debet autem fascia in hoc genere deligaturæ fieri ex parte aduersa loci vulnerati, ascendo atque iniiciendo alterum fasciæ principium versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea verò latitudine esse debet fascia ipsa, vel semel

3.
 Fibulæ.

3. Intentio,
 commissurorum
 conseruatio.

Duplîciter
 coniuncta
 manere, que
 comittuntur.

Quomodo
 vulnus ligari
 conueniat.

Triplex ge-
 nus deliga-
 turæ.

I.
 Incarnatiua
 seu adgluti-
 natoria deli-
 gatura.

inicta, ut non vulnus tantum, sed vsque ad aliquod viringus etiam oras eius comprehendat, quantum videlicet videbitur necessarium. Si ab altera parte caro magis recessit, ea melius attrahitur: si equè ab utraque, transuersa comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda est: & tum in utramque partem ducatur. Ceterùm arctior esse debet ligatura super locum lesum, quàm in partibus adiacentibus. Cauendum tamen semper est, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa sit. Quandoquidem qua laxior est, non continet; quod autem non continetur, elabitur. At verò quod vehementius est adstrictum, dolorem premendo excitat, & proinde fluxionem prouocat & phlegmonem accersit, quandoque etiam gangranam. Danda igitur opera est, ut vitato ambulationum incommodo, viri usque fruamur commodo. Id fiet, si quod nimium est, declinabimus. Ergo nec ad eò arctare ligaturam debet, ut iam comprimatur; nec ad eò remittere, ut laxa sit. Et, ut summam dicam, deligatura terminus, sit bona laborantis tollerantia. Ceterùm extrema fascie acui assueda sunt. Nā nodos (inquit Celsus) vlcus laedit, nisi tamen longè est. Et si necessitas desideret, plures fascie iniiciantur. Et modo supradictò reuoluuntur. Itaque hoc deligandi modo vulneris labra adamumissimè committuntur, & quo minus circa vulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur, ut lib. 6. Method. Gal. annotauit. Sunt qui pannum lineum duplicatum adaptant vulneri, & stringendo acui desuper assuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia. Secunda deligatura differentia, qua expulsoria dicitur, antiquis vlceribus & sinibus (quos caernosa vlcera vocant) propriè dicata est: hæc enim commodi prestat in illis, quod à fundo ad os collectam humorum colluuiem extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, validè prohibet. Hæc autem fit fascia ab altero tantum principio reuoluta; incipitq; ab inferiore parte membri laborantis, ubi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim soluendo, dispensatur; si saltè os per quod sanies emanat, ad superiorem partem porrectum sit. Interdum enim inferiùs spectat. Voco autem hic partem superiorem cum Galeno, qua versus cor, aut hepatis vasorum suorum radicibus spectat. Rursus radicem vasis appellamus priorem eius partem, qua iocinori propior est, vel etiam cordi. Porro eiusmodi ligatura adaptari

Sic deliganda
est fascia, ut
contineat,
neque ad
stringat.

2.
Expulsoria
deligatura.

3.
Sic fit infernè
sursum.

folet membris inaequalibus, id est, quae non sunt aequali crassitudinis: cuiusmodi sunt iibia, sciendendo fasciam ipsam singulis quoque palmi intervallo, & eam valide acut assuendo, ab ea parte maximè, quae gibba est, seu, ut dicunt, arcuata: laxè vero à parte altera dorsali. Hoc autem genus ligatura utilissimum est in antiquis ulceribus, varicibus, & tibiaturum inflammationibus. Deligatura qua resinet medicamenta, accommodatur membris, in quibus non potest fieri arctatio, seu strictura, neque alia deligatura, ut in collo & ventre, atque omnibus abscessibus & dispositionibus dolorificis. Haec autem perficitur linteola, seu fascia vnum finem, seu (ut dicunt) caput habente: vel quae sit multorum capitum seu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligatura principium super locum affectum iniicitur; & in parte opposita, vel nouus vel potius sutura fiet. Talis autem deligatura leniter & citra dolorem, cum appetet tempus, solui debet. Quod si linteola nimis adhaereant, ea tantisper viuo madefacito, donec facillè separari possint. Fascia verò ad vulnus deligandum lintea, id est, è lino conitans, apertissima est, secundum Galenum lib. 6. Therap. talis nimirum, quae nec nimium mollis, nec nimium dura sit. Quod enim molle nimium est, & alga ritu fragile, non tuò continet: quod vero durum nimis est, premendo offendit. Sit igitur ex panno lineo veteri, non tamen nimis detrito, suauis, lenis & munda; eaq; latitudine & longitudine, quam natura partis desiderat. Vi si humerus tibi deligandus sit, fasciam quae latitudinem sex digitorum habeat, assumes: at si femur, quinque: si iibia, quatuor. si brachium, trium digitorum. Si verò digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine fascia assumenda erit. Eius verò longitudo sit pro ratione numeri iniectionum, hoc est, pro necessitate resolutionum. Hoc igitur, ut & multa alia, quae scripsi mandavi non possunt, medici ac chirurgi ingenio, quod (ut Damascenus ait) tum artem tum naturam operantem magnopere adiuvat, committitur. Sed & ad hoc non parum confert cognitio conformacionis ipsius particulae laborantis, ut quarto Therap. Gal. his verbis expressit: Deligare (inquit) commodè agram particulam non possis, nisi prius vel ex figura, vel positura, vel utriusque indicationem sumpseris. Qui integram huius deligaturae tum fasciarum doctrinam desiderat, legat Galenum, de fasciis, Vido Vidio Florentino interprete, cui multae & variae figurae fasciarum adiecta sunt. Sed haec quae nunc diximus de modo

3.
Deligatura
retinens.

Quae fascia
vulnere deli-
gando aptif-
sina.

60 OBSERVAT. CHIRVrgICARVM
modo deligandi sufficere arbitror. Nunc de qualitate & modo
suendi agamus. Verùm ut hac clariora euadant, prius sequens
exemplum & obseruationem adiciemus.

OBSERVATIO XII.

De vulnere in facie prope maxillam sinistram satis alto
& profundo: ex Carpo desumpta.

BONONIENSIS quidam de Bolognini cum
vulnus accepisset in facie prope maxillam sini-
stram satis altum, medicus qui ad eum primò inci-
sus erat, illud vulnus eo quo potuit modo confue-
bat, vt effluentem ex eo abundanter sanguinem
constringeret, nempe qui ab arteria incisa erumpe-
bat: sed tamen stringere eum non potuit: ideò vo-
catus est & Carpus, tunc temporis chirurgus exper-
tissimus: qui videns hunc fluxum venire ex arteria
aliqua incisa, & cum transacti iam essent quatuor
dies, sanguinem remouebat congelatum, & abster-
so vulnere ab omni trumbo vel grumo sanguinis,
caput arteriæ inuenit, & super illud apposuit pulue-
rem vitrioli, deinde stuppas tinctas in albumine
oui, & puluere illo asperfas: atque eas summâ dili-
gentiâ applicuit, & stricta ligatura ligauit. Deinde
sanguine ita restricto, sequenti digestiuo vsus est:
℞. vitelli oui num. ij. olei ros. q. s. ad inspissandum:
& hoc per duos dies continuauit, donec eschara fie-
ret, & vulnus aliquo modo digestum. Deinde huic
digestiuo addebat oleum abietis, cum abstersione
pauca indigeret. At timens ex tali abstersione flu-
xum sanguinis, ex arteria illa, super sinellos (ita
enim vocant turundas seu penicilla, vel linamenta)
digestiuo illinitos hunc puluerem ponebat: ℞. gum-
mi arab. corall. alb. vel rub. sang. drac. ana p. ʒ. Po-
stea lauabat vicus, quia aliquantum putridum spe-
ctabatur, vino albo, in quo bullierant rosæ, & ros-
marinus, ad exiccandos illos humores putridos. Et
ita

ita processit ad dies aliquot, Vulneri satis digesto,
& nunc maiori deterfione indigenti, tale mundifi-
catium applicuit: ꝛ. terebinthinæ, farinæ hordei,
mellis ros. ana p. æ. Super pecia verò vnguentum de
resina applicabat, & rursus vulnere mundificato
præscriptū vng. generans carnem: ꝛ. olei myrtini,
abietini ana ꝓ ij. sandarachæ, sang. drac. ana ꝓ ß. ceræ
albæ q. f. misce. Ad sigillandum accepit ceratum de
minio; & super alutam extensum admouebat. Qui-
bus remediis vulneratus iste magnò cum honore
Carpi sanatus est.

SCHOLIA.

VVLNERA faciei, teste Guidone tract. 3. doct. 2. cap. 2. præ-
ter intentiones communes (de quibus nunc dicere cœpi-
mus) nihil habent proprium: nisi cum membrum sit decoris ac
honestatis, idè etiam cum tanto maiori diligentia ac cau-
tione tractanda sunt eius vulnera, ne turpes cicatrices relin-
quantur, & idè præstat ea suere cum peciis pannorum. Vbi
autem id fieri nequaquam potest, & cum fuerit pars carnosâ
fixa non mobilis, sufficienter suatur cum filo dicta sutura pur-
torum separatorum: vbi autem fuerit pars mobilis, suatur
cum acubus inuolutis remanentibus in loco. Si autem pars
fuerit sicca, suatur suturâ pellionum aut pelliariorum: & sî
possibile sit vt ligetur, ligetur deligaturâ incarnatiuâ. & vt
commodius hæc fiant, præstat habere cuculam in capite fir-
mam (nam cum facies spherica sit, facild deficit deligatura, &
accubitus enim relaxat,) & firmiter alligatam capiti, in qua
omnes ligatura consuantur. Etiam est necessarium aliquando,
quia facies constat plurimis paruis particulis, vt loco stappa-
rum panni duplicati aut triplicati apponantur & lenius amo-
ueantur. Caterùm cum vniuersalis intentionis curandorum
vulnerum proposuerimus explicare, & tertiam intentionem
aggressi simus, de sutura in vulneribus faciendâ propositum
est. Triplex igitur sutura communiter fieri solet in vulneri-
bus: agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant; suppressoria
sanguinis & laborum in vnum adductorum; ad tempus con-
seruatrix. Sutura agglutinatoria omnibus his plagis seu vul-
neribus in melli parie acceptis, competit, quorum labra sic
inuicem dissident, vt solâ ligaturâ in vnum adduci non pos-
sint,

Vulnera fa-
ciei quomo-
do curantur.

De sutura in
vulneribus
faciendâ.
Sutura tri-
plex.

I.
Vfus suturæ
agglutina-
toriæ.

sint, & quibus nihil iam extraneum inter ipsas oras intercedat. Sed & recentia debent esse vulnere, quibus hoc genus suturae accommodatur; vel saltem, si vetera fuerint, ac dura, callosaq; labra habuerint, per scarificationem, aut cutis ablationem, sanguine emisso renouata. Hac autem fit quinquā modis. Primum, filo forti, aequali & leui; cuiusmodi est sericum in communibus saltem vulneribus, primum punctum faciendū in medio diuisionis vulneris, deinde alterum in medio spatio utriusque lateris, & ita deinceps procedendo, ut inter duo quaeque puncta, punctum intercedat, donec vulnere labra rite commissa fuerint. Itaque neque nimis rara, neque nimis crabra futura esse debet. Si enim nimis rara est, non continet; si nimis crebra est, vehementer afficit: quia quo sapius acus corpus transiit, quoque plura loca iniectum vinculum morat, eo maiores inflammationes (inquirit Celsus lib. 5.) oriuntur. Sic igitur sutura oras iungat, ut ne ipsa quidem inter se ex toto se contingant, ut scilicet, si quid intus humoris concreuerit, si qua emanare, ac effluere possit. Soleni autem communiter vnus digiti transuersu spacium inter iniecta vincula relinquere. Porro acus longa, ac lenis esto, cuspide triangulari, cauda vero excavata, ut in ea filum recondatur, & transiunt acui non remouetur. Ita enim mitius corpori insidet. Ceterum cannula habeatur fenestrata, cui incumbat, ac innitatur altera pars labij vulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur, dum acus intromittitur: & ut per fenestellam videri possit, quando acus pertransierit. Atque vbi iam acus traiecta fuerit, vna cum filo trahatur: sed interim vulneris labrum, quod prope filum est, specillo huic parti applicato, veluti fulcumento, & admiculo innitatur; ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Ligetur autem primo duabus inuolutionibus; secundo vna duntaxat; deinde filum scindatur, aliquantulum remotē à nodo. Secundo modo fit sutura incarnatiua, seu agglutinatiua acubus, aut pima cum acu introducta; hac autem usimur in magnis vulneribus, & profundis, in quibus labra plurimum inter se distant. Atque tot numero acus imponendae sunt, cum filo in eas intromisso, quot necessariae videntur. Filum autem circa eas reuoluendum est, eo modo quo muliercula facere solent, dum suas acis super maxillas aut capiti afferunt; atque hoc modo relinquuntur usque ad vulneris consolidationem. Tercio modo fit sutura hac agglutinatiua

Modi quinque futu-
rae adglutinato-
ris.

Acus qualis
esse debeat.

2.
Secundus
modus futu-
rae aggluti-
natiuae.

3.
Tertius mo-
dus futu-
rae
incarnatiuae.

natiua

uatoria dicta veruculis aequalibus ex stupis vehementer con-
 sortis, & gracilibus admodum, scriptorij calami, vel festuca,
 longitudine ferè medijs digiti. Quod si uelimus suturam longo
 tempore perdurare, penna seu scriptorius calamus, loco stappa-
 rum assumi debet: si autem ad hunc modum, Vtraque vulne-
 ris ora traici debet, acu solum ducente. Deinde facta per idem
 foramen recursum, ex ea parte qua uenerat recipienda est; sic
 quidem, ut ansa una remaneat, ea parte qua remeauit. In qua ^{Antea}
 alterum veruculi extremum imponendum eris. postea fines
 amborum filorum, euentis inquam & redeuntis, restringito,
 & super alterum veruculi caput ligaturam facito, ibiq; fila
 rescindito, & veruculum hoc pacto usque ad perfectam vul-
 neris coitionem relinquito. Quarto eiusmodi sutura sit, sibu-
 lu (qua Græci $\alpha\gamma\chi\tau\eta\gamma\alpha$ nominant) disunctas, atque hian-
 tis vulneris oras committendo. Sunt autem sibuila ipse vel
 maiores, vel minores, pro ratione partis vulnerata, ab utraque
 uerò parte recurua: figaturq; hamus unus in altero vulneris
 labro, & uersus alterum ducatur, in quo & aliter hamus in-
 figatur; ut facere solent qui pannos tondendo apparant. Hæ
 autem (sibuila inquam) quibus hiantis plaga oras sic contra-
 himus, nullam vim desiderant, sed eatenus uiles sunt, quate-
 nus cuius ducentem quasi sua sponte subsequitur. Quinto mo-
 do diducta vulneris ora committuntur, pannus uirique ad-
 motus, qui figuram triangularem referant, & ea sint magni-
 tudine, qua membro laeso congruere uideatur. Qui suture mo-
 dus in his maximè locis conuenit, in quibus uolumus cicatri-
 ces, facta uulneris agglutinatione, non apparere, ut in facio.
 Panni autem eiusmodi, viscoso linimento, ac perimaciter ad-
 herente oblini debent; quare recipere possunt puluerem sang-
 drac, thuris & mastiches, sarcocollam, picem, & pollinem, id
 est, farinam uolubilem molendinariam. Quæ omnia cum oui
 candido liquore subigi debent, & in unitatem redigi. Atque
 ubi linimenti formam ea iam induerint, supra dictos pannos
 extendi debent, qui uirique postea ad latera uulneris, ad pol-
 licis unius distantiam supra uulneratam partem agglutinandi
 sunt. Vbi autem hæc panni frustula sic linimento obliu, de-
 ficata fuerint, ingeniosè & ut oportet, consui debent. Quo
 facto uulneris labra coibunt, & agglutinabuntur. Sutura
 sanguinem suppressans sit, acu solum trahente, traiectis oris
 vulneris uirisque, per modum reuolutiouis, uti pelles consui
 solent.

4.
 Modus suture
 re aggluti-
 natorie.

5.
 Quintus mo-
 dus suture
 incarnatiue.

2.
 Sutura san-
 guinem sup-
 primens.

solent. Ea autem utimur, quando alia non datur vi, propter
 magnam ruentis sanguinis impetum, accepto in vno vulnere.
 Sed & hac utilis est ad transsienda intestina, cum sauciata
 sunt; ad panniculos quoque vulnereis. & loca carne destituta.
 Verum non admodum tutus est hic consuetus modus: quan-
 doquidem disrupto puncto vno, cetera relaxantur. Sutura
 qua labiorum in vnum attractorum est conservatrix, fit vt
 & reliqua alia; verum non aequè arcta esse debet. Eo enim
 duntaxat nomine fit, vt simul maneant quae commissa sunt,
 tantisper dum vulnus cohaerit. Competit autem eiusmodi
 sutura vulnerebus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus
 magna facta est dilaceratio, & carnis dispersio. Hac enim
 facto unionis diuortio, seiuicta partes in vnum adducuntur,
 quo citius coalescant. His etiam vulnerebus rectè accommoda-
 tur, de quibus in posterum aliquid extrahendum est. Illud autem
 de suturis & fibulis observandum in vniuersum diligenter est,
 vt illis numquam utamur, antequam vulnus intus purga-
 tum sit (nisi cum magna sanguinis profusio suppressenda est)
 ne quid ibi concrevisse sanguinis relinquatur, id enim & in pus
 vertitur, & inflammationes mouet, & glutinari vulnus pro-
 hibet. Sed ne linimentum quidem, quod suppressendi sanguinis
 causa inditum est, inibi relinquendum est, nam id quoque in-
 flammatur. Comprehendi verò sutura vel fibula, non cutem tan-
 tum, sed aliquid etiam ex carne (vbi suberit haec) oportebit,
 quo valentius inhaereat, neque eutem abrupta. Viraque opti-
 ma est (vt voluit Celsus lib. 5.) ex acu molli non nimis torta,
 quo mitius corpori insidat. Sed neque rara nimis, neque nimis
 crebra (ob superiorum adductas rationes) sutura aut fibula ini-
 cienda est. Neutra etiam vim ullam desiderat; sed euentus
 utilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur.
 Ceterum tantò appetit tempus remouenda sutura, cum ea,
 quem desideramus effectum praestiterit. Modus autem remo-
 uendi talis est: Specilli candidam, id est, angustum mucronem,
 filo supposito, filumq; ipsum mox abscondito. Postèa latius
 ipsum specilli mucronem, labro vulneris per quod filum edu-
 citur, superponito. Ita enim pulchrè vitabis, ne quid filum euul-
 sendo laceretur.

3.
 Modus suture
 tertius
 labiorum in
 vnum attra-
 ctorum con-
 seruatio.

Tempus &
 modus re-
 mouendae
 suturae.

faciebat : ꝑ. myrrhæ, sarcocollæ ana ꝓ ij. thuris ꝓ j.
olei abietini ꝓ ij. mellis ros. farina hordei ana ꝓ j.
fiat ad formam vnguenti ; quo penicilla seu tentæ
illinebantur & imponebantur : super peciam deinde
basilicon maius vng. extendebat , qua cooperiebat
tentam & totum vulnus : & debito modo cum plu-
maceolis triangularibus saniem exprimentibus
vulnus deligabat. Octauo autem die, cognoscens,
non amplius esse periculum de dolore aut spasmo,
sciensque vnum ex fociibus esse incisum, pro eius
vniõne duas astellas apposuit , vnã ferream in
parte inferiori, vbi erat orificium vulneris, quæ erat
talis figuræ Ω . Alteram ligneam in opposita parte,
& ligaturis strictis ipsam ligauit, remanente vulne-
re discooperto, vt debitè medicamenta, ligatura pri-
ma remanente, posset applicare. Eodem quoque die
præscripsit balneum sequens ad exiccandum & re-
soluendum humores qui ad locum affectum seu læ-
sum confluunt, & ad membrum robotandum : ꝑ.
saluæ, betonicæ, stœchad. arab. hypericonis, absin-
thii, maioran. ros. ana m. ꝑ. myrtill. ꝓ ij. balaustrio-
rum m. j. crasso modo contusa atque incisa bulliant
in vino nigro seu rubro, ad consumpt. tertiæ partis.
& modus administrandi talis erat. Imponebat pec-
ciam in tali vino (apposita tamen prius tenta illini-
ta mundificatiuo prius dicto) & vulnere apposuit,
& optimè hgauit. deinde totum membrum per
modum embrochæ vino isto fouebat , alternis die-
bus , donec sciret iam tempus cicatrizandi adesse.
Pro sigillatione capiebat modò vng. de cerula, mo-
dò de calce, etiam tetrapharmacum aut de betoni-
ca. Et ita laude diuina sanatus est.

SCHOLIA.

Vfus pul-
uillorum seu
plumaceolo-
rum.

QVONIAM hic mentionem de puluilli fecimus, eorum
vsum explicemus, cum ad certam inuentionem quoque
pertineant. Cum autem puluilli (qui vulgaribus chirurgis
plumaceoli nuncupantur) ad multa visus sint, de hisdem obi-

ter aliquid dicamus. Quandoquidem dissolutae ac diductae partes fasciis & comprimunt membri, quod sua visus dissortium patitur, genuinum calorem fouent, & conseruant. Denique à graui molestia, & vinculorum ac fasciarum pondere, vulnerata particulam tuentur. Fieri autem quondam solebant ex pluma inter duos pannos candidos & mundos consueta, unde & nomen illis à veteribus inditum est. Verum quoniam eos subinde mutare, & innouare (quod valde tediosum erat) coegit necessitas, magis postea placuit eiusmodi puluillos ex stupis canabina conficere, praesertim assidenter ac studiosè peris, emundatisq;. Fiant etiam interdum ex lana vel xyllo, quod cotonem appellant. Plerique autem hodie loco puluillorum, panniculos admovent lenes, id est, non asperos, duplices, aut triplicatos, quos hodie vulgares nostri chirurgi compressa vocant, alij verò spongiam adaptant. Porro duo vel tres, plurèue, prout res exoptulat, apponuntur: aliquando quidem sicci, ac nullo madentes liquore; nonnumquam verò imbuti oui candido, vel vino, vel posca, aliquoties etiam oleo, iuxta ipsius dispositionis exigentiam. Inueniuntur autem eiusmodi puluilli ex triplici differentia, quod ad figuram attinet. Alij enim triangularem, alij rotundam, alij verò quadratam habent. Qui figura consistant triangularem, glutinantis vulneribus (ut placuit Auicenna) sunt dicati. Ita autem disponi debent: vnus ex utroque latere orarum, seu labrorum vulneris, constituitur; ita vt super plagam, inter se iungantur lateribus. Qui rotundam habent figuram, sicci alij superponuntur, natiui caloris particulae laesa conseruandi gratia, & vt saniosam proluuiem, ac sordidos ichores in se recipiant. Sed qui quadrati sunt, idèò apponuntur vt partem laesam à fasciarum & vinculorum molestia vindicent.

Ratio noni-
nis.Materia pul-
uillorum.

Compressi.

Numerus.

Figura.

Triangula-
rea.

Rotundi.

Quadrati.

OBSERVATIO XIV.

Carpus, De altero quodam in raseta manus globo tormentario ictu & laeso.

CARPENSIS nomine Peregrinus in raseta manus instrumento bombardae dicto seu globo tormentario laesus atque ictus fuit, adèò vt de spasmo metus esset. Iacobus Carpus Chirurgus Bononiensis

niensis accitus, restricto sanguine, & adhibita con-
 uenienti phlebotomia, adhibuit oleum hypericonis
 ad sedandum dolorem, & ad præseruationem à
 spasmo. & ita per vnum diem processit, applicato
 tamen defensiuo in loco satis distante à vulnere.
 Alio die præscripsit digestiuum tale: ℞. olei abietini
 ℥. iij. vitellorum ouorum numero ij. Modus procedi-
 endi talis fuit: inprimis tentam seu penicillum in
 aqua vitæ infundebat, postea in digestiuo, deinde
 verò in oleo rosato completo; & loco læso applica-
 bat: & desuper peciam eodem digestiuo oblitam
 superponebat. Deinde totam manum & brachiura
 ungebat oleo rosaceo calido. Vltimò emplastrum
 applicabat tale: ℞. farinæ fabarum lib. ij. farinæ hor-
 dei lib. j. olei ros. lib. ℥. aquæ communis q. s. fiat em-
 plastrum: & ita medebatur per quinque dies. Postea
 præscripsit hoc vnguentum, valens ad combusti-
 onem: ℞. corticum interior. sambuci lib. vi. olei ros.
 lib. iij. ℥. vitell. ouorum cum album. num. xxx. pul.
 vitri lib. j. ℥. ceræ albæ lib. j. ℥. aquæ communis lib.
 iij. fiat Vng. secundum artem. Et de isto Vnguento
 parum supra tentam & peciam ponebat, & loco ad-
 fecto admouebat. Continauit istud vnguentum
 simpliciter per vi. dies; donec illi videbatur mala
 intemperies ab igne inducta remota esse. Postea
 tentam in oleo abietino infundebat: & aliquando
 istud vnguentum cum oleo abietino miscebat, ali-
 quando vnum absque alio admouebat. Etiam præ-
 scripsit lauamentum ex decoct. hord. integri vsque
 ad crepaturam; cui addidit sacch. rubeum. Postea
 dimisso illo vnguento ad ignem seu combustionem
 conferente, solam tentam ex oleo abietino infu-
 sam, & super peciam vng. de calce apposuit. Videns
 postea vulnus absterfione indigere, præscripsit mû-
 dificationum dictum in casu illius Tarentini, præ-
 cedente Obseruatione, constans ex myrrha, sarco-
 colla &c. sed cum non sufficiens esset, accepit vng. apo-

apostolorum per aliquot dies. Deinde parauit balneum ad mundificandum & exiccandum humores ibidem retentos, & ad membrum confortandum, hoc modo: R. ros. myrtill. absinth. ana m. j. aristoloch. longæ & rotundæ, centaur. ana m. ß. saluæ, betonica ana m. j. vini albi bocalia tria Bononiensia, mellis lb ij. bulliant secundum artem vsque ad consumptionem quartæ partis, & coletur. in isto balneo pecias & tentas infundeat absque vnguento aliquo, & loco applicabat. Loco iam satis mundificato, iterum super tentam de oleo abietino cum melle rosaceo, modò sine melle, vulneri imponebat. Super peciam verò vng. de resina. Pro sigillatione autem per aliquot dies apposuit cerotum de betonica: aliquando vng. de cerusa; sapius etiam ambo simul. & post consolidationem præscripsit tale balneum: R. rad. ebuli m. iij. betonica, saluæ, abrotani, satureiæ, absinthii, stcehad. rad. vrticæ ana m. j. rad. althææ m. ij. bulliant in lib. xxx. aquæ communis, ad medietatem: coletur, & fiat balneum bis in die. Deinde sequenti inunctione inunxit: R. pingued. humanæ ʒ ij. mattiatonis ʒ j. pul. lumbricorum ʒ ß. misce. Et ita Dei gratiâ curatus est.

SCHOLIA.

DE spasmo qui vulneribus accidere solet, suo loco dicemus: sed nunc de penicillis siue turundis (quas tentas vulgo appellant) & linamentis formandis, deq; eorum vsu multiplici dicemus, cum hæc ab ipso Guidone tum alius præstantissimus chirurgis ad tertiam intentionem vulnerum tractandorum etiam spectent. Turundas itaque seu penicilla, & linamenta maximo esse vsui in curandis vulneribus & præcedentia luce clariùs ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo & ad quos fines illis sit viuendum, chirurgus haudquaquam est ignorandum. Ab hæc ex qua materia & qua figura formari debeant. Itaque illis vtimur, in octo præsertim vulnerum generibus. Primo, cum vulnera vel ampliana sunt, vel detergenda, vel cum aliquid ab eorum fundo

De penicillis siue turundis (quas tentas vulgo appellant) & linamentis formandis, de q; eorum vsu multiplici.

In quibus vulneribus viuendum turundis & linamentis.

vacuandum est: ut in profundis vulneribus, in quibus necessarium est alibi vulnus aperire, ut ex fundo & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa colluuias, inibi collecti vacuentur. Secundum illis cogimur vii, in casibus vulneribus, in quibus necessaria est carnis deperdite regeneratio. Tertio in vulneribus alteratis ab aere, & sordidatis, qua detersione egent. Quarto in vulneribus contusis. Quinto praedictorum usus vitilis est, in vulneribus, quae cum phlegmone, aut quouis alio tumore praeter naturam fassant. Sexto in vulneribus, quae per morsus fiunt. Talia namque vulnera non sunt festinanter agglutinanda & ad cicatricem perducenda: quin potius longo tempore aperta & hiantia manere debent: quandoquidem morsus ferè omnis (ut Celsus ait lib. 5.) quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intro repellendum, nec occluso vulnere intus relinquendum. Sed de his susius suo loco dicetur. Septimo turundu & linamentis vitimur in vulneribus, in quibus persanandis circa ossa manes admoenda est. Octavo in vulneribus, quae iam vetustate in ulcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porro in omnibus aliis reliquis vulneribus, inducenda cicatrice studemus, absque eiusmodi turundis & linamentis. Aduertendum est, in his diuersitatibus non paruum esse pro ratione finis, cuius gratia sunt, & admoventur: sunt autem interdum, ut diximus, ad detergendas sordes vulnerrum, atque tum ex panni non asperi & praesertim veteru, lacinis, vel floccu euulsis formantur. Guido autem & tentae etiam licinia vocat. Nonnumquam vero idèd fiunt & in vulnere immittuntur, ut ipsum hians, & apertum maneat. Ac tunc quidem ex stupis bene pexis, & à sordibus rite emundatis, vel ex praedicti panni frustulis, efformantur: vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) ut Razes facere solebat. Sed & ex canna aenea vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: ut verbi gratia in naribus ad aeris inspirationem, & in alius vulneribus, ut sanies & purulenta colluio per hanc velut emissarium feratur & foras egrediatur, non autem intus retineatur. Quandoquidem etiam haec, linamenta, inquam, & penicilli, plaga inferuntur, ut ipsius os magis dehiscat, & amplietur: sunt quæ tunc aut ex spongiolis vehementer compressis & intortis, aut ex radice gentiane: haec enim dum multum humorem, quo scetet vulnus, corrobuerint, turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Caserum forma linamento-

Omiss ferè
morsus habet
quoddam
virus.

Virus & mate-
ria turunda-
rum & lina-
mentorum.

Licina.

Tentae can-
aulex.

vum aqualis esse debet; curandorum vero inaequalis, in modum clauiculi lignei, quem Latini *impagem* vocant, ne scilicet inrò labantur. Hæc autem aliquoties quidem *seca*, quandoque vero quopiam delibuta unguento admonetur, prout res ipsa exigat. Reliqua quæ ad eiusmodi operationes spectant, modentis consilio & solertia committuntur. Nunc ad quartam intentionem curandorum vulnerum, hoc prius præposito exemplo, accedamus.

Impages La-
tins, Galis
Cheuille.

OBSERVATIO XV.

De vulnere in oculi sinistri palpebra, lac. Carpi.

THADDÆVS quidam Bononiensis cum ense læsus esset in oculi sinistri palpebra, accitus Iacobus Carpus, ob nimium & intensum dolorem & acutum, non potuit videre vtrum oculi substantia incisa esset, nec ne. Igitur pro prima visitatione nihil magni tentandum esse putauit: sed duntaxat albumen oui cum aqua rosacea mixtum aut quassatum vulnere imposuit, & defensiuum supra frontem. & vt diæta tenui vteretur vulneratus, mandauit; simul & sanguinem ex cephalica in brachio, loco vulnere opposito, misit. Postea quoque & ventosas sine scarificatione spatulis tum natibus apposuit, vt oculum ab apostemate seu inflammatione præseruaret: idque ad septimum vsque diem manè ante cibum fieri voluit; hoc enim securos nos reddit ab apostemate: nam post septimum diem ab eiusmodi symptomatis liberi sunt vulnerati. Cæterum in secunda visitatione sumpsit sief albi sine opio ꝓ ij. aquæ ros. ꝓ v. & cum albumine oui parabat collyrium, & in eo pecias imposuit, quas super locum applicabat tres quatuorve simul, vt totum locum affectum cooperirent. At in alio loco non læso, ob propinquitatem loci affecti, posuit similiter pecias infusas in albumine oui, cum aqua ros. Quæ continuabat per vnum diem cum dimidio, ea ter quatuorve in die renouando, iuxta doloris necessitatem.

Ec 4

Secun-

Secundo die administravit cassiam extractam cum zacch. & deinde syr. sequentem: ℞. syr. de end. ℥ j. mellis ros. ℥ β. aq. end. cichoreæ, betonicæ ana ℥ j. miscd. Postea applicuit loco laeso oleum rosatum completum: ante tamen appositionem ponebat duas pecias sief albo infusas. Demum animadvertens magnam oculi inflationem, sequens emplastrum præscripsit: ℞. ros. m. ij. florum chamomillæ, betonicæ, absinthii ana m. j. santal. rub. ℥ j. omnia pistentur simul, & coquantur in aq. q. s. Cui adde post bullitionem vini ℥ iij. fiat emplastrum: quod oculo appositum est, post peciæ vnguenti capitalis impositionem. Oculo detumefacto, iterum appositum sief album, cum aqua ros. & super illud vng. capitale: & ita processit per aliquot dies. Sed quia oculus & caput erant infrigidata, & aliquo modo tumefacta, propter conculcationem humorum ex medicinis frigidis, apposuit supra oculum cerotum de betonica, & supra frontem emplastrum supra dictum: quæ remanserunt per vnum diem; licet necesse fuerit ea remouere, propter nimium dolorem ex cerato inductum; & hoc fortasse propter nimiam eiusdem attractionem & resolutionem vehementiorem. Ideò reuertebatur ad vnguētum suum capitale. Deinde ad consolidandum imposuit vng. de cerusa camphoratum. Quibus remediis sanatus est.

SCHOLIA.

Hoc exemplum, licet non solum pertineat ad quartam intentionem communem vulnerum curandorum, ut particula laesa substantia conseruetur, & à dolore, phlegmone, & aliis pravis symptomatibus custodiatur; etiam pertinet ad vulnera oculorum & palpebrarum. sed quia postea propria remedia quæ ad vulnera oculorum tum palpebrarum pertinent enumeraturi sumus, nunc potius quartam intentionem vulnere curandorum explicemus: nam ad eam ordo nosse perueniat. Quarta itaque intentio erat (vix diximus ante)

in curandis acceptis vulneribus, particula laesa substantiam conferuare, ac prohibere ne ipsa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptomate (quod vulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hinc autem scopum assequimur, admodum emplastris & linimentis, ex oui candido, & aliis huiusmodi refrigerantibus, ut rectè docuit Rhazes, primis saltem diebus: postea vero vino styptico particula persundenda (at in oculis potius aqua ros, in principio conuenit: verum nunc loquimur in communi de omnibus vulneribus) & figura aptissima collocanda est. Apertio quoque, eaq; interdum ex aduerso, in vulnerata parte molienda est. Necessaria etiam est nonnumquam sanguinis missio, item & purgatio, ut non solum exemplis iam multis supradictis, sed etiam dicendis mox declarabimus. Sed & proba victus ratio (quam statim prescribemus, & postea subiciemus) imprimis est obseruanda, si quarum hunc scopum cupi assequi. Porro nihil aduersus hac, quæ commentamur, pugnat, quod plerique ebliciant, vulnera scilicet in quantum vulnera sunt, his tam variis, tamq; multiplicibus auxiliis non indigere. Hoc enim dictum solum locum habet in paruis occasionibus, & eucratis, id est, bono habitu præditis corporibus. In magnis vero occasionibus & in plethoricis corporibus, vel vitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptomatum (quæ recentibus vulneribus superuenire consueuerunt) præcautionem, prædictis vii auxiliis. Quod Galenus innuere videtur lib. 6. meth. medendi, his serè verbis: Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantum entis acui sit puncta, hunc hominem, si is sit cui facile (ob bonam corporis habitudinem) vlcera (amscant, etiam si circa medicamentum, nudoq; membro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: si ex eorum numero sit, qui difficulter sanentur (quia scilicet vel plethoricus sit, vel vitiosus siccis prematur, vel acris sit sensus, vel horum quibusdam, omnibusve prematur) primum quidem dolebit, post etiam in pulsu particula infestabitur, sum phlegmone. Porro in omni membro carnosio, quod sua unionia solutionem patitur, nervi, vena, & arteria: periuantur, quæ praua quedam accidentia inducere possunt; nempe dolorem, phlegmonem, sanguinis profusionem, convulsionem, & id genus alia. Quibus summâ diligentia medentem occurrere oportet. Occurreret autem facile, si ea præsenferit, & præcognouerit, ut primo libro præsigiorum editatus est Hippocrates, ad hunc

Quarta intentio vniuer-
rum curan-
dorum, quæ
est substantie
partis con-
seruatio.

De sanguinis
detractione
in vulneri-
bus.

In vulneri-
bus magnis
sanguinem
mittendum
esse

Vulnera tri-
faria magna
redduntur.

Que sangui-
nem mitten-
dum dicent
in vulneri-
bus.

Sanguis cur
in recentis
vulneribus
mittatur.

modum scribens: Nihil perinde medico conducibile est, quàm
ut fistula presentiat: ita enim (ut Galenus hunc locum in-
terpretans ait) de longinquo obutam et malis. Quod itaque
sanguinis missio conveniat in vulneribus potissimum magnis,
ad exemplo ostendimus, tum auctoritate Galeni & Hippocra-
tis, observatione undecima de cordis palpitatione in vulnerato
iuvene, qui post sanguinis detractionem à palpitatione curatus
est, & postea minori periculo à vulnere quoque per sanatus,
cuius historiam reperies ad longum à me descriptam lib. 17.
obs. & curat. medicinalium nostrarum, obs. 1. præter ea quæ
ibi dixeris: Omni recens facto vulnere, nisi in ventre sit,
expedit (inquit Galenus lib. 4. method. ex Hippocrate) ex ipso
statim sanguinem plus minusve effluere. Quippe hoc modo
phlegmone minus tentabitur, tum ulcus ipsum, tum quæ circa
locum posita sunt. Itaque si medicum imitatore esse oporteat,
non natura tantum (ut subinde nos monet Hippoc.) sed et-
iam eorum, quæ cum sua sponte veniant, conferunt in recentem
accipiam acceptis vulneribus, præsertim magnis & prævalidis,
expedit (ut diximus) sanguinem effluere: his certe si minimè,
vel minus quàm par sit, effluxit, quod deest, ipsi adicias oportet,
sanguinem scilicet ex vena detrahendo. Porro trifariam
vulnera, ut & reliqua omnia alia vitia, magna gravitas redduntur,
ut Galenus ait lib. 4. method. medendi: nempe vel propter
afflictam partis præstantiam, vel propter affectus vim, seu
magnitudinem, vel propterea quod sunt cacoethæ, id est, ma-
ligna. Cuiusmodi sunt omnia ea quæcunque in articulis acce-
pta vulnera sunt. Hæc enim doloris, vigiliarum, convulsions,
& delirij periculum asserunt; quod scilicet ibi tendones, &
nervi, & carne vacua atque ossæ loca sunt. Vulneris igitur
magnitudo, unà cum virium robore, mittendum sanguinem
indicat: quamquam qui vulneratus est, propter redundantiam
sanguinis sit expertus. Quo fit, ut in artium operibus errent, qui in
sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt. Por-
ro nos sanguinem detrahimus in recentibus & nuper acceptis
vulneribus, non solum ne pars læsa, & circumposita loca (ve
superius dictum est) phlegmone tententur, sed ut impetum
quoque venientis sanguinis cohibeamus, & nimium profluivum
impediamus: ut in rustico illo fecimus, cui circa Mosam flum-
en nobile (nimirum eo loco quo illud in mare se exonerat)
habitans arteria in capite incisa erat, neque chirurgi eam re-
stringere

fringere poterant: nam etsi primo restricta videretur, tamen post aliquot dies, vel vnum aut alterum intermissum, aenuū sanguis subinde stillabat: at sola detractione sanguinis à me mandata profusum cessare vidimus, ut lib. 9. obs. 35. obs. & cur. medic. nostrarum legere poteris. Hi enim sunt precipui scopi mittendi sanguinis in recenter illatis vulneribus. Cautum si perpetuum est, quod ab Hippocrate (ut Galenus ait) didicimus, incipientem, inquam, fluxionem ad contraria trahendam & reuellendam esse: fixam vero iam in laborante particula, vacuandam esse, vel ab ipsa particula qua affligitur, vel à maximè vicina: in promptu nobis & de sanguinis detractione colligere nunc est, quod in principio hac è longinquo, possit à ipsis exulceratis partibus sit emolienda. Modum verò, seu quantum vacuum est, tum ex redundantia modo, tum ex copia sanguinis, quæ è vulnere effluxit, inuenies. Adhuc ex aetate, natura, tempore anni, regione & consuetudine, & ante hac, ex ipsa laborantis virtute. Vena autem secunda electio ex laborante particula indicatur. Vt si vulnus in capite, collo aut facie acceptum sit, humeralis in cubito vel manu secunda est: si ea non tenitur, media, quæ ex ea derivata est. Interiores verò (quam basilicam vocant) incidere vitale est, in his, quibus inferiores collo partes vsque ad renes & umbilicum vulnerata sunt. Hac non comparente, certè media, quæ ab ipsa diducta in iunctura apparet flexura, dividenda est. Vbi enim vena (ut Galenus ait lib. de phlebotomia) qua parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad mediarum aliquam aperiendam accedat, omnino tibi conandum est, ut iam qua à propria diducitur, potius incidas. Fit verò interdum, ut eas qua inferiores sunt cubiti iuncturæ, eas scilicet qua in vna existunt, nihil scire prohibeat, vbi nempe qua in cubito sunt, non apparent, sed eas certè, qua in rectum sunt, id est, è directo sita, & à venis quas in cubito, si apparuissent, alioqui secassemus, diductæ. Porro quemadmodum predictæ omnes partes, vbi sic vulnerata fuerint, ut sanguinis, ob causas superius adductas, egeant detractione, in cubito scilicet vena inueniatur, uti dictum est, sic qua remota inferiores sunt, illa qua per poplites & mallolos decurrunt. Ac perpetuo quidem in omnibus, dum sic reuelleret studes, aut vacuare & phlegmonem prohibere, vena qua è directo est, secunda venis. Mansa tamen vulnerata (vbi & eadem incipiente phlegmone laborans) sanguine valenter

Lib. 4.
method.
Si fluxio vialenter irruat, ad contraria reuellendum.

Modus vacationis ex quibus indicetur.

Vena secunda electio ex parte vulnerata indicatur.

Vena & poplitis & malloli quando secunda.

Semper è directo secunda vena.

Auerfo à
manu & ab
altero crure.

Si renes aut
partes cir-
cumposite
vulnus acce-
perint.

at nimis copiosè in eam irruente, crus quod è directo est, reuul-
sionis gratia tibi scarificandum erit. Altero verò crurum sic
ex vulnere malè habente, reliquum crus scarificabis; aut in co-
poplitis, aut malleoli venam secabis; vel certè potiùs (ut con-
sulis Aëtius) ex brachio quod è directo est, sanguinem detra-
hes. Si autem renes, vel partes illis adiacentes, recens vulnus
acceperint, quod sanguinis emissionem desideret, vel propter
ipsius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, ve-
na in cubito interior incidenda debet, tametsi renes ipsi ambigant,
quibus partibus, superioribus ne, an inferioribus adscribi de-
beant. ut Galenus annotauit libro de curandi ratione per san-
guinis missionem. Verisimile enim est, plus sanguinis ad ipso-
rum ex superioribus partibus, quàm ex inferioribus confluere. Non
negauerim tamen, quin & ex cruribus sanguis commodè de-
trahi possit. Caterùm in hac re tam ardua, tamq; magni in ar-
te medendi momenti, nihil vniquam moliri debet chirurgus,
eitra periti alicuius medici consilium, ut iam alibi semel, atq;
iterum monuimus. Atque hac de sanguinis missione dicta suf-
ficiant: nunc de purgatione quoque molienda in vulneribus
dicamus; hoc duntaxat (ex more nostro) interposito exemplo.

OBSERVATIO XVI.

De adolescente sexdecim annorum, casu se ipsum in pec-
tore vulnerante.

ADOLESCENS sexdecim annorum, famulus
M. Rutgeri aduocati Haghani, cum cultrum
absque vagina in sacco sub veste haberet, neque
eius meminisset, cum altero adolescente colluctans
se ipsum vulnerauit in pectore; & sanguis adeò co-
piosè è vulnere emanauit, ut chirurgus accitus vix
compescere eum potuerit. Hac autem potione ebi-
bita, cum metus esset sanguinem intus concretum
latitare, per me & Cornelium Ericium, medicum
Haganum, descripta, optimè habuit. ℞. folior. col-
luteæ ziiij. infunde in aqua plantaginis, vngulæ ca-
ballinæ, semel ebulliendo (nam alius utcumque ad-
stricta erat) & forti expressioni adde electuarii de
succo

succo ros. ꝑ ij. rhab. puluerisati, nucis muscatae, mummia ana ꝑ β. mellis ros. colati ꝑ β. misc. fiat potio. quam vnica vice sumpsit. & bis aluum deposuit: & ita contulit, vt breui deinde vulnus consolidatum fuerit. Ista potio, si quæ alia, prodest sanguini concreto, quem dissoluit & expellit. Valet autem ad omnes vulneratos (vt sæpè experti sumus) & præcipuè ad concussos, conquassatos, & ad hos qui ab alto ceciderunt. quamuis in vulneribus recentibus lenis aliquando medicina, vt cassia, in principio, ne commoueatur materia, sufficiat, vt Scholiis sequentibus clariùs elucescet.

SCHOLIA.

DE purgatione in vulneribus molienda, cum ad quartam intentionem vulnerum curandorum etiam pertineat, dicere nunc instituimus. Itaque si vulneratus aluo fuerit adstricta, ea indistincta glande, aut clysteri injecto subaucenda est: vel cassia, aut manna, aut aliquo eiusmodi leniente medicamento per os accepto, citanda. Porro si vitiosi succi in vulnerato corpore subsit abundantia, vel vulnus admodum magnum, latum, profundum aut aliter periculosum sit, puro etiamnum existente corpore, & citra cacochymiam, iis lenibus modo dictis auxilium nequaquam contentus eris, si saltem Hippocratem auctorem sequutus fueris, & eius interpretem Galenum: sed fortioribus pharmacia purgationem per aluum molieris. Scribit namque Hippocrates libro De vlcerebus & post eum Galenus, (qui nec cassiam fistulam, nec mannam nostram nomisse videntur, vt ex eorum scriptis demonstrari potest) purgationem per aluum his vulneribus valde vilem esse quæ in capite sunt accepta: item in his quæ in ventre & articulis: præterea in iis quæ suuntur, aut deligantur, id est, quæ adeo magna sunt, vt futuris indigeant, aut si non his, certe deligatura. Sic autem ad verbum scribit Hippocrates: Purgatio per aluum plerisque vlcerum prodest: præterea vulneribus quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre, tum inferiore, tum superiore (qui sub thorace est) & articulis. Ad hæc iis in quibus ossi caries impendat. Præterea quæ suuntur, & exeduntur, & quæ serpunt, & reliquis quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quacunque deli-

Aluus an ducenda in vulneribus.

Purgatio quando in vulneribus necessaris.

De eorum scriptis demonstrari potest

qui sub thorace est

etiam quacunque deli-

Morbi magnitudinem indicatricem esse purgationis adhibendz in vulneribus.

Puz purgationis in vulneribus adhibenda indicationes.
1. Vis morbi.
e. Succorum abundantia.

Vomitus in vulneribus utilis.

Scopus alius purgationis in vulneribus.
Antispasus.

diliganda sunt, per alium purganda sunt. Hu itaque verbi
(ut Galenus ait, locum hunc Hippocratis exponens) clare docuit Hippocrates, ulceribus omnibus & vulneribus, quoties praevalida sunt, purgationem esse utilem. Atqui purgantia medicamenta, quae Galeno & Hippocrati in usu erant, multo erant vehementiora (ut ex eorum scriptis constat) quam vul cassia, vel manna, vel etiam rhabarbarum, quae praeferentur saeculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortiter medicamentis corpora non modo in diuturnis ulceribus, sed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quamquam ea non probentur recentioribus medicis, ob eas causas quas mox ex Tagautio subiungemus. Meminit autem eo loci (ut & idem Tagautius testatur) Hippocrates seorsum, eorum propter quae non modo vulnera ac ulcera, sed reliqua alia omnia vitia grauis magnaque redduntur. Nempe praestantia partium, cacocholia & magnitudinis affectus. Purgationis igitur in vulneribus adhibenda, dua potissimum sunt, veluti & missionis sanguinis indicationes. Nempe morbi magnitudo (quam omnium primus aduenit Hippocrates) & vitiosi succi abundantia; quod Galenus 4. method. modendi his verbis expressit: Purgatio, inquit, non in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur: sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio & propter abundantiam alterius cuiusquam succi & propter vim morbi adhibetur. Igitur cum in vulnerato corpore vincit & abundat sanguis, eius redundantiam vena sectione statim vacuabis. Cum vero succorum vitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem, vel atram, vel pituitam euacuant vim habet. Sed & per vomitum quandoque vacuationem molimur in ipsis vulneribus, si saltem Galeno assensimur lib. 4. Therapeut. Si enim (inquit) fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, vitque si in superioribus vulnus consistat, per inferna purgantes, sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem euacuantes. At si iam fluxio rasset, atque in membro inhaesit, deriuare per vicina magis expedit. Quibus verbis nos docet Galenus, purgationem interdum adhiberi in recentibus vulneribus reuulsionis ad contrarium (quam Graeci antispasin vocant) gratia. Qua etiam conuenienter recipitur, tamen si nulla in corpore subsit vitiosi succi abundantia, quam vacuare intendamus. Caterius

Quidē

Guido ac chirurgi recentiores balanis, clysteribus, castia fistula, manna, aut alio lenituo tantum contenti sunt: ne à fortioribus humores commoueantur. Et vulnera sanguinem fundant; maxime autem in principio. Sed nunc ad alias potiones vlnuarias dictas accedamus.

OBSERVATIO XVII.

De vulnere transeunte vtramque partem tam posteriorem quàm anteriorem ipsius thoracis.

NAVITA qui sæpe in Hispaniam nauigabat, vir niger, hirsutus, ac robustus, & si quis alius magnanimus (quod res ipsa postea declarauit) cum potu repletus esset, ac cum nobili quodam de Weruenin Hagher Comitibus altercassetur, quamuis lis factis confopita erat, cum lotium extra domum in qua erant naua ad parietem emingeret, nobilis ense ipsum incautum transfodit in parte posteriori ipsius dorsi, ense pertranseunte partem anteriorem etiam thoracis, ita vt per totum corpus transfuersum perfossus esset: latumque etiam factum est id vulnus tam in posteriore parte thoracis quàm anteriore, dum ensẽ validè ad se retraheret nobilis. Sed hoc vnum valdè admirati sumus, pulmonem non fuisse vulneratum, paulò supra diaphragma, infra pulmonem, ense pertranseunte; ita vt neque pulmo neque diaphragma læserit. Ab vtraque parte vulnus latum & magnum erat, ad trium vel quatuor ferè digitorum latitudinem. Ad hunc nauam adeò validè vulneratum statim vocati sunt Hugo Nieuenius medicus Haganus, & tres chirurgi, interque eos senior quidam, Bartholdus nomine, deinde & Cornelius Ketelarius dictus, & Arnoldus. Medicus, vt oportuit, dietam tenuem præscripsit. Postero die cum crapulam vulneratus concõxisset, statim manè sanguinem è brachio dextro ex vena communi magis appatente detraxit vnus è chirurgis. Communi autem consilio chirurgorum sumptis

fit potionem vulnerariam ex herba forti, seu solida-
 gine Sarracena dicta, & aliis herbis confectam,
 nam ipso mense Aprilis, cum herbae iam suppullu-
 larent, vulneratus erat, anno 1539, idè & viridibus
 utebantur. Quarto die medicus dedit cassiam. Sexto
 die & ego vocatus fui; & inveni tunc vulneratum
 parùm febricitantem & tussientem. quare in deco-
 cto suo vulnerario iussimus ut vngula cabalina, ve-
 ronica quoque (cuius solius decocto magna cum
 laude ipse saepenumero in vulneribus pectoris, & in
 quibus pulmo laesus esset, usus sum cum maxima
 prosperitate, ut & pulmonem vulneratum longo
 tempore conservârit, & vitam diutiùs protraxe-
 rit) deinde fanicula, radix liquiritiae & alia pe-
 ctoralia eius generis imponerentur. Parabatur aut-
 tèm hoc decoctum in ceruisia tenuiori; ideoque
 etiam hoc solo decocto pro communi & quotidia-
 no suo potu utebatur, per aliquot dies: & quod val-
 dè mirabamur, omnes cum vulnera tractarentur
 sensimus per ea odore quidem vim ipsius decocti
 transsudare, & toridum quid eiusdem decocti per
 vulnera emitti. Interim pro tussi præscripsimus
 ecligma ex gummi tragacanth. cum syr. viol. iu-
 bino, loch de farsara, & similia. Utebatur autem
 hordeato & tenui victu, vsque ad septimum diem,
 de quo latius Scholiis sequentibus dicemus. Et quia
 utrinque vulnera erant ampla, chirurgi non impo-
 suere tentas communes, sed pannum lineum cum
 digestivo: & postea cum arctiora fierent vulnera, ut
 tamen ex profundo attraherent saniem, tentas ap-
 posuere. Ultimò etiam fomenta adhibuere, cum
 decocto absinthii, chamomill. & similibus; & perpe-
 tuò bibebat suam decoctionem vulnerariam: & si
 aluum non redderet, eam glande irritabamus, si
 opus esset. Et sic continuando curationem per xxi
 dies, paulatim coepit meliùs habere; & tandem fuit
 ad miraculum potione sua vulneraria, tum aliis op-
 timis

timis remedijs adhibitis curatus. Eo tempore chirurgus ille Ketelarius dictus, referebat se, cum militiam sequeretur, milites quàm plurimos transfossos & quouis modo vulneratos, sola decoctione herbæ fortis in ceruisia decoctæ curasse. Contundebat autem herbam ipsam solam, & simul cum succo decoquebat, & ita absque alijs medicamentis vulneratos suos curabat.

SCHOLIA.

DE potionibus, quæ vulneratis exhiberi consueverunt, nunc dicamus. Quamquam autem & Hippocrates purgationem in vulneribus, ut ipse Galenus, per valida etiam medicamenta, quæ ipsorum temporibus in usu erant, adhibendam esse precipiant: nos tamen eiusmodi valentibus medicamento, in recentibus vulneribus, nec vti consueuimus, nec cuiquam utendum esse (cum Tagauio ceterisque Neoterijs chirurgis) consulimus: Sicuti neque alijs potionibus, quæ nonnulli recens vulneratis propinant. Quandoquidem purgantia eiusmodi medicamenta & pocula (ut sic dicam) vulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida sunt & aperientia; proinde & sanguinem commouent, & hæmorrhagiam concitant, vulnusq; ad inflammationem atque abscessus disponunt. In diurnis tamen viceribus, fistulosis, & cancerosis, illis audacter vtimur; adhuc cum sanguis in interaneis in grumos concreuit, & cum purulenta colluues in pectore collecta est. In glandulis quoque interioribus, strumis, ac herniis, seu (ut dicunt) crepaturis, ut suis locis dicitur, quandoque purgationem concedimus. Qui tamen Guidonem præcesserunt chirurgi, ut Rogerius, & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim vulneribus, isidem & in fracturis omnibus, potiones offerbant consuetas ex rubia seu erythrodano, quam vulgo rubiam maiorem vocant (ex qua plus quàm ex cæteris assumunt) tanaceto, seu athanastia, cannabe, brassica rubra, myrrhida (quæ species est gerani, vulgo herba Roberti vocata) geranio altero, qui noctris herbarijs pes columbinus appellatur, symphyto, quam aperta significatione (licet non satis communi) posteriores Latini consolidam vocant; plantagine, cynoglossa, hoc est, lingua canis, pimpinella, elatine, quæ pilosella vulgo nominatur, caryophyllata, & consimilibus.

De potionibus quæ vulneratis exhibitæ solent.

Valentia medicamenta purgantia in vulneribus recentibus suspecta esse.

Potio in vulneribus & fracturis à quibusdam exhiberi solita.

Herba Robertiana.

Ex quibus quidem succum exprimebant; vel ea in aqua, vino, & melle decoquebant: & unoquoque die, ex succo aut decocto ipsorum, quantitatem sesquiccia, id est, uncia unius & semis, manè ieiunio offerebant. Super vulnus verò manè etiam & vespere folium brassicae rubentis dicto succo immersum apponebant; & facta decenti ligatura manè rursum & vespere ipsum commutando, ita relinquebant. Asserunt autem eiusmodi empirici, quod ego (inquit Tagautius) plandè ridiculum iudico; nempe quòd si potio assumpta vomitione reiiciatur, sinistrum quid portendi: si verò eam ventriculus continuerit, & talis potio per plagam egrediatur, qualis per os assumpta est, falsum quoddam ac bonum omen portendi. Sed hæc, si diu placet vera sint. Caterùm in maiore adhuc errore versantur Theodericus & Henricus, qui recentè vulneratis, præsertim in capite & pectore, fortissima quadam & calidissima pigmenta (ita enim vocant potiones quasdam ex melle, vino, & pulvere res multas vehementer calidas recipiente, compositas) cum quibusdam exorcismis, seu adiurationibus propinabant; aut ex iisdem rebus veluti pulviculam conficiebant, quam in modum emplastri super liuecolum extensam, vulneri apponebant. At alij quidam sola aqua clara pecius ex carnisia hominis vulnerati infusus, cum exorcismis curant, tantùm appositu vulneribus. Tale experimentum mihi quondam datum est Roma, quod nobilis quidam pro secreto habebat. Sed & aliud simile ferè, quamvis ceremoniis diuersum, anno 1553, mensè Decembri nobilis ille Mingeuallius, miles insignis, & magni nominis, sub Carolo v. Imperatore stipendia faciens, mihi dedit, quo seipsum dum à puerilibus annis semper militiam sequeretur, nunc senior factus curauit, quocumque modo læsus esset, & alios quam plurimos, nullo alio utens remedio, ut ipsemet mihi referebat: imò tantos illo exorcismo curauit, ut ad aures Cesaris valdè catholici, perueniret: etiam milites quocumque modo perfoßos vulneratos, ab alijs medicis & chirurgis pro deploratis habitos, quos ipsi curare non poterant, ille curabat: ita ut Imperator eiusmodi curationes impias eidem interdixit: neque ego, quamquam ceremonia quibus utebatur simplices esse videbantur, tamen quia idololatrica erant & interdixta, ac verà pietati, religioniq; Christiana aduersantes, hoc remedij genere (licet is mihi hoc dederit pro arcano,) unquam vii volui, sed potius alijs curationibus, medico Christiano

Modus & tempus portionis exhibendæ.

Error Theodorici & Henrici.

Vide Theod. lib. 2. sup. chirurg. cap. 3.

Vulnera ceremoniis curata, & exorcismis.

filiano non prohibitis. Sed ut redeamus ad unde digressi sumus,
 quod ad potiones vulnerarias attinet, etiam nunc docti qui-
 dam iis vtuntur, quamuis adbibita meliori cautione quam
 Empirici facere consueverunt, qui indiscriminatim iis in om-
 nibus vulneribus vtuntur. qualis est hac potio, conferens vul-
 neratus & conuulsis siue intra lesis, qua & separat sanguinem
 coagulatum, & inhibet ne ulter à alius sanguis in eodem co-
 guletur. R. syr. acetosi simplicis ℥ j. aq. plantaginis, cichorea
 ana ℥ ij. bis immisce ℥ j. pul. infra scripti, & fiat haustus su-
 mendus bis in die: R. mummia, boli arm. ana ℥ j. rad. rubia
 maioris ℥ β. fiat puluis cribro tenuissimo exceptus. minus ta-
 men conuenit rad. rubia tinct. si febris adsit. Sed & sequenti
 potu vulneratus quidam in pectore cum globo vel instrumem-
 to quodam Brandareel dicto à vulgaribus, curatus fuit: R.
 folior. artemisia, consolida maioris, bugla, ungula caballina,
 hyssopi, caulium rubror. ana m. j. vel ij. ut libet; coquantur in
 vino & aqua, addendo in fine mellis q. s. & fiat potus. Hac
 autem potione vulneraria Dux Gelaria utebatur (apissimè
 R. folior. agrimonie, artemisia ana m. j. consolida maior. cum
 rad. foliorum saluia agrestis ana m. β. decoquantur in quarta
 (est potuli mensura) vini Rhenensis, ad consumptionem ter-
 tia partis. & actur manè & serò. Potiones ad vulnera pene-
 trantia & fistulas, Arnoldi de Villanova: R. pimpinella, ab-
 sinthij, acacie, betonice, vtriusque plantag. ana m. j. coquantur
 in lib. 4. vini, ad lib. ij. deinde addatur mel: sumatur cyathus
 vnus manè & serò. Vel fiat potio ex succo betonice, marrubij,
 agrimonie, millefolij, ruta, senationum, & de rad. earundem,
 & fiat potio cum melle. desiccet fistulam intra x. dies, si ex ea
 quotidie sumatur cyathus vnus. Vel R. caul. rub. rubia tinct.
 sem. cannab. ana ℥ iij. vini lib. ij. mellis lib. ij. bulliant simul,
 & quotidie sumatur de vino isto cyathus vnus: desiccabisur
 fistula, & breui liberabitur. Alia potio mirabilis, que dicitur
 fistulam curare, & ossa fracta de vulneribus & vlcibus
 proficere: R. valeriane, caulium rub. fragaria, abrosiani, tana-
 cetti, summitat. & rad. lapathij acuti, tormentilla, rubia tinct.
 plantag. lanceolata, iue musc. vtriusq. garyophyllata, cardui
 benedictiniana m. j. sem. fenic. apij, petros. ana ℥ β. sem. canna-
 bis lib. β. grosso modo puluerizata coquantur in lib. x. vini albi
 vsque ad consumpt. mediet. additis lib. ij. mellis. fiat apozema;
 desur quolibet manè & serò cyathus. etiam hoc addunt, si ex-

Potio ad
 vulneratos
 & contusos.

Potio vulne-
 raria Ducis
 Geldrix.

Potiones ad
 vulnera pe-
 netrantia &
 fistulas.

Potio mira-
 bilis ad fistu-
 lam, & ossa
 fracta è vul-
 neribus &
 vlcibus
 pellens.

periri velis num fistula, vel vulnus antiquum sit curabile; R. plantag. utriusque, ped. columbini, calendula, consolida maioris, millefolij, primula veris, violaria, lapathij acuti ana m. j. exiccato omnia, & pulverem conficito: de quo agro mane, meridie & sero quantum tribus digitis excipi potest, exhibeatur.

Potio mirabilis ad vulnera interna.

si statim euomat, est incurabilis. Sed & hac potio mirabilis ad vulnera interna valere dicitur: R. agrimonie, pimpinelle, foliorum olea, centaur. minor. stoechad. arab. salvia, piloselle, utriusque consolida, arnoglossa, sanamunda, id est, garyophyllata, rubia tinct. ped. columbini, galirichi, absinth. tanacet. lingua auis, hidera terrest. fragaria, bugloss. gentiana, betonica, verben. ana m. j. bulliant in tribus quartis vini, ad quartam vnam. postea adde mellis $\frac{3}{4}$ viii. colentur in modum clareti. Alij conficiunt ex pyrola, betonica, garyophyllata, consoliadis, diaboli morju, samicula, bugla, peruinca, in ceruissa, vino aut aqua, in dupli vase, cum melle: alij ex iisdem herbis succum extrahunt, & cum sach. aut melle syr. optimè conficiunt. Sed

De ratione victus in vulneribus & continui solutione obseruanda, a medico prescribenda. Victus tenuis.

hac satis de potionibus vulnerariis: Restat, ut nunc victus rationem adiciamus vulneratis obseruandam. Vulneratis primis septem diebus (intra quos ut plurimum securi esse solent à febre & inflammatione, ut & Guido doctissimus annotauit, quem in omnibus sequutus est Tagauinus) victum tenuem & parcum, frigidum quoque & humidum, praesertim si iuuenes & plethorici fuerint, atque ambiens aer calidus, instituito. Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio est, interdicto. Egregie ob hoc etiam errant Empirici illi circumforanei nebulones, & quidam imperiti tonsores chirurgiam perperam faciliantes, qui & febricitantibus suis vulneratis potiones vulnerarias ex rebus calidissimis in vino decoctis quotidie exhibent, & ita febrem augentes, tum inflammationem, mortem deinde saepius accersunt. A carnibus duris & valentibus, piscibus maguis, & prauum succum generantibus, pane non fermentato (quem azymum vocant) male subactò & improbe coctò, eos arceto Cascum, praesertim salsum, & veterem fructus serè omnes, allia, capas, sinapi, salita omnia, & acria, ne non species omnes aromaticas, ne gustens, admoneto. Perdici autem, pullos & auiculas, quae in dimetis versari solent, aqua rosarum aliteratas: ptisanam hordeaceam, quam vulgo hordeacum, & hordecum mundatum appellant: item lac amygdalinum, & quod auenatum vocant: intra quoque carniuum

Carnes.

Caseus.

Aromata.

Auiculz.

Ptisana hordeacea.

simplicia,

simplicia, aut cum ouis preparata, illis in cibum permittito. Ex oleribus lactucam, portulacam, boraginem (qua buglossa est hortulanarum) præterea olus quod Arabes *Aspanac*, nos vero nomine parum mutato, spinacium & spinachiam, alij & spinagium dicunt, & alia id genus illis concedito. Aqua cocta illis potus esto, sed in qua cibarius panis, qui Græcis *syncomites* appellatur, vel plurimum fursuris habens, sordidus dicitur, materatus fuerit. Vel etus aqua simplicis loco, nostra ceruisa communis tenuior, vel cremor psisane, aqua cordei, vel (si debiles, aut senes fuerint) vinum aliquod stypticum, id est, austerrum, quod crasse sit substantiæ, plurimâ aquâ dilutum: aut, si tenue concedatur, illud sit oligophorum, id est, parum aqua sustinens. Breuem ac frugalem illis cœnam imperato. Lenem frictionem, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere, adhibeto. Ut quiescant, iubeto. Optimum enim illis (inquit Celsus) medicamentum quies est. Moueri autem & ambulare alienum est; sed iis præsertim qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Vi Venerem summopere deuitent, admonito: item iram, contentionem, & omnes vehementes animi motus. Caterum ubi vulneratus à phlegmone & abscessu fuerit assertus, pleniore victu tunc uti potest, & ad pristinam consuetudinem paulatim redire. Utatur tunc igitur vino aliquo generoso, vel ceruisia consueta, ut in nostris regionibus fieri assolet pauperioribus, qui ceteris ditioribus magis vulnerantur, & non sunt assueti bibere vinum, etiam si sani sint. Utatur & carnibus probum sanguinem generantibus, ac naturam, hoc est, vires resocillantibus: cuiusmodi sunt carnes gallinarum, caponum & veruecum, seu castratorum arietum, & quæ eius generis sunt. Quid autem talis victus ratio utilis sit & accommodata vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulcit, & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hemorrhagiam concitat; ac præter hæc, alimonium vile & conueniens subministrat. Proinde hæc summopere commendant in recans acceptis vulneribus, tum celebres medici, ut Galenus, Haly, Rhafes, Auicenna; tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Gulielmus à Saliceto, & Lanfrancus, à quorum sententia & opinione desciuerunt Theodorices & Henricus, qui ab initio dietam vinosam & calidissimam vulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam, ac robo-

Olera.

Aqua pro pocu.

Cœna.

Friccio.

Quies. Motus.

Venus. Affectus animi.

Victus paulo plenior quâdo vulneratis concedendus.

Quidam vulneratis vinum ab initio malè concesserunt.

Vires in mor-
bis non esse
augendas fed-
duntaxat fo-
uendas, &
seruandas.

Therap. 7.

Gal. 8. meth.

Vini vsus in-
terdicendus
vulneratis
vsque ad sep-
timum diem.

randam esse; idē vini posione commodē prastari. Quorum
nimirum sententiā in totum aduersatur Galenus libro primo
Aphorismorum, Commentario quarto, sic inquit: In agro-
tantibus raro accidit, vt robur corporis maius reddere, quam
acceperimus, studeamus. Magna verò ex parte properamus in
longe quidem morbis fouere vires, in acutis verò parum debi-
litate conseruare. Et subdit: Nam si eas tales, quales acceperimus,
properemus in illis seruare, vel etiam augere, semper addemus
ad morbum. Quibus verbis aperit docet Galenus, non semper
vires in agris augendas esse, aut roborandas; sed satis esse inter-
dum, si eas conseruemus & fulciamus: Nisi forsitan adeò inobe-
cilla ac protrata fuerint, vt qua ab illis sumitur indicatio, ca-
teris alijs indicationibus sit preferenda. Quod sane in omni-
bus vulneribus non contingit. Adde quod vbi contraria & ex
aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committenda
non est, vt dum alteri nimium sis intentus, alterius omnia a
obliuiscaris: sed vtriusque memor, quod licebit, miscere eas
debes, vt lib. 7. method. medendi Galenus nos edocuit. Quod
praeceptum (inquit) vbiq; memoriā teneri velim. Vnde &
circa finem octauae praedicta Methodi sic inquit: Ergo tum ex-
ercitatum in omnibus tum naturā prudentem esse medicum
conueniet: quo cuiusque indicationis potestate diligenter consi-
derata, omnibus inter se collatis, vnā idonei victus sum-
mam, quae laboranti sit commoda, comparet. Itaque, vt semel
dicam, vulneratis per initia, vsque ad diem septimum (intra
quod tempus ferè solet phlegmone in locis vulnere affectis exci-
tari) vinum vsus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis
profluuio (vt postea exēplo ostendemus) viribus destituti inter-
morientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt
Celsus ait) vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum
vulneri est. Transactio verò die septimo, illis (si nihil prohibeat)
innocē vinum modicum, & aqua multā dilutum exhiberi
potest. Nam si ad hunc vsque diem nec phlegmone tentetur,
nec dolore afficiatur, in posterum tutus erit. Atque hac de
quarta intentione, quae lasa particula substantiam conseruan-
dam esse indicabat, dicta sufficiant.

OBSERVATIO XVIII.

De quodam vulnerato in pede dextro, aded vehementer, vt totus pes circa cauillam seu malleolos abscessus fuerit, cui ingens dolor aderat. Iacobi Carpi.

BONONIENSIS quidam vulneratus fuit in pede dextro, aded vt totus pes circa cauillam seu malleolum abscessus fuerit: ad quem curandum Iacobus de Carpo chirurgus insignis deputatus est. Præhabito prognostico, sanguinem cum albumine oui & suo puluere constringente, suppressit. Deinde ad sedandum dolorem (qui vehemens erat) & ad prohibendum spasmodum, locum circumstantem, & totum crus, oleo rosato bene calido embrochauit, & inguina eodem oleo inunxit. Postea super coxam commune restrictiuum applicuit. In secunda & tertia visitatione apposuit duos stuellos saliuæ madafactos, & puluere suo sanguinis restrictiuo asperfos, venis & arteriis magnis incisis, (quia timebat fluxum sanguinis) & super istos alios stuellos in oleo suo hypericonis balneatos seu infusos. Fit autem hoc oleum Hypericonis, secundum eundem Iacobum Carpum, hoc modo: ꝛ. florum hypericonis in mense Iulio aut alio tempore (quo in eis vntuositas est) collectorum m. ij. olei communis antiqui lib. vi. misce: & ponantur in sole, aut in fimo equino per menses aliquot. postea ei adde terebinthinæ lib. j. vermium terrestrium optimè lotorum & puluerifatorum ꝛ. iij. croci parum. Quibus omnibus, si velis, possis addere aquæ vitæ lib. j. & vsui referua. At locum circumstantem oleo rosato calido inunxit, & super stuellos emplastrum tale imposuit, consistans ex aceto, melle, lixiuioque simul bullitis, deinde ab igne remotis addendo farinam fabarum ad sufficientiam: & aliud emplastrum simile huic supra locum circumstantem posuit. Vltimò ligauit

cum fasciis ligatura conuenienti. Sed ob virtutis debilitatem præscripsit victum paulo pleniorẽ, scilicet panem coctum in iure carnis, alteratum cum lactuca, omphacio & virello oui: & vt aluum exoneraret, suppositoria præscripsit. In quarta visitatione medicabatur cum stuellis madefactis in oleo suo hypericonis, oleo ros. & abietino simul mixtis. Deinde emplastrum prædictum apposuit, & locum circumstantem oleo rosato inunxit, & emplastrum superius quoque dictum supraposuit. Deinde præscripsit dietam paulo tenuiorẽ, vt pote panem coctum cum iure, absque ouo, alteratum sem. acetosæ, floribus borag. & buglossæ. & quia ventrem non deponebat vulneratus, leniente clysteri vsus est: & pro febre præscripsit syr. sequentem: ℞. syr. de end. ℥j. mellis ros. ℥β. aquæ end. beton. cicoræ ana ℥j. misce. In quinta visitatione vt in quarta processit: sed tamen stuellos vnguento ex cera, terebinth. oleo ros mastich. & pul. lumbricorum in vino lotorum parato, illiniuit, & eisdem oleo ros. vt suprâ inungebat. Postea præscripsit & tale enema: ℞. cassiæ pro clysteri ℥j. mellis ros. ℥ij. zacch. rub. ℥ij. olei viol. ℥iij. vitellum oui num. j. salis parum, cum decocto maluæ, betæ, viol. fiat enema. Tertio die, hoc est, sexta & septima visitatione, eodem quasi modo processit; nisi quod positis stuellis addidit peciam illinitam prædicto vnguento ex lumbricis. Quarto verò die parauit digestiuum ex oleo abietino, vitello oui; & posuit super stuellos, illinitos tamen prius vnguento ex lumbricis. Dieta fuit superius dicta. Digesto aliquo modo vulnere, tale vng. præscripsit: ℞. terebinthinæ lib. β. mellis ros. ℥iij. farinæ hordei ℥ij. myrrhæ, sarcocollæ ana ℥β. cum vitello oui fiat vnguentum: quo vnguento solùm stuellos seu linamenta, dimisso oleo hypericonis & vng. prædicto ex lumbricis, illiniuit; & super stuellos posuit peciam vnguento ex lumbricis

illinitam, & super hanc emplastrum consuetum. Diæta & enema fuerunt vt supra. Et sexto die loco emplastri supra tibiam & coxam posuit lanam succidam supra telam tomentatam, seu interbastatam vt vocant. Septimo die eodem modo processit: sed omisit emplastrum. Octauo verò die præscripsit talem medicinam: ℞. mannæ electæ ℥j. β. rhab. optimi ℥j. spicæ gr. iij. dissoluantur in aq. end. ℥ iij. & eum modico vini fiat potus. Diætam verò crassio- rem & pleniorẽ præcedente & solitã concessit. Deinde lauabat vulnus vino maluatico calido: ac post lotionem imposuit ei stuellos illinitos tali vng. ℞. terebinth. ℥ iij. olei myrtini ℥ ij. ceræ, vernicis ana ℥ j. sang. drac. ℥ vi. thuris, mastich. ana ℥ iij. fiat vng. Supra peciam verò posuit vng. basilicon ma- ius: & sic processit per aliquot dies. Cùm iam vul- nus carne repletum esset, vtebatur vnguento tali cicatricem inducente: ℞. olei rosati, seui castrati ana lib. j. terebinth. ceræ, litharg. ana ℥ ij. cerusæ ℥ iij. thuris ℥ j. fiat vng. Et lauabat vulnus vino alumina- to. Deinde vtebatur vnguento de calce, aliquando de lithargyrio, modò vno, modò altero: lauando vulnus & pedem cum vino in quo bullierant rosæ & myrti. Et aliquando etiam vtebatur vnguento de cerusâ cocto & crudo. Vnguentum autem al- bum ex cerusâ ad cicatrizandum hoc modo fit: ℞. olei ros. lib. iij. seui castrati lib. iij. terebinth. lib. ij. ceræ albæ lib. j. thuris lib. β. cerusæ lib. ij. misce, & fiat Vng. Eo cocto vel crudo vtebatur: & super vulnus spargebat alumen vstum. Et sic, Deo dante succes- sum, curatus fuit.

SCHOLIA.

PERVENERAMVS ad quintam intentionem, quæ medico Dè quinta
chirurgico proponebatur in curandis vulneribus, quæ intentione,
erat symptomatum correctio. Quintam itaque intentionem quæ medico
(insequendo vestigia ipsius Guidonis) quæ est accidentium chirurgico
vulneribus superuenientium correctio & profligatio, assequi- proponitur
in curandis
vulneribus,

quæ est sym-
ptomatum
correctio.

Symptoma-
ta, quæ vul-
neratis acci-
dunt.

Symptomata
interdum cu-
rationem
peruertunt.

De sedando
dolore in
vulneribus.

Dolor phleg-
monæ & flu-
xiones con-
citat.

Dolorem se-
dantia in
vulneribus.

Emplastrum
Theodorici.

Rosaceum.

mur, remedia cuiusque propria; prout res desiderat, admonenda. Symptomata autem seu accidentia, que consenserunt eniure post accepta vulnera, & solutam unionem, hæc ferè sunt: Dolor, phlegmone, dyscrasia seu intemperies, febris, pruritus, conuulsio, paralysis, syncope, mentis alienatio, seu delirium, durities atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perducì possunt, nisi eiusmodi symptomata priùs abigantur. Symptomata enim que magnitudine superant suas causas, ordinem curationis sæpe peruertunt, immutant, atque interpellant, vt lib. 1. ad Glauconem, & 12. methodi medendi Galenus annotauit. Itaque opera pretium duximus de horum singulis ordine (vt Guido fecit, & post eum Tagautius, qui ipsum Guidonem Latiniorem reddidit) & continuata serie pertractare, à dolore sumentes initium, cum vulneratus hic, de quo exemplum attulimus, dolorem magnum in pede vulnerato haberet: ac ostendimus quemodo Carpus dolorem istum cum oleo rosato aliisq; sedauerit. De sedando igitur dolore in vulneribus, dicamus. Dolor ortus, præsertim vehemens, etiam si purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque que dolore affligitur, succum, atque ipso vulnere sanguinem maximè ad se irahit, copiosorem scilicet quàm sit illi ex usu; unde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proinde summa cura protinus adhibenda est, vt dolor demulceatur, ac in totum, si fieri potest, sedetur. Dolorem autem commodè sedamus in vulneribus, aut saltem mitigamus factò ad particulam læsam frotu, vel ex rosaceo, si præsto fuerit, vel, si eius copia non sit, ex oleo communi quod modicè incaluerit. Quibus si omni candidum, vel potius luteum (ubi magna non fuerit inflammatio, seu vehemens caliditas) adiciatur, præstantius illud adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quod si tam vehemens dolor extiterit, vt necessitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam ac dolentem particulam suprafacere, oleum papauerinum admovebis. Et si maior cogat necessitas, opij momentum, vel mandragora (vt quidam rectè consulerunt) adicies. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani tritam, & axungia porci exceptam. Theodoricus plurimum commendabat emplastrum ex foliis malua coctis, & in mortario contritis, cumq; surfuris cribratura commixtis. Quod si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc

adhuc medicamentum reddideris. Medulla etiam pavis trisi-
 cei in aqua fermenti macerata, ad sedandos dolores (ut supra
 diximus) efficacissima est. Porro si dolor admodum vehementis
 est, nec ullis quantumvis generosis auxilio mitigatur, neruum
 tunc lesum esse significatur: proinde tunc ad ea qua postea ad
 vulnera nervorum scribentur tibi recurrendum eris. Sed de iis
 qua dolorem leniant si plura desideres, vide lib. 6. Tagaustij, de
 materia chirurgica. Sed nunc ad curationem aduersus vulne-
 rum inflammationes & abscessus veniamus. Inflammatio in
 vulneribus tum maximè timenda est, cum vel os, vel nervus,
 vel cartilago, vel musculus lesionem accepit, aut ubi parum
 sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale eris,
 sanguinem maturè suppressere non oportebit, sed pati fluere,
 dum tutum erit: adeo ut si parum fluxisse videbitur, mitti
 quoque ex brachio debeat: utique (inquit Celsus lib. 5.) si cor-
 pus iuvenile, & robustum & exercitatum est: multoq; magis,
 si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus latus videri-
 tur, præcidendus erit. Nam percussus punctusve, præsertim in
 eius capite, mortiferus est: præcisus verò per transversum, san-
 guinitatem recipit, hoc est, ab inflammatione & convulsione vin-
 dicatur; aliquis tamen, ex particula motibus vitabitur: Ve-
 rum melior est (ut Galenus ait 3. Methodi) lesio quam mors.
 Sic & nervum punctum saepe cogimur transversum præcidere,
 quoties scilicet vel convulsiones, vel deliria, vel ambo magna
 aegreq; sanabilia superuenire vulnerationi cervicis. Porro si
 iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, in vul-
 neribus concitatus fuerit, curari debet iuxta methodum de
 phlegmone à nobis traditam, scilicet libro primo Observat.
 Chirurg. in quo de tumoribus præter naturam sanguineis
 abundè differuimus. Caterùm tametsi pro locorum differentia
 (ut lib. primo de loc. affect. Gal. ait) curationem quoque va-
 riarì contingat: Auicennas tamen omnibus discriminatim
 partibus à capite ad pedes, emplastrum mirè ab eo commenda-
 tum admouet, quod constat malo puniceo dulci, incolto in vino
 styptico, & postea in mortario subacto, atque in emplastri for-
 mam redacto. Caterùm si enatus tumor nec reprimentibus, nec
 per balneum digerentibus medicamentis cesserit; pus mouentia
 seu maturantia, admouenda erunt: cuiusmodi ea sunt, qua de
 tumoribus præter naturam agentes, ad maturanda apostema-
 ta utilia esse, supra retulimus. Huius rei gratià iubet Rogerius
 fieri

Medulla
panis.

Inflammati-
onibus maxi-
mè vulneri-
bus accidat.

Melior est
lesio quam
mors.

Emplastrum
Auicennæ ex
malo puniceo
dulci.

fieri solum ex maluis, absinthio, artemisia, & farina triticea, vino incolitis: quibus & mellis momentum adiciendum est, axungia verò quod satis esse videbitur. Quod si pars per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi emolliendum erit emissarium, uti exemplum posuimus in Egidio illo in abdomine laeso, cui perperam chirurgus omentum elapsum per vulnus absciderat sine ligaturâ. Sed de tollendâ in vulneribus intemperie, quam dyscrasiam vocant calidam, qua vulnus occupaverit (quod ex rubore & vesicatione facile deprehendes) affectum loci in frigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant; sed rosis potius & plantagine, atque unguento albo, qua præter id quod desiccant, moderatè etiam refrigerant. Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollities, & cutis lividus color ostendunt) ipsum excalfacies, non resina vel pice, aut asphalto, (quod Demonis sterces appellant) sed vino & unguento nigro, aut fusco, vel eo quod basilicon vocant. Quod si eiusmodi symptomata vulnus, seu plagam degenerare faciant in ulcus, recurrendum erit ad ea qua de ulceribus sequente libro tradantur. Porro si humida vel sicca adfuerit intemperies, suo quoque contrario profriganda erit. Et ita in compositis intemperiebus ages, ut suo loco postea dicetur. Quod si febris vulnerratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus descripsimus, laborans uti debet. Sed accersendus erit huius rei gratiâ peritus aliquis medicus, qui & congruam illi victus rationem præscribat, & reliqua adversus febrem auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorum. Ceterum ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa verò perniciofa est Celso (lib. 5.) qua vel levi vulnere superuenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet, vel si nervorum rigor, aut distensio, qua ex vulnere orta est, eam non finit.

Si calida ad-
sit intempe-
ries.

Si frigida in-
temperies
vulnus obse-
derit.

Horum un-
guentorum
descriptions
ex lib. 6. Ta-
gantii requi-
rendæ sunt.

Si febris vul-
nerato acci-
derit.

OBSERVATIO XIX.

De quodam vulnerato in cubito brachij sinistri, vt totum os cum suis nervis incisum esset, & ex dolore metus esset de spasmo: Iacobi Carpi.

NO B I L I S studiosus Mantuanus, anno 1524, die 13. Martii vulneratus fuit circa cubitum brachii sinistri, ita vt totum os cum suis nervis incisum fuerit: vnde & ex dolore nimio metus erat de spasmo. Carpus vocatus, in prima visitatione reducto osse ad suum situm seu locum, & suto vulnere, appositisque medicamentis, iussit fieri phlebotomiam diuersiuam. In secunda visitatione tentas & pecias infusas in oleo suo hypericonis vulnere apposuit: deinde super futuram hunc puluerem aspergebat: ℞. thuris, mummia, sang. draconis, boli arm. masticis ana p. æ. Postea cum oleo rosato totum brachium inunxit, & modò ne spasmus fieret, oleo lumbricorum, quo & ego vti soleo. Et brachium cum astellis plumaceolis ex stuppa in quodam instrumento ligneo, pluribus foraminibus perforato, locauit & firmavit. Deinde præscripsit syrupum sequentem: ℞. syr. de end. ʒ j. syr. ros. ʒ ʒ. aquar. end. cichoreæ, bugloss. ana ʒ j. misce. Omni die exhibuit enema commune. Diæta erat subtilis, seu tenuis. In quarta visitatione omnibus istis prius positis emplastrum ex farina fabarum, melle, aceto & lixiuo apposuit. Quarto verò die illiniuit tentam & peciam digestiuo ex oleo abietino & vitello oui: & præterea nihil immutauit. Quinto die hanc medicinam exhibuit: ℞. rhab. electi ʒ j. ʒ. spica gr. vi. cassia mundatæ ʒ ʒ. diaprun. solutiu ʒ ʒ. syr. viol. ʒ j. cum decoct. communi fiat potio. Et vulnus ipsum vino maluatico lauabat: deinde nihil mutauit. Die septimo peciam illiniuit tali vnguento: ℞. terebinthinæ ʒ iij. ol. mastichini, myrtini ana ʒ j. ʒ. ceræ

ceræ ꝑ j. thuris, mastich. sandarachæ ana ꝑ vi sang.
 drac. ꝑ j. misc. tentam autem hoc vnguento obline-
 bat: ꝑ. terebinth. mellis ros. ana ꝑ ij. myrrhæ, sarco-
 collæ ꝑ ß. farinae hordei ꝑ j. misc. Octavo die parum
 exhibebat de carne pulli, & iure alterato cum om-
 phacio & sem. end. & acetosæ: & ita processit per
 aliquot dies. Sed cum tempus consolidationis ad-
 erat, præscripsit decoctionem talem, in qua infun-
 debat pannum ex scarlato seu fustaneo lingua vul-
 gari dicto, optimè expressum; & supra pecias aliquo
 vnguento consolidativo illinitas vulnere apposuit:
 cuius hæc erat descriptio: ꝑ. saluiæ, betonicæ, ab-
 sinthii ana m. j. nucum cypressi num. vi. hyperico-
 nis m. j. ß. caryofyll. ꝑ ß. bulliant in lib. xii. vini ni-
 gri optimi vsque ad consumptionem quartæ partis,
 &c. Post vulneris consolidationem præscriptum est
 balneum, quo bis in die per aliquot dies brachium
 balnearer, ob motus membri difficultatem, & ipsius
 roborationem inducendam. quale erat hoc: ꝑ. beto-
 nicæ, hypericonis, saluiæ, iuræ ana m. ij. stœchad.
 arab. absinthii ana m. j. anethi m. iij. medullæ rad.
 ebuli m. j. ß. capitum castrati num. ij. bulliant in s. q.
 aquæ vsque ad consumptionem medietatis. Et ita
 nobilis ille curatus fuit.

SCHOLIA.

QVID sit spasmus seu convulsio, & à quibus causis fiat,
 & quibus signis internoscatur, & que eius sint præsigna,
 abundè diximus in Scholiis Obs. 16. de convulsione uniuersali,
 lib. xi. Obseruat. & curationum medicinalium nostrarum. in
 quibus Scholiis etiam ostenditur quòd convulsio qua fiat ex
 vulnere, fiat per consensum, cum nervos ipsos attingat, ut s.
 aph. 2. & 6. method. quoque declaratur. cum enim inflamma-
 tio nervos attingit, putredo oritur & intemperies que cerebro
 communicatur. & quia convulsionem ex vulnere eiusq. cau-
 sam & curationem recèdè & abundè explicauimus obseruatio-
 ne 23 eiusdem libri, de convulsione ex vulnere, præsertim in
 Scholiis eiusdem obser. non opus est eandem repetere. quibus ad-
 dore

dere posses & casum illum de conuulsione lethali ex casu ab al-
 to, descripta obs. 24. eiusdem libri: adeo ut illa que de conuul-
 sione vulneris Tagautius ex Guidone tum aliis mutuauit, hic
 non opus sit refricare: nam omnia ferè locis iam citatis ad un-
 guem enucleauimus, etiam additis exemplis. Hoc tantum addi
 potest, quod in spasmo sicco conuenientior curatio est, restit
 Auicenna, ipsa tina, & inunctio olei humidæ: & ita conferunt
 balnea ex oleo & hydreleo, partesq; conuulse eo calido fouenda: Conuulsioni
ex inanitione
quæ conueni-
ant.
 tum lauacra ex hord. mund. viol. nenuph. & similibus; & in
 quibus capita ac extremitates agnorum, hadorum, vitulorum
 & arietum pinguium, & adhæc albæ rad. & cydoniorum
 semen incocta sint, cum olei parte. & à lauacris inungendo
 oleo viol. amygd. dulc. oleo communi, adipe vacenti galline,
 hadi, vel vituli: tum cernix, spina, & scapula inungenenda. Sed
 hordæum, salicis folia & nenupharis magis conueniunt, ubi
 febris adsit. Alimenta sint sorbitiones ex chondro, alica, lacte Alimenta.
 hordæato, pullis mollibus, agniculis, hadiū tenerioribus, iure ali-
 quo assumpto, item ouis sorbilibus. Somnus conciliandus. In-
 dendi clysteres ex lacte; & ex eodem conficienda gargarismata.
 Ergo tamen isti curantur, ut 7. method docetur. Si sit à ple- A plenitu-
dine.
 nitudine, vacuatio à toto corpore conuenit, & sanguinis missio.
 & cacochymia tollenda per purgationes, & viscosi humores
 euacuandi cum hiera picra, agarico: ideoq; clysteribus acerbis
 alius subducenda. Menses quoque si mulier est, pessis, & suffe-
 ribus euocandi. Gargarismi. apophlegmatismi, errhina, &
 sternutamenta acriora adhibenda, quæq; pituitam per os &
 nares educunt. Abunde repurgato corpore, ceruicem, axillas
 & inguina oleo lilior. costino, spicato, laurino, ex puleg. addito
 castorei momento & euphorby, inungito: & lanam mollem ac
 succidam factò litu superimposito. Probatum ungu. Rogerij et-
 iam à Guidone, quod & Tagautius posuit. olea hæc inuuant:
 vulpinum, laurinum, rusacetum, chamamelinum, de iunipero,
 è terbinthina, benedictum oleum philosophorum: stupha, &
 quacunque sudorem euocant; mithridatum, sberiaca. Cauen-
 dum frigus. ideo in conclaui calidè manendum. Vinum per
 initia minimè gustandum, eò quòd fluxionem prouitet: sed eius
 loco mulsæ bibendæ, in qua decocta sit saluia, radix acori, cum
 momentis nucis muscata. Viētus tenuis sit, primis saltem die- Curatio con-
uulsionis ex
compactione
focitate.
 bus, calfaciens, & exicans. Conuulsioni per societatem, ut à
 dolore, anodyna & sedantis dolorem administranda, ut dicitur

Morsus vel
ictus vene-
ratorum.

de vulneratis nervis. Si ex morsu illiusve alicuius venenosissimi animalis, convulsio oborta sit, iheriaca parti affecta apponenda erit: & cucurbitula defigenda: vel cornua quadam, quibus nonnulli cucurbitularum vice viuntur, extrahunt & euacuant. sunt & qui ore virus extrahunt, ut diximus. A stomacho, ab acri humore erodente si fiat convulsio, vomitus irritetur, & stomachus roboretur inius & externis. Porro in omni convulsione, à quacunque causa, cerebrum semper roborandum: ideoq; caput abrasis crinibus oleo lilinceo fovendum: similiter cernix, tota spina dorsalis, axilla, & inguina inungenda: hoc enim spatio conuenit humido. Hora paroxysmi bonus est ut laborans contineat inter dentes vimen seu baculum salignum, ne os planè claudatur, atque lingua à dentibus mordatur, aut dilaceretur. Vltimum est, si nihil aliud fieri possit, ut nervum aut musciculum ex quo convulsio orta est, transfereat præcidamus, ut Galenus & Razes consuluerunt. præstat namque vnius particula actionem amittere, quam totius corporis. Meliorq; est (ut Galenus ait) læsio quàm mors. Itaq; hoc patitò quidem convulsionem sanaueris, aliquem tamen ex particula motibus vitaueris. Ut autem ei quod urget, & unde primum maximeq; homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnumquam alium insanabilem affectum relinquere.

Musculus aut
neruus interdum per
transuersum præcidendus.

Læsiō quàm
mors potiùs
optanda.

OBSERVATIO XX.

De paralyti pollicis ex incisione musculi:

Laurentij Brunick.

QVIDAM cùm motum pollicis perdidisset ex incisione musculi, vsque adedò ut nullam potentiam in pollice haberet, Laurentius Brunick chirurgiæ doctor sequens ceratum admouit: R. mucilaginis sem. lini, rad. althææ ana ʒ j. ammoniaci, serapini in vino albo per noctem dissolutorum ana ʒ ß. thuris, masticis ana ʒ ij. olei vulpini ʒ j. ceræ ʒ ß. fiat ceratum secundùm artem. de quo vnguento paululum extendatur supra corium, ad quantitatem membri læsi. Quo remedio melius se habuit vulneratus.

SCHO-

SCHOLIA.

PORVIMVS exemplum egregium cuiusdam corrupti paralyfi ex ictu & vulneratione in capite & in ceruice, cuius deinde manus perpetuo resoluta fuit, lib. 12. obs. & curat. medicinalium nostrarum, obs. 10. Duo quoque exempla posuimus illorum qui ex ictu telis ab alio in capite, etiam pericranio vulnerato, in apoplexiam leuem, & deinde in paralyfim deturberunt à qua tamen postea per me diuinâ grâssiâ curati fuerunt, vide obs. 29. lib. 11. obs. & curat. medicinalium nostrarum. Habes & mirabilem casum illius texoris, qui cum in pollice se ipsum sanciasset, incidit in paralyfim lingua, & obtusus: à qua tamen nostra industria egregiè sanatus est: vide huius historiam lib. 12. obs. 5. obs. & curat. medicinalium nostrarum. Paralyfis autem, ut locus iam citatus, & præsertim lib. 12. citato diximus; id est, neruorum resolutio, latius unum aut alterum, vel partem quampiam, non autem corpus totum, in se fiti plerumque: interdum etiam vulnera, & contusiones insequitur, (ut in illis exemplis supra citatis ostendimus;) sed capiti maxime, & totius spinae dorsi, ut multis exemplis Galenus aperuit lib. 3. de loc. affect. At de causis aliis tum signis ac præsignis in proprio loco iam citatis diximus. Sed quod paralyfis sit egre sanabilis, iam etiam retenuimus, deinde quod senes vix umquam à paralyfi liberantur. Tremor quoque & febris si paralyfi superuenerint, bonum, & qua ab ictu vel casu non vehementer nervos atterente, contundente vel excitata est, curationem interdum recipit, ut Pausania Syro sophista apud Gal. sub finem 3. de loc. aff. Sed ab insigni & effatu digna neruorum contusione vel diuisione orta paralyfis, prorsus insanabilis est. Rectè quidem & conformiter ad Galeni sententiam Auenzoar adstruxisse visus est, subita moris periculum imminere, si nervi anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint, in ipso animi statim perit respiratione, quo fit, ut suffocati repente moriantur. Si membrum resolutum non imminuatur, nec emarcescat colorq; eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si verò contabescat, & gracilescat insignier, colorq; natus periret, atque à se ipso plurimum euariet, malum portendit. In curanda autem neruorum resolutione (qua paralyfis dicitur) ex accepto vulnere, vel causa alia extensus nec

Paralyfis est quibus vulneribus excitatur.

Præsignia:

Paralyfis est vulnere excitata.

dente oborta, praemissa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per sanguinis detractionem, vel per utrumque, uti res exigat; factis item, ut decet, humorum in partem resolutam insipientium auersionibus, praescripta quoque, videlicet ratione congrua (quae omnia perit a licentibus medicis consilio fieri debent) topicis remediis aduersus illam sedulo pugnare debet chirurgus. Idcirco, ut chirurgus in diabetica & pharmaceutica non erret in laborantis perniciem (ut nostri chirurgi & tonsores plerumque faciunt) peritum adhibebunt medicum qui haec peragat. At forinsecus varia adhibentur praesidia in paralyti ex vulnere, aut alia externa quavis causa, ut emplastra, cataplasmata, unguenta, illitus, foetes, cucurbitulae, & alia id genus. Guido tamen vno liquore longè optimo descripto à Mesue in passionibus cordis vititur. quo spina tota inungitur: & ita fit: R. myrrha electa, aloës hepatica, spica nardi, sanguinis draconis, thuris, mumia, opobalsami (alia exempla habent opopanax, bidellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocolla, croci, mastiches, gummi arab. styrac. liquids ana ʒ ij (alias ʒ ij. ʒ.) ladanij electi, succi castorei ana ʒ ij. ʒ. moschi ʒ ʒ. terebinth. opt. ad pondus omnium: puluerizanda puluerizentur: & omnia miscantur cum terebinthina, reponanturque in furniculo seu destillatorio, quod alembicum vocant; & illa ingeniose ac lento igne, ut decet, distillentur. liquorem autem per destillationem sublimatum, vase vitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad verum succum balsami. Guido de Cauliaco quandoque huius pretioso liquori addebat herbas dicatas paralyti: & tum generosius atque efficacius multo (ut ipse testatur) experiebatur auxilium.

OBSERVATIO XXI.

De syncope in vulnerato.

VIR quidam licet robustus, 32. annorum, anno 1549, mense Martio in pago Langediickio prope Alcmariam, vulneratus fuit in curuatura brachii dextri, vbi venæ & arteriæ concurrunt: quæ cum læsæ essent, ac vulneratæ, tanta effluxit sanguinis copia, ut chirurgus M. Martinus ex Medenbick sanguinem vix restringere potuerit; adeò ut subinde

subinde in syncopen incideret vulneratus. ad quem & ipse accitus, naribus acetum & aquam ros. admoueri, pilosque euelli, vt hominem à syncope excitarent, præcepta quâ cum excitatus esset, vinum ei ad virium imbecillitatem exhibuimus. Pulsus autem huic debilis erat, & deficiebat, & virtute lapsa ob nimiam sanguinis profusionem ipse chirurgus de curatione & vulnerati vita desperabat. Sed tandem cum à syncopè per me excitatus esset, & cum nulla febris adesset, ideoque audacter ipsi vinum propinassemus, deinde ad restaurantia accessimus; & lac amygdalatum, ex duabus partibus aquæ melissæ, bugloss. & vna parte aquæ saluæ & beronicæ paratum & zaccharo perlato dulcoratum dedimus frequenter. & imperauimus vt ex condito sequenti sæpissimè sumeret vulneratus: R. conseruæ buglossæ ʒ j. conser. viol. ʒ β. conseruæ rosar. recent. factæ, vel illius anni ʒ iij. specier. trionsant. diarrhod. abb. ana ʒ β. margarit. perfor. & non perforat. ʒ ij. fragmentorum omnium lapid. precios. ʒ j. cum tyr. bugloss. fiat conditum. Præterea vt hac confectio in tabulis vteretur postea iulli: R. specier. trionsant. ʒ β. specier. diarrhod. abb. margarit perforatarum & non perforatar. ana ʒ β. fragmentorum lapidum pretiosorum in pul. tenuissimum contritorum vt alkohol, ʒ β. dissol. cum aqua meliss. ros. bugloss. addito zach. albiss. q. s. fiat confectio in tabul. secundum artem. Iusculis quoque tum ouis eundem nutriebamus: & cum aluum non exoneraret, eam glande tantum irritauimus. Atque ita hic vir, viribus restitutus, facile deinde adhibitis iis remediis quæ ad recentia vulnera faciunt, per chirurgum curatus fuit.

SCHOLIA.

DE syncopè lib. 17. Obs. & curat. medic. nostrarum abundè gemus, potissimum obs. 14. 15. & 16. & in Scholis varandem obseruationum: quæ loca diligenter legere poteris.

Habet enim ibidem omnem de syncope tractationem, quæ in qua de causa oboritur. Sed, quod ad præfens negotium attinet, syncope (definitore Galeno lib. 12. Therap.) est præcepti virium lapsus, qui immoderatas evacuationes, ingentes dolores, vigiliæ, principio intemperiem, atque animi vehementes affectus, sequi consuevit. Ea autem syncope qua in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica sanguinis profusione (ut hic euenit) vel ex vehementi dolore. Hanc proximam esse cognosces, tum ex arteriarum pulsu elanguescente, ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignaui, ac difficili, sed præsertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquam illis erigendis, aut astollendis non possit virtus motrix sufficere; sed & frigidi, circa collum maximè & faciem sudores, syncopen iam pulsare fores testantur; symptoma sanè minime negligendum. Quandoquidem celeriter hominem rapit, estq; quasi via ad mortem, imò (ut vulgo dici solet) est veluti quadam parua mors. Proinde summâ curâ adnitendum est, ne in hoc tam periculosum symptoma vulneratus incidat. Ergo laborantem quibus poterit modis consolator. Hominum turbam, ne suo anheliu conclame nimis excalfaciant, & laborantem sua præsentia deterreant, procul arceat. Sed & antequam eâ opprimatur qui vulneratus est, panis frustulum, vino optimo, aqua rosacea momento diluto, illi sugendum exhibeto; atque etiam ut ex vino ipso medicum quid bibat ipse, iubeto. Vinum namque omnibus syncope vexatus utile est, ut lib. 12. Therap. his verbis Galenus annotauit: Vinum tamen, quod & calidum natura sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope valde habet, offerre conueniet. Constat autem ex vini ea deligenda esse, quæ & flano sint colore, & substantia tenui, & atate vetera. Talia nimirum & boni odoris continuò fuerint. Ceterùm amara, præ vetustate, vina ne sunt. Porro si iam syncope, qui vulneratus accepit, vexetur, eius faciem aquâ rosacâ, vel frigidâ, vel vitruisq; mixturâ, aduclio etiam acetii (si placet) momento irrorabis; ac hoc omnia validè in laborantis faciem proticies; aut saltem naribus aquam rosaceam & acetum admonebis, ut scilicet suauis eorum odore, animam illius recrees. Pilos, nasum & aures vellito, extrema fricatis, alapis illorum genas cadito, & proprio nomine alta voce illos vocato; ac cætera facis, quæ in hoc symptomate medici fieri præcipiunt. quæ omnia locis antea citatis & ipse inuenies. Q. v.

Syncope
quid.

Syncope in
vulneribus
vnde.

Synopes
proximè in-
stantis notæ.

Syncope, est
parua mors.

Quibus re-
mediis syn-
cope occur-
ritur.

Vinum om-
nibus synco-
pe vexatis
iuecarrit.

Vini in syn-
cope electio.

Si iam synco-
pe præfens
sit, quid
agendum.

OBSERVATIO XXII.

De desipientia seu delirio ex ictu.

CVM Bononiæ studerem, puer nouem annorum vel circiter, claua seu baculo quo pilam longius excutiunt, supra frontem percussus fuit. Postea subsequutum est delirium & desipientia: & quamuis cranium ruptum non videbatur, signum tamen erat ictum ad cerebrum penetrasse. Cùm autem chirurgi paulo tardius cranium aperirent, sanies ibidem inuenta est, & corruptio, delirio & febre magis incrementibus. Quare puer hic ante septimum diem obiit. At puella illa, quæ apud Hafam è regione domus meæ simili ferè casu decumbebat, & delirabat, cùm diligentius curaretur, euasit. cuius historiam videre poteris lib 9. Obs. & curat. medic. nostrarum, obseruat. 30. quamuis & eadem obmutescentiâ detinebatur.

SCHOLIA.

OMNE delirium (ut Galenus ait lib. 5. de sympt. causis) deprauatus est principis facultatis motus, à prauis sensibus, aut cerebri intemperie ortum habens. Inter præti Anicenna alienatio dicitur. Porro tamen si eiusmodi desipientia seu mentis alienationes, symptomata sint modò primogenia, id est, primario ac proprio cerebri affectu euenientia, (ut loco iam citato, tum præcipuè lib. 10. obs. & curat. medic. nostrarum, cùm de ea ex professo ageremus, longius latiusquè sermonem fecimus) modò secundaria, hoc est, cerebro cõpatiendi societate, seu (ut dici solet) per consensum laborante: hic tamen nunc de solo illo delirio, quod consortij lege seu per consensum accidit in vulneribus, ictu, casu, contusionibus, ac etiã percussionibus articulorum, sermonem faciemus. Talia namque vulnera (ut suspensius diximus) doloris, vigiliarum, conuulsions & delirij periculum adferunt, quamquam fortè quis in casu nostro istum ad cerebrum peruenisse dicere potest; ac inde primogenio affectu ipsum laborasse, & delirium subsequutum: interim tamen quædam symptomatis (delirij inquam in caccœthia vulneribus)

Delirium quid; & vnde nascatur. Canonè 30

Lib. 4. Therap.

Causa delirii
vulneri-
bus.

Nervosis
partibus in-
flammati
delirium
accidit.

Delirium ex
ficcitate lit.

Delirii ex
vulnere
curatio.

Vapores à
cerebro
vertendi.

Dolor sedan-
dus.

bus) generatio per similia est ei, que per suffusiones oculorum accidit, à ventriculi dispositionibus ortum trahentes, ut Galeno visum est lib 3 de loc. affect. Quemadmodum enim ventriculos, cerebro suas affectiones compatiendi quadam societate transmittit, idq; propter nervorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quos etiam sensus huic particula, quàm vili reliquarum corporis partium acutior est Ita quoque nervosis partibus inflammatis, cerebro noxa promptissime communicatur: atque ex illis promptius, quàm ex aliis quibusvis partibus delirium superuenire solet, idq; ascendente ad caput interdum per continuas partes, solo calore: interdum verò spiritu vaporoso vel fumoso aut fuliginoso. Hec autem omnia, quæ sic delirium aut phrenitidem inducunt, sicandi pollent facultate Avicenna: quippe, que multo, eodemq; acri calore participant. Quo fit, ut delirantes irrequieto ferè motu agitentur. Unde Galenus lib 13. Therap. ad hunc modum ait: Ergo cum humor qui in capite redundat, frigidus est, insensibilitas, immobilitasq; hominem opprimit: cum calidus est, perpetuus potius motus, unà cum rationis vox. Accidit enim (vulni demonstratum est in libris de his propriè tractantibus) ex frigore, segnitia; ex calore, immodicus motus; ex humore verò vitio, dementia. Ceterum licet hec ita eveniant; vulnera tamen inspecta circa caput, contusiones, prolapsus, cranij, ruptura, cum alia magis circa caput, hec inferre solent, si effatu digna fuerint. Sic puer nouem vel decem annorum, cognatus meus, nomine Iohannes Reynerus, Alemarianus, cum ex domuncula gallinis destimata, quales edibus annecti solent, ab altero detruderetur, in caput prolapsus est, cum cranij ruptura & contusione cum vulnere: ilico delirauit, & ante tertium diem obiit. Ceterum si delirium, seu mentis perturbatio, post vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratia statim accersendus & consulendus erit peritus aliqui medicus, qui potu, frictionibus & deligaturis partium extremarum, & maxime pedum ac tibiarum, & clysteribus huic rei accommodis, fumos ac vapores vitiosos, à capite deorsum protinus reuellerè studeat, ut rectè præcepit Avicennas, itidem & ceteri, qui hac de re scripserunt, porissimum si (ut solet) per consensum delirium fiat: nam capite ipso laeso, maius periculum (vix diximus) infert. Quod autem ad chirurgum attinet, laeso particula dolor (si fieri potest) sedandus est. Vtile est etiam

alapis genas laborantis percutere, vt ipse ad mentem seu rationandi facultatem redeat. Galenus lib. 13. Therap. caput delirantium in principio perfundendum esse oxyrrhodino, pulchre nos admonuit. Vapores enim & humores à capite tunc repellendi sunt. Cùm verò in summo incremento sunt deliria, perfusiones ex papauerum capitibus (consilio eiusdem) applicabimus. Odorem quoque ex frigidis rebus naribus obiciemus; ac nares ipsas intus, vel frontem similibus medicamentis illinimus. Quippe sopire (inquit) ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte restituntur Auicenna, qui per dies aliquot radicem bryonia, id est, vitis alba, vel bibunt (ex liquore aliquo refrigerante & humectante) vel cum cibo quopiam eius saporem obundante comedunt. Et ita quintam intensionem curandorum vulnerum absoluiimus: nempè qua de correctione accidentium tractabat: preter tria adhuc symptomata; que erant pruritus, durities, atque impotentia lese particule, qua interdum vulneratis accidunt, de quibus suo loco alibi dicitur. Nunc igitur absoluta curatione vniuersali vulnerum, ad magis particularia descendamus, & primo de vulnere in carne accepto, & eius differentiis dicamus.

Caput delirantium oxyrrhodino perfundendum.

Cerebrum refrigerandum.

Radix bryonia.

OBSERVATIO XXIII.

De simplici vulnere in carne.

QVt simplex vulnus in carne habebat, exiguum, statim huic candidum oui (vt fieri assolet) ageratum, stuppa canabina exceptum admotum est. deinde & puluis ruber inspersus, de quo scholio sequenti. qui puluis & alteri profuit, suto vulnere, cum oui candido liquore in primo apparatu: & loca circumiacentia oleo rosaceo inuncta fuere: & hæc vsque in quartum diem. deinde stuppæ vino styptico calente imbutæ appositæ sunt, & alligatæ, ac quotidie mutatæ. sed huic vltimo vulnus paulo maius erat, percussim diuisum. Postea linamenta addita sunt, quæ labra agglutinant, & insigniter siccant, de quibus in scholio latius.

SCHOLI A.

Vulnus quid
Galeno.

Vulnus quid
apud recen-
tiores chi-
rurgos.

Blute
vulnecig.

Specialis
precipuaque
Intentio cu-
randi vulne-
ris in carne
accepta, una
est.

VULNVS proprie Galeno 3. method. medendi, unitati est solutio, ex vulnerrando in carnosa parte relicta, eademque (ut recentiores addiderunt) cruenta, & circa putrefactionem. Hic autem vulnus latius accipimus: nempe pro recensis piaga, non modo in carne, sed etiam in nervis, venis, arteriis, tendinibus, membranis, cartilagine & ossibus facta. Isaque primum de eo vulnere quod in carnosa subiecta acceptum est, differemus. Ceterum eiusmodi vulnus aut simplex est, & circa subiecta deperditionem, aut cum aliqua substantia amissione. Vulnus simplex, & quod sine deperditione sit subiecta, aliud profundum, aliud summotenus factum, seu in summo residens est: aliud vero utriusque participans, ut cum pars una diuisionis per longitudinem facta, alia descendit, altera in summo corpore haeret, quod inaequale Galeno dicitur: aliud item magnum vulnus, aliud paruum tum dicitur, tum vero est. Quae omnes differentiae a quantitate seu spacio diuisionis sumptae sunt. Vulnus quod cum deperditione est subiecta, aut sit cum amissione cutis solius, aut cum ablatione cutis, & carnis subiectae simul. Porro eiusmodi vulnere, vel simplicia sunt, & sine ullo affectu, aut symptomate: vel accidentia habent, quae rationem cause non obtinent (tunc enim ulcera dicerentur difficilia sanabilia, de quibus in sequentibus dicitur) sed solum rationem habent, sine qua non, ut superius annotauimus ex Gal. lib. 4. Therap. Cuiusmodi sunt intemperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia paulo ante commemorata. Non magnopere autem curo, si praedicta eiusmodi differentiae, dispositiones aut affectus dicantur potius, quam differentiae, vel contra: quamquam Galenus lib. 3. method. medendi anxie/ans dequisiuerit, quamquam sint propriae ulcerum seu vulnerrum differentiae, & quae aliorum affectuum complexionem. Hoc enim parum nunc mihi conferre videtur ad vulnerrum curationem. Comoda namque morborum curatio, non ex nominum, sed rerum recta opinione contingit; ut scribitur primo Methodi medendi. Sed nunc aliis omissis ad curationem vulnerrum simplicium in carne summotenus acceptorum accedamus. Vulnerrum eiusmodi curatio, praeter iam dictas quatuor, aut quinque intentiones communes, unam specialem precipuamque, habet: nempe sanguinem profusionem cohibere. Quod sane intelligen-

sum est; nampe si nimis immoderata, atque affatim effundatur, ut rectè interpretatus est Auicenna. Satus enim est (inquit) ipsum fluentem ex vulnere sanguinem non omnino; ac flatim suppressere: sed si nimis abunde prorumpat, eius distaxat impetum moderatè infrenare oportet. Moderata namque sanguis ex recenter accepto vulnere vacuatio; non parum sepe multum profuit: quandoquidem & phlegmonas & obstruções & febres subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata, atque id genus alia, vulneribus (nisi diligenter prouideri) superueniunt, ipsiusque soluta unionis consolidationem, & curationem magnopere impedire consueuerunt. Atque illud fuit Hippocrati præceptum, quod & à Galeno refertur & approbatum lib. 4. Meth. medendi. fit enim (inquit Hippocrates) effluente sanguine vulnus siccus, proinde & sanius. Nam siccum (ut idem ait) sano vicinius est, humidum verò non sano. Porro si sanius fuerit ruentis sanguinis impetus, ut cum iis, quæ sistendo sanguini in vulneribus communiter admodum solent cohiberi non possit, iis remediis suppressendus erit, quæ in obseruatione De vulneribus venarum postea dicentur. Ceterum tamen si in genere dictum sit, quomodo curandorum vulnerum intentiones perfici debeant: modus tamen specialis, quæ in carne curari debent, in sequentibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentiis vulnerum supra commemoratis, ad hunc modum. Vulnus illud simplex dicitur, Galeno, Hippocrati & aliis medicis, quod sine deperditione est substantia, nec vllum alium affectum, aut symptomata adiunctum habet. Vulnus igitur simplex non erit, si quæ vulnerata est particula, fluxione vexetur, si malo succo vitiosa sit, si omnino extra naturalem temperiem fuerit, vlla cavitatis adsit, si aliqua cutis amissio facta fuerit. Itaque vbi simplex vulnus, quod solum consistit in caruosa particula, non ad id saltem magnum in idis, dissidentium labiorum commissionem seu coniunctionem, quæ sola decenti sit ligatura, vinculo scilicet ex duobus initiis circumdato, expostulat Galenus lib. 3. Therap. Quæ enim (inquit de simplici vulnere loquens) dissident, atque inuicem distant, si in idem ad amissim compouas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Nampe sicuti in canis ulceribus ut caro producat, ita in simplici ulcere, hoc est, vulnere, ut ora ipse secum coalescant, atque agglutinentur, sola ceræ natura causa est: Diductorum igitur labrorum

Quid vulnus simplex: & quæ sit eius curandi ratio. Vulnus non simplex.

Vulnus simplex potest tantum agglutinatum.

coitionem, seu agglutinationem precedit necessario, ipsorum
coniunctio, atque in idem adductio. Idem omnino de hac re
sentit Razes, quod & Galenus; vsus tamen communis obti-
nuit, ut recentibus huiusmodi vulneribus oui candidum (quod
albumen vocant) aliquamdiu agitatum & leni suppa excep-
ptum admoueat. Nec abs re profectò, cum & sanguinis pro-
fluuium supprimat, dolorem sedet, refrigeret, & phlegmonas
fieri prohibeat, non solum in oculis, sed & omnibus locis vulne-
ratis, ut Galenus est auctor lib. 11. de simplicium medicamen-
torum facultatibus. Ante omnia verò cauendum est, ne dolor
incidat: quandoquidem dolor (ut iam sepe dictum est) & flu-
xionem prorit, & phlegmonem excitat. Quomodo autem
dolorem sedare oporteat, in precedentibus satis est explicatum.
Parrò eiusmodi oui candidi liquor ante tertium diem amoueri
non debet. Nam, ut Galenus ait lib. 3. Therapeut. parua vul-
nera eiusmodi natura sunt, ut post orarum adductionem, &
commissionem seu coniunctionem, vnius diei, aut duorum die-
rum spatium adhuc requirant, quo proba fiat unio & agglu-
tinatio. Quod si hoc pacto vulnus non agglutinatur, curan-
dum erit, ut nunc statim subiicietur de vulnere magno per-
cussim diuiso, in summo residente, hoc est, superficiali, & in
minime profundo, in quo non sola sufficit deligatura ad ora
ipsius applicandas & coniungendas. Si vulnus in superficie
itaque corporis acceptum ad tantam magnitudinem percussim
easimve diuisum est, ut sola deligatura ora ipsius nec adduci
nec committi possint, sutura aut fibula (quas Graci ἀρῶντες
vocat) eas ipsas disiectas coniungendas esse, precepit Ga-
lenus lib. 3. Meth. medendi. Atque hac sola partium dissiden-
tium coniunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores ta-
men chirurgos serè omnes inualuit consuetudo, ut his vulneri-
bus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum & conser-
uatiuum vocant, post susum vulnus. Recipit autem partes
duas thuris, & sang. dracon. partem vnam. Albucaasis addit
tres partes calcis viuae. Cuius sententiae suffragatur & Lin-
francus. Guido autem loco calcis viuae bolum arm. adiicit. Ha-
ly abbas verò santalos apposuit. Sunt qui puluerem hunc, ru-
brum appellatum, labiorum vulneris agglutinatiuum, & su-
tura conseruatiuum, hoc modo componunt: R. bol. arm. terr.
sigill. ana ʒ vi. thuris, mastichis, sarcocolle ana ʒ ij. β. myr-
rha, aloës ana ʒ j. β. tragacanth. pisilli, sang. dracon. ana ʒ i. farina
hor-

Qui candi-
dum quare
vulneribus
admoueat.

De vulnere
magno, per-
cussim diuiso,
in summo
residente.

Medicamen-
tum aptum
croentis
vulneribus.

hordai, fabarum ana ʒʒ. Sed interim summopere cauendum est, ne vel pilus, vel oleum, vel quippiam aliud in medio adductorum laborum vulnus interuenierit. Nam tum eiusmodi vulnus sola dissilientium partium coniunctione glutinari non potest. Hac enim que his interiacent, iam unionem dissepiscunt: & earum qua copulande sunt partium, coactum impediunt. Ex predictis autem singula cum oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus vnum coeant, quod glutinis instar lentescat. Postea vero stuppis lenibus excipiendum erit medicamentum, & ita vulnere admoendum: supra quod & alia stупpa solo oui albo imbuta, & intra pannum lincum eodem madefactum liquore, inuoluta apponenda sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis predicto liquore imbutus, admoeri debet, ne scilicet dum remouentur stупpa, sutura iam facta puncta abrumpant, aut dilacerent. Quod si loca circum vulnus adiacentia, rosaceo inungentur, factum bene existimauerim, ut in vulnerata quem nos proposuimus factum est. Hoc pacto enim lasam particulam a dolore & inflammatione vindicabis. Qualis autem sutura, aut deligatura, quales item puluilli ex eiusmodi stuppis facti, hisce vulneribus percussim cesione in superficie accepti, atque in conspectu apparentibus, conueniant, & quo pacto fieri debeant, in precedentibus abunde satis dictum est. Ceterum primus eiusmodi apparatus, usque in diem quartum mutari non debet, nisi forte dolor aliquis vehemens superueniret, aut symptoma aliquod molestum incidere. Porro si post quartum diem transfactum vulnus non coaluerit, vino aliquo styptico calente abluendum est. Deinde stупpe predicto vino imbuta & expressa, supra vulnus ipsum apponende & alliganda erunt: quas & quotidie mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus adglutinabimus, & persanabimus. Galeno etiamnum attestante, lib 4. Therap. ubi Thessalum arguit, qui vulnera in multos menses, & interdum in annum, aut etiam longius tempus protrahebat & incurrere sinebat, qua alioqui paucissimis diebus, ut sex, aut plurimum septem, curari poterant. Itaque primus apparatus recte denteret, fit cum ouorum candido liquore, & puluere illo rubro cuius paulo ante meminimus. Hic enim & sanguinis profusiuum infrenat, atque inhibet, dolorem sedat, & phlegmone creati vetat. Secundus vero apparatus, optime fit cum vi-

Cauendum ne quid labris vulneris intercedat.

Que cruentum vulnere primum apposta sunt, ante quartum diem remoueri non debent. Que post quartum diem fieri debeant.

Primus apparatus,

Secundus apparatus.

no, ut supradictum est. Vinum namque (ut Galenus ait lib. 3. Meth.) omnis ulceris quæ vlcus est (intelligit de vulnere) id est quod citra aliam cum ea implexam dispositionem relucantem consistit optimum est medicamentum. Vlcus omne, quæ vlcus est, sicari atque adstringi desiderat, præsertim si magnum extiterit. Atque vinum, quælo supra est memoratum, nempe subausterum, hæc duo commoda præstat vulnere. Vinum igitur omnis vulneris, quæ vlcus est, optimum est medicamentum. Maior est Galeni, libro nuper citato (id est, lib. 3. Methodi medendi) ubi ait, quod eo tempore, quo diuisa vlcera seu vulnere partes, ritè sunt coniuncta, medicamento opus est, quod particulam siccet, & modicè adstringat: ut & si qua sanies iam subsit, hæc consumat; & si qua in vacuum locum fluxura est, hæc prohibeat. Proinde medicamentum glutinatorium plus siccet oportet, quàm quod carnem producat; nempe ordine secundo. Minor verò ita deducitur vinum, ut Galenus ait lib. 8. simplic. medic. ex secundo ordine est excalfactentium; sed quod admodum vetus est, ex tertio, sicut mustum, quod vocant, ex primo, caliditas autem eius proportionem respondet siccitati: proinde vinum ipsum pro naturarum seu facultatum, (quibus ratione ætatis pollet) diuersitate, desiccet & agglutinat. Non autem humectat, & refrigerat (extrinsecus saltem admotum) ut Theodoricus falso existimabat. Atque id ipsum est quod Galenus refert lib. 4. Therap. ex senioris Hippocratis sententia inquiens: Vlcera madefacere, id est, abluere, quæcumque ea fuerint, nisi vino non oportet. Tum causam subiiciens ait: nam siccum sano vicinius est, humidum verò non sano. Hinc Arnoldus dicere solebat, quod cruenta & recentia vulnere, aqua ardente (quam & aquam vite nuncupant) abluta, celerrimè ad sanitatem perducuntur: quippe quæ insigniter desiccet. Post hæc autem ablutionem, quidam infra scriptum puluerem (qui in hoc casu magne est efficacitæ) vulnere inspergunt: R. myrrha ʒ iij. aloës hepaticæ ʒ iij. sturru ʒ ij. misce. fiat pul. Sunt qui post amotionem primi apparatus, emplastra & unguenta admovent quæ in promptu ad hæc rem parata habent: ac statim stuppa superponunt. Galenus autem in re proposita, plurimi facit emplastrum, quod nigrum appellauit: Auicenna verò ungu. de lino, quod tamen magis dicatum est carni regnenda, quàm agglutinationi labiorum vulnere. Guido à Casliaco in hæc re uti consue-

Vinum pro
ætatis ratio-
ne, diuersa
pollet in-
qualitate.

Aqua vite.

Puluis
optimus.

Emplastrum
nigrum.

mirat unguento, quod constat predicto puluere rubro, remixto cum terebinthina losa. Quidam verò terebinthinam ipsam cum predicto puluere commixtam, & (ut dicunt) incorporatam, statim per inrita cruentorum vulnerum admovent, atque in diem quartum relinquunt. Hac enim oras vulneris coire facit, & suturam eo nomine conseruat. Sed horum plurime formula apud Guidonem in Antidotario reperiuntur.

OBSERVATIO XXIV.

De vulnere profundo & occulto, quantum ad latitudinem eiusdem, in parte superiore dorsi.

QVIDAM vulneratus fuit à parte superiore dorsi in musculis scapulæ, vulnere profundiore & occulto, quantum ad eius latitudinem, sed non profunditatem, cum non penetraret ad interiora, sed in musculis sub cute occultaretur. Cum autem sinus versus inferiora tenderet, atque sanies collecta ibidem sursum efferretur, chirurgus non satis diligens aut industrius, non animaduertens, partem inferiorem vulneris versus cutem tendere, suspicionem dedit astantibus, se medici consilio aut auxilio egere, ut ita de curatione consilio habito, vulneratus faciliùs sanari posset. Quare cum me aduocassent, rem diu perpendens, tandem iussi chirurgo, ut tubo vulnere imposito, in eam partem sectionem faceret. Quo factum, ut & pus commodè efflueret, & deinde impositis linamentis, vulnus ipsum facillimè consolidatum fuerit.

SCHOLIA.

VULNUS in profundum penetrans, & reconditum, licet subinde suturâ & decenis ligatura curationem recipiat, si tamen hoc modo curari non possit, vel scilicet, quia partes, quæ disiuncta sunt, exactè ad unum usque (ob nimiam disiectionis profunditatem) sibi coniungi non possint, vel potius quia in fundo collecta sit sanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipsum per effluxionem, Galeni consilium sequens, curabimus.

De vulnere profundo & occulto, sine curatione subitanâ, in capite accepto.

Vulnus quādo per effluxiones curandum.

Sectio in parte opposita, quando faciēda.

Sinus in femore curatus, citra vllum ex aduerso sectionem.

Ipsam verò effluxionem, tum ex eiusdem, tum ex contrarij loci diuisione. Et sicuti figura partis accommoda amolietur. Porro sicuti partis vulnerata accommodum, sicut congruam positioni figuram intelligimus, quando plaga hiatus, quem crificium vocant, semper deorsum spectat, fundum verò sursum, ita ut sanies ex ipso vulnere prona, et libere effluat. Itaque si vulnere figura non ad superiora extenditur, sed ad ima vergit, nec sutura, nec fibula, nec deligatura partes disiuncta, omni ex parte admissim committi, ac sibi applicari possint, atque in profundo fissatur sanies, nisi prius ad effluxum ipsius vitiatum humorum, feceris sectionem, nihil unquam proficiet, siue carnem generare, siue agglutinare volueris. Vbi verò conuenientem positioni figuram vulnus in parte laborante seruauerit, sectione noua opus non est, ut lib. 2. ad Glauc. Galenus nos docuit. Itaque refert eo loco se sinum in toxa enatum figuram ad ima vergentem, sine vlla ex aduerso diuisione curasse. Cum enim sinus ipse versus genu quidem terminatur, os verò altius, circa mediam scilicet femoris regionem, consisteret: iussit molle ceruical poplitei laborantis subici, ut inferiorem sinum haberet inguen quā genu. Hac igitur conuenientem positioni figuram in lesa parte seruata, facile per os, ichores et purulentia colluies elabebantur et effluabant. Idem quoque et in brachio fieri potest. Quandoquidem si os vulnere ad partem superiorem vergat, ita brachium collocandum erit, ut ipsum vulnere orificium deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, vulnus poterit ad sanitatem perducere. Non secus quidem ac si os prope cubitum esset, vulnere in superiora tendente. Quod si hac conuenientem sicuti figuram particula lesa collocari non possit, nec ex vulnere ipso sanies elabi, ex aduerso sectio molienda erit. Quod et hac sententia iterum Galenus confirmauit circa finem lib. 3. method. medendi: Si vulnus (inquit) cavitatem altere conditam, sub cute habet, considerare oportet, utrum ea in superiore parte sit, ita ut sanies ex ea profluat prona, an in inferiore, sic ut illis fissatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quae aliorum curatio est. Cui vero non est, huic ipsi moliamur, effluxum oportet. Eius autem (effluxus molendi) duplex ratio est (ubi exprimente deligatura nihil promouemus) alias tota cavitatem dissecla, alias in fundo tantum aperta. Quando verò harum altera sit incunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum verò ulceris magnitudo. Si namque ea loca ipsa

di. biaz

dubiam (seu fallacem ac periculosam) sectionem faciant , & vlcus magnum fuerit , in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant , prascindere , seu diuidere praeſtat . Deligatio vero eius incipiat quidam (vt dictum eſt) ſuperne , finiatur infra , vbi ſcilicet patet eſſluxus . Haecenus Galenus . Ceterum in tali diuifione , qua ex aduerſo fit , Brunus ſiphunculos , hoc eſt , tubos , ſine turndas concavas (quas cannulatas concavas vocant) ex vtraque parte imponit . Guido vero dum hanc moliebatur ſectionem , ſolebat vti ſetone (vt vocant) quia melius (inquit) ſordes deterget , & totum pertranſu ſpaciū , minoremq; infert dolorem . Iſum autem intromiſſorio ad formam acris factō immittebat , vel haſtulam ligneam in cauum vulueris imponebat , & ſuper eam tatius ſectionem faciebat . Deinde ſectione facta , mundificantiū aliquod medicamentum leni ſtuppa aut panno exceptum ſuperponebat : quod bis in die mutabat .

Brunus.

Guido.

OBSERVATIO XXV.

De cauo vulnere.

CHIRVRGVS quidam hoc medicamento ad vulnus carne implendum , & ad deperditam carnem generandam feliciter cum linamentis utebatur : R. terebinthinae ℥ iij. olei myrtini ℥ ij. reſinae pini , colophoniae ana ℥ j. thuris ℥ j. ſ. ſang. drac. ℥ j. ceræ parum . fiat vnguentum . Si vulnus recens inflictum mundificatione opus habeat , Bononienses chirurgi , vt iam in ſupradictis exemplis pluribus oſtendimus , oleum de abiete tepidè infundunt , quod Bononiae maximè in vſu eſt . Extillat autem ex abiete . Vide Gal. 4. de tuenda valetudine .

SCHOLIA.

DE cauo vulnere (de hoc enim dicere , inſtitutum nobis eſt , nam ad illud ordo noſter peruenerat) cum amiſſione ſubſtantiæ cutis vtriuſque & carnis ſubiectæ tantum , non etiam offis , nunc agere decretum eſt nobis . In cauo itaque vulnere non ipſa modo periit cuticula (quam Graeci epidermida vocant) verum etiam reliqua cutis ſuppoſita natura vniuerſa .

Vera Hippocraticaque methodus ſanandi caui vulueris .

Quae indica-
tiones uni-
versales pro-
ponuntur in
curando ca-
uo vulnere.

Lib. 3.
Therap.

Quatuor in-
dicationes
particulares
in curando
cauo vulnere
proponuntur.

Prima indi-
catio.

Sanguis he-
nus, materia
est gignenda
carnis.

Et subiecte carnis portio aliquando non exigua. Quo fit ut
geminus in eo curandi finis sit propositus: unio scilicet, & va-
pletio, quoniam & affectus geminus est, nempe vltus situs vul-
nus, quod est unitatis solutio, & cauitas, quae ex amissa aliqua
animalis propria substantia est contracta. Itaque continus di-
uoriorum unitationem, cauitas repletionem desiderat. Verum
animvero quoniam in proposito vulnere unire non possumus
qua dissident, nisi prius cauitatem impleuerimus, ordinem cu-
rationis à cauitatis impletione ordiri necesse est: Omnis namque
qua praeter naturam est cauitas, impleri postulat: quare
qua in carnosa etiam accidit parte. Ipsa vero impletio inno-
uendorum remedium finis, quod tenditur, est, quem vel idio-
ta, vel praeuatis quisque etiam nouit. At vero ut qua im-
pleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici par-
ticulari indicatione, & methodo rationali exacta. Longè ita-
que à scopo aberrant; qui unum id sibi ad cauum vltus aut
vulnus sanandum satufacere putant, si sciant quod carne est
implendum. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imò in eo
inueniendo quod carne sit impleturum. Ceterum particulari
indicationes, ex quibus inuenire licet, quae cauitatem vulneris
impleant, apud Guidonem sunt quatuor. Prima ex ipsius
vulneris substantia sumitur (talus est ordo eras Galeni, 3.
Therap.) Secunda ex ipsius aegri temperamento, non corporis
modo uniuersi, sed etiam affectu particula. Tertia ab his, quae
coniungata & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particula la-
borantis intemperies, & circumdantis nos aëris temperies.
Quarta ex contrarietate indicationum, ut cum laesa particu-
la contrario est temperamento, cum toto, hoc est, cum corpore
uniuerso. Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Gale-
no lib. 3. method. medendi, in curandis vulnerebus omnibus,
eadem in cauo. Porro nomine indicationis substantia vulneris,
hoc loco inaudiuntur indicationes differentiarum maximè
propriarum ipsius vulneris; de quibus abundè supra differui-
mus, & in tract. de ulceribus locupletius adhuc (si Deo uerum
est) differemus. Itaque prima sanandi caui vulneris indicatio
nobis insinuat, carnem eadem specie cum ea quae perit, regi-
nendam esse. Impleri enim non poterit quod cauum est (ut
prima curandi indicatio uniuersalis postulat) nisi substantia
omnino similis ei quae perit, regnatur. Aique carnis gignen-
da materia sanguis est, opifex uero, seu effectrix causa, ipsa
natura.

natura. Verùm non satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum (inquam) addiderimus. Erit autem sanguis qui influit, & ex quo regigenda caro primordiū habet, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturam dixisse, nisi etiam quorum natura sit, adiutur, & ubi. Constat autem, quòd subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natus a ipsa gignenda carnis opifex est. Porro rationem opificis habere non poterit natura subiectarum particularium, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustum & minimè vitiatum calidi, frigidi, humidi ac sicci temperamentum obtineat. siquidem ex horum tempera-
tura, cuiusque corporis natura consistit. In omni igitur causa vulnere duo illa primùm consideranda sunt; nempe quòd subiectum est, in ista temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat; & præterea sanguis qui influit, bonusne an modicus sit. Fingamus igitur & sanam esse partem subiectam, atque afflicta, & sanguinis (qui gignenda carnis materia est) confluentum citra ullam vel in quantitate, vel qualitate vitium. Is sanè ita se habentibus, nihil est præterea quod obstat, quo minus prima carnis generatio prosperè contingat. idq; nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambaluis vnde nascitur presentibus, nullòq; extrinsecus quòd impediatur, obstante, non potest prohiberi carnis generatio. Verum in ipsa prima carnis generatione duplex (ut Gal. ait) pronisire excrementum necesse est: alterum crassius, alterum verò tenuius. Quòd & in omni qualitatis alimenti mutatione consingere solet. Hoc autem (tenuius inquam) in vlcibus recentibus, quæ hic vulnera appellamus, Latuis sanies, Græci ichor nominatur. Illud verò (quòd crassum est scilicet) nobis sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex crasso sordidum. Eoq; duplicibus medicamentis eget, utique ut humidum est, siccantibus, ut sordidum, expurgantibus. Ergo cum nullo unquam tempore natura cesset, certè nec tempus ullum erit, in quo non utrumque medicamenti genus desideretur; utique quòd siccat, & quòd expurget. Verum non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem generis esse medicamentum debeat, inuenisse, ut iam Hippocratica veraq; methòdo innotuitum est; sed & species aliqua inuenienda est, quæ eiusmodi vulneri sit accommodata, & statuto ordine graduve circumscripta, ut carnem producere possit. Non omne namque medicamentum

H h

quod

Natura (ob-
ie- arum par-
ticularum,
opifex est
carnis re-
gigenda.

In omni cau-
vulnere duo
spectanda.

si aliquid
no sit
inca
stipulay

In carnis ge-
neratione
duplex pro-
uenire solet
excrementum

Sanies.

Sordes.

Medicamen-
tum carni
producendæ
idoneum.

quod siccandi & detergendi pollet facultate, carni producenda est aptum: sed quod modicè, nempe primo ordine tum siccare, tum detergere possit. Quippe quod super hunc fuerit, ita ut non modò humoris qui insluit, redundantiã consumat, sed etiam affluentem sanguinem populetur, id refici carnem (ut Galenus inquit) ceu materiem eius absumens, prohibebit. Itaque presenti negotio aptissima sunt, thuris lachryma, & hordeacea & sabacea & erui farina, & iris, & aristolochia, & cadmia, & panax, & pompholyx, qua vulgo iusia dicitur. Omnia verò hæc tum maioris minorisq; discrimine inter se dissident, tum alia eorum simplices qualitates vincentes habent, alia compositas. Siquidem aristolochia & panax tum caeteris plus siccant, tum naturã magis calenti; hordeacea sabarumq; farina, multo his minùs siccant, nec ullum calorem obtinent. Tunc modicè calet, minùs tamen illis siccat: adeò ut corporum qua sãlam naturam omnino non siccat. Erui farina & iris horum atque aristolochie & panacis medium locum tenent.

Ex 3. meth.

Secunda in-
dicatio cu-
raudi caui
vulneris.

Duas esse
primarum
indicationum
diferentias.

Secunda indicatio curandi caui (que ut supra dictum est) tum ex corporis totius, tum ex particula laborantis temperamento sumitur, insinuat nobis medicamenta, vel calidiora vel frigidiora, vel humidiora, vel sicciora ipsi vulnere esse admouenda: nempe pro natura, ac temperamento & totius & afflicte particula. Scire namque licet duas esse primarum indicationum differentias, quarum una ab eo, quod secundum naturam se habet, altera verò ab eo quod præter naturam est, sumitur. Quod secundum naturam se habet, sui custodiã indicat, & propterea qua similia sui sint, postulat. Quod verò præter naturam est, sui ablationem desiderat; proinde & contraria requirit. Perit enim quidque in contrarium, & à contrario. Igitur vulnus (quia præter naturam est) quo est humidius, eo sanè medicamento quopiam, quod magis siccat indiget. Corporis verò natura (propterea quòd secundum naturam est) quanto est humidior, tanto, quòd minùs siccat, medicamentum postulat. Proinde, si qua sunt in diversis corporibus vulnera ulcerave, quibus par adsit humiditas, quòd in sicciora temperamento consistit, utiq; magis siccati postulat, quòd in humidior, hoc sanè minùs, quo natura natura interest: nam productam carnẽ ei que præfuit, simillam esse oportet. Vbi igitur pristina siccior fuit, novellã quoq; sicciorẽ esse conveniet. Quare ubi us huc siccati postulat: quantoq; magis sicca fuerit, tanto quod

quod admoventur medicamentum, magis sicca facultatem habere debet. At in humidior natura, tunc rursus vis qua minus siccant, medicamentis est opus, quanto caro minus est sicca.

Quo fit ut thus (quod cum temperatis & mediis naturis consentit) in quibusdam tum ulceribus tum naturis, plus quidem moueat, carnem non producat: in quibusdam etiam carnem producat. In humidior namque natura siccare & producere carnem potest; in sicciore non potest; imò humectat, ac superatur à natura: proinde & putrefacit. Præterea in modicè humidis ulceribus tum recentibus (quæ hic vulnera & plagas nominamus) tum disturnis & iam inueteratis carnem efficere potest, quippe quod moderatè desiccet: in iis verò, quæ prahumida sunt (quod non satis desiccet) prorsus non potest. Tertia indicatio nobis insinuat inueniendum esse remedium quod proportionè, & statuto quodam ordine graduve, ipsis affectibus qui simul cum ipso vulnere incidunt, respondeat: illosq; ipsos affectus prius summonendos esse, quàm ipsum vulnus carne implere tentemus. Itaque si intemperies vulnere accesserit, atq; exulcerata vulnerataue caro, vel prius etiam ex quavis occasione, vel ipso vulnerationis tempore, iusto calidior, frigidiorve sit effecta; utique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam in tantum calfaciat, refrigeretve, in quantum subiecta caro à naturali suo habitu recessit. Fieri enim non potest (inquit Galenus lib. 3. Methodi) ut in ulcere, vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inuictio (quæ omnia natura sunt opera) rectè unquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Quod circa legitimi ulcerat arum, seu vulneratarum partium temperamenti maior tibi sollicitudo erit, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studeas. Itaque congruis atque oportunis auxiliis, aduersus illos, qui cum vulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priusquam vulnere ipsius curacionem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone unà cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum carne implere vel glutinare, vel cicatrice inducere, attentare debet, priusquam illa discussa sit: ad eundem arbitror, modum etiam si sine phlegmone sola sit intemperies, nullum horum fors prius sperabimus, quàm illa sit sanata. Quod si hac ita, ut dictum est, se habens, inspicere etiam conueniet circumdantis nos aëris temperiem. Siquidem (ut 3. method. Gal. ait) veluti medicamentum quoddam, is

Thus in quibus tum naturis tum vulneribus carnem producat.

Tertia indicatio curandi vulneris caui.

Circumdantis
nos aëris
temperiem in
curandis
vulneribus
maximè spe-
standam esse.

Quæ nomine
ambientis
intelligan-
tur.
Quarta indi-
catio curandi
vulneris
caui.

Hypothesis
ex lib. 3.
Therap.

quoque corporibus nostris forinsecus incidens, ubi immodicè calore, vel frigore est, sanationem memoratur. Danda igitur opera est, ut medicamenta excessui ipsius ambientis occurrant. Ideoq; Hippocrates in calidioribus anni temporibus, iis, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vitium calidioribus dat frigidiora. Adèd (inquit) perpetuo verum est illud theoremà: Quæ secundum naturam sunt, similium sibi indicatiua sunt; quæ præter naturam, contrariorum, si modò saltem illa seruare, hæc summouere desideres. Porro ambientis nomini hoc loco, & præsentis status, seu anni tempora, & etiam regiones cum Galeno intelligimus. Quarta indicatio particularis in sanando caso vulnere, sumitur (ut superius dictum est) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuersis temporibus persiuntur, sed earum quæ in uno, eodemq; tempore ipsius curationis subinde offeruntur. Ut exempli gratia, si ægri temperamentum iusto sit humidius; particula verò ipsa, quæ laborat, siccior; aut contrà, si hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius. Pari modo in calore & frigore, quòd contrario temperamento sit pars cum toto. Diuersa sanè in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea quæ ex ægri sumitur natura. Itaque hæc particularis indicatio, quam quartam in ordine posuimus, insinuat nobis medicamenta vel humidiora, vel sicciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res postulabit, medià ac temperata eligenda esse, quæ ipsi vulnere admoventur. Statuamus igitur clarioris doctrinæ gratiâ totum corporis laborantis temperamentum humidius esse, eoque medicamenta desiderare, quæ minùs siccent; ipsam verò ægram particulam ex earum numero esse, quæ sicciore sint; qualia sunt ea, quæ minùs carnosâ conspiciuntur: cuius generis sunt, quæ circa digitos & articulos habentur: præterea quæ circa aures & nasum & oculos & dentes sunt: ac, ut semel dicam, ubi crebræ cartilagines & membranulæ & ligamenta & nerui sunt; adeps verò & caro vel omnino nulla est, vel perquam exigua. In hac quidem hypothesi, si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit sicciore, nec adiciendum, nec detrahendum pharmaco quicquam est, sed tale adhibendum, quale si vlcus vulnùsve in mediâ temperamenti particula consisteret. Sin sicciore debito particula fuerit, quam corporis temperamentum iusto est humidius, utique in tantum intendi siccitatem medicamento con-

ueniet, quantum particule temperamentum, totius tempera-
 mentum excedit. Veluti si quatuor numerus sit pars exulcerata
 medio temperamento siccor, agri vero natura gradibus tribus
 humidior; manifestum est, particulam que nunc vulnerata
 exulcerataue est, siccius uno gradu desiderare medicamentum,
 quam pars que sit temperata ceteris partibus. Sed ut hec om-
 nia coniectura sola cognosci possunt, ita longam in hominum
 naturis, & medicamentorum facultatibus contemplandis, ex-
 erciationem postulant: nec est praterca, quod de indicationi-
 bus, qua à calido & frigido sumuntur, dicatur: quandoqui-
 dem ad portionē dictorum intelligi possunt. Vidēsne igitur cla-
 rissimē, quot huic theoremati sit opus, qui probe ac certa me-
 thodo curare vulnus cauum voluerit? Nam postquam inuen-
 tum est, humorem omnino huic vitio inesse, utique sicicans me-
 dicamentum parandum indicauit. At quoniam ipsorum sicca-
 tantium, quaedam magis siccant, quaedam minus, partim ex
 vulnerum diuersitate, partim ex agri natura, quod expedit, est
 desumptum. Itaque non modo de corporis natura meditatae sit
 oportet, quisquis commodē & ex arte sanare vulnus eiusmodi
 studeat: verum etiam diligenter speculationem omnem de medi-
 camentis didicisse, tum sicci humidiorū corporum temperamenti
 notas callere debet. Adhuc tum ambientis temperies (qua tum
 ad presentes status, seu anni tempora, tum vero regiones exten-
 ditur) tum partium natura, tum indicationum inter se pu-
 gnantium contrarietas, eidem consideranda sunt. Verum enim-
 uero Thessalua, & plerique alij medici, qui etiam illum hodie
 imitantur, ista quidem nec inquirunt, nec norunt: sed, iuxta
 prouerbium, mali sutoris modo, uno calopodio omnes cul-
 ceant, nullo naturarum, aut partium, aut id genus aliorum
 factio discrimine. Ceterum apud recentiores chirurgos in cu-
 rando hoc vulnere, cōmunit hic modus obseruari solet. Sedata
 iam sanguinis profusione, & parte affecta ab inflammatione
 & dolore vindicata, vino calente vulnus abluatur: mox ipso
 perluto ac desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut
 unguentum aliquot sarcoticum admouetur. Itaque linamen-
 ta in sarcoticis (quorum libro 6, abundē apud Tagauntium sit
 mentio) imbuta, aut conspersa in sinum vulneris demittun-
 tur. Post hec stypia arida, vel qua vino maduerint, superpo-
 nuntur. Ac denum que medicamenta approbē continere possit,
 deligatura adhibetur; atque astate bis, hyeme semel annisaxat,

Epilogus
 praecidentiu.

Praxis conti-
 nua.

118 OBSERVAT. CHIRURGICARVM

auxilia eiusmodi permittantur. Porro eiusmodi medicamenta, qua vulnere, atque ulcerum cavitates implent, mediocriter, citraq; morsum abstergentia sunt: de qua re videndus s. simpl. medic. apud Galenum. Guido licinia inungit post ablutum vulnus unguento carnis generatiuso aliquo: vide eius antidosarium. Quidam rad. consolida maiori & media inciunt transversim & exiccant ad solem; & ex eo pulvere faciunt ungu. cum melle & terebinthina, & plaga recentis apponunt: vel isto pulvere utuntur, quem adeo expertum habent, ut uno die quasi subito consolidet. Sed hoc empiricum est, & forte in parvis vulneribus locum habet: non autem in iis in quibus deperitum est caro, iam subito consolidabit. Unguentum autem quoddam est sine quo esse nolo vocitatum, in generando carnem apprimè nobile: & est hoc: R. thuris, myrrhe ana ʒ ij. sanguinis draconis ʒ β. picis Græcæ & navalis ana ʒ j. centauria ʒ β. terebinth. resina pini ana ʒ β. sepi vaccini ʒ β. cera ʒ j. β. ol. q. f. fiat Vng.

Vnguentum sine quo esse nolo, ad generandam carnem valde nobile.

OBSERVATIO XXVI.

De cicatrice inducenda: Iac. Carpi.

VVLNERIBVS carne repletis cicatricem inducere solebat Iacobus Carpi, insignis chirurgus, ut in præcedentibus quoque ostendimus exemplis, modò cum ungu. de cerusa, modò de calce, modò cum tetrapharmaco; aliquando cum de cerusa camphorato. Sed & hoc sequens ungu. cicatricem inducit: R. terebinthinæ ʒ β. ol. ros. myrt. ana ʒ j. sepi castrati ʒ ij. ceræ ʒ iiij. licharg. plumbi vsti, minij, cerusæ ana ʒ iiij. corall. rub. ʒ j. tutiæ præpar. ʒ ij. fiat ungu. Fit quoque unguentum de tutia hoc modo: R. olei ros. lib. i. ceræ albæ ʒ vi. cerusæ, tutiæ, plumbi vsti ana ʒ iiij. fiat unguentum solium dissolvendo: deinde lauentur cum succo solatri.

SCHOLIA.

De vulnere impleto siue æquali.

DE vulnere impleto siue æquali nunc dicamus. Vbi enim vulnus purgatum, impletumq; carne fuerit, æquale tunc siue æquabile, latum, planum, atque impletum nominatur.

sur. Talia autem cicatrice tantum obduci possunt. Porro ut ad cicatricem perducatur, amissam cuticulam, quam epidermida Græcè vocauimus, desiderat. Hanc igitur tum regignere, tum sibi unire oportet. Verum cum ex semine ortum habeat cutis, talis omnino, qualis erat qua perit, prorsus regigni non potest: simile quiddam tamen cuti, & quod eius officium suppleat, restitui potest; non tamen planè cutis. Quando igitur ut cutis regeneretur, fieri omnino nequit, quod superest, efficere est tentandum; nempe instaurare aliquid, quod cuti deperdita simile sit, & carni sit veluti naturale aliquod tegumentum. Id enim est vulnus iam repletum, planumque redditum, ad cicatricem ducere: qui finis est, quem nunc hic pretendimus. Huius itaque efficiendi ratio hec est: Portio quedam subiecta carni nuper genua & restituta (ea scilicet, qua summotenus euidenter apparet) sic alteranda est, ut non amplius caro permaneat, sed velut cutis euadat. At quo pacto, inquires, ita alterabitur? Profectò alicuius alterantium qualitatum ope. Ergo (ut Galenus ait lib. 3. Methodi med.) quoniam cutis carne ipsa tum sicior est, tum etiam densior, si carnem siccabimus & adstringemus, cuti etiam persimilem reddemus. Et hec quidem est medicamenti, quod cicatricem inducit, summa. Verum ea non satis facit; nam & glutinatoria, tum siccabunt, tum etiam adstringent, sicuti & epulotica, id est, cicatricem inducentia. Adiciendum ergo est, quo ordine graduve siccare debeant medicamenta, qua cicatricem inducant, quomodo & de sarcoticis & de glutinatoriis facimus. Id autem ex ipsa rerum substantia facile inuenies. Epuloticum namque, id est, cicatricem inducens medicamentum, non modo qui insuit, humorem (ut glutinatorium) sed eum quoque, qui in ipsa carne subiecta continetur, consumere debet. Quo fit, ut multo profectò siccius, quod cicatricem inducat, quam quod aggluinet medicamentum esse conueniat. Itaque tres gradus desiccantium medicamentorum in curatione vulnerum statendi sunt: nempe sarcoticorum, id est, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine est desiccantium: agglutinatoriorum, que secundo gradu, vel etiam tertio resiccans: & epuloticorum, hoc est, cicatricem inducentium, qua siccandi facultate predicta adhuc superant. Hæc enim non accidentalem modo & confluentem (que præter naturam est) humorum redundantiam desiccare, ac consumere debet, sed eum quoque humorem, qui

Methodus inducendæ cicatricis.

Cutis eadem specie cum ea que perit, regigni non potest.

Epuloticorum facultas.

Tres gradus desiccantium medicamentorum in curatione vulnerum statuendos esse. Sarcotica. Agglutinatoria. Epulotica.

secundum naturam est, & in ipsa (ut dictum est) subiecta carne consistitur. Quod & sequentibus verbis Galenus testatus est: Glutinarius, inquit, unum id propositum est, ut eius quod praeter naturam est, redundantiam consumat: quae cicatricem inducet, non hoc modo, verum etiam, ut ei quod secundum naturam se habet, aliquid deradas. Priusquam igitur vulnus cicatrice possimus obducere, eo usque resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cui similis evaserit.

Epulotica
proprie dicta
quam facultatem ha-
beant.

Quod sane per se primario, ac proprie, hoc est, peculiari facultate, medicamenta effecerint, quae adstringendi modice facultatem habent: & eiusmodi quidem frigida, ut plurimum frigida sunt & sicca. Cuius generis reputantur galla immaura, malicorium, id est mali punice seu granati cortex, balaustrum, qui flos est sylvestris punice fructus, spina Aegyptia, vel eius loco atacia, rhus, seu sumach, & eius generis uniuersa, quae modice adstringunt atque desiccant. Per accidens vero & secundario, carnem alterando, & calli instar indurando, cicatricem etiam inducunt calida medicamenta, quae carnem detrahent,

Cicatricem
per accidens
inducunt.

Cathartica.

Consumptiva.

id est, detractoria dicuntur, vulgo autem consumptiva. cuius generis sunt chalcitis, & es vulum non lotum, quod enim lotum est, verè est epuloticum, & aris squama, & misy, & sissum alumen, & quod vulgo vitriolum appellatur; quae praedicta verè epulotica, id est, primario & ex sua facultate cicatricem inducentibus, multo sunt valentiora: misy quidem & chalcitis praecipue. mitior autem eris squama: atque etiam hoc minus es vulum, quod etiam si lauabis, utique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque si quando eis uti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria, cogimus, parcissime ipsis utemur: largius enim admosa, mordicant, colliguntque carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantum specillum, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad excellentissimum lauorem tusa dimittemus, ac post velut tenuissimum quandam pollinem partibus, quae cicatrice induci possunt, leniter eas contingentes, imponemus. Quod si illa etiam adurax, ut minus acris, sic ad cicatricem inducendam, reddet magis apta: si verò etiam laues, adhuc fient mitiora. De his laetius vide antidotarium Guidonis, de quibus & locupletius dicemus in tractatu De vlcibus, Sed nunc aliquid addamus de cicatricibus reparandis in vlcibus. Deformes atque inae-

pa cicatrices, tenere quædam adhuc, & recentes, instaurantur Razi, admoso diachylo aut lithargyro (ut vocant) nutrita. Cicatrices nigras tollunt, oleum in quo radix bryonia iura candida, tum nigra incocta sit, dum succum reddant, impositum: calamintha ex vino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota. Crassiores vero & iam mueterata reparantur oleo balsamita apposito, vel radice cucumeris hylustris (quem asinum vocant) trita & apposita. Quod si his aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet, atque excrescit, culivo rasorio excindendum est, vel canterio amonendum. Cruentam verd resolses admoto gallina, aut anatis adipe vel etiam mastiche. Hæc quidem in iis agenda censent recentiores chirurgi. Verum Cornelius Celsus stultum esse existimat, si vel excreuit cicatrix, vel concava est, decoris causa rursus & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui (ait) res utriusque succurri patitur. Si quidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauuls, idem efficiunt compositiones hæc, quæ corpus exedunt. Cuto exulcerata, super eminentem carnem, exedentia medicamenta conticienda sunt; super concavam impletia, donec utrumque vlcus sana cuti aquetur: tum cicatrix inducatur. Sed de his alijs latius, cum de facie tractabimus. At si vulnus (nam ad hoc quod nunc intendimus etiam spectat) hyper sarcosin, id est, supercrescen- tem carnem habet, morbus est ex eo genere, quod in quantitate magnitudinẽve partium spectatur, quemadmodum & cavitatis erat, de qua paulo antè agimus: ergo veluti vulnus cauum, non vnum est vitium, sed pariter cavitatis & vulnus; ita vulnus aut vlcus, quod supercrescen- tem carnem habet, non vnum est morbus, sed simul caro supercrescens, & vulnus vlcisvve Prior morbus, qui instrumentarius est (nempe magnitudo, quæ præter naturam est) primam indicationem, quæ veluti meta est inuentendorum remedi- orum, nobis insinuat, ipsius scilicet exuberantis, & præter naturam modum excrescentis, ablationem. Alter verd morbus, nempe soluta unitio, coniunctionem indicat. Porro ipsa agglutinatior, seu assidentium coniunctio, vti & carnis generatio, nature quidem opera (ut prius diximus) perficitur: at supercrescen- tis carnis detractio, nullum quidem (inquit Galenus lib. 3. Methodi) natura opus est, sed solus medicamentis, seu medicamentorum ope perficitur, quæ vehementer ericent, & natura acria sint; cuiusmodi sunt atramentum

De cicatricibus reparandis in vultu- ribus.

Celsus.

De vulnere supercrescen- tem carnem habente, quam Græci hyperfarcosin vocant.

Vulnus supercrescen- tem carnem habens, non vnum est morbus.

Carnis detractio- nem medicamentis perici, non opera nature.

sutorium, quod Græcis chalcanthum dicitur, chalcitis seu vitriolum, spongia, radix esphodelorum, hermodactyli, stuppe minutim incisa, linimenta è panniculo carpta, muria acriori imbuta, & resiccata: unguentum viride, & id genus alia tum simplicia tum composita, qua ex sexto libro Tagautij requirenda. Caterùm id vñum semper memoriâ fideli obseruandum moneo; nempe pro diuersis corporum & partium temperamentis, varianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdam naturis carnem excrescentem absumunt, alii vero cicatricem inducunt, alii solum glutinostorio minus praestant. Eiusmodi namque medicamenta que carnem minuunt (septica Græcis impropria quidem appellatione dicuntur) proxima sunt, tum iis qua valenter detergent, tum iis qua cicatricem inducunt. Ita vt nou pauci (inquit Gal. lib. 3. method. medendi) per errorem medicamentum, quod carnem minuit, vel pro eo quod sordè deterget, vel pro eo quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia, nisi & chalcitis (qua inter carnem inducentia annumerauimus) si nature humide applicabis, potius carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehenduntur. Adde quod inter eiusmodi septica, qua carnem tenellam vulneribus, atque vlceribus supercrescentem colliquant, & absumunt, quaedam valentiora sunt, quaedam imbecilliora, & mediocria. Quocirca nonnulla mediocres carnis supercrescentias exedunt, alia vero maximas hyperaroseis, id est, carnis immodicæ excrescentias minuunt, & ad vsque penitiora crustis obducunt. Cuius generis est, quod recipit calculus viua & manna thuris partes modos. Sed de iis latius dictum apud Tagautium libro sexto. Nunc ad reliquas vulnerum differentias properemus, qua ad contusiones, & offensiones quoque pertinent, itemq; ad casus, concussiones, & similia.

OBSERVATIO XXVII.

De vulnere facto in crure, cum contusione à bombardâ.

IN contusione cum vulnere, facta à bombardâ in crure aut in alio loco, chirurgus quidam loca contusa inungebat oleo rosaceo, quo & Carpus vii solebat; & inter reliqua viebatur hoc unguento: B.
olei

Septica, id est, carnem minuentia.

olei ros. ꝑ viii. olei vitellor. ouorum ꝑ ij. vitri al-
biff. subtiliffimè puluerifati ꝑ ij. ceræ albæ ꝑ j. ꝑ. corti-
cis mediani sambuci m. j. bulliant omnia secun-
dum artem, & colentur. cui non est par à principio
vsque ad repletionem carnis. deinde consolidentur
vulnera, vt alia. Et prædictum vng. est mirabile in
omni combustione ignis. Sed in contusionibus istis
prædictis hoc vnguento solùm est vtendum, quo-
usque mala qualitas sit remota; deinde curantur vt
aliæ contusiones.

SCHOLIA.

SI vulnus fuerit cum contusione, vel ipsum ab aëre altera-
tum, aut dura callosaq; habeat, siq; crucians, aut dolo-
rem inferens, aut cum phlegmone, aut alio præter naturam tu-
more implicatum, aliam quoque curationem quàm simplex
vulnus habet. Ideò & de vulnere contuso & ab aëre alterato
& apostemoso ipse Guido scribens (quem & imitatur Tagau-
tius institit. chirurg. lib. 2. de plagis seu cruentis vul. cap. 9.)
in hunc modum inquit: Vulneris, vt in præcedentibus demon-
strauimus, qua vulnus est, sanatio, medicris siccatio est. At
vulneris, quod cum alio affectu coniunctum est (cuius videli-
cet præcedere curationem oportet) eius curatio, vt vulneris so-
lius non est, sed prior illius affectus, qui cum vulnere consiit,
secunda verò ipsius vulneris: nam siue phlegmone quapiam,
siue nigritia, siue ecchymosis, siue erysipelas, siue tumor is, qui
œdema dicitur, vlceratam, vulneratamve carnem obsederit,
primum eius molienda curatio est: at verò quòd vulnus inte-
rim nox solùm non commodè curatur, sed etiam multo maiora
redditur, id neminem (inquit Galenus) latere puto. Itaque siue
contusa fuerint circumposita vulnari loca, seu phlegmone
aliove tumor præter naturam in his consiterit, propria eius
affectus sanatio inuenienda nobis est; illud pro certo habensibi-
bus, fieri non posse, vt vulnus sanetur, nisi locus in quo consti-
tit, priùs sit sanatus. In eiusmodi igitur vulneribus, supposito
communì regimine, phlebotomie, purgationis & dicta (quan-
doquidem hi affectus, præterquam quòd vulnera ipsa ad cacœ-
thiam præparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem
excitant, auocantq;, tamen si etiam corpus nec sanguine, nec
villo

De vulnere
contuso, ab
aëre altera-
to, dura cal-
losaq; labra
habente, cru-
ciante, &
phlegmone,
aut alio præ-
ter naturam
tumore
implicato.

ullo succorum vitio redundet) topica, seu localis curatio communis est, agglutinationem prohibere, & fluxionem arceri.

Vulneris contusi recta curandi ratio.
 Quocirca recte mihi fecisti: videberis: si in contuso, cruceante, & phlegmonoso vulnere (viti & Guido consabat) statim per initia, loca circumiacentia illueris vel rosaceo, vel myrrino oleo, vel vng. quod consistat bolo armenia. oleo & aceto supra verò dolentem partem oleum aliquod admovent, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi (vt res exigis) vim habeat.

Hypothesis.
 Poramus igitur carnosam aliquam particulam telo tum easam, tum contusam esse. huic sane ita ex Hippocrate sententia medendum, vt quameclerrimè suppuret. Necessè enim est carnes sic contusas putrescere, & in pus verti. Postquam verò sic per quandam putrescentiam in pus versa fuerint, liquari; & tandem nouam carnem nasci. Adde quòd hac curandi via & ratione obseruata, minùs (eodem Hippocrate autore) phlegmone virgebitur caro ipsa sic casa contusaq;.

Gemina intentio in curando vulnere contuso.
 Duae igitur intentiones in curando vulnere contuso nobis proponuntur; nempe suppuratio, & noue carnis generatio. Porro cum suppuratio cum quadam fiat putrescentia, & omnia que putrescunt (Galeno autore lib. 4 Therap.) ex calido & humido sic afficiantur, nimirum que calefaciant humectentq;, hisce contusis vulneribus atque adeò omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admoebimus cuiusmodi sunt malua coctæ, radix albaea, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua & oleo. itemq; panis ex aqua & oleo: præterea fomentum multa calida aqua; hæc enim & similia omnia que sic calefaciunt, & humectant, celevrime pus mouent. Horum autem materiam copiosam habes in lib. nostris de tumoribus præter naturam. & in Antidotario apud Guidonem & lib. 5. de simplicibus. Verùm enim verò non fuerit alienum, his vnum atque alterum compositum medicamentum subicere, quod ad suppurationem in proposito vulnere benefaciat: R. rad. albaea, cucumer. agrestis ana ℥. β. origani agrestis, hyssopi ana m. β. flor. chamameli, sim. lini ana p. j. ficus pingues v. i. vnas passas pari numero; vna bulliant, ac tandem iis pressis ac diligenter iusis, adde galbani, myrrha, styracis liquida, ægypti ana ʒ. j. β. sang. drac. adipis parci ana ʒ. β. componatur malagma. Conduci plurimum ad eandem intentionem assequendam, & infra-

Ex Auc. fen. 3. quarti.
 scriptum medicamentum, in formam emplastri redactum: R. fol. mal. viol. ana m. j. rad. alb. lib. β. decoquantur in iure car-

nium absque sale: postea subigantur in mortario, & cribro incernantur. ex cribraura cum praedicta decoctione & farina hordei ac tritici ana q s fiat empl. solidum, siue malagma, addendo butyri & olei commun. ana z ij. vitellos duorum ouorum, & croci mementum. Hoc autem, ut & praecedens malagma, super vulnus & contusam carnem dandum est. In ipso vulnere imponi debet digestiuum ut vocant, ex terebinthina resina, & quorum luteo. Caterum perducto ad suppurationem vulnere huic que pus mouent relicto, ad purgantia & detergentia transeundum erit, ut sunt trita in melle linamenta mundificantium ex apio, & in genus alia quae in Antidotario Guidonis tum apud alios inuenies. In omnibus autem eiusmodi vulneribus, recte inicitur turunda melle rosaceo, siue vng. ap. p. s. nuncupato, imbuta. Supra vero id purgans detergensue medicamentum, suppa arida danda sunt, adaptandaq; est deligatura, quae ad mota medicamenta probe detineat, donec perfecte expurgatum vulnus fuerit. Tum demum autem purum vlcus est (inquit Celsus) cum rubet, ac nimium neque siccum neq; humidum est: At quodcumque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum aut humidum est, quod aut pallidum, aut lividum aut albidum aut nigrum est, id purum non est. Purgato ut decet vulnere, carne ipsam implere oportet, quae secunda erat in curando hoc contuso vulnere, intentio. Carnem igitur modo quo supra dictum est, generare oportet, & iam impletum vlcus ad cicatricem perducere. Quem scopum facile assequeris, si turundam in dies paulatim imminueris. Ita enim solius naturae operam, ac citra vllum medicamentum, vlcus seu vultus carne implebitur, & cicatrice obduretur. Quod si caro multum sit dilacerata, & sutura vitilis videatur, conuatur laxa quadam sutura, labia resinente. At si labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, collocaq; appareant, scalpello illa (modo nulla alia obstitit dispositio) corium amouendo, renovare oportebit: deinde confutere. Porro si casa contusaq; caro enumeratis modo auxiliis, ad suppurationem perducere non possit, videaturq; in gangranam, ac partis corruptelam degenerare (quod ex tarda difficultiq; maturatione, & fusco, livido aut nigro loci affecti colore, deprehendes) unguentum Aegyptiacum nominatum, cap. de curat. gangranae descriptum, aut aliquod aliud simile medicamentum, quod ad eiusmodi corruptionem & mortificationem

Digestiuum
vulneri im-
ponendum.

Detergentia
quando ad-
mouenda.

Suppa
arida.

Cor. Celsus
lib. 5.

Intentio cu-
randi vulne-
ris contusi.

Si caro con-
tusa multum
sit laniata.
Si labra vul-
neris fuerint
dura &
callosa.

Si contusa
caro in gan-
granam de-
generet.

fit idoneum, protinus erit adnouendum. Quod si alia quaedam symptomata vel affeetus huic contuso vulnere superuenerit, ut dolor, phlegmone aut quicuis alius tumor praeter naturam, aduersus illa congruis (qua suo loco dicta sunt) remediis erit pugnandum. Haec sufficiunt obiter dixisse de vulnere cum contusione. Aliud autem exemplum contusionis capitis cum vulnere, à me positum est lib. 9. obser. & curae medic. nostrarum cap. seu obs. 17. & lib. 11. obs. 29. ex iactu teli ab alto in caput, cui contigit & obtuse scintilla, licet postea curatus fuerit. ibidem ponuntur alia duo exempla contusionis capitis ex telo cum vulnere. Sed nunc ad contusiones accedamus, quae frequentissimè quoque eueniunt sine vulnere.

OBSERVATIO XXVIII.

De contusione absque vulnere.

VIR ille qui dum canem fortiter percuteret, ex improviso cecidit super coxam, insignem dolorem ex contusione cum pateretur, oleo rosaceo & myrtino imprimis locum affectum ut inungeret mandauimus: ex quo dolor omnis tandem cessauit, nulla subsequente inflammatione aut partis collisae nigritie. Soleo autem in contusione ex casu aut collisione vel offensione, ne fiat inflammatio, ecchymosis, seu sanguinis aggregatio sub cutem, vel circa partem contusam & collisam, modò nulla sit carnis ruptio, uti ab initio sola olei rosae inunctione, cum myrtino: quae multis ita profuerunt, ut non opus fuerit aliis remediis. alioqui postea inungere soleo cum vng. alabastrino. At cum ego ipse contusionem haberem in genu, cum dolore, oleo rosaceo usus sum, in quo summitates hypericonis, ut fit in oleo hypericonis, maduerant: ac eodem modo ut oleum hypericonis conficiatur. Ita quoque puer trium annorum, filiulus Adriani Fyckij Delphensis anno 1563, 25. die Aprilis, cum ex cursu vehementiore duorum canum magnorum altercatium in terram proiectus esset, in occipite contusionem

nem animaduertimus, non sine magno dolore, vomitu quoque ilico superueniente, ac etiam spasmus brachiorum ac manuum tum crurum, vt animam statim agere videretur, adeo vt quis cerebrum laesum ex concussionem vehementi dixisset. Cum itaque ab omnibus in agone esse putaretur, etiam ipsemet mortem praeforibus esse suspicabar, ac metuebam, cum spasmus per quatuor integras horas perdurasset. Sed tamen ne puerulum sine ope relinquerem, locum contusum inunxi oleo rosaceo; nucham vero oleo vermium terrestrium: & iussi vt frictiones fierent in extremis totius corporis. Quibus administratis, rediit tandem ad se hic puer, & a spasmo mox liberatus fuit. Interim betonicam viridem coctam in ceruisia continuo bibendam dabam: & postea locum contusum unguento alabastrino inungere feci. Atque his remediis a dolore tum contusione mox conualuit, & nunc hoc tempore cum haec transcriberem, anno 1570. die 4. Octob. optime & pancreaticè viuit. Doctor Iason medicus Zelandus, suo tempore magni nominis, qui & de vteris librum edidit, in offensione, & contusione absq. vulnere & casu (vt Dominus Quintinus consiliarius regis in Haga-Comitis nobis aliquando narrauit) nautis in mari degentibus, quibus remedia ad manus non sunt, imperabat vt pepulum in muria (lingua vulgari apud nos *pekell* dicta) calida, immersum & expressum apponeret, etiamsi ex alto cecidissent: nec alio remedio quam hoc, ad offensionem, contusionem & casum utebatur. Quidam contusionem pedis hoc emplastro curauit: R. stercoris vaccini, absinthii ana m. j. surf. m. ss. florum chamomill. ℥ ij. cum oleo chamomill. fiat emplastrum. Ad contortionem quoq. & contusionem, quando materia iam fluxa est, egregie commendatur lana succida, infusa in decoctione vini ex cimino & absinthio & chamomilla.

SCHOLIA.

Contusio.

DE contusione in carne, sine vulnere exteriori notabili, qua dicitur à Galeno 4 Therap. ecchymosis, & ab Avicenna (ut ait Guido cap. proprio) in primo canonis sen quarta, *Alfac*, nunc dicamus. Quia autem illa qua scribuntur de contusione, de ecchymosi seu ecchymomate (quamquam & de eo mentionem fecimus supra, lib. 5. obs. & curat. chirurg. nostratum de tumoribus præter naturam, scholiis obs. 4.) id est, sanguinis subter cutem effusione, & coitu, quod una cum contusione ruptioneque, cute integrâ manente, hoc est, non vulneratâ incidit, à Teoauto quoque memoratur lib. 2. de plagis cruentis cap. x. & serè eadem sunt cum iis qua à Guidone tractantur,

Ecchymosis seu ecchymoma quid.

eisdem auctores in hisce quoque imitabimur. Ecchymoma itaque (ut etiam loco iam citato diximus) id est, sanguinis subter cutem effusio & coitus, soluta continuitatis genus quoddam est, quoa plurimum (ut lib. 4. method. ait Galenus) una cum contusione, ruptioneque, incidit. Quo circa non fuerit à proposito alienum, si propter affinitatem, quam habet cum prædictis

Ecchymoma à quibus occasionibus excitetur.

vulneribus, pauca nunc quasi ebiter de eo dicamus. Itaque incidit interdum hoc vitium cum sola contusione, citra carnis musculosa, in profundo harentis corpore, ruptionem, quod Græci Rhegma appellant, ut ex violento ictu, vel grati casu. Aliquando verò cum sola ruptione, absque ulla contusione carnis (quod Græci Sarcoblasma & Thlasma dicitur) consistit: ut cum motu quoptam valente & confertim facto, citra grane aliquod extrinsecus incidens, caro disrumpitur. Nonnumquam etiam cum utroque & cum gravi ac duro quoptam corpore, quod extrinsecus superviderit, vel casu ab alto, non modo carnosa musculorum partes, sine cutis diuortio contunduntur, sed etiam ex distensione violenta, & confertim facta, abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in eas sic confusa ac rupta carne, diuortium experit, sanguis exilit, unde ipsum

Ecchymosis nota.

ecchymoma sub cute collectum nascitur. Cuius apparentes nota sunt, tumor mollis, & tactus eadens, luidus & magna ex parte indolens. Fit autem etiam aliquando ecchymosis, ex orificii vasorum aperiione, quam anastomosis vocant (ut alibi sæpius quoque diximus) ex ea qua à nonnullis diapedesis dicitur, id est, transcolatio, exilitio, vel transmissio, vel subsultus. Porro necidit Anastomosis propter tum vasis imbecillitatem,

Anastomosis unde excitetur.

sunt sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam: ad hac ob
 acrem quampiam, qua illi extrinsecus incidat. qualitates.
 Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarsa facta, sanguine vero in-
 nuato, oritur: accidere preterea inter alia potest & ex gracili-
 lium vasorum ore ad aperto. Verum de ea tantum ecchymosi
 nunc agitur, que contusionem vel ruptionem consequitur: de
 alis enim propria loco alias egimus. Hanc igitur ecchymosin
 propter soluiam unitatem affatim factam, dolores, & ob san-
 guinis in profundo concursum, abscessus nonnumquam in se-
 quuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species
 autem ecchymomatii sunt ea que Hypopia Graci, Romani ve-
 ro Sugillata vocant, & limores ex ictu prouenientes, Gracia
 Hyposphagnata nuncupata, qua & interpreti Auicenna ve-
 stigia nuncupationis, Latinis vero proprie Vibices, dicuntur.
 Ecchymoma quod cum magna ac violenta contusione incidit,
 periculo non vacat. Solet enim frequenter, si negligatur, non
 modo afflicta particula, sed & corporis totius corruptionem
 adferre. At si forsan in contusione, que cum ecchymosi consis-
 sit, cutis à carne seiuncta, maneat pendula, raro vel num-
 quam adglutinatur. Proinde satius est, eam praescindere, &
 exiccantia medicamenta admonere, vel absque deligatura con-
 cum sic excoriatum relinquere. Aer namque ambiens, cutis
 ipsius instauracionem non mediocriter adiuuat. Caterum quia
 ecchymosis, seu ecchymema, plurimum (vi Galenus ait 4. me-
 thod.) vna cum contusione, ruptioneque incidit, idcirco in ipso
 curando, plures erunt indicationes obseruande. Semper enim
 pro affectuum numero, etiam medendi indicationes respondent.
 Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam
 vacuare, & auertere. Quod optimè quidem fit, auctore Auicenna,
 vena sectione, quam omnes etiam arte periti, in hoc af-
 fectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc est, purum ab
 extremis fuerit. Secunda intentio est, dolorem sudare, &
 parti lesa, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis
 & stypticis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Rhazes &
 Lanfrancus partem eo vitio laborantem inungebant rosaceo;
 & post vncionem puluere myrtillorum respergebant, ac me-
 diocri strictura seu deligatura stringebant. Verum enimvero in
 communi vsu obseruatum est, ut per initia omni candidum ro-
 saceo permixtum loco dolenti ac sic affecto, admoventur. Terti-
 entationis consilium ad dirigere debemus, ut sanguinem ipsum

Lib. 5. thera.
 Diapedesis
 vnde oritur.

Species ec-
 chymomatii.

Vibices.

Iusticia de ec-
 chymomate.

Curatio ec-
 chymomatii,
 quod vel
 contusio vel
 ruptio exci-
 tauit.

Prima indi-
 catio in cu-
 randa ecchy-
 mosi obser-
 uanda.

Secunda
 intentio.

Tertia
 intentio.

rosorum, qui subter cutem effusus est, dissipemus, ac resoluamus; idq; confestim, priusquam nigrerit. Et in grumos iam coe- rit. Quod factu quidem haud difficile erit, si & sanguis effu- sus tenuis, & prope summam cutem, non autem in profundo situs, fuerit. Quod si discuti non possit, tum infra scripta dige- rentibus medicamentis, tum scarificationibus educendae erit: & si nihil haec promoverint, affectus eiusmodi curandus erit more abscessuum. Itaque sanguinis sic per contusionem, ru- ptionemq; subter cutem dispersi, dissipatio & vacuatio, ecchy- momatis, qua ecchymoma est, propria est curatio, ut lib. 4. method. medendi his verbis Galenus testatus est: Sanè, inquit, ecchymosis omnis vacuationem pro remedio curattonis indi- cat. Quare calfacientibus huic & modicè siccantibus medi- camentis est opus; quale est ex nigro populus acopon. Quippe quae vehementer siccant, digerunt illa quidem in principio eu- dentiùs quàm quae sunt imbecillia, caterùm nonnihil ipsius vitii scirrhosum difficileq; curatu relinquunt. Curandum ve- rò est, ut ruptis, quae in profundo haerent corpore, haec tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisq; dissi- pantia sint, tum (ut semel dicam) tanto efficaciora, quanto magis à cute ad profunda recessit ecchymosis. In talibus sanè nec cucurbita usus sit inutilis: id enim instrumentum ad vio- lentum attractum, à medicis est excogitatum. Verùm enimuo- rò, quoniam tunica venularum, ex quibus sanguis exiit, con- tuse sunt, per iuitia sanè (ut Galeno & Paulo visum est) non- nihil ex adstringentibus, iis quae digerunt, admiscere oportet. Contusa enim illa venularum tunica, aliquam densationem requirunt, ut ad naturalem suum statum redcantur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contusum dela- batur. Quandoquidem si solam digerentem vim haberet me- dicamentum in principio applicatum, non modo id quod effu- sum est, digereret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui contusus venulis continetur, extraheret ut testis est Gal. lib. 5. de compositis medicam. secundum locos. Quando autem in naturalem statum venula redierint, citra adstrictionem ad sola digerentia medicamenta venire tempestiuum est. Porro in quibus sic modicè adstringentium quiddam, nec non per ha- litum digerentium miscere conuenit, perspicuum est, imbecil- liora primum debere assumi; validiora autem inueteratis, & iis quae nigrescunt, admoneri. Ad inueterata igitur ecchy-
mata

Propria
ecchymosis
curatio.

Omnem ec-
chymosin va-
cuationem
iudicare.

Cucurbitula
vtilis in qui-
bus ecchy-
momatis
vtilis.

Ecchymoma-
tis per iuitia
nonnihil ad-
stringentium
adstringentium
ad i-
secundum.

trata (Paulo Æginita etiam antore, lib. 4.) radícula illius ^{Ac} prodest; quippe disciuit ea, ubi ero dera inceperit, vel ipsius ra- ^{ta} dicula succus, cum micis panis inductus. Ceterum ex moderatis ^{ms} digerentibus, qua vulgo resolutina domestica vocant, hæc sequentia auxilia in communem usum veniunt. Primum consistat vino, melle & sale. Secundum ex farina hordei, calamintha & vino conficitur. Tertium recipit ceram & cuminum. Quartum fit ex floribus chamamali, meliloti, stachade & cumino, omnibus in vino decoctis. Quintum fit ex malua, surfure, absinthio, cumino aut anetho, aqua vel vino incoctis. Sextum fit ex farina hordei & scœnugraei, croco, & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calamintha incoctis. Solent & potiones quedam institui, qua si assumantur, sanguinem concretum, & extra vasa effusum (vulgo mortuum vocant) dissipare ac resoluere creduntur: cuius generis est ea, qua constat bœllio cocto, centaurio, & syr. acetoso. Atque hinc etiam alia quedam consimiles, qua in casu ab alto (ut Obser. tum Scholius sequentibus dicemus,) offensione, & violento membri tractu, aut distensione, offerrî consueverunt. Cùm autem totum ecchymoma digestum per halitum est, siccare iam vehementius ruptum ipsum permittitur, ac deligatura coniungere, omniaq; in summa facere, qua ut vlcus coalescat, efficiant. Ergo si euocatum celeriter totum ecchymoma sit, faciliè coalescet rupta ipsa caro: si longiore spacio, sordes multa subnascens medium inter vlcera labra spaciū occupabit, ita ut iam coire ruptio non possit. Atque inde adeo fit, ut qualibet dein de causa, nos hac sui admonent: nam siue quis obrigit, siue partum concoxit, siue febrî laboravit, siue se vehementius fatigauit, eiusmodi ilicò particulus dolet. Non enim (ut modo dictum est) in idem coirere ruptionis labra, sed tantum propè sunt admota. Quo fit ut leui momento ea faciliè separentur, & mediū inter ipsa locus supernuacuo humore repleatur. Et quid quaso aliud, quam assidue nouum ecchymoma creatur, & primo illi (cùm videlicet primū caro est rupta) persimile? nisi quod ex tenui magis sanie nunc consistat; cùm in principio è sanguine ecchymoma esset. Ideoq; faciliùs etiam nunc quàm prius seu per imita digeritur. Nunt ad casus, offensiones, distensiones & subuersiones veniamus.

Potiones quæ in ecchy mofia recentioribus propinantur.

Si totum ecchymoma per halitum digestum sit.

Cur quæ rupta fuerunt, subinde dolore renouent.

OBSERVATIO XXIX.

*De iuvene quodam ex saltatione supra palum cadente,
ac se ipsum cadente.*

FILIVS ille Andreæ Ianionis Alcmariani, iuuenis me hercle pulcherrimus, viginti annorum, anno 1547. cùm per vimineum septum, instar cancellorum tortum, quo rustici nostri agrorum vias concludunt, saltaret, cecidit supra palum circa dorsum, sine cutis tamen læsione: vnde huic ex eo casu violento ingens dolor sequutus est circa renes ac spinam inferiorem, vt incedere non posset. Ideò locum dolentem inunximus oleo rosaceo, insperso puluere myrtillorum; & sanguinem ex basilica, quia iuuenis & tempus vernum erat, ne febris aut inflammatio superuenirent, in brachio dextro detrahere mandauimus. Deinde vt hoc decocto sequenti vteretur, iussimus: ℞. brassicæ rubæ, parietariæ, maluæ cum rad. ana m. j. rad. asparagi, fœniculi, liquor. ana ʒ j. feminis nardi vulgaris, id est, nigellæ (vnicè confert ad casum ab alto, vt experti sumus) feminis anisi, fœniculi, carui ana ʒ i. ʒ. fem. 4. frig. maior. ana ʒ ij. coquantur in aqua communi ad lib. j. adde mellis ros. colati ʒ iij. misce. ℞. mummiz, spermatis ceti ana ʒ ʒ. rhabarb. electi ʒ ij. trochisc. alkachengi sine opio ʒ ʒ. ligentur in puppa tara, exprimens dum potio sumetur. Priùs autem fumebat cyathum vnum, cum mummiz & spermatis ceti ana ʒ ʒ. deinde fumebat bis in die manè hora quinta vel sexta, & à meridie hora quarta, puppa semper expressa. Quarto die ita eundem purgauimus: ℞. folior. senæ ʒ iij infunde in decoct. pectoralis ʒ v. adde elect. de succo ros. post fortem express. ʒ ij. ʒ. oxymell. simplicis ʒ j. mummiz, nucis muscatæ ana ʒ ʒ. fiat potio. deinde ad maiorem resolutionem inunximus vng. sequenti: ℞. vng. dialth.

℥ss. olei chamomill., anethini ana ʒij. misce. quibus dolor sedatus est, & perfectè curatus fuit.

SCHOLIA.

CASVS & offensio, secundum Auicennam, ut etiam allegatur à Guidone, cadunt & impediunt corpora cum concussione & attritione, aliquoties cum dissociatione & fractura. Differunt tamen inter se casus, offensio, concussio, distensio, submersio, & attritio, ut conitat apud Guidonem tract. 6. doct. 1. de infect. cutis cap. 5. de casu, offensio, & distensione & submersione. Casus enim dicitur, quando corpus cadit & percutitur ad terram, aut ad lapidem, aut aliquam rem percutientem. sic adolescens noster ad palmam ceciderat: & sic rusticus ille Istrandus, cum fanum in horreum reponeret, scalam pruruptam, cecidit in pectus, ac sanguinem expuebat, quem & nos curauimus: cuius historiam vide lib. 16. obs. & curationem medicinali nostrar. obser. 15. ubi & agimus de Vincentio fratre laico, etiam ex scala cadente in pectus, sanguinem expuente, ibidem à me curatio. Huc quoque refertur casus illius puella, quae ab arbore delapsa obmuerat, quae tamen à me curata fuit lib. 9. obs. & curat. medic. nostrarum obs. 30. Non minus casus erat, sed lethalis, cum conuulsione lethali, in fabro lignario, qui ab adibus Iohannis Pero ceciderat, & tandem ex illo casu obiit: cuius historiam habes lib. 1. obs. & cur. medic. obs. 24. At offensio proprie dicitur, quando percutitur corpus ab aliqua re exterius obuiante. Vel aliter; casus est concussio corporis, offensio solius ventris. Vel dicitur casus, respectu exteriorum, offensio interiorum. Sic artifex ille insignis in vitris parandis & effigiansus Delphe, Laurentius Richardus nominis, cum à crasso illo homine, cognomento caseario, ex casu in ventre comprimeretur, inferius per anum, tum superius per os sanguinem reddebat; ita ut interiora ex compressione laesa viderentur. hic tamen per me, assumpto pul. rhab. mummia, nucem moschata, tum aliis decoctis ad casum vel potius offensionem facientibus, curatus fuit. Distensio autem proprie est membrorum tractus cum fune & cathena. Concussio & compressio vario modo, quamuis Guido hoc non posuerit, intelligi possunt: nam & puer ille cum nauis sub ponte traiceretur, & caput non inclinaret, ad frontem compressus est, & postea delirauit absque febre. hic tamen à me curatus est, ut lib. 9. obs. &

Offensio.

Distensio.

Concussio.
Compressio.

curat. medic. obs. 32. ostendimus: in quo crany fissura erat, absque vulnere, ex compressione pontis, vel si manus offensione, vel concussionem facta. Verum monachus ille qui è curru discussus rota, per pectus corrente laesus erat, magis compressus fuit, de quo diximus lib. 16. obser. & curat medicinalium, obs. 15. hic quomodo sanus factus sit, ibidem videre poteris: habes ibidem Amati quoque historiam, nempe illius qui ex equo calcitrone ceciderat. Sed & Leonardus Coruelij zythepsa filius, cum ebrus currum reget, ex eo prolapsus, per ventrem eius, cum pectus, rota circumvoluta fuit: cuius historiam etiam ad compressionem referre poteris; multoq; magis eam qua obs. 13. eiusdem 16. libri scripta est, de rustico ex curru excusso & intra murum compresso. Omnes tamen illi de quibus nunc diximus, curati sunt. Sed omnium horum exemplum ferè lucidissimum habemus, at lethale, in Biblia, de Regina Isabele, qua ex fenestra cecidit in terram collisa, demum ab equis non solum compressa fuit, sed attrita; (nam & caro tum nervi attritur:) ac tandem ira diuina, etiam à canibus dilacerata. Ex quibus iam dictis patet horum omnium iam memoratorum differentia Verum submersio (eodem Guidone auctore cap. iam citato) est sumi vel aqua profusio. Ceterum cum de his loqui inceperimus, scire oportet ex Auenenna, quod ad casum & offensionem sequantur multa incommoda: nempe incisio laceratio, cordis & stomachi, ex quibus moritur statim eger, & nocumenta egestiones, & orina & vomitus atque sanguinis fluxus, stricture anhelitus, abscesso vocis & loquela: qua omnia sunt mala, & valde metienda, propter solutionem continui, potissimum nervorum, panniculorum & venarum, & propter dolorem & nocumenta qua principibus membris & necessariis communicantur. & quanto corpus magis est atque crassius, tanto timor ac periculum est vehementius. Addit & Auenenna, quod glandule in casibus & offensionibus multiplicantur; qua curantur ut superius de glandulis dictum fuit. Iudicia autem casuum & offensionum sequuntur iudicia magnorum vulnorum. Exempla autem que dicta sunt locis citatis, eam res que dicenda sunt clariorem doctrinam hanc efficiunt.

Attritio.

Submersio.

Que incommoda sequantur offensionem & casum.

OBSERVATIO XXX.

De casu ab alto, in quo timebatur conuassatio seu
offensio membrorum interiorum.

Vxor Martini cognomento Mercatoris, Alemariani, cum ab alto è cubiculo cecidisset, conuassationem membrorum interiorum seu conuulsionem metuebat. dolor enim insignis ad dorsum, lumbos tum ventrem tendebat. Huic autem statim mummia, & spermatis ceti, ana ʒʒ. cum ceruisia butyrata calida propinauimus. mox vt sequentem potionem sumeret, iussimus: ꝛ. feniculi cum toto, scabiosæ, rubiæ tinctorum, caulium rubrorum, cerefolij, petrosel. cum rad. artemisiæ, rubiæ, faniculæ, valerianæ, agrimonix, bugloss. borag. ana m. j. sem. nigellæ, anisi ana ʒ j. concisa & reliqua conuassata coquantur in ceruisia communi pro lib. ij. colatura saccharo dulcoretur. in qua & puppa pendeat sequens: ꝛ. mummia, spermatis ceti ana ʒ j. nucis muscatæ, trochis. alkechengi sine opio ana ʒʒ. fiat puppa. & decoctum aromatizetur cum ʒiij. cinamomi. ex quo bis in die bibens sanata est.

SCHOLIA.

IN curatione casuum (vt loco iam citato paulò antè docuit Guido) & offensionum & extensionum, generaliter est animaduertendum utrum cum istis non sit dislocatio, seu fractura, aut aliqua separatio seu contusio. quod si ita sit, curantur vt in propriis locis explicatur. Sed quantum ad propriam vnicuiusque curationem, quatuor habent intentiones curandi: quarum prima vita institutum prescribit: secunda materiam, ne fluat, diuertit & euacuat: tertia locum lasum, ne materiam recipiat, vel inflammatio generetur defendit & firmat: quarta materiam fluxam carminat & resoluit. Prima igitur completur obseruando tenuem victus rationem, & sobriè viuendo, atque omittendo carnes, vt voluit Auicenna, qui & primo die nihil comedere iubet, & parum in secundo ac

Curatio casus & offensionis, & disentionis.

Quatuor intentiones curandi.

Prima intentio.

Secunda
intentio.

Tertia
intentio.

Communis
praxis.

Quarta
intentio.

Anagallis.

Si aliquis lo-
cus notabili-
ter sit con-
fractus, quid
faciendum.

tertio, usque quo ab apostemate & inflammatione eger fueris
securus. Postea vero incrassanda est aëta, & plenior prescri-
benda. Adhibent autem & ciceres, & ribes, ad hoc ut interiora
firmentur. Secunda intentio perficitur cum phlebotomia, &
ventris lenitione, cum cassia fistula, clysteribus, & id genus reli-
qua, rhabarbaro, & Syrup. ros. secundum Rhas. qui in hoc ob-
tinet principatum. Tertia intentio est, ut interius ab initio ta-
la exhibeatur potio: R. boli arm. mumia, terra sigill. ana ℥ss.
fiat pul. de sur ℥j. cum aqua plantaginis quolibet manū usque
ad 5. vel 7. dies; & supra locum adhibeatur secundum An-
ticenam istud emplastrum: R. phascoli, oryza ana p. j. boli ar-
meo. sumach ana p. ss. vel 5. aloës, aluminis, gypsi, calcis, ex-
rinctorius ana quartam partem illius, incorporando cum al-
buminibus quorum fiat emplastrum. Communis tamen usus,
authoritate Rhas. is est ut omnia loca laesa inungantur oleo
rosaceo (ut nos in hac muliere quoque fecimus) aut oleo myr-
tillo, um: & desuper aspergunt myrtillos pulverizatos, ut su-
pra de contusione dictum est. Quarta autem intentio comple-
tur, si post principium detur talis potio: R. rhab. cocti, rad. ru-
bie, centaurae, aristoloch. rotunde ana ℥j. fiat pul. de quo ℥j.
exhibeatur quolibet manū per novem dies cum ℥j. syr. acetosi
& aqua anagallidis, & consolida maioris tantundenā. habet
enim anagallis occultam quandam in ea rem vim, iuxta Guil-
helmum de Saliceto. Ad eandem intentionem Americus de
Alesco dabat potionem paratam cum vino & melle decoct.
rad. osmunda, iari, & caude equina & hedera terrestis, in
quantitate unius scyphi, dum intraret lectum, per sudorem
enim tota materia expellitur: ideo & stupham & balneum de
tercio in tertium, aut de quarto in quartum prescribebat, in
quibus hac ponebantur: consolida maior, osmunda, sanamun-
da, hippis, ebulus, artemisa, absinthium, rose, chamomill. me-
lilotum, & pul. qui sub foeno reperitur. & ibidem cū melle fri-
cantur, aut cum isto unguento Guilbelmi de Saliceto, quo &
Henricus viuitur: R. cere ℥ij. resina ℥vi. terebinth. ℥viii.
olei communis lib. ij. thuris, fenugraeci ana ℥v. fiat unguen-
tum: de quo etiam omni die inungatur. Si autem aliquis locus
notabiliter sit confractus, ponatur desuper faba cocta cum
oxymelite, & crocus in eo maxime confert, aut oxycrocum, seu
apostolicon, aut folia sambuci, ebuli, cypressi, tamarisci, cocta
& pista cum lacte aceroso, ut dicit Anicenna. Nonnulli vero

in simo calido eos sepeliunt; & ibidem sudando inuuantur. Halyabbas & Auicenna eos cum pelle ouina recenter excoxiata calida, & sale triso inspersa inuoluunt: & si fortasse (inquit Guido) ita dimittantur, in die secunda curantur. Hoc idem testatur Galenus lib. 11. medicamentorum. Si autem offensio in ventre facta fuerit, consulit Auicenna emplastrum quod fit ex granatis ylustribus cocie cum musco, in quo laadani, & rosantandani immisceatur, & spica, masticus, eupatorij tertia pars, & olei liliorum q. s. parando emplastrum. In distensione consueuerunt iuniores, iuxta consilium Halyabbas, prius loco cum manibus & pedibus reformato, telam lineam infusam in aqua frigida supra locum applicare: & ita confortato calore sudant corpora, & sanantur. Sed si eadem non profuerit, ad curationem iam predictam reducantur.

Si offensio
in ventre
contigerit.

In distensione.

OBSERVATIO XXXI.

De offensione & casu.

QVENDAM qui ab alto ceciderat, & offensione afficiebatur, hæc quæ sequuntur, ex præscripto Florentiolarum (quibus ipse in offensione & casu vti solebat) egregie adiuuerunt: R. rhab. ꝑ ii. mummiaꝝ ꝑ j. rubiaꝝ tinctorum gr. xv. cum vino styptico fiant pilulae, vel puluis. quibus utebatur in principio. Postea in processu exhibebatur illi medicamentum sequens: R. cassia recenter tractaꝝ ꝑ vi. mummiaꝝ ꝑ i. rubiaꝝ tinctorum ꝑ ß. thab. electi ꝑ i. puluerizanda puluerizentur, & dissoluantur cum cassia in decoct. cicorum rub. & fiat potus. Valet etiam & hæc potio solutiua in casu & offensione: R. diacassiaꝝ ꝑ vii. rhapontici ꝑ ii. spicaꝝ gr. viii. mummiaꝝ ꝑ ß. rubiaꝝ tinctorum ꝑ i. dissoluantur cum decoctione communi, in qua bulliat cortic. myrob. citrin. ꝑ ii. fiat potus. Hic puluis contra casum in vsu est apud Colonenses; cuius author fuit Zittardus medicus insignis, cum cuius filio nos Romæ aliquando egimus: R. mommiaꝝ, scabiosaꝝ, pilosellaꝝ, hypericonis ana ꝑ ß. costi dulcis & amari, nucis muscataꝝ ana ꝑ i.

138 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
ſterre ſigill., boli arm. ana ꝑ iiii. rubiæ tinctorum,
rhaponici, ſem. nigellæ ana ꝑ vi. ſperimatis ceri.
rhab. ana ꝑ ii. trochiſc. de agar. cumini præparati
ana ꝑ i. miſce. Doſis eſt ꝑ i.

SCHOLIA.

SI quis ab alto ceciderit, & ſine voce factus fuerit, cuius
Exempla etiam nos alibi poſuimus loci iam ſuprà citati,
& ſi loquitur quidem adhuc, ſed aliena profert, metuendum
eſt, cerebrum aut aliquod princeps membrum laſum eſſe, nam
excellentiſſus intellectus, cerebri ſanitatem denuntiat, ut dicit
Rhaſes. Ideò priùs examinandum, numquid is qui ceciderit,
mortuus vel viuus ſit. tangendo pulſum, vocando ipſum pro-
prio nomine, pilos trahendo, & nares villicando: item pupillas
oculorum reſpiciendo, num moueamur, ponendo ſtacculum
lane aut coti carpinati ante os & nares, & ſcutellam aqua
plenam ſupra pectus, an moueatur pectus: deinde prouocando
ſternutationem cum pipere & euphorbio, & id genus. Et ſi non
eſt mortuus, procedendum eſt ad curationem, fricando extre-
mitates cum aceto & ſale & ruta, prouocando ſternutationem
& fluxum ſanguinis cum ſeis aut paleis per nares. Et ipſo iam
viuidiore facto clyſteria præſcribenda, & phlebotomia, &
alia auxilia ſuperius enarrata. & ſi cerebrum ſit in cauſa, in-
quirèda curatio ipſa in capitis cõuſione, & ita de aliis. Si verò
fuerit mortuus, inquit Guido cap. proprio, non tangas eum;
ſed ſuge, & dimitte ipſum in pace. Ceterùm Elidius Bononien-
ſis, præceptor meus, ut alibi dixi, pro ſanguine coagulato à cor-
pore hominis expellendo, tum à caſu, tum percuffione, concuſ-
ſione, & conquaſſatione, ſequenti remedio utebatur: R. mom-
mia, rhab. elecli ana ꝑ i. rubiæ tinct. ꝑ ii. miſce cum decoct. pulla
nigra ꝑ ii. vel capiat cum aliqua aqua conuenienti. At pulla
integra coqui debet cum pennis & viſceribus, eadem priùs
ſtrangulata; nec aliò occidi debet: nam ita decocta plurimùm
preſtat in hoc, quãdam proprietate occulta. Sed ante huius po-
ſitionem præſtat venam incidere, ventofas applicare, ſi opus eſt,
ad diuerſionem: & in pauperibus vii poteris rhaponico, loco
rhabarbari. Sed cùm exempla res clarior euadat, præter multa
exempla iam antea à nobis citata, illud Amari de pueri cuiuſ-
dam caſu, deſcriptum centuria 3. curat. 9. nunc adferamus.
Puer, inquit, natus annos circiter oſto, ex ſcena cecidit alta,

Ad caſum
remedium ex-
pertiffimum.

ex quo lapsu per duos tamquam emortuus iacuit dies. ad quem accedens ipse prostratus cum totum conspexisset, & nulli-
 bus vulnus aut fracturam luxationemve habere deprehendisset, ipsum in sindone vino styptico & bene calido immerſo, ac paululum manibus expressa, conuolui; & in lecto optime cooperiri feci. quo remedio copiosissime sudauit, & sanus factus fuit. Est autem huius generis remedium apud Hispanos in omni lapsu admodum frequens, & usitatum, à scribentibus de casu & offensione pretermisſum, quum tamen potissimum sit. si tamen aeger ebibere illo tempore aliquid potest, inter tam multa ab authoribus scripta, & ab Argillata in sua Chirurgia citata, ad pulueres Mesue cap. de Rhob. conscriptis confugimus, quos in potu tribuimus, & ita habent: R. rhob. boni acerbi ʒi. mummie gr. ij. rubia tinctorum, vel vi alius placet, grani tinctorum gr. i. β. omnia puluerizentur, & vino styptico excipiantur; & bibat. Porro vinum stypticum in quo sindon imbuita fuit, sic conficitur: R. vini rubri vel fului boni lib. x. cui superadde rosarum rubearum siccarum, roris marini, summitatum pyri ana m. ij. in cacabo vel caldario ad ignem fiat decoctio. In quod vinum sindon vel stragula immergatur, & parum manibus exprimatur, & eo calide optime aeger inuoluitur. Quomodo autem stypticum hoc vinum sudorem euocet, percontabitur forsitan quispiam; cum sua adstrictione id corpus constringere potius quam dilatare, ratio dicet? Nos huic dubio respondentes, dicimus ita huic vino euenire, veluti oleo rosis concinnato, & inde rosaceo dicto, quod ob contrariam in rosis stypticitatem penetrantius fit, quam per se oleum esse consuevit. Sic & acinum, ob partes constringentes suas, subtiliores impellit, ideoque magis penetrat. Vinum igitur hoc per expirationem a ingressum, commotos ex lapsu humores subtiliat, & extenuat, quos sic extenuatos & in vaporem resolutos, per expirationem siue exiguos omnes corporea molis meatus (ὡς ἔπος Ἕλληνες vocant) natura eiicit, qui postea in cute condensati frigiditate, in aquam vertuntur. & sudor resultat. Vel si magis placet, dicas naturam, roboratam vini stypticitate, ad cutem exteriorem, per eius poros, eos humores, qui membrum obsedere aliquod, transmittere, ex quibus sudor consurgit. At & alterum exemplum de casu, eiusdem Amati, in curatione x. sequenti postum & hic subiiciamus. Morena Hispana, meretrix Romæ famosissima, quum domum insaurari curaret, quam

Amati historia, de cuiusdam pueri casu.

Alia Amati historia, de casu.

paucis

pancis antè diebus mille & quingentis aureis ducatis emerat, contigit ut ex quadam parte caderet; à quo casu uniuersum eius corpus contusum fuit: imò variis in locis signa quadam apparuerunt, quæ Græcis hypopiasmata, Romanis sugillata & liuores ex ictu promouentes, aut vibices appellantur. Ad hæc igitur accitus ipse, ilicò pedis venam saphenam dictam secare feci, sanguinis q̄ 3 v. fluere permisi, quæ sanguinis missione pulueres, prædicta curatione descriptos ebibendos quoque illi dedimus, & stragulâ vino rebus stypticis confecto immersâ, ac manibus expressâ, eam obvolui fecimus, & in cubili optimè cooperiri; quibus optimè sudaui, & intra quinque dies sana euasit. Porro à vino iis diebus semper abstinuit: & pro victu panatellam, vel panem lotum, saccharo cooperitum, aut huius generis similem cibum accipiebat. Ceterùm vibices ex thapsia ceta mixta, remedio, si Plinio credimus, Neroni satù familiari, breui ex toto euauerunt. Nam & cersifaraphani succo excepta ad eadem multum uales, ut albumen oui per se aut constringentibus pulueribus mixtum, ut cætera alia varia præteream remedia, secundum varia tempora morbi adhibenda. Huius morbi curationem prosequitur Galenus lib. 5. de compos. medicam. secundum loca cap. primo: ex quo pauca hic subicitam verba, ut neoterici noscant (inquit Amatus) quanto errore detineantur in curandis vibicibus ij, qui ilicò morbi initio balauftis, corticibus granatorum, myrto & aliis constringentibus remediis & potentioribus vtuntur: quod quàm à Galeno alienum sit, & à vera curandi methodo, hæc ipsa Galeni verba ex loco citato testantur, quæ ita habent: Dicitur etiam antea à me est, quòd ex discussoris medicamentis in principio præstantiora sunt, quæ modicam astringendi vim complectantur; quæ sunt rosa & melilotum, & crocus: non tamen ex eiusmodi pharmacorum numero est myrtus, ut ipse uehementer astringens: quæ propter ego nunquam ea uti (inquit Amatus) auderem, præsertim si iam liuidus sit color sugillatorum. Hæc tenet Galenus: qui myrtum pro iis curandis vibicibus vituperare videtur. Sed de vibicibus videnda sunt ea quæ diximus lib. 5. de tumoribus præter naturam, scholio obser. 4. Huc spectant ea quæ conueniunt verberatis & percussis cum virga, & ubi verbera vel percussiones cadunt supra membrum aliquod: R. sulphuris, salis ana p. a. terantur, & miscantur cum duplo mellis, & decoquantur ad spissitudinem, & suppo-

natur

Ad vibices.

De verberatis
& percussis
Virgâ.

natur locis affectis. confert attritionibus neruorum & lacerto-
rum propter casum vel obuiationem venientibus. Alij verò
inungunt loca percussa flagello cum oleo ros. mixto cum pulue-
re boli arm. & myrrha: nam mitigat dolorem. & locum affe-
ctum ab inflammatione ardet. Transactis tribus diebus aut
quatuor, inungantur oleo irino, vel sambucino calido; & po-
stea in processu cum sequenti: R. resina ʒ iij. cera ʒ i. s. pone ad
ignem, & liquefactis adde terebinthine ʒ ss. olei communis lib.
j. sœnugraci, thuris ana ʒ ij. bulliat aliquantulum; deinde
cola, & cum eo manè & vesperi ante cibum inunge. Decoctio
contra casum & hac experta habetur: R. nepita. agrimonia,
filosella, calamenthi, pentaphylli, pimpinella, melissa ana m. ss.
rad. valeriani, consolida maioris ana ʒ i. sem. anisi, scœnuculi,
rubie tinctorum, nucis muscata ana ʒ ij. s. folior. sene ʒ i. s.
mommie ʒ i. rhaipontici ʒ ij. fiat decoctio in s. q. aqua, pro lib. j.
s. dulcoretur cum melle rosato. capiat manè cyathum vnum.

Ad attritio-
nem neru-
rum, & mu-
sculorum, &
casu.
Ad flagella-
tos, & ver-
beratos.

Decoctio
contra casum
expecta.

OBSERVATIO XXXII.

De iis qui ex nimio pondere leuato aliquid mali
in corpore senserunt.

QVIDAM ob leuationem lignorum crassorum
ac ponderosorum incurrit pectoris conuulsa-
tionem, vnde & dolorem ingentem patiebatur in
pectore iuxta axillam, prope mamillam dextram,
vt agrè tussire ac anhelitum trahere posset. Cum
autem iste dolor perduraret per quindecim dies,
tandem vocatus est ad eum Laurentius Bruninck
chirurgiæ doctor insignis: qui cum metueret ex ve-
na aliqua rupta ex pondere leuando sanguinem
concretum esse, phlebotomiam adhibuit in manu
dextra ex saluatella eiusdem lateris dolentis. Postea
vfus est continuando hac decoctione: R. calamen-
thi, hyssopi, absinthii, nepitæ, sanamundæ ana m. ij.
melissæ m. iij. fiat decoct. in aqua communi; & cum
melle fiat syr. longus. Loco verò dolenti apposuit
oxycroceum: & breui curatus fuit. Quemadmo-
dum & in illo, qui ex Flandria adueniens, simili ca-

fu afficiebatur, apposito oxycroceo circa mammillam, dolor qui durauerat per sex menses, euauit. Ita & nuper alius, qui ex pondere leuando ingentem dorsi dolorem habebat, vt vix se mouere posset, qui me consultandi gratiã accefferat cum lotio. Cui hanc potionem præscripsi: ℞. melissæ, nepitæ, hederæ terrestris, viol. scabiosæ, pilosellæ ana m. j. liquir. rasæ ℥ β. sem. anisi, nigellæ ana ℥ j. folior. senæ ℥ vi. rhab. electi, agarici femin. ana ℥ j. spicæ, squinanthi, zinz. alb. ana ℥ β. vuar. pass. enucl. ℥ β. coquantur in aqua communi pro ℥ vi. & fortiss. expressiõni adde oxymellis simplicis ℥ j. vel syr. acetosi simpl. mōmmiæ, nucis moscatæ ana ℥ ij. misce. fiat potio pro duabus dosibus matutinis. Inunxit autem primò cum oleo rosaceo & myrtino, postea adiecto oleo chamomill. deinde appositum est oxycroceum. Hac etiam potione felicissimè in conuassatis vti soleo: ℞. folior. senæ ℥ ij. infunde in ℥ v. decoct. communis: & fortiss. express. adde elect. de succo ros. ℥ iij. mōmmiæ, nucis moscatæ ana ℥ j. oxymell. simpl. ℥ β. fiat potio, sumenda in diluculo.

SCHOLIA.

In omni corporis læsione, ex hastiludii, casu, offensione, concussionè, attritione, ex ponderum leuamine, percussione, aut quauis conuassatione interna, præstat aliquando phlebotomiam statim adhibere: si omnia tam sepiùs à nobis dicta consentiant. Quidam, vti diximus, pelle ouina recens dilaniata, sale conspersa agrum calidè apud ignem inuoluunt, & dimittunt vt sudet quantum ferre poterit: sed mox deposita pelle oblinunt oleo rosaceo, myrtill. & chamomill. & antequam pellem deponunt, dant hanc potionem: ℞. rhabarb. electi ℥ j. mōmmiæ ℥ β. rub. tinct. gr. ij. puluerizata ponantur in aq. end. ℥ ij. vini albi ℥ j. addendo ℥ j. vel β. syr. acetosi simpl. & fiat potus. At si læsio sit inueterata, detur vinum decoct. melissæ, calamenshi, nepitæ, valerianæ, sanamundæ. Hic potus ad soluendum sanguinem congelatum ex casu egregiè commendatur: ℞. pul. carborum visorum tilia arboris cochlear paruum, & exhibea-

Si læsio sit
inueterata.
Potus sol
uens sangui-
nem conge-
latum ex
casu.

sur cum lacte ebulyrato, calidè, ad quantitatem boni haustus, mane & vesperè: & post duos dies haustum ceruisia calidè, cum paruo cochleari olei oliuarum manè & serò sumat: & ita continuando ad duos trës va dies, si quis sit sanguis congelatus, per secessum exibat, ut experientia probatum est. Dicitur & succus hedera, si bibatur manè & serò, sanguinem congelatum è corpore educere. Alij quassatis, ut *Emilius*, butyrum antiquum igni appositum cum radicibus saluie colatum per pannum, cum calida ceruisia commodè exhibuerunt. quidam, na apothema fieret post casum, modò non adesset magna caliditas, ʒ i. pul. rubie tinctorum deatere. Sed & hic potus egrogè conferre traditur is qui ex nimio pondere leuando quid mali sentiunt in corpore: R. butyri recentis ʒ ij. calet viridis ouilli ʒ i. liquefiant simul supra ignem, & exprimantur per pannum. aut fetaceo excipiantur tunc R. ceruisia Gedana aut alterius optime lib. i. spermatis ceti, nucis moscate ana ʒ ij. misce cum butyro supra scripto & fiat potus. capiat bis in die. deinde & hac applicentur loco affecto: R. folior. viol. m ij. contundantur, addendo fursuris truci macri m i. axungia porcina ʒ ij. ß. aqua vita ʒ ß. vel parum plus misce. & appone Verum & hoc conditum à quibusdam in forma opiata probatur: R. mummie, capill. Ven. millefolij, hypericonis ana ʒ i. sem. amicos, cyperi longi, myrrha ana ʒ ß. nucis muscate, rubie tinctorum, spermatis ceti ana ʒ iij. sem. nigelle, trochis de agar. costi dulcis & amari, boli arm. terra sigill. ana ʒ i. oxyzac. compos. q. s. fiat opiata, detur ad magnitudinem faba, vel ʒ i. cum vino calidè, vel paulo plus, pro vice. & omnis sanguis coagulatus se ipsum diuidet, & expelletur, vti probatum est sepius, modò deinde detur semel decoctum sena, cum pul. passauant duplicato rhabarb ʒ ß. vel ʒ i. utendo pro euacuatione. Ad contorsionem valet sequens: R. olei ros. olei myrtini ana ʒ ß. cum albumine oui conuassentur; & inungatur locus, & desuper aspergatur puluis dactylorum, myrtill. & ros. Sequens quoque probatur ad fluxum sanguinis ex vulnere vel conuassatione in interioribus: Radix osmunda teratur, & cum ceruisia recenti detur vulnerato: statim facit sanguinem exire cum impetu. & istud fertur sepe expertum. Idem praestat succus nepita: si bibatur, & sine mora sanguinem expellere dicitur. Quidam cum cecidisset ex equo, mansit sine loquela per magnam tempore: deinde post sanationem permansit diu stolidus:

Qualiatis.

Potus confertis iis qui ex nimio pondere leuando quid mali sentiunt in corpore.

Opiata.

Ad contorsionem.
Ad fluxum sanguinis ex vulnere vel conuassatione ad interiora.
Quidam ex equo cadens, manens deinde sine loquela, & postea stolidus.

dus:

144 OBSERVAT. CHIRVURGICARVM
dus: quem Petrus de Tusignano cum syr. mellito & decoct. scabrad. curavit, Aiscenna auctoritate, sex prima, tertij.

OBSERVATIO XXXIII.

De submersione aqua.

CVM puer essem sex aut quinque annorum (vè à parentibus postea accepi) cecidi in aquam, & ferè submersus fui. Sed astantes cum me ex aqua attraxissent, super cupam rotundam circumvoluerunt, vt ita aqua vomitu per os exiret: & ita liberatus fui. Attamen hoc ipsum non semper mihi probatur, cum aliqui hoc modo subito extincti sint, qui violentam illam motionem & capitis gyrationem, ac subsequenter inde vomitionem, totiusque corporis interius perturbationem tolerare non poterant.

SCHOLIA.

De submersione aqua.

DIXIMVS paulo antè ex Guidone, submersionem esse vel fumi vel aqua profocationem. Si igitur immersus fuerit quispiam, consulit Halyabb. sermone sexto partis secunda, vt pedibus suspendatur, capite demisso, vt eo modo commodius aqua ab eo exeat. Post hoc inbet & Guido cap. proprio, vt acetum decoctionis piperis accipiatur, quo submersus sapius gargarizat os suum, deinde aquam ciceris aliquibus diebus sorbeat. Huius quoque exemplum alibi posuimus, de infante puellula circiter trium annorum, qua in vasculum aqua saponis plenum demersa fuerat. Ceterum si fumo aliquis dissolutus fuerit, aut profocatus, si spuma ad os feratur, nulla via superest ad eius salutem. Si autem non spuma erit (ita enim Guido loquitur) oleum violatum gargarizat, & aquam tepidam decoctionis frumenti sorbeat, & calida cibaria pinguis deglutiat. Sed nunc denud ad vulnera redeamus, & de iis dicemus qua morsu sunt, aut icu animalium venenatorum.

De submersione fumi.

OB-

OBSERVATIO XXXIV.

De ictu ac vulneribus illatis ab animalibus
venenatis.

PLV R I M A animalia (vt in Scholio sequenti di-
cturi sumus latius) ictu nocent. Sic ego anno
1539. cum Louanij in initio studij mei artis medi-
cæ, post solstitium æstiuale forte fortuna circa mœ-
nia ciuitatis, gratiâ addiscendi & colligendi herbas
deambularem, ex apum aculeo fortiter ictus in ex-
trema & molli cute indicis, ad carnem penetrante,
intolerabili cruciabar dolore; ita vt nec comedere,
alioqui sanus, neque bibere aut dormire possem: &
aculeus cuti infixus ac latens, minimè extrahi po-
tuit. Quamobrem perlustratis quibusdam libris
medicis (quorum copia mihi tironi adhuc rara
erat) tandem incidi in cap. 90. Diosc., de lauro: id-
que primò per indicem curationum morborum in
Dioscoride contentarum: quærens scilicet aculea-
torum ictus remedia: & inueni, Laurum, maluam,
sifymbrium, anisum, althæam & similia conferre, &
ad hunc casum vtilia esse. quare recurrens ad caput
90 citatum de Lauro, ita scriptum inueni. *Habet*
autem excafactoriam naturam, & emollientem:
vnde decoctum eius baccarum in muliebres infessus
additum, vuluæ & vesicæ vitis conuenit. Virentia
folia sensim substringunt. illita quoque ac trita ve-
sparum apumque ictibus opitulatur. &c. Hac au-
thoritæ igitur inductus, altero die post punctu-
ram accepi folia viridia ipsius lauri, & fortiter pi-
stillo ligneo in mortario lapideo contudi, & em-
plastri modo horâ nonâ ante meridiem loco affecto
apposui, & sensi statim attractionem vehementem,
ita vt ante prandium magna ex parte dolor illè in-
gens cessauerit: quare dolore sedato, & viribus re-
creatis ex cibo quem tunc priùs fumere potui, post

meridiem deinde nullum vestigium doloris in digito relictum est: quare & hora tertia pomeridiana emplastrum cum amouerem, vidi aculeum profus extractum & radicitus ab emplastro euulsus, ita vt supra carnem digiti vulnerati seu icti iaceret: eoque aculeo amoto denuò emplastrum per totam noctem admoui: qua nocte etiam optime dormiui: & manè abiiciendo emplastrum, nullo alio medicamento vtens, sine dolore tum sanus euasi. Multa itaque, vt diximus, animalia ictu nocent. Ita memini quondam Iacobum Teylingium (à quo id ipse audiui, licet non interfuerim) cum in mari nataret, ac in littore piscis ille acanthius marinus dictus (à vulgaribus verò *Pisterman*) clam iaceret, ad eius pinnas venenosas cum digitum pedis offendisset ac læsisset, tanto dolore affectus est, vt hominem ad insaniam conuerti dixisset. Adfuit tunc fortuitò piscator marinus quidam, qui statim subligaculo ex brachialibus detracto digitum pedis ictū quàm strictissimè ligauit & constrinxit, vt digitus pænè stupidus fieret (hoc enim vnicum remedium ad ictū huius piscis venenati ferunt) & ilicò liberatus fuit. Refert Galenus 3. de locis affect. cap. eodem: Cum nuper ictus esset à scorpione quidam, videor mihi videre, inquit, quòd grandine percussus sim, & subinde omnino infrigidatus est, sudore etiam frigido accedente: sed tandem debitis adhibitis remedijs, non sine negotio seruatus est. Sæpenumerò enim insigente aculeum scorpione in neruum, aut venam, aut arteriam, manifestè videmus percussos vehementissimis infestari accidentibus. Atqui scorpionis aculeus, totam cutem penetrando, ad profundum vsque potest peruenire. Expertus sum etenim, cum Alexandriæ essem: Rusticus quidam non longè ab vrbe in vno manus digitorum draconis ictu percussus est: eius radicem apud palmam validissimo vinculo ligauit, accurrensque in urbem,

ad familiarem sibi medicum totum digitum ab ipsa dispositione ad palmam vsque abscindendum præbuit, sperans se inde nihil amplius mali passurum. Neque frustratus est sua spe: quippe nihil aliud faciens saluus euasit. Similiter alium noui, qui epoto è viperis medicamento, reciso prius digito, à periculo liberatus est. Vidi præterea rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce, quam tunc fortè habebat (erat enim agricola) ab ultimo articulo istam partem resecans, deinde induta in digito cicatrice, nullo sumpto medicamento sanatus est. Hæc Galenus. Sed & ego apud præceptorem meum Elideum quodque vidi, cum aliquis ex nostris condiscipulis (cum quo vnà ægrum quendam Iudæum inuisebamus) à scorpione in loco humido supra pedem per caligam ictus esset (habebat autem calceos in suprema parte excisos) præceptor iussit vt ipse palmam audacter scorpionem eundem percutiendo enecaret, ac emortuum scorpionem vulneri adalligaret, quod & fecit (nam hoc vnicum & præstantissimum remedium esse, præceptoris suo & merito credebat) & nihil deinde mali sensit. Et autem tempore hæc vidimus Bononiæ, cum præceptorem in praxi sequeremur. Refert & Amatus cent. 6. curat. 31. historiam cuiusdam viri, qui à scorpione in manus digito punctus, cum & ibidem multum doleret & refrigeratus totus contremere, per totum etiam corpus dolores, cute tota quasi acupuncta, formicantes patiebatur. Cæterum & hic scorpionem à quo punctus fuerat, ilico interfecit, eumque contudit, & contusum puncto digito superposuit: & breui à dolore liber fuit. Ad aliquot tamen dies, digitus totus excoriatus fuit, & quasi ab igne exustus redditus, quamuis ex toto sanatus. Scorpius itaque qui læsit contritus & super locum positus, iuuat, vt testatur Dioscorides, sic dicens, lib. 6. suæ medicinæ: Remedio erit scorpionis pun-

Eturæ scorpio ipse, qui læsit, contritus, & super lo-
 cum impositus, tamquam iniuriæ vindex, & perni-
 ciam quam intulit, corpore suo luens. & subdit:
 Prodest & scorpius quicumque, tritus, cum sale, ac
 lini semine, & althæa herba impositus. Sed & Ro-
 mæ puerum vidi apud Gissibertum Horstium me-
 dicum Xenodochij S. Mariæ Consolatricis Romæ,
 præceptorem meum charissimum, eiusque filium
 vnicum, qui cum luderet (vt ipse præceptor mihi
 narrauit: nam antequam Romam accesseram hæc
 euenerunt, cum puer iam adoleuisset) cum viperis,
 quas in horto in vase magno lapideo ipse Gisbertus
 alebat, valdè alto & quadrato, vt inde exire non
 possent: verùm cum torrida æstas esset, & canicula
 fulgeret (quo tempore & atrociores & agiliores
 sunt viperæ) vna quædam ex viperis ex vase exi-
 liit, puerumque colludentem in manu momordit:
 quem reperit deinde mater, hortum intrans, semi-
 mortuum vipera non longè à puero se conuolu-
 tante. Conuocantur medici quamplurimi, nam
 Gisbertus facillè primarius medicus Romæ, pater
 ipsius pueri, mulà longiùs ad suos ægros diueterat,
 vt reperiri non posset, quamuis tandem ad puerum
 & filium suum venerit, quem alii medici tracta-
 bant, eumque vtpote inuidi obiurgabant, quòd ne-
 cis occasionem filio dedisset, ob vipersas in horto
 suo referuatas. Cæterùm cum auxilia eorum non
 proficerent, Gisbertus filium arripuit, & vsque ad
 brachium, locum veneno affectum ex morfu cum
 sentibus ac rubi spinis scarificauit: & insperso ace-
 to, ac aliis adhibitis alepipharmacis, filium præter
 opinionem aliorum medicorum à morte liberauit.
 Ex quibus etiam liquidò constat viperæ virus die-
 bus canicularibus magis incalescere ac inualescere,
 & vim suam maximè exerere. Hinc & Alanus in-
 quit: Vipera virus habet, quæ cum calet & excan-
 descit, euomit illud, prohibe ne calefiat. Ideò autem
 vipera

vipera dicitur, quasi vi pariens, quia non nisi ruptis visceribus parere dicitur, neque concipere sine maris interitu; nam dum concipit, caput, quod coitura semper in os sumit, abrodit. Neque igitur patrem neque matrem viventem vipera prospexit, benignitate forsân naturæ, ne tam sæua pestis nimium multiplicaretur. Porrò venenosa sunt omnia illa animalia, quorum natura quamlongissimè distat ab humana temperie, aut opposita & inimica est specie; qualia sunt serpentes, tyri, dracones, lepus marinus, & carnes assatæ & statim suffocatæ, & pisces frigidi, & morticinæ carnes & putridæ, & quæ à fulgure sunt percussa & mortua, & quæcunque patiuntur rabiem. Sed de his latius in Scholio sequenti. Refert autem Amatus Centuria 3. curat. 14. quòd veris tempore properante, æstate nempè ineunte, duò iuuenes Anconâ Auximum ciuitatem proficiscebantur: quorum alter cùm ab itinere meiendi gratiâ diuertisset, viperam prope arboris cauernam offendit, magno quidem applausu, sed infelici successu. Contendebat enim is cum socio, affirmans, se viperam illam manu sua, absque offensa aliqua capturum: gloriabaturque nonnullis murmuratis aut susurratis à se verbis serpentes omnes tamquam stupore affectas illi obedire. Alter verò hunc deridebat. Tandem ad sponsiones res deuenit; sed vipera plus iusto audax, truculenta, immota semper mansit. Demum cùm is manum porrexisset, vt illam caperet, illa rabido & venenoso furore percita, eleuato collo ipsum in manus digito momordit: qui cùm sic commorsus doleret, citissimè ori digitum admouit, fortè vt sanguinem dentibus compresso digito sugeret, non verò vt mortem sibi conscisceret; sed breui infelix hic sua culpa mortuus fuit; neq. medica auxilia illum quicquam iuuerunt: euasisset tamen, nî serpentis venenum ori admouisset. Româ autem tunc Anconam nos recipiebamus.

159 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
 bamus. Hactenus Amatus: apud quem etiam vide-
 re poteris egregiam curationem cuiusdam puellæ à
 vipera morsæ, & sanata; centuria r. curat. i. de viro
 quoque Anconitano, qui serpentem interfecerat, &
 ilicò de capitis dolore queri cepit, febricitavit; ac de-
 mum in dies grauiora omnia sensit symptomata; ac
 vndecimo die obiit. Vxor quoque Nicolai Se-
 cretarii Haghani, cum sæpe cum simia domestica
 colluderet, digitum ei momordit simia, vulnusque
 inflictum valdè difficulter à chirurgo persanari
 potuit.

SCHOLIA.

De vulnere
 ex morfu vel
 icu anima
 fua tum ve-
 nenatorum,
 tum aliorum
 non ita
 noxiorum
 illato; & de
 mor u canis
 rabiosi.

DE vulnere ex morfu vel icu animalium tum venena-
 torum, tum aliorum non ita noxiorum illato, & pra-
 fertim de morfu canis rabiosi, nunc scribamus, quamquam de
 morfu canis rabiosi, & de hydrophobia, scorsum exempla po-
 sumus, nempe lib. 10. obs. & curat. medic. nostrarum, obs. 27.
 de monacho Augustiniano, ex morfu canis rabidi hydrophobia
 correptio, & miserabiliter deinde vitam finiente: ac etiam in
 Scholio eiusdem obs. de puero & puella à canis rabioso morsis,
 qui ad mare missi fuerunt, nostro consilio, ut aque immer-
 gerentur, & ita liberati sunt. Attamen nunc agendum nobis
 esse diximus de vulneribus qua ex morfu punctivo animalis
 insoruntur, & praesertim canis rabiosi, aut alicuius venenate
 ferae aut bestiae: quamuis quidam de iis pauca memoria tradi-
 derunt. quippe que non adeo frequenter accidunt; & si ali-
 quando inciderint, solent rustici ac plebei homines, neglectè
 chirurgis (ut & Guido dicebat capite proprio, & post eum
 Tagautius, singula eiusdem verba explicans) ac medicis, me-
 dicamentum praesens ad hec ipsa conficere, ex allis, copis, &
 oleo, quod cataplastatis modo vulnere imponunt. Adde quod
 exquisitè de iis tractare, magis ad medicum (quem vultis
 appellari) quam chirurgicum, nisi quatenus ad vulnus spa-
 tiat, pertinet. Itaque qui absolutam eorum cognitionem desi-
 derat, ex Arabica familia scriptoribus, Auicennam, Rhazem
 & Rabbi Moysen, & ex recentioribus barbaris Henricum legat
 oportet; qui de omnibus ferè venenis fusissimè tractauerunt.
 Sed multo his doctius atque accuratius de eiusdem morsibus &
 icibus

Qui præser-
 tim authores
 eorum recen-
 tet, tum vete-
 res, de vene-
 natis vulne-
 ribus scripse-
 rint.

ictibus venenatorum animalium scripserunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegæta, Cornelius Celsus, Actuarius, Oriasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si velis, hac in re poteris consulere, aut vnum saltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim hoc loco vniuersalem vulnarum ex morsu puncturæ illatorum curationem referemus, atque eam duntaxat adhuc, quam chirurgia maxime molitur, de aliis enim egimus satis in peculiari libro, in quo de Venenis ex proposito tractauimus. Itaque morsus animalium puncturæ duplici constant differentiâ, alij enim sunt venenati, alij verò minimè. Venenati dicuntur, qui à virulentis bestijs inferuntur; cuiusmodi sunt rabiosus canis (quidam volunt quæcumque morsum canis in diebus canicularibus venenatum esse, ac eodem modo ut venenatum debere curari) serpentes, peregrina angues, scorpia, basiliscus draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangium, aspis, & id genus alia vires eiactulantis fera. Contra verò non venenati morsus dicuntur, qui ab animalibus non ita virulentis imprimuntur, insiguntur: vs: cuiusmodi sunt canes domestici, simia, homo, equus, suæ tam domestica quàm syluestres, felis, in domibus oberrans (quem nominant elurum) & similia. Ictus quoque hominum corpora ledunt, vespa, apes, musca, culices, pulices, & cimices. Sed qui à vespijs & apibus punctus insiguntur, plus noxæ ac doloris inferunt (vs: ipse experius sum, sicut & præcedente obseruatione ostendimus) interdumq; chirurgi operam desiderant. Omnis autem ferè morsus (si Cornelio Celso credimus) habet quoddam virus. Paulus non addubitat ipsius etiam hominis morsus cum virulentis bestijs sociare. Si quidem (inquit) maligniores multo ceteris alijs ulceribus apparent; præsertim si qui morsum inuulit, ieiunus fuerit, idemq; biliosa temperamento, atque antea legumina pro cibo sumpsert, atq; inprimis lenticulam. Ea propter quacumque communiter in alijs virulentis morsibus, vel ictibus, commemorantur ac profunt, eadem quoque in his morsibus extrinsecus perniciosa adhibere conuenit; exceptis nimirum acerbis & causticis, id est, aduentibus. Ceterum morsus ipsi, ac punctus, in quibusdam, quod ad rationem curandi attinet, conspirant, & in quibusdã euariant. Conueniunt quidem in eo, quòd neque desiccantia, neque repellentia, neque cicatricem inuicentia (quorum natura adstrictoria est & desiccatoria) desiderant, quin potius

Morsus ac punctus animalium duplices. Virulentus morsus, & non venenatus.

Morsus omnis quoddam virus habet.

In quibus conspirant & inuicem dissi-deant virulenti morsus, & non venenati.

atrahentia, dilatania, relaxantia atque emollentia statim ab initio exposcunt. Tam hi etiam quam illi sedulo repurgari appetunt, ac demum postquam ulcera probe fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt; quod morsui non venenato abunde satisfaciunt domestica (ve vocant) atrahentia, & maturantia: cuius generis sunt cepa & allia tam agrellia, quam sativa, cocta, trita & cum fermento, oleo & sale mixta. At vero, si vulnus morsu aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, que vehementer etiam tra-

Venenum
semper cog
petit.

Cur aliquan-
do membra
icta vel mor-
sa à venena-
tis feris sint
amputanda?

Morsuum ac
punctuum
venenato-
rum notæ.

Morsus canis
rabiosi per
initia nihil
molestiæ ad-
fert, præter
quam ex vul-
sere dolo-
rem.

hant, ne virus interna subeat, & ad cor serpat (cuius destruc-
tionem ex sua ipse natura semper appetit) statim erunt ad-
mouenda, ut cucurbitula, loco prius sculpello inciso, & empla-
stra quedam valide virus extrahentia, que statim subiungun-
tur. Deinde eadenti ferro (si patitur locus) vulnus aduren-
dum est, aut caustico saltem aliquo medicamento, ac vehemen-
ter excedente utendum. Eiusmodi enim vulnera omnia lethali-
sima sunt, & presentem saepe perniciem (si protinus non succur-
ritur) adferunt. Proinde & extrema illa (iuxta Hippocratis
consilium) adhibenda sunt remedia. Vque adeo ut membrum,
quod sic à lethali ac virulenta fera, vel morsu, vel ictu est,
interdum præcidere seu amputare conveniat: ut vinitor illa
apud Galenum fecit, de quo in precedente obs. diximus. Porro
venenatos morsus, aut ictus, punctusve iis sequentibus notis
deprehendes. Vulnus infixum valide dolet: punctiois enim &
mordicationis sensus vehemens in afflicta parte perfititur;
vulneris item atque affecti loci color perit, ac musatur; aut
enim rubet atque inflammatur, aut liues, vel nigricat: labo-
rans gravibus angitur molestiis, ac totus ardet; corpus totum
eius ipsius, qui vel demorsus, vel ictus est, ita nonnumquam
obstupescit, ac talem (ut sic dicam) obdormitionem sentit, ut
tangentem non sentiat. Verum nihil ferè in iis perpetuum est.
Neque enim dolor semper adest vehemens; aut atrociter mole-
stans in omnibus eiusmodi ferarum ac bestiarum venenosarum
tum ictibus tum morsibus: sed in quibusdam satis remis-
sus est; ut in morsu canis rabiosi. Nec enim protinus infestus
quicquam, ubi momorderit (ut inquit Dioscorides) infugis
canis rabidus, nisi ut vulnus dolorem: hoc est: statim quidem
ubi morsu, excaudescens rabie canis, in partem aliquam vul-
nus intulit, nihil plus doloris aut molestiæ ab initio adferre
videtur quam non rabiosus. Sed & qui à scorpionis ictu dolor
accidit,

accidit, modo decreuit, modo intenditur; ac nunc feror, nunc
 frigus cum percussum locum, cum corpus totum vicissim in-
 uadit, ut Paulus annotauit: & ut breuiter dicam, sua cuiusque
 animantis moribus & ictibus propria ac pecuniaria signa
 sunt, ut videtur est apud Dioscoridem, Paulum, Aetium, Cor-
 nelium Celsum, & alios, qui de uenenatis hisce bestiis fusius
 & accuratius scripserunt. Ceterum alii uenenatis bestias (quod
 apud nos rarissima sint) praetermissis, opera pretium non ab ra-
 diximus, si unius rabiosi canis particulatim meminimus:
 siquidem hoc animal & fecundum prouentu, id est, frequens,
 & contubernale homini, ac domesticum esse consuevit: addo,
 quod & rabie saepius corripitur, ac perit, ut ab eo difficile cura-
 ri possit. Sed haec omnia retulimus lib. 10. obs. & curat. medic.
 nostrarum obs. 29. de hydrophobia, ubi illius mali non solum
 nota explicauimus, sed & curationem adiecit: ideoque ad il-
 lum locum lectorem relegamus: nam & ibidem ex Cornelii
 Celsi consilio curationem eius posuimus. Quare iam tempe-
 stiuum esse arbitramur communem uirulentorum omnium
 uulnerum curationem his subicere, tam ex Guidone, quam
 ex Tagausto, qui de hac re aliquid post Guidonem ex alio ad-
 icisse uidetur. Virulentorum itaque omnium animantium
 morsus aut ictus non nimium uariam aut diuersimodam cu-
 rationem desiderant, quamuis in ea multum antiqui uaria-
 runt; ut in singula genera bestiarum, siue animantium singula
 medendi genera precipere, atque aliis alia. Sed in omnibus
 eadem valde multa, maxime proficiunt. Itaque quae ad hanc
 communem medendi rationem attinent, primum exponemus:
 deinde cursim perscringemus quae ad particularem pecunia-
 reuam, siue priuatam eorum curationem pertinent, quos rabiosi
 canes (quod frequentiores apud nos sint, quam alia uirulenta
 bestiae momorderint). Igitur in omni morfu, vel ictu animalis
 quod uenenum vibrat, gemina est Galeno (lib. 13. methodi
 medendi) curandi indicatio: nempe uirulenti ipsius liquoris
 vacuatio, & eius quod dolorem creat alteratio. Sanè (inquit)
 uirnes eiaculatum vacuant, tum excaustoria medicamenta
 omnia, tum quae citra caustionem uehementer trahunt; ut
 luti & cucurbitula, & cornua quadam, quibus nonnulli cu-
 curbitularum uice utuntur. Sunt autem & qui ore suo uirnes
 extrahunt, agra uidelicet particula admoti, ipsumque uulnus la-
 bilis complexi. Et sic sanè pertinent & caueria, & medicamenta

Scorpionis
 ictus, quae
 symptomata
 inuehat.

Communis
 omnium
 morfuum &
 ictuum uiru-
 lentorum
 curatio.

Geminam
 esse curandi
 rationem, in
 omni morfu
 aut ictu uir-
 uenato.
 Virus in cor-
 pus morfu,
 vel ictu eia-
 culatum,
 quibus auxi-
 liis vacuetur.

Secunda, al-
geratio eius,
quod dolo-
rem creat.

qua caeteris similiter escharam efficiunt. Atque haec omnia totam eius quod infestant, substantiam exinanunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quae qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem aeger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentias, auxilia refrigerantia, sin frigus sentias, calefacientia. Haec tenet Galenus. Eius autem compendiosam dictionem & universalem methodum sic interpretamur. Inter ea, quae virtus à profundo euocant, primò medicamenta enumerat, quae calfaciendi facultate praedita sunt, deinde cucurbitulas & cornua, postea vero oris suctionem; & postremò vllionem, quae vel ferro vel medicamentis fiat. Itaque de his singulatim nobis dicendum est, quo res peruia magis cuique euadat, ac modus vsus eorum neminem lateat. Id autem in primis omnes scire volo, ea quae modo ex Galeno retulimus auxilia, & id genus alia, quae mox subiungemus, si primis diebus praetermissa fuerint, frustra postmodum adhiberi: non enim virulentam illam materiam, quae iam ad intima, neglecta curatione, pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla utique adhaesionis eorum foret utilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur. Inter ergo principia morsus aut ictus illati, haec & similia adferenda erunt. Sed & priusquam haec, quae sic venenum extrahunt, atque eliciunt, admoventur, supra vulnus membrum id, quod vel demorsum vel ictum est, deligandum erit, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impediens, ne tam subito virus interna subeat. Itaque si senior morsus, aut ictus est, oris suctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis statim adhibendus est, qui vulnus exugat. Sugentem verò oportet ieiunium non esse, sed & cibum sumpsisse. & vino os colluissè: postea exiguum olei in ore continens, ictum exugat, & exspuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus sic exuclutus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat: si quidem venenum (ut supra retulimus ex Celso) non gustis, sed in vulnere nocet. Attamen contrarium in illa Amasi historia, in obser. precedente explicata apparuit. Sed & locus ipse priusquam exugatur, spongia in poscam calidam immersa, fouendus ac promendus erit. Alij vulnus abluendum aqua censent, in qua decoctum sit chame-melum & syluestris lepathi radix. Sunt, qui gallinarum aut aliarum quarundam avium pedicem vulneri admovent, ad

Membrum demorsum supra vulnus deligandum.

Oris suctio.

Venenis non gustu sed vulnere nocent.

virtus

vitris exigendum: & hoc magis laudarem, ut eris suctionem periculosa. Quod si que applicata fuerint volucres, moriantur, venenum extractum esse suspicantur. Post hac verò cinis aceto subactus, pro cataplasmate imponatur. Maxime autem ad hanc rem conducit, cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis; vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo, qui haberi potest, utendum est, diligentia (inquit Aëtius) ad hoc potissimum adhibita, ut inflammatio in loco excitetur, & materia ad mortem prouocetur. Sal quoque his vulneribus, praecipue, si (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentum est, si mancus vulnere imponitur, superque id duobus digitis verberatur: exsanat enim: ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur. Porro in omni morsu tam venenato quam non venenato, Dintus hoc vng. utebatur: R. cera, picis nigra axungia veruicina, olei antiqui ana quart. j. galbani ℥ j. fiat vnguentum. Morsibus verò aut iclibus venenatis magnis ac vehementioribus commodè illinuntur, cape cum sale, & ruta, & sinapi quoque, & stercora: stem inglandes nuces, cum alio, sale & melle. Emplastira quoque conferunt & cataplasmata ex dictamno & aliis medicamentis calfactoriis, qua vehementer trahendi vim habent, apparsa. Plurima enim ex eis non modo virus ipsum potenter eliciunt, sed & vulneris oras (praesertim in rabidi canis morsu) latis ac hiantes seruant. Neque enim permittendum, ut haec cito coeant, aut committantur. Praeter opinionem autem facit Aëtio ex viperis theriaca Andromachi, emplastri modo imposita; & impositum hoc sequens medicamentum, quod recipit spuma argenti, cerusa, resinae pinus ana lib. j. olei veteris lib. ij. cera ℥ vii. ammoniaci thymiamatis ℥ ij. galbani ℥ iiij. cerusam, argenti spumam & oleum coquito; donec non inquinant manus; deinde liquefacta aducito, vnto, & vitior reposito ad omnem morsum, & ad abscessus & tubercula mamillarum, panos, sinus, fistulas, & parotidas, ad miraculum enim (inquit) discenti ipsas. Visor & ad carbunculos. Arcet vehementer inflammationem, & raro cura magnam commoditatem & efficaciam adhibetur. Porro in magnis quoque ac vehementioribus tum iclibus tum morsibus, potens est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentia: R. galbani, sagapeui, opopanax, assae fatida, myrrha, pipervis, sulphuris ana ℥ β. calamenthi, menthastri ℥ j. stercoris columbini, anatis ana ℥ ij. dissoluantur gummi ex vino,

Sal mersu
canis rabidi
optimum
medicamen-
tum.

Vnguentum
Dintus.

Auxilia ad-
uersus mag-
nos & vehe-
mentes mor-
sus & iclus
venenatos.

Aëtius.

Guidonis
emplastri
acrioris
potentia.

Cucurbitula. *in unum miscantur omnia cum melle & oleo anti-
quo, & fiat emplastrum. At si vehementior morsus est, cu-
curbitulam cum largiori flamma adfigit. Sed ante circum-
stantia loca altioribus vlcusculis (si id membrum patitur)
scarificato, quo plus vitiatiam sanguinis illius corrupti ex-
trahatur, & vacuatio obsistat, ne venenum membratim infu-
nuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus, & foras
evocabitur una cum sanguine & spiritu, ipsius virulenta be-
stia venenum. Si cucurbitula non adsit, quod tamen vix inci-
dere potest, tum quodlibet simile vas quod idem possit, ut cali-
culus vel pultarius (ut inquit Celsus) oris compressoris. Opti-
me autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cu-
curbitulas, super vulnus imponantur, & conuoluantur ani-
malia parua discernpta, hoc est, per medium diuisa, intus adhuc
calentia, veluti sunt gallinacens pullus, sed mas praesertim, ha-
dius, agnus, & porcellus. Sic vero calida eorum caro statim
perculo loco imponenda est, ut pars interior corpori iungatur:
venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Forè autem inter
cetera animantia magis placent gallinarum pulli, quippe qui
calidiorè naturà præditi sunt: argumento, quòd deuoratum
insigne virus eliquent, & aridissima quæque semina consu-
mant: item nonnumquam harenas, lapillosq; quos faucibus
insinuauerint, dissolunt. itaque animantis calore, spiritus iste
partis impetum capessens, venenum exugit. Porro à maioribus
canis rabiosi morsibus, abscedentes carnes, hinc auferre, & labia
acic scalpelli circumscribere, ac prehensam hamo carnem am-
putare oportet: si modò tamen locus neque nervosus, neque
musculosus est. Hæc itaque carnis circinatio, seu circumscriptio
& sectio, scarificatione longè potentius opitulatur. Quòd si
locus carnis circumscriptionem & sectionem non admittat, cu-
curbitule (viti diximus) cum largiori flammâ adfigenda sunt.
Nec verò maiora hæc vulnera in demorsis à rabioso animante,
ita vereri oportet, vti minora, & vlcusculis cutis similia: ma-
iori namq; vulnere copiosus sanguis emanans, potest nonnihil
virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.
At verò & vtilio, contra ipsos virulentos morsus aut ictus,
cum locus nervosus non est, & tunc inuri potest, expeditissi-
mum censetur auxilium, ut pote cum ignis cetera viribus su-
peret, ac simul vires domet, ipsiusq; vires hebetet, & penitus
ferri, hoc est, ad intima illabi, non patiatur: simul quòd pars*

Animalia
parua discer-
pta & viru-
lento morsui
adnota.

Gallarum
pulli.

Abscedentes
carnes au-
putandæ.

Maiora vul-
nera in de-
morsis à cane
rabioso mi-
nùs verenda,
quàm mi-
nora.

Vitio expe-
ditissimum est
auxilium.

ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci infestationem efficiat, manens diutius exulceratione. Si vero vri non potest, Cornelio Celfo authore, sanguinem homini mitti non alienum est: tum vtili quidem vulnere superimponenda qua ceteris vtili conueniunt: ei verò quod ignem expertum non est, ea medicamenta, qua vehementer exedunt; & si laborans patitur, qua adurunt, & crustas ulceribus inducunt. Ceterum animaduertendum, ex eo tempore cum cruste (seu igne, seu adurentibus medicamentis inducæ fuerint) decident, ne vlcera ora coalescant, & cicatrice obducantur. Sed, si fieri potest, ad longum profinitum tempus ulcerationes, & sordidas adhuc, & inflammationes minantes, prorogari conuenit, quò virulosa materies semper effluat: non autem intus continetur, & ad intima se insinuet. Id autem optimè præstabit, inditum iuu (ulcerationibus inquam) balsamentum, & syluestre allium detritum: item cape, & id genus alia. Si vero (quod per sepe accidit) ante dies profinitos, cicatrices coivent, committanturq; manum postulant: namque eas diducere, carnemq; scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi verò propositum tempus præteritis, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (ut supra diximus) haud importunum fuerit, partem icctam, si commodè sectionem non respuant, ut sunt extrema, amputare: præsertim si fera qua momordit, aut icctus vulnus impressit, lethifera sit, & inevitabile periculum adferat, cuiusmodi sunt serpentes omnes, ut aspid, cerastes, viperæ, & consimiles. Hæc de vulnere, morsibus & icctibus virulentis. Nunc ad vulnera accedamus, qua cum profusione sanguinis ex venis & arteriis fiunt.

Sanguinis
vulnere.

Vlcera
ex morfu
virulento in
longum tem-
pus proro-
gandas esse.

Membrum de-
norsu aut iccti
amputatio.

OBSERVATIO XXXV.

De vulnere cum profusione sanguinis ex arteriâ.

BARTHOLOMÆVS Teylingius sororius meus, Alcmarianus, cum pinnam ligneam exstantem in cupa vini violentius cultro excinderet, se ipsum paulo sub genu in sura læsit, ac arteriam vulneravit: cumque saliendo sanguis impetu efflueret, digito vulnere iniecto sanguinem cohibuit, & me, qui non procul tunc ab eius ædibus habitabam, tum
chirurg-

chirurgum vocari iussit: & nisi ita cohibuisset sanguinem, procul dubio iam ex profusione interisset, vt & paucis antè diebus eodem tempore euenit Gualthero Renero fabro iuueni, qui se ipsum ita quoque vulnerauerat: nam is ilico ex sanguinis profusione interiit, antequam chirurgus ad eum venire posset. Cæterùm vbi coram sororio meo sic vulnerato venissemus, adhibitis sanguinem restringentibus hic tandem aptis remediis per nos sanatus est. Quòd si sanguis remediis restringi non potuisset, vstionem adhibuissemus. Hoc enim modo arteria in coxâ vulnerata in iuvene Delphensi cùm remediis constringi non posset, curatus is fuit cauterio actuali: & ita à morte liberatus est. Similem ferè casum refert doctissimus ille Beniuenus, libro suo De abditiis rerum causis, cap. 49. ita scribens: Orta, vt assolet, inter commensales lite, cùm quidam è conuiuiis arreptum calicem in Alphonso Hispani familiaris nostri faciem proiecisset, & incisa arteria, ac cute dilacerata sanguis copiosior erumperet, multa quidem, sed frustra, adhibita sunt medicamenta, cùm ea sit arteriæ ipsius conditio, vt incisa coire aut flescere citra vstionem non possit. Quare cùm sanguis ipse eo semper vehementius profuisset, quo plura astantes experirentur auxilia, & homo iam venis exhaustis deficeret, ad me tandem mittunt, rogantes, vt si fieri possit, amicum morti eriperem. Venio igitur ad eum; vulnus inspicio, virtutem exploro, nullum superesse præsidium indico, præter vstionem solam: quare eâ quâ potui diligentia incisam arteriam candenti ferro inuro; & statim suppressus est sanguis. quo inhibito, reliquum curæ facilem satis & expeditum habuit ad sanitatem regressum.

SCHOLIA.

De vulnere
cum profu-
sione sangui-

POSTEAQUAM de vulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, abundè satis determinatum est, nunc tempestiuum videtur,

videtur, ut Galeni doctrinam, atque institutum sequentes, de his vulneribus dicamus, que in arteriis & venis fiunt. Ergo si cui arteria unâve magna vulnerata est, & copiosum sanguinis profluvium continuo supervenit, glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in vena est, in arteria vero non solum difficile, sed etiam, quod fieri (sicut nonnullis medicorum est visum) omnino fortasse non possit. Dicendum ergo de utrisque est, vulnere inquam, in arteria aut vena accepto, & hemorrhagia; ac prius quidem de sanguinis profluvio, quippe quod magis urgeat: secundo vero loco de ipsius vulneris agglutinatione ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria sanguis, aut tunica earum divisa, aut reserato earum ore (Græci ἀνάσπαστοι vocant, ut etiam alibi diximus) aut (ut sic quis dicat) transcolatus, siue transmissus, ut in diapedesi. Verùm quoniam in duabus posterioribus causis solent magis medici, quos physicos appellant, accersiri, hæc duntaxat agemus de sanguinis effusione, que ex prima causa ortum habet, & vulnera consequitur; hæc namque ad chirurgum magis videtur pertinere. Caterùm sanguis profunditur interdum ex arteria, interdum ex vena; atque ex earum quidem aliquando unâ duntaxat; nonnumquam vero ex pluribus, iisdemq; vel maioribus, vel minoribus. Sed & sanguinis eruptio accidit ex eo interdum vulnere, quod cum amissione sit substantiæ; aliquando vero ex eo in quo nihil substantiæ deperditum est: interdum etiam cum erosione; interdum vero citra erosionem, que Græci διάρρηξις dicitur. Item quandoque iam profluit sanguis, & quandoque postea fluxurus est. Interdum quoq; causa huius profluvii sanguinis apparens est, que in vena aut arteria divortium facit, cuiusmodi est sagitta, telumve aliquod, aut erosio præsens, & non ex vulnere excitata. Hæc itaque sunt differentia præcipue profusionis sanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes desumuntur. Porro casus sanguinis fluxus, ex divisione tunica venarum, aut arteriarum sunt, vulneratio, contusio, ruptio, erosio. Quæ autem vulnerant ea sunt acuta, atque ad secandum habilia: cuiusmodi sunt sagitte & gladij. Quæ contundendo solvunt, ea gravia duraque sunt, ut sunt lapides, aut quæpiam gravis moles. Quæ rumpunt omnia, id tensionis interventu faciunt. Tensionem autem efficiunt, interior actionis vehementia, succi abundantia, non utique virium respectu, sed qua cum à vase suo non continetur, atam casus ab alto, &

nis ex venis
& arteriis.

Gal. lib. 5.
method.
medicand.

Profusionis
ex vena vel
arteria
causæ.

Differentiæ.

Diaporesis.

Causæ.

grana

Erosionis
causa inter-
gr.

grauē quippiam, durumq; incidens. Erosio autem venis & ar-
teriis intrinsecus saltem accidit, ex succo aliquo, cui mordens
natura insit, ut est bilis flaua, vel atra superaffata. Ex iis itaq;
manifestum euadet, quod vena vel arteria vulnerari non pos-
sunt, quin cutis & caro vulnerentur. Proinde suppresso iam
sanguine, glutinandi, seu (vi dicunt) incarnandi indicationes,
ab ipsis (carne, inquam, & cute) sumende sunt, ut in sequen-
tibus dicitur. Signum vena atque arteria incisa, est sanguinis
profusio. Quod si sanguis cum impetu, ac saliendo profuatur,
& tenuis ac flammis feruensq; appareat, arteriam diuisam esse
significatur. Si vero crassior & nigrior conspiciatur, ac quietè
sine pulsu & citra saltam effundatur, indicium est, ipsum à

Diferetio,
quando san-
guis ab arte-
ria, & quando
à vena reii-
tur.

Prognostica.

Aph. 3. lib. 5.

vena effluare. Hemorrhagia, id est, sanguinis profluum, om-
nium calculo, ac iudicio periculosa est. Nisi enim constitit ac
supprimatur, mortem adfert inuitabilem: Quippe quòd san-
guis (ut dici solet) natura sit thesaurus. Ad hoc (hyncope, con-
uulsio, delirium, singultus, in hemorrhagiis malum porten-
dunt, ut Auscennas post Hippoc. annotauit. Porro subis ad-
mirari quòd arteria per transversum dissecta (quod Arnoldus
scriptis prodidit) promptius coalescit & agglutinatur, quàm
si secundum longitudinem esset diuisa. At nunc curationem
profusionis sanguinis ex vulnere ponamus, hoc exemplo se-
quenti rem ipsam prius ob oculos ponendo.

OBSERVATIO XXXVI.

De sanguinis profusione ex vulnere.

HENRICVS Spiers chirurgus suo tempore in-
signis in Haga-Comitis, qui multas mammillas
cancro laborantes abscindebat, ad sanguinem pro-
fluentem restringendum, etiam in membris quæ
ferà auferebantur, commodè hoc restrictiuo ute-
batur: ℞. Vitrioli Romani lib. j. acetii vini lib. ij. boli
℥j. adde, si velis, croci Martis, & minus fallit, ℥j.
misce. Quidam hoc tempore solo croco Martis
contenti sunt. Sed hoc quod sequitur, ut à quodam
accepti, numquam fefellit: ℞. argenti sublimati ℥j.
probè misce cum vng. popul. & utere ut nosti. Alius
hoc restrictiuo in vulneribus nimium sanguinem
effua-

effluentibus utebatur: Vtineam seu muscum arboris sambuci in vulnere ponebat, & non extraherebat prius quam vulnus pallefceret: sanguinem enim in vulnere restringit: quemadmodum vasa spermatica vituli cum didymo si comburantur, & in puluerem redigantur, mirabiliter sanguinem stringit. hoc puluere vtuntur Iudæi dum pueros circumcidunt. Gallæ perforatæ ignitæ & extinctæ in aceto in puluerem redactæ sanguinem è vulnere fluentem aut ex vena compescunt. Sequenti verò puluere restrictiuo sanguinis M. Iodocus chirurgus insignis utebatur: ℞. calcis viuæ, vitrioli albi, aloës ana q. s. Sed & hic pul. valet ad restringendum sanguinem: ℞. aluminis combusti, corticum granat. aloës ana ꝑ j. vitrioli Romani ꝑ ß. sang. drac. bals. laust. ana ꝑ j. acaciæ ꝑ j. fiat pul.

SCHOLIA.

CAPITA methodi, qua sanguinis profusio ex vulnere, quæ ad manum sunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicenna tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariam sistitur. primò iis quæ fluxionem auertunt, tum deriuando, tum reuellendo: secundò in frænantibus, at quæ intercipientibus fluxionem: & tertio topicis, id est, localibus auxiliis. Porro ex iis, quæ sanguinis profusiuum auertunt, tam à venis quam arteriis sanguinem fundentibus (huic enim hæmorrhagia propriè debentur auertentia eiusmodi auxilia) quedam id efficiunt citra ullam extra corpus vacuationem: alia verò cum euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vasis sanguinem auertunt & aliò trahunt, cucurbitula sicca, seu leues, & cum flamma admota; frictione, ligatura, primùm in propinquiorebus partibus facta, deinde in remotioribus. Auertitur autem sanguis cum euacuatione, at quo ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatis, tum ad contraria reuulsus, vena in ea parte incisa, qua profusio è directo respondet, quæq; ipsi membris sanguinem fundentibus coniuncta est. Itaque hæc (inquit Galenus lib. 5. Methodò medendi) Hippocrati inuenta sunt: omnis scilicet immodicæ vacuationis communia remedia. Deriuatio ad latera & ad vi-

Curatio præ
fussionis san-
guinis ex
vulnere.
Modi tres
sistendæ hæ-
morrhagiæ.

Auertentia;

Paroche-
osis.
Antispalis.

cina fit: reuulsio ad contraria; non tamen semper ad remoti-
ssimam, ut falso quidam putauerunt. Illam parochetesin, hanc
antispasin Graeci vocant. Antispasis igitur, id est, reuulsio, in
eis que supra sunt, omnibus deorsum semper agitur; sursum in
eis que sunt infra. praterca à dextris ad sinistra, sicut ab iis
rursus ad illa: similiter ab iis, que intus habentur, ad ea, que
foris sunt; contraq; ab his ad illa. Itaque si resolutus adhuc
eger non sit, vena (ut diximus) in eo loco secanda erit, qui
profusioni sanguinis d' directo respondet (ut in illo cui apud
Mosam ex casu in capite arteria sanguinem profundebat, feci-
mus, in quo sanguis, ut alias diximus, restrictus fuit absque
topiciis remediis: sed non continuo effluebat, at per intervalla,
alioqui & in hoc vitio opus fuisset) & vulnera parti con-
iuncta est, siue doliuare, siue reuellerè studueris. Vbi autem
paululum detraxeris, mox vnâ horam intermissis, rursus
modicum quid detrahes; post iterum atque iterum, pro labo-
rantis viribus, ut Galenus consuluit lib. 5. Therapeutices. Sed
de hac sanguinis in vulneribus detractione latius alibi superius
diximus, & in multis precedentibus observationibus id liquidò
constat. Cause sanguinem infrenantes, atque eius fluxum in-
tercipientes, quadam sunt incrassantes, ac inspissantes, ut len-
tes, oryza, iuniube, cotonea mala, & in vniuersum fructus om-
nes styptici, hoc est, assleri, in hunc usum offerri solent in om-
nibus sanguinis profusionibus. Alia verò sunt stupefacientes;
velut aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo pro-
fluit sanguis, proiecta; non autem supra vulnus ipsum: vlcer-
ibus enim frigidum mordax. Item res omnes que insigniter
refrigerant, sicuti & syncope, seu animi deliquium, in quo
propter sanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis
habitus refrigeratur, & sanguis sistitur, ut loco nuper citato
Galenus annotauit, ad hunc modum scribens: Porro confluere
prohibetur sanguis & propter animi deliquium, & cum ad
contraria reucllitur, & cum ad vicina deriuatur; & per refri-
gerationem, tum corporis totius, tum verò precipue ipsius par-
tis afflicta. Hac enim ratione, etiam frigida pota, sæpe hemor-
rhagias suppressit; idem facit & frigida foris infusa. Sed &
quinto aphorif. iis frigidò utendum esse præcipit Hippocrates,
vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa (inquit) sed
circa ipsa vnde influit. Topica, hoc est, localia remedia, quibus
sanguis cohibetur, tametsi numero octo ponantur ab Auicenna,

Que sangui-
nem sistant
incrassando.

Que suppri-
mant sangui-
nem itupefa-
ciendo.

Que refrige-
rando sangui-
nem fluere
prohibent.

Torres
auxilia.

ne; ea tamen nunc ad quinq̄ue cum Guidone reduximus. Primum genus auxiliū sit per suturam; secundum per linamenta, quos ἰατρὸς Græcè vocant, vel per poncilium sive turundam, quod aiunt: tertium remedium est totius vasis sanguinem fundenti practico: quartam deligatura & vinculum: quintum est adusio per candentia ferramenta, vel per caustica medicamenta. Primus modus coëcendi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta est substantia desperatio. Tunc autem commodè fit sutura, cum vulnus ipsum à sanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè est repurgatum. Itaque hoc peractio ipsius vulneris labra in idem adducenda sunt, nostrarum manuum operâ, ubi sic ad manum vulnus exhibet sese: postea consulantur, sutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere solent, præsertim si magno impetu sanguis prorumpat. Dum autem ita sicut vulnus, satis altè acus in carnem demittenda est. Post hæc pulvis astringentis superponendus erit. Deinde supra omni canâdo liquore & pulvere illo adstringente, cuius in sequentibus fiet mentio, imbuta superimponende erit. His ritè peractis, membrum affectum deligandum erit, & situ apposito collocandum. Appositi enim vulnerata partis situs, inter hæmorrhagia remedia Galeno censetur. Quod autem modus is supprimendi sanguinem, utilis sit, ex eo manifestum euadit, quod labra vulneris prius hiantia & ad inuicem distantia in vnum adducuntur, & inter se committuntur, locus affectus refrigeratur, & adstringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galenus desiderat lib. 1. sua method. medend. Sed & multoties adserit Auicenna in 4. necessarium esse, ut carnis vulnera consuantur. In quo etiam Theodoricus & Henricus consentiunt. Dicunt tamen plurimi Galenum non præcipere venarum, arteriarum & intestinorum vulnera suenda esse, quippe quod dura nimis & exanguia sint, atque ideo agglutinari & in pristinam unionem coire non possint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim non inhiuit Galenus suenda esse venarum & arteriarum vulnera: quod si id tacuit, certè adfirmasse videtur. Quin imò & litera ipsius Galeni quod dicitur planè innuere videtur; quæ sic habet: Neque enim suere fas est arteria veneve vulnus: veluti dixerint, qui nullam à vulnerata partis substantia, naturæq̄ sumi indicationem aiunt. Sed cum (subaudi) per regulam oppositorum, nos qui

Quinq̄ue auxiliorum genera loca lia, quibus hæmorrhagiæ supprimuntur in vulneribus.

Sutura sanguinem coëcens.

Situs partis ad hæmorrhagiam sistendam.

An venarum & arteriarum vulnera suenda? Lib. 5. metho.

sumimus indicationem à substantia & natura partis vuln-
rata, summas eas. Quod si non seorsum, ac separatim, coniun-
ctim saltem cum carne, ad modum peritonei, id est, ut perito-
neum consuere consuevimus. Atque ita si non iuxta primam
intentionem coeant atque adglutinentur, saltem iuxta secun-
dam (uti superius in sermone communi diximus) coibunt.
Secundus modus suppressendi sanguinem, qui fit per linamen-
ta. & vulneribus in quibus aliqua est substantia peritio, po-
tissimum accommodatur, ita perficitur. Inprimis vulnus ip-
sum pulvere aliquo, qui adstringendi facultatem habeat, res-
pergitur, deinde linamentis vel stuppis hiantem plagam opplet:
ficus quidem primum, deinde, si haec parum proficiunt, aceto,
vel iis medicamentis, quae sanguinem suppressendi facultatem
habent, madefactis; supraque spongiam ex aqua frigida expres-
sam impo, ac manu superposita, eam comprimito vel allig-
gato: & post hoc membrum appositè (ut superius dictum est)
collocato. Qui sanè modus sistendi sanguinem apprime utilis
est, ut loco paulo antè citato testatur Galenus, sic inquit:
Obstruatur vas (sanguinem fundentis) osculum, & sangui-
ne ipso concreto, qui thrombos Graecè dicitur, & iis, quae foris
illi imponuntur, cuiusmodi sunt linamenta quos ubi Graecè
vocat, & medicamenta ea, quae idcirco quòd ex lenta crassiq;
substantia consistant, meatus obstruunt, Graeci emplastica vo-
cant. Horum autem optima sunt eidem, quae ex friza resina, &
farina triticea tenuissimo polline, & gypso aliisq; id genus, sunt
confecta, omni candido macerata, & cum leporinis pilis imposi-
ta. Tertius modus sistendi sanguinem, qui fit totum vas san-
guinem fundens, per transuersum praecidendo, competit maxi-
mè venis & arteriis quae in profundo sitae sunt, ut idem Gale-
nus est auctor lib. 6. Therap. Cogimur (inquit) non modo arte-
rias, sed etiam interdum venas totas praecidere, utiq; transuer-
sas. Incidet autem huius necessitas in iis, quae ex profundo loco
rectè assurgunt, praesertimq; per angustias vel principes parti-
culas. Quippe ita retrahitur ex utraque parte, pars utraque;
celaturq; ac integitur, superiacentibus corporibus vulnus. Post
haec pulvis aliquis sanguinem cohibens, super vulnus imponen-
dus, & stuppe vel spongia medicamentis facultatem suppressi-
mendi sanguinem habentibus, imbuta, superalliganda erit, &
figura particula vulnerata accommodata, adhibenda. Quartus
modus suppressenda profusionis sanguinis, qui fit funiculo
vasi

Secundus
modus sup-
primendi
sanguinem.

Quomodo
obstruatur
os vasis.

Tertius mo-
dus sistendi
sanguinem.

Quartus mo-
dus suppri-
menda hae-
morrhagiae.

vasis sanguinem fundentis circumposito, competit praesertim arteriis, qua in pevitioribus delitescunt. Itaque si alia auxilia profusio vincuntur, arteriae nudandae sunt, ut Auenenna praecipit. & hamo apprehensa, mox vinculo aliquo gracili, ut filo serico, excipienda, ac fortiter stringende sunt. Post haec medicamentum adglutinans siue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum fasciis, ut oportet, deligandum. fituq; apposito collocandum. Porro vinculum ipsum radici vasis erui iniiciendum, ut lib. 5. method. Galen. nos admonuit. Tutius autem est, iuxta eiusdem Galeni sententiam, vitum quoque facere, funem quidem radici vasis circumdare, & quod deinceps habetur, id est, inde procedit, praecidere. Radicem vasis vocat hic Galenus, priorem eius partem qua vel iocineri propior est, vel etiam cordi. Haec (inquit) in collo ab inferiore est parte, in brachijs & cruribus à superiore; in singulisq; reliquarum partium, prout ex dissectione intelligere licet. His sic peractis, implendum carne vulnus quamprimum est, priusquam funiculus à vase decidat. Nisi enim producta caro prius locum qui circa praecisam arteriam est, impleuerit, si locus aliquis vacuus super fuerit, utique quod Graeci aneurysma dicunt, sequitur. Quintus modus, excretionis sanguinis sistenda, qui per aduersionem fit, qua crusta (quam Graeci escharam vocant) inducitur, maxime competit venis, sua unionis diuortium perpeffis, Galeno ipso auctore, sic ad verbum inquirente lib. 5. Therapeut. Maximam autem necessitatem vel crustificis, id est, crustam inducentibus medicamentis, vel ignitis ferramentis vitendi animaduerti, ubi ex erosione putrescentis alicuius, profusium sanguinis concitatum erat. Qua quamquam ita se habeant, fieri etiam solent in incisionibus, ut istis diebus labium carcinomate affectum à Guilhelmo Daleno chirurgo cum abscinderetur, ex venis & arteriis sanguis profluens si isti non potuit nisi ferramentis ignitis, ergo iam ferè ad mortem (ut nos conspeximus) deducto. Hic itaque modus sistendi sanguinem perficitur tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus crustam inducentibus, quibus cum calore adstringendi facultas sit coniuncta. Cuius generis sunt, chalcanthos, id est, aramentum sutorium, mysi, chalcitis, seu quod vitriolum vulgo appellatur, iug; tam vstis quàm non vstis. Qua autem ex calce vsta, id est, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his sunt: ceterum quia adstringendi vim non habent, cruenta,

Radix vasis
qua.

Quintus mo-
dus sistendi
sanguinem.

qua ab ipsis fiunt, citius excidunt: harent autem diutius, quae ab adstringentibus, quod viique longè est utilius. Quippe ita prius in basi, seu in imo earum, caro superhaescit, efficiturq; vasis profluentibus veluti operculum, donec vana agglutinatio facta sit. Vnde nec nosmet (inquit Galenus) precipites esse, veluti nonnulli sunt, ad crustas detrahendas oportet, ubi haemorrhagia periculum imminet. Si enim properes illas resolvere, ac deicere, tantum inde accidit interdum sanguinis profusivum, ut vix cohiberi possit. Quocirca praecipit Aulicomas, adustionem faciendam esse, ferramenti vehementer ignitu, & valenter in profundum adactis, quo crassa ac profunda eschare fiant, quae nec facile separentur, atque excidant. Hinc Theodoricus crustificis seu causticis omnibus medicamentis praeferebat arsenicum, quod vocant sublimatum, nec sanè immerito. Nam & protinus omnem sanguinis profusionem sistit, & altam ac diutius harentem crustam inducit. Horum autem medicamentorum crustam inducentium vide amplum campum lib. 6. apud Tagautium. Porro ipsa ferramenta igne flagrantia ex aceto aut vino (ut rectè quidam consulant) restringere oportet. Caterum alius quidam ab iis modus est peculiaris reprimendi sanguinem, qui tamen nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus est: ut cum sagitta telumve aliquod corpori infixum, extrahendum est. Itaque cum hac occasiò nobis occurrat, puluilli tres, aut quatuor apponendi sunt: rotundi quidem, & circa medium (ut sic dicatur) fenestrati perforati, medicamine aliquo sanguinem coercente delibuti. His ergo ritè sic apparatus, ipsius reli infixi stipitem seu hastile, per foramen immitto, ipsosq; puluillos circa hastile stringendo minister aliquis supra vulnus comprimat. Medicus vero ipse vulnerariis sagittam, vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo puluilli sunt adaquandi, ita ut nullum amplius foramen in illis pateat, & supra vulnus comprimendi, deinde alij non pertusi supra illos sunt apponendi. Hi igitur sunt modi, quibus sanguis à venis & arteriis vulneratis profluens cohibetur, qui ut arte & ratione fiant, sequentia precepta observanda sunt. Primum est Galeni lib. 3. method., qui in omni fluxu sanguinis ex vulnere iubet ut is, qui vulnerato astitit, ilicè digitum super os vulneris vasis imponat, blandè innitens, ac sine dolore comprimens. Quippe simul (inquit) tum sanguinem sistat, tum eum conrescere in vulnere faciat. Thrombos enim,

Cautio.

Arsenicum
sublimatum
optimum ad
haemorrhagias
praeg-
natum.

Modus alius
supprimendi
sanguinem,
qui statim
fluxurus est.

Præcepta
quorundam de
supprimendo
sanguine
obseruanda.

Digitus com-
primens.

quim, id est, sanguis concretus, ex iis auxiliis, qua hemorrhagiam sistunt, sicuti & linamenta, quos motus Græci appellant, & medicamenta ea, qua iisdem emplastica dicuntur. Idem autem thrombus sanguinem supprimit: quia vasis sanguinem fundentis osculum obstruit, ut paulo ante diximus. Secundum documentum est, quod in omni sanguinis ex vulnere profusione, post admotionem pulueris adstrictorij, tres aut plures, ut videbitur, panni linei, aut ex fluppis puluilli, oxycrato primi madefacti, & postea expressi medicamento sanguinem supprimente imbuantur; vulnere adglutinentur, & supra ipsum ad alligentur. Tertia canon est eisdem Galeni, qui per deligaturam docet suppressere sanguinem, sic inquit: Alligandum autem id foris esse fascia est, ex tonui linteo, cuius fascie primi quatuor quinqueve amplexus ipsi profluenti vasi iniiciuntur. Ab hinc vasis radicem versus aueruntur, in quibus videlicet partibus radicem versus auerere licet. Licet autem ferè in omnibus, præterquam cerebri membranis. Hac quidem deligatura (ut inquit Auicenna) quod confluit reprimitur, & vena sanguinem fundens constringitur. Quartus canon in suppressendo sanguine obseruandus est; ut membrum à quo sanguis profuit, situ apposto collocetur. Vnde Galenus lib. 5. method. ad hunc modum ait: Præter omnia iam dicta, inter hemorrhagiam, id est, profusionem sanguinis remedia censeatur & appositus vulnerata partis situs. Porro appositus fuerit eidem Galeno vulnerata particule situs, si ad geminum hunc finem sit directus: nempe ut & dolore pars careat, & sursum spectet; sustodito tamen in hac situs figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona spectet, vel doleat, non solum profluuium non sistetur, sed etiam si non sit, prouocabitur, & inflammatio augetur, præsertim si pars dolore infestetur: cum nihil quidem aquè sanguinis profluuium excitet, inflammationesq; augeat, ac dolor. Quintum documentum ab eodem Galeno prescriptum est; quo cauetur, ne ante diem tertium deligatura soluat: ubi autem illam tertio solueris die, si tunc adhuc medicamentum emplasticum & sistens sanguinem ulceri adhareat, aliud rursum super ipsum accommodabis, ac veluti linamentum id, quod ex pilis factum inhasit, madefaciens, deligabis ita ut initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentum, radicem vasis digito blandè comprimens, ne videlicet quippiam gonstums, hoc quidem suspensa manu, ac sensim adimes: at quo

Puluilli.

Deligatura.

Appositus
vulnerate
partis situs.Deligatura
ante diem
tertium mi-
nime solua-
da.

alterum impones. Quod etiam eodem, quo & primum (si necessitas exigat) imbuas medicamento: vel oui candido liquore, cum rosaceo subacto, vel vino crassiore & styptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur ac muniatur vas, curare debetis: utriusque à principio ad finem usque (ut supra dictum est)

Laborant
oculos claudat,
aut loco
obscuro
contineatur.

particulam supinam servans. Sextum præceptum in larga sanguinis profusione observandum est: ut laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur: ne vel proprium sanguinem, vel rubrum quidpiam videre possit. Atque illi asseveratione affirmetur, quod sanguinis profusum non consistit: & si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri: atque ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipsius

Aucenna.

roboratur. Hinc dicebat Aucenna, quod grauissimum accidentium animalium, mouentium imaginationem, est motus sanguinis, & consecutio eius, qui paratus est ad eum, cum multum insensus fuerit homo ad considerandum res rubras. Ceterum tempestiuum est ut subiciamus medicamenta, que sistendi sanguinem vim habent: statutum enim erat nobis postremò

Medicamenta
sanguinem
supprimètia.

de iis dicere. Itaque primum atque omnium optimum est, quod à Galeno describitur lib. 5. methodi: quo etiam ad cerebri membranarum hemorrhagia uti securissimum est: item ad colli vulnera, ipsarumque venarum iugularium, quas sphagittidas vocant: etenim & harum sanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc sunt. Thuris pars vna, aloës

Galeni med-
camentum
sanguinem
supprimens.

medie parti miscetur. Mox cum utendi tempus inssiat, tantum huius pulueris cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem. Hoc debinc leporis mollissimo pilo excipitur: deinde tum vasi ipsi tum ulceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinsecus fascia, ex tenui linteo,

Aucenna
puluis.

modo quo in tertio canone supra dictum est. Hoc autem medicamento (inquit paulo post Galenus) multifariam vti, aliàs (ut dictum est) duplum thuris aloë admiscens, aliàs pari modo ambobus utens, aliàs paulo superante aloë thure, aut etiam plusculo, sed nondum duplo: etiam mannam pro thure aliquando iniiciens. Però constat in duris corporibus, plus aloës esse immiscendum; in mollibus plus thuris. Secundum medicamentum sumitur ex dictis Aucenna, quod & ab omnibus chirurgis approbatur: habet autem ad hunc modum: Rebolivm. sang. drac. thuris, aloës succotrina pares portiones, terantur in puluerem, qui apponatur ut dictum est. Tertium

medi-

medicamenti genus est Bruni, qui ipsum desumpsit ex libro Bruni medici
 Dinisionum Rhazis, & ex Albucafi. Recipit autem calcis vi-
 caementum,
 ua (qua sola, ut supra diximus, sanguinem cohibet & sistit)
 sang. drac. gypsi, aloës, thuris, vitrioli singulorum aquas por-
 tiones: rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore &
 tela araneorum miscentur, donec in corpus vnum coeant; &
 superponuntur. Est qui plurimum commendat gallam com-
 bustam, maceratam in vino & aceto, tritamq; & super arto-
 riam aut venam admotam. Alij in huiusmodi pulueribus
 symphyton addunt, quod posteriores consolidam vocant. His
 adiciet ea que in obseruatione precedenti diximus. Ceterum
 Curatio vul-
 neris in vasa
 & arteria.
 suppresso sanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam
 ipsius vulneris curationem mox accedendum est, ut superius est
 annotatum Porro tamen si (ut Galenus ait lib. 5. methodi) sa-
 natu difficilior sit arteria quam vena, non tamen est medica-
 mentorum admodum diuersus in utraque usus: imò species
 plane idem, maioris minorisq; ratione euarians. Quippe tanto
 siccioribus medicamentis eget arteria, quam vena, quanto ipsa
 est suapte natura siccioris temperamentis quam vena. Ergo
 quod vene in sedis vulnus, ubi ad manum est, & circa substan-
 tia deperditionem, eandem desiderat curationem, iis, que in
 carne accidunt. Nam siue ex recenti ictu factum est, id agen-
 dum est, ut medicamentis iis, que euichyma vocant, coëat: siue
 Curatio vul-
 neris vena-
 rum.
 ex erosione, quacunque dicta de rebellium ulcerum curatione
 sunt, ea prius ratione discernenda, mox ut opere perficiantur,
 tentanda. Quinetiam ubi vinculo vas sis complexus, aut me-
 dicamentis sanguinem supprimentibus, aut ferramentis ignitis
 usus, ita, ut facta fuerit substantia deperditio: illudq; sibi cu-
 rationis propositum restet, ut qua circa vulneris, ulceris ve
 labra sunt carne impleas: iisdem omnino medicamentis uten-
 dum erit qua in methodo sinuosorum ac cauorum ulcerum
 sunt descripta. Ceterum Galenus lib. 5. method. cap. 7. refert
 de chirurgo qui arteriam pro vena vulnerauerat, & arterias
 posse consolidari. Vidimus (inquit) in mulieribus & pueris
 Arterias posse
 se consoli-
 dari.
 tum conglutinatas arterias, tum carne undique circumdatas;
 idq; in fronte, malleolo, & articulo brachij, ac summa manus
 medio. Simile quiddam & aggressi contigit inueneri, dum san-
 guinem sibi mittendum veris tempore curaret. (quod nostratibus
 maximè est in usu.) Cum enim medicus qui venam in-
 eisurus erat, brachium hominis deligasset, contigit atrolli velue

Editoris Ga- in gibbum arteriam: hanc pro vena medicus disijcit. exigua
 leni de chi- sanè inciso erat: sanguis autem flavus & tenuis & feruidus
 rdro arte- statim ei aculabatur; idq; cum quodam veluti salu. Ac medi-
 rian pro ve- cus quidem, vs erat admodum iuuenis, & operum artis pa-
 za incidente. rum peritus, venam se incidisse putabat. Ergo verò cum quo-
 dam alio ex iis qui aderant medicis, utique seniore, ubi quod
 accidit aduertit, preparato exemplariorum genere quod san-
 guinem supprimit medicamento, tum incisionem curiose con-
 iunxi, tum medicamen ilicò imposui, ac spongiam mollissimam
 extrinsecus super hoc deligavi. Mirante verò qui arteriam in-
 ciderat, insolitam nostram in hoc casu providentiam, indica-
 vimus homini rem factam: sed posteaquam hominis incisè di-
 uersorium exiissemus, iussimus ne vel solueret nobis absenti-
 bus; vel ante quartum diem id aggrederetur, sed ita ut erat
 deligatam linqueret; spongiam duntaxat desuper madefaciens.
 Postea verò quam in quarto soluentes, planè conglutinatam
 incisuram inuenimus, rursus idem medicamen imponere ius-
 simus, tum simili modo deligare, nec multis postea diebus sol-
 uare. Atque ita percurata est huius hominis arteria, sola om-
 nium quas in cubito incisas vidi. Nam reliquis omnibus ane-
 risma, aliis magis, aliis minus, superuenit. Hac de venarum,
 arteriarumq; vulneribus dicta sufficiunt. Nunc ad vulnera
 neruorum, tendonum & syndesmorum, id est, ligamentorum,
 accedamus.

Arteria con-
 solidata per
 Galenum.

OBSERVATIO XXXVII.

De vulnere in manu per transversum facto, tendoni-
 bus ac neruis transcisis.

NICOLAUS Iohannis, qui ad templum Diui
 Georgij Delphis habitabat, anno 1562, die 27
 Aprilis, ad quintam horam pomeridianam ense
 ferrugine obducto à fratre suo læsus ac vulneratus
 fuit in manu sinistra, per transversum. Vulnus au-
 tem per volam manus ad indicem vsque ab vtra-
 que parte transibat, ita ut non solum ossa rasetæ, sed
 & nerui ac tendones omnes transversim incisa fue-
 rint; ita ut manus ipsa ad indicem digitum pendula
 cerneretur: ac pensilem manum vulneratus ipse,
 potu

potu repletus, vt chirurgus abscinderet, iubebat: at is sagacior, vulnere suto, vt decebat, tribus locis, ab vtraque parte orificiis in inferiori loco. remanentibus, impositis linamentis ac stuppis cum albumine oui & bolo armeno, ad restringendum sanguinem, ab abscisione abstinuit. Erat autem chirurgus is Cornelius ille senior, qui in vicinia vulnerati commorabatur. Cæterum adeò copiosè fluxit sanguis, vt dictis remediis constringi non posset. idè & sub multam noctem me vocârunt: & tunc æger, licet potu obrutus, ad se tamen redierat: sed ab ingenti sanguinis fluxione adeò debilis factus erat, vt syncope metueremus. Imperaui igitur chirurgo, vt pannum lineum combustum vnâ cum bolo misceret, & oui albumine hæc excepta ad restringendum sanguinem apponeret, fascia deinde stricta superiniecta, quo sanguis trumbosus coalesceret. & ita restrictus est. Eo tamen tempore, vt ex mixtura sequenti quippiam sumeret subinde ad vires refocilandas, mandaui: $\mathcal{R}$ rob de ribes $\mathfrak{z}$ ij. rob ceras $\mathfrak{z}$ j β . manus Christi cum perlis $\mathfrak{z}$ j. misce. Manè, vt sanguinis missio fieret ad diuersionem; ne inflammatio quoque tum febris & spasmus ex dolore (qui transversim incisis neruis minùs fit, vt antea ostendimus) subsequerentur, vulnerato proposuimus: quam tamen noluit admittere. & idè, quia copiosè satis ex vulnere fluxerat, à detractione sanguinis abstinuimus. Reliquimus autem vsque ad tertium ferè diem topica, eo quòd fluxum sanguinis metueremus. Interim hunc syrupum præscripsi: $\mathcal{R}$. syr. bor. syr. ex infus. ros. de cichor. Nicoli cum rhab. ana $\mathfrak{z}$ β . aq. betonicæ, lupul., borag. ana $\mathfrak{z}$ j. misce. Chirurgus verò circa tertium diem non completum, restrictiuum sanguinis amouit, & amoto sanguine trumboso, digestiuum ex vitello oui & terebinthina confectum, imposuit, cum linamentis, iis priùs infusis in oleo hypericonis, quod

quod ipse confecerat ex floribus hyperici, chelidoniae maioris, rosarum; in fusis omnibus istis floribus in oleo & vino optimo, cui vermes terrestres immixti erant, & croci momentum. erat autem hoc oleum conuenientissimum partibus nervosis, tendonibus & ligamentis: nam hic tendones omnes trium digitorum transuersim incisi erant. Post adhibita linamenta, fasciâ ligauit, & loca circumiacentia, & totam manum vsque ad carpum & brachium eodem oleo inungebat, ad sedandum ingentem dolorem, qui aderat, ne spasmus fieret. Id autem bis in die renouabat; nempe hora septima matutina, & hora sexta vesperi. Sed cum ad quartum diem ab inflicto vulnere peruenisset, & sentiret in parte conuexa ipsius manus caliditatem quandam, loco digestiui, partes vicinas sed longiusculè à vulnere, vnguento populeonis oblinebat. Sed quia paulo post frigidiora hæc videbantur, & ideò vulneribus nervosis inimica, oleo rosaceo tantum ad tempus inunxit, paulo post calore cessante. Ita autem procedebat chirurgus: & impositis tentis seu linamentis tinctis in digestiui supra dicto & in oleo hypericonis, cum pecia linea emplastrum basiliconis vltimò apponebat, vulnere optimè deinde ligato. Quarto autem die libenter vulneratum purgasset cum manna aut cassia, sed ille id admittere noluit. ideò sumebat syrupum consuetum quotidie, & bis singulis diebus aluum deponebat. Sexto die cum decoct. senæ & rhabarb. eum purgauimus. Mansit autem in lecto vsque ad septimum diem, vtens tenui victu, & quiete. Post septimum, cum non ampliùs timeremus neque spasum neque febrem, aut inflammationem, vt è lecto surgeret, admisimus: & paulo crassiore diætâ tunc utebatur. Interim vt ab animi affectibus tum coitu ac motu corporeo abstineret, mandauimus. Primis autem diebus utebatur pomo assato, panatella ceruisiaria,

hor-

F

II

B.

hordeato , amygdalato ; & pro potu ceruisia tenuiori. Postea ad oua, pisces saxatiles, & deinde ad passerculos deuenimus. Vndecimo autem die, cum vulnus sordidum apparet, nec bene purgaretur, ad sorditiem intus hærentem, ne fieret putrefactio, lauatorium præscripsimus ex decocto florum rosmarini, rosarum, cum vino Rhenensi: idque manè: & abluto vulnere, reliqua superius dicta apponebantur per chirurgum. Cæterum quomodo vulnera putrida curentur, vide Galenum 3. method. cap. 6. Sub noctem tamen, ob dolorem, non lauimus vulnus. Duodecimo die iterum manè lauabamus: & sic, quantum ad lotionem, continuauimus per aliquot dies, ne sordidum vlcus fieret. Decimo tertio die cum iisdem chirurgus procedebat: quamuis super peciam loco emplastri basiliconis unguentum quoddam quod carnem implebat, confectum ex resina terebinthina & cera & oleo, imponebat: prius tamen digestiuo tum oleo hypericonis vulneri impositis. Decimo sexto die, qui erat 12. Maij, lignum quoddam adaptauimus in volâ manus ad modum compressionis seu compressæ (vt vocant,) vt oræ vulnerum melius adunarentur: sed quia hoc lignum 15 Maij sub noctem dolorem inferebat, puluillis, vt prius, chirurgus utebatur. Decimo quinto Maij cum caro ipsa in vulnere in volâ manus prope indicem paulo plus iusto excreceret, puluis aluminis vsti vt inspergeretur, nobis ac chirurgo vtile videbatur, quo caro altius excrescens deprimeretur. Decimosexto die idem factitatum est, & sequentibus diebus, donec caro illa subsideret. Decimosextimo Maij, cum vulnus in parte conuexa satis repurgatum videretur, & carne plus satis impletum, digestiuum tum emplastrum incarnatiuum chirurgus reliquit, ac solo oleo hypericonis infuso, emplastrum griseum cicatrizatiuum tum desiccans apposuit: & ita in parte conuexa procedebat,

174 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
bat, donec curatum fuit vulnus. At in parte conca-
ua manus, seu in vola ipsius adhuc processit cum
digestiuo & mundificatiuo; & oleo hypericonis
infuso, desuper ponendo emplastrum incarna-
tium. Decimo nono Maij ad maiorem exiccationem
tendonum & neruorum, & consolidationem,
vulneri in parte concaua manus puluerem aristo-
lochiae chirurgus (quod & mihi vtile videbatur)
insperfit, & reliqua more solito applicabat. Vigesi-
mo Maij in vola manus, quia caro iterum in vul-
nere plus iusto excresecbat & attollebatur, demum
pul. aluminis vsti ad tres dies inspersus est; reliqua
deinde admota. Vigesimo primo Maij pars con-
uexa erat inflata, vsque ad carpum ipsius manus:
sed hoc contigit quod coitu vsus esset, vt ipsemet
fatebatur, & motu corporeo, & videbatur inflatio
cedematosa. Postea igitur iungi mandauimus
oleo chamomillino partem conuexam. At chirur-
gus me nesciente inunxerat oleo chamomillino,
confecto ex floribus chamomillae Romanae: quod
cum paulo calidius sit altero, caliditas sentiebatur,
ita vt inflammationem manus metueremus. quare
iterum inunximus oleo rosato. At in vola manus,
quo ad vulnus ipsum, vt prius procedebat chirur-
gus. Die 25. Maij cum inflatio illa cedematosa in-
cresceret in parte conuexa, & digitos similiter oc-
cuparet, tum carpum ipsum, panno lineo intincto
in decoct. ros. bellidis, maioranae, rorismarini, agri-
moniae, centaurij (in vino Pictauiensi scilicet,) &
expresso fouere mandauimus, ad discutiendam in-
flationem cedematosam, tum ad membrum exic-
candum & roborandum, vt eo minus humores ad
membrum vulneratum & debile confluere. Po-
stea cum vulnus in vola manus intus sordidum
esset, ac cuniculatum, ita vt tendo putrefactus tan-
dem exiret, digestiuum & mundificatiuum, quo
adhuc utebatur chirurgus, visum fuit relinquere,

& vt prius abluto vulnere cum decocto fomenti
 suprascripti supradicta linamenta seu tentæ vn-
 guento apostolorum oblinatæ, & in oleo hyperico-
 nis immersæ imponerentur, ne ex tendonibus pu-
 trefactis fieret vlcus malignum vel fistula: digiti
 enim erant maximè inflati, & circa vulnus in parte
 concaua manus inflatio quoque spectabatur, &
 aderat dolor. & ita eiusmodi tentæ vnguento apo-
 stolorum oblinatæ putridos tendones iam consump-
 tos tandem extrahebant, naturâ etiam adiuuante.
 Vnguentum enim apostolicum dictum ad vulnera
 & vlcera difficilia & fistulas efficax est: consumit
 enim carnem mortuam, & consumptam restaurat;
 duram mollit, plagasque sanat. Et sic processit chi-
 rurgus, donec vulnus optimè à sorditie intus latent-
 te repurgatum esset; ac turundæ illæ vng. apostolo-
 rum linatæ, & oleo hypericonis immersæ tam diu
 imponebantur, donec loca excauata & cuniculata
 mundificata erant, & carne impleta. Postea fila-
 menta seu linamenta tantum vnguento linita, &
 oleo hypericonis immersa apponebantur: ac de-
 mum emplastrum incarnatiuum suprascriptum.
 Vigesimo septimo Maij, quia tendo digiti secundi
 multum eminebat, nudatus à carne & putrefactus,
 prius loto vulnere, pennâ excauatâ puluere centau-
 rij minoris repletâ, ipsum puluerem supra tendo-
 nem & neruum inspergi iussimus: hoc enim medi-
 camen valdè exiccatorium est, & mordacitatis ex-
 pers: quodque, si glutinatoriis & desiccatoriis mi-
 sceatur, vulnera tum vlcera maligna sanat: de cuius
 stirpis facultatibus plura vide apud Galenum 7.
 simpl. medic. & libellum Galeni ad Papiam scrip-
 tum de viribus centaurij, & lib. 3. historiarum
 Campegij historia 12. Puluere itaque centaurij
 insperso, deinde inditis linamentis cum vnguento
 apostolorum, & appposito emplastro, ita ad tres dies
 procedebamus. Sed tunc putrefacto tendone per se
 exeunte,

exeunte, puluerem prædictum reliquimus, & in locum vacuum tendonis iam ablati tentas vng. basili-
conis oblinitas imposuimus, superimponendo em-
plastrum incarnatiuum, additis puluillis in cavitare
manus, & adhibita decenti semper ligatura. Interim
semper loca circumstantia oleo hypericonis inun-
ximus. Postea ommissis puluillis, cum linamentis vn-
guento apostolorum oblinitis, & in oleo hyperico-
nis immerfis vulneris cavitati impositis, superinie-
cto semper emplastro superius dicto vsque ad septi-
mum diem Iunii chirurgus progressus est: donec
vulnere iam carne impleto prius satis deterfo, lina-
mentis deinde relictis sola vulneris ora parum
hiantia inungens vnguento apostolico, postremò
pro cicatrice inducenda apponens emplastrum gri-
scum cum pecia, tandem perfectè sanatus est.

SCHOLIA.

Differentia
vulnerum
partium ner-
vosarum.

De vulneribus nervorum, tendonum & syndesmorum,
id est, ligamentorum dicturi iam sumus. Sciendum autem
quòd vulnera nervosarum partium Anicenna lib. 4. sub
medicina, & Galeno lib. 6. methodi medendi, quandoque pun-
ctim, quandoque casim fiunt. Eadem interdum sine contusione,
interdum verò cum contusione accepta sunt. Ex puncturis au-
tem, quadam hiant, atque aperte sunt, quadam ceca atque
occluse manent, adeò ut earum ora sic conueniant, ut inter se
coeant, ut conspectum effugiant. Porro ex dissectionibus, hoc
est, iis quæ in nervosis partibus casim fiunt vulneribus, alia
per transversum, alia per longitudinem inflata sunt. Atque
ex harum utriusque, quadam fiunt sine amissione substantia
carneæ, quadam verò cum deperditione ipsius substantia car-
neæ, cute etiam, que interveniebat, divisa, adeò ut nervus nu-
dus appareat. Ad hæc nervi transversim vulnerati, quandoque
non ex toto, sed duntaxat ex parte dissecti, quandoque verò
soti præcisæ sunt (ut hic erant.) Atque in omnibus iis vulne-
rationibus, quandoque dolor ingens & inflammatio & con-
vulsio accidunt, quandoque verò non. Itaque ab iis nuper
commemoratis vulnarum differentiis, curationis indicationes
sumuntur.

sumuntur. Omnium eiusmodi vulnerationum causa sunt ea quae incidunt, pungunt ac penetrant, & contundunt, ut in superioribus (ubi scilicet de causis vulnerum in vniuersum disseruimus) ostensum est. Ceterum ex praecedentibus conspicuum euadit, quod nervus vulnerari non potest, quin cutis & caro solutionem continui, & vulnerationem etiam patiantur. Nervum conuulseratum esse testantur, dolor ingens, lesio sensus & motus, & si in loco nervoso vulnus acceptum est. Sed ab hoc potremo, coniecturalis solum nota desumitur. Nervis vulneratis, aut punctis, ex sentiendi quod obtinent, acuminis, inflammatio & dolor immodicus accidit. Quare & febres & conuulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium, ob nervorum cum cerebro commercium. Interim vero in aliis quoque particula affecta locis, inflammationes, & abscessus super ipsum nervum conuulseratum, quod cohaerant, solent accidere. Ita quidem iudicatur Galeno lib. 3. art. parua, ut in superioribus annotauimus: Si in vulneribus nervorum tumor apparuerit, & postea disparuerit, conuulsioni ac delirij periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus supersuenerunt, loquens Hippocrates lib. 5. aphor. in vniuersum omnes illos tumores damnat, qui de repente detumescent. Sed & ingens malum portendi ibidem asserit, cum vulneribus prauis (qualia sunt quae in capitis aut finibus musculorum & maxime nervosorum sunt) tumores omnino non aduincunt. Si in vulneribus (inquit) foris, & praua tumor non appareat, ingens malum. Sequenti quoque aphorismo, qui pars est antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes, prauis maxime vulneribus, cuiusmodi sunt ea, quae nervosis partibus illata sunt, supersuenerint, quicumque melles sunt, optimos esse; contrarios vero prauos. Molles (inquit) boni, crudi vero mali. Vbi crudum tumorem vocat durum atque venientem, qui oppositur molli. Ad haec, nervo per transversam vulnerato, sed non omnino dissecto, maior conuulsioni metus imperat, quam si totus praecisus esset: phlegmonis scilicet a desectis fieri, ad non seclat, communicata; ceterum conuulsione ab ipsis non seclat exitat. At si totus quidem nervus praecisus sit, metus praeterea nullus instat; nec periculum vllum inde sequetur: Mobilis tamen particula manebit, ut prius dictum est, cum de spasmo ageremus. Meminisse praeterea oportet, quod frigidum partium nervosarum vulneribus magis est moridax, quam illa quae car-

Causa.

Signa & indicia.

Que symptomata quae affectus ex nervorum vulnere oboriantur.

Tumor in vulnere nervorum.

Crudus tumor qui dicitur Hippocrati.

Ligamenta
vulnerata
valentissima
tolerant re-
media.

nes occupant. Nervosa ligamenta, sine copula, quos syndesmos vocant, cum simillimam habeant tendentibus speciem, valentissimorum remedium, Galeno 6. Therap. vim tolerant, quippe quod nec ad cerebrum pertingant, & sensu careant. Nam nervi omnes alij quidem ex ipso plane cerebro ortum habent, alij spinali interveniente medulla. Tendones quoque quoniam compositam ex nervo ligamentoq; substantiam habent, quantum nervus participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur: ceterum minus saltem, quam ipsi nervi, convulsionem accersunt. Syndesmos verò vulneratus, si is est, qui ab osse ad os pertinet, ac duorum ossium coniunctio est, & maxime sine periculo est, & ipsum quibuslibet seculoibus medicamentis curatur, nihil hominem offendens. Sin is fuerit, qui in musculum se inserit, quanto est nervo & tendone minus periculo opportunus, tanto utique, nisi ritè, hoc est, cautè & diligenter curetur, reliquis syndesmos magis terrere debet. Curatio vulnerum eiusmodi partium nervosarum communis est cum ea, quæ & vulneribus partium carnosarum accommodatur; hoc uno tamen excepto, quòd symptoma illis superueniens, nempe dolor, primo medici sollicitudinem (cum enim contrahat) ad se converterit: ita tamen, ut universales ac communes illa intentiones supra memorata, hæc pro se interim negligantur. He autem numero erant quatuor. Prima quidem, extrahere, quæ vulneris labris intercidunt, removere. Secunda, vulneris labra dissidentia committere. Tertia, commissa atque in unum coniuncta, servare. Quarta, particula læsa substantiam conservare. Ceterum quomodo has intentiones assequamur, ex diffarentiis iam supra enumeratis plane cognoscemus. Ergo à simpliciori exordium sumentes, de nervi punctura primum dicemus. In nervi puncti curatione, neque unionem moliri statim oportet, neque coacta, seu in unum coniuncta conservare: quin potius cuius quidem vulnus apertum, inglutinatamq; custodire. Itaque infixa duntaxat (si quæ nervus inhaerens) extrahenda, & particula ob læsa substantia servanda. Porro quæ ratione desixa euellenda sint, abundè in precedentibus ostendimus. Reliquum est igitur, ut quomodo læsa particula substantia servanda sit, & ab ingruentibus iniuriis vindicanda, aperiamus. Ceterum partem ipsius laborantis, hoc est, puncti nervi substantiam optimè servabis, si & dolori (qui ob exitum atque excellentem partem affecta sensum vehemensissi-

Curatio vul-
nerum parti-
um nervo-
sarum.

Ingenti dolo-
ri primum
succurren-
dum.

Puncti nervi
curatio.

In nervi
punctura
vulnus diu
apertum ser-
vandam est.

vntis excitari soles) sedulo ac maturè occurreris, pblegmonem fieri prohiberis. Quia duo ex necessitate (nisi obliteris) nervi puncturam consequuntur, & convulsionem subinde accersunt, ut in præcedentibus iam annotavimus. Ut autem gemitum hunc scopum assequaris, hoc est, dolorem, ac inflammationem prohibere possis, quatuor intentiones rursus tibi erunt diligenter observanda. Prima erit, recta vita institutio. Secunda, materia antecedentis subtractio, ne scilicet ratione doloris confertum ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à convulsione noxa vindicare. Quarta, dolorem sedare, & aruginosam saniem educere. Et hæc quidem punctura nervi propria est & maximè peculiaris. Aliæ verò tres, omnibus nervorum vulneribus sunt communes. Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Avicenna, ut cui nervus punctus est, vicium in extremo tenuissimum seruet, iuxta eam formam, quam superioris expressimus, dum in uniuersum de vulneribus tractaremus. Locus in quo cubabit ager, tepidus esse debet, ut Celsus nos admonuit. Lectulus verò mollis, ut Galenus & Avicenna placuit, esse debet. Sed & collocari quoque membrum, quod illam est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moveri enim & ambulare, nisi sanis alienum est. In quiete igitur ac lectulo molli hominem continere oportet. Ut autem secundam intentionem assequi possis, sequendum omnino est tibi Galeni consilium, qui lib. 6. meth. medendi iubet in nervi punctura corpus totum sanguinis missione inaniendum esse, utique si virtus robusta fuerit, & nihil aliud obliteris: & quamvis etiam nulla adset in corpore laborante sanguinis redundantia; corpore etiam plethorico non existente, hoc genus auxilij (ut antea diximus) plerumque desiderat. Caterum in hac per sanguinis missionem vacatione, seruanda semper erit locorum affinitas, ut frequenter admonuimus. Si verò vitiosis succis repletum corpus sit, protinus congruo medicamento illud purgabis. Lenis quoque frictio rectè adhibetur, sed his partibus, qua longius absunt à vulnere. De tercia indicatione abundè satis dictum est in præcedentibus, ubi de convulsione vulneribus superueniente tractauimus. Itaque si puncto nervo, vel quouis modo vulnerato, aut etiam concusso spasmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinus caput, collum atque uniuersam dorso spinam oleo liliorum vel communi calente fovebis. Porro si in partibus superioribus, ut

Symptomata
 nervi puncturam concomitantia.

Quatuor intentiones in
 curanda nervorum punctura obseruanda.

Viuendi ratio.

Materie antecedentis
 subtractio.

Sanguinis
 missio.

Purgatio.
 Frictio.

Convulsione
 præcaute.

manu vel brachio, id genus vulneris nervus acceperit, præter
iam commemoratas partes axillas quoque ubertim oleo calenti
delsivies. Si vero punctus aut quovis modo vulneratus nervus
ex iis sit, qui in crure habentur, bubones, siue inguina, pubes &
loca vicina, largo oleo statim erunt imbuenda. Tum per totam
spinam ad collum & caput vsque ascendendum. Sed & tendo-
nes & ligamenta ac loca ipsa vulnere ubius illato propinquas
eodem modo fovenda sunt, ut sexto lib. method. med. Galenus
facere nos edocuit. Caterùm nervorum vulneribus, sed maxi-
mè punctim inflisus, perperam à principio curatus, maxima
omnino inflammatio & putredo superuenit. Ergo cum nervi
vulnerati sic iam inflammatione tentantur, & putrescunt,
farinam hordeaceam aut fabaceam, aut potius eruinam in
aqua lixiva aut oxymelite vel syrupo acetoso decoctam, loco
phlegmone occupato, & putrescenti statim illinire oportet: non
autem triticeam farinam, aut eius generis cataplasmata, qua
particulam putrem efficiunt: imò verò neque aquam calidam
adhibebis. Hec enim tametsi reliquis inflammationibus, quas
phlegmonas appellamus, sit accommodatissima (ut qua eas
valde mitiget) vulneratis tamen nervis est infestissima. Ab
humectantibus namque & à calefacientibus medicinis putre-
do huiusmodi afflicta comparatur. Quòd si vehemens in-
flammatio cum maximo dolore infestauerit, eruinam farinam
aut fabaceam cum optima sapa, addito paucissimo aceto, deco-
ctam illinito; prius tamen parte affecta, oleo calido assatim per-
fusa. Tanta interdum ex eiusmodi puncturis & nervorum
vulneribus oboritur putrefactio, ut ferro cadenti, vel caustico
aliquo medicamento (cuiusmodi est ægyptiacum) eam adu-
tere cogamur. Halyabbas & Avicenna ad eiusmodi phlegmo-
nas & gangranas seu putredines emplastro ex metallicis &
aceto preparato utebantur, cuius compositio lib. 3. de compos.
medic. xxiij. yim, à Galeno sub hac verborum serie descripta
est: Cera pondo uncia sex, olei ℥ i x. mysi ℥ vi. chalcitidis de-
narij pondo unius, squama aris ℥ ij. st. thuris ℥ β. galbani ℥ j.
que liquari possunt, hoc est, cera & galbanum, liquefacta, me-
talicis in aceto acri prius accuratè tritis, superfunduntur. At
recentiores eo quod ex farina hordei, fabarum, orobi in lixivio
stillacicio (ut prius diximus) constat, utebantur. Avicenna
addit mel & acetum. Quod verò ad quartam intentionem
consequendam attinet, qua nervorum quidem punctura ma-

Si nervi vul-
nerati phleg-
mone occu-
pentur, aut
putrescant.

Aqua calens
vulneratis
nervis infe-
stissima.

Empl. ex me-
talicis ad
gangrenas &
putredines.

gia propria est, Galenus lib. 6. Methodi valdè multa pharmaca recenset ab ipso excogitata, & deorum quadam providentia (ut alibi testatur) inuenta. Quae vulnere imposita ad virumque mirè sunt comparata, tum ut dolorem mitigent, tum ut exitum sanies patefaciant. Tutius verò fuerit in nervis acu, aut paxillo, aut quopiam sali compunctis, praesertim si in alsum recessum vulnus, hoc est, punctura descenderit, & conspectum effugiat, cutim etiam in vulnere orificio aperire ac latius incidere, quo melius sanies effluat, & commodius ad profunditatem loci, medicamentorum vires perveniant. Porro alijs cultro rasorio, alijs verò cauterio cutem ipsam aperiendam esse, magis placet. Galenus in id genus puncturis orificium duabus in cutem sectionibus rectè dividere iubet lib. 3. de compos. medic. secundùm generis. Itaque nisi ora angustiorum eiusmodi puncturam aperiuntur, convulsionis periculum magis imminet: quippe quod obcecato ita cutis vulnere nihil à profundo extrorsum exiret. Facta autem crassa apertura, exicandum mox vulnus est, substantia aliqua tenuis, quae usque ad ima nervi offensi possit penetrare, ut lib. artis medicinalis Galenus nos admonuit. Cuius generis est oleum sabinum, praesertim vetus, quod tamquam vtilissimum ad praesentem curationem, lib. 6. method. & 3. de compos. med. secundùm generis, idem author deligit. Vitandum autem (consilio eiusdem) omnino est oleum crudum, quod à veteribus vel à μωραύωι duplici nomine Graecè dicitur; & quod denique vim habet adstringentis; cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit, & perspiratum prohibet. Praestat igitur nervos punctim ictos oleo tenui, adstrictione prorsus carente, perfundere; quale dulcissimum est, quod longè melius eris, si duo aut tres annos transegerit. Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamvis sit tenuissimum, aut aliud quodvis simile, ut est Iasminum (quod vocant) frigidum admonendum est, sed calens: frigidum namque praeterquam quod nervis aduersatur (ut quinto aphor. expressit Hippoc.) tenues quoque meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum verò digerit ac dilatat, doloresque magis demulcet. Si vehemens dolor laborantem excruciat, oleum ex vitellis ovorum commodè administratur. Ad eandem quoque intentionem in nervis punctim vulneratis, Galenus saepe usus est terebinthina resina, medicamento sanè in primis idoneo per

Doloris fe-
datio, & sa-
nici eductio.

Puncturæ
dilatio.

Oleum Sabinum.

Olea adstrin-
gentia vi-
tanda.

Frigidum
punctis ner-
vis aduersa-
tur.

Si dolor ve-
hemens
adeat.

Medicamenta
quibus vsus
est Galenus
in nervis
punctim vul-
neratis, lib.
6, meth.

Remedio-
rum per me-
thodum in-
ventionem
precedere
debere, dein
de hęc experi-
entia con-
firmari.

Auenczoar.

Emplastrum
Galeni.

se quidem pueris & mulieribus, & generaliter iis, qui molli
sunt carne; cum euphorbio verò emollita, in duris corporibus.
Non secus autem & propolis, non per se modo, verum etiam
cum euphorbio molliens, vsus est, & si nonnumquam duriora
contigerint, cum oleo quodam tenuiore. Quin (subiungit) &
sagapeno in duris corporibus sum vsus, utique cum oleo &
terebinthina id miscans. Sed & opopanace ad eundem modum,
quo & sagapeno. Mihi verò & lachryma Cyrenaica non in-
utilis fore videtur si quis emplastrum ex ea faciat: cuius modus
est, quod nos ex euphorbio composuimus. Veram (inquit) non-
dum id experientia, quemadmodum reliqua omnia, compro-
baturus. Quippe precedere oportet eam, qua à vera methode
proficiscitur, remediorum inuentionem; hinc verò experien-
tiam ad certiore[m] etiam fidem subscribere. Si quidem ex tali
methode etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque
lapidosum sit, sed omnino tenuium partium, ei cui neruus
vulneratus est, conducturum sperauimus: tantum eius (sul-
phuris inquam) tenui oleo miscentes, dum quod ex utrisque
mixtum erat, sordium haberet crassitudinem. In valentioribus
verò durioribusq[ue] corporibus etiam, si ad mellis crassitudinem
redigas, sic quoque iuueris. Nam id quoque comprobauimus
experientia est. Haecenus Galenus. Cuius sententiam approbat
Auenczoar, huiusq[ue] rei periculum se aliquando fecisse testatur.
Quae autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis ma-
ges conuenire videntur. Quare in sequentia ea referuamus.
Ceterum paucis quibusdam interiectis, refert Galenus se com-
posuisse emplastrum ex cera, resina terebinthina, pice, & eu-
phorbio, ad hanc intentionem longè optimum, quo & plurimi
sua aetate felici successu uterentur. Recipiebat autem ex cera
partem vnā, ex terebinthina & pice utriusque partis vnus
dimidium (sic ut quod ex utrisque conflaretur cere par esset)
ex euphorbio verò, cere partem duodecimam, etiam plus ali-
quando, ubi scilicet valentius est efficere in animo, licet quoque
enterim & plus sit, quod ex terebinthina & pice confit, quam
cera. Licet vtriusq[ue] alexum eorum tantum cere admiscere.
Quin etiam in penuria terebinthinae resina (qua vix apud
nos reperitur) abiesinam, Galeno etiam auctore, commodè
admiscebis. Emplastro verò aliquo ex prius memoratis appo-
sito, lanam mollem oleo calente maefactam supra decenter
alligabis. Igitur vsu summam atque vniuersim dicamus qua

in puncti nervi curatione observanda sunt, Galenum ita 6. lib. Therap. scribentem audiamus. Vulnerati nervi curatio, medicamenta postulat, qua & tepidum calorem excitent, & valenter (sine molestia tamen) desiccent: tum qua ex substantia sua natura & trahendi vim habeant, & tenuium sunt partium. Et rursus ibidem: In pharmacis autem huc omne consilium direxi, ut esset eorum facultas tum tenuis, tum modice excalfaciens, & qua admodum siccare citra dolorem possit: cum sola haec irabere ex profundo saniem, neque contracta neque demorsa particula possit. Porro cum per magna humorum corporum (ut alibi Galenus ait) sit differentia, tum in temperamentis, tum aetatum mutationibus, insuper visa studiis nulla ratione quoadque medicamentum omnibus convenire potest. Quamobrem duo in promptu habeto, alterum valentius, ex similibus genere confectum, alterum mitius; quae inuicem mixta, dum usus postulat, permulta inter haec iuxta mixtura quantitate committes. Vide reliqua apud Galenum. Nunc exemplum unum atque alterum adferamus, ut clarior emaneat curatio.

Gal. lib. 6. method.

Lib. 9. cap. 219.

OBSERVATIO XXXVIII.

De nervi punctura.

PAUPERCVLA quaedam mulier cum acu digitum minimum pupugisset, in manu, forte ex nervi punctura, quarto die ingens superuenit tumor, adeo ut tota manus phlegmone afficeretur (ob intensum dolorem) seu apostemate: sed non peruenit ad saniem, quia calor naturalis erat diminutus; & ideo mansit inflammatio quaedam oedematosa. Puncturae autem Laurentius Bruninck doctor chirurgiae, qui tunc accitus fuit, applicuit vng. de euphorbio, ex descript. Guidonis, etiam digitos inungendo: & inflationi apposuit vng. de cineribus solitum. quibus cessavit fluxus humorum. Interim apposuit emplastrum ex resolventibus & roborantibus. deinde vinum stypticum, cum sale: & bene habuit: sed multo melius postea, cum in decoctione vini coquerentur absinth. camomilla & sal: ac sic

pandem inflatio diminuta est: & tunc inunxit digitos cum vng. dialthææ, balneando manum cum iure intestinorum, & eam ponendo in bobus aut similibus animalibus recens madatis: & ita restituta fuit sanitati. Refert Amatus similem ferè historiam centur. 1. curat. 38. de punctura acus in digito, sic scribens. Anselmi illustris Comitis mater sexagenaria, quum fueret, pollicem acu prope vnguem pupugit. à punctura multum doluit, febricitabat, non quiescebat, adeò vt per duodecim dies parum aut nihil dormiret quiescente. Dolor in vniuerso hoc tempore continuò perduravit, ita intensus, vt parum abfuerit quin ex eo moreretur: ad quam cum accessissem, penitiùs locum animaduertens, inuenio in ipso pollice inter vtrumque articulum faniem genitam esse; quàm quum inueni, ilicò in loco secari iussi, faniemque pro membri quantitate fluere permisi. A sectione verò optimè manu oleo rosaceo completo inuncta, in ipsoque vulnere immisso linamento illito ex albo & luteo oui optimè contusis, & spleniis debitè applicatis, inter duas horas à doloribus libera fuit: & postea intra paucos dies sanitati restituta.

SCHOLIA.

PERICYLOSÆ admodum sunt eiusmodi punctura, vt Scholæ precedentibus quoque diximus, ob quas multi aliquando digitum, aliquando manum, aliquando verò & ipsam vitam amiserunt. Vnde Galenus hac sciens (vt patet lib. Artis medicinalis cap. 92.) doctè admodum & prudenter ad apertionem confugit, ne spasmi obturato vulnere, dum nihil expirat, subsequatur. Quomodo autem punctura nervi curetur, iam longius ex Gal. lib. 6. declaratur & scholio precedente proseguuntur sumes. Nam imprimis necesse est extrahere illud quod nervum laesit, siue id fuerit fructum acus, aculeus, vel spina, siue sagitta vel telum: deinde apponere linamentum inunctum cum vng. de euphorbio, cuius hac est descriptio: R. olei communis ad libitum, & impone lanam succidam, & modicum

dicum salis communis, ita ut in lib. j. olei ponantur ℥ ij. salis
 lumbricorum terræ. ad libitum, succi urtica ℥ vi. hac omnia
 bulliant vsque ad spissitudinem vel consumptionem succi, de-
 inde cola, & vsui serua. Postea ℞. olei prædicti ℥ iij. terebinth.
 lotæ, picis nautalis, resina pini, cera nota ana ℥ iij. omnia misce.
 & fiat ungu. deinde deponatur ab igne, & imponatur euphorbii
 puluerizati ℥ j. sulphuris puluerizati ℥ vi. fiat ungu. semper
 miscendo, donec frigeat. Si autem metus sit spasmi, dissoluatur
 modicum illius unguenti in aqua calida, & adde exiguum
 olei sinapis. erit præstantissimum. hoc unguento cum plagello
 vel linamento superposita immediate adhibeatur paruum fer-
 rum, calidum mediocriter, ut virtus unguenti penetret in
 profundum: ita ut vulnere atque quasi conquatur de aliqua
 vitione. & hoc unguento aperietur vulnus, & punctura, &
 per consequens humiditas arginosa poterit exire. & super
 illud linamentum vel plagellam (ut barbari vocant) aliud
 emplastrum paulo maius cum prædicto ungu. applicetur; & lo-
 cus circumferentialis inungatur oleo rosaceo calido, aut oleo
 lumbricorum: & pars superior potest defendi aliquo defensione.
 Si autem post tertium vel quartum ager peius se habeat, malo
 tendente ad apostema, tunc uti possemus emplastro ex farina
 fabarum cineribus cribratis, melle exiguo, & aceto incorpora-
 tis; & calidè super totum membrum appositum; prius tamen
 emplastro de euphorbio adhibito, cum unctionibus prius per-
 actis. Aliud ungu. de Euphorbio, quod à Guidone ponitur: ℞.
 cera, resina, picis ana quart. j. euphorbii ℥ j. terebinth. olei com-
 munit ana ℥ si. misce; & secundum artem fiat unguentum.

Aliud ungu. de
 euphorbio, ex
 Guidone.

OBSERVATIO XXXIX.

De vulnere in iunctura & loco nervoso facto, phlegmo-
 ne accedente; unde humidum quid extillabat.

VVLNVS quod in iunctura erat perperam cu-
 ratum ab imperito quodam tonsore potius
 quam chirurgo, humidum quid (quod Glaram vo-
 cant, & falso aquam iuncturarum, ut alibi diximus)
 extillabat: quod cum curari non posset, tandem hoc
 unguentum contulit: ℞. terebinthinae lotæ in aqua
 saluæ ℥ si. mellis communis vel rosacei, ut libet,

M m 5

℥ iij.

186 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
 ℥ iij. farinæ hordei ℥ ij. aloës Succotrinæ ℥ iij. fiat
 vnguentum. Sed & M. Iohannes Candetus chirurgus
 hoc sequenti utebatur vnguento in similibus
 accidentibus: ℞. farinæ seminis lini, farinæ hordei,
 orobi ana p. æ. mellis q. s. ad incorporandas prædi-
 ctas farinas supra ignem ad spissitudinem pultis:
 deinde cùm frigidum euaserit, adde pul. thuris,
 myrrhæ ana ℥ β. confice ad modum vnguenti.

SCHOLIA.

LIQVOREM hunc, quem aliàs *ixm* eg. appellauimus, à
 nostratibus chirurgis ineptissimo vocabulo aquam arti-
 culorum vocari, olim diximus lib. 4. obs. & curas. medic. no-
 strarum, obs. 4. in qua & consorum nostrorum errorem
 ostendimus. Sed iis omisis, nunc ad nervos vulneratos acceda-
 mus, qui cùm punctim, ac casim, & deinde per transuersum
 vulnerari possint, de punctura paulo antè eum nervus punctus
 diximus, nunc de nervi casim vulneratis agamus, deinde de iis
 qui per transuersum cæsi sunt, cuius quoque exemplum supe-
 rius posuimus. Si igitur nervus non punctim, sed planè casim
 vulneratus fuerit, diligenter considerandum est, quo pacto
 vulneratio facta sit: utrum ne per transuersum nervum, an
 secundum longitudinem eius: tum verò quantum interue-
 nientis seu præsentis cutis diuisum sit. Ad hæc spectandum
 etiam est, num totus nervus dissectus sit, an non ex toto præci-
 sus. Eiusmodi namque vulnerum differentia, curandi ratio-
 nem non parum etiam variat, ut ex sequentibus euadet manife-
 stum. Itaque si cutis, quæ interueniebat scisso, non satis patent,
 ampliori diuisione aperienda est, ut iam in præcedentibus ad-
 monuimus. Proponatur igitur primùm satis esse cutis aper-
 tum, non ita tamen hiare vulnus, ut nervus ipse incisus sensui
 nudus adhuc appareat. Sanè huiusmodi nervi scissura, siue
 per directum, siue per transuersum facta diuisio sit, vltra
 communes tres iam dictas intentiones in punctura qualicumq;
 obseruandas, tres adhuc alios scopos, siue intentiones habet. Pri-
 ma est, ut in loco vulneris magis declinè turunda aliqua molli
 & suavis blandè imponatur: Secunda, ut aliquod medica-
 mentum anodynum seu mitigatorium, & (ut vocant) incar-
 natiuum nervi dicatur, vulnere superponatur: Tertia, ut læ-

De nervi
 casim vulne-
 ratis.

Hypothesis.

Tres inten-
 siones parti-
 culares.

ua mollis succida, vel oleo calente delibuta, desuper blandè alligetur. Ergo non ita exactè vulneris ora committenda sunt, & glutinanda. quin emissarium aliquod relinquantur, quo collata sanies effluere possit. Hæc enim si in profundo reuincatur, nervus putrefactionem ac corruptionem inducet, atque ita etiam consulsionem inuadet. Eam ob rem profuerit (primis saltem diebus) turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, cui luteo & croci momento illitam, loco vulneris (ut dictum est) decliuiori melliter immittere, donec nullum amplius phlegmones aut consulsionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, easim non punctim acceptis, expeditissimum apprimet, & idoneum esse creditur, quod unguentum ex vermibus vulgo nuncupatur. Recipit autem centaureæ minoris, lingue canis, lanceolata (qua plantago est maior) pilosella, consolidate maioris & minoris ana m. j. vermium terrestrium (quos lumbricos appellamus) lib. ß. olei communis lib. j. vini lib. j. ß. subigantur simul; & ita septem diebus nutriantur, seu (ut loquuntur) fermententur. Deinde illis addantur sepi arietis à pelliculis emundati lib. j. picis nigre, resina ana quart. j. gummi ammoniaci galbani, opopanax in aceto dissolutorum ana z v. simul omnia moderato igne decoquantur vsque ad vini & acetæ consumptionem, & colentur. Vbi verò hac penè refrixerint, adde terebinth. quart. ß. thuris, mastiches, sarcocolla ana z iij. croci z ij. spatula agitentur in mortario, & fiat unguentum. Porro longè alia multa medicamenta, paratu etiam faciliora, hisce neruorum diuisionibus valdè accommodata, referuntur à Galeno lib. 3. de compos. medic. secundum genera. & 6. methodi medendi. Cuiusmodi est, quod ex oxymelite & fabarum farina, vel eruorum, vel lilij, vel ciceris, vel lupinorum amaror. vel hordeacea farina cataplasma conficitur: item pix liquida, fermento temperata, atque vulnere imposita. Eruorum quoque aut alia ex predictis farina, fermento permixta. Item & interim fermentum ipsum solum. Quin etiam oxelaon solum quod caleat, modo acetum abundè acris & vetustum sit. Propolis quoque recens liquida & pinguis vulnere imposita sepe presidio fuit; interim quidem per se, interim fermento commixta. His itaque presidijs ad neruorum vulnera, tam in agris quam in urbibus felici successu Galenus sepe usus est, non solum in his quos iam phlegmons prehenderat, sed etiam, ut refert,

Turunda.

Vnguentum
ex vermibus.

Cataplasma.

Pix liquida.

Oxelaum.

Propolis.

Qualia in vni-
uersum me-
dicamenta ef-
ficere debeant,
neruorum
vulneribus
et inmoda.

Lana mollis
succida.

De neruo per
transuersum
ciso.

refert, protinus ab initio. In summa, oportet medicamenta omnia, qua nervorum vulneribus tam casim quam punctim inflicti, ex usu futura sunt, ea pollere facultate, que et modice calfacere, id est, tepidum calorem, et veluti ex sole suauem excitare, et valenter, citra dolorem tamen, siccare possit: tum ea quoque esse substantie nature, que ex alto sanient atque humores educere, ac digerere valeant. Atque ex iis minus molesta esse consueverunt, qua liquida sunt, ut Galenus etiam annotauit lib. 3. de compos. med. secundum genera. Super eiusmodi vero medicamenta lana mollis succida, vel oleo calenti resperfa, apponenda est, et leniter obstruenda. Ceterum quoniam frigus tum omnibus, tum vero maxime nervorum vulneribus infestissimum est, plurimum conferet lanam ipsam superpositam permanere calidam, siue oleo tantum, siue oxelao quoque imbuta fuerit: sicut hoc, si alia lana sicca vellera, aut panni calidi subinde mutati, extrinsecus circumponantur, et eger intra tertium, si modo hiems fuerit, ad quintum vsque vel septimum morbi diem sese contineat. Nam si eo vsque phlegmons non tentetur, vacetque prorsus dolore, et nullam sentiat tensionem, in posterum (inquit Galenus lib. 3. de rat. et vrb.) tutus erit. Atque hec de neruo casim vulnerato in vniuersum ac generaliter dicta sunt, siue per transuersum, siue per directum vel per longitudinem neruus diuisus sit. Quae vero sequuntur, peculiariter de neruo per transuersum vulnerato dicuntur. Si itaque neruus per transuersum vulneratus sit, non tamen ex toto precisus, maior conuulsiois metus impendet, inflammatione scilicet (ut supra diximus) a dissectis fibris ad integras, et non sectas succedente: ceterum conuulsione ab ipsis non sectis excitata. Huic itaque memoratis prius auxiliis quam citissime occurrendum est. Ergo in quiete omnino et strato molliissimo continendus aeger est, plurimumque oleo assatum, et assidue inguina, spina, axille, collum et caput persundendum. Ceterum in hoc vulnere largius sanguis mittendus est, et victus tenuior adhibendus, quam in neruo per directum inciso. Quod si conuulsio iam superuenerit, et nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, reliqua fibra, que integri remanserant, praecidi debent. Si enim totus neruus precisus sit, nullum quidem praeterit (ut Gal. inquit 6. Methodi) conuulsio- nis periculum sequitur, debilis tamen particula manebit. Verum lesio, quam mors, potius optanda, ut idem inquit 12.

Therap.

Therap. Hoc pacto quibusdam in priore infernaq; femoris parte per transversum percussis, reliquum tendonis amputavit Galenus (lib. 3. *επι τῷ ὀστέῳ*) ut tuta illi esset curatio. Porro si transversa hac diuisio, tam insigniter alta in musculo facta sit, ut deligatura nihil prodesse possit, non dubitabitur musculi distantes inuicem partes (praesertim si vulnus recens fuerit) futurae altioribus contrahere: cura tamen semper adhibita, ne ab acu nervus, vel tendo compungatur. Carnosa namque ipsa musculorum pars, dum acu sinitur, periculo vacat: nervi vero aut tendines, non mediocri periculo consuntur. Horum quidem omnium Galenus nobis autor fuit lib. 3. de compos. medic. secundum genera ad hunc modum scribens: *Contemplatus* (inquit) gladiatorem quemdam ex his quos equites nominant, transversam diuisionem in priore ac inferiore femoris parte habentem, tamq; satis altam, tum vulneris labrum intusius, sursum alterum reuulsam, infra alterum quasi ad patellam attractum, non dubitavi distantes inuicem musculorum partes futuras contrahere, curatione illa, quae Graecè à latitudine *επι τῷ ὀστέῳ* dicitur, neglecta. Itaque veritas tendines ipsos consuere, denudatis prius illis, sic alioribus futuris vsus sum, haud ignarus carnosam ipsam musculorum partem periculo vacare, tendines vero non item; quamquam hoc nullam ex meis praeceptoribus facientem viderim. Has autem futuras in eiusmodi vulnere, idè non superficie tenues, sed aliis moliri conuenit, ne quae in imo sunt, inconglutinata debiscant. Reliqua vero, quae ad vulneris curationem attinent, hic quoque sunt eadem, etiam si toties nervus praesens sit. In solo itaque per transversum accepto vulnere, eodemq; insigniter alto, cum deligatura nihil prodesse possit, ex sola futura curatio absoluitur. Etenim in vulneribus iuxta membri longitudinem factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit Galeno. Caterum futura decenter facta, consutum vulnus fovendum erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint: ac supra puluere aliquis qui futuram contineat, aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum & contritorum portionem, si lubet, adicies. Quidam enim memoria prodiderunt, eiusmodi terra intestina (scilicet lumbricos) contrita, nervusq; diuisis imposta, proinus morum in modum prodesse: ut lib. de simplic. med. facule. 11. Galenus refert. Sunt qui & centaurium asafœtici & contritum etiam

Historia de gladiatore in femore vulnerato.

Cur futurae alte esse debeant.

Lumbrici in rosaceo decocti.

Centaurium.

etiam inspergunt, ut in Nicolao Iohanne vulnerato superius nos fieri mandauimus. Medicamen enim est admodum asiccatorius, mordacitatis expertus: & si glutinatorius & deficcatorius misceatur, ulcera maligna & cacoëthe sanare creditur.

Quin & ipsius herbe recentis illius magna ulcera glutinantur; vetusita quoque & que ad cicatricem agrè perducuntur, eodem modo cicatrice obducuntur, Galeno lib. 7. de simpli. med. facultatibus. Refert Dioscorides, & quodam in loco

Radix centaurei minoris.

Nerul cæsim vulnerati & nudati curatio.

Nudatus neruus vehementem vim medicamentorum ferre non potest.

Medicamentum ex pompholyge.

Emplastrum ex melle.

Neruo denudato nihil acre admodum.

centaureio maiori decoquantur. Eidem quoque centaurei minoris radix recens, aut arida, antè madefacta, vulnera cõglutinat & coniungit. Sed iam tempestiuum est, ut de nudato neruo dicamus. Nudato neruo, omnis curationis consilium huic tibi dirigendum est: proinde si neruus non punctus, sed plane cæsim vulneratus fuerit, cute etiam que interueniebat dirisa, adè ut nudus appareat, nullum iam supra commemoratorum que ex euphorbio, ac similiter acribus emplastri specie fuerit applicabu: neruus namque nudatus vehementem ipsorum vim ferre

nequit, ita ut cum interposita cutis erat, eam ferre poterat. Optime igitur eo casu fieris, si calcem & pompholygem ac metalla omnia, resinas quoque, olea, mel, & ceram, que eiusmodi medicamentis, nudato neruo, ac diuiso apprimè idonea, miscenda sunt, elueris; quo scilicet citra rosionem vllam sint

siccatura Quippe medicamentis omnibus (ut Galenus inquit) qua laueris, acris, mordensq; humor eluenda detrahitur. Tunc igitur præstantissimus eris, calcem astatu tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri & dulcissima sapius elotam, & exiccitam, plurimo optimoq; rosaceo admixtam apponere. Congruit & hoc casu medicamentum quod ex pompholyge (ut dictum est) elota fit; largiore itidem, ac probatissimo

rosaceo salis omnino experte, solutū liquatumve. Salubre quoque medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur. Solui verò & id rosaceo oportet, quod tum

reliquis conditionibus sit optimum, tum salis omnino experte, ut scilicet minimè cum rosione siccet. Nihil enim acre (ut diximus) nudato neruo (que pars est suapte naturà sensu vegetissima) unquam admodum est. Si verò rebus sit, qui

vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, etiam valentioribus remediis nonnullis usi; ut pastillis seu trochiscis à Polyda autore nominatis,

supra

sapa calida solutis, & in linamentum illius. Id autem vel imprimis (inquit Galenus lib. 6. Methodi) semper habendum cure est, ne quid ex iis, qua vulnus contingit frigidum sit: quandoquidem ipsa laborans particula & sensilis maximè est, & principium corporis partium primati (nempe cerebro) continua, & temperamento suo frigida. Quorum omnium occasione & ex facili à frigido offenditur, & suam offensam cerebro impertit. Ad iam dicti verò pastilli usum propè etiam accedit & usus medicamenti illius quod dicitur *zadmirus* Galeno nominatur, vulgo autem diapalma. Hoc ergo medicamine, si trochiscos Polyida ad manum non habemus, vti tuto poterimus. Polyida autem s. lib. de compos. medic. miscella requirenda; cuius si copia non est, Andronis vel Pasionis sumendus erit pastillus. Ceterum vulnus eiusmodi oleo persundendum non est, praesertim cum nunc memoratis pastillis curatio suscipitur. Nam oleum illorum viribus aduersatur, & sordidum vlcus reddit. Neque enim parum interest (inquit Galenus) nudo neruo oleum, an per interpositam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere sanies est, molli lana specillo circumuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expressa. Quod si omnia bene atque ex animi sententia succedant, etiam vino dulci non acri & mordaci, vulnus commodè poterit madefacere. Eo autem iam penè ad cicatricem ducto, etiam vile fuerit album, tenue, & quod Graci oligôphorum vocant. Aquæ verò usum, ob causam superius adductam, sicuti & relaxans castaplastra, semper in neruo nudato deuitabis. Blandè etiam ac suauster vulnus (si necessitas urget) detergetis, unguento ex veribus facto, vel aliquo alio deterfitorio medicamento, quod recipiat mel probatissimum, terebinthinam & farinam hordei, aut fabarum, vel alio ex iis qua in antidotario habentur apud Guidonem. Nonnulli pro comperto habent, quòd si dissecti nervi capita, seu extremitates candente ferro, carne vitata,

Nihil frigidum sudato neruo admouendum.

Diapalma.

Oleum nudato neruo & vulnerato non esse admouendum.

Sanies quibus abluenda.

Aqua nudato neruo aduersatur.

Candens ferrum.

OBSERVATIO XL.

De nervi contusione.

CVIDAM, cui nervus contritus erat ac attritus, cum levi contusione carnis, cataplasma quod ex fabarum farina, tum melle ac aceto constabat, egregiè profuit. quemadmodum etiam illi qui fuste, & alii quoque qui stipite læsus erat, vrisque pix cum oleo lumbricorum profuit; quemadmodum & alteri sulphur cum oleo lumbricorum auxilio fuit. At in punctura nervi obæcata, muscus qui crescit supra lapides, cum sulphure mixtus, vino & aceto supra regulam ignitam irroratis & appositis, mirabiliter dolorem sedavit, ac etiam materiam in nervo collectam resoluit. quemadmodum oleum terebinthinæ cum sale aliquantulum bullitum, puncturæ cum tumefactione profuit. At alio istis diebus, cui nervus contusus erat, citra cutis læsionem, oleum irinum solum inunctum profuit.

SCHOLI A.

Nervorum contusio promiscua habet cum ecchymosi, tum generationis tum curationis rationem.

Sic cum nervo cutis contusa sit.

DE nervorum contusione hæc pauca adiciamus. Nervorum contusionem promiscuam cum ecchymosi, seu carnis contusione habere generationem, facile nobis insinuat similis vrisque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus & adstringentibus medicamentis utebamur; hic vero etiam siccantibus & adstringentibus nobis utendum est, præsertim dum cutis una cum nervo contusa exulcerataq; est. Si vero absque cutis simili affectu nervus quidem contusus est, huic auxilia, quibus evocandi, ac digerendi facultas insit, adferenda sunt. Contuso igitur nervo, si cutis simul contandatur, & ulceretur, fabarum lomentum oxymelite diluatum, aut si magis siccare voles, ervinam farinam cum sapa & modico aceto illines. Quod si amplius adhuc siccare desideras, iridem quoque Illyricam, vel eam quam vulgo Florentinam vocant; immittes. Recentiores in hoc affectu per initia rosaceum cum oui candido

alio liquore admovent, & mitigato dolore laborantem particulam fouent vino tepéfácto, quod crasse fit substantiæ & adstrictionis particeps. At si vnâ cum contusione dolor infestet, picem liquidam cataplasmati è farina fabarum adicies, & vbi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi autem corporis curatio eadem est cum ea quam paulo antè docuimus. Verùm si neruus quidem contusus sit, cutis verò nihil quod sensui apparet, à natura recesserit, oleo calente discussorio, quale anethinum est & rutaceum, irinum quoque & amaracium, continuè locum irigabis, persundèrve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curam prædictis similem adhibebis. Porro si neruus totus sit præcisus, melius prætereà nullies (vt paulo antè diximus) inistat. nullum enim inde periculum sequi potest. Membrum tamen ea parte debile efficietur; præsertim si dissectus neruus insignis magnitudinis fuerit. Curatio verò eius communis est cum eâ que aliorum est vulnerum.

Si dolor vnâ cum contusione infestet.

Si neruus contusus est, cutis verò nequaquam.

Si neruus totus sit præcisus.

OBSERVATIO XLI.

De cruce ferra ablato.

CVM cuidam viro crus ferrâ in Nosocomio Delphensi auferretur, sanguine constricto vt decet, primo apparatu cum restrictiua amouerentur, caro cum osse ferra ablata cœqualis existebat; idque signum fuit, illum euasurum, atque ita huic quoque euenit. Hoc enim à chirurgo in Nosocomio Delphensi obseruatum est experientiâ, tales plerumque à morte euadere. At vbi caro sursum attracta fuerit, osse denudato, tales plerumque non ita possunt commoriantur. Theodorus chirurgus in eodem Nosocomio Delphensi sese quoque sapius experimentum fecisse; oleum camphoræ per se ossa corrupta eximere, dicebat: quod ego nondum expertus sum. at author Razi, Auicenna & Galeno, si peucedani radix subtiliter puluerisata ossis cortici superimissa fuerit, eandem eleuat & incarnat. Sed & emplastrum ex radice vitis albæ cum vino ossi admotum, eiusdem fragmenta extrahit, Dioscoride idem sentiente.

N u

SCHO

SCHOLIA.

CVM haec in parte sana cruris fiunt, qua ferra subinde esthiomeno affectum auferri cogitur crux, aut aliud membrum, ad ossum vulnera pertinere videntur. Traiecta igitur vulnerum carnosae substantiae, venarum, arteriarum, & nervosarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus ossium nobis agendum superest. Caterum tamen si omnis continuitatis seu unionis solutio in osse, Galeno sexto methodi medendi & passim alibi Graece proprio nomine *catagma*, (quod Latinis est *fractura*) dicatur; recentiores tamen eum medicum chirurgi *fracturam* vocare consueverunt, solum eam ossis disuisionem, quae sine incisione, à violentia quadam, ut rupitura extrinsecus accidente, fit, de qua in sequentibus latius dicetur. **Vulnus ossis.** Vulnus verò ossis appellare solent, praecisionem, ense, aut quopiam alio simili incidente, vel in profundum penetrante factam, de qua in praesentiarum dicere statuimus. Huiusmodi autem praecisio quandoque (ut nunc loquuntur) est totalis, quandoque partialis. Caterum cum os ipsum vulnerari non possit, quin caro & vena & alia superiacentes particulae etiam vulnerentur, saepenumero ex ossium vulnere pessima quadam symptomata excitantur: nempe profusus sanguinis, dolor vehemens, convulsio & syncope; à quibus agendorum etiam indicationes sumendae sunt. Porro cum nota vulnerum ossium, sensui sint satis conspicuae, his praetermissis iudicia seu praesagia subiiciemus, quae tam ab ipsis veteribus quam recentioribus scriptis mandata sunt. Itaque iudicat Galenus lib. artis medic. & rursum 3. & 6. method. medendi, quòd ossis scilicet semel partium continuitas numquam postea adamussim & per se instaurari potest: praesertim verò in iuuenibus & adolescentibus & viris, multoq; minus adhuc in senibus. Potest namque os illud tantum unionem per se & sine alterius ope recipere, atque in idem adamussim coalescere, quod abundè molle est; cuiusmodi conspicitur in pueris. Aliorum tamen ope, ut substantia cuiusdam interuentu, seu glutino quadam, ossa ipsa quantumvis etiam dura siccaque sint, concresecunt glutinanti urve. Vocant autem glutinum hoc, seu substantiam illam interuenientem, cuius beneficio separata ossis particulae inter sese agglutinantur colliganturq;, Graeco vocabulo *poron sarcoiden*, id est, *callum carnosum*. Huius prognostici ratio superius adducta est,

Fractura
quid.

Vulnus ossis.

Ex ossium
vulnere pra-
ua oborun-
tur sympto-
mata.

Iudicia.

Puerorum
ossa diuina per
se coalescunt.

7

11

6

est, ubi de iudiciis vulnerum in vniuersum agebatur. Hippo-
cratis oraculum est lib. 7. aphorismorum, casum prauum esse,
osse nudato, carnem circumstantem videri ab erysipelate appre-
hensam. In ossis, inquit, exutione, hoc est, nudatione, erysipelas
malum. Sed hic casus (vt ait Galenus in Commentario) ossifica-
ta patientibus raro superuenit. Ad hec frigidum nudatis ossi-
bus, eiusdem Hippocratis testimonio, est infestissimum; partes
enim sunt exanguis, ac à natura sua frigidiores. Quæcunque
autem tales in animalibus partes sunt, citius ac magis à frigi-
do offenduntur, vt lib. 5. aphorismorum Gal annotauit, com-
mentario decimo octauo. Si magna ossa, veluti est os quod pro-
pria brachium & humerus dicitur, vulgo autem os adiutorij
& virumque focile, siue os tibia, maius inquam, & minus
(illud eneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præcisa sint, idèd
vt medulla egrediatur, vulnus tale periculosum admodum est,
& magna ex parte membrum, quod ita præcisum est, emori-
tur. In tam insigni namque incisione, nerui, vene & arterie
maiores, que vitam, sensum, atque alimentum parvule iam
sic affecta prius ministrabant, omnino præcinduntur. Quam-
quam non desuerint aliqui, qui Auicennam per præram intelli-
gentes, ausi sint oppositum planè asserere. Inquit autem ad
hunc modum Auicennas lib. 4. Et quod dicitur de incisione
medulla, quod interficit, est intentio in qua nulla est utilitas.
Habet enim medulla lenitatem & viscositatem, & non inci-
ditur. Quod dictum sic accipiendum est, quod nullus vquam
interiit ob præcisionem medulla ossium, quamquam membrum
sic percussum tandem contabescat & emoriatur, ob eam scilicet
quam nuper adduximus causam. Cum verò dicit, medullam
non incidi, hoc intelligendum cum os frangitur, non autem
cum totum excinditur. Quis enim addubitat, cum os totum
præcidiatur, & medullam quoque simul præcindi posse? Cata-
strum summopere cauendum est, ne aliquid ossis vulnerati su-
bitò, ac magna vi extrahatur. Nam si ita fit, vix à fistula,
convulsione, delirio, & febre laborans tutus erit, vt Auicennas
nos commouit lib. 4. sue medicinæ. Proinde satius est, extra-
henda ad tempus relinquere, & medicamento aliquo attra-
ctoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quam sic ea
subitò & magna violentia eximere, vt supra etiam monui-
mus, cum de telis è corpore extrahendis ageremus. At nunc ad
curacionem vulneratorum ossium accedamus. In curandis

Erysipelas ta
ossis nuda-
tione.

Nudata ossa
à frigid
maximè
offenduntur.

Magnorum
ossium præci-
sio, cum exitu
medullæ, pe-
riculosa ad-
modum est.

Ossis vulnera-
ti fistula
nec subitò,
nec magna vi
euellenda.

Curatio vul-
neratorum
osium.

Quatuor sco-
pi in curatio-
ne vulneris
osium obser-
uari.

Primus
scopus.

Secundus
scopus.

osium vulneribus, sicuti est in fracturis, atque aliarum par-
tium soluta continuitate, finis seu scopus saltem primus ac ge-
neralis, unus est, nempe unio. Quod si is per affectarum
partium siccitatem (ut paulo ante diximus) perfici non possit,
restat alter, ut alterius scilicet cuiusdam interuentu dissiden-
tes ossis vulnerati partes glutinentur. Ut autem finem huius
secundum possis assequi, quatuor alij scopi tibi proponuntur
obseruandi, suo ordine exequendi. Primus est, ut vis qua infixi
sunt, & osium frustulis (si qua sint) exemptis, partes inui-
cem distantes in unum adducantur, & ut commissa iam sese
coniuncta maneant, vulnus in carne acceptum, suturis altio-
ribus, ac validioribus contrahendum est. Secundus est, ut pra-
sidia, quibus huic affectui rursus mederi possis, prudenter deligas.
Tertius, ut deligaturae modus decens adhibeatur, nempe talis,
ut omnimode vulnus tractari ac curari possit, citra omnimo-
dam eius ipsius deligaturae remissionem & ademptionem.
Quartus, ut postquam à phlegmone iam tuta esse videbitur
laborans particula, vicibus poro gignendo apertissimus instituatur.
Ceterum, quomodo primus scopus attingi possit, iam in
sermone vniuersali de vulneribus superius dictum est. Quod
autem eiusmodi sutura in carnosissimis partibus facta, in proposito
affectu sint ex vitiis, hinc manifestum euadit, quoniam disjunctas
vulneris partes in unum adducunt, adductas verò con-
iunctasq; haud amplius dissidere patiuntur, ac praeter haec, par-
tis substantiam tenent; prohibentq; ne circumfluentis aëris plagam tenuem subin-
tret, & os ipsum alteret, ipsiq; noxam inferat; quod magno-
pere vitandum est. Atque haec omnia in proposito casu sunt
utilissima. Permittendum igitur, ut vulnus mox carne im-
pleatur: atque caro ipsa medicamentis exiccatoriâ facultate
præditis, ita obduranda est, ut tandem callosa fiat, & poros
signatur. Itaque si aliquid ex ipsius ossis substantia deperierit,
eiusmodi cautus ad unguem impleri non potest, sed in sanabi-
lis remanebit, ut lib. 3. method. medendi Galenus nobis est au-
thor. Secundum autem scopum hoc modo assequeris. Sutura
decenter facta, turundam in locum vulneris decliuorem im-
ponito, ut per hoc emissarium ossis frustula (si ad sint) vel san-
guis aut purulenta colluuias educi & expurgari possit. Sed &
puluerem suturarum (ut vocant) conseruatium; superpo-
nito, quem primis diebus cum olei candido liquore remiscebis.

Postea

Postea verò agglutinatorium commune ex puluere illo quo omnes passim vtuntur, terebintina permixtum, ita vt in vnum corpus coeant, super accommodato, vel aliquod aliud simile, ex iis quæ incarnatiua vocant, prout res exposulabit. Ergo turundulam melle rosaceo, quod puluerem glutinatorium ex myrrha exceperis, illam, indito. Myrrha enim, Aui-cenne, carne nudata ossa vestit, & operit. Itaque si os exutum nudatumve appareat, predicto puluere, & linamentis ex optimis pannonum laciniis confectis, ipsum operito munivove. Deinde emplastrum vel stupas aut pannos lineos vino calente delibutos superapplicato. Caterùm, tertius scopus in curando osium vulnere propositus, ita absoluetur. Cùm os totam præcisum est, facta imprimis (vt dictum est) sutura, totum membrum, vt Rhazes precepit, excepto vulnere, duplici panno ebvoluito. Pannos autem eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequentibus verò vino calido, tum austero, tum nigro, imbuo: & fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & figuram deligato. Ea enim longitudine fascia ipsa esse debet, quam vulnerate parvis conformatio desiderat. Vt autem conueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta frenum laborantis particula incipiat. Post hac, facta ad superiorem partem circumuolutione, vbi propè vulnus ventum erit, fasciam ex aduerso plage circumducto; atque eam versus corpus, non comprehenso vulnere, quousque satius erit, dispensato. Mox fasciam vertendo, eam supernè deorsum ducis o. Atque vbi iam ad locum vulneris eam deduxeris, in partem vulneris oppositam, supra priorem aliam circumuolutionem, circumductus iniicito, eosq; ita dispensato, vt ibi vnde initium accepit deligatura, terminetur, & vulnus minimè coopertum remaneat. Porro, fascia sic reuoluta extrema acu ibidem erune assuenda. Deinde ferula dua vel tres (si vulnus in artubus acceptum est) leues ac polita, membri lasa figura ac magnitudini accommodata, iniicientur, quæ lasam partem ita fulciant, vt vulnus minimè contegant. Has autem fascias deligabis, nec prius solues, quàm vulnus percuratum fuerit, nisi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio ad id nos compellat. Quibus quidem symptomatis, modo, quo diximus in sermone vniuersali, succurrendum erit. Vulnus verò extrinsecus stuppis contegendum est, & fascia deligandum, quæ singulis curacionibus solui debeant, quæ alie supraddictæ

Myrrha.

Tertius sco-
pus.Deligatura
modus in
vulnerato
osie.

fascia maneant, deinde vulnus detergeri, exsicari, & motu aliorum vulnerum curari debebit. Quod autem (inquit Galenus) à neotericis inuentum est glossocomium, quo maximè tempore gignendi calli vitumur, laudandum id quidem, quantum aliud quidvis eiusmodi machinarum, auctimus. Porro quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est, cibus boni succi, & qui multum nutriant: ex quibus provenire succus solcat, non solum bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit: de quo plura in sermone de fracturis. De duritie autem, quæ diuorsium aut solutionem continui sequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fusius etiam alibi dicitur. Hæc de ossium vulneribus sat dicta sunt; nunc de aliarum quarundam particularum vulneribus agamus.

Quartus
scopus.

OBSERVATIO XLII.

De capiti contusione.

PVER quidam ex gradu altissimo cuiusdam cubiculi cecidit, ut os cranii apertum esset: & sentiebatur motio cerebri: non erat tamen ruptio in cute contusa. Ad hunc casum mirabilem accitus est M. Iodocus Bruxellensis chirurgus, discipulus quondam M. Laurentii Bruninck doctoris chirurgiæ expertissimi. Primò autem inunxit totum caput oleo rosaceo calido, & desuper aspersit pulverem myrtillorum: & super pulverem posuit pannum lineum simplicem, intinctum dicto oleo calido: deinde super hæc omnia, compressam (ut vocant) quadruplicem calefactam. & sic omni die semel fiebat apparatus: & continuabatur continuò per quindecim dies. Sed timuit mortem, ob infantis debilitatem. Tandem tamen cum iisdem remediis, nullis aliis adhibitis, cepit conualescere. Igitur postquam totum caput restitutum videbatur, præcepit matri ut acciperet tortellam rosaceam vino albo aspersam, capitiq; calidè imponeret, ad resolutionem & roborationem. Et ita infans hic fa-
ctus

Etus est sanus. Sed & ille casus quem nos vidimus Delphis in filiolo Brunonis Iacobi Zythepſæ, tertium annum iam paulo excedente, nondum enim ad quartum annum venerat, etiam relatu dignus est. Hic ab altissima domo ex fenestra ceciderat in caput, ita vt mater puerulum pro mortuo exceperit. Sed inter cadendum, cum propugnaculum ad loca ædium interna eſſet, sub poplite in isto propugnaculo paululum hæſit, facto vulnere sub poplite: atque ita in caput prolapsus est, adeo vt compressum videretur totum caput. Ad hunc puerum nos quinque numero medici aduocati ſumus de nocte, cum casus iste contigisset. Proponebatur autem à quibusdam incisio. sed non est facta, ob debilitatem. Sed, vt paucis abſoluam, quatuordecim diebus mansit puer mutus: ac deinde recipiens loquelam, tandem sanus factus est per modum resolutionis, absque incisione & trepano. Ita quoque famula M. Hugonis Eyndij, cum ex scamno in caput prolapsa eſſet, contuſionem habuit absque vulnere. Huic eadem remedia ſuperius ſcripta adhibuimus: sed cum valde capite doleret, medicamentum ex mommia & ſpermate ceti propinauimus. & cum sanguinem detrahere ex cephalica propoſuiſſem, profuſis per ſe menſibus, à sanguinis miſſione abſtinuimus: nam iis largiter profluentibus, febre correpta non fuit, ac dolor ille capitis ilico euauit, & ſtatim facta est ſana. Sagax enim natura ſæpius medicum præuertit.

SCHOLIA.

MULTA exempla contuſionis capitis, tam ex casu quam ex percuffione, poſuimus lib. 9. obſ. & curat. medic. notarum, vt obſ. 30. in qua agitur de dolore capitis ex casu, in puella cui obmutescencia, ac deinde deſipientia ſubſequebantur, qua fuit curata cum altero delirante. in cuius obſeruationis ſcholio iam ex parte diximus quomodo fiat curatio, ſi ad casum ſeu ictum ſequatur vulnus aut contuſio capitis. Habes &

Differentie
vulnerum ca-
pitis.

ibidem obs. 32. aliud exemplum de contusione cranij cum ma-
lis symptomatis & capitis dolore, in nauta quodam, qui baculo
percutus in delirium ac vomitum enormem & biliosum inci-
derat, qui absque incisione tum trepano sanatus est. Capitis ve-
ro seu obs. 25. agitur & de contusione capitis cum vulnere, &
obs. 26. de vulnere capitis inflicto. Cum autem in locis illis cita-
tis de vulneribus capitis abundè dixerimus, quod ad presens
negotium attinet, hæc pauca his adiungenda esse duximus. Vt
autem horum vulnerum differentias dignoscas, scire oportet
caput variis modis vulnerari cum incisione, & quandoque
cum contusione. & utraque hæc sæpe absque vulnere & fra-
ctura cranij fit, & modo cum fractura eiusdem. & incisio
seu contusio que cum fractura est, quædam est penetrans, quæ-
dam non penetrans, modo parua, modo magna, aliàs pura,
aliàs verò cum accidentibus, cum dolore, apostemate & panni-
culorum latione. Atque hæc quidem diuisiones communes in
capitis vulnerebus existunt. Proprie autem sunt hæc: nempe
vulnera cum incisione cranij penetrantia, quædam sine sub-
stantia deperditione, alia cum ea: utraque istorum modo plu-
ria & aequalia, quædam aspera, & squamosa, modo in summi-
tate capitis, modo in lateribus: iam vulnus quoque fit cum
contusione & fractura cranij penetrans: modo paruum sine
compressione aut compunctione fit supra cerebrum: aliud mag-
num, & cum compressione. Ex his propriis differentiis vulne-
rum capitis indicationes curatiuæ sumuntur, ut ex Paulo lib.
6. de cranij fractura constat. Galenus autem fecit mentionem
solius simplicis fracturae magne in summitate capitis & late-
ribus facta, penetrantis & non penetrantis, de paruo autem
fracturis nihil scripsit: utpote que ipsi vix ullâ mentione
digna esse videbantur. Albucahis præter has dictas differentias
addit & illam in qua ossis laminae ad interiora ingrediuntur,
& fit in loco concavitas, ut in lebeo aneo percusso euenit. Hæc
maximè contingit in pueris. Auicenna tum alij faciunt men-
tionem fracturae, non in qua fit percussio, sed in opposita eius
parte. hanc Paulus reprobauit. Sed de his latius vide que dixi-
mus Scholio obs. 35. superiùs citatae, in qua egimus quoque de
Amati historiae centur. 3. cur. 42. utrum percussa una parte
capitis altera affici possit. Auicenna tantum posuit vulnera
carnis cum incisione, contusione; egitq; de fractura cum incisio-
ne & contusione, cum vulnere carnis & sine ipso: nam per
diuisio-

diuisiones communium fracturarum intellexit dictas differen-
 tias. Cause vero vulnerum capitis eadem sunt cum us quas
 diximus superius de causis vniuersalibus omnium vulnerum.
 At signa & indicia fracturarum capitis, alia significant fra-
 cturam cranij, alia incisionem cerebri & membranarum, alia
 inflammationem; alia ex materia de fluctu & grauante cere-
 brum & membranas eius, lesionem inductam. de his egimus
 locis iam citatis. Habes & exemplum de cranij fractura le-
 thali, lib. 10. obs. & curat. medic. nostrarum, obs. 13. & de me-
 ningum punctura vide lib. 11. obs. 23 in scholiis eiusdem: & de
 conuulsione à casu ab alto obs. 24. & lib. 11. obs. 29 de eo qui
 ex tactu teli in caput obmutuit, & postea curatus fuit: aliq;
 ibidem exempla posita sunt, quæ ad hæc signa tum indicia fa-
 ciunt. Ceterum signa fractura cranij sumuntur à septem re-
 bus, à Guidone per ordinem positis. Primò à consideratione
 causa frangentis, ut quia cecidit ab alto, vel percussus fuit cum
 re forti. Secundo à consideratione quantitatis & vehementia
 lesionis: vel quia magna contusio aut ingens vulnus. Tertio à
 qualitate loci; & sepe ducit manum ad locum ipse ager, &
 cum digitis & probis (ut vocant) percipitur tenuitas in cute, &
 separatio ab ossi: & quando sufflat vel anhelitum retinet, vide-
 tur humiditas pullulari per fissuram. Quarto ab accidentibus
 quæ circa horam concurrunt, ut apoplexia, vertigo, vocis de-
 structio vel ablatio, vomitus, & similia. Quinto à soni consi-
 deratione; quia rauca sonat, dum eius caput percutitur cura
 virga, imò ego sepius animaduerti, ad mota aure, vulneratum
 tamquam ex olla confracta locutum fuisse, ut in filio illius
 naua qui frontem ad pontem illiserat, enenit, ut alibi dixi-
 mus. Sexto, à dentium stridore: strident enim dum percutitur
 filum, quod tenent dentibus, & dum conantur frangere no-
 dum palca, aut rem duriorum, leduntur. Septimo, ex encastio
 aut linimento mastiches super fissuram posito; quia nigritiem
 in fissura relinquunt, & siccitatem in linimento supra locum
 fissura. & hoc signum certum esse volui. Signa incisionis pan-
 niculorum ab his quatuor potissimum sumuntur. primò à do-
 lore, quia statim ab initio sequitur scotomia (ut vocant) &
 vertigo, & similia. Secundo, à calore faciei & oculorum; quia
 facies rubet, & pustule excitantur. oculi quoque rubent, emi-
 tionem, & obscurantur. Tertio, ab exeuntibus, quia sanguis exiit
 per nares, aures & palatum. Quarto, à lesione virtutum,

Cause vulne-
 rum capitis.

Signa & indi-
 cia fractura-
 rum capitis.

Signa fractu-
 re cranij su-
 muntur à
 septem re-
 bus.

Signa inciso-
 nis membra-
 narum.

quia cum difficultate mouetur, loquela turbatur, angustatur, & totus prostratus & stupidus fit, febricitat, riget, male dormit, nihil appetit, nauseam & vomitum experitur, nec aluum exonerat, aut urinam bene emittit. Signa lesionis cerebri ex duobus potissimum inquiruntur: Primo ab exeuntibus, quia exit subsistit crassa, globosa, medullaris, non saniosa: deinde à lesionis virtutum, quia perit ratio, si vulnus est in anterioribus partibus capitis, memoria, si in posterioribus, & cum prædictis symptomatibus accedit stupor & desipientia maior. Signa verò inflammationis vel apostematis superuenientis primo sumuntur à tumore, quia inflantur membrana seu panniculi, & eminent extra vulnus, & rubent, & non mouentur. Secundò ab oculis, quia rubent & inflammantur, & è capite egredi videntur, mobilitantur, & obliquantur ac contorquentur. Tertiò à calore: quia febricitant & inquietè se habent. Quartiò à virtutibus, quia alienatio subsequitur, conuulsio, febris, phrenitis. Signa quòd materia descendat, ladat & crauet panniculos & cerebrum, sunt prædicta signa incisionis panniculorum venientia paulatim post principium. Nunc ad prognostica veniamus. fractura cranij apud omnes periculosa habetur: sed & cerebri incisio, membranarumq; sive corruptio ac lesio, lethalis secundum Hippocratem, nisi fuerit parua, ut exponit Galenus, & superius de vniuersalibus iudiciis vulneryum dictum est. Quare & hec symptomata mala in iis reputantur, ut febris acuta, tremor, spasmus, alienatio, syncope, vocis abscisio, oculorum egressus, eminentia, tenebrositas, rubedo, strabismus, talia periculi plena sunt & lethalia, potissimum si adhaerent, & non remittantur, ut Auicena. 3. de plagis & capitis incisionibus inquit: & in vulneribus peruenientibus ad panniculum cerebri, accidit laxitas in latere vulneris, & spasmus in opposito: & idè inquit Guibelmus de Saliceto, si vulnus sit in dextera, paralysis fit in sinistra, & è conuerso. Ex Rogerij mente in fractura capitis pericula & symptomata mala expectantur usque ad centum dies: secundum inuisperitos & iudices ad quadraginta sex, quia talis est vltimus terminus acutarum: & secundum quatuor famosos magistros, ad quindecim, qui terminus communis est acutarum agritudinum. Præterea demigratio dura matris, qua non mundificatur cum melle, Paulo auctore, mortem significat. Fractura quoque cranij in plenissimo, teste Rogerio, magis verenda. Sed & in solidatione cranij

apparitio carnis rubea, bonum: & in vulneribus capitis tumor parvus, & sanies optima coctio, bonum. Magnus autem tumor, praecipue si cito deliteſcat ſine ratione manifeſta, malum. In fractura cranij expectatur porus debilis & rarus ad trigin-ta dies. De curatione cum multi inter ſe diſcrepent, iudicium ipſius curationis difficile reddunt. Nam Galenus, Paulus, Ha-liabas, Auicenna, Albucasiſs, Rogerius, Brunus, & Guilhel-mus de Saliceto indiſſerenter in omnibus fractura capitis pro-cedunt, diſcooperiendo, trepanando, & oſſa cum instrumentis ferreis euellendo. Alij, vt Anſelmus de Ianua, & aliqui Pata-uini, & ſerè omnes Galli & Angli, procedunt incarnando & consolidando cum ſuis emplaſtris & potionibus, vino optimo & ligatura. Alij, vt Theodoricus, Lanfrancus, Henricus, me-diam quaſi ſequuntur viam. Nam & Theodoricus cum po-tione & vino cum ſtuppis procedit: Henricus ſolo emplaſtro ſine potione; & ambo antiquas fracturas, poſtquam transfe-runt quatuor vel quinque dies, tripanant (ita enim loquun-tur) & eleuant, vt antiqui faci-bant. At Lanfrancus in om-nibus procedit incarnando cum linamentis intinctis in y. part. olei roſ. & vna mellis: & ſuprà imponit mundificatiuum ex farina horã. melle aut cera & reſina cum puluere capitulis: ex-ceptis duobus caſibus, in quibus procedit aperiendo, tripanan-do, & oſſa eleuando. Primum caſus eſt, quando os premit: ſe-cundus, quando pungit, quando vulnerati abhorrent instru-menta, ob pericula qua ſubſequi poſſunt, propter alterationem quam facit aer, & dolorem, quem facit operatio, & apoſtema, quod vtrumque inferit. At noua iſta experimenta ſuſpecta habet Guido. Fuerunt autem tres ſecta diuerſo modo curantes laſionem cranij. vna fuit ſatis antiqua, quamuis non ratio-nalis ſed empirica, inter Hebraeos vigenſ, cui iuniores quidam (teſte Nicolo) adhaſerunt, qui fracturam cranij cuiuſcuſque modi, & cum laſione panniculorum & cerebri, ſiue cum vul-nere ſiue contuſione ſiue alio modo factam, curant ſolis pig-mentis & potionibus, que digerere, mundificare, reſoluere & exiccare & conſumere poſſunt omnem & cuiuſcuſque modũ ſaniem ſeu materiam, & non ſolum in capite, ſed & in mem-bris ſpiritualibus ac naturalibus, fiſtulis & aliis malignis ul-ceribus. Et dicunt Hebraei hunc modum ab eorum ſapientibus eſſe inuentum, quamquam Nicoloſ in iſtis potionibus ſe minus ſibi habere dicat, quã ipſi Hebraei in Chriſto. Interim tamen ſe

Curatio vultu-
neris capitis.

Prima ſecta.

vult-

vulnera aut ulcera indigeant sicut à seua ligaturâ, suantur & ligentur, & extranea, vt ossa, tela, spina, si inbareant, apponantur, & ora vulnorum, si opus est, teneantur aperta, dum potiones administrantur: & solum caulis apponatur. Hæc autem in supradictis experta est per præceptorem ipsius Nicolai: R. folior. & rad. rubie tinctorum, rad. aristol. longa & rotunda. rad. plantag. foliorum & radicum consolidæ maioris ac minoris, rad. & folior. garyophyl. rad. centaur. maioris ana m. ij. rad. althææ, summitatum rubi, lapathy acuti, tanacetii, millefolij, spilofelle, pimpinell. summitat. cannabis, caul. rub. fragarie ana m. i. thuris albi z ij. sarcocoll. z j. vini albi boealia xv. ponantur omnia in vase terreo vitreato, cuius pars media remaneat vacua, & tegatur vt non expiret, & bulliat per tres horas lento igne, & coletur. cui addè mellis lib. vi. deinde bulliant vsque ad quartæ partis consumptionem. dosis z iij. omni mane & sero. & eadem potione balneandum vulnus: & imponendum solum caulis. His adiunge ea quæ aliàs posuimus. Reliqua vide apud Nicolom. Secunda secta etiam empirica est, quæ eadem curat iam dicta cum emplastris, crinibus prius abrasis, quale hoc est unguentum Anselmi de Ianua, ossa fracta consolidans, & sanguinem siue saniem extrahens: R. terebinthine z vi. cera z ij. liquefacta in aceto per diem, deinde ab aceto separata, pone in lacte muliebri vel vaccino, scilicet lib. ß bulliant lento igne per mediam horam: deinde addè succi betonica z ij. pulueris herbe tunica parum, modo adfuit, fiat vng. Quidam hoc utebatur: R. gummi elemni z ij. resina z iij. cera z v. olei ros. z ß. ammoniaci z ij. terebinth. z ij. succi beton. z v. fiat vng. Aliud, quod dicitur emplastrum borinum, quo utebantur communiter chirurgi Florentini, & à Petro de Argelata appellatur vng. de Matrisilua: R. terebinthina, cera ana z iij. olei ros. z ij. matrisilua puluerisatæ z iij. bulliant omnia in optimo vino, secundum artem, & fiat unguentum. vide plura apud Dinum & Nicolom. & emplastrum de Centaurea apud Argelatam, cap. de cranij fractura; estq; Guidoni expertum. Sed & hoc emplastrum de betonica eiusdem, & Henrici, & à præceptore meo expertum: R. succi betonica, succi plantag., apij, colatorum ana lib. j. resina, cera noua ana z ij. terebinth. lib. j. fiat emplastrum. Tertia secta erat rationalis, de qua paulo antè diximus, eorum nempe qui eam ossis amotione, incisione, & elevatione curabant. huius opinio-

Secunda
secta.

Unguentum
de Matrisilua.

Emplastrum
de centaurea.

Emplastrum
de betonica.
Tertia secta.

opinio-

opinionis suere (vt iam antea quoque diximus) Galenus 6. meth. cap. 6. & vltimo, Auicenna, de fractura cranij, Haly 9. pract. cap. 84. Albucasis lib. 3. de chirurg. cap. 3. Zoar. n. sui theysir, tract. 2. cap. 1. Auerrhoës 6. colliget cap. 26. Ita & Guido, Ego, inquit, videns hanc discordiam authorum, cum iuuenis essem, eram dubius. Sed postea ad opera accedens, noui ista inter se discrepantia suspecta habui scriptam enim est primo de alimentis: iniustum vni pro alio credere, sine demonstratione. Et teste Haly abbate tutius est vti iuuenis, quam vti nouis experimentis. in experiendo enim medicamina, corporibus hominum periculum imminet animarum; & in periculis via magis communis & ratione consilans potius est tenenda. Hinc ipse nec à Galeno nec ab Hippocrate discedere voluit, cum & de capitis vulneribus idem Hipp. libellum integrum conscripserit, quem Haly sibi imitandum esse putauit. Qui igitur in omnibus splis pigmentis, aut emplastris curant, sepius à vero (vt & Nicolaus sentit) aberrant: multoq; magis & hoc tempore quidam, qui nouum adhuc altum modum ab Hispanu nauis obseruatum, deinde à quibusdam Iannensibus in Italia expertum, imitantur, cum aquis & pulueribus in modum distillationis (quam ipsi elixir appellant) omnibus vulneribus capitis medantes, quem modum doctissimi qui que medici abhorrent. Et ideo, illarum distillationum descriptiones quamuis ego expertas quasdam habeo (inquit idem) omitto. Sed hic aduertendum, quod possunt esse aliquando aliqui casus (vt nos antea exemplis ostendimus) in quibus emplastra sola sufficere possunt ad perfectam curationem, sine ossis amotione aut eleuatione. Et tales sunt, vt Dioscorus quoque refert, in quibus haec omnia concurrunt: nempe vt ager sit boni habitus ac euechymus in quanto & in quali (ita enim loquuntur) deinde vt orificium vulneris in cute & carne sit bene amplum, & fractura simuluer amplius deinde vt os ipsum non sit attritum, nec pungens, nec comprimens panniculos: nec ipse panniculus sit contusus, attritus: & vt virtus expulsiva sit fortis, & medicamenta qua exterius applicantur sint mundificantia, at irabentia, exiccantia, & dolorem sedantia. Sed quia haec omnia raro simul contingunt, praestat sectam rationalem pra caeteris eligere. Caterum ne in curatione cuiuslibet differentia communia resumamus, praestat his adungere nouum praceptum, qua ipsi Guidoni admodum necessaria in vulnere capitis sunt.

Novem præcepta in capitulis vulnerum curatione observanda.

Primum est, quod vulnus capitis maximè cum ossis fractura multis sibi proprias differentias habeat, præter aliorum membrorum vulnera, tum ob propinquitatem & mobilitatem medulle cerebri, tum etiam ob eius formam sphericam seu rotundam non potest viri, neque servari cum ligatura, ut alia membra. Secundum: in vulneribus capitis præcipuè effatu dignis oportet servare intentiones communes dictas superius de phlebotomia, purgatione, solutione ventris cum glandibus, clysteribus aut aliquo lenitivo, si alius non probe respondeat, de victus ratione, qua tenuis esse debet: de extractione infixorum, minus molesta: de sanguinis fluxu, & de accidentium correctione & præservatione, ut dictum fuit prius, & dicetur. Tertium est, quod in vulneribus capitis ante omnia abradendi sunt crines, humectando caput cum aqua & oleo; ut Guilielmus annotavit; præcauendo tamen ne pilos, aqua & oleum vulnus subintrent, quia consolidationem impediunt, ut superius dictum fuit; & in principio materia tum dolor restentur, supra & infra vulnus ponendo cui albumen. & post principium cetera persequemur ut in propriis locis dicetur. Ad detergendum, mundificandum, incarnandum ea qua vitia videbuntur adhibeantur; & loca circumstantia inungantur semper ungu. de bolo, aut oleo rosaceo, ut dolor & intempéries, si qua sit, inhibeantur, & inflammatio prohibeatur. Quartum est, ut caueant sibi à frigore: nam, ut iam sæpe audivisti ex Hippocrate seniore, frigidum nervis inimicum est, tum ossibus & medullis; & præter hoc aer quoque offendit, & alterat membra principalia. Hinc & Guilielmus consulebat ut tempore hybernæ, cum hac vulnera tractantur, id ipsum apud incensos ignes fiat, fenestris oclusis, candela accensa; & ut post deligaturam caput cooperiatur cucula ex pelle arietina. Quintum: quod si in eis est facta sanies fiat apparatus semel in hieme, bis in æstate; & dum sit remissio seu apparatus, fiat mundificatio cum xylo seu cotone, vel decerpitis linteis aut pannis mollibus: idq; suaviter, & quàm potest diligentissimè sine dolore fiat. Sextum, ut super intundas seu linamenta frustulum spongiæ mollioris apponatur, ut per ipsum sugatur & attrahatur sanies, & recipiatur, ne ad cerebrum descendat. Septimum: ligatura conveniens adaptetur ligatura capitis; ut quando vulnus incarnare volumus, ligatura duorum capitum fiat, qua saltem est semi-incarnativa; & sit, si fascia plura quàm

quam vnica brachij longitudinem impleat, & si lata sit quatuor digitis, & voluatur tota, exceptis duobus palmis, cum quibus incipitur; secundum frontis longitudinem, trahendo versus aurem oppositam vulneris, & aliam pariem circumuolutam versus aurem vulneris; aurem tamen non cooperiendo, sed ducendo eam vsq; ad caput alterius fascie: & ibi iuxta aurem circumuoluitur stringendo; & caput palmorum ducatur versus inferius: caput uolutum ducatur superius versus caput, reducendo ipsum per partem posteriorem capitis versus caput palmorum: & iterum ut prius eam cum illa circumuoluendo & reducendo super caput. Et toties illud fiat, donec totum sit coopertum & bene ligatum: deinde ligantur Bontonienses duo capita sub mento. Parisienses ea sunt in medio frontis: Si autem eis sit utendum ut medicamenta tantum retineantur, faciemus ligaturam multorum capitum, in hunc modum sumatur pannus lincus satis magnus, longitudine trium palmorum, & latitudine duorum: & incidatur in quolibet latere ad latitudinem trium digitorum, ut tantum remaneat palmus vnus in medio: & tunc vnum de illis capitibus cum alio stringendo secundum capitis circuitum ligetur retrò à parte posteriori: aliud uerò cum altero, transeundo per collum, ligetur à parte anteriori sub mento. Sed de his uide libellum Galeni De fasciis. Octauum: ad cautionem facit, ut si aliqua squama ossi remansit, cum uino administraretur audacter (sed non fuerit febris) puluis capitalis ex pimpinella, betonica, garyophyllata, valeriana, osmunda, & quantum de omnibus, tantum de pilosella adiciatur. Nonum est, ut sciatur & decumbat uulneratus in principio supra partem, qua minus grauabitur. postea uerò cum fiat colluies ac sanies super locum uulneratum, ut sanies possit melius excolari. His pramissis, nunc procedamus ad curationem, iuxta uniuscuiusque differentiam. & primò incipiamus à simplicissima contusione, sine cutis disruptione.

OBSERVATIO XLIII.

De simplici contusione capitis, absque disruptione cutis.

Cum ad puerum, qui simplicem contusionem capitis habebat ex casu, vnà cum chirurgo acciti

acciti effemus, licet leuis contusio esset, sine cutis
disruptione, eadem hora pilos abradi mandauimus,
eos humectando cum oleo rosaceo & vino. Potest
& cum oleo communi fieri. & debet quoque abra-
sio maior esse ipso loco contuso. Deinde inunxit
chirurgus oleo rosaceo, & adhibuit cum stuppa vi-
telligum oui, tum albumen conuassatum cum oleo
rosaceo. In secundo apparatu eidem adiunximus
aliquid cimini, ad emplastri formam, calidè acti
applicando, prius inuncto loco cum oleo rosaceo
tepidè. Quarto die ex melle cocto & ciminio em-
plastrum appositum est. Atque ita continuatum est
ad finem curationis. & puer bene habuit.

SCHOLIA.

Diuersio.

Ad dolorem
loci contusi.

PRÆTER hæc sãm dicta in obseruatione, si in adultis conti-
sio fiat, faciendã quoque est diuersio per phlebotomiam &
euacuationem, si ager ius opus habeat: potissimùm in magnis
contusionibus. Et ad eandem intentionem possunt fieri frictio-
nes, & ventosa poterunt applicari, ut etiam antea dictum est.
Potest & à principio applicari oleum ros. vel chamomillinum,
vel ambo simul, infusus in eo tribus vel quatuor pectis, unam
super aliam capiti laeso applicando, vel lana succida oleis iisdem
imbuta. Deinde quarto die transacto, & dolore sedato, aliud
emplastrum vel cerotum resolutiuum usque ad finem cura-
tionis quis apponere potest. Et prædicta olea mutanda bis tertio
in die, secundum necessitatem. nam presente forti dolore requi-
ritur frequens mutatio: & cum iisdem potest etiam fieri em-
brocha, ut facilius penetrent olea. Quidã si dolor excedat, ne-
cesse est ut medicus seu chirurgus doloris causam consideret,
ut sic commodiùs eandem tollat, & huic succurrat: nam si
materia in loco aggregata & coniuncta, multitudine sua do-
lorem inferat, præstat tunc emollientibus & anodynis uti, ut
pote decoctione althæe, sem. lini, fœnugraci, tum huius feni
uti, & ex reliquis cataplasma conficere, adiecto oleo chamo-
mill. vel anethino, vel aliqua pingued. galline aut anatis, vel
oleo amygd. dulc. & similibus, pro emplastri impinguatione:
& dum hæc fiunt, non oportet omittere vniuersalia, ut sunt
ventosa, phlebotomia, & similia. Sedato dolore, à debilitioribus
inci-

incipiendo, materia est resoluenda hoc vel simili leni resolutino:
 ℞. œsypi humide ꝑ ij. olei chamomill. ꝑ ij. pul. absinthij, beto-
 nica ana q. s. fiat emplastrum. quod si non iuuat, sequens for-
 titus potest adiuuari: ℞. terebinthina ꝑ ij. œsypi humid. ꝑ ij.
 betonica, matrisilue ana ꝑ s. cymini ꝑ i. misce. Item terebinthi-
 na sol. cum cymino est mirabilis: vel terebinthina cum pari
 quantitate cera & cymino praestans est. Vel ℞. pul. salvia, ma-
 iorana, stoechad. arab. calami arom., ros. rub., absinth. ana
 part. aq. cum vino cocto, & pauco melle, & modico terebinthi-
 na, fac emplastrum, & capiti adiuuato. Aliud valde consue-
 tiens: & dicitur ceratum de betonica: ℞. terebinthina, resina
 pini, cera noua ana ꝑ iij. pul. betonica ꝑ i. s. mastice, thuris ana
 ꝑ s. mummie ꝑ ij. fiat massa secundum artem. Vel ℞. tere-
 binth. cera, resina pini ana ꝑ ij. liquefiant simul: deinde adde
 sandarace, thuris, mastiches ana ꝑ s. misce. Valet & ceratum
 humanum apud chirurgos dictum. Sed hic sciendum quod do-
 lor aliquando euenit à bile: & tunc in principio valde frigida,
 vt oleum ros cum succo semperuine, vel solatri, lactuca, nym-
 phae, portulaca, psyllij, polygoni, sarmentorum vitis, maxima
 in etate inuenit, macilenta & biliosa complexionis, & in
 aetate, conducunt.

Sedato dolo-
 re quomodo
 materia con-
 tusionis sit
 resoluenda

Cerorum de
 betonica.

OBSERVATIO XLIV.

De contusione capitis, cum ruptura cutis.

CVI caput contusum erat cum ruptura cutis,
 huic statim sanguinem ex cephalica detrahere
 iussimus, ne inflammatio aut dolor oborirentur.
 Chirurgus verò apposuit in primo apparatu albu-
 men oui cum stuppa, deinde imposuit turundas ad
 dilatationem disruptionis cutis, ne sanies retinere-
 tur, ipsasque infusas cum oleo rosaceo omphacino;
 eoque totum caput inunxit, vsque ad tempus aug-
 menti. Postea rosaceum purum imposuit: deinde
 ad deterisionem mel rosaceum, cum oleo hyperico-
 nis. Dedimus autem post quartum lenem purga-
 tionem cum cassia dissoluta cum aqua betonicae:
 & cum videbatur vulnus securum ab apostemate,
 chirurgus lauabat cum vino mellito: & ad incar-

O O

natio

nationem apposuit vnguentum basilicon. Postea etiam ad consolidationem appositum est ceratum de betonica.

SCHOLIA.

De contusione
capitis
cum ruptora
cutis.

CONVENIT valde in eiusmodi contusione albumen oui conquassatum: facit enim ad sanguinis restrictionem, & inhibet ne fiat affluxus humorum, aut inflammatio. In dimerisionibus & evacuationibus, si opus est, quia localia triplici de causa applicantur, primò ob dolorem sedandum, secundo ad confortandum membrum, tertio ad digerendum: & omnes ista intentiones reperuntur in oleo rosato omyphacino aromatico & recenti, teste Galeno 2. de compos. medic. secundum loca cap. 2. de cephalalgia ex aduisione. & tale oleum administratur purum, infundendo petas in eo, & turundas, & istum capit inungendo (ut diximus) per totum tempus augmenti apostematis. Non desunt tamen qui à principio post sanguinis restrictionem vsuntur in istis vulneribus oleo rosato & vitello oui, & in forma vnguenti applicant: quod ego tamen non laudo, quia ouum faciliè putrescit, & quantum possibile est, debemus in vulneribus capitis putredinem declinare, & prohibere ne putrescant panniculi. Poterit tamen conuenire cum onno in digerendo tantùm labia vulneris; & in aliis vulneribus ac contusionibus exterioribus sine cranij deteclione, quatenus plus commendatur oleum rosaceum purum. Sunt etiam aliqui qui vsuntur terebinthina mixta cum vitello oui à principio, qui modus similiter non est bonus, quia in terebinthina est aliquid nitrosi & aperitiui, nec fit repercussio ab ea, quæ est, nec necessaria in omnibus vulneribus capiti: & quamuis aliquibus hæc bene succedant, hoc fortuito euenit, quia etiam errore ducti interdum sanant. Cum verò prædicta vulnera sint secunda ab apostemate, carne repleantur ea, lauando cum vino mellito, & applicentur vnguenta carnem generantia sicut vnguentum basilicon vel citrinum vsuale, vel vnguentum de matrisplua, & pulueres carnem generantes, ut pote pul. ex sanguine drac. myrrha, aloë, farina orobi, sarcocolla, thure, myrtillis, & similibus. Post generationem carnis debitam, administratur medicina cicatrizativa, sicut est vnguentum à muscio, de lithargyrio, de susia, de cornu simul cocta ad formam cerati.

cerasi. Sed magister meus loco illorum utebatur aliquo curato
 ex pradictis, ut de betonica, vel cerato humano, vel aliquo
 alio, & dimittit ea (facta tamen sigillatione) per octo dies su-
 per locum lasum, ut magis induretur & ingrossetur caro callo-
 sa. Sed quia interea caro crescit superflua, tunc remouemus
 illam cum unguento apozolorum, vel cum alumine vsto,
 quod longe melius est; nam alumen vstum leniter aspersum
 carnem superflua exiccat & cicatrizat. Caterum si vulnus
 capitis fiat cum deperditione carnis, & cutis, sine latione cran-
 ny, praemissis vniuersalibus & restricto sanguine, & sedato
 dolore admisseratutur medicina lenis mundificatiua, sicut est
 oleum rosaceum, & mel rosaceum simul; minuendo assidue
 oleum, usque quo veniat ad mel rosaceum purum. Facta
 mundificatione, ponatur unguentum generans carnem, ut est
 vng. de matrisyllua, basilicon manus & minus, vel istud egregie
 conferens: B. myrrham, sang. dracon. thus, orobi farinam, &
 similia, mixta cum terebinthina, cera, & oleo rosato, vel myr-
 rino. fiat vng. Et cum est proximum consolidationi siue ci-
 catrizationi, adhibeantur cicatrizantia supradicta. Guido
 vero de vulnere capitis facto per incisionem, absque cranij fra-
 ctura, si est simplex, inquit, absque deperditione substantia,
 suatur, & ligatur ut & alia vulnera: curetur, & incarnetur.
 Si autem fuerit cum deperditione substantia, regeneretur caro,
 & cutis cicatrizetur cum suis linamentis, liciniis & propriis
 pulueribus, unguentis & emplastris, & ut cetera vulnera tra-
 ctetur. Quod autem sutura sit viliis non solum in talibus sim-
 plicibus vulneribus capitis, sed in multis aliis non paruis, in-
 tellige, sed magnis: nam illud est utile multis vulneribus capi-
 tis, quod facit permanere partes distantes in idem coniunctas.
 deinde prohibet & aeris alterationem, qua valde nocet: & ideo
 sutura quoque tertio Artis parue, & per totam Methodum
 incedendi commendatur. Et ista fuit intentio Auicenna quar-
 to dicentis: In fissuris vero in quibus non est nisi scissura, si est
 plurima, suatur, iam & in cranij fractura idem dicit, & ad-
 dit, si est necessarium, idq; non sine cautione: nam si talis fissura
 esset in summitate capitis, non sueretur; sed in lateribus bene
 sueretur, ut inferius dicitur. Et hanc talis suturam concedit
 Guilielmus de Saliceto, Lanfrancus & Henricus: sed & Au-
 icenna atque Paulus idem senserunt, & iubent ut vulnere in-
 fundatur oleum ros. ad sedandum dolorem, quando vulnere

De vulnere
 capitis cum
 deperditione
 carnis & cutis,
 sine latione cranij.

De vulnere
 capitis facto
 per incisionem
 absque
 cranij fractura,
 sine deperditione
 substantie sub-
 stantiae, &
 cum deperditione
 substantie.

contingunt usque ad pelliculam nervosam cooperientem carnem, nempe pericranium; & ad mollicandum ossa adhaerentia, ut lenius extrahantur: & ad reprimendum acuitatem, quando volumus panniculos interiores mundificare cum melle. Nec ratio eorum valet, quantum ad suturam: quia ligatura incarnativa in capite est multum defectiva, ut dicitur. Nec quantum ad oleum rosatum, maculet vulnera simplicia: nihilominus composita cum dolore & aliis dispositionibus indicantibus oleum rectificat & emendat. Medicare enim semper iubet Galenus indicationes aduersantes. Sed de vulnere capitis facto per incisionem, cum cranij fractura, non penetrans, hoc addit idem Guido. *Vulnus tale aut est magnum, aut paruum.*

De vulnere capitis facto per incisionem, cum cranij fractura non penetrante.

Si paruum, quod rimulam vocauerunt multi, eodem modo curatur sicut procedens sine fractura cranij, quia in tali vulnere pauca generatur sanies; & propter eius crassitudinem per talem parvam fissuram descendere non potest. Si vero fuerit magnum, aut est in lateribus capitis, aut in superiori parte: si fuerit in lateribus, eadem etiam cura curatur ut primus simplex, nisi quod in inferiore parte ponitur tertia seu turunda, ut si aliqua materia retinebatur in illa fissura, per foramen tertia valeat expurgari. Si in superiori parte, non suatur, sed fiat ibi curatio, secundum Galenum lib. 6. Therap. Simples, inquit, ruptura, qua ad secundam usque laminam, id est, διπλοῦν Graecis dictam, pervenit, in quos modo diximus angustis scalpellis indigent. Expedit autem hos, ut numero multos, ita magnitudine impares esse, necubi desit quod operi sit commodissimum. Postea vero nudato, prout fieri solet, vitato osse, utendum primo quidem latiore: ac deinde eo quod illo est angustius: mox ita procedendo deinceps usque ad angustissimum. Hoc vero in ipsa diploë est utendum. Deinde si dolor aliud non requirit, protinus tum ad finem usque sicca medicamentis est medendum: quae ob id ipsum usque ad ἰνδὴν Graecè, id est, capitalia sunt dicta, de quibus postea dicemus. Ideo autem istud vulnus non sutitur, quia existens in medio capiti, non potest expurgari per se; & nisi imbiberetur sanies cum linamentis, turundis, & aliis auxiliis, desiccaretur, ac postea retineri aliqua materia in diploë seu medio tabularum, & ibi putrescere & putredinem in ossibus generare. De vulnere vero facta cum incisione, cum fractura cranij, sine deperditione substantiae, usque ad interiorem superficiem penetrans, ita scribit idem

De vulnere facto cum incisione, cum fractura cranij.

idem

idem Guido: Tale vulnus aut habet squirlas (ita appellat ossicula inaequalia & comprimentia) aut non, sed est planum & aequale. Si squirlas, quae possent pungere duram matrem, squirlis & asperitatibus planatis & aequatis cum lenticulari (Graeci *Qaxarús* vocant) aut aliis instrumentis, eodem modo curatur ut immediatè dictum est: & hoc est quod dicebat Galenus consequentur. Ex fracturis verò quae ad cerebrum vsque membranae perueniunt, si simplex tantum fractura sit, iam dictus scalpelli angustis utendum. & hoc quantum ad illa quae sunt in bregmate, id est, in superiori parte. In illis verò quae sunt in latere, non multum sollicitus fuit de instrumentis, nisi quòd suerentur, & cum turundis & linamentis mundificarentur, ut sub finem idem Galenus lib. citato subicit. Nouimus aliquando sincipitis os fractum, nec non os illud quod huic ossi protinea succedit, temporis os vocatum, in quo ipsas squamatis compactas commissuras esse accidit: in eo luculenta fractura longissime pertinebat, quam ipso equidem minimè contingens, sed tantum sincipitis os excindens, hominem sanauit, ita ut nunc quoque iam multos annos viuat. Quòd si sincipitis quoque os diuisissimè, putruisset citius quàm illi suberat cerebri membrana, quàm in callum fractura induruisset. Deinde addit huius rei causam. Nam si nulla ex laesibus paribus sanies intrò confueret, superfluum esset os excindere. Deinde addit: Ego vero in alia similiter se habente fractura cogitaram supernum os dimittere, ac quod à lateribus erat, quo sanies deflueret, eximere: sed mox, cum & crassitudinem eius & duritatem assemissem, ut illius fore iudicium supernum os potiùs eximere, quam ob defluxus sollicitudinem cerebrum valenter concutere. Cogitanti praeterea accidere posse, ut si à latere magnum fieret in ossibus foramen, prominere fortassis hac parte cerebrum. Est porò in lateribus non vno in loco etiam neruorum, horumq; non leuis momenti, quidam exortus, cum in supernis partibus ne minimus quidem vsque oriatur nervus. In latere igitur erat locus habilis ad expurgandam saniem; in sincipite nequaquam: idè opus erat locum ampliare, & cum turundis, linamentis, aliisque auxiliis oportunitè ichorem prohibere, & generatum extrahere & desiccare. At si vulnus sit cum contusione & parua fractura ossis; si eiusmodi fractura est cum squirlis pungentibus, cum lenticulari & aliis instrumentis applanabuntur, & postea supposita prima remotione in praeceptis superius dicta,

De vulnere
cum contu-
sione & par-
ua fractura
odis.

pecia panni delicati desuper apponatur; aut sindon mollis, in-
 fusis in melle & oleo rosato, desuper apponatur, ipsam aliquid
 ter cum cauda probe inter os & duram matrem imponendo,
 ut descedat partem, & prohibeat ne suo motu panniculi la-
 dantur in ossa: & desuper licinia delicata, infusa saltem primo
 eadem eadem mistura, imponantur, & supra ipsam & ipsam os
 peciam panni etiam infusam ponemus, ut inhibeat ne sanies in-
 ferius descendat. Antiqui tamen ponebant peciam seu frustum
 unius scyphi, & erat impostura, quia assistentes qui non erant
 in secunda apparatu, seu in secunda remutatione, credebant
 quod ibidem loco ossis deperdit remaneret: & desuper in vul-
 nere carnis ponantur alij licinij siccij, vel pecia spongia, ut im-
 bibat saniem: & desuper emplastrum capitale perforatiuum,
 ut non includat saniem: & ultimo stuppas balneatas in vino
 calido, & expressas; & unam non infusam, & ligeret ita do-
 licatè, ut ligatura retineat & non comprimat. Et quando erit
 bene mundificatum, removeatur pannus primus; & ponatur
 pulvis capitalis: & continuetur ad incarnandum: & ultimo
 quando erit incarnatum, pulvere cicatrizatiuo claudatur &
 consolidetur. Guido in hac operatione maximè commendat
 Henricum. De vulnere cum contusione absque fractura cranij,
 est consilium Auicenna ut materia reseruetur à principio com-
 muni apparatu albuminis oui. & si vis addere oleum ros.
 quia mitigatiuum bonum est. Postea verò resoluatur materia
 cum vino salicò, & melle; aut cum aliquo ex dictis in cap. de
 contusione, ex sermone uniuersali. Et si fiat sanies, maturetur,
 & aperiat ut alia exiura & abscessus. De vulnere cum con-
 tusione & parua fractura, est consilium Galeni, quòd si fra-
 ctura est parua, curanda est ut prefata contusio non tota cu-
 ratio in eo consistat quòd resoluatur, ut saniem saltem notabi-
 lem non efficiat. Auicenna verò in 3. canone de soda à percus-
 sione, & de regimine eius qui accidit commotio cerebri, dicit
 quòd oportet ut sit tota tua intentio in hoc casu, ut dolorem se-
 des quantum possis, & elonges materiam à loco leso, ut non
 succedat inflammatio aut apostema: & hoc euacuatione &
 attractione ad contrarium, cum phlebotomia, hystericibus acu-
 sis, & pillulis cochiis, modo nò adsit febris: etiam emplastresur
 locus in principio cum eo quòd confortet, sicut sunt emplastra
 que sunt ex aqua myrti & salicis, virga pastoris, vel ex oleis
 myrisino & liliaco, & ros. & ex puluerib. ros. balaust. cupressi,
 salami

De vulnere
 cum contu-
 sione.

De vulnere
 cum contu-
 sione & par-
 ua fractura.

calami arom. lentium, chamomilla, meliloti, holi arm. aluna. myrrhe, olibani, atque cydonis confectis cum vino. & dare in potu sicchadum cum aqua aut melle. ipsi enim cum eo liberantur, vt dicit. Et cum egredietur propter percussionem sanguinis ex cerebro, sumat in potu aquam granatorum cum cerebelli gallinarum assatis. Theodoricus vititur emplastro ex bacca lauri, cimino, aniso, sale, mastiche, thure, atque cribrata fursuris, coctis cum vino, quod Guidoni placet in fine. Et in ista fractura potiones possunt administrari conuenientes, quia parua est, ideoque eam nullo aut exiguo auxilio natura potest per se redificare. At magna fractura necessario indiget ebirgria & dilatatione, seu apertura, & non pigmentis, vt latius demonstratur à Guidone. auctoritate Galeni & Auicenne, ac aliorum, vt etiam ipse Galenus demonstrat lib. 6. methodi miedendi. Quo modo autem facienda sit apertura, & offsa amouenda, vide totum illum sextum lib. Galeni, Therap. in quo & de instrumentis omnibus agit; & Nicolum de tempore in quo debeat fieri offsa amotio: nam alia subito vel quam breuissimè fieri debet, nullis interpositis temporis induciis, altera tardius, prout cogunt accidentium signa; nam que pungunt membranas cerebri, vel cerebrum ipsum, in prima hora vel parum post amouenda sunt: & vbi est materia collata inter meningas, tunc necesse est statim aperire, vt sanies effluere possit, vbi certi sumus de sanie collecta, etiam est manifesta perforatio & incisio, tunc non est expectandum ultra tertium diem. Sed vbi non sumus certi an sanies aggregetur supra particulos, id colligemus ex accidentibus seu symptomatibus: nam si sanies sit in loco nobili inter cranium & duram matrem, inferet mala accidentia, vt febrem, rigorem, intellectus permixtionem, seu perturbationem, & similia, cum ibi sanies sit clausa, sine euentatione. Sed si hec non appareant, nec certi sumus, poterimus expectare vsque ad tertium diem imò ad septimum in estate, & ad decimum quartum in hieme. Sed cum ad hinc accidentia dicta, statim aperiendum est os, vt sanies inde possit expurgari. Ad locum eligendum quod attinet, tres sunt que hac indicant, nempe in quo loco fieri debeat apertura.

De contusione cum fractura magna.

De tempore in quo debeat fieri offsa amotio.

De loco eligenda.

randa est origo nervorum: nam nervi existentes à cranio, mu-
 tant locum incisionis, ut Galenus ibidem annotavit. Pratercà
 etiam sciendum, quod quamvis arteria & vena, & etiam
 nervi reperiuntur inter commissuras, non propter hoc (licet
 aliqui illud volunt) semper debemus commissuras fugere in
 operando. Nam possunt reperiri casus, in quibus ita necessaria
 est ossis amotio in commissura, quam in alio loco. Exempli gra-
 tia, si contingat caput laei notabiliter in loco commissurarum,
 ob quod statim vel ad tempus contingat davam matrem ibi-
 dem esse separatam: tunc in commissuris operando nullum fiet
 nocumentum venis nec arteriis, quia iam sunt separate & à
 cranio distantes. Et hanc operationem (inquit) sepius comple-
 vit preceptor meus; & bene eidem successit. De quantitate amo-
 tionis ossis dicit Avicenna: Non oportet incidi quippiam ex
 osse, nisi illud quod est infirmum, quam sententiam & ipse
 Galenus posuit 6. method. medend. cap. 6. sub his verbis: Si ve-
 rò os totum fractum sit, necesse est ut totum auferatur usque
 ad locum sanum: si verò totum non sit fractum neque contu-
 sum, non totum auferatur, sed illud solum quod cognoscitur
 affectum esse, nec posse permanere. interim aduertendum quòd
 ista ossis quantitas mensuratur ab experto chirurgo secundum
 quantitatem & qualitatem saniei contenta sub osse vel colle-
 cta, quia ubi est maior sanies, requiritur maior via ad expur-
 gandum. & ita si sit crassa vel subtilis, indiget magna via vel
 parua. Mensuratur etiam secundum quantitatem panniculi
 alterati, ut possit fieri absterio & mundificatio: actu etiam
 eum operatione manus & medicinis simul, mensuratur etiam
 secundum quantitatem alterius rei extrahende: mensuratur
 etiam situs loci; quia in vertice maior pars ossis amouetur
 quam ante seu retrò, & à lateribus, quia situs iuvat ad expur-
 gandum saniem. Quòd in his igitur sit necessaria chirurgia,
 probatur ex Guidone, auctoritate Galeni, ut diximus, qui ita
 6. Therap. per modum epilogi dicit: In fracturis verò quae ad
 cerebri usque membranas peruenerunt, si simplex tantum fra-
 ctura sit, iam dictis scalpellis angustis utendum: si cum con-
 tusione aliqua, quòd contusum est, excidat debet, idq; vel tere-
 bellu prius in circuitu perforatum, mox deinde scalpri, id est
 excisoriis, vel, ut alij dicunt, abscisoriis: vel protinus ab incisio
 cyclisicis, quos Guido tortellos appellat. Verùm quia breuis ser-
 piones (inquit idem Guido) in praxi non sufficiunt, hunc lo-

De quantita-
 te amotionis
 ossis.

cum Galeni commentabimur: Et ideo proponam, inquit, offe
documenta ad hanc operationem maximè necessaria: quibus
deinde addam operationem, quam Galenus, Halyabbas &
Paulus sequuntur. Primum documentum seu preceptum est,
ut non exerceatur hæc operatio in iis in quibus virius debilis
est: nam, ut dicebat Galenus secundo aphorismorum, ubi est
inedia vel indigentia, non oportet laborare. Unde & Nicolaus
dicebat, quod ossis incisio fieri non debet, nisi necessitas urgeat,
& virius ossis amotionem ferre possit. Secundum: ob saluam
viam vitandam, ante omnia præmittendum est prognosticum,
cum protestatione (ut aiunt) de periculo ipsius ægrotantis, ut
sic chirurgus (authore Auicenna quarto canone) sermones
solidorum declinet. Tertium est, ut in operatione suæzias com-
missuras, quantum poterit, timendum enim esset de casu &
læsione dura matris, ut constat ex anatomia, exceptis illis casibus
de quibus superius dictum est. Quartum est, ut non fiat
in plenilunio; quia in eo cerebrum augmentatur, & ad cranium
appropinquatur, ut habetur 3. de diebus criticis. Quintum
est, ut fiat magis in loco decliniori, quia talis est apertor ad
expurgandum, ut paulo ante diximus: quod & 13. Therap. ha-
bentur. Sextum, ut in dilatando non consequatur finis fissuræ
rum: sufficit enim, secundum Galenum, auferre tantum de
osse, ut sanies possit expurgari. Septimum: quod si os quod ex-
trahi debet, repugnat extractioni, cum oleo rosar. infundatur,
ut ita mundificetur, & cum minori dolore extrahatur.
Octauum est, ut quam citissimè poteris te ipsum expedias in
operatione, maximè in compressione & punctione punicula-
rum: nam hæc citissimè sequitur inflammatio aut apostema,
& consequuntur accidentia mala: neque in descensu materiei
de partibus supernis speres alias: neque expectes in æstate diem
septimam, in hieme quartam. Sed textus hic videtur corrup-
tus, cum in æstate ob facilem corruptionem potius ad quar-
tam non sit expectandum; in hieme ad septimam: quia si postea
fiat, suspicio erit iam factam esse talem impressionem, neque
operationem valere. Operatio verò secundum Auicennam ta-
lis est: imprimatur radatur caput vulneratum, deinde due fiant
fissuræ se secundum figuram crucis vel literæ X (ut dicit Pau-
lus) secantes, aut secundum figuram cifra 7, ut dicit Lan-
francus: deinde excorrientur anguli, & os totum concussum de-
nudatum, in quo debet fieri perforatio seu concatenatio, quod si
accidat

Offe docu-
menta scita
necessaria
ante chirur-
giam facien-
dam in offe
contusa cum
fracturâ
magis.

Caluarie fra-
cturæ curatio
per chirurgiam.

accidat inde sanguinis fluxus, impleatur vulnus cum pannis
 infusus in aqua & aceto, aut cum albumine oui. & si non ac-
 cidat fluxus, impleatur linamentis siccis: deinde pone super ip-
 sum pulvillos in vino & oleo infusos; & conueniente vinculo
 utaris. Sequenti die manè, nisi recesserit aliquod symptoma pro-
 hibent, perforare seu cauare os fractum seu vitiatum aggredere.
 Commodè igitur collocato in sedili agrote, aut recumbente,
 prout vulnere conuenit, auribusq; ipsius lanâ obturatis, vel
 xylô (cotonem vocant) propter sonitum qui ex appulsu reddi-
 tur, & solueligamentum vulneris, linamentis omnibus tum
 pannis exemptis, & spongia deterfis sordibus. Inbebinus deinde
 ministris duobus, vt tenuibus fascioliâ circumpositis, quatuer
 angulos corporum, qua fractura incumbunt, attollant: & si
 quidem os fuerit imbecillum, aut natura aui fractura vitio, id
 scalpri excisoriis, acis inter se aduersis, auferemus, primùm
 cauis excisoriis scalpri, quos Graci cycliseos vocant, à latiore
 incipientes, mox angustioribus, deinde specilli modo angustis,
 malleolo sensim adactis, ad capitis concussionem utamur. Si
 autem validum os fuerit, prius eo terebellu (vulgo tripanis di-
 ctis) qua mergi non possint, quas ab argumento abapiilos di-
 cunt, perforato (eiusmodi verò sunt, qua paulo interioris quàm
 eiusus acuta est, eminentias habent, qua ipsas ad cerebri mem-
 branam demergi prohibeant) per scalpria circumcissione vsi, id
 quod vitiatum est, auferemus, non vniuersim, sed particula-
 tim, si quidem fieri potest, digitis; si non, forcipe, aut vulsella,
 qua vel ossa vel pili apprehenduntur, aut eiusmodi quodam
 instrumento. Post verò cum lenticulari & malleo omnes, vel
 (vt Paulus dicit) ossa iam ablato, asperitudinem (squirilas
 vocat Barbari) qua ab incisione caluarie prouenit, rasorio aut
 quodâ scalpello excisorio adaquabimus, laminâ qua membra-
 na custos est, subiicientes, ac ossiculis qua remanserant, vt veri-
 simile est, aut spiculis ingeniosè ablati linamenta inseremus,
 quous modum diamotosim Graci appellant. Auicenna hæc
 omnia ex Paulo desumpsit, quem sequitur Guido, addens:
 Itaq; peractis & vulnus carnis, & ossis curentur vt fuit di-
 ctum de fractura cum ossis deperditione. Caterùm qui differen-
 tias fracturatum capitis, tum earum curationes ad unguem
 docti à dignoscere desideret, legat Paulum lib. 6. cap. 90. de fra-
 cturis capitis, & de caluarie fracte curatione, in qua & de
 cerebri inflammatione, & ea quomodo curetur, agit. Sed, vt ad

Guido.

Guidonem vedeamus, & de correctione accidentium agamus: Si occurreris, inquit ille, inflammatio seu apostema, quod ut plurimum euenit propter compressionem & puncturam ossis. & tentarum seu turundarum, linamentorum & ligamentorum, aut propter frigores, aut propter malam vitius rationem, vel malam regimen (ut vocant) tunc festina ad separationem causarum, & subtrahere materiam cum phlebotomia & aliis euacuacionibus, & mitiga locum cum oleo rosar. calido, aut cum aqua calida decoct. althææ, fœnugr. sem. lini, chamomill. & similibus, & emplastrum de maluis, illud enim plurimum commendatur. Si autem nigredo accesserit in menyngibus ex natura medicamentorum, abstergatur, & mundificetur eius melle & oleo rosato. Quod si acceiderit sua sponte (inquit Paulus) idq; in imo potissimum, cum aliis grauibus inaiuis, attingi tunc non debet, ut que natium calorem emortuum imnuat. Noui quendam qui post annum quàm affectu illo consistere-tur, caluaria perforata superuixerit. erat enim fractura in sinuipite ex telo facta, emissariumq; habens. per quod eiatna membrana ab affectu immunis conseruata est. & ideo ipse Guido addebat, si nigrities ex se ipsa veniat ad oculum cum febris aliis malis, non confidas de salute infirmi. Ceterum de carne superflua & aliis accidentibus dictum est in sermone uniuersali. quare, iuxta eundem Guidonem, ad medicinas capitales accedamus. Medicina vulneris capitis, inquit, in principio, quousque ager ab apostemate fuerit securus, debent esse mitigatiua: qualis est mistura trium partium olei ros. & una mellis: & tamen 6. Therap. senex ille oxymel apponebat, & si dolor non infestabat, ad magis mundificandum debent esse conuerso tres partes mellis, una olei rosacei. Postquam autem fuerit securus ab apostemate, medicina sit desiccatiua sine mordacitate. qualis est puluis capitalis, qui secundum Galenum fit ex iri Illyrica, orobi farina, manna (que est ihus minutum) aristoloch cort. rad. panacis. Brunus vero addit myrrham, sarcocollam, sang. drac. Lansfrancus & Guilielmus myrtillos & nuces cypressi. Emplastrum capitale de betonica possum ab Henrico, quod de super ponitur, ita se habet: R. succi betonice, succi plantag. succi apij colatorum ana lib. j. ro sine cere noue ana quart. j. terebinthina lib. j. coquantur primo vsque ad succorum consumptionem: vltimò addatur terebinthina, & fiat emplastrum. Aliud de centaurea, quo Guido libenter

De correctio-
ne acciden-
tium.

De medicina
vulneris
capitis.

Puluis capi-
talis.

Emplastrum
capitale de
betonica, ex
Henrico.

Emulsa de
centaurea
Guidonis.

De qualitate
medicinae ca-
piti appli-
candae post
ossis dete-
ctionem.

libenter utebatur in vulneribus capitis: ℞. centaurea minoris
m. vi. temperentur par noctem in vino albo, deinde coquantur
ad consumptionem medietatis, postea colentur, & colatura
bulliatur usque ad consistentiam mellis, de quo ℞. ꝑ. ii. lactis
mulieris ꝑ. ii. terebinthina lib ꝑ. cera noua quart. resinae quart.
ss. thuris, mastichis, gurami arabici ana ꝑ. ꝑ. fiat emplastrum.
Potro ad vulnera quae in capite, dicta est in ossibus capiti do-
cumentis. Hac Guido. Ceterum multi haesitant & dubitans
an debeat poni medicina sicca vel doloris sedatiua post amo-
tionem ossis. Cui adhaerendum sit, breuiter dicam; quia melius
est incipere post detectionem, in omnibus vulneribus ponere an-
tibus intra cranium, cum medicina doloris mitigatiua, scilicet
cum oleo ros. quam cum valde sicca medicina, maxima quo-
si que sumus tuti ab apostemate, & a similibus accidentibus;
& postmodum administrare ea quae valde exsiccant, & vul-
nus carne implent & consolidant. Cui opinioni adherent Pau-
lus, Serapio, Albucasis, Aucenna, & plurimi medici magni
nominis. Interim notandum, quod licet tutius sit incipere cum
oleo rosato, propter rationes optimo medico notas; tamen in
processu, & quanto citius possibile est, usus olei puri amouen-
dus, quia vulnere in quantum vulnus est, non conuenit, nec
complexioni membri est conueniens; & idem nimis eius usus
inducit putrefactionem. Sed communiter Doctores Practici
laudant per tres dies vel parum ultra, usum olei rosati, deinde
incipiunt addere mel rosaceum, & vinum, & aliqua exsiccantia
magis minusve, secundum accidentia quae apparent, ut
Galenus 6. Therap. docuit. Secundum quoque id notandum,
quod in omnibus casibus post detectionem ossis, & etiam in
qualibet lesione capitis, licet non auferatur os in principio, ubi
non fuerit sanies, vel panniculus alteratus solo oleo rosato, est
procedendum modo & via iam dicta & dicenda; & ita per
gradus venire ab oleo rosato ad mel rosatum. Sed quia inter-
dum post ossis amotionem reperitur panniculus alteratus, aut
sanies in loco aperto, tunc procedendum est cum mundificantibus,
& non cum putrefaciuntibus. Insuper & hoc adiciendum,
quod aliqui sunt casus in quibus debemus cauere a melle rosato,
propter eiusdem caliditatem, & virtutem ipsius abster-
suam, maximè ubi est periculum de fluxu sanguinis ab aliqua
vena, vel in panniculus, vel labiis vulneris: tunc autem utemur
oleo ros. cum vino, ut diximus. Vel si dubitemus ne mel sua

mordicatione in capite paulo calidiorē humores attrahat ad caput. Et ita causa futura inflammationis foret, vel aliterius accidentis, tunc loco mellis rosati sumere possumus in lep. rosa-
tum, quod minus mordet, Et minus calidum est. Hac autem prudenti chirurgo tum medico relinquenda, cum Et in capite calidiorē, Et tempore calidiorē tardius descendatur ad mel rosatum, quam in his qui contrario modo se habent. Visa qualitate medicine administranda, facta offis amotione, nunc pauca à præceptore meo experia adclamamus, quibus ipse usus est; quale est ceratum humanum dictum, quod inter cetera medicamenta capitalia, que extrinsecus adhibentur, principatum obtinet. Et credit, si aliquo modo vulnera capitis sine offis amotione curari possent, hoc solum unicum esse remedium cerebro tum capiti valde amicū cum Et mommia conflet, qua cum cerebro ipso symbolum habet. Fit autem hoc modo: R. cerebintina lita cum vino maluatico, resina pini colata, cera alba ana ℥ij. mummia ℥j. s. liquefiant simul liquefacienda; postea adde mummiā, paulatim cum spatula miscendo, vsque quo omnia adquirant mixtionem perfectam; circa ignem semper, ne coaguletur, facta conueniente mixtione, omnia proiciuntur in vase argenteo, vel alio mundo, in quo sint lib. iij. aceti rosati, ex vino maluatico: Et sic dimittatur per diem Et noctem: deinde manibus in eodem aceto bene malaxetur, vsque quo ceratum totum expressum sit ab aceto. Postea pone ceratum in vase vitreo vel terreo vitreato, sine actio. Et in tali vase pone lactis mulieris ℥vi. succi zorrinilla ℥j. succi pentaphyllonis ℥ss. succi betonica ℥ij. succi tryonia, succi plantagana ℥j. s. omnia lento igne bulliant vsque quo consumetur de prædictis liquoribus tanta quantitas quanta fuit lactis. Postea adde succi verbene ℥j. succi pimpinella ℥j. s. Et pone omnia in seruiens sole, cum cautione ne à vento puluere exteriori repleatur, cooperiendo aliquo panno raro. Et ita stat in sole per mensem, ut minimum: addendo singulo die lactis ℥ij. succi betonica ℥j. (alij ponunt ℥j.) Et ita exsiccantur succi Et lac, donec veniat in formam cerati vel unguenti. Sed si contingeret quòd Sol non posset exsiccare tale lac vel succum, cum tempus minus fuerit calidum, tunc ponatur tale ceratum in aliquo cæcabo mundo Et ter so. Et lento igne bulliant, vsque ad consumptionem succi Et lactis. Et isto modo, hoc vititur, scilicet parando peciam magnam circumdantem vulnus per 4. digitos, vel circa, pluri-

Ceratum
humanum.

bus foraminibus perforatam, & in vulneribus supra os vel infra : cum motum erat, supra panniculum ponebat peccam faruam dicitur corosi, extensam super stridone : & sic tenta aliqua vel curunda, aut licinio ex panno lini subtilis (latimores linamenta appellat) replebat vulnus, lenissimè tamen. & hoc ceratum circa septimum diem, nisi sanguinis fluxus impederet, applicabat : lauando semper vulnus cum vino maluatico, in quo bulliant rosa rubea : & sic usque in finem procedebat, semper ponendo duas vel tres guttas mellis rosati bene cocti in vulneris fundo. Sed quia in dicto cerato ingreditur pimpinella & tormentilla. & alia herba, ex quibus difficultè succus exprimitur, seruabat hunc ordinem, quod semper pistando tales herbas irrorabat cum vino optimo maluatico, & postea cum terulari succum maximo labore extrahebat. Quod si deficeret hoc ceratum, vtere vng. infra scripto de matrisilua vel Cappella dicto, cui Bononienses chirurghi maximam fidem adhibent : vt. terebinthina, resina pini, cera noua ana ζ iij. olei ros. ζ viii. masticiis thuris ana ζ iij. gummi elemi ζ ij. matrisilua. betonica puluerisata ana ζ iij. Matrisilua & betonica ponuntur in infusione secundum artem in lib. x. vini optimi per diem naturalem. postea adde omnia prædicta, excepto gummi elemi, thure. & mastiche : & bulliant omnia forti bullitione. usque quòd sit consumpta media pars vini, atque ita vt sic bulliendo appareat hac mixtura virtus coloris satis intensi : & tunc coletur & dimittatur coagulari. Deinde coagulatum à vino separa, & coagulatum totum accipe, & pone iterum in cacabo, & bulliant tantum quousque partes vinosæ quæ remanserunt. resoluantur : & hoc cognoscitur isto signo, quòd dum bullit non facit spumam seu stridorem. Hoc peractò uerum cola. in qua colatura adde alia, scilicet gummi elemi, &c. subtiliter puluerisata, & semper miscendo, usque quo optimè incorporetur. Et isto utitur, conficiendo pericam tam magnam quam potest : & in labiis vulnerum de eodem unguento super linamenta vel licinia cum melle rosato puro vel mixto vititur, ad fundum vulneris procedendo. Sed etiam cum isto unguento aliquando vititur & ipse puluere capitali, descripto à Galeno, Haly & Auenenna (de quo superius dictum est) constante ex farina orobi, ieros, arisfol. longe, cortic. opopanacis, cortic. thuris ana p. a. fiat pul. cui alij addunt, vt diximus, myrrh. sarcocollam & sang. drac. vt Brunus faciebat : & Lanfrancus, vt diximus

Vnguentum
de Matri-
silua.

addit

addēbat myrri grana, & nuces cupressi. alij addunt & centaū. & hermodact. Præceptor meus primo utebatur, licet & alia adiuncta ipsi quōque placerent. Prædictum autem puluerem imponi 14. die transacta, cum iam incipit caro generari & c. lauando cum vino maluatico. & melle rosato superposito: deinde superasperso puluere, replendo semper vulnus linamentis prædicto unguento linitis, usque ad tempus sigillationis procedebat. Interdum tamen lauando fundum vulneris cum decoctione infra scripta, maxime si contingerit virulentiam & saniem aggregari, etiam detergendo cum syringa, si opus esset: R. vini maluatici lib. iij. ros. rubear. betonica, pimpinella, matrisilua, centaurea, sicchad. ana m. ss. aristoloch. ireos, corticum iburis ana ʒ. ss. bulliant omnia simul usque ad diuarum partium consumptionem, & coletur, cui adde mellis rosati optimè cocti ʒ. iij. Ista lotio est mirabilis in ulceribus profundis in capite. Cum autem caro superflueret, solis hermodactylū utebatur, cum magis exiccet. & sic carnem aliquantulum minuant: & si illi non sufficiunt, apponit modicum aluminis vili. Sed illud animaduersione dignum est, quod istis ceratis & unguentis non est utendum à principio, sed transacta apostematate: poro tardius etiam in aestate. Quare solitus erat idem præceptor meus à principio, scilicet transacta quarta die, lauare unguentum de matrisilua cum lacte mulieris, & eo utebatur per tres aut quatuor dies sic loto, quia tunc non ita calidum est, neque ita suspectum de attractione materia ad caput. Interdum quoque lauabat cum aqua rosacea, maxime si tempus calidum esset, & in hitosis, qui caput calidum habent, tum in tu in quibus magis imminet periculum de fluxu sanguinis, & ubi etiam est febris intensa, tum magna inflammatio in capite, & sæpe etiam tali tempore idem lauabat vulnere tum vice ra lacte muliebri. De curatione lisionis panniculorum & cerebri cum medicinis, secundum usum eiusdem, ita ab ipso annotatum repperi: Quod si, inquit, contingat vulnus esse in panniculo aut cerebro, præter omnem aliam curationem omnibus modis medicus operam dabit vt inhibeat omnem motum fortem tum animi tum corporis: neque debet fieri ab ipso chirurgo vlla agitatio, nec manibus nec ferris, aut instrumentis, nisi lenissima, in abstergendo, lauando & medicando. quia ex tactu & agitatione violenta in tam nobili & molli membro, quod est cerebrum & pia mater, fit dolor, & fortè noua solu-

Cautio.

De curatione
vulneris seu
lisionis pan-
niculorum &
cerebri, cum
medicinis.

tio,

tio; unde prociat medulla, & subsequitur mors. Sed si non
 tangatur nisi modo dicto, natura succurrit medico tum loco
 affecto, & consolidatur vulnus. Sed tactus predictus ita levis
 ac lenis sit, ad minus tam diu donec transferint quatuordecim
 dies: a iode paulo audacius potest chirurgus tractare predicta
 vulnera: quamvis & hoc leniter semper faciendum sit. In
 principio autem, constrictio sanguine cum ovo & aliis rebus
 conuenientibus, ponatur in fundo vulneris lac mulieris ab
 ubere recenter multum, & cum eo lauetur vulnus bis vel ter
 in omni medicatione mutando. lac etiam sit actu calidum: vel
 lauetur tale vulnus cum vino maluatico, in quo rosa bullie-
 rint rubea; deinde repleatur dictum vulnus licinia seu ima-
 mentis intinctis prius (uno vel pluribus, secundum magnitu-
 dinem vulneris) in predicto lacte. Et hac tantum repleant sui-
 dum: cetera vero licinia, qua sunt tania vt repleant totum
 vulnus, sint intincta in oleo rosato omphacino. Postea supra
 vulnus ponantur dua, vel tres pecia lineae, magnitudinis vnicae
 palmi, imbitae in predicto oleo. Deinde pannus debitis & stupa
 & fascia conuenienti lenissimè ligetur. Et iste modus curatio-
 nis fiat per quatuor dies vsque ad sex, & non ultra. Deinde
 capiatur aliquod vng. ex predictis capitale, & ponatur super
 licinia cum unguento, que imbibantur in oleo rosato ompha-
 cino & melle rosato partibus aequalibus: & sic repleatur vul-
 nus, prius unguendo caput totum predicto oleo rosato. Et un-
 guentum à praeceptore meo repertum & expertum, quo saepe
 utebatur, erat de matrisilua, prius à nobis descriptum: quod
 quidem unguentum ipse lauare solebat cum lacte mulieris ter
 vel quater: quo sic vititur ad minus transacta 9. vel 10. die.
 Deinde vititur eodem unguento non loto, quia tunc requiritur
 medicina magis calida & secca: & sic procedis. Verum ipse
 paulatim minuit copiam olei rosati, & auget quantitatem
 mellis: ita vt circa 14. diu vitatur solo melle rosato: & sic de-
 inde cum lotionibus & pulueribus, & suo cerato supra vulnus
 imposito, procedens replet illud carne. Quo vulnere tandem
 carna repleto, adhibet consolidationem & sigillationem. Sed
 quia raris reperitur oleum rosatum omphacinum optimum,
 loco eius caput oleum myrrinum, & oleum rosatum partibus
 aequalibus. & iisdem vititur maximo cum succesu. Ceterum
 antequam de vulneribus capitis sermonem finiamus, historiam
 illam egregiam, ab Amato positam Centuria 2. Cur. 83. in
 qua

quã agitur de vulnere inter utrosque cerebri ventriculos penetrante, his adiciamus. Cum in duello duo robustissimi iuvenes extra urbem Romam digladiarentur, alter alteri per frontem enseni immisit: ex quo vulnere illico laesus in terram concidit, & cum humi prostratum tamquam mortuum vincens dereliquit: accurrentibus tandem iudicibus, & spectantibus, eum vicantque subleuãrunt, & à diris cruentisq; manibus rapuerunt: qui omnium medicorum & chirurgicorum assiditum consensu paucis horis ipsum expiraturum prãdixere: tam animi penetrans horribileq; vulnus erat, ut cerebri substantia incisa perforatave crederetur. Sed contrarium euẽnit: quini nullo flagrante symptomate, intra quinquaginta dies æger sanus factus est, non sine tamen omnium admiratione, & medicorum præcipuè hastitatione: qui pe quum ita per vulnus spectillum, quod tentoriam artificiam vocant, ingredi animaduertent, ut vulnus cerebri substantiam attingere, eorum nullam ambigeret: sed it reuerà cum vulnus inter duos cerebri ventriculos illatum esse ignorarent, meritò illum casum admirabantur. Potest autem gladius inter cerebri ventriculos multum currere, sæpèq; penetrare, nullam cerebri substantia noxam inferendo: tametsi utraque meninx semper afficiatur, ut egrotò nostro euenit, & alia olim à nobis notatis. Medicus itaque vel chirurgus, qui ad corpus humanum accedit, & id absque membrorum & particularum exactã dignotione curare contendit, hand alio loco esse reputandus est, quàm faber lignarius qui suffusos oculos habet, & ligna pro conficiendã sellã incidere tentat. Oportet igitur medicum vel chirurgum in corporum dissectione apprime subactum & instructum esse.

Et ita absoluiamus omnem curationem vulnerum capitis, contusionum, & fracturarum. Sed his addi possent instrumenta capitalia, quibus chirurgi utuntur, potissimum sex illa ex Guidone: quæ debent esse de qualibet formã tria numero, maius nempe, minus, & medium. Verum hæc in Guidone ipso requirenda potius esse iudico: quoniam hic omnia ipsius Guidonis verba exscribere opera pretium esse non puto. Itaque lectorem ad illius & aliorum recentiorum chirurgorum libros ablegans, propositum meum continere decreui; subiungens hæc capitis vulneribus, exemplum quoddam oculi vulnerati: unde cecitas subsequuta fuit.

OBSERVATIO XLV.

*De rustico quodam, clauā vulnerato, in oculo, vsque
ad eō vt inde visum amitteret.*

ANNO 1570 clauā ictus in oculo ipso, in pago
Lyrano rusticus iuuenis visum perdidit: quem
Simon chirurgus inquilinus istius pagi tractabat.
Sed post 14. diem cū ipsemet decumberet, rusti-
cum ad me misit 5. Februarij die. Cū autem nulla
pharmaca accepisset, & localibus tantū vsus
aluū non deponeret, hoc pharmacum propinaui:
℞. folior. senæ ℥ vi. rhab. selecti ℥ j. ꝑ. sem. fœniculi
℥ j. squinanthi ℥ j. infunde in aqua fumiteræ, be-
tonicæ, euphragiæ ana ℥ iij. & bulliant: & fortissimæ
expressioni adde syr. ex infus. ros. ℥ j. ꝑ. fiat potio
pro ij. dosibus. Vnam statim dedimus, & ter alium
deposuit. Altero die, ob dolorem, ne accederet feb-
ris, quamquam iam 14. die ab ictu vulneris ad
me venisset, & chirurgus prætermisisset sanguinis
missionem, sanguinem detrahere iubeo ex vena ce-
phalica in brachio dextro (nam in oculo dextro læ-
sus erat) quamuis ab initio præstantius fuisset, licet
nunc quoque prætermittere noluerim, ne ex dolo-
re oculus inflammatus totus excideret, iam vlcere
affectus. Deinde & hoc collyrium per alium chi-
rurgum, qui & tunc præsens erat, vt sæpius in ocu-
lum instillaretur & apponeretur, mandauimus: ℞.
succo fœniculi, maluæ ana ℥ j. aq. ros. ℥ ij. lactis mu-
liebris ℥ j. misce. Postea die vno atque altero inter-
misso reliquum potionis sumpsit, & quinquies
aluū ex eo exoneravit: ac dolor in oculo mitiga-
tionem tollendam, ad puris detersionem & doloris
sedationem & aliqualem consolidationem, hoc se-
quenti collyrio vsi sumus: quo postea bene habuit,
quamuis visum non receperit: ℞. collyrij Rhasis
albi

albi ꝯ ꝯ. sacch. candi albiss. ꝯ j. super cotem cum modica aqua rosacea terantur; adde aquæ euphrag. ꝯeniculi ros. ana ꝯ j. aquæ albuminis oui concuss. ꝯ ꝯ. syr. ex infus. ros. ꝯ j. per pannum lineum rarum colentur, & fiat collyrium.

SCHOLIA.

POST capitis vulnera succedunt vulnera faciei & pariter peius. Sed quia exemplum vulneris faciei prope maxillam sinistram satis alii obser. 10. præcidente in medium attulimus, atque vulnera faciei in eodem scholio eiusdem observationis ex mente Guidonis explicauimus; ideo locum citatum legere poteris: & quod ad oculorum vulnera attinet, tum palpebrarum, etiam huius exemplum in medium adduximus obser. 13. huius libri. Verum cum de vulneribus faciei satis dictum sit, quod superest de vulneribus oculorum hic aliqua ad maiorem enucleationem addamus. Vulnera igitur oculorum (vt & ipse Guido referebat) sunt periculosa, & valde metuenenda, propter visum, & propter eorum propinquitatem ad cerebrum: immo vidi multoties, quod etiam attulit Beniuennius, propter vulnera circumstantiarum oculi, sequi oppilationem neruorum opticorum, & cataractas. Quid ergo dicam, quando fuerit in substantia oculi? Certum est quod si effundantur humores, sequitur oculi destructio, & ipsius cæcus. & sic rusticus hic clauus in oculo percussus visum amisit, præcipue cum non rectè ab initio tractaretur, solis topicis nempe remediis, diuersionibus neglectis: etsi Galenus a. de accidenti & morbo viderit puerum punctum stylo iuxta pupillam, effluente protinus aquoso humore, immissa pupilla, ac ceratoidè tunica corrugata, curatum. nam hoc fuit ex raro contingentibus: quippe cum huiusmodi vulnera magnâ ex parte cecitatem inducant, vt ipse Galenus testatur; non obstante quod Rabbi Moyses quasi deridendo Galenum dicit quod fuit de mirabilibus ipsis; partes enim spermatica in pueris quotidie regenerantur, vt videtis. Curatio autem est seruandum lesum, prohibere materiam, ne fluat ad oculum. Et si sanguis non exierit, collyrietur cum stictia & modico camphora. Si autem sanguis exiuerit, albumen oui super oculum ponatur, & insita firmiter ligetur. Beniuennius in hoc casu maximè commendat germina omorum agit-

De vulneribus oculorum.

De intrantibus in oculum.

ta, & ducta in mortario in formam unguenti: quam medicinam, virtutem à Deo datam appellat. Si autem intraverit aliquid in oculum, & vulneret ac dolorem inferat, & oculum offendant, veluti fumus, pulvis, lapis, palea, vel arilla; præcipit idem Iesus instillari in oculum lac mulieris, vel aquam dulcem sapius: quia mundificat ipsum, & extrahit omne quod in oculum cadit; & si non recedit, palpebras inverte; & si videris id quod in oculum incidit; inoleve stilum, aut digitum cum panis molli lineo, & absterge illud: si vero retineatur, cum picaxreolis remoueat, & in oculum stilla lac mulieris pueram

Ad tarsen & sanguinem qui in oculo euenerit propter vulnera & percussiones.

nutrientis. Ad tarsen & sanguinem qui infra oculum euenit, propter vulnera & percussiones, lauat ille idem Iesus instillationes lactis muliebris & albuminis oui & sanguinis columbini qui est sub ala: & emplastrare oculum cum medulla panis in vino effusa, est optimum. Et si non dissoluatur, destilla in oculum aquam ameos & salis gemma: & fomenta oculum cum aqua decoctionis hordei & hyssopi sicca. Et si non recedit, accipe aquam claram, in qua steterit arsenicum puluerisatum, & proice in oculum. Sed de his diximus de hypopiis, cum de vitio oculorum ageremus. & potissimum obs. 15. lib. 9. obs. & curat. medic. de nauata illo qui cranium contusum habebat cum oculi hypopio. At vulnera palpebrarum suuntur cum acubus curuatis; & si fiet sutura cum canillis (teste Guidone) propter motum palpebrarum, magis esse tuta; specialiter quando area pilorum est incisa; tante enim cartilaginositate est, ut difficulter uniat. Postea autem cum pulueribus & pannis bene sustinentibus, artificialiter & ingeniosè ligetur. reliqua vide apud Theodoricum lib. 2. cap. 8. de vulnere palpebrarum; & de vulnere in subitania oculi cum ense aut sagitta, vide lib. 2. Guilhelmi Saliceti cap. 4. Nasus quoque aliquando vulneratur, ut accidit iuseni vicino meo, hoc anno 1570. mense Octobri, cum hac scriberem; quem traiebat Id. Fredericus chirurgus. Non solum autem nasus vulneratur, sed quandoque frangitur, quandoque atteritur & quassatur.

De vulneribus palpebrarum.

De vulneribus nasi.

Sed hic dicemus de vulneribus & incisionibus, quæ magis accidunt quàm reliqua. Iam quoque nasus quandoque absinditur ex toto, quandoque non, sed adhaeret, & tenet se cum carnis laborum. Si ex toto ceciderit, uniri non potest. Vnitio enim in organicis (teste Galeno 3. Artis) impossibilis est: & causa fuit dicta in iudiciis vniuersalibus, quicquid aliq. garruli in contra-

giam effusiant. Si autem ex toto non fuerit intusus, siue sanguinolentum est, siue non, scarificando renouetur vulnus, & suatur cauid & decenter, eo modo quo dictum est superius de sutura cum filo, faciendo tot puncta, quot erant necessaria: & si acus recta sint, nec bene possint adaptari ad suturam, calefaciendo eas in igne curuentur: & imponantur in paribus duabus rotundis ex stupis; aut canaliculata ex pennis anseris, ut aer & sanies, sua possint habere spiramina. Postea ponatur puluis, & applicentur plumaceoli ex panno decenter facti vring, in quolibet latere, & alius desuper, qui comprehendat totum nasum, balneati, in primo apparatu cum oui albumine, cum vino albo calido. & quando erit necesse, curctur cum emplastro vel ungu. incarnatio & consolidatio, & ligetur ingenio. De ligatura huius particula varie alterantur medici, & quisque suam defendit ligaturam. Albucasis & Auicenna, Lanfrancus & Theodoricus precipiunt ligare cum duabus ligaturis; vna subius nasum, ad sustinendum, alia super nasum, ad tenendum medicamina. Rogerius & Guilielmus ligant cum fascia incisa per medium, qua nasus possit transire, ad modum capistri. Henricus totum hoc reprobat: imò dicit melius hesurum siue ligatura, quia si ipsa est strictior, nasum deformabit, si laxior, parum proficiet: & utraque in somno potest nocere ex compressione, & versione, & motu inordinato. Nihilominus in casu concedit, ut ligetur subius, & non desuper. Ego autem (inquit Guido) hac altercatione parum commoueor: quia, ut dixi, in facie non potest dari certa regula de ligatura incarnata; quare quilibet suo ingenio utatur, prout quævis commoda inuenire poterit: dumtaxat curandum est ut in capite optima sit cucufa, in qua suantur ligature, tam in suendo quam in imponendo stuppi & idonea sustentacula, ut precipit Theodoricus, eo modo qui erit facillimus: nam si modo adaptentur ita ut sustineant partes coniunctas & medicamenta applicata, sat erit. Si autem nasus sit infrigidatus & alteratus, consulit Henricus ut cum caliditate naturæ pullorum tantum calefiat ut rectificetur. Si autem non potest rectificari, remoueat, idq; tam tardè quam fieri poterit, ob infamiam, & querelas vulgi ac calumniam; & locus curatur & cicatrizetur. Et stet primus apparatus per tres aut quatuor dies. Alij deinde bis in die mutantur. Os nasi intra 18 dies plerumque restauratur. In fractura additur quoddam intromissione

digitorum, aut alicuius baculi interiorius nasus suscipietur & exteriorius cum manu altera aquetur: & postea introvistantur tentae conuenientes. & iuxta ac desuper plumaceoli inprimis infusi cum albumine oui: & deinde cum atachylone in quo farina volatilis & puluis rubens cum oleo rosaceo fuerint malaxata: & caute suslineatur & ligetur. Et quando cum fractura fuerit attritio, curetur vt alia contusiones. Si autem est cartilaginis separatio, conglutinetur. Reliqua de vulnere nasi vide apud Theodericum lib. 2. cap. 10. De vulnere in naso, & facie, ense vel sagitta illato, vide Guilhelmum Salicetum lib. 2. cap. 3. Vulnere vero aurium & labiorum nihil habens proprium: sufficit enim vt suantur & ligentur modo quo commodissime fieri poterit, & vt alia membra carnosae curentur. De vulnere in auro habes pulcherrimam historiam, nempe si cũ ense vel sagitta fiat, apud Guilhelmum Salicetum lib. 1. cap. 6.

De vulneribus aurium & labiorum.

OBSERVATIO XLVI.

De vulnere brachij & de altero sub scapula, & de tertio in dorso, penetrante ad interiora.

FAMVLVS zythepsæ cuiusdam anno 1566, 7 Augusti die vulneratus fuit sub scapula, & in dorso, scitu transeunte dorsum & thoracem: deinde in cubiti flexura vulnus quoque acceperat. Hic autem per superiora sanguinem expuebat, quod signum erat primum vulnus thoracem transisse à parte posteriori: nam & per inferiora sanguinem concretum deiciebat. Ad hunc cum accitus essem, ilicò ad diuersionem in brachio non vulnerato ex vena basilica sanguinem detrahère iussimus. Vulnere autem tractabant Petrus chirurgus Delphensis, & Gerardus iunior chirurgus. Cæterum nos hoc decoctum præscripsimus statim à missione sanguinis: R. caulium rub. scabiosæ, veronicæ, capill. Ven. polytric. vngulæ caballinæ ana m. j. hordei mundati p. j. glycyrrhizæ rasæ ʒ vi. var. pass. enucl. ʒ j. iubarum, sebesten ana num. v. coquantur in aqua communi pro lib. i. colaturæ addendo syr. capill. Ven.

Ven. ζ j. β . syr. viol. iuiubini ana ζ β . misce pro apozemate. capiebat bis in die. Deinde hoc eclegmate pro tussi & sputo cruento eiiciendo utebatur: $\mathcal{R}$. conferuæ borag. diatrag. frig. ana ζ iij. syr. capill. Ven. ζ j. syr. viol. iuiubini ana ζ β . misce pro eclegmate: sumat sæpissimè cum spatula glycyrrhizæ. Hic febricitabat: ideo ipsius pectus inunximus non solum ob dolorem, sed & ob calorem febrilem, vnguento sequenti: $\mathcal{R}$. vng. resumpt. ζ j. Postea & hoc decocto utebatur ad libitum: $\mathcal{R}$. hordei communis m. j. glycyrrhizæ rasæ ζ β . capill. Ven. vuar. pass. ana m. β . sem. 4. frigid. ana ζ β . cicerum rub. ζ j. coquantur in aqua communi ad lib. j. colaturæ addendo syr. ex infus. ros. viol. ana ζ β . misce pro iuleb. Octauo die Augusti, cum guttur inflammatum inspiceremus, aphthas metuebamus, licet dolor ille qui erat antea in latere dextro, sanguinis missione cessasset, & melius haberet. tamen ne aphthæ oborirentur, vt gargarismate sequenti vteretur, iussimus, ad gutturis internam inflammationem: $\mathcal{R}$. Aquæ plantag. ζ viii. aquæ scabiosæ, caprifolij ana ζ ij. diamoronis ζ ij. β . misc. pro garg. Continuo quoque lambebat ex syr. viol. Nono die Augusti decoctum purgans sequens propinauimus: $\mathcal{R}$. folior. senæ ζ vi. rhab. selecti $\mathcal{D}$ ij. squinanthi $\mathcal{D}$ β . ebulliant cum ζ ix. decoct. pectoralis, & fortiss. express. adde syr. cap. Ven. ex infus. ros. ana ζ β . misce pro ij. dosis, vnam accepit, quia debilis erat; & ex ea quatuor secessus habuit sanguinolentos: & bene tulit. Die deinde intermisso, aliam exhibuimus dosim: & tunc ter quaterve aluum deposuit, ac feces naturales non sanguinolentas excreuit, & cœpit melius habere: quamquam gutturis inflammatio ex toto non cessaret. quare pro hoc symptomate depellendo, hoc gargarismo denuo vsi sumus: $\mathcal{R}$. Aquæ plantag. lib. j. ros. rub. p. j. sem. cydon. $\mathcal{D}$ j. ebulliant semel: & colaturæ adde dianucum, diamoronis ana

3 j. misc. quo & apthæ sanatæ sunt. Cùm autem non dormiret, sequens hordeatum dedimus: & hordei mundati m. ß. amygd. dulc. excoctis. 3 ij. fiat hordeatum, decocto hordeo cùm eiusdem aqua, adiecto zaccharo secuhdum artem. Hæc autem die 10. Augusti præscripsimus. At 11. pro tulli, & conferuæ borag. 3 ij. diatragac. frig. 3 ij. syr. viol. iuubini, capill. Ven. ana 3 ß. misc. pro eclegmate. Et his supradictis remediis tum febris tum iussis cessarunt; & breui à vulneribus curatus fuit. Quam habebat, vt diximus, sub omoplatâ vel scapula; secundum in dorso, penetrans thoracem à parte posteriori; tertium in flexura brachij, vel cubiti iunctura. Ab omnibus tribus vulneribus euasit, quamuis in principio pro deplorato haberetur, ob difficultatem anhelitus, & sputum cruentum: nam chirurgi ex vulnere dorsum penetrante tum thoracem, partem scilicet eius posteriorem, pulmonem læsum putabant. Nihil autem ipsi æquè profuit atque missio sanguinis in principio; quæ in magnis vulneribus (vt iam sæpius ostendimus) ad diuersionem fieri debet.

SCHOLIA.

De vulneribus colli & partium eius:

Ligatura colli.

ANTEQVAM de vulneribus omoplatarum & brachiorum & thoracis agamus, quadam hic prius de vulneribus colli & partium eius ponamus. Vulnera itaque in collo (vt Guido annotauit) quadam sunt in sola carne, quadam verò in ossibus spondylium; quadam in ligamentis lateralibus; quadam vero in venis organicis; quadam in viis ciborum & anhelitus: propterea & ultra communes intentiones habent & propriam ligaturam, & aliqua propria prognostica, & pauca curatiua. Ligatura colli incarnatiua fit cum fascia longa duorum capitum, ab opposita parte vulneris, voluendo collum, & on ducendo ad formam crucis supra vulnus; & postea faciendo transire sub axillis, reducendo ad collum, idq; renouendo, & ibidem suendo. Et si est cucusa in capite, suatur cum ea, vt eam manu teneat, ita vt non descendat. Ligaturam autem medica-

minum retentissimam praecipit facere Rogerius hunc in modum. Scindatur ligatura ab utraque parte, & duo brachia superiora transeundo super aures ligentur in fronte; alia duo inferiora, transeundo axillas ligentur in pectore; alia vero duo media ligentur per medium colli. Prognostica seu inducia habentur ex eodem Rogerio. Quid si nervus vel ligamentum incidatur in collo, rariū est ut in posterum collum habeat liberum. Quid si vulnus veniat usque quo exit nucha, mortale & incurabile iudicatur. Nam passiones nucae similes sunt cerebri. Si autem non perveniat ad medullam, licet sit curabile, timendum est propter lesionem nervorum orientium ab illa parte nucae, de nocimento sensus & motus nervorum & membrorum ad quae delegantur nervi. & ideo vulnera quae pertinent ad nervos reverisios, perpetuam generant rancidinem, & (ut Galenus ait) vocis ablationem. & si portingunt ad quendam nervum, qui transit iuxta aures, dicitur quod numquam generabit homo. De incisione cuiusdam vena spermatica est impostura, ut à Guidone in Anatomia fuit demonstratum. Interim vulnera venarum & arteriarum crassarum sunt periculosa, ob haemorrhagiam spiritu citò exhalante & vita. Iam quoque dictum est prius quod vulnus meri, gula, seu oesophagi & tracheae arteriae sunt periculosa, quia habent minus seu officium vitae immediatè necessarium; & ad hoc sunt difficilius consolidationis, quia sunt transitus aëris & cibi. Curatio autem ipsorum, quantum ad vulnus carnis, nihil habet proprium: suantur, & cum pul. & vino & aliis auxiliis curantur: & quantum ad nervos & chordas, etiam suantur profunde, & cum oleo vermium & emplastro curantur: quantum ad venas & arterias grossas suantur & cum pul. Galeni & pilu leporis cum albumine oui emplastrum adhibeatur: & si illud non sufficit, excoquantur capita venarum & ligentur ut superius de fluxu sanguinis fuit dictum: quantum ad vias aëris & cibi, suantur, & cum pulvere & cum aliis auxiliis exterioribus tractentur; interioribus tragacanthum aut diasymphytum lambendum detur: quantum ad nucham, infundatur vulnus cum oleo ros. calido & de super ponatur in principio vitellus oui, usque quo dolor fuerit sedatus: postquam autem fuerit saniem, mundificetur & incarnetur cum isto emplastro. Guibolmi & Lanfranci: R. mellis ros. solati ℥ iiij. farina hordei ℥ ss. terebinth. ℥ ij. cera, resina ana ℥ ij. thuris, mastice ana

Prognostica.

Curatio.

3 i. myrrha, sarcocolle, mummie ana ʒʒi. olei masticini ʒ ij. fiat emplastrum. De vulnere vena organica in gula vide Theodor. lib. 2. cap. 13. & Guilh. lib. 2. cap. 5. de vulnere in collo cum ense vel sagitta; & de vulnere in gula, etiam cum ense vel sagitta, cap. 7. At nunc de vulneribus omopliatarum & brachiorum, iuxta Guidohem, hec addamus. Vulnera istorum mem-

De vulneribus omopliatarum & brachiorum.

Prognostica.

brorum nihil habent proprium, nisi prognosticon, & ligaturam, & situm; & sunt quandoque in carne, quandoque in ossibus. Vulnera igitur spatularum, propter nervos qui descendunt ad brachia, sunt suspecta de dolore & amissione sensus & motus brachiorum, propterea & vulnera plicatura cubiti (quorum præter hoc quod nunc posuimus exemplum in hac observatione, etiam alia posuimus obser. 17. & 19.) sunt metuenda, propter venas magnas & crassas, quia magnam faciunt hæmorrhagiam, ut obs. 19. potissimum ostendimus. Præterea vulnera cubiti & omium iuncturarum sunt suspecta, ob dolorem quem inferre solent, & inflammationem sive apostemationem & indurationem seu spasmus particularem, ob infiltrationem ossis & ligamentorum, & propter loci situm, quia in loco interiore, & ideo non bene repurgantur, & ita materia que includitur, remanet, & induratur, & motus perditur iuncturarum. De iudicio vulneris prope duos vel tres digitos circa iuncturam, dictum est. Curatio ipsorum parum differt à communi curatione dicta, nisi quòd sutura vulnerum humeri, indiget fortitudine; & prope cum cavillis; propter magnitudinem & pondus brachij. Et ligatura humeri fit cum fascia duorum capitum, & ponendo spheram ex suspis sub axilla, incipiat per medium fascia ibidem, & ascendendo, fasciam supra humerum voluendo inlar crucis supra vulnus ligetur, aut suatur sub altera axilla, & toties sic reuoluatur, quo ad sufficere videatur. Quæ verò ligatura duntaxat adhibetur ad tenendum medicamina, fit ad modum manice, cum duabus vittis ligando sub axilla. Et in vulneribus brachiorum, oportet ut brachium cum mantili teneatur in pectore suspensum ad collum; excepto, quòd in vulnere cubiti oportet ut brachium situetur secundum rectum, ut non disrumpatur vulnus, ligaturæ & sustentacula digitorum & totius manus fiant secundum ingeniosum arbitrium ipsius operantis. De mollificatione & duritie remanentibus in membris post curationem vulnerum istorum membrorum, ex propriis locis

Curatio.

Ligatura humeri.

locis sumenda qua de paralyssi, mollificatione, & scirrho diximus. De vulnere quoque adinstorij plura dicuntur à Guilhelmo Saliceto lib. 2. cap. 9. & de vulnere in humero & spatulis cum ense vel sagitta cap. 8. & de vulnere cubiti ense inflicto vel sagitta cap. 10. & de vulnere in raseta manus facto ense vel sagitta, cap. 11. ad qua loca citata, si libet, accede. Sed & nos antea obs. 11. huius libri exemplum posuimus de vulnere panes raseta manus secundum transversum inflicto, & obs. 12. de altero quodam in raseta manus globo tormentario icco & vulnerato, & obs. 17. de quodam vulnerato in cubito brachij sinistri, ut totum os cum suis nervis incisum esset, deinde metus ob dolorem de spasmo, & obs. 35. de vulnere in manu per transversum facto cum ense, tendonibus tum nervis transiis. Nunc igitur ad vulnera thoracis veniamus, quorum etiam præter id exemplum quod nunc posuimus obs. præcedente, antea plura alia dedimus, quemadmodum videre poteris obs. 14. huius libri, & 15. & obs. 3. de pulmone vulnerato. Nihilominus tamen antequam curationem vulnerum thoracis, & partium eius explicemus, sequentem historiam adhuc addamus.

OBSERVATIO XLVII.

De vulnere thoracis transeunte in pulmonem: in quo facta prædictione ipse vulneratus obiit.

RVSTICVS iuuenis, filius Iohannis Saus, habitans prope Schagam pagum, tribus miliaribus ab vrbe Alemaria, patria mea, distans autem; iuuenis inquam aut adolescens adultior, florida ætatis, annorum octodecim, anno 1549. mense Septembris vulneratus fuit in parte anteriori ipsius thoracis, vulnere ad interiora penetrante. Vulneri autem medebatur M. Ludolphus ibidem chirurgus. Ad hunc & ipse quoque accitus, cum eundem reperissem valida tussi ac continua affectum, cum & maxima anhelitus difficultas adesset, & ut chirurgus ipse fatebatur sanguis spumofus ex vulnere fluxerat, ilicò nobis suspicionem hæc præbuere, pulmonem

monem ex ipsa doctrina Galeni, I. de loc. affect. & cap. 10. lib. 3. tract. 1. de vulneribus thoracis, ex Guidone (vt mox in Scholiis latius dicemus) vulneratum esse. tum magis hoc palam factum est me præsentem: nam cum chirurgus turundam seu tentam è vulnere traxisset, imperavi astantibus vt binæ vel tres candelæ accensæ vulnere admouerentur, ore tum naribus ipsius vulnerati compressis, & anhelitu suppresso: eo modo flatus tum spiritus vehementior erumpens ex vulnere, omnes candelas extinxit. & quia aderat dolor etiam in lateribus, cum tussi continua, & anhelitu difficultate, patri vulnerati tum amicis seorsim astantibus, vulnus lethale esse pronunciaui: interim tamen si nostram opem desiderarent, ad conseruandam vitam ipsam ad tempus, diligentiam nos adhibuituros. Hic homines rudes ac merè rustici, alteri medico, sed empirico tantum, mira apud ægrum iactanti (qui tunc temporis Alcmariam venerat, merè circumforaneus) fidem habuere. Interim ego, habito prognostico quod æger moreretur, monebam amicos eius qui vulnus infixerat, præstantius esse vt cum Domino Schagensi de vulnere inflicto concordiam inirent, tempestiuus, antequam æger succumberet, & ita equum ascendens, domum repetii. Ille verò Ludolpho etiam relicto, cum empirico pactum iniertur: qui cum sanitatem pollicitus esset, potione eius vulneraria vix assumpta à vulnerato, deinde post horam subito extinctus est, empirico nebulone cum maxima confusione sese clam subducente. At nos nostra prædictione magis apud rudes & imperitos innotuimus: quibus ego præstantius esse dixeram, vt eiusmodi nebulonibus non amplius fidem haberent.

SCHOLIA.

De vulneribus thoracis & partium eius.

DE vulnere thoracis, Guido summo pere miratur, parum, quantum ad membra continentis, cum Galenum cum Hely.

Halyabbatem, tum Auicennam tractasse; quantum verò ad
 contenta, plurima dixisse. Alios quoque, inquit, qui post illos
 scripsere, satis inuenimus discordes. Nam Rogerius, Rolandus,
 Iamarius, Brunus, Guilhelmus & Lansianus, videntur velle
 saltem in penetrantibus, ea nullo modo stringenda aut clauden-
 da esse, ne retineatur sanguis in profunditate eius; sed volumus
 ut teneantur aperta cum licinis & tenuis, & mundificentur
 cum unguentis & emplastris & lauamentis attractiuis. Et
 causam dicunt, quia, inquietantes, si materia intus retineretur,
 recurreret ad cor, & ad alias particulas, & interficeretur infir-
 mus. Theodoricus verò & Henricus iubent ut hac vulnera
 omnino claudantur, & nullo modo permittunt imponi ten-
 taria, sed sutura opes esse aiunt, si vulnus pateat. Et quod ad
 confortandam naturam, iubent dari pigmentum cum pul-
 uerem quod in vulneribus capitis dare consueuerunt. Rationem ad-
 ducunt, quòd, nisi citissimè clauderetur, calor vitalis per praedi-
 cta vulnera exhalaret, & frigiditas aeris confundens ipsum
 subintraret. Nos verò excusando Galenum & eius sequaces,
 & concordando discordes in hac curatione, dicemus illud,
 quantum praesens negotium exposulat, quod euidenter appa-
 ret, à substantia rei incipientis. Vulnera thoracis tam à parte
 anteriori quàm ab aliis partibus, quandoque sunt extrinseca,
 & non penetrantia, quandoque verò penetrantia intra spacio-
 sitatem; & que penetrant, quandoque sunt simplicia absque
 vulnere membrorum contentorum, quandoque membra, ut
 cor, pulmo, diaphragma, sunt vulnerata. Iam & in utrisque
 modò plus sanguinis ad interna fluxit, modò parum aut nihil.
 Et haec sunt differentiae à quibus sumuntur in talibus vulneri-
 bus indicationes curatiuae. Cause dierum vulnorum, secun-
 dum quod diximus in sermone vniuersali de causis, sunt om-
 nia illa, que apta nata sunt perforare & incidere; ut sagitta,
 telum, ensis & similia. Nunc ad signa & iudicia progredia-
 mur. Gal. lib. 5. method. cap. 7. ita inquit: Quae autem sunt in
 pulmone, difficilior aliis vulneribus curantur. Quidam ta-
 men fatentur, ea non solum difficile posse curari, sed etiam in-
 curabilia esse: quod affirmant cum ratione & experientia.
 Cum ratione, quoniam pulmo propter anhelitum eius, in mo-
 tu semper existit: sed membrum cuius est curandum vulnus,
 oportet quiescere & non moueri. Cum experimento, eo quòd
 nullus experimentatorum aliquem ab hac passione euasisse me-

Cause.

Signa &
iudicia.

Galenus.

moris

moria prodidit. Sed ego dico, certum non posse fieri in experi-
 mento: plures enim vidi subito nimia tussi commoveri, & hoc
 vel propter garrulitatem, vel propter casum ab alto loco, aut
 propter percussione[m], qui tussiendo sanguinem eiecerunt, aut
 screauerunt: quidam verò ad modum vini corali, alij duo-
 rum, & non nulli plures: aliqui etiam nihil doloris senserunt,
 alij verò in pectore dolorem habuerunt: hi tamen non subito,
 neque multum sanguinem emiserunt, parum caloris habentem:
 è quibus apparebat, sanguinè à remotis locis venisse. Sanguis
 verò sine dolore, subito & multus erumpens, nimium ru-
 boris & caloris habens, nobis ostendit se non à remotis locis
 descendisse. Hec Galenus. Rondoletius verò cap. 21. de dissolu-
 ta unitate, lib. de dignoscendis morbis, ita scribit: *Vulnus in
 thorace per se videtur: verum si membrana succingens costae
 laesa sit, inuestigandum. quare candelam ori vulneris oportet
 admonere. Quod si inspirando aërem reddat, candelamq[ue] ex-
 stinguat, perforatam membranam esse necesse est, quod sit etiam
 vulneratis pulmonibus, expirando magis, quam inspirando.
 Quod si sputum cruentum statim apparuerit spumofum &
 splendidum, certò pulmones laesi: affirmabimus, sed multo ma-
 gis si vox pereat, aut cum sono spiritus reddatur, & si incli-
 nans in vulnus eger loquatur, & in aliam partem obtuse-
 scat. Hec omnia adiungere oportet ad distinctionem. Sic etiam
 Guido: Signum quòd vulnus thoracis penetrat, est anhelitus
 per vulnus emissio, maximè quando os & nares infirmi clau-
 duntur, quae per candelam incensam, aut per lanam seu coto-
 nem carpinatum, posita iuxta vulnus, demonstrantur: non
 enim cum intromisso est ita secura probatio. Signa cordis vul-
 nerati, sunt sanguinis exuentis (ut etiam de signis vntuersali-
 bus dictum est) nigredo, extremorum frigiditas, sudoris super-
 fluitas, syncope, & locus sub mammilla sinistra vulneratus.
 Signa vulnerati pulmonis sunt, quòd sanguis qui exit est ru-
 bicundus & spumofus, & eger calsit, & tussit, & pallefcit lo-
 cus circa latera. Illud autem quod dicit Galenus de exuendo
 multum & absque dolore, intelligitur per os interrupta vena.
 Signa diaphragmatis vulnerati sunt spissus & magnus anhe-
 litus, tussis sonans & dolorosa, alienatio, sputum liuidum,
 sitis, cibi fastidium cum eruclatione, rigor pangens, & locus
 iuxta falsas costas vulneratus. Signa quòd sanguis descendat
 infra, & corruptatur, & in sanctum coarctetur, iuxta aph-
 ipso*

Rondoletius.

Signa mem-
branz succin-
gentis costam
vulneratz.

Guido.

Signa vulne-
ris thoracem
penetrantis.
Cordis.Pulmonis
vulnerati.Signa dia-
phragmatis
vulnerati.Signa quòd
sanguis cor-

ipsius Hipp. in Commento Galeni: si ad ipsum ventrem san-
 guis effundatur prater naturam, necesse est putrefieri; sunt
 enim signa, gravitas & pondus laterum iuxta falsas costas, &
 spiritum putridum cumussi multa, & incipit febriv. His ac-
 cedit (ut addit Iamertus) & anhelitus qui exit per os, & vul-
 nus fatet intollerabiliter, & panni qui imponuntur sanguini
 conglutino & putrefacto, educuntur infecti. Indicatur de istis
 vulneribus, quod illa que penetrant à parte dorfi, sunt pericu-
 losiora quàm à parte anteriori; propter venas & arterias &
 nervos & meri & tracheam arteriam, & ligamenta cordis,
 que hinc parti magis vicina sunt, & cum hoc lesio nuca, qua
 non exigua computatur. Iudicatur similiter & de istis vulne-
 ribus qua non penetrant, quod non habeant periculum. Alia
 iniuncta tui causa requirantur in sermone uniuersali. Quan-
 tum ad curationem attinet eorum qua thoracem non pene-
 trant, prater intentiones communes diuersas nihil habent pro-
 prium, nisi ligaturam, que quidem incarnatiua fit cum fascia
 longa, lata, incipiendo à parte opposita vulnere, ducendo, re-
 uoluendo duo capita supra vulnus, instar crucis, & deinde
 ducendo & reuoluendo donec sufficiat. Et capita fascia in parte
 anteriori longè à vulnere suantur. Et, ut dicit Henricus, an-
 nectatur fasciola una que transeat super humeros, & altera sub
 coxis. Retentiuam medicaminum facit Rogerius cum fascia
 lata, perforata in vno capite, & in altero incisa; ita ut faciat
 intrare humerum per foramen: deinde circumuoluendo thora-
 cem redit ad humerum, ubi inceperat: & brachij fascia incisa
 ligentur in illo humero. Sed si possit fieri (ut dicit) sine incisio-
 ne, voluendo thoracem, leniter efficit ligatura. Pro apostematibus
 subaxillaribus fit cum fascia incisa ab utraque parte; & una
 pars ligatur, voluendo pectus ab altera axilla, & altera tran-
 scendo super humerum secundum cutem reducitur per par-
 tem anteriorem & posterius ad alteram axillam. In cura
 vulnorum penetrantium, si constat per signa, quod aliquod
 membrum intrinsecum non fuerit laesum, neque quod aliqua
 materia intus descenderit, sine tenta cum emplastris & un-
 guentis incarnatiuis & stuppis balneatis in vino & ligatura
 & remotione tarda ut alia curantur. & propterea Galenus
 eius sequaces, in huiusmodi vulneribus, quia nullam habe-
 bant diuersitatem ab aliis, non fecerunt mentionem specialem.
 Et quod in talibus vulneribus non debet poni tenta, nec ipsa
 tenens

rumptur, &
 in sanlem
 mutetur.

Iudicia.

Curatio vul-
 nerum non
 penetran-
 tium thora-
 cem
 interiora.

Curatio vul-
 nerum pene-
 trantium, sine
 latione in
 thoracem, &
 sine materia
 intus retenta.

teneri aperta, ostenditur, quia tenta ponitur ubi necessarium est aliquam materiam congregatam expellere per vulnus; sed in talibus supponimus esse nullam, ergo in vanum tenta ponetur. Et supposito quod esset aliqua, in parva tamen quantitate: natura enim eam resoluit & evacuat. Nec de regione dubitetur; quia forti natura nihil est impossibile: qua non solum facit transire materias per panniculos, sed per medium ossis, ut dicit Galenus 7. aphor. Et si vis eam intrare, cum tua potione id facere poteris. Alij tamen ad aëris alterationem tentam imponunt, vel si suspicio est materiam intus latitare. Vide Ioh. de Vigo lib. 3. tract. 1. de vuln. cap. 10. de vulneribus thoracis. In penetrantibus vero, in quibus membra intrinseca sunt vulnerata, si materia nulla descenderit, eodem modo curantur ab extra, ut dictum est. Intra dantur medicina viscosa & glutinosa ad lambendam, ut est cassia, diacodium, diapa. diatrag. dia. symphyton. Extra adhibentur embrocationes cum vino, aut emplastra desiccantia, quale est oleum ros. & maluarum in aestate; in hyeme nardinum, & ex chalcitid. emplastrum sicut diapalma. Eligemus semper pharmaca & cibaria animali assuetissima: ideo neque tutia, pompholyx, cerussa, nec lithargyrum intus conveniunt. & si velimus ad cicatricem ducere, eligemus glutinantia viscosa, minime mordacia, ut est hypocistis, terra Samia, sigillata, sumach, acacia, rose: & dabimus decocta malorum cydoniorum, vel rubi extremitates, vel vitis aut myrti, vel vina austera, modo non adsit phlegmone: & praecipue gummi arab. Si autem expurgare voluerimus, dabimus abstergentia moderata, ut mel coctum, & sic in omnibus, ut deducantur ad peccus vehiculi instar, aduciemus. At si in vulneribus penetrantibus cognoverimus per signa superius dicta, materiam intrò descendisse, non tardemus in educatione, inò ipsius Guilhelmi consilio tentam ampliandam: vulnus, ut libere sanguis vel sanies per vulnus exeat, eamq. ligata cum filo, ut si intus caderet extrahi possit, infusa in oleo calido. Et postea praecipit Rogerius ut patiens supra discum voluatur, atque hoc illac vertatur, ducendo materiam & extrahendo per vulnus. Vel secundum Iamorium per tres vel quatuor dies cum syruga in peccus iniiciatur quantitas vini vel melicrati: & revolvendo corpus huc illuc, extrahere liquorem, considerans quantitatem & qualitatem. Et quando minus inueneris quam immiseris, & exiuerit purum ac clarum, sicuti intravit, cessa,

Curatio vul-
nerum pene-
trantium, in
quibus mem-
bra intrinseca
sunt vulne-
rata.

Curatio vul-
nerum pene-
trantium, in
quibus mate-
ria intrò de-
scenderit.

& consolidata, tenens semper cottonem vetustum, ut dicit Albu-
 casis, in orificio vulneris, ut fugat illud quod egreditur de eo ex
 humidiatibus. & fac ut dormiat infirmus super vulnus, ut
 commodius quod conseruatum est expurgetur. Vbi autem tres
 dies praterierint (inquit idem Albucasis) à vulnere infecto, &
 non acciderit infirmo spasmus, neque tremor cordis, neque stri-
 ctura anhelitus, & vides dispositiones eius bonas, tunc scias
 quod vulnus est sanum. & natura forte, cui nihil est impossi-
 bile, ut paulo ante dictum est. Cura ergo ipsum potest diminuen-
 do cottonem sine tentam, propria sua curatione. Si autem per
 motum quem diximus, & iniectionem parum profeceris, vel
 quod infirmus non possit sustinere tales reiterationes: cura vul-
 nus, secundum Guilhelmum, diminuendo tentam in ipso: &
 super vulnus ponatur mundificaciuum emplastri in scar. quod
 sic fit: R. mellis ros. colati lib. 1. myrrhe, thuris, sarcocolla ana 3
 s. farina hordei, farina scenigraci ana q. s. ad inspissandum. Et
 si vis addere modicum tercbintibia, bonum erit. & tunc dare
 poteris portiones vulnerarias ex centauro, costo, nepita, cayyo-
 phyllata, pimpinella, pilosella, summitatibus cannabis, caul.
 rub. sanaceto, rubia, liq. decoct. cum vino & melle, vixit febris
 non inhibeat. & detur qualibet die mane cyathus vnus. Si au-
 tem penetratio vulneris fuerit dubia, nec per tentas infusas in
 oleo rosato, nec cum aliqua re possit manifestari, & si ipse non
 possit lotionem tum materie expulsionem sustinere, & habeat
 grauedinem & inflationem in latere, (quemadmodum nobis
 aliquando euenit in vulnerato illo Romano perperam curato,
 cui vomica in pectore orta est) & alia significantia quod ma-
 teria super diaphragmatis reflexionem sit collecta, si infirmus
 fuerit fortis, & admiseris, consulit tunc Guilhelmus ut nouum
 fiat vulnus cum rasorio in parte inferiori decliui, in latere in-
 firmi, versus spinam, elongando ab ea secundum longitudinem
 costarum, & earum rugationem inter quintam & quartam
 costam (ut nos in vomica illa fecimus obser. 1. lib. 17. obser-
 uat nostrarum medicinalium) quartus alij id ipsum & inter
 tertiam & quartam faciant. Facta autem incisione preceda-
 tur ponendo tentam infusam in oleo ros. calido, usque ad pro-
 fundum. & hoc quousque incipiat saniem emittere. & sit ho-
 ra mutationis breuis & causa, ut aer non ingrediatur, neque
 expiratio offendant, & debilitet membra interiora. Cum autem
 sanies incipit apparere, mundificetur locus intrinsecus per

vulnus novum, cum vino decoctionis chamomilla, farina lapinorum, thuris, myrrha, paulo plus minus, mellis rosati q. s. coquantur in vino, & fiat colatura, & cum syringa iniicitur; & voluatur & renouetur infirmus, & reclinetur super vulnus, ita ut praedicta decoctio denique exire possit. iniungunt autem lib. j. Sed hic ratio vulneris & puris habenda. & postea ponatur sentia intincta cum melle rosato; & de super mundificatum praedictum. Et ab illo tempore permittatur claudii & sanari vulnus antiquum. Hac cura attentatulo etiam probatur Galeno 3. Therap. qui eandem sequutus est Romae in empyemate thoracis, ubi necessaria erat apertura, & os costae putrefactum abscindendum erat. iniiciebat autem melicraum, cum pyulco instrumento, quod prius attraherat, ut simul quod restans esset ex melicrato educeretur. Vbi autem cognouerimus vlcus satis expurgatum, tunc a mundificantibus cessabimus, & vulnus ipsum claudemus. Idem probatur & Auzenna 3. canone de empyemate, sic scribente: Quando autem astimaueris in pleuresi materiam plurimam & non mundificatam in 40. diebus neque in paucioribus, imò expectanda sit phthisis; tunc necessarium est cauterium fieri cum cauterio minuto, quo perforetur pectus in loco saniet, ut exicetur materia, & extrahatur paulatim, & abluatur cum aqua mellis, & a diuuetur ad extractionem ad exteriora: cumq; mundificata fuerit, prouentus ad consolidationem. Et ipse thalyatbus suspectam habebat incisionem, & cauterium eligebat, ne in fistulam transiret incurabilem vlcus. Propterea semper prognosticus te munit, si ad tale opus accedas. Hac dicta sufficiant de vulnerebus pectoris: reliqua vide apud Theodoricum lib. 2. cap. 16. de vulnere thoracis & pectoris ante vel retrò facto, & cap. 17. in quo & agit de vulnere dorsa sagitta, penetrante usq; ad stomachum; & Guilhelmum lib. 2. cap. 12. de vulnere penetrante vel non penetrante pectus, facto ense vel sagitta. Pugionem influxit miles (ut refert Amatus Centuria 2. curat. 85.) milisi ad humerum prope furculam: ad quem curandum aduenit chirurgus: qui cum pugionem extraheret & sanguinem concretum videret, ac vulnus pectoris concavitatem attingisse contempleretur, incisionem inter tertiam & quartam costam machinatus est, & doctè sanè: nam sanguis admodum concretus, per eam tandem de nouo factam incisionem foras fuit extractus, & ager intra quadragesima dies sanitati restitutus fuit. Habes & aliam hi-

floriam apud eundem Amatam, centur. 1. curat. 66. de vulnere quodam inflitib in quinta costa. Parisius (inguis) miles Coronely ense per fossus fuit: per transversum vulnere inflitico, in pectore, ita ut quintiam costam dextram, à spuris computando, vulnus occupauerit, quod in sinistra quoque ex directo respondebat. Huic sanguis ilico ex basilica extractus fuit: & sequenti die illi bolus castia propinnumus: ac sic nullum sensit superveniens symptoma. Nec enim tussivit, nec in febrem incidit; qua duo signa attestantur nullum internum viscum precipuum laesum fuisse. per utrumque enim vulneris os linamentum digitala longitudinis & crassitudinis cum debitis & necessariis medicamentis immittebatur. Nam cum locus nervi interseptus sit, medicamentis illius respectum habentibus, visusum erat. Proinde digito dicto medicamento & crocus & lumbricorum oleum, veluti & hypericonis ex obietino impositum miscebatur. Fuit autem hic sanitatis restitutus intra paucos dies, & à chirurgo Petro Camerino optimè curatus. His adijunge & hanc historiam eiusdem Amati Lusitani Centur. 4. cur. 37. de vulnere inter costas mendosas illato. Filius Rocci, natus annos 11, à puero inter mendosas costas gladiolo vulneratus fuit. ad quem vocatus eum essens, per chirurgum presentem tentatum specillo vulnus fuit, quod longè penetrabat: tunc turunda albo oui excepta intramissa est, & desuper applicita stappa eodem albo oui intincta: in cuius circuitu oxycrato imbutus pannus linteus adhibebatur; sed tunc illi basilica lateris eiusdem secta fuit, & sanguis ad 3 iij. extractus. Porro sequentibus diebus curato, ut decebat, vulnus multum puri ex eo fluebat: & plus quàm pro vulneris ratione decebat; qua de causa vulneris ipsius oram secundum costarum incessum digiti longitudine aperiri feci; unde vulnus penetrans non esse conspeximus: & tunc puri fluxus cessavit, adeo ut brevi vulnus cicatrice obductum fuerit, & puer à tanto malo liber ac immunis evaserit. Ebiberat autem antea puer ex manna pharmacum. Sed nos denovo, eò unde digressimus, revertimur.

OBSERVATIO XLVIII.

De vulnere cum ense facto. penetrante ventriculū, lethali.

VIR ille qui ad nosocomium vulneratus delatus est, cum vulnus ense illatum accepisset in parte circa ventriculū, adeo latum id vulnus fuit, ut stomachus ex vulnere propenderet. Theodorus eius Nosocomii Delphensis chirurgus, cum digitum in vulnus immitteret, sensit odorem ceruisæ, & cum digito extraxit fragmenta panis nondum cocta. Suto autem vulnere ventriculū propendentem reposuit. Sed hic vitam ad viginti quatuor horas ferè protrahens, mortuus est, uti chirurgus mihi narravit eodem tempore cum hæc scriberem, anno scilicet 1570, 13 die Octobris, cum pridie vulneratus æger vitam finiisset. Huic poteris & illud exemplum annectere, quod obseruatione quarta de vulnere ventriculi quoque letifero in hoc libro annotauimus, de cænopola vulnerato.

SCHOLIA.

CVR vulnera essatu digna, tum ventriculi dissectione sint lethalia, obs. 4. huius libri, scilicet in Scholio ipso diximus. Caterum, ut refert Guilielmus de Saliceto lib. 2. cap. 14. si locus isto vulneretur quocunque modo & quouis instrumento, si non penetret vulnus, non est dubium quin possit curari, modo medici errore ad apostema vel inflammationem aut alia accidētia nō perueniat, nec ipse æger delinquat. Quod si sagitta infictum sit vulnus, maximè in parte anteriore è regione ipsius stomachi, cum locus iste careat osse, facillè extrahitur, ut obseruatis quæ de extractione dicta sunt. Enq̄, extracta, subito impleatur locus cum tenta vel suppis aut linamentis decentibus, inuolutis in oleo rosaceo, vitello oui & croco, pro primo apparatu, vsque ad duos dies, vel circa, donec sanies apparere incipiat; & hoc, nisi fluxus sanguinis impederit, alioqui & huius resistendum, ut proprio loco diximus. Circa locum vulne-

Guilielmus de Saliceto, de vulnere penetrante vel non penetrante in ore stomachi, infictio ense vel sagitta.

vulneratum roborans defensiuum ex bolo arm. ol. ros. myrto, aceto & croco mistis, aut succo solani, portulaca, plantag. ros. aut carundem aquis, si succi haberi non possint. Vulneri verò faldella supparat, infusa prius in vino nigro styptico, & expressa, deinde inuoluta in dicto medicamine, ex vitello oui, oleo ros. & croco apponatur, vel fortè in dicto defensiuo, loco affecto optimè ligato. Postea intra tum supra vulnus mundificatiuum aliquod pone ex supradictis, ad tempus incarnandi & consolidandi. Si verò non penetret, fueritq; vulnus longum, latum & amplum, ita ut suturâ indigeat, coniunge partes, & dimitte extremum vulneris decliue apertum, ut sanies commodius expurgetur: & super sutura ponatur puluis conseruatiuis sepius dictus, & circa vulnus defensiuum, ut antiè. Vulneri verò tum eius labris mundificatiuum imponatur. Deinde incarnetur tempore consueto; eo tempore non omitiendo lotionem vulneris cum vino decoct. gallarum, nucum express. corticum granat. & similibus cum vino styptico solo calido. De phlebotomia, ventris lenitione, scarificatione, victu, tum aliis, ita agendum ut sermone vniuersali dictum est. quod & de omnibus vulneribus iam supradictis intelligi volumus. Si vulnus vsque ad substantiam stomachi penetrauerit, extracta sagitta, si inhereat, procede cum anodynis, vitello oui, croco & oleo ros., & defensiuo ex bol. arm. myrto, oleo ros. aceto, croco, adiectis aromaticis stypticis, ut spica, mastiche; vsque ad doloris sedationem, aut saniei generationem. deinde cum mundificatiuo incarnatiuo superius dicto. Sed intra vulnus tentam non ponas, ne ad os stomachi penetret, aut eius substantiam, sed tantummodo ipsam limitam mundificatiuo pone penetrantem tantum vsque ad superficiem vulneris, & non ultra, ne ob dolorem & sensibilitatem ipsius oris ventriculi (quia pars nervosa est) syncope subsequatur: & ideo non congreges multam saniem. Quare tua intentio erit potissimum incarnare post x. vel xv. dies (fortè post vi. aut vii.) quia non indiget forti vel longa mundificatione. Nam ex incarnatione tali, natura incipit locum nervosum conglutinare, mediante poro sarcoide & ligamento: & isto modo tractetur vulnus, si curationem recipere potest. Dum sit incarnatio, bibat aquam decoct. thuris, masti- cis, tragacanth. gummi arab. myrrha si potest, aut vinum nigrum stypticum, cum dicta aqua aut alia lymphatum; calidè in hieme, frigidè in æstate. Hic potius incarnat & roborat. sto-

Signa lethalia in vulnere stomachi penetrante.

machium, sed cauet à vino vsque ad vi. vel vii. diem, si febra non adsit. Interim diligenter animaduerte numquid potè extrahitionem sagitta, ensis aut aliterius rei penetrantis ex stomacho eiscerit vulnervatus sanguinem cum spūo & vomitu, si enim est vulnus ad interna stomachi penetrasse: & tunc iudica vulnus mortale esse, propter consensum cum cerebro, dolore & spāimo, ob substantiam nerveam non recipientem consolidationem: & quia ventriculi munus toti corpori necessarium destruitur, sine quo stare vita non potest. Si autem non venierit vulnus vsque ad medium oris stomachi vel ventriculi, vel interna non penetraverit, quod scies quia per spūum cum salivā non emittat sanguinem, nec cum vomitu, tunc carè minoris periculi & lentioris curationis existit. Curetur ergo ut dictum est de vulnere penetrante, evitādo ne tenta frangat os ventriculi vel ventriculum ipsum, imò non penetret nisi carnem & pellem super ore stomachi, vsque ad ipsum os, aliquo modo non tangendo, ob causam dictam, & incarnetur hic locus tam velociter quāvis poteris, quia hoc melius ac vitulus est, nam & vidi quomādam (inquit idem Guilhelmus de Saliceto) Pedemontanum quendam vulnervatum in illo loco cum sagitta magna, penetrante ad posteriora, qui (ut mihi plures retulerunt) solius vini ablutione assidua curatus fuit, & postea diu vixit. Sed ego cū non curavi, quamvis credibile est, nec negandum stante in vita regimine naturali. Huc quoq; spectant vulnervata alia ipsius ventriculi partium eius, quorum multa exempla alias posuimus, & potissimum egregium illud exemplum de vulnere abdominis, per quod omenium elapsum erat, & ab imperito chirurgo abscissum: & tamen is præter spem à nobis curatus fuit, cuius historiam posuimus lib. 2. i. obser. & curat. medic. nostrarum obs. 3. in cuius Scholii plurima de huiusmodi vulnervibus diximus, cui & adiungere poteris & illud exemplum quod retulimus in hoc lib. obs. 8. de vulnere ventris ad interiora penetrante. Ceterum quod ad præsens negotium attinet, cū in ventre sint dua partes, ut ex anatomia constat, continentes videlicet & contente, ita & vulnervata quandoque sunt in parte continente, quandoque in contentis. Vulnervata ergo ventris quandoque sunt extrā, non penetrantis ad interiora, quandoque verò ad interiora penetrant: & quæ penetrant ad interiora, quandoque sunt talia, quòd nihil prociuit de membris interioribus, quandoque verò elabitur & prociuit sibi

De vulnere huius ventris & partium eius.

seu omentum, aut intestina, aut quadam alia. *Qua vero* Zyrbus idem
fiunt in membris contentis, quandoque quidem sunt in zyrbo, quod omen-
quandoque in intestinis, quandoque in stomacho, & sic conse-
quenter; nam possunt & fieri in hepate, liene, renibus, vesica,
& utero, de quibus etiam diximus antea cum de vniuersali
iudicio vulnerum ageremus, & etiam horum exempla posui-
mus, ut lienis, hepatis & renis. Et ha potissimum supradicta
sunt differentia à quibus sumuntur iudicia. Causa *Causae.*
vulnerum sunt vt aliorum, nempe ensis, lancea, sagitta &
culter mensaritis aut incisories (vt apud nostros rusticos, bar-
baros & nebulones ferè fieri assolet) & omne illud quod ap-
ertum natum est incidere, & perforare. Signum quòd vulnus
ventris non penetret, habetur per visum & probam, & quan-
do inde nihil exit. Signum autem quòd penetrat, habetur ex
proba, cum intrat profundè, & quando exiit zyrbus seu omen-
tum, intestinum, aut aliquod membrum. Signum quòd extra
procidat zyrbus, & est alteratus, quia videtur subtilantia eius
sepasa (vt dicit Guido tract. 3. doct. 2. de vul. cap. 6. de vulneri-
bus ventris & partium eius) & venis repleta, & videtur li-
uidum & nigrum. Signum quòd intestina sunt vulnerata, est
exitus stercoris per ipsa. Signum subtilium vel crassorum, ex
loco affecto etiam innotescit. Nam supra umbilicum sunt sub-
tilia, subtilis verò crassa. Signum verò quòd stomachus est vul-
neratus, est exitus chyli ab ipso, & locus à parte anteriori circa
mucronatam cartilaginem. Hepatis autem, locus dexter, &
exitus sanguinis. Splenis, exitus feculentia, & locus sinister.
Renum, exitus sanguinis aquosi, & regio ipsorum. Indicatur à
Galeno 6. Therap. periculosiora esse ac difficiliora vulnera &
suiiiones circa medium ventris, quàm circa latera, eo quòd illa
partes propter musculos sunt tractabiliores, & intestinorum
educibiliores, quàm relique. indicatur etiam, quòd nisi citò redu-
cantur, intestina inflantur, vntosantur ab aëris frigiditate,
& postea cum difficultate reducuntur. Sic & Hippocrates
sexto Aphorismorum, nisi citò occurratur egressioni epiploï
sue omentis, id est, zyrbi, citissimè alteratur & corrumpitur
quare & incidunt ex eo quòd denudatum est & alevratum,
vel inurunt. At medici dicunt id quidem verum esse vt pluri-
imum, non semper, vt Galenus in Commento annotauit. resare
& Gal. 6. Therap. crassiora intestina sanabilia esse, difficilia
verò subtilia; & omnino ieunium insanabile esse, ob multisudi-

nem & magnitudinem vasorum, & subtilitatem, & nervositate tanica, deinde quod bilem synceram hoc intestinum suscipiat, & hepatis propinquus sit ceteris. Praterea inferiora stomachi oportet aggredi, neque curationem omnino abicere, quum medicamenta in loco eo adharere possint. at in ore ventriculi: in transitu solo patientes tangit partes: & cum hoc, ut paulo ante diximus, sensibilitas ipsius curationi repugnat, reliqua vero indicia signa ac cause, dicta sunt in sermone uniuersali.

Curatio.

Quod ad curationem attinet; Vulnere ventris qua interiorius non penetrant, nihil habent proprium nisi ligaturam superioris in pectore dictam. curantur enim ut vulnere carnosa, cum futura: & indigent alio auxilio incarnatiuis. illa autem qua penetrant, a quibus nihil membrorum procidit, nequa aliquod ipsorum fuerit vulneratum, eodem modo curantur, nisi quod futurarum habent propriam.

Siphac, seu peritonaeum.

Hac autem a diuersis diuersimodè prescribitur. quidam, ut precipit & Galenus, taliter suere iubent, ut siphac uniatur cum mirach, hoc est, peritonaeum cum abdomine: nam cum peritonaeum sit sine carne, & exangue, & nervosum, consolidari non potest conuenienter: quin etiam propter carnis abdominis laxitatem sequeretur ruptura. Et sic quod in primo puncto acus ingrediendo per unum labium non tangat siphac: & post ab infra, pungendo alterum labium, penetret per ipsum, & per totum mirach, & supra vulnus fiat nodus: in sequenti puncto acus ingrediendo per unum labium

Mirach, idem quod abao-men.

penetret totum mirach, id est abdomen, & siphac, id est, peritonaeum: & regrediendo per alterum labium, dimittat siphac & penetret mirach, & exteriorius fiat nodus. Et ita per alia puncta procedatur quousque totum sit sutum sufficienter. Alium autem modum assignat Galenus, & Albucasis: eum assumit, & est communis modus leuior, sed non securior: & est quod omnes

quatuor margines diuorum labiorum infimal suantur cum uno puncto & nodo; & sicut tot puncta quot erunt necessaria. Tertium modum ponit Albucasis idem, cum acubus pungendo, ut dictum est: & dimittendo acus, voluatur filum super eam, ut faciunt mulieres in manicis seu undum quod fuit dictum superius de sutura, sermone communi: ad quam recurre pro hac sutura. Quartus modus est Lanfranci, & eam suscepit Henricus: & est quod figatur acus cum filo a parte exteriori in uno labio, & perforetur totum mirach & siphac, deinde a parte interna in altero labio, veniendo extra, perforetur

Siphac, seu peritonaeum.

atiam siphac & mirach. Deinde per spacium minoris digiti à primo puncto, eadem acu, cum eodem filo, non inciso nec nodato, facias secundum punctum: ita & in labio quod fuit ultimè perforatum, figatur acus ab exteriori ad interiora: deinde in altero labio figatur ab intra ad extra. siphac & mirach semper comprehendendo; & tunc prope acum inuenies extremitatem filii, quam priùs exterius dimisisti; tunc neclentur duo capita filii simul in duobus punctis, & fiet unicus nodus in latera; quia sic numquam transibit filium supra labia vulneris, sed in lateribus salum apparebit. Facta sutura ponantur alia auxilia, & ligetur vulnus. Ligatura eadem fiat qua de pectore dicitur. Haec est. hinc enim conueniens est ratio qua de pectore dicta fuit, nempe in vulnere ventris penetrante, in quo particula interiori vulneratur & non excunt. Si vulnus ventris est sufficiens, aut non sufficiens, id cum instrumento proprio, quod dicitur postea, ampliatur cautè, & extrahatur; & si sutura indigent, qua eis utilis erit, velut est fundus stomachi & crassa intestina, suantur sutura pellationum, & non cum capitibus formicarum, quam posuerunt quidam experimentatores, teste Albucasi. Nam radiosus est & inutilis, ut experientia constat. Nonnulli autem, ut Rogerius, Iamarius, Theodoricus, infra intestinum ad custodiendum ne feces putrefaciant suturam, imponunt cannulam sambuci. Alij verò, ut Guilhelmus narrat, ponunt partem intestini alicuius animalis, aut partem trachea arterie, ut dicunt quatuor magistri, quod Guidoni non videtur rationabile. eò quòd natura intentà ad alienorum expulsionem, expellit, & remouet illa de sutura; & ita per se finis pro quo talia applicantur. Et pro meo iudicio (inquit Guido) melius est, ut suto intestino, ut dictum est, & spio à sordibus mundato, ponatur super suturam puluis conseruatiua suturarum, & reducantur intra ventrem per modum qui dicitur. Si verò zirbus exierit, & denigratus & corruptus fuerit, laqueo, ut dicit Galenus, comprehendantur partes denigratae, & abscindatur pars qua post laqueum in inferiori sine functione ventris, dimittendo capita laquei extra, ut possit exire vulnere suspirato. Facta sutura, vel in zirbo ligatura infra ventrem, reducantur, ut dicitur; & incontinenti vulnus ventris, ut dictum est, suatur, & nullo modo apertum teneatur vsque ad membrorum interiorum sanationem, ut precipiebat Iamarius & Rogerius. Et in hoc sequutus est eos Lanfrancus.

Ligatura.

De vulnere ventris penetrante, in quo particulae interiores vulnerantur, & non excunt.

Vide Theodoricum de vulnere ventris lib. 2. cap. 18. & de vulnere intestinali cap. 19.

Si zirbus exierit.

Caufrancus
tract. 2. cap.
vii. de vulne-
ribus meri,
stomachi, in-
testinorum &
genitis.

Et ratio est, quia nihil magis offendit membra interiora & ca-
lorem naturalē, quàm contactus aëris à natura non alterati.
Ex hoc enim incurrunt illud accidens perniciosum de dolore,
& torsionibus intestinorum ex quibus subsequi potest spas-
mos, & deinde mors: & præterea, vulnus apertum, quod ne-
cessario fuit magnum ad operationem, præparat intestina con-
stituend ad exitum, quod est insigne nocumentum & periculo-
sum. Et talis fit apparatus exterior. Intrà verò dentur ea quæ
dicit Anicenna, ut centaurea, terra sigill. cum alia dicta de
vul. intrinsicis pectoris, & cauda equina, quæ & Galeno pro-
batur unice ad vesica & intestinorum vulnera, à six simplicibus
enemata quoque cum vino austero, ut 6. Therap. præcipit.
Et diata per septem dies sit tenuis, & talis quæ non procreet fe-
ces neque superfluitates putrefactivas, sed potius consolidantes.
Hinc quatuor illi Doctores hoc pulmentum commendant: v. s.
furfur triticeum, & ponatur per horam in aqua calida, &
prestantior est pluvialis: deinde coletur & addatur pul. amy-
li, tragacanth. gummi arab. sang. drac. consolid. maioris. plo-
rum leporis. singulis diebus ter vel quater exhibeatur. & si
virtus est debilis, ius galline, in quo ponatur gummi tragac.
arab. quæ saporem horribilem non inferunt. Guilielmus quo-
que commendat aquam decoct. thuris & massichis in hoc ca-
su. In vulnere ventris penetrante, à quo procedunt intestina,
aut alia particula non vulnerata, aut vulnerata, sutæ vel li-
gata, ut dictum est, Galeno & Anicenna quatuor sunt inten-
tiones. primò, ut in proprium locum reponantur: secundo, ut
vulnus suatur: tertio, ut pharmacum apponatur: quarto, pro-
videndum ut non patiatur quæ interiorum sumorem, neque
dolorem. Prima intentio completur, si vulnus est satis mag-
num, ut naribus suauster pressis introducantur; aut per bra-
chia & pedes elevando concutiatur; & sic, ut dixit Rogerius,
reducentur. Si hoc modo non possint introduci, vel quia inflata
sunt, vel vulnus nimis strictum & angustum est, tunc oportet
aut ventosisatem, teste Galeno, resolvere vel expellere, aut vul-
nus manus efficere. præstat autem prius focus vii, spongiam
mollem in aquam calidam ponendo, & cum ea intestina cale-
facere: & ita preparata cum vino styptico, ad roborationem,
fovere. Alij, ut Rogerius & Theodoricus, domestica aut corti-
cia animalia per medium incisa quanto calidiùs possunt inte-
stino applicant, idq. toties quousque sint calefacta, & ventosi-

Guilielmus
de Saliceto
lib. 2. cap. 15.
de vulnere
ventris & in-
testinorum.

ius resoluta, ut regredi possint. Halyabbas autem precipit ut per extremitates in balneo suspendatur vulneratus, & concutatur, aut intestina cum oleo violaceo vel axungia porci calida, ut dicit Iamerius, inungantur, & ita regredientur intestina. Si neque his iuuetur, & remaneat intestinum inflatum, precipit Galenus, tum reliqui, ut ampliato vulnere ventris tandem id quod procciderit reducatur. sales incisiones fiunt per sphingotomata bicipitia curua & obtusa retrò, & secundum sinem, & non acuta, quorum formam describit Albucasis. Figura vero idonea laborant versus inferius quidem dorsum, supra dorsum verò in vulneratum locum; una verò sit in virisque intentio, ut non grauetur ab aliis intestinis id quod proccidit. Secunda verò intentio completur, quod per idoneum ministrum extroysum cum manibus pellendo comprehendatur tota plaga, & discoperiendo successiuè certitudinaliter (sic enim ait Guido) per medium totum vulnus suatur. Qualis autem esse debeat modus suicionis ventris, dictum est superius. Tertia perficitur secundum Galenum cum pharmacia sanguinolenta nominatis, qua & in aliis particulis consolidare vulnera per praecedentia monstrauimus & supra, qualis est pul. suturarum conseruatiuus, & stuppa cum vino, & emplastra & alia auxilia incarnatiua. Ligatio verò exterior in his est magis necessaria; quam ligaturam diximus ex pectore debere sumi. Quarta verò pars curationis non modicum ab ea qua aliorum est, differt. Oportet enim oleo calido commensurare lanam mollem, & infundere totam in circuitu, & comprehendere quod est inter bubones & axillas. Melius autem est per clystertem immittere in intestina aliquod tale. Auicenna verò 3. can. de cura hydropis ascitis per incisionem, ita inquit: Et fortasse incisioni succedunt dolor & punctura, quare oportet ut admistretur affusio olei anethini, chamomill. super puncturam & locum incisionis, & ponantur emplastra ex fœnuigr. sem. lini, albae, & similibus. Nonnulli verò, ut Henricus, ad eiusmodi torsiones pungentes & perforantes intolerabiles, vinum cum sale bulliunt, quibus addunt sursuris tantum ut inspissentur, & ponunt in sacculo qui omnes partes dolorosas comprehendat, calidumque quantum tolerare possunt supraimponunt, deinde & ligaturam applicant: & cum infrigidatur, alium apponunt; idque toties renouando, donec torsiones & dolores sedentur. De materia, si qua remaneret infra ventris spatio sita-

tem, qua non possit exire propter suturam, non est multum curandum: quia non potest esse multa, cum particula illa non sint multum sanguinolenta, & ut dixit Guilielmus, natura eam resoluat, aut ad inguina delegabit, & ibi curetur, ut alia apostematata seu abscessus, ut in hoc loco curari consueverunt.

De vulneribus que fiunt in dorso è regione vètris.

De vulneribus hepatis, lienis, renis, vesicæ, virgæ, testicularum, vteri.

De vulneribus que fiunt in dorso, eodem modo curentur, ut dictum fuit de spondylibus & nuca superius in collo. De vulneribus hepatis, splenis, renis, vesicæ, si substantia eorum sit laesa, dicit Lanfrancus in act. 2. cap. 8. cum sint insanabilia, virum medicus accutus curationem tentare debeat, nec nec dicit, si fuerit in suam patriam, & optima fama, & habeatur apud omnes expertus, prognostico premisso curationem suscipiet, prius tamen agro de omnibus suis rebus tanquam mortuuro disponente. Sed si fuerit medicus in aliena regione, præstat ut tales non suscipiat curandos, ne incurrat ignominiam. Id ipsum & capite 9. de vulneribus virgæ, testicularum & vteri dicit, quod in locis istis omnia vulnera sunt valde verenda, ob eorum subtilium compositionem & eorum nobilem actionem & necessariam. Vide autem apud Guilielmum de Saliceto egregiam historiam de quodam vulnerato in intestinis, & sanatio, lib. 2. cap. 13. de vulnere in ventre, idem dicit & in eodem capite sub

Curatio vulneris hepatis.

finem. Si verò à vulnere huius loci exierit hepar secundum partem, & sit vulneratum in substantia intrinseca, & spissitudine eius, cerè non reciperet curam: sed si circa aliquas minutias eius partes ac subtiles foret factum vulnus aliq. quod exiguum, posset ager tunc liberari, ut ostendimus obs. 2. huius libri, de nepote Magistri Iulianiani Farnini vulnerato in hepate. In primo autem casu non curantur, tum propter fluxum superfluum sanguinis consequentem tale vulnus, tum propter necessitatem sue operationis & propter se, & propter totum corpus, sed in secundo casu curari possunt. Ita & de liene sentiendum: quamvis eius vulnera non ita periculosa sint, ut hepatis, sed ubi particula tantum laesa sit exigua, curari potest, ut constat de milite illo in splene vulnerato, cuius historiam & curationem 5. obs. huius libri dixerunt. Statim ergo eum apparet hepar aut splen, intromittatur subito, quia vulnera ista non indigent operatione manuali, nisi reductione ad locum suum, & postea fiat sutura siphac & carnis & prelii exteriorum simul, sutura unica, ut dixi; ita ut vulnera istorum membrorum dimittantur, & committantur percuranda natura,

Curatio vulnerum lienis.

Curatio vulnerum lienis.

tura, aut mortalia indicentur. Et quum suturam feceris, superpone ei puluerem conseruatiuum supradictum, & circa vulnus defensiuum. Et super vulnere toto ponatur mundificatiuum & incarnatiuum sequens emplastrum: *Re. thuris ʒ i. mastich. sang. drac. mumia ana ʒ ij. mellis ros. colati ʒ ss. torebintib. ʒ ij. farina hordei q. s. ad infussandum: fiat emplastrum.* Post hoc ponantur incarnatina sola & pura. & vitia sit ut in vulneribus intestinorum. & in omnibus illis vulneribus ventris praeter cetera necessaria est ventris lenitio cum glandibus vel clysteribus. Si vulnus sit in inguine, vel ab ense, aut sagitta; si à sagitta, emollias locum cum oleo ros. gallinae pingued. croco. & dilatando vulnus cum rasorio, si expedit, & extrahatur sagitta suaviter: & si sit fluxus sanguinis, huic primo apparatus intende. Si non, procede cum mundificatiuo & dolore sedatiuo sapius dicto ex vitello oui, oleo ros. croco, vsque ad tres vel quatuor dies, donec saniem emittat, deinde mundifica, incarna, & consolida: & reliqua de phlebot. ventris lenitione, dicta, dictis de curatione communi vulnere obseruato. Praeterea hic duo animaduertenda: nempe, num vesica sit lesa, nec ne: dein de virum siphac sustinens intestina descendat ad bursam testium & num sit fractum, aut non: nam si inguina aut virga aut testiculorum bursa fuerint vulnerata, aut aliqua alia membra adiacentia, tunc considera verum vulnera talia indigeant conductura partium, an non: & si egeant, tunc conductas partes secundum regulas assignatas apud eundem Guilielmum de Saliceto cap. de vulnere in collo gula & aliis. Si autem non indigeant ea, tunc cura locum & vulnus, mollificando, dolorem sedando, mundificando, incarnando & consolidando, ut supra diximus. Si tamen vulnus fiat in virga virili, secundum Lanfrancum loco superius citato, fiat in virga virilis secundum membri longitudinem, aut secundum transversum, & tamen in modica quantitate, cum suturis & pulueribus, & cum magna cautela defensorum, phlebotomia, & in dicta tenus curam adhibeas diligentem. Si verò virgam totaliter castraueris acciderit amputari; tunc vulnus esset maxime periculosum, propter ipsius venarum & articularum multitudinem, & nervorum. aliquando namque prius eger maritur, quàm fluxus sanguinis restringatur: tamen in hoc intendas casu dolorem mitigare cum olei rosae. calidi inunctione circa perineum & perineon: & cum cantherio cadentis ferri totum

Si vulnus sit
in inguine.

De vulnere in
virga virili.

De vulneribus testiculo-
rum.

cauteriza vulnus, & sanguinis fluxus constringatur. Vulnera quoque que fiunt in testiculis, cito corrumpunt testiculos, vel auferunt omnino. quare licet homo ex talibus vulneribus raro sit in mortis periculo, si modo error in curando non fiat, tamen generatio per hoc amittitur, qua propter conseruationem necessaria est speciei. Cura tamen illorum locorum à curis aliorum vulnerum non differt. Matricis corpus si telo vel gladio

De vulneribus matricis.

accideret vulnere, vulnus esset omnino mortale. Sed si in collo eius vulnus fieri accideret, propter aliquam rem duram intrantem vulnerantem, bene curatur, dum est recens, cum vng. Rhaf. alb. de cersusa, destemperato cum succo arnoglossa. Sed si vulnus ibi acciderit antiquum, tunc indigent mundificatione, cum iniectione feri caprini, vel aqua hordei, & cum iniectione medicaminis nominati. Si autem vesica (inquit Guilhelmus loco citato) vulnerata vel lesa fuerit, quod scies per exitum vrina à vulnere, tunc infallibiliter dicas vulnus lethale, tum propter nervosam substantiam vesica, & per consequens difficilem incarnationem, tum propter continuam vrinae residentiam in ipsa, corrodentis substantiam vesica, & per consequens addentis in dilatatione vulneris. Ex quibus omnibus non recipi vesica soluta consolidationem, ut dixi. Sed licet istud sit

De vulnere vesicae.

scientificum & rationi consonum, tamen non est desistendum ab operatione rationali. omnibus ergo nervis in principio intendi incarnationi vulneris vesica, & in defensio circa vulnus, ne locus apostemetur. Ego autem usus sum interdum hoc incarnatio super vulnere isto: R. mellis ros. colat. lib. ß. thuris, mastich. tragac. gummi arab. m. ammia, myrrha ana z ij. misce. & utere, ut dixi, in modum emplastri super vulnere: nec supra ipsum ponas oleum aliquod, quia cuiuscunque generis sit, impedit vesicam vulneratam, ne possit consolidari, quocumque tempore ponatur tale oleum. Incarnetur ergo cum dicto medicamento quàm citissimè possibile sit, & consolidetur. Si autem siphac continens intestina vulneratum fuerit aut solutum, quod cognoscitur per descensum intestini in scrotum, aut si extra propendat, reducto intestino conare ipsum siphac manibus suis decenter reponere, & sinere partes eius coniunctas & indissultas, ut dictum est de vulnere intestinorum: & super suturam pone pul. conseruatiuum. Et in vulnere carne exteriori & pelle & super toto vulnere etiam incarnatiuum pone, & proceda ut in aliis vulneribus, & non impone eiusmodi vulneribus

De peritonæo seu siphac continente intestina vulnerato.

tibus oleum; sed cito incarna & consolida modo iam ante morato, & stude ut vulneratus habeat alium sattu lubricam. Et reliqua sunt ut de vulneribus insectinorum diximus.

OBSERVATIO XLIX.

De tibia vulnerata: ex quo vulnere subsequuta est mors.

IOHANNES Roen Delphenfis, qui in insigni Solis habitabat, cum tibiam offenderet ad rem duram, ipsam cum contusione & vulnere transuerso læsit. Cum aut vulnus istud tum contusionem parui faceret, ad octo dies sibi ipsi muliercularum consilio medebatur. Sed cum pes frigore affectus esset, incuria quadam, in stuporem incidit crus, & subsequutus est ingens dolor tum spasmus: quæ accidentia nullo modo mitigari potuerunt. Ad hunc annum 1570. mense Maio, cum etiam febricitaret, sex chirurgi acciti sunt, & Cornelius Ericius medicus: postea & ego vocatus fui. Cæterum nullis remediis iuuantibus, ex dolore infomnis factus, febre accrescente, in pede & in toto crure oborta est gangræna: quæ cum curari non posset, & debiliior esses quam ut crus terra auferri posset, hic miserè ex tam leui vulnere, prius perperam à mulieribus tractato, obiit; idque illo ipso die quo ego astrologicis argumentis inductus, illum moriturum astantibus prædixeram, ut in Scholio sequenti clariùs patebit.

SCHOLIA.

IN tibiis, cum locus exanguis sit, & valdè sensibilis, non solum vulnera, sed etiam ulcera sæpiùs curatu difficilia oboriuntur. Guilhelmus Salicetus lib. 2. cap. 20. de vulnere cruris ad ense vel sagitta, ita inquit: Super facili minori cruris, in parte anteriori & interiori, repertiuntur lacerti notabiles, descendentes à genu immediatè & à cerebro, & à nuca mediatis principaliter. Vnde quando vulnus fit in loco isto, & spe-

Guilhelmus Salicetus de vulnere cruris cum ense vel sagitta legitur.

cialiter

cialiter cum sagitta, & similibus, valde periculosum est, & impulso nostro tempore vidimus ex eo perire. Sed hic noster vulneratus (cuius genitura à ego composuaram) natus anno 1514, die 26. Septemb. intra 4. & 5. horam vesperi, tertium gradum Piscium ascendente habebat, cum Marte coorientem retrogrado: & cum vulberetur 11 die May, anno 1570, vel ut alij dicebant 10 die, eo tempore Mars erat in loco opposito radiu, & caput Draconis in opposita, dabant pessima argumenta, cum aliis dictis, qua in eius genitura tum annua ac diurna directione inueneram, ut deum mortis, ex motu Luna, tunc temporis, familiaribus & amicis eius praxiderim. Caterum istis omisiss, qua ad astrologiam pertinent, qua tamen medico, & non minus chirurgo necessaria sunt (ut alias ostendimus in libris nostris contra empiricos) nunc ad chirurgiam denud reuertamur. Caterum Guido de Cauliaco vnum caput fecit de vulneribus coxarum, tibiaram & pedum: & dicit quod vulnera istorum membrorum parum differunt à vulneribus brachiorum, & à vulneribus communibus; nisi in prognosticis, que pro maiori parte dicta sunt in sermone communi. Veruntamen vulnera genuum & malleolorum seu cauillearum, quia habent maiorem ossium, ligamentorum, chordarum, & nervorum connexionem seu infiltrationem, ut vocant, & quia sunt in loco inferiori, ad quem promptius descendunt humores, sunt periculosiora. Vnde Auicenna vulnera que cadunt in genu apud rotulam, dicit esse mala, & ad ea quandoque sequi accidentia mala, à quibus raro liberantur. habent tamen proprium modum ligandi cum fasciâ longa, lata competenter, incipiendo secundum longitudinem lateris cauille, seu malleoli, transeundo subtestis per soleam seu plantam pedis, & voluendo supra pedem & retrò finem tibiæ supra talum: & ita voluendo quousque sufficiat. Nonnulli verò se expediendo, faciunt ligaturam ad tenendum secundum formam calcaris, & ligant ab opposita vulneris parte: habet etiam modum seuandi secundum retilitudinem, quiescendo, ut verificetur dictum Longobarbarorum: La man' al petto, Il piede al letto. Alij autem, ut Lanfrancus, vnum caput faciunt de vulneribus ancharum, coxarum & crurium. Et dicit idem Lanfrancus sub finem, postquam horum membrorum anatomiam explicasset: Apparet quod hæc vulnera ex transuerso sint periculosa, propter incisionem nervorum, musculorum, chordarum, venarum & arteriarum.

Guido de
Cauliaco
cap. 8. de vul-
neribus coxa-
rum, tibia-
rum, & pe-
dum.

Lanfrancus
tract. 2. cap.
10. de vulne-
ribus ancha-
rum, coxa-
rum, crurium,
& pedum.

vum; quorum omnium incessus est secundum crurum longi-
tudinem; ex quorum incisione mala veniunt accidentia, ut ex
eorum anatomia constat. attamen qua sunt in illis membris,
non variantur à curationibus aliis, & eadem sunt qua bra-
chiorum & manuum; hoc uno tamen animadverso, quod si
vulnera sunt in illis membris, potissimum tribus digitis infra
geni, vel supra, propter illius nobilitatem loci aliquando agris
superueniunt mala symptomata, qua etiam per optimum chi-
rurgum tum medicum corrigi non possunt, donec eger etiam ex
paruo illius loci vulnere moriatur. Circa quoque calcaneum
& posteriorem partem cura cum cautione instituenda est. Ce-
terum Guilielmus de Saliceto de omnibus his vulneribus seor-
sum tractat. Incipiamus igitur de vulnere anche seu schia.
Cum contingat loca schia seu ischy vulnerari (eodem auctore)
non sunt talia vulnera periculosa, nisi per magnitudinem
membrum, & eius partes nervosas, & eius ligatura lesionem, ex
qua sequitur in fine curationis claudicatio. Si itaque sagitta
talem locum subintraverit usque ad os schie & anche, tunc
solerti ingenio & subtili inuestigatione procedes cum mollifica-
tione loci cum oleo ros. pingued. gallinae croco modico missis &
calidis, & cum dilatatione vulneris in pelle & carne sufficienti
cum rasorio, sagittam extrahere: eaq; extracta, ut dictum est
cap. de vulnere in capite, imple vulnere totum cum linamentis
infusis in oleo rosaceo cum croco, calidis. pro primo apparatu,
usque ad tres dies, quum sanies incipiat generari, nisi sangui-
nis fluxus impediatur hora dilatationis & extractionis, tunc
huic intende. & loca vicina inunge cum bolo arm. oleo rosaceo,
succo solatri, plantag. semperniis, missis cum modico croco. &
super vulnere totum pone medicamen ex vitello oui, bleo ros.,
croco missis. & calidis. ad tres dies, donec sanies incipiat appa-
rere. tunc adhibe hoc mundificatum, cum turunda vel tenta
in vulnere & super vulnere ponendo: R. mellis ros. colati lib. ss.
far. fenugraci, lini, flor. chamomill. pulverisatorum optimè
ana ʒ i, far. hordei far. lupinor. ana ʒ ss. olei chamomill. an-
ethini ana ʒ iij. misc. cum vino sufficienti, & utere: mundificat,
dolorem sedat, & in hoc casu utile habetur. nam hic tota in-
tentio versatur circa doloris mitigationem, & precautionem
inflammationis aut apostematæ: nam ab his duobus tantum
metus est. de victus ratione nihil immutandum ab his que in
communis sermone diximus. Si autem fiat vulnus in istis locis

De vulnere
anche seu
schie aut
ischii.

Guilielmus
de Saliceto
lib. 2. cap. 17.
de vulnere
anche cura
ense vel sa-
gitta.

cum ense vel similibus, & indigeat sutura, sicutur ut de collo & gula dictum est, non negligendo phlebotomiam, ventris lenitionem, tum alia sapius dicta. At vulnera ancharum quadam sunt in partibus continentibus, quadam in contentis, quae autem sunt in partibus continentibus, eandem modum habent curandi, quem ventrus superioris vulnera: quae vero sunt in contentis, ut sunt vesica, aut matrix, nihil habens proprium à vulnere contentorum in ventre, nisi signa & indicia, de quibus nunc diximus. Sed de his tum alius Scholio precedente

Guido de
vulneribus
ancharum &
partium eius;
tract. 4. doct.
2. cap. 7.

De vulnere in
coxa cum en-
se & sagitta.

factis dictum est. Nunc ad vulnera quae in coxa contingunt sine ense sine sagitta, veniamus. Dicit Guilhelmus de Saliceto lib. 2. cap. 18. Quum vulneratur coxa, tunc tale vulnus non infligitur sine periculo, ob musculum vel lacertum magnum ibi existentem, à quo separantur chorda venientes inferius ad motum cruris & pedis; ad cuius musculi compositionem etiam veniunt plures nervi à cerebro, qui inferunt per consensum condolentiam & dolorem in loco vulnerato, & in cerebro, subinde & spasmodum; hinc & cita ac aliquoties subita mors: iam quoque ex venis & arteriis magnis incisus ingens fluxus sanguinis oboritur, qui difficulter constringitur, adeo ut & mors subsequatur: unde & haec sunt iudicanda tamquam vulnera ex necessitate aliquando lethalia. Fit itaque vulnus in coxa, ut alibi, secundum latum, longum, & transversum, modo paruum, strictum, profundum, modo in superficie. Si ergo fuerit magnum secundum longitudinem, vel latitudinem, vel profunditatem, partes contingunt cum sutura decenti, ut de collo dictum est; & superpone suture pulverem conferuissimum, orificium vulneris dimittendo in loco decliviori, ut sanies commodè mundificetur, turunda inuolutis in vitello oui, oleo ros. croco calidis infusis, & super toto vulnere linamenta impositis usque ad tres dies, donec sanies incipiat generari: & circumcirca apposto defensione sapius dicto: deinde liga, mundifica, & incarna, ut nosti: non omitendo phlebotomiam, ventosas, purgationes, diætam, tum alia in communi sermone dicta. Si vero tale vulnus secundum latum vel longum, profundum fuerit, considera num eius musculi, lacerti & nervi magni sint incisus secundum totum vel partem, & num vena vel arteria sit incisa, ex qua enormis fluxus consequatur. Si nervus incisus fuerit secundum totum vel partem, subito constringas partes cum sutura fili incernati, suendo prius una su-

tura partes nervi incisat simul, quia fit ex ea melior membri
 continuatio, & magis decens, ac magis cita incarnatio & cū-
 ratio, per naturam & artem medicam, ut ab eodem Guilhel-
 mo de Saliceto disputatū fuit de vulneribus: postea (sicut par-
 tes carnis & pellis super nervo existentium, solutas; nisi san-
 guinis fluxus impediatur, cui imprimis resistito restrictivū, ut
 proprio capite dictum est: & distitit sic locum ligatum usque
 in sequentem diem, vel paulo plus, donec securus sis de eius con-
 strictione. (Si arteria est incisa, & constringi non potest, fit
 instisio cum ferro candenti, ut in iunene illo Delphensi, qui se
 ipsum in coxa laeserat, fecimus) postea dissolue leniter, & ra-
 dicis ad suturam predictam; sutura superponendo pul. conser-
 vat. & defensivum circa vulnus dictum: & in vulneris ori-
 ficio quod reliquisti apertum, impone vitellum oui cum oleo
 ros. & croco modico, usque ad tres dies vel circa, donec sanies
 incipiat generari. deinde mundificetur, incarnetur, & consoli-
 detur, ut nosti. Si autem tale vulnus fuerit strictum & pro-
 fundum, seu strictum & non profundum, & à tali vulnere
 sanguis ultra debitum fluat, subito constringe, & locum circa
 vulnus defende cum defensione sapius dicto, ne inflammetur
 aut apostemetur. Sed in his tum in aliis locis nervosis non po-
 nas tentam longam penetrantem ad profundum vulneris, &
 ledentem nervum, sed pone in orificio vulneris, ne claudatur,
 quia ob tactum nervi, vel eiusdem fricationem, ob sensibilita-
 tem loci, dolor accedat & confluxus humorum, ac demum
 inflammatio, spasmus, & postea mors. igitur loco tenta impo-
 natur oleum rosaceum calidum, cum modico croco: hoc enim
 sua oleagineitate & humiditate multā replendo dilatat vul-
 nus, & dolorem mitigat, & ratione rosarum robotat & de-
 fendit membrum ne apostemetur. In ore autem vulneris stri-
 cto, & circa superficiem eius sive profundatione aliqua facta
 sanguinis constrictione supradicta; ponatur tenta curta &
 crassa in vitello oui infusa, oleo ros. & croco calidis, & desuper
 faldella stuppea in dicto medicamine involuta usque ad tres
 dies vel circa, donec suppuretur vel sanietur locus. Post hoc eo-
 dem modo cum tenta simili & faldella stuppea intinctis in
 mundificatione ex mell. ros. colat. farina horā. myrrha, & mo-
 dico croco, prius locum mundifica, & continua usque ad ali-
 quot dies, donec sis securus ab apostemate. Postea verò mundi-
 fica secundum modum supradictum cum mundificatione paulo

fortiori ex melle ros. tereb. sarcocolla, myrrha, & sar. lupino-
rum aut illius generis; aut, si expediat, cum vng. apostol. vel
viridi, quæ vehementiora existunt. Deinde incarna, consolida,
vt nosti. Si verò parum sanguini à vulnere profuxerit, cu-
in scunqve generis vulnus fuerit, modo sit notabilis lesio, siat
phlebot. in brachio vel manu ex loco opposito è directo: &
scarificatio fiat in natibus, si omnia consentiant: & venter arte
vel natura respondeat, vitæ usq; ratio, vt sapius dictum est, in-
clinet ad frigiditatem, & subtilitatem, pro etatis ratione, vt
idem Guilhelmus dixit de vulnere in pectore, dorso, & femore.
Nunc ad vulnus in genu accedamus. Hæc (eodem admonente)
valde sunt metuenda & lethalia, maxime si vulnus subius
fiat in parte concavitate illius qua reperitur in anteriori par-
te genu sub rotula, vt sunt illa in ultimo foriculis minoris &
maioris; nam ibi continuantur & coniunguntur nervi multi
effatu digni, & nobiles, venientes à cerebro & nucha: hinc fit
dolor intolerabilis subito, & subsequitur spasmus, & quando-
que mors; aut sequitur ex vehementissimo illo dolore debilitas
tanta infirmi & loci illius, vt ex descensu humorum non possit
se defendere membrum ab inflammatione vel apostemate. Et
fit cum iisdem similiter rigor significans sparsionem male ma-
teria virulenta supra membra sensibilis, unde multoties &
mors succedit. Si igitur oborta sint huius loci vulnera cum sa-
gitta aut alia re acuta, vt pugione, ense, cultro, lancea, clavo,
vel huiusmodi, siue vsque ad os fuerint profunda, siue non,
subito extrahantur; obseruatis regulis de vulnere in capite ex
sagittis. Et non prasumas ponere in vulnere tali aut consimili
neruoso nodoso tentam longam; sed solum in orificio vulneris
superficialiter, vt non transeat partes carnosas membri, ne cen-
tingat & fricat nervum, sed solummodo ponatur talis tenta,
vt orificium apertum maneat; & intus in profundo vulneris
ponatur oleum ros. calidum, cum exiguo croco in primo appa-
ratu, si sanguinis fluxus non infellet, alioqui tunc illi curatio-
nem adhibere, infundendo tentam illam dictam in oleo prædicto
guttatim, vulnere imponendo: deinde imponendo tentam illam
contractam (curtam vocant Barbari) in orificio vulneris su-
perficialiter, vt dictum est: nam oleum vicem turunda seu ten-
ta supplet, prohibendo ne vulnus claudatur, & sua humidita-
te dilatat vulnus, & sedat dolorem, & roborat, vt sepe dictum
est, & defendit ab accidentibus dictis. & ita facias cum tenta
dicta

Guilhelmus
de Saliceto
lib. 2. cap. 19.
de vulnere in
genu illato
ense vel
sagitta.

dicta infusa in oleo & croco, usque ad tres dies, donec sanies in loco incipiat generari, & ab apostemate securus sis. Postea procede cum mundificatio ex tereb. melle ros. myrrh. far. hord. vel liquor. extendendo super toto vulneris orificio emplastri modo, & in orificio vulneris, oleum xof. calidum cum croco, cum tenta superficialiter imponendo. Interim si foris propter olei vntuositatem superfluitas aliqua in vulnere multiplicaretur, lingue oleum, & procede mundificando cum melle ros. tereb. myrrha & croco, aut cum alio neruorum mundificatio noto, imponendo illud cum tenta in profundo vulnere, & tentam in superficie, ut dixi; imò si propter talis olei vntuositatem, vel aliam causam, aliqua caro nullis vel vntuosa, aut quid superfluum in vulneris orificio vel profunditate, videatur crescere & generari, remoue id cum vng. apostol. vel viridi, &c. deinde incarna & consolida. & non omitas phlebot. ventosationes & ventris lenitionem & dietam, tum alia sepius dicta. Si verò in sagitta extractione fluxus te impediatur, constrictioni eius prius intende, deinde procede ut supra. Neque est audiendus sermo dicentium (inquit Guilhelmus) oleum non debere poni in vulnerebus neruorum, quia sua vntuositate marcorem & putrefactionem inducit: hic enim sermo non semper veritatem habet, uti (inquit) demonstrabimus quo modo nocent vel inuuet, cap. de punctura neruorum. Procede igitur audacter ut supra, non omitendo defensionem circa vulnus. Si verò vulnus fuerit longum, latum & magnum, indigens sutura, tunc bene considera, num ibi sint aliqua partes ossis incise, separate à sano osse, que cum sano permanere non possunt: & sic eas remoue subito ante suturam: deinde sus, & coniunge partes vulneris probe, dimittendo orificium in leco decliniori: in quo orificio & super toto vulnere pone discidium cui cum oleo ros. & croco mistis & calidis, usque ad tres dies, vel circa, donec sanies generabitur, nisi fluxus sanguinis impediatur: & tunc primo apparatus illi intende: deinde redeas ad iam dicta. post hæc verò mundifica, incarna, & consolida. Si verò ibi fuerit pars ossis separata & incisa, que tamen possit suo ossi adharere & coniungi, siue ibi non sit aliqua pars ossis incisa, coniunge partes, & conserva suturam cum pul. & lingue orificium ut supra, in quo pone turundas inuoluitas in vitello oui, oleo ros. & croco calidis, & super toto vulnere etiam inducto linamento, & breuiter cum phlebotomia vel ventosa-

Lib. eodem
cap. 73. de his
eundem con-
sulto.

De vulnere
cruris ab
ense vel sa-
gitta, cap. 20.
lib. 2.

ione, ventris lenitione & diata procedo, vt sapius ostensum est: deinde mundifica, incarna, consolida, vt nosti. De vulnere autem cruris cum ense vel sagitta, in principio huius Scholij ex Saliceto dicere ceperamus, quod etiam sit metuendum, ita vt plurimos ex ratione superius dicta viderit interire. Si ergo, inquit, sagitta vel aliud simile crura intraverit, aut saltem locum dictum & ossis subtilitatem subintraverit, tunc subito secundum ordinem consuetum sapius dictum mollifica locum sagitta & totius vulneris cum oleo ros. calido, & modico croco, aut pinguedine galline iis admixta: & breviter dispone locum ad faciem sagitta exitum, aut cum dicto mollificatio, aut forti aliquo, cum incisione solerti & ingeniose facta: & extrahere tunc sagittam suaviter, vt in propriis locis dictum est. Eaq; extracta subito impleat vulnus cum oleo ros. calido, & croco pauco, non imponendo tentam in profundo vulneris, sed solummodo oleum antedictum: tentam interim ponendo in orificio, ne claudatur superficialiter, inquam, vt de coxa & genu paula ante dictum est. Circa vulnus autem ponatur defensuum ex bolo armena, oleo ros. aceto, succo solatri, semperuiue, plantag. ag. ros. & huiusmodi, cum croco exiguo: & hoc fiat à principio vsque ad suum. oleum vero ad tres dies, donec sanies apparere incipiat, & tutus sis ab apostemate: postea mundifica locum, incarna, & consolida, vt paulo ante diximus: & si à vulnere sanguis exierit paucus, & virtus, atq; suum alia sapius dicta consentiant, fiat phlebotomia vel scarificatio, clysteria, glandes, si opus est, & prescribatur victus ratio commoda, vt in alijs vulneribus. Et nullo modo timeas de osse laeso in isto casu, quia per viam mundificatiui bene mundificabitur. Si in actu extractionis sagitta fluxus sanguinis impediatur, subito constringe, & redeas ad suprascripta. Si vero vulnus fuerit magnum siue longum aut latum, sutura indigena, & cum fluxu sanguinis abundanti, subito coniunge partes vulneris, & sanguinem statim reprimito: neque omittas superponere sutura pml. conseruatiuum, & dimitte locum ita ligatum in sequentem diem, vel ultra, donec securus fueris de restrictione sanguinis: deinde procedo cum mollificatio & doloris sedatio ex vitello oui, ol. ros. & croco, vsque ad saniei generationem. deinde mundifica & incarna, & consolida: phlebotomiam, dietam, ventris lenitionem, defensuum & reliqua prescribere, vt nosti. Si autem os cruris incisum fueris ex transuerso totaliter, ita vt non possint

sibi inuicem partes adharere, tunc manibus suis decenter coniunge, & leniter: deinde decenter partes carnis cum pelle sue, & pulueres conseruatiuos insperge sutura, & circa vulnus defensiuo inungito, & turundis ac sluppis alb. oui, oleo ros. & croco innolutis, loco decenti fascia ligato; ut de vulnere in aditorio seu cubito ab eodem Guilhelmo scriptum est. & sic procede usque ad generationem pori sarcoidis ligantis seu coniungenti partes ossis ad inuicem. In vulnere vero & super eius orificio pone isto tempore, usque ad generationem saniei, vitellum oui cum oleo ros. & croco. deinde adhibe communia remedia, donec tutus sis ab apostemate: & rege tunc infirmum cum cibis duris, & viscosis extremitatibus animalium, ad porum sarcoidem generandum. Hac autem plurima communia habent cum fractura & dislocatione ossium cum vulnere. Vulnere autem rasæ seu nodi caucule pedis, ob multa ossa tum tendines ac nervos difficulter sanantur, ita ut motus & sensus sepe ladantur, etiam spasmo subsequente. huius vulneris exemplum posuimus antea in hoc libro, obser. i 6. de quodam vulnere in pede dextro adeo vehementer ut totus pes circa canillam seu malleolum abscisus fuerit, cui ingens dolor aderat, ita ut de spasmo metus foret. Vide pulcherrimam illam historiam, quomodo is curatus fuerit. Ceterum, teste Guilhelmo de Saliceto, si vulnus huius loci factum fuerit cum sagitta, aut alia ra acuta incidente; tunc subito, ut sagitta extrahi valeat, mollificetur locus cum oleo ros. ping. gallina croci momento calidis. & totum vulneris orificium: & attende diligenter, ne in isto loco pellis vel caro incidatur ad vulneris dilatationem aliquo modo, ne propter infiltrationem & connexionem nervorum illius loci ex incisione, ex transuerso incidantur nervi ad motum & sensum necessarij in isto loco: nam si qui incisi non recipiunt consolidationem, saltem veram; eum membrum aut secundum partem aut secundum totum, motum & sensum amittat. Cum sola ergo antedicta vulneris mollificatione stude quantum possibile est, sagittam extrahere, ut proprio loco dictum est. Quæ extracta impleatur vulnus cum oleo rosaceo calido, & croco, tentam seu linamenta non profundando, sed solum oleum antedictum guttatim in fundo vulneris cum linamenta insillando: in orificio vulneris breuem tentam ponendo, ne vulnus claudatur, sed crassam, ex parte in dicto oleo imbibatam, ob causam in vulnere coxæ tum genu dictam. Et hic obser-

De vulnere
rasæ seu
nodi caucule
pedis. Vi-
de Guil.
lib. 2. cap. 23.

notur modis ad tres dies vel circa, donec sanies incipiat generari, & ab apostemate securus fueris. tunc mundifica locum, incarna & consolida, & communia iam sapius dicta remedia, cum opus est, adhibeo: defensiuum etiam ex bolo armena, myrto, oleo ros. aceto, succo solatri, semperuina, plantag. aut istorum aqvis circa locum continuo fiat. Si verò loca ille fueris vulneratus cum ense aut re incidente, ita vt necesse sit partes coniungere, tunc diligenter considera num ibi adsuerint fragmenta aliqua ossis separata ab osse sano, qua, si possint, probe & lanter, sine infirmi molestia remoueantur: deinde partes ossis remanentis ad invicem munitibus tuis, ac deinde partes carnis & pellis cum sutura coniungo, vt de vulneribus colli apud eundem Guilhelmum dictum est, vel cap. proprio de suturis & de vulneribus in parte nervosa, autem à nobis descriptis. Deinde pul. conserva suturam, & procede vt de reliquis dictum est. Si verò in tali vulnere nervus incisus fueris ex transuerso, secundum partem aut secundum totum, subito coniunge partes nervi cum sutura, vt in capite de vulnere coxæ & genu dictum est: deinde & reliquas partes carnis & pellis existentium super nervo conserva, necnon suturam munito cum pul. sapius dicto, dimittendo orificium in decliuiori parte pro sanies expurgatione: deinde in vulnere & super totum vulnus pone visellum oui, oleum ros. & crocum, vsque ad tres dies, vel donec sanies ibi generetur: demum mundifica, incarna & consolida vti nosse.

OBSERVATIO L.

De vulnere lethali sub planta pedis.

IOHANNES BUCERUS, consul Alcmarianus, cum pedes more solito lauaret, cultello scriptorio, quo pennæ scriptoriæ aptantur, acutissimo cum callum sub planta pedis abradere studeat & excindere, se ipsum vulneravit, vulnere quidem non magno: sed cum ei statim subsequeretur spasmus, antequam remedia idonea adhiberentur, subito extinctus est. Eo tempore ipse non adfui: nam tunc Alcmaria discefferam ad Delphensem ciuitatem, publico stipendio conductus, vt ibidem praxin exercerem, vbi mihi hic casus per literas amicorum innotuit.

SCHO-

SCHOLIA.

OMNIA loca nervosa vulnerata (ut iam in precedentibus ostendimus) maxime spasmus sunt obnoxia, ut & huic loco vulnerato euenit, ut etiam mors subsequuta fuerit à vulnere exiguo & vix effatu digno. Non minus autem quam in planta pedis, tam etiam in ipso pectine pedis vulnera semper suspecta habentur. Ideo & ipse Guilielmus de Saliceto Placentinus, suo tempore chirurgus insignis, ita scribit: Cum perforatur hic locus à sagitta aut simili acuto, aut vulnere cum ense, aut alio incidente, semper considerandum est, an sagitta perforauerit totum vel partem illam: & tunc egregie mollificato loco vulneri & sagittæ, ut sape iam diximus, ipsa extrahatur: & cum oleo ros. calido & croco vulnus impleatur, non imprimendo tentam in fundo vulneris, sed eam ponendo breuem & crassam in orificio vulneris, ne claudatur, in dicto oleo intinctam: & hoc vsque ad tres dies vel circa, donec sanies in loco incipiat generari: deinde mundifica, consolida, ut superius sape dictum est: defensuum non omittendo ex bolo armem. myrto, rosis, oleo ros. aceto & succis frigidis, ut cap. de vuln. in coxa & genu dictum est. idem & de phlebotomia in principio adhibenda & aliis communibus remediis dicendum. & si sanguinis fluxus obrepit hora extractionis sagittæ, eundem restringito, deinde ad iam dicta reuertendo. Si verò vulnus magnum fuerit, ac latum, indigens sutura, & os fuerit incisum, & partes ossis separata à sano, ut ibidem remanere non possint, nec cum sano beneficio nature aut medici annecti, tunc remoueantur, & reliqua manibus coniungantur: deinde partes carnis & pellis suantur, & sutura cum pul. consueto conseruetur, relinquendo in decliuori parte vulneris orificium, in quo cum tenta & super vulnere cum linamonijs vel faldellis suppeis, ponatur medicamen de vitello oui, oleo ros. & croco, vsque ad saniei generationem: & circa vulnus ponatur defensuum ex bolo &c. saepius iam dictum: deinde commodè locus ligetur. postea verò mundificetur, incarnetur, & consolidetur. ut de alijs vulneribus dictum est; aut subitò loco vitelli ponatur mel ros. cum oleo ros. & croco. idem per tres dies, aut sic: Mel ros. terabinth. oleum ros. & vitell. oui vsque ad alios iij. vel v. dies: deinde remoueatur oleum & vitellus, & cum solis mundificantibus procedatur, habita semper sollicitudine de sanguinis re-

Vulnera plantæ pedis valde periculosa.

Lib. 2. ca. 22. de vulnere pectinis pedis cum ense vel sagitta.

Cautio.

strictione, si curationem in principio impediatur. Si autem illa partes sibi inuicem adiungi possint debite, & in loco remanere, quia non sint ex toto, nec multum à sano osse separata; sunt probe manibus coniunge: & leniter partes carnis cum pelle solutas super osse conducto simul iungas cum sutura, si opus est; & deinde curam modo iam dicto persequaris. Sed hinc diligens cautio adhibenda, etiam in omnibus vulneribus à pectore usque ad inferiora obortis, ut agrum admoneas semper ut situm in decubitu ita componat, pede tum toto crure lenato, ne humores ad locum vulneratum seu pedem confluant, iam & phlebotomiam in parte superiore, ut iam sepe diximus, prescribere, & si opus est, ab initio prescribere ventris lenitionem, victus rationem, tum alia necessaria, ad nauseam ferè à nobis in superioribus Scholiis repetita. Præterea sciendum quòd horum locorum vulnera nullum periculum aliud inferunt, nisi ob dolorem insignem & loci inflammationem, ut in prognostico communi diximus: ad que subinde sequuntur febris, & rigor, ac nervorum debilitas, & spasmus, ob communitatem nervorum cum cerebro & nucha: qui spasmus nisi cesset, tandem mortem inducit. Atque ita omnem tractatum de plagis ac cruentis vulneribus absolvimus: & in laudem Dei visui & omnipotentis, anno 1570, 16 die Octobris hunc sextum librum Observationum & curationum chirurgicarum ad finem optatum perduximus; & nunc eiusdem Dei immensa largitate freti, Septimum librum, de Ulceribus nempe, aggrediemur.

FINIS Libri Sexti Observationum Chirurgicarum, de plagis seu cruentis vulneribus, casu, offensione, percussione, contusione, & similibus accidentibus.

OBSER-

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM

Liber septimus,

DE VLCERIBVS;

D. PETRO FORESTO Alcmariano,
Reip. Delfensis medico, auctore.

OBSERVATIO I.

*De cure vlcerato & excoriato in superficie, in quo-
dam hydropo laborante.*

IR ille septuagenarius, hydropo affectus, qui in insigni Leporis albi Delphis commorabatur, cura exulcerata leuiter tum excoriata habebat à talo vsque ad genua: ex quibus perpetuò humor aqueus, sed calidissimus ac salsus, emana-

bat, ita vt multo tempore in lecto decumbere nequiret, & sellæ insidendo continuas noctes insomnes ageret. Huic multa & varia, sed frustra, vnà cum chirurgo cum medicamenta præscripsissemus, tandem iussi vt decocto plantaginis & vngulæ caballinæ in vino Pictauiensi fouerentur membra à chirurgo; & folia eiusdem vngulæ caballinæ in decoct. madefacta & molliter expressa apponerentur, simul probè inducta fascia linea. quo factò, egregiè curatus

268 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
curatus fuit: tum alii quamplurimi, per nos eodem
remedio eodem malo laborantes sanati feliciter
fuere.

SCHOLIA.

E G I M V S libro superiore de cruentis vulneribus, seu de ea
continui solutione, qua in carnosa parte ex vulnere auido
recens facta est, ac relicta. Nunc igitur transeundum nobis
est ad id unionis etiam in carnosa ac molli substantia fa-
ctum divortium, quod nec recens est, nec cruentum, sed iam
inueteratum, & in quo una vel plures consistunt dispositiones,
seu mala affectiones, quae cutis unionem, vel consolidationem
remorantur atque impediunt; ex quibus saniosa & purulenta
quaedam colluvies putredog, excitatur. Vocant autem vulgares
medici & chirurgi tale unionis divortium, seu continui solu-
tionem; communiter Vlcus: quamvis apud probatos antiores
Vlcus & vulnus passim pro re eadem sumantur, ut apud Gal-
enum. Sed nunc, sequendo vulgares chirurgos & Avicenna
interpretem, Vlcus ita breviter definitur: Solutio continuitatis
in carne, quando iam continet saniem & pus, nominatur
Vlcus. At sicuti vulneris sunt differentiae, magnum, parvum,
rectum, obliquum, aequale, inaequale, in summo residens & in
profundum penetrans, longum uem & breue, recens & inuete-
ratum, ea vere ac propria sunt simplicis solutioq; vulneris, & cui
nullus alius adiunctus sit affectus, differentia, sicuti etiam &
ulceris quod solum consistit, ut mox dicemus: quamvis vlcus
potius compositus semper sit affectus, ut latius à Guidone ha-
betur cap. I. de ulceribus in generali. Porro in definitione ulce-
ris, ex Avicenna paulo antè adducta, per saniam & putredinem,
sordities, squama & crusta (quae Graeci escharas vocant) etiam
inaudiuntur: quae in ipsis ulceribus contingere possunt. Itaque
Avicennas & qui eum sequuti sunt, vulnus & plagam vo-
cant, ubi nondum est pus: vlcus verò, ubi iam pus est. In qua
sententia quoque fuisse videtur Corn. Celsus lib. 5. sua medici-
na: ubi recentem & cruentam adhuc plagam, vultus appellat;
vlcus verò, cùm iam vetustas occupavit, siue extrinsecus qui-
dem per vulnera incidit, siue intrinsecus corrupta aliqua
corporum parte nascatur. Quid autem sit sanies, quid pus,
quid sordes, postea dicetur. Vlcus differentia sumuntur
quibusdam à tribus potissimum: nempe à causis ea excitanti-
bus,

Vlcus quid
vocetur chi-
rurgis vulga-
ribus.

Vulneris
atque vlcis
propriae dif-
ferentia.

Vlcus dif-
ferentia à
quibus su-
mantur.

bus à membris & accidentibus seu dispositionibus cum eis complicatis. Alij vero breuitati studentes, eas à duobus duntaxat desumunt, utpote à causis & symptomatis, atque etiam affectibus ipsis, quibus complicantur; ea quidem qua à membris siue laborantibus particulari sumuntur discrimina omnino praterentes, quippe qua ad particularem, non autem ad vniuersalem de ulceribus tractationem pertineant. Sed de iis obiter in fistulis agetur. Differentia qua à causis sumuntur, saltem communiores & magis propria, he communiter solent à chirurgis assignari. Vlcus virulentum & corrosiuum siue comedens, vlcus sordidum, Græcè rhyparon, & putridum siue putrefactum, quod Græci herpedona appellant; vlcus cauernosum & profundum, vlcus fistulosum, vlcus cancriformum. Differentia autem ab accidentibus siue symptomatis & affectibus, quibus ipsa ulcera complicantur, ferè communes atque equiuoca ipsi ipsis vulneribus: primò tamen & magis propriè (ut recentibus placet chirurgis) de vlcerebus quàm de vulneribus dicuntur. He autem sunt vlcus cum intemperie, quod Græci dyscraton vocant, vlcus crucians siue dolorosum, vlcus cum tumore aliquo præter naturam, quod apostematofum nominant; vlcus contusum, vlcus supercrescens, cum carne molli & superflua, ὑπερσάρκωτος Græcis, quam Auicenna interpres carnem additam super vulnus appellat; vlcus durum simul & terebrosum; vlcus cancriformum seu gangranosum, vlcus cauum, vlcus cariosum, id est, cum ossè corrupto; vlcus cum varicibus, vlcus cacòethes, id est, malignum & agrè sanabile, atque id genus alia. Ceterùm multa ex supra commemoratis differentiis, verà vlcere differentie non censentur Galeno, sed aliorum affectuum cum vlcere complexiones; cuiusmodi sunt vlcus cancriformum, gangranosum, supercrescens, putrefactum, cauum, & cum tumore aliquo, ut vlcus phlegmonodes, eryspelatodes, putredo namque, gangrana, phlegmone, erysipelas, cancer, & reliqua id genus, ex morborum sunt genere; nerumpe affectus præter naturam, actionem vitiantes, qui seorsim ac per se consistere possunt. Quod enim consistere seorsim & per se potest, id nullius vnquam alterius (inquit Galenus) fuerit differentia. Esto igitur hoc tibi veluti præceptio & regula, qua discernere liceat, differentià aliqua sit, an alterius affectus complexum. Sed & alio rursus modo vlcus crucians siue dolorosum, & vlcus sordidum, cum quadam vlcere differentia dicuntur,

Vlcere differentie à causis.

Differentie vlcere ab affectibus quibus complicantur.

Affectus cum vlcere complicati.

Vlceris complexus cum symptomate.

Vlceris complexus cum sua causa & morbo.

Verè ac propriè vlceris differentie vnde sumuntur.

Vlcerum differentie propriè.

Figura.

Quantitas.

Dimensio.

Vlcerum differentie extrinsecus accedentes.
Situs.
Tempus.
Modus & ratio generationis.
Situs.

cuntur, cum tamen vera aut propria differentia non sint, sed complexus potius symptomatis cum ulcere. Dolor namque & sordes ex symptomatum sunt genere. Pari modo & cum dicitur cacochymon vlcus, id est, vitioso succo obfessum, aut fluxione vexatum, quod rheumaticum Græcè Galeno dicitur, aut arrosium, id est, quod exeditur, causa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentiis vlcerum chirurgis & medicis vulgaribus vsurpantur, quæ reuè à differentia non sunt, saltem apud Galenum, sed alterius dispositionis complicationes, seu affectus compositi. Simplicis igitur solusq; vlceris differentie verè ac propriè ab ipsa vlceris natura sumuntur. Vlceris autem simplex hic cum Galeno appellamus, quod solum consistit, id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllum coniungitur. Simplex igitur non erit, si quæ exulcerata est particula, vel fluxione vexetur, vel malo succo vitiosa sit, vel omnino extra naturalem temperiem fuerit, vel vlla cauitas adfit, vel si aliqua cutis amissio contigerit. Itaque differentie quæ ab ipsa vlceris natura sumuntur, vel maxime propriè sunt, & à substantia rei acceptæ, vel extrinsecus accedentes. A substantia rei capiuntur, quæ à figura & à diuisionis magnitudine seu quantitate, à dimensione siue spacio ducuntur. A figura, vt vlcus rectum, vlcus obliquum, vlcus circulare siue rotundum, vlcus res ortum, vlcus vncum. A diuisionis magnitudine siue quantitate, vt vlcus magnum, vlcus paruum. Ex dimensionibus siue spaciis, vt vlcus longum, vlcus breue, vlcus latum, vlcus angustum, vlcus sublime, siue superficiale, id est, in summo residens: vlcus profundum, vlcus aequale, vlcus inæquale. Extrinsecus verò accedentes vlcerum differentie sumuntur à tempore & à generationis ratione, item ex eo quod totum vlcus parsve vlceris conspectum fugit, vel conspicendum se præbet, hoc est, à situ in parte affecta. A tempore quidem, vt vlcus recens, vlcus inueteratum. Ex generationis ratione, vt vlcus incisum, vlcus disruptum, vlcus partim incisum, partim disruptum. A situ in parte affecta, vt vlceris in conspectu siue euidenter appàrens, vlceris intus conditum, siue non appàrens, idq; in toto vel in parte: item vlceris in principio musculi, vlceris in fine musculi, vlceris in medio musculi. Ceterùm quæ ex loco affecto sumuntur vlcerum differentia (si tamen differentia censenda sunt) non vtiq; vt Galenus inquit, à propria ipsorum natura, vt præcedentes, desumuntur. Loci

nalem in quibus consistunt ulcera, sunt partes similes & organica. Igitur si à locis in quibus est ulcus, differentias censeas, hoc modo fiet diuisio ulceris à loco affecto: ulcus in parte similiari, ulcus in parte organica sine instrumentaria. Rursus ulceris differentias à parte similiari affecta, hoc pacto diuides: ulcus in vena, ulcus in arteria, in cute, in musculo: censeatur enim musculus etiam quodam modo inter partes similes, saltem ad sensum. Differentia verò à parte organica affecta eiusmodi sunt: ulcus nris, in faucibus, in aspera arteria, ulcus pulmonis, pectoris, in pede, sede; & sic discurrendo per singulas corporis partes, quas instrumentarias vocamus. Atque hac completa & absoluta est simplicis soliusq; ulceris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, in suis differentias diuisio, qua à propria ipsius natura sumitur. Quod si affectus aliquis seu dispositio, que seorsim (ut diximus) & per se consistere possit, ut phlegmone, gangrena, putredo ulceri adiungatur, ab eo (ut supra diximus) sumi non possunt ulceris differentie, saltem vera & propriè dicta. Verum enimverò, quoniam ab ipso etiam Gale-
no locus sexcentis dictum est, non oportet de nominibus contendere, si quis putrescens ulcus, & quod exeditur, & quod gangrena & quod erysipelate afficitur, & cancrum & sinusum, & cariosum & cacoëthes, & dolens, & indolens, atque id genus alia, ulcerum differentias nominauerit, non eris cum eo contendendum, modo rectam illius curationem adhibeat. Vocanturq; ulcerum differentia, sumpta ab eo cum quo complicantur, nempe differentia ulcerum à complexu cum morbo, differentia à complexu, cum symptomate, differentia à complexu cum sua causa, & si que sint alia.

Locus affectus.

Non esse de nominibus contendendum.

OBSERVATIO II.

De ulcere quodam inueterato & maligno.

VLCVS cum quidam diuturnum ac malignum in crure haberet, nec id vlllo modo curari aut consolidari posset, ac varia chirurgi medicamenta adhibuissent, etiam puluerem præcipitatum subinde inspergentes; tandem superueniens quidam medicus cortices granatorum in tenuissimum puluerem contundebat, ac ulceri inspergebat: atque hoc vnico

SCHOLIA.

E^o Akes. **V**LCVS (vt doctè admodùm annotauit Fernellius) est scè-
 da impurazq; continui solutio. Impura quidem fit, non
 vt vulnus sanguine, sed vel humoris vitio, vel hinc genita sa-
 nie, vel pure, vel quauis alia corruptione, non extrinsecus, sed
 ex vulnere ipso profecta. Vulnus extrinsecus accipitur; vlcus
 nonnumquam extrinsecus quoque, vt quum vel septicò medi-
 camento, vel cauterio corpus inuritur; at sapius huic origo
 spontanea, ex interiori vitio est. Itaque omnis efficiens vulneris
 causa euidentis est: vlceris verò plerunq; intorsor, quiuis scilicet
 humor præter naturam collectus. Hic enim vel exesione
 vlcus gignit, vel in vulnere accepto vetustate aliâve ratione
 succrescit. Est autem vlcus interior illa causa duplex, antecede-
 dens & continens. Antecedens est corporis impuritas atque
 cacochymia, aut ex improbo victu, aut ex viscerum praua
 affectione contracta. Continens est vitiosus humor, omnisq;
 corruptio in affecta parte consilens ac harena. Vulnus ergo so-
 litarium existit, nequa illi causa assidet; vlceri verò sua semper
 causa est causa, quæ quod genuit etiamnum fouet. Præcipue
 vlcerum differentia ex iis quæ dimanant, & ex causarum va-
 rietate, vt iam paulo antè diximus. Vlcus quidem, quæ admo-
 dum & vulnus, magnum, paruum, summum, profundum,
 rectum, obliquum, æquale, inæquale, recens aut inueteratum
 appellare licet: at non illis propriæ sunt differentia; si ad causas
 spectes, fortè intelligit Fernellius, nam hæc propriæ esse diximus
 a rei substantia acceptas. Ab iis autem, inquit idem Fernellius,
 quæ in vlcere succrescunt, manant species. hæc sunt, vlcus sa-
 niosum, virulentum sordidum, purulentum atque vermino-
 sum. Est autem sanies omnium quæ defluit tenuissima, mini-
 mèque glutinosa, subalbida aut subrubicunda. Quod hæc
 crassius existit, si glutinosum quoque est, sine Græcorum ichor
 sit, siue meliceria, nostris virus appelletur. prius verò crassius est
 & albidius, minimè tamen glutinosum aut coherens: hoc ex
 vlcere exit iam sanescente, sanies ex incipiente atque crudo, vi-
 rus ex maligno. Vnumquodque autem vitiosum habetur, si
 multum, tenue, dilutum, limidum aut nigrum, mali odoris &
 acris, tolerabilissimè verò, si omnia obtineant contraria. Sordes hæc
 omnibus

Causæ.

Causa ante-
 cedens.

Continens.

Sanies quid.

Virus.
 Pus.

Sordes.

omnibus crassior, glutinosiorque est, ac minimè profluit; sed velut concreta adhaerescit vlceri. Vermes tum foras tum putredinis soboles sunt; solèntque in neglecto vlcere procreari. Vlcera porro differentia ex continente causa ha sunt: Vlcus phlegmonodes, eryspelatodes, oedematodes, carcinodes, excedens, cacœthes & putridum. Caterùm quoniam de causis vlcerum dicere capimus, eas in vniuersum geminas tantùm chirurgorum posteritas statuit; nempe antecedentes seu praecedentes, quae Graecis *νεγροβύται* dicuntur: ut continentes siue coniunctas, quae *συνεχόμεναι* Graecè appellantur. procatarrhicas namque, hoc est, progressas & euidentes seu primitiuas illas minimè irribunt: quippe quae dum carnem incidunt, distumpunt, aut laniant, aut quouis modo continui solutionem in ea efficiunt. nequaquam primo statim occursum sanitiem aut pus aut sorditiem (quae necessariò vlcera comitari arbitrantur) creare aut excitare possunt. Quamobrem consequitò quodammodo praestata valeant, nempe corporeas, atque antecedentes causas commouendo. Itaque vlcerum antecedentes cause sunt cacochymia (ut diximus) id est, succorum vitium, cum scilicet sola qualitate peccant humores, non etiam quantitate: atque eorundem prauorum succorum, siue humorum in corpore existentium nimis exuperanti copia, qui corporis ipsius particulas arrodere & tandem corrumpere possunt. Porro eiusmodi succorum prauitas, aut ex deprauata vitii ratione generatur, aut totius corporis, vel alicuius notae membri, vel hepatis aut lienis, vitio contingit, uti plerisque locis Galenus nobis testatum reliquit. Causa verò continentes, siue coniunctae vlcerum dicuntur intemperies illa, quas malignas complexionum vocant, in vulneratis particulis ex causis progredientibus seu antecedentibus modo dictis, vel etiam ex ipsis vulneribus, aut abscessibus, aliisve praeter naturam tumoribus (sed malignis praesertim) ruptis, aperitis, excitata. Quosadmodum enim ex herpete, tum miliari, qui Graecis *cenchrias* dicitur, tum etiam esthiomeno, id est, exedente, qui ex bile fit crassiore & acriore, vlcus corrosiuum siue rodens generatur: ita ex anthrace seu carbunculo praesertim venenoso (quod vlcus est escharosum) rhymparum, id est, foratulum; & ex abscessibus profundum & concanum siue cauernosum procreatur. Hinc & Fernelius: Vlcera igitur cuiusque species, cuiusque continens materia, tum ex his (ut paulo post etiam dicemus) tum ex eorum quae di-

Vermes.

Vlcerum continentes antecedentes.

Causae vlcerum continentes.

manans substantia atque colore, tum ex orarum duritie vultumore vel colore nascenda. Ad hac verò ut perfectior insit, tuatur curandi ratio, causam quoque ulceris antecedentem. Et quicquid in illius ambitu consedit, etiam atque etiam circumspicere oportet, & accuratiùs explorare. Multa enim plerumq; circumstant, sine quorum animadversione nequeat ulceris sanatio compleri: cuiusmodi sunt intemperies præter naturam, phlegmone, omnisque tumor, varix, contusio, aliàve carnis corruptio. Intemperies deprehenditur parvis colore, contactu, laborantis sensu, atque remediorum usu. Tumor præter naturam quum tactui visuique sit obvius, per seipsum innotescit. Hic autem ulceri materiam pabulumque suggerit, ut (ni priùs sublatus sit) nequeat ulcus omnino sanescere. Varix quoque, aut quovis modo dilatata vena, si in ulcus materiam eructat, id agglutinari non sinit. Contusio autem, omnisque subiecta carnis corruptio aut vitiositas, haud secus ac intemperies, ulcus sanari prohibet. Neque enim id carne impleri, neque agglutinari, neque cicatrice obduci sinit, ni convenientem natura sua modum obtineat. Quingiam viscerum, præsertim verò iecoris, atque lienis constitutio, totius denique corporis habitus tenendus; quòd ex bono facilis, ex malo habitu difficilis sit ulceris curatio: hac ex causa hydropicorum & ictericorum ulcera agrè sanescunt. Itaque & tres sunt agrè sanabilium rebelliumque ulcerum modi. Primus, qui ex intemperie subiecta carnis provenit. Secundus, qui ex vitio confluentis sit sanguinis. Tertius, qui ex mensura seu copia vel quantitate confluentis nascitur, ut lib. 4. method. medend. Gal. annotavit. Qui & aliter ibidem posse fieri divisionem tradit: nempe agrè sanabilium, rebelliumque ulcerum, alia propter ulcerata carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem talia fieri. Tum intemperiem ipsam bifariam diduci, cum aliàs in qualitate sola natura modum egressa, subdita caro sit, aliàs etiam cum accessorio quodam tumore. Iam etiam ipsum confusum bipartitò etiam scinde: nempe in confluentis succi tum qualitatem tum quantitatem. Quatuor igitur erunt in universum contumacium & agrè sanabilium modi: nempe sola subiecta carnis intemperies, quam & dyscrasiam vocant: intemperies cum accessorio tumore: humor influens, aut vitiosus, aut multus. Humor namque qui copiosior in partem ulcere laborantem insuit (ta-

Causa antecedens, tum ea quæ circumstant, ante ulceris curationem diligenter exploranda.

Tres modi agrè sanabilium ulcerum.

metu vitiosus non sit) sanationem vlcis (quod in eo excrementum creet) moratur, atque in longum tempus protrahit. Ceterum quintum modum adiectiss videtur Galenus in Commentario huius Aphorismi Hippocratis; Vlcera quaecumque annua sunt, &c. nempe passionem ossis corrupti in loco vlcerato. Vbi enim caro, que ossi subiacet patiens, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis, exticata, contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur. Rursus vero paulatim aliqua influente sanie ex ossi corrupto, in parte penitior iterum aduenit inflammatio, et purus generatio consequitur, a quo cicatrix eroditur, caro vero exulceratur. Subiit autem Galenus loco nuper ex 4. meth. citato, interim dictorum affectuum siue dispositionum aut aliquos aut etiam pariter omnes misceri, atque ita multas, ac diuersas vlcorum differentias iam supra commemoratas enasci. Porro tradenda est melendi methodus, non omniam simul, sed cuiusque seorsim, quod in sequentibus faciemus, a simplicioribus quidem (vt Guido quoque fecit, quem & Tagautius in omnibus sequitur; & ideo si etiam eadem hic reperies que Tagautius dixerit & scripserit, idque eo modo quo ipse imitatus est Guidonem, nemini mirum videri debet, cum ipse Guidonem Latiniorem fecerit) exordium sumentes, vt eorum curatione tradita, compositorum sanationis methodus facilius ac melius intelligatur. Ceterum quoniam passim cum de vlcibus tractatur, voces ha, sanies, pus, virus, sordes, & id genus alia nobis occurrunt, non abs re factum putabimus si hoc loco quid apud chirurgos & medicos significent, quoque inter se conueniant & dissident, aut, paucis aperiamus, quamquam antea ex Fernelio de iisdem (in principio huius Scholii) egimus. Sed nunc sequentia ex Tagautio adiciamus. Sanies proprie Latinis est,

Hippoc.

Quid proprie sanies.

Sanici species dux Cello.

Meliceris.

ex malis ulceribus, ubi nervi circa articulos laesi sunt, & inter
 et loca maximè ex genibus profluit. Apud recentiores au-
 tem & plebidos istos medicos ac chirurgos (quibus nusquam
 ferè ullius vocis proprietas, & quæ rei natura conveniens sit,

Sanies vulgò
 pro pure ma-
 le usurpatur.

Virus.
 Sordes.
 Sanies.

servatur) sanies communiter pro eo quod Latini *apostisè pus*
 vocant, usurpatur. Genus tamen interdum saniem etiam faci-
 unt, ad sordem, virus, seu virulentiam, & purulentiam
 collatum, quam Græci *πύος*, Romani *pus*, vocant. Nomine
 enim sanies, latius sumpto vocabulo, omnem humiditatem
 præter naturam alteratam intelligunt. Itaque si tenuis sit his-
 mor, qui exit ab ulcere, virus, seu virulentia: si crassior, sor-
 des: si verò mediocris, generis appellatio, illis sanies nunci-
 patur. Et hæc quidem in ulceribus (ut aiunt) copiosa, in ca-
 vis vulneribus pauca reperitur. Est igitur sanies propriè vul-
 garibus medicis, & chirurgis, idem quod *pus* Latini & *πύος*
 Græci: Celso verò generis est, duas sub se (ut modo diximus)
 species continens, Græcis distinctas nominibus, quarum una
ἰχθῶρ, altera *μυδιχάρια* dicitur. At Latini Galeni interpre-
 tibus ubi *πύος* Græci scribitur *ἰχθῶρ* sanies vertitur Cate-
 rium quod *πύος* Græci, & Latini *pus* propriè nominatur, in
 sanguine vel carne contusa ortum habet. In eius autem gene-
 ratione, semina quedam, ut quisquam dixerit, sit trans-
 mutatio, siue alteratio. Etenim cum tres in animalium cor-
 pore fiant alterationes, ut lib. 5. *Simplicium* Galenus docuit,
 una planè secundum naturam est, cum videlicet cibus in ven-
 tre coquitur, aut in visceribus, & vasis qui inibi generatur
 succus, unde rursum pars unaquæque nutriatur. Altera con-
 traria planè præter naturam est, nempe in putrescentibus omni-
 bus. Atque hæc quodammodo inuicem sibi contraria sunt.
 Tertia ex utraque mixta & media est, partim secundum na-
 turam existens, partim præter naturam. Itaque transmuta-
 tio, seu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam
 (quæ nutritio est partium animalis) & simpliciter malam
 (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neque enim
 à solo calore præter naturam, neque à solo calore ingenito &
 secundum naturam planè vincente, fit suppuratio, seu puris
 generatio: sed mixta quodammodo ex utrisque est calor
 inflammationis, quæ dum ad suppurationem convertitur, do-
 lores, extensa simul, ac calefacta præter naturam inflammata
 particula: & febres, principio, id est, corde concealfacto, exci-
 santur.

Quid propriè
 sit pus, &
 eius genera-
 tio.

santur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam vultu ebullit ne, atque exustione sanguinis, qui ubi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quem admodum ex lignorum exustione cinis, ut Galenus testatur in Commentario huius aphorismi Hippocratis, Dum pus conficitur, &c. Ex his igitur manifestum euadit, quid sit pus, quomodo generetur, qua sit eius causa efficiens, & materia. Nunc quid sit virus, seu virulentia & sordis apud chirurgos paucis aperiamus. Virus ergo illud (ut paulo antè quoque diximus seu virulentia est superflua subtilis, ex abundantia humorum aquosorum generata. Quæ (inquit Guido) duplex est, calida & frigida, serosa & rubicunda. Sordes autem eadem, est superflua: quedam crassior, ex humoribus crassioribus seu crassiorem substantiam habentibus procreta, que quidem est triplex: quedam enim, inquit, est spissa, inæqualis, coagulata, & alba: quedam verò nigra: & alia velut fax cinerata. Porro quod illi virus appellant, Galeno Græcè ἰζὴν, Latinè sanies dicitur. Est autem sanies siue virus (ut verbo uno dicatur) tenuius illud excrementum in ulceribus, quod ea humida reddis sicut sordes crassum, quod vlcus rhypparon id est, sordidum, efficit. Quæ admodum enim (ut Galenus inquit 3. methodi) omnem qualitatis alimenti mutationem, alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur, ita & in ulceribus, præsertim canis. duplex excrementum pronouere solet, nempè tenuius, quod Latinè sanies, Græcè ἰζὴν appellatur; & crassius, quod sordes dicitur. At ex tenui quidem excremento vlcus humidum redâitur, ex crasso sordidum. Quo fit ut vlcus ipsum duplicibus egeat medicamentis, utique ut humidum est, siccantibus; ut sordidum, his que expurgare possunt. Sed hæc sunt alterius contemplationis. Ceterum medicamentum quandam aliquo modo substantiam sortitur pus, inter tenuem & crassum, si saltem laudabile atque optimum est. Optimum autem est (ut scribit Hippocrates) si album, tenue, æquale, ac quàm minimè fetidum sit. At illud malum est Celso, quod multum, tenue diluatumque appâret; magisque si ab initio tale est, itémque si colore sero simile, si pallidum, si limidum, si fæculeosum est; præter hæc si malè olet. Porro genus quoddam puri est apud eundem Cor. Celsum Græcè διήλυτον ἰλαίνης appellatum, quod in magnis (inquit) vlcibus sanescensibus appâret, tenue, subalbidum, quasi un-

Virus.

Sordes.

Sanies quid.

Pus medicum est inter saniem, & sordem.

Bonè ac malè puris notæ.

Pus illud dicitur.

Malz fanici
notre: & me-
lioris.

Etum, colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile. Sanius autem mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut qua & ipsum vlcus, & iunctam ei cutem erodit: melior, non multa, modicè crassa, subrubicunda aut subalbida. Itaque spes sanationis in his vlceribus maior est, ex quibus melioris generis quæque prædictorum promeniunt. Sicuti & eius vlceris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Eam ob rem bonitatis atque malitia nota, in horum singulis diligenter à chirurgo præpendenda sunt, ut &prehendere, & prænuntiare possit quæ vlcera insanabilia sint, quæ' ve facilem aut difficilem curationem habeant, quæ res non parui sanè est momenti, ut chirurgus ipse & se aliis admirabilem præstet, & calumniam deuitet. Atque hæc de pure, & sanie & sordè dicta sufficiant. Nunc autem dicendorum ordo postulat ut vlcerum signa subiciamus, hoc prius more nostro interponentes exemplum.

OBSERVATIO III.

De vlcere alio quodam maligno curato.

MERCATOR quidam Theophilus dictus, cum vlcus malignum etiam in crure haberet, nec vlllo modo curari posset, quidam eidem consilium dedit ut agrimoniam herbam superponeret bis in die, manè & serò: atque ita miraculi instar intra nouem dies sanitati restitutus est. Valet eadem herba, tum eius succus cum filamentis impositus, ad vulnera recentia tum antiqua. Et alius quidam, cum eidem intestinum rectum procideret, ac ex hæmorrhoidibus doleret, puluere huius herbæ assumpto tam in potu quàm cibo, breui sanitatem recuperavit. Sed & in alio, cui lapis in vesica erat, cum crebrò herbam hanc cum ouis comedisset, lapis per frustra cum lotio tandem expulsus est.

SCHO-

SCHOLIA.

VLCERIS cuiusque sua sunt propria nota, quibus unum ab altero distinguitur. Haec autem ex singulorum definitionibus petende sunt. Quo-circa (cum de signis dicere institutum sit) praecipuarum supra-memoratarum differentiarum breuissimas definitiones hic obiter recensere opera-precium duximus. Quod dum facimus, non tam verba, quam rem ipsam lectorem spectare volumus. Maluimus enim communibus, & ab omnibus chirurgiae professoribus iam dudum receptis uti definitionibus, licet aliquantum rudibus, plebeis & non ita elegantibus, quam rei per se satis obscura, verborum lenociniis, & tersiore stilo tenebras offundere: crassam tamen illam, & supinam barbariem, quantum nobis licuit, hic quoque deuitauimus. Ergo ut semel dicamus, vlcus virulentum, quod & alio nomine saniosum dicitur, est in quo virus, hoc est, tenue quoddam, ac liquidum excrementum, quod sanicem proprie Latinis appellari diximus, citra erosionem abundat. Vlcus quod sua malignitate siue malitia, parti quam iam occupauit, erodendo atque interdum escharam (quam aeris mordaxque succus ad ipsam confluens exciit) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corrosium seu arrodens nominatur. Sic Fernellius: Sine tumore vlcus sit exedens, quod partem cui insidet, assiduo excauat exteritque. Quod si eius malitia adeo crescat, ut non modo ulceratas atque corruptas carnes, sed etiam sanas absumat, depopuleturque, vlcus iam depascens appellabitur. Sed & depascens (Graecè nomodes appellant) quod non solum affectam partem excauat, sed & vicinas quoque integras absumit, & quasi depascendo depopulatur. Graeci omnes medici vix hunc affectum, Galeno etiam teste, nominant, propterea quod pergere pascendo id vitium ab aegris particulis ad eas quae integre sunt, solet, atque harum semper aliquid aegris adiicere. Cuius species est phagedana, ambulatiuum vlcus appellant, quod hac atque illac serpendo, cutim ac subiectam carnem, sed extimam tantum ac superficialem, depascitur ac rodit. Numquam enim eiusmodi vlcus in penitiora penetrat: quo fit ut vlcus in summo residens, minime autem profundum dici merito debeat. Sic & Fernellius: Phagedana serpens quidem vlcus & obambulans, sed so-

Nota siue signa, quibus vlcerum differentiae distinguuntur, ex eorum definitionibus petita.

Vlcus virulentum seu saniosum.

Vlcus corrosium seu arrodens.

Vlcus depascens seu nomodes.

Nomen.

Phagedana.

Vlcus ambulatiuum.

sed solam cutem, non autem subiectam carnem rodens ac depascens. Omnium causa est biliosus, acer & mordax humor, aliàs crassus, aliàs tenuis, conuertim in partem effusus. Succedunt ea herpeti & erysipelati, interdum & vniuersi, quod acrius medicamentum exasperauit. Vlcus surdum est Galeno quod crassiore illo, ac viscoso scatet recremento, quod sordem appellamus, Græci rhyparon vocant. Recentiores verò aliter definiunt, nempe quod crustas aliquas habet crassas, seu (ut loquuntur) grossas, aut carnem aliquam mollem, crassam & superfluum. Vlcus putre siue putridum dicitur, ex quo vapor aliquis graueolens, seu (ut aiunt) fumus quidam foetidus & cadauerosus exspirat, atque attollitur, persimilis illi qui à putrescentibus ac corruptis iam carnibus effertur, habetq; semper annexam sibi sordiditatem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plerumque febrem. Hoc à sordido differre volunt sola malitia, ac fraudulencia intentione.

Vlcus sordidum.

Lanfrancus sic definit.

Vlcus putridum.

Exordium.

Sic etiam Fernelius: Putridum vlcus, in quo non id solum quod exit, sed ipsa quoque vlcere caro computruit atque molles, glutinosa, & cadauerosa iam reddita tetrum grauique odorem exhalat. Hoc enim nisi plerumque coërceatur, in sphacelum deducit. Oritur nonnunquam ex sola humoris perniciè; sed hinc tamen frequentius, quod partis insitua calor vel ab arteriarum obstructione, vel alia quauis ex causa sit extinctus, neque iam possit partis substantiam & integritatem tueri. Cauernosum vlcus appellans, cuius orificium strictum est, atque angustum: profunditas verò latior & sensum effugiens, siue occultum, multosque anfractus habet, & cuniculos, siue vias hinc inde discurrentes, citra tamen callositatem & durtiem. Sunt qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellant. Fistulosum vlcus à nuper descripto cuniculoso seu cauernoso vlcere non differt, nisi quod mentis illos anfractus suos & sinuosos, callosos habet & duros. Vlcus canerosum est visiborrendum, foetidum, labra habens dura, crassa, tumida atque inuersa: colore inter rubrum & nigrum medio, vix fusco, aut livido: ad hæc circa locum ulceratum vena quadam livide apparet, exaltata, turgida, crassa & nigriore sanguine plena, ut de cancro ulcerato, ubi de tumoribus præter naturam diximus. Vlcus dyscrasaton, siue ut vulgus chirurgorum dicere consuevit, dyscrasiatum, est in quo quadam dōgenarior, id est, intemperies, seu mala quadam qualitas præter

Vlcus cuniculosum seu cauernosum.

Vlcus fistulosum.
Vlcus canerosum.

Vlcus dyscrasaton.
hoc est, intemperies.

naturam dominatur, ut caliditas immoderata, vel frigiditas,
 aut humiditas, vel siccitas, aut plures ex illis simul. Nomi-
 natum autem proprie nobis *ulcus* cum intemperie, *Ulcus* cru-
 cians sine dolorosum appellatur, quod laborantem atrociter
 molestat, seu (ut ait Guido) in quo sensibilitas rei contrarie re-
 peritur, Græcè ἔλκος ὀδυνηρόν dici potest. *Ulcus rheumaticum*
 Galeno dicitur quod aliunde fluentes humores vetant sanesco-
 re. *Verminosum* *ulcus* appellatur, quod vermium scaturit, scolo-
 coides à Græcis dicitur: horum autem vermium (ut Scholio præ-
 cedente diximus) prefixus est *putredo*. *Ulcera cacœthe* Galeno &
 Græcis omnibus medicis dicuntur, que omnibus risè decentier-
 que factis, sanari tamen non possunt, quod scilicet in particu-
 la laborante sine ulcerata, malignitas quadam adsit cæca &
 nobis occulta, ea sanari prohibens. Nos eiusmodi *ulcera*, ma-
 ligna, consumacia, rebelliaue atque agrè sanabilia dicimus.
 tale erat quo mercator (ut in obs. præcedente diximus) labo-
 rabas. Sed & hæc cum difficile ad cicatricem ducantur, Græ-
 cè dyspepota nuncupantur. In hoc genere sunt *Telephia*, at-
 que iis deteriora *Chironia*. Ea ferè magna, non tamen pu-
 trida sunt, neque satrum odorem expirant, neque depascunt,
 neque dolore excruciant: sed oras habent tumentes, præduras
 atque callosas: proinde non facile sanescunt, sed cicatrice in-
 terdum obducuntur tenui, que mox disrupta *ulcus* renouat:
 exulcerato cancro ferè similia, nisi quod tumore nullo obsiden-
 tur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cæca
 quoque malignitas) ut Fernelius dicebat) causa statuenda,
 que vix abigi profligariue potest. Talia ferè ex pestilentia re-
 linqui solent. *Varicosum* *ulcus* nominatur, quando in parti-
 bus eo superioribus vena quadam eminentes, ac turgida crasso
 sanguine, aut vitioso aliquo sucro oppleta apparent (varices
 vocant) que ipsi *ulceri* fluxionem suppetant, atque ita sa-
 nesceat ipsam vetant. *Apoitematosum* *ulcus* nuncupant, in
 quo tumor aliquis præter naturam est, ab humore quopiam
 procreatus, ut phlegmone aut erysipelas. Cætera satis ex præ-
 cedentibus innotescent. Nunc ad prognostica deveniendum,
 hoc prius interposito exemplo.

*Ulcus cru-
cians.*

*Ulcus rheu-
maticum.
Ulcus verni-
nosum.*

*Ulcus cacœ-
thes.*

*Ulcus dyspe-
pulum.*

*Ulcera Tele-
phia, Chiro-
nia.*

*Varicosum
ulcus.*

*Ulcus apoite-
matosum.*

OBSERVATIO IIII.

De ulcere quodam ab omnibus medicis derelicto, & casu curato: deinde & de quodam in deploratis ulceribus experto medicamento.

CVM vlcus desperatum quidam haberet, ita vt à nullo curari posset, quidam apposuit stercus caprinum cum vino veteri expressum: & eo modo vlcus consolidatum est: idque deinde in aliis quoque experti sumus medicamentum. Alius quidam in vlcere paruis excoriantibus cutē & carnem in tibia cuiusdam Minoritæ, quæ vlcera continuo madebant, prius super foraminibus vlcere apposuit emplastrum locis excoriatum ex cerusa, litharg. auri, myrrha, & oleo ros. coctis ad duritiem conuenientem. sed interim succo senecionis excoriationes tum vlcera lauabat, deinde puluere aristoloch. longæ & baccarum lauri insperfo: hinc pannum lineum in succo senecionis madefactum circa tibiam excoriatam voluebat, superinductis fasciis à talo ad genu vsque. & ita tibia excoriata ab omnibus vlcere sanata est.

SCHOLIA.

Vlcere prognostica siue iudicia.
Apho 45. lib. 6.
Vlcere annua & diuturna.

VENIENDO ad vlcere prognostica siue iudicia, sciendum est quod vlcere hac maligna ob causam occultam sanari non potuerunt nisi cum his quæ vim quandam occultam quoque in curatione similiter habuerunt. At vlcere inquit Hippocrates, quacunque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. Quacunque vlcere (vt Galenus ait in Commentario huius aphorismi) longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel si facta sit, rursus resoluta (nihil videlicet medicis

medicis in curatione delinquentibus) cacæthiam, hoc est, malignitatem quandam ostendunt, difficulterque ad sanitatem reuocantur. Id autem accidit, vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro ex humoribus in id confluentibus processu temporis contractam, vel ob aliquem vitium ac corrupti inibi ossis affectum. Vlcus omne

(ut scribit Auienna) quod posteaquam carne impletum est,

& cicatrix illi induci debet, subito renouatur, periculum est ne in fistulam degeneret. Eidem mala ulcera iudicantur dura,

& que ad virorem aut nigritiem vergunt. Eiusmodi enim color natui particula ulcerat & caloris extinctionem insinuat.

Vlcera (ut idem Arabs ait) frigida, albidine & mollitie dignoscuntur, & praesertim si calidis iuuentur. Calida vero ad ruborem declinant, & frigidis gaudent: sed & tactu etiam discernuntur. Itaque horum utraque agnosces, partim colore,

partim tactu, partim (ut Galenus inquit) laborantis sensu.

Quippe aliam vitionem sentire se fatentur, aliam manifestum frigus in particula, gaudent que vel frigidis medicamentis, vel calidis: & alius quidem rubor leuis insidet, alius color magis albicat. Siccis quoque atque humidis vlcibus sua sunt propria nota, qua tactu maxime deprehenduntur. Hic namque sensus sicca atque humida, & qua eas qualitates consequuntur, duritiam scilicet, mollitiem, asperitatem & lenitatem experitur.

Ad haec si maligna ulcera totius corporis colorem representent, ut verbi causa, candidum, purpureum, aut fuscum, vel curinum, vitium aliquod effatu dignum hepatis, at que insignem sanguini, ab ipso iocinore procreato, corruptelam inesse significatur. Aliud: Vlcera qua aliis morbis succedunt, aere sanabilia sunt. Aliud: Vlcera circumglabra praua sunt, hoc est, cum videtur pilos à circumiacentibus vlcibus locis disfluere, vel cutem squamulas è summa parte dimittere, scito, ac iudicato tale vlcus prauum esse. Prauos namque humores seu malignos succos ad partem vlceratam tunc confluere veri simile est, qui vehementer vlcus erodunt. Itaque eiusmodi maligni succi, neque radículas pilorum omnes abolerent, neque exulceratum locum ad cicatricem perducant, ac solidescere patiuntur. Cum autem pili qui prius deciderant, in iis qua circiter vlcus sunt sedibus renascantur, bono iudicio esse solent. Vlcus quoque (ut primo lib. Predictionum scribit Hippocrates) siue ante exitum, siue in ipso morbo natum est, di-

Fen 4 cap. 1.

Vlcus se renouans.

Vlcera dura, viridia aut nigra.

Vlcera frigida.

Calida vlcera.

Lib. 4. Theorap.

Vlcera totius corporis colorem repraesentantia.

Aph. 4. lib. 6.

Vlcera circumglabra.

Vlcus ante morbum vel in ipso morbo nascens.

est, di-

est, diligenter observari debet: nam si moriturus aeger est, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet. Ulcera in quibus post longam sanietem seu virulentam emissionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Si quidem & natura robur & materie obedientia notatur. Quae autem sint puris optimi ac laudabile nota, in praecedentibus dictum est. Ulcera quae in extremitatibus musculorum dorsi vel tibiarum, aut brachiorum sunt, periculo non vacant. Austerius. Valde etiam periculosa eidem censentur, quae interna membra occupant, aut ad ea usque perueniunt. Quibus ulceribus ante absolutam desiccationem sarcotica, id est, carnem producentia medicamenta admittuntur, mala ac superflua caro in illis generatur. Quaecumque verò probe & oportune expurgata, semper ad siccitatem promouentur, huius caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non supercrevit, nisi si confusa sunt. Ulcera in orbem circumducta, hoc est, rotunda, pessima (ut de vulneribus dictum est) esse solent, ac tardè magnòque negotio ad cicatricem perducuntur: proinde pueros subindè in perniciem trahunt. Ita quoque in eis consilium chirurgorum est, ut cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & linea modo (quantum a se fieri poterit) in rectum deducantur. Arteriarum sicut extremitatum partium ulcera, ut pedum aut manuum, saepe numero phlegmonae, aut alios eiusmodi praeter naturam tumores in adenositis partibus, seu glandulis (quas Graeci adenae vocant) accersunt, atque excitant praesertim verò ubi corpus plethora laborat. Haec enim partes quum imbecilla sunt & rare, facillè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, ut & propter ulcus, quod in manus aut pedis digito fit, eiusmodi glandula in inguinibus & alii tum intumescant, tum phlegmone occupentur. cum defluentem ad ultimos artus sanguinem aut alios quosvis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem reinvenerint; quin etiam cum in collo, capite, vel aliqua vicina parte ulcus est natum, intumescant. Nominant autem (inquit Galenus) ipsos adenae, cum sic intumuerint, bubones. Cum medicamenta adhibita ulceribus conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentum est, ea risè ac decetero administrata esse. Cum verò noxa aliquid adferunt, & ulcus humidius reddunt, aut siccitas, caliditas, aut frigiditas, indicium est, ea non esse praesenti morbo idonea. Eruntque magis desiccantis

Vlcera in quibus partibus periculosa.

Vide Hippoc. & Gal. lib. 4. Therap.

Vlcera rotunda.

Arteriarum ulcera.

Colli & capitulis ulcera.

Bubones.

Si auxilia profuerint aut nocuerint.

aut humefantia calidiora aut frigidiora prout res postulat, deinceps adiuuenda. Quod si ex admotis vlcus etiam mollius reddatur, adstrictoria statim erunt adiucenda. Caterum si vlcus eroditur & profundius efficitur, sedulo aduertendum est, num id ex acrisum succorum vitio, & vlcus malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum (que adiuuuntur) plus quam oportet detergentium. Hæc etiam vlcera particulam arrodendo occultam saniem procreant, & vlcus humidius reddunt. Quo fit, ut imperitos chirurgos atque improuidos sepe numero è falli contingat: qui dum putant vlcus cicicibia, id est, malignitate, eiusmodi saniosam colluuiem, seu (ut ipsi loquuntur) virulentiam atque superfluum humiditatem provenire, qua adhuc efficacius detergent, properant adiuuere: atque ita profundius & magis cauum vlcus, imò verò & calidius, ac etiam interdum phlegmonodes effundunt. Hinc erosions, ac mordicationis sensum laborantes perferunt. Sed hæc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quam ad signa prognostica, de quibus nunc agimus. Porro inter cetera qua magis efficiunt vlcerebus, ventus est (ut Guido à Casiliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlcerebus puritatem inuolunt: si quidem que putrefiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. Hinc fit (inquit) ut tibiarum vlcera Aunione agrius ac difficilius multo curentur, quam Parisiis. Contra verò accidit in capitis vulneribus. Caterum quemadmodum plurima vulnerum iudicia vlcerebus etiam communia sunt, ita & vlcerebus, de quibus modo differimus, iudicia per multa vulneribus adaptari possunt. Quocirca qua in iudiciis vulnerum dicta sunt, vlcerebus conuenienter huc reuocanda erunt. reliqua vide apud Iohan. de Vigo lib. 4. de vlcerebus cap. 2. de diffinitione vlcerebus, & Bertapaliam tract. 3. de vlcerebus & eorum curatione cap. 1. Caterum de curatione vlcerebus in vniuersum duo nobis spectanda proponuntur, nempe ipsius vlcerebus quæ vlcus est, con-templatio, & vlcerebus cum sua causa, aut symptomate aliquo aut alia quanta dispositione complicati: aut etiam hanc vel illam particulam occupantis consideratio. Omne enim vlcus (ut supra diximus) aut solum est, ipsumque per se (hoc est, nullo alio affectu, vel cum eo simul inuadente, vel ipsum precedente, aut sequente) aut cum alio quoquam vno multis-

Sivlcus arrodatur.

Nota.

Ventus meridionali, obicit vlcerebus.

Curatio vlcerebus in vniuersum.

Duo spectanda in curatione vlcerebus.

ve con-

ve confistit. Quorum alii non modo statim ab initio vlcus excitant, sed etiam vixit manus efficiunt; alii eius sine quo non, ad curandi operationem obtinuit. Ceterum vlcus omne, quod vlcus est, vnam communem habet curandi indicationem.

Vlcus sanatio, medicris siccatio est.

Quod ipsum & Galenus ait, & omnes post eum medici experientia certa confirmarunt. Si quidem vlcus quod vlcus est, sanatio, medicris siccatio est. Hac autem indicatio communis etiam est vulneribus curandis, quia saltem vulnera sunt id est, plaga vulnerando accepta. Sed hoc discrimen habent, quod haec maiori, illa, (quod humidiora sunt) maiori desiccatione indigent. Verum enimvero vlcus, quod cum alio affectu coniunctum est, cuius videlicet praecedere curationem oportet, eius curatio ut vlcus solius non est; sed prior illius affectus, secunda vlcus. Nam siue phlegmone quapiam, siue erysipelas siue tumor is, qui eodem dicitur, siue nigritia, siue ecchymosis vlcus carnis obfuderit, primum tollenda eius curatio est. Quod si valentior aliqua intemperies (qua imbecillitatis affectus partis causa esse solet) exulcerata carnis adsit, huic nimirum primo intendendum erit. Vbi autem intemperiet affectum iam sanaueris, exulcerationis postea affectum sanabis. Ita quoque & varices quae saepe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, ut deinde mox vlcus sanemus. Ceterum nulla harum curationum (inquit Galenus) ipsius est vlcus: sed alterius cuiusquam affectus, qui vlcus vel gignit vel certe fouet. Porro duplex in eiusmodi cum vlcere complicatis dispositionibus consilium est ipsi Galeno lib. 4. methodi medendi: nempe ut vel eiusmodi affectus e corpore prorsus eximas, vel incommodum quod inferunt, vincas. Verum hoc (inquit) ubi exiguus planus affectus est, fieri licet: ubi magnus est, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quam illi affectui remedium attuleris. Talium igitur vlcus quae sic cum aliis affectibus complexa sunt, quatuor sunt particulares curandi intentiones. Prima vixit rationem sanandis eiusmodi vlcibus accommodam praescribit. Secunda materiam antecedentem auertit & intercept. Tertia symptomata & dispositiones quae cum vlcibus complicantur, corrigit & summouet. Quarta correctis & prostratis iis dispositionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum conc. auctorum sanare praecipit. Ceterum primam & secundam intentionem assequimur, humores copia aut prava qualitate noxios, quibus la-

In tollendis dispositionibus cum vlcere complicatis duplex consilium est.

Particulares in curandis vlcibus scopi.

Se primo & secundo scopo.

huius laborantis corpus scetet, quique in partem ulceratam influit, tum corrigendo, tum vacuando & auertendo, fluxionemque ipsam intercipiendo. Porro auxilia quibus commode succorum abundantiam & vitium tollimus, corrigimus atque auertimus, sunt, vena sectio, purgatio, proba victus ratio, cauterium, vomitio, & id genus alia. Fluxiones vero intercipimus ligaturis, perfusionibus, & epithematibus: item ungu. ex bol. armen. atque aliis refrigerantibus & adstringentibus, de quibus in lib. de tumor. prater naturam satis dictum est. De us autem sic Galenus lib. 4. method. medendi, ubi maligni succi & exulcerantis curatiorem pertractat, ad verbum scribit: Æquè verò & mali succi, qui ad exulceratam partem confluxit, ulcerans quidem est, sanatio eius hic dicitur. Vi malignus succus est aut copia redundans, in propriis ipsorum locis tractabitur. Cum ergo qui exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hunc regerique conuenies, adstrictis scilicet refrigeratisque iis particulis, que ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est, à laborante ipsa particula, deducendaque versus sanam, veluti in fracturis ossium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad particulas ulceratas influit. Sed & quæ ipsis ulceribus admouentur pharmaca, siccant valentiùs oportet, quàm ea, quæ simplici admouentur ulceri. Quod si sisti compescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partem, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est: fuerit autem ulcerata quoque partis propria quadam curatio. Sin propter sanguinis copiam, vitiosumve succum, vel corporis totius, vel alicuius suprapositarum partium, illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quam plus iusto succorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eoque fit, ut exulcerata care nonnumquam intemperata tantum sit, non autem imbecillis. Quippe imbecillitatis affecta partis, valentior intemperies causa est. Quomodo autem curari debeat illa dyscrasia sius intemperies, mox in sequentibus dicemus. Caterum quæ ratione quibusve modis fluxiones quæ vel à toto corpore, vel à membro quopiam in particulam ulcere laborantem irruunt, intercipere atque auertere oporteat, supra in tractatu de tumoribus

Si succus qui influit nec copiosus sit, nec malignus.

Si fluxio fiat ob partem imbecillitatem.

Valentior intemperies causa imbecillitatis partis.

Tertius scopus.

moribus praefer naturam abunde dictum est, & ex his locis pendenda haec sunt. Tertia intentio, quae symptomata & dispositiones quae cum ulcere complicantur corrigit ac summoius, perficitur prout cuiusque symptomatis & affectus cum ulcere complicati natura requirit ac desulerat. Porro (si Galenum sequimur, lib. 4. method. medendi quemadmodum & Guido facit cap. 1. de ulceribus in uniuersali) tradenda est medendi methodus, non omnium simul, sed cuiusque seorsum. Itaque Galenum ipsum imitantes, exordium sumamus ab intemprie, quae cum ulcere complicatur, corrigenda. reliqua uide in locis iam citatis, & cap. 3. Iohan. de Vigo lib. 4. de uniuersali curationis ulcerum.

OBSERVATIO V.

De quodam habente vlcus calidum in tibia.

QUI vlcus calidum in tibia habebat, cum intemperie calida, huic corpus decenter purgauimus cum infuso rhabarb. syr. viol. & ex infus. ros. cum decocto alterante & refrigerante cum aqua casei, etiam myrobalanis citrinis, ob fluxionem: deinde vlcus lauari mandauimus cum aqua plantag. ros. & similibus: deinde vng. commodè deficcantium & incarnantium etiam refrigerans in tibijs maximè expertum praescripsimus: ℞ cerusæ ℥j. litharg. ℥j. masticis, coralli rubei, rosar. sang. drac. camphoræ ana. ℥. j. vng. popul. quart. ꝑ. olei ros. viol. aquæ solatri, plantaginis q. s. lapidis calaminaris, ossis sepiæ an. parum. fiat vng.

SCHOLIA.

lib. 4. metho.

GALENVS de curatione vlcis dyscrati, id est, cum intemperie iuncti hunc in modum scribit. Carnis intemperies si squalens siccaque videtur, aqua temperata fouens humectansque corrigit. Quoties autem eo remedio vteris, esto tibi perfusionis humectationisque metus, ut cum primum rubescit,

rubescit, attoiliturque particule moles, tum desinat. Quispe si ultra profundas, quod attraxisti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quemetiam medicamentorum humectandi facultas plenior esto, quam ut in sana carne preceptum est. Si vero humidior quam pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio inuenda est, ac medicamentorum facultas transferenda, aqua vero nullatenus admouenda. imò si lauandum vlcus videatur, vinum aut posca, aut decoctum anisera cuiusdam herbe preparandum. Eodem modo & calidiorem quam par est carnis habitum refrigerabis, & frigidior calfacies. Agnosces vero (inquit) horum utrumque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe alias vilionum sentire se sententur, alias manifestum frigus in particula: gaudetque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et alia quidem ruber lenuis insidet, alia color magis albicat. Breuiter, quaecumque partes ulcerate per intemperiem aliquam à naturali habitu recesserunt, eorum sanationem per ea, qua contraria viribus sunt, fieri omnino est necesse, calidam utique intemperiem (ut dictum est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam siccando. Quod si frigidior humidiorque locus sit, calfaciendo pariter ac siccando, & in aliis ad eundem modum, vincentem scilicet qualitatem contraria semper oppugnans. Atque ubi intemperiem affectum iam sanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis; non aliter planè nunc curata intemperie, quam si citra vlcus incidisset. Quo manifestum sit, non esse vlcus, sed intemperie propriam omnem eiusmodi curationem, qua sanamen vlcus ipsius sanationem omnino precedere debet. Si quidem fieri non potest, ut in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè umquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Hec autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum teneatur. Ergo si exulcerata caro iusto calidior frigidiorve effecta fuerit, visque medulam exigit que in tantum calfaciat, refrigeretve, in quantum ipsa à naturali suo habitu recessit. Subiecta namque carnis affectus, cause rationem obrinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (ut Galenus inquit) & per hanc, tum que dissident, glutinantur, tum que caua sunt carne impleuntur. itaque temperatam esse subiectam carnem, ad

Squalentis & siccae intemperiei curatio.

Humidioris intemperiei curatio.

Caloris & frigoris notæ.

Curatio fit per contraria.

Caro rectè se habet, si proprium seruet temperamentum.

ulcera sum glutinanda, cum carne implenda, profusus oportet.

OBSERVATIO VI.

De ulcere cum dolore, in quodam plethorico.

PLETHORICVS quidam vir, cum vlcus haberet in crure, cum dolore, huic sanguinem in brachio ex opposito partis affectæ detrahi iussimus, & locum ulceratum cum anodynis & emollientibus, vt foru maluæ, viol. althææ, camomillæ, feminis maluæ & plantaginis, quia calorem exiguum habebat, foueri mandauimus. Quibus admissis dolor sedatus est primùm; ac inde chirurgus, qui vlceri medebatur, postea commodè ac quàm citissimè vlcus ipsum propriis remediis curauit.

SCHOLIÀ.

DE ulcere doloroso & hac aduersione duximus. Dolor enim unum est ex symptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quo circa si vehemens aliquis dolor ulceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit, demulcendus. Dolor enim, præsertim vehemens, vires prostermit, & fluxionem prouocat: proinde & vlcus ipsius curationem prohibet. Itaque tametsi quæ ulceratis partibus seu particulis ad doloris sedationem admoventur, vlceri aduersentur. quoniam tamen ex doloris vehementia plerumque imminet laboranti periculum, & propriam vlcus curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tamquam urgentiori primùm maximeq; intendendum est. In complicatis namque affectibus, id ex quo primùm maximèque homini imminet periculum, quòdque magis accelerat, & urget, primùm curari atque auferri debet. Caterùm quibus auxiliis dolor mitigari, aut sedari possit, in libro de tumoribus præter naturam. tum 6. iam præcedente de vulneribus, copiosè satis dictum est.

Vlcus crucians.

In complicatis affectibus urgentiori semper primùm succurrendum est.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

De erysipelate vlcerato.

In erysipelate vlcerato post vniuersalia hoc sequens cataplasma commodè applicuimus: & foliorum plantaginis; rosarum, corticum granatorum, lentium, maluarum, viol. an. q. s. coquantur in aqua, & pistentur: adde farinæ hordei & olei rosacei quod satis est ad conficiendum emplastrum. Ita quoq. cum vulnere erysipelas superueniret, emplastrum ex lithargyrio & ceruisa mixtis cum succo solatri & oleo rosaceo probè incorporatis egregiè contulit. Ita & Iacobus Cærus ad pruritus cum vulnere, ex tereb. oleo & melle vnguentum confecit.

SCHOLIA.

Si tumor aliquis præter naturam cum vulnere aut vlcere misceatur is, prius curandus est, ut de vulneribus diximus. Sed quod ad præsens negotium attinet, de vlcere cum tumore particule, dixit ipse Auicenna de vlcere apostemoso (ut refert etiam Guido) quòd in ipso oporteat maximè inhibere & curare apostemosa, ut curetur vlcus: & si id non possit, nullo modo prohibere, cura ipsum, quodcumque fuerit, curatio sua propria, cum obseruatione ipsius vlcis. Curatio inflammationum seu etiam apostematum dicta est de tumoribus præter naturam, & similiter de curatione vniuersali vlcis. Si igitur erysipelas, phlegmone, vel alius tumor fuerit mixtus cum vulnere aut vlcere, prius curetur. Ad eundem enim modum & partium (vlti diximus de intemperie & dolore) qua cum aliquo præter naturam tumore exulcerata sunt, earum prius sanandus tumor est: fieri enim non potest, ut vlcus, tumore manente, ad sanitatem perducatur. Quocirca omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quouis alius tumor in loco vlcerato excitetur: quòd si id pro-

De vlcere
apostemoso;
siue cum tu-
more parti-
culæ.

hiberi non possit, remediis dicatis curari debebit, ulcere tamen interim non neglecto. Quae autem omnis praeter naturam tumoris curandi ratio sit, in praecedentibus fusissimè, scilicet in libris de tumoribus praeter naturam, dictum est. Compendiaria igitur obfessarium phlegmone partium ulceratarum curatio, per id genus praesidia obitur Galeno, quae sanè vel affertim prorsus summonent, vel si quid exiguum, quod suppurat, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisq; celerius explicatum agrum, sectio putenda est. Quod si cataplasmate ex hordei farina, aqua & oleo quod calfaciat humectetq;, illinantur partes ulceratae, quae phlegmone infestantur, lenientis (ut Galenus ait) tractatio est, non medentis, & contra malum pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, ut remedium affectus, sed ut symptomatis mitigatio. Si quidem ipsius phlegmones remedia (ut auctor est Hippocrates)

Phlegmonofi
ulceris cura-
tio.
Lib. 4. me-
thod.

Si inflamma-
tio ulcera ex-
erceat.

Vinum.
Pofca.

Malum punt-
cum dulce.

seceriorum sunt virium. Itaque si inflammatio ulcera aut etiam vulnera adhuc recentia obsideat, usus est medicamentorum quae desiccant atque inflammationem arcent. Ex liquidis (inquit Paulus) laudatissimum est vinum, deinde posca. Si vero sordes quoque cum inflammatione occupent, mulsa diluta convenit. Ex iis autem medicamentis quae siccandi potestate praedita sunt, communiter quidem conferunt, inflammationibus dicata, quae in lib. de tumoribus praeter naturam scripta sunt, si oleosa acrisq; excipias: priuatim autem hoc proficit. Malum punicum dulce vino incoctum tritumq; illinitur. Mirabile nimirum & (ut Paulus ait) multiplici usu commendatum est remedium. Facit enim tum ad caput tum naturalium ulcera, dum etiam ea quae in toto corpore excruciant, oculorum tumque inflammationes. At si erysipelas aut eiusmodi quippiam ulcere accesserit, ita utendum praesidiis quae aduersus illa superius in libris de tumoribus praeter naturam scripta sunt.

OBSERVATIO VIII.

De contusione in qua metus erat de abscessu frigidiorè.

PETRVS Sasbotus zythepfa Delphensis ditissimus, anno 1558 cum cecidisset in genu, mense Decembri, post decem dies demum ad cum accitus sum cum chirurgo. Genu autem eo tempore circa patellam valdè inflatum erat, sine inflammatione tamen.

ſamen. Chirurgus metuebat abſceſſum frigidum. Sed iniuncto loco affecto oleo chamomillino, folia rorismarini & ſaluiaz ac chamomillæ flores, ſimul decocta ſunt in ceruiſia craſſiore (quæ adhuc ad refrigerationem ponitur) & cum panno laneo intincto ſæpe patellâ chirurgus fouebat ac genu: deinde inunxit cum oleo chamomill. poſtea ol. chamom. & dialthza cum gummis, facia ſemper diligenter circumieſta, facta reſolutione breui curatus eſt, nō accedente abſceſſu aut vlcere, de quo prius metus erat.

SCHOLIA.

DE ſimplici contuſione, tum ea qua cum vulnere ſit, in præcedentibus diximus: at nunc breuiter hic de vlceris contuſi curatione, ordine (vt polliciti ſumus) adiiciamus. Galeni ex Hippocrates teſtimonio ſententia fuit, vlcera omnia, præter ea qua contuſa ſunt, ſiccari oportere. In iſis verò qua cum contuſione facta ſunt, quàm celerrimè pus mouendum eſſe. Si quidem neceſſe eſt carnes ſic contuſas putreſcere, vt noua tandem caro gignatur. Pus autem ipſū ſine carnis contuſe ſuppuratio, cum aliqua putreſcentia ſit. Porro qua putreſcunt omnia ex calido & humido ſic afficiuntur. proinde ſit vt ea qua calefaciunt & humedant, omnibus affectibus hiſ, quibus moueri pus expedit, ſemper admoveamus. Cataplaſmata igitur ex hordei farina, aqua & oleo, item que ex pane, aqua & oleo componuntur, conueniunt. Præterea ſomentum multa calida aqua, & tetrapharmacum (ceu qua calefaciant humedentq; & pus quam celerrimè moueant) vlceribus contuſis rectè adhibentur. Sed præſtat ipſius Hippocratis verba adicere: Quodcumq; vlcus (inquit) caſim percuffimve acuto telo eſt diuſum, medicamentum enhamium & ſiccans aliquod, quod ſuppurare vetet; ſi caro aliquo telo tum contuſa tum caſa ſit, huic ita medendū eſt, vt quam celerrimè ſuppuret. Nam & minus phlegmone urgetur, & neceſſe eſt carnes, que contuſa caſaq; ſint, putrefactas & in pus verſas liquari, poſtea nouam carnē naſci. Hiſ itaque verbis aperitè nos docet Hippocrates, vlcera que ſine contuſione accepta ſunt, quammaximè ſiccari: in hiſ verò que cum contuſione facta ſunt, quam primū pus mouere. Porro eorum que puri mouendo aptiſſima ſunt, materiam in lib. de tumoribus præter naturam, tum in multis locis aliis, & de vlcerebus contuſis libro præcedente inuenies.

Vlcera cum contuſione facta, ad ſuppuracionem ducenda.

Cataplaſmata ſuppuratoria. Aqua calida. Tetrapharmacum.

OBSERVATIO IX.

De supercrecente carne in vlcere.

CA R O putrida cùm excreceret in vlcere in muliere, puluerem illum corrosiuum descriptum à Bertapalia de vlceribus cap. 11. de carne ad dita super vulnera remouenda, qui minuit carnem mollem, & sine molestia, inspergebamus. cuius hæc est descriptio: R cortices granat. galliam, & spongiam adustam; & fiat puluis. & ipsa sponsia adusta sola minuit carnem sine dolore & ægri molestia. In altero quoque vsu sumus, & in multis frequentissimè, vng. Ægyptiaco: corrodit enim carnem sine mordicatione, vt etiam puluis solus hermodactylorum. Sed & trochisci ex arsenico apud eundem descripti. Vide eodem loco citato alios pulueres, & vnguenta quædam ad hanc rem aptissima.

SCHOLIA.

De carne in vlceribus excrecente, quam Græci hyperfarcosin nominant, tollenda.

Astir lapidis flos.

Sales cocremati.

CA R O in vlceribus supra quàm par est excrecens medicamentis exsiccantibus tollitur. E quorum sanè numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Diosc.) inspersum aut cataplasmati instar inductum; squamma aris, omniâque testacea combuita. Item echini, hoc est, erinacei virigæ, tam terrestres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodum eximie, sed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrecentia compefcunt. Astir verò patre flos longè validius, & eo magis sory, chrysolilla, chalcitis, mysi. combuita tamen minus vellicant & rodunt: sed & eris flos, chalcant hos dictus: & omnibus valentior arugo. Sales quoque concremati, carnes cum humore flaccidas consumunt, ac liquefaciunt. Linamenta è panniculo discerpta, muria asriori imbuta, & denudè resiccata, atque imposita, mediocres carniùm supercrecencias liquefaciunt & exedunt.

existunt. Sed magis Faustini pastilli à Paulo lib. 7. descripti: Faustini pa-
stilli.
 R. auripigmenti ꝯ x. sandaracha (quæ rubrum est auripi-
 gmentum, & à natura magis excoctum) ꝯ vi. calcei vineæ
 ꝯ viii. carte combusta ꝯ i. myrti baccarum succo vel
 decocto excepta in pastillas redigito. triti inspergantur. Valenti
 & cortices asphodelorum, Ægyptiacum vng. & apofolorum.
 Ceterum dum hæc caustica atque erodentia medicamenta ad-
 mouentur, partes quæ in circuitu sunt, refrigerantia desiderant,
 ne scilicet in partem ulceratam ex rosione, calore & dolore,
 humorum fluxu aduocetur. Deinde cruste ulceribus indur-
 ata resoluenda erunt, & vlcus ad sanitatem perducendum.
 at de vlceris cum duritie & tenebrositate seu decoloratione la-
 brorum curatione, etiam hæc addamus, nam etiam huc spe-
 ctat. Cum labra tantum vlceris decolorata duratue pluscu-
 lum fuerint, excidentia ea sunt (Galeno auctore) ad sanam
 vsque carnem. Auicenna autem decolorata eiusmodi durat-
 ue vlceris labra scarifcanda esse precipit. & ab eis sangui-
 nem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendum. Sanguine
 autem, quod satis esse videbitur, educto, spongiam siccam, hoc
 est, nullo liquore madentem, ac postea etiam medicamenta
 quedam resiccantia superimponere iubet. Sed de iis ante Au-
 cennam ad eundem fere modum scripserat Hippocrates, qui
 certè nihil omnino eorum, quibus ad vlceris curationem est
 opus, omisisse videtur. Hæc enim non solum vlcerum (ipso
 etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, san-
 andorum rationem inuenit (ut quæ in siccando, ut supra
 dictum est, consistat) sed etiam priuatiim per species affectuum
 cuiusque. Si quidem vel luidum, vel nigrum vel rubrum
 conspicitur, scarifcando, ac sanguinem emittendo: mox
 spongiam statim sicciorẽ magis, quàm humidiorẽ, hoc
 est, siccam potius quàm humectam superimponendo: post
 hæc verò etiam siccantia remedia applicando: ab his, si res pa-
 stulet, rursum sanguinem auferendo: ac mox iterum talia per-
 agendo, donec paria omnino sanitas sit: quod si labra vlceris
 dura, callosaque appareant, etiam ea excidendo: cum verò
 amplius progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit,
 excidendumne omne id sit, quod præter naturam visitur, an
 spatium potius curandum: proculque dubio est, ægri animum
 hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore cu-
 rari citra sessionem malunt: aliqui quiduis subire, dummo-
 do citius

Vng. Aegypt.
 Apostolo-
 rum.
 Cautio.

Vlceris cum
 duritie & de-
 coloratione
 laborum cu-
 ratio.
 Excisio,
 Scarificatio.

Lib. 4. The-
 rap.

Nonnulli
 212219

ad citius sanentur, sunt parati. Cæterum excidere (ut postea Galenus ait) res est promptissima : maius verò quippiam atq. artis agens, medicamentis sanare. Huc quoque spectat varicum cum ulcere complicatarum curatio, quod prius sanemus eas (nam ab iis consumax ad sanandum ulcus redditur, quippe quòd ex his humiditas aliqua ad ulceratas partes defluit) deinde mox ulcus. At quomodo varices curentur diximus lib. 27. obs. Et curat. medicinalium nostrarum. Si neque illa curatio tibi satisfaciat, hu adiuuge cap. 12. lib. 3. Targautis, de ulceribus. Vide Et Æginetam lib. 6. cap. 5.

OBSERVATIO X.

De ulcere verminoso.

VERMES cùm non solum in auribus & in intestinis generentur, sed etiã in abscessibus & apostematibus, ut Albucasis & Avicenna notãrunt, imò etiã in virga & vesica, ut alicui accidisse constat (teste Bertapalia de ulceribus cap. 5. de vermibus orientibus in ulceribus) ita & in vulva cuiusdam puellæ apparuere, & sub cranio cuiusdam pueri in contusione cranii cum fractura : nam in quocunque loco materia apta est, ibi effectus sequi potest. Cæterum cùm hic Delphis in ulcere quodam vermes adessent, vnguentum in ulceribus ad vermes descriptum ab eodem Bertapalia, adhibuimus : quod habet olei amygd. amar. succi aranciorum acidorum, vini maluatici ana ζ ss. pul. colocynth. centaureæ ana ζ ij ceræ q. s. fiat vng. Vide Et aliud vng. ac emplastrum quoque tum oleum pretiosissimum apud eundem loco iam citato.

SCHOLIA.

VT vermes qui in ulceribus procreantur, arceus, primum quidem est, ut humiditatem putredinemque eorum opificem tollas. Itaque vermes in ulceribus exortos insarciscunt, & putredinem simul auferunt, succus & decoctum absinthii

*absinthii, & agrimonie, vel centaurei, vel marrubii, calamen-
thi quoque officinarum (quod primum genus est calamintha
Diosc.) succus iugiter instillatus, atque id genus multa, qua
etiam aurium vermes enecant. Priuatim autem ad vermes
qui vlcera infestant commendatur Archigeni & Theodoro
medicamentum quod recipit cerusa & polii partem mensuram.
cum pice liquida illitiam. Conducit etiam maguopere lina-
mentum salina ieiuni hominis illitum & applicatum. Hoc
vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices red-
dit, ut testatur Aëtius. Nunc ad vlceris dirupti & cum of-
sis corruptione complicati curationem accedamus.*

OBSERVATIO XI.

De vlcere cum ossis corruptione.

VLCVS cicatrice obductum denuò inflamma-
tum sua sponte ruptum est, & apparuit os
corruptum sub vlcere latens. Chirurgus fracta of-
sa tum squammæ vt exiccarentur, & exciderent of-
sium cortices, & vt caro bona renasceretur, com-
modè hoc puluere sequenti vsus est: R: aristoloch.
rotundæ, ireos, myrrhæ, aloës combustæ, peuce-
dani rad. scorix æris, corticum pini ana p. æ. fiat pul-
adiectum est deinde mel, vt fieret emplastrum.

SCHOLIA.

VLCERVM nonnulla, cicatrice obducta, postea tempo-
re haud ita multo interiecto denuò inflammatione
remantur, rursumque sua sponte & per se rumpuntur, & à
continuitate sua discedunt. Osse enim quopiam substrato ma-
lè affecto, hoc est, vitiatò & corrupto, circumdata ac superia-
cens caro ex facili quidem interdum ad cicatricem ducitur, &
sana ex toto, ad unguemque restituta esse videtur: verum
cursu humoris valido, paulatim ex osse in alto contabescente,
ac putrescente, tum inflammatio, tum pes aboritur, quod ci-
catricem lacerat & dirumpit. Ceterum vitiatò ac corruptò of-
sis signa

Vlceris diru-
pti & cum of-
sis corruptio-
ne complicati
curatio.

Offis vitiatū
notū.

Quæ ossium
squamas exci-
dere faciunt.

Emplastrum
Aucennæ.

Canabil.

Terra Ere-
trias.

Et caries alte
descendit.

sis signa hæc sunt. Primo ferè pingue fit: deinde vel nigrum, vel cariosum. Quæ supernatis grauibus ulceribus (ut Celsus ait) aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Quænam igitur horum ulcerum curatio erit? certè eatenus excipere, quæ venis squamam affecti ossis exciderit. Idèd & Auicenna dicebat: Et si in ulceribus superueniunt ossium fragmenta, & panniculi aut alia similia, ne properes in extrahendo ea, sed eo modo procedas ut in cap. de vuln. ossium dictum est. Caterum ossium squamma facile excident, si agrestis pap. & sici arboris foliis cum polenta leuigatis, atque ex vino illitis ipsius ossis sinus concauos repleueris, aut alterci (quem Græci hyoscyamum dicunt) semen, & atramentum sutorium, pari pondere contrita impo- fueris. Sed & peucedani radix contrita, subito squamas ossium remouet (ut aliàs diximus) ac separat. Squamas etiam ossium breui detrahitis, & nouam probamque carnem desuper renasci facit sequens medicamentum, quod admirabile vocat Aucenna. Recipit autem aristol. ireos, myrrhe, aldes, corticis planta panacis (ex qua fit succus opopanax sticticus) canabil (quod apud Arabes genus est cuiusdam rubra minuta ut arena, & Galeno ac Græcis Eretrias, ut & putat Tagaultius, dicitur) adusti, scoris aris, corticis pini an. portiones æquas: melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum. Oportet autem ante omnia vitiatum ac corruptum os nuda- re, vlcere exciso: & si latius eius corrupti ossis vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat. Osse autem sic nudato, totum id quod pingue & corruptum est, candente ferramento semel iterumve (ut res exiget) admoto adurendum est: ut ex eo statu secedat. Aut certe eradendum, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minime corrupti ossis nota est. Neque alia facienda sunt, ubi caries & nigrities in summo osse est. Si quidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel raden- dum est. Porro qui radit hæc (inquit Celsus) audaciter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad aluum os, vel ad soli dum ventum est. Albo namque siniri ex nigritie vitium (ut sæpe experientia in Hospitali mortis Bononia vidimus) soliditate quadam mani- festum est. Accedere etiam cruories aliquid integro supradic- tum est. Ceterum si caries altè descendit, per terebram vr- genda

genda crebris foraminibus est, qua altitudine vitium aequat. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os extoto fiat. Simul enim post hac & resoluatur ab inferiori osse quodcumque vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea feretur, aut mediocri. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum est, totum eximendum est. Si inferior integra est, eatenus, hoc est, vsque ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est, excidi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admonendum esse suadent: nec immerito sanè. Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & supernacanea, ipsius ossis substantiam labefactante ortum habet (& certè magna ex parte habet) nullum presentius aut tutius remedium excogitari potest ipsa vitione, seu cauterio (ut vocant) actuali. Hoc enim decenter admodum & citò & tuto in summo quoque & alto (non secus quam ignis ipse actuali) desiccet. Post vitionem verò ferro candente factam, rosaceum calidum infundunt. Guido autem à Cauliaco post vitionem cauterio (ut dicunt) actuali (quod in hoc affectu magno pere probat), decenter factam, rosaceum oui candido liquore permixtū tribus primis diebus admouet: triduo verò alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellant) rhodino, id est, rosaceo commiscet: postea butyrum cum melle rosato infundit. Sed praestat eius verba hoc loco subiicere: Ego (inquit) post cauterium pono oleum rosarum cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum vitello oui, & postea butyrum cum melle rosato: & desuper impono aliquodè mundificatiuis, vsque ad ossis exfoliationem: & post eum puluere emplastris dicti, hoc est, ex Auicenna superius commemorati, incarno & consolido. Hisce adiungere poteris quae Ber tapalia de vlcerebus cap. 12. de regimine vlcerae quae disrumpuntur post consolidationem, scripseris: habes ibidem duo vnguenta ad ossa remouenda & extrahenda valdè accommodata. Nunc ad vlcera dysepulotica inueterata, & quae cacothete & Chironia dicuntur, veniamus.

Vñio.

Quae post
vitionem faci-
canda.

OBSER-

OBSERVATIO XII.

De vlcerebus malis & malignis inueteratis.

AD vlcera mala Carpus utebatur vng. ex litharg. cocto: & lithargyrii auri & arg. ana $\mathfrak{z}$ vi olei communis lib. 4. misce. pone ad ignem, & fiat vng. Sic qui magnum vlcus habebat, quod exsiccati non poterat, hoc sequenti medicamento exiccatum est: & argenti sublimati, auripigmenti, salis ammoniaci, salis communis ana $\mathfrak{z}$. j. aquæ currentis lib. j. bulliant omnia simul vsque ad consumptionem duarum partium: & vsui referuetur. Mulier verò illi Delphensi, quæ vlcera maligna etiam profunda & inueterata habebat (nam plus quàm septem annis durauerant) decoctum Guaiaci cum herbis etiam appropriatis ad fistulas & sanguinis mundificationem continuò exhibui: sæpiùsque eam purgavi, modò cum confect. hamech, modò cum pilulis indis, modò cum pill. fumiteræ. Et ita tandem integrè curata fuit.

SCHOLIA.

NECTERICI quidam diuerso modo de vlcerebus malignis scribunt: nam Iohannes de Vigo lib. 4. de vlcerebus in vniversali vno capite tractat de vlcerebus virulentis corrosiuis atque malignis: & rursus cap. 7. de vlcerebus que cum difficultate sanantur agit, & de vlcere difficili consolidationis cum proprietate occulta. alii seorsim de his scribunt. Ceterùm omiſſis barbaris, hic ea ponemus quæ Tagautius è variis auctoribus collegit lib. iij. de vlcerebus cap. 15. de vlcerebus dyssepulosis inueteratis, & iis quæ cacœthe & Chironia dicunt: nam & in eodem capite etiam ea referuntur quæ Guido à Cauliaco de vulnere difficulter curabili cum proprietate nobis occulta scripserit. Vlcera igitur quæ ad cicatricem

tyricem agrè ducuntur, Galenus Gracè dysepulota nominat. Dysepulota. Quæ verò agrè sanabilia, dolosa, malefica siue maligna, contumacia, rebellia ve dicimus, eidem & Gracis aliis, qui de re medica scripserunt authoribus cacoëthe nominantur. Hec Cacoëthe. quoque, præsertim inueterata, & que vix cicatricem recipiunt, alii Chironia appellantur, seu Chirone medicina peritissimo indigentia, alii Telephja, quod in tali ulcere Telephus conseruerit. Galenus lib. 4. de compositione medicamentorum secundum genera, ulcera cacoëthe diuidit penes vehementiam differentiam in maligniora, seu præter modum malefica, & mediocria seu moderatiora: atque hæc quidem imbecillioribus, illa verò valentioribus remediis curari præcipit. Illa autem non mediocriter, sed maxime maligna contumaciâque ulcera Asclepiades atque alii veteres (vel ipso Galeno teste) Chironia propriè nominabant. Ceterum Cornelio Cælo auctore, Chironium vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duras, callosas, tumentes, ex quibus exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus, neque in ulcere neque in eius tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: idèoque nullum periculum adfert: sed non facillè sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur: deinde iterum rumpitur, vlcusque renouatur, & maxime in pedibus & cruribus. His similia sunt quæ Auicennas agrè sanabilia, & occultam quandam nobis proprietatem habentia nominat. Hæc enim (inquit ille) neque prurida sunt, neque corrosiua, neque ambulatiua, sed sunt vnius dispositionis plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpe (qualia Bræssero sacerdoti apud Diuam Agatham Delphis nunc eneniunt) hoc est, cicatricem frequenter ducentia, & rursum sæpe se aperientia, & renouantia. Porro multæ ac varia sunt causæ, que eiusmodi malignorum, contumacium, atque agrè sanabilium vlcum coitionem & sanationem remorantur & impediunt. Nempe fieri aliquando potest vt labra exulcerata partis callosa & dura, causâ sint, quo minus sanescat vlcus. Potest etiam causa esse intemperies, vel que cum tumore aliquo coniuncta sit. Potest & varix superiacens: vel lienis auctio & malus affectus: vel in iocinore vitium aliquod; præterque hæc omnia imbecillitas ægræ partis, quæ (vt Galenus ait) ipsa quoque intensa quadam est intemperies, vlcus curationem in multos menses protrahere.

Chironia.
Telephja.

Chironii vlcus descriptio, ex Coc. Cælo.

Varix causæ propter quas non sanescat vlcus.
Labra callosa.
Intemperies.
Varix.
Lienis aut iocinoris vitium.
Imbecillitas partis.

Quin

Cacoehymia. Quin etiam vitiosus in toto corpore succus (cacoehymianus vocant) maxima causarum est, que incommodare ulceribus possunt, & ea diuturna contumaciaque efficere. Vexat sane non minus ulcera, atque ea curatu difficilia reddit. Succorum aequaliter se habentium exuberantia, quam plethoram appellant. Que omnes causa, & si que sint alia, in duas (vt supra docuimus) reuocari possunt: nempe in carnis subiecta intemperiem, & humorem confluentem. Itaque si eiusmodi ulceribus dyssepulotis, id est, aegre cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus atque inueteratis aliquando velis mederi, necesse est causas, quae illa creant, primum summoveas atque abscindas; deinde maligni ipsius ulceris curationem aggrediari. In morbis namque omnibus nedom ulceribus, in quibus effeatrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum atque considerandum venit, num corpus totum cacoehymum vel plethoricum existat, vel lien aut iecur male afficiatur, vel labra ulceris dura & callosa sint. Item num aliqua insignis subsit partis ulceratae intemperies, aut etiam varix aliqua superiacens fuerit, cuius occasione contumax ad sanandum vlcus redditur. Ergo si totum corpus cacoehymia aut plethora laboret, prius expurgare vacuareque expedit, quam medicamentum vlceri admoveas. Si verd lien aut iecur male afficiatur, his prius providere, deinde ad vlcus curandum venire oportet. Eodem modo & varices, quae sepe supra exulceratum locum sunt, prius (vt supra dictum est) tollende sunt, deinde vlcus sanandum. Intemperies quoque atque imbecillitas, quam sepe insignis quadam parit intemperies, antequam ad vlceris curationem accedamus, corrigenda erit. Breviter, ei quod fluxionis in partem ulceratam decumbentis est causa, atque aegre sanabile vlcus reddit, providendum, ac si fieri potest mendendum prius erit: deinde maligni ipsius ulceris & contumacia curationem aggredi oportebit. Itaque malignorum & difficulter cicatricem recipientium ulcerum curationis summus scopus est, valida citra demorsum exiccatio. Hec enim ab aliis ulceribus hoc vno dissident, quod medicamenta citra demorsum atque erosionem vehementer exiccantia desiderant. Qua enim mordendo vlcus, & manifestam in eo exasperationem excitando, dolorem inferunt, fluores, hoc est, humores ulceratis partibus influentes irritant, & phlegmonas concitant.

Talis

Malignorum & contumacium ulcerum summus curationis scopus.

Mordacia medicamenta quid edificent.

Talis igitur pharmacorum materia, quoad eius fieri potest, ad dyspepilotica, id est, ægrè cicatricem admittentia, & cacœthæ, id est, maligna ulcera inuenienda est, unde vlceri citra mordicationem siccescat. Hæc autem non ita inuenta facili statim videbitur, si attentius rem ipsam fueris contemplatus. Vt enim generalem hunc scopum, nempe validam vlcerum desiccationem, assequaris, duo tibi alii scopi proponuntur: vnus, ut id quod influit, regeras, repellas ve, si saltem qui vlceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sis: alter ut quod affectæ parti inhaeret, infixumque est, discutias. Atque hæc contrarie vires præstant. Si quidem influxum reprimunt quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt impacta iam exceptæque trahendi potestate prædita. Porro quæ adstringunt, ut plurimum exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur, vlcera tam partem erodens. Atque sic propter dolorem, quem exasperantia erodentiaque concitant, humores (vt paulo anti dicebamus) vlcera tu partibus influentes irritari, & vlceri phlegmone obsideri exedæque contingit. Ex quibus sanè dictis colligitur, vlcerebus dyspepilotis, id est, cicatricem difficulter recipientibus, præsidia inueniri non posse; & multo minus adhuc malignis, quæ Græcâ dictione cacœthæ supra iam sapius vocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, ut talia vlcerata mali morû seu cacœthæ & dyspepilotica dicta, ad integram sanitatem perducantur? Deligenda sanè erunt pharmaca seu remedia, quæ viraque vi & facultate (nempe adstrictoria & digerente) polleant, atque ita quod influit, repellant; quod verò iam affectæ parti inhaeret, discutiant. His itaque mixta facultate præditis medicamentis, vlcera de quibus nobis in præsentia sermo est, citra vlcensionem demorsum ve, ut res exposulat, desiccabis. Ceterùm tametsi medicamentum ex ambobus compositum, erodente puta, & adstringente, necessario validum existat: sordes tamen & humiditatis copia id genus vlcerebus incumbens, veluti propugnacula quedam vlcera tu particulis facta, fossionem valentibus remediis adimunt soluentque. Porro artificio hæc in re potius (vt videtur) vti debet medicus, quàm experimento inanis: nempe quid sciat rationalis medicus vlcus iam alia medicamentorum virtute curari, quàm dum affecta pars

Duo alii scopi, ad summum & generalem scopum assequendum necessarii.

Primo repellendum quod influit. Secundò digerendum quod iam partì inhaeret.

Medicamenta dyspepilotis & malignis vlcerebus inueniendis accommodata.

Lib. 4. comp. secund. genera.

clâ pars

Et a pars eam fecitatem consequatur, quam in naturali statu sua possidebat. Quod factum intelligimus, ubi neque tenuis amplius sanies insuat, neque pus producat. Hanc autem dispositionem ulcera nanciscuntur, quo dicebamus modo siccescentia, hoc est, adstricta discussaque. Dein ubi sicca quidem fuerint, verum sordida adhuc appareant, detur foris pharmacia repurgantur. Ceterum cum manifestò constet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem sine operum exploratione probabilem non esse, medicus diligenter attendere debet, quum effectum medicamentum ulceri adhibitum, quotiescunque ipsum soluerit, in particula ulcerata praesiterit, quantum scilicet humiditatis in ulcere desiccauerit; vel si etiam sordes adsit, quantum inde absterferit. Sed et animus intendere oportet, utrum ulcus carne quae subest exesa, ac colliquescente, sordidum euaserit, an quia medicamen sordibus auferendis aptum requirat, impositum vero tale non sit. Quod nimirum medicus etiam bonus (Galeno attestante) existimatis, nonnumquam imposuit, ac nostris quoque chirurgis quotidie adhuc imponit. Vbi enim ulcus post unam aut alteram medicamentis appositionem sordidius conspexerint, statim, non cogitantes, an id ex rosione pharmaci acciderit, ad absterforium valentius acriusque se conferunt, unde iterum ulcus erosum ex aquo sordidum, vel etiam magis adhuc altera solutione visitur. Carne enim id sordatur a medicamento colliquata. Nam ita in prauam saniem degenerat. Quicquid autem in his ipsis tenuioris substantiae est, a pharmaco diffiatur, reliquum ibidem ulceribus infixum, sordes ipsis redditur. Ceterum cum ampla sit latitudo utriusque, in eo quod alterum ulcus altero magis minusve dyssepulotum malignumque sit, corporaque omnia, quibus mederi cogimur, non eandem omnino temperaturam ac dispositionem habeant, sed alia viscosa succo, alia plethora labore, quadam dura et robusta sint, quadam vero tenera et mollia, atque ad sentiendum insigniter habilia, fieri non potest ut vno eodemque medicamento omnibus indifferenter dyssepulotus et malignis ulceribus, quavis corpora occupantibus, medeamur: sed tantum medicantium pharmacorum (ut Galenus ait) esse numerum oportet, quantum ipsorum quoque ulcerum extiterit. Ergo in curandis eiusmodi ulceribus aere sanabilibus, supposita eorum natura, et maiori cuiusq. minoriue a naturali habitu recessu, laborantis cuius-

Diligenter inspicendum unde sordes in ulcere enatae sint.

Non vnum idemque medicamentum omnibus corporibus mederi potest.

Lib. 4. cap. 14.
Quae in curandis malignis ulceribus praecipue consideranda.

que corporis habitus ac dispositio diligenti animaduersione erit consideranda. Deinde cuiusque medicamenti tam simplicis, quam compositi, vis & facultas ad amissim ediscenda: Quaedam enim desiccant, non tamen vlceris sordes abstergunt: & quaedam abstergunt quidem, non tamen probe desiccant: ac quaedam utrumque etiam possunt efficere. Sed & accuratè prospiciendum est, ex quoto quodque medicamentum ordine existat, hoc est, an imbecillum, an moderatum, an validum. Atque in unoquoque ordine maioris minorisve ratio attendenda erit. Quod maximum Galeno censetur, inter ea, qua ad horum ulcerum curationem pertinent; neglectum tamen (inquit) medicinalis materie scriptoribus. Nam hi solas vniuersales ipsius vires dicere studuerunt: inter quos fuit & Dioscorides, quem nulli eorum qui in eadem quasi arena desudant, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secundum esse, vel Galeni ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamenta tradiderunt, de iis indeterminatè & cura distinctionem scripserunt. Neque enim virtutem ipsius medicamenti, an scilicet validissimum, an moderatum vel imbecillum esset, explicauerunt: neque difficultatis aut malignitatis latitudinem ipsorum ulcerum, aut naturam habitumve corporum ulcere laborantium expresserunt: qua mirum distinctione omissa, permultos medicos & chirurgo, interdum male, ipsis pharmacis, qua potèris scripto reliquerunt, uti contingit: idè que nonnumquam scopum mirificè adsequi; interim ab illo errare, aliò delabentes. Itaque non iniurià tam veteres, ut Andromachus, Crito, Asclepiades, quam recentiores scriptores accusandi veniunt, qui sine ulla distinctione remedia scripserunt ad dyspepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia; item ad cacoëthe, id est, maligna, sive maligna & consumacia vlcera. plurima etiam ex iis sunt virtute inuicem longè diuersa. Si quidem nonnulla horum vehementiora sunt, alia moderatiora, quedam verò imbecilliora. Adde quod & alia vlcera (ut diximus) magis, alia minus dyspepulota, & difficilia, malignaque sunt. Sed nec corpora eius generis vlceribus sciantia, eiusdem prorsus (ut passim antè dicebamus) nature ac dispositionis reperiuntur. Quare neque eadem omnino medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robustiora, valentioribus utendum erit remediis: ad mediocria verò, & molliora

Dioscorides,

Qui de medicamenti indeterminatè & cura distinctionem scripserunt; erroris occasionem aliis dederunt.

ac delictiores corporum habitus, imbecillioribus. Merito igitur (ut in initio quarti lib. de compos. med. secundum genera scribit Galenus) omnes qui unum duntaxat medicamentum ulceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebro frustrantur. Nam duo (minimum) quae idem pollicentur, eandem facultatem ostendunt, diversa alioqui inter se non simpliciter maioris minorisque, verum (ut inquit ille) maximi ac minimi ratione, in promptu adesse illi convenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit. Nos itaque deinceps pharmata, primum quidem simplicia, deinde composita recensebimus, ac etiam seriatim enumerabimus, quae ulcera (de quibus nobis hic sermo est) citra demorsum & manifestam exasperationem exiccare possunt. Caterum cum variae (ut iam saepius dictum est) inter se differant, in eo quod magis minusve siccent, expressam eorum mentionem faciemus, quae valide ac vehementer, quae moderatè, & quae obscurius, seu imbecillius exiccent: à metallicis, Galenum secuti, incipientes; quibus etiam terra species adnumerantur. Siccant igitur modicè Lemnia sphaeragis, sive Lemnium sigillum, ita quidem cognominatum ob impressam illi sphaeragida, hoc est, sigillum Dianae sacrum: nos & terram sigillatam illam vocamus. Idem potest & Cadmia, quam Climiam & Cathimiam nominant. Hac autem pluribus deinceps diebus sub Canis feruore ex aceto trita, aut vino planè giluo, & substantia pellucida, facultatem acquirit magis siccantem. Quod si ex acri aceto teratur, siccataque reponatur, ulceribus valde etiam malignis, Galeno & Aetio commodè inspergitur. Valentiùs cadmia & Lemnio sigillo pharmacum est chalcitis (quae species est vitrioli, apud Arabes colcothar, chalcadis & regi nuncupata) combusta, in cadmia quae morem trita, atque in pulverem redacta, & postea exiccata. Nam cruda, hoc est, ignem non experta, tantam pollet efficaciam, ut etiam cruti crustas inducat. Lota quam vix minus desiccet, minusque mordax reperitur. Per simile quoque medicamentum est arugo cremata, quae & aris arugo etiam dicitur, & vulgo hodie ab omnibus viride aris. Non combusta autem minus efficax medicamen est, sicuti & chalcitis quae ignem non experta est. Verum haec (chalcitis, inquam) nonnihil etiam adstringit, & ea multo magis adhuc chalcantemum, id est, atramentum sutorium, quod inter metalla maxime siccet. Mysi au-

Ordo dicendorum.

Moderatè siccantia simplicia.
Lemnium sigillum.
Cadmia.

Chalcitis.

Aerugo.

Chalcantemum.
Mysi.

sem &

tem & ferri chalcitidi genere cognata sunt, ex una, ut ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria haec (qua sub vitrioli genere comprehenduntur) maioris tantum & minoris ratione differunt. Stibi siue stibium, quod Graeci Στίβιον, vulgo autem in officinis antimonium dicitur, magis quam ferri desiccatur & astringit. Porro diphryges appellatum pharmacum, ulceribus aegre humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est. Validè enim desiccatur, tametsi modicè mordax sit. Adhaec praeter acrem tum qualitatem, tum potentiam, vim habet adstrictoriam: quas tamen utraque fortiores & chalcitis cruda & chalcanthum, id est, atramentum sutorium, representat. Omne quoque aluminis genus ulcera exquisitè desiccatur, & generosè adstringit. Unde nemo (inquit Galenus) solis his ad ulcera vititur, sicut nec cruda chalcitide, & argine: vicia verò & haec & mysi vitilia sunt; at elota morsum quidem remittunt, verum minus siccant. Illud enim metallicum omnibus commune est, quod combustis elotisque erosio, qua prius adfuit, edomatur ac interit. Quamobrem his sic crematis & lotis uti quidem licebit in pueris, eunuchis mulieribusque, praesertim candidis, imò etiam & viris, qui cute alba visuntur, & molli carne naturà sunt praediti: item in eis, qui ad sentiendum habiles admodum sunt, & plethora, vitio soque succo laborant. Talium enim corpora faciliè ex morsu, seu rosione phlegmonem accersunt. Itaque cum permulta corpora quibus mederi cogimur, unam quandam dispositionem habeant, qua vehementem commorsum ferendo non sunt, tutius est lotis quam non lotis uti. Ceterum alia praeter hac metallica superius commemorata, plurima adhuc simplicia sunt pharmaca, quae malignis ulceribus curandis sunt idonea. Sarcocolla namque & ichthyocolla, id est, glutinum piscium, & his magis adhuc chryfocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate praedita sunt. Huc etiam optime facit plumbum combustum, plumbique recrementum, quod σκαπίον μολύβδου Graecè vocant, & vulgus cacaturam. Siccatur & ferri squama, praesertim stomoma, id est, partes ipsius squamma subtiliores, haec enim probe siccant. Porro aris squama, ex malleorum percussione decussa, qua Graecè λικία καλοῦ, barbaris autem haesitura aris dicitur, praeter id quod siccatur etiam abstergis, purgaturque Galeno & Aëtio, unde pura quoque ulcera efficit, quod reliqua squama praestare non possunt.

Stri.

Stibi vel stibium, vulgo antimonium. Diphryges.

Alumen.

Erosio metallicis per combustionem edomatur.

Tutius est lotis metallicis quam non lotis uti. Sarcocolla. Ichthyocolla. Chryfocolla.

Plumbum combustum.

Squama ferri. Squama aris.

possunt. Itaque si hac omnia medicamenta arida vlcioribus malignis ac contumacibus insperferis, mirifice (inquit Galenus) videbis citra erosionem ea desiccari, sicut ubi buccinorum purpurarumque, ostracorum, sepiarum, aliorumque id genus ostracodermorum piscium testas concrematas & (ut addit Aëtius) lotas adhibueris. Vitrum combustum, leniter ac sine morfu exciatis, hinc dysepulosis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis ac rebellibus conducit: quippe minus exiiccat quam illa requirunt. Caterum galla oxiphacitis, hoc est, immatura, & malicoria, id est, mali punici cortices seu putamina, cremata & arida opposita, ad malefica & quae male coalescant ulcera, efficacissimum medicamentum deprehenditur. Hoc modo vlcus illud malignum & inusteratum obs. 2. in crure curatum fuit, ut diximus. Hec enim non solum siccandi, sed etiam adstringendi potentiam habent. Cortex etiam capparitis tritus & aridus malefico & putrido vlceri utilissimè imponitur Aëtio. Malum terre, quod Graeci aristolochiam appellant, iris, acorum, artemisia, panacis radix, argemone, chameleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, gladiolus essatim exciicat Galeno. Huic evidentiùs adhuc centaurium & polium: quibus paulo imbecillior est terra Eretrias. Tales sane medicamentorum simplicium, ad dysepulosa ulcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum valenter, citra demorsum tamen atque erosionem, exicare possis. Quomodo autem simplicibus eiusmodi medicamentis siccis modo commemoratis, in vlcioribus ad cicatricem egrè venientibus & malignis utendum sit; ex Galeno & Aëtio requirendum est. Porro ex his supra memoratis simplicibus pharmacia, Gal. 4. de compos. med. secundum genera varias remediorum formulas, nempe cerata, unguenta, emplastra & pul. conficit, quae ad eiusmodi maligna & egrè ad cicatricem venientia ulcera, mirè proficiunt, describit. Ex cuius scriptis Auicenna formulam unam medicamenti desumpsit, quam magnopere Guido à Cauliaco & illius aetatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmie, aluminis, chrysoColle, id est, glutinis auri ana par. viii. floris aris quò sponte ex are prosilit, & corticis aris, hoc est, eruginis, quae in officinis viride aris nominatur, visorum ana p. i. gummi cypress. part. iij. cere, olei ros. aut myrtini ana q. s. fiat unguentum.

Ostracodermorum testis concrematas. Vitrum combustum.

Galla oxiphacitis. Malicorium.

Cortex capparitis.

Affatim exciatica.

Terra Eretrias, id est, Cambil aut Canabil Auicennae.

Vng. Auic. longè optimum.

Aerugo vel aris arugo est viride aris.

Medio tere medicamentum ad moderatè maligna vlcera idoneum.

Aliud validius, ad Chironia vlcera, id est, non mediocriter, sed maximè maligna contumaciaque, ex Asclepiade. Platysma.

Aliud vehemens & mitigatorium ad cacœthe.

Ad desperata vlcera.

minus mordebit medicamentum, lenèque prorsus efficietur, si loco aluminis scissilis diphrygem acceperis. & aruginem combustam apposueris. Quod si expurgare sordes statueris, aris squamma ʒʒ. addetur. Hæc autem pinguis cera & recentis excipienda sunt. Quod si siccior paulo fuerit, quam ut commemorata accipiat, temperandum est oleum myrsinum, quo mollescat: vel melinum, quod oleum de cottonis appellant: vel ricininum, quod vulgo in officinis oleum de chersua nominatur: vel omotribes vetus. Aut si omnino nihil oleosum medicamento adhibere placet, lariceam resnam admisceto: cuius si copia non est, terebinthinam assumito. Aliud validius, ad vlcera Chironia: Æris squamma & aruginis rassa ana ʒʒ. cera lib. ʒ. resina larinice (vel, si desit, terebinth.) ʒʒ. ea qua liquari possunt aridis affunduntur. quibus acceptis ac curiosè mollius vititur. Item platysma (hoc est, lineum latum, cui emplastrum illitum sit) exiguum soli affectæ parti, ut vlcus tantum comprehendat, iniicito. Caterum ambientes particulas pharmaco quod phlegmonem arceat, circumdare oportet: atque inter curandum tertio quoque die solvere expedit, deinde fomentis mitigare; ipsumque emplastrum, quod à latitudine platysma vocatur, abluendo emollire, ac rursus (ut iam supra diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porro mediam ac (ut Galenus ait) symmetram habebit tempericem, ut etiam modicè maligna curet, si non tripla, ut in precedenti descriptione. sed quadrupla cera portio metallicis, squamma scilicet & arugini, commixta fueris. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adiciatur, ut nondum cacœthe, sed agrè cicatricem ducentia persanet. Itaque cum auxilium ad aliquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacœthe, id est, malefica, magis quam vehementius conducat, satius fuerit in vlceribus non ita malignis & contumacibus ceram quadruplam vel quincuplam amborum simul metallicorum esse, ut rectè Galenus admonuit. Aliud pharmacum vehemens & mitigatorium, ad cacœthe, Andromachi: Cera Thyrrhenica (vel eius loco pinguis & recentis optima) ʒʒ. seu taurini, terebinth. plumbi vssiana ʒʒ. linamenti excepto vititur. Ad desperata vlcera, quorum scilicet curationem plerique aggressi, non absoluerunt, sed tamquam ab insanabilibus destititè, emplastrum admirandum, cui (authore Galeno) tum propter alia, tum quoniam longo

longo experimento probatum est, multum considerare oporteat Sorios (cuius loco vitriolum sumi potest) ʒ xxiii, aluminis scissilis (quod vulgo alumen de pluma nominant) calcis viuis, malicoris, id est, corticis mali granati ana ʒ xvi. turis, gal- larum immaturar. ana ʒ xxij. cere ʒ. c. & xx. semi vitu- lini, vel si eius copia non sit, veteris suilli, quam axungiam vocant, ʒ c. l. x. olei veteris heminam, hoc est ʒ i x. (Aëtius assumit olei antiqui lib. j.) arida trita & tenuissimo cribro excussa, denuo simul terito. Qua deinde, his que liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permisceto. Cumque omnia probe vnita fuerint, alumen, tus, soris, calcem, singu- la prius è vino astringenti trita adiicito: & utitor. Dum Galenus hoc medicamentum conficeret, oleum & adipem qua- draginta annorum adiiciebat: atque ita semper diuturna ul- cera, præter modum maligna, ac deplorata, opinione melius sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in- tam vitiosum ac deprauatum habitum ducitur, ut sangui- nem probe etiam coctum, qui ad eam nutriendi causa deser- tur, mutet, corrupatque, vel id quod influit, adeo cacochy- mum exeat, ut etiam si pars nihil passa fuerit, ab illo certè ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium est transmutatur, atque discutitur. Satius autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare, deinde (ut supra monuimus) ulceris curationem aggredi. Aliud Galeni, ad Chironia ulcera in mollibus corporibus: Cere lib. j. cerusse ʒ viii, rosacei lib. j. salis ammoniaci ʒ iij. squam- me eris ʒ ij, turis, aluminis, eruginis, malicoris, calcis viuis ana ʒ. j. que liquari debent, liquata & frigesacta, aridis & vino tritis admisceto, atque placidiore igne decoquito. Alia innumera formula compositorum medicamentorum à veteri- bus scripta, apud Galenum reperuntur lib. 4. de compos. me- dic. secundum genera: nempe ad dyssepulota, cacœthe, in- veterata, & Chironia ulcera persananda. De maleficiis ulce- ribus, & que cicatricem effugiunt, vide quoque Aëtium lib. 14. cap. 39. & de simplicibus medicamentis ulcera malefica sine erosione exiccantibus cap. 40. & de horum preparatione cap. 41. & de ligatione, via & ratione curandi cap. 42. & de emplastr. medic. compos. ad eadem ulcera cap. 43. Et sic tertiana intentionem curandi ulcera, qua symptomata complicata cum vlcioribus corrigebat, & summoiebat, absoluitus. *Quar-*

In codice Græco Gal. & Aëtii hæc pondera reperiuntur. Hemina Græcis cotyle di- cta, continet olei ʒ i x. vini x.

Oleum & adeps anno- rum quadra- ginta.

Aliud Galeni, ad Chironia ulcera in mol- libus corpo- ribus.

Quarta in-
tentio curan-
dorum vlce-
rum.

tam igitur intentionem tempestiuum est persequi. Hac au-
tem quarta intentio est curandorum vlcenum cum alijs dispo-
sitionibus complicatorum: qua ablata & (vt loquuntur)
rectificata dispositione agglutinationi repugnante, loci vlcera-
ti curationem nos aggredi debere suadet; & usdem omnino
intentionibus ac modis perficitur, qui supra dicti sunt: in cu-
ratione vulnerum concauorum, in quibus substantia aliqua
deperditio facta est. Proinde methodus ac curandi ratio, que
à nobis in precedente libro tradita est, in memoriam reuocan-
da erit. Itaque cum tanta sit curationis vlcenum, cum vln-
nerum atque etiam apostematam curatione communitas ac
conuenientia, nil mirum, si Galenus multis locis eorum irra-
tationem ac doctrinam commiscuerit, vt etiam Guido de
Cauliaco rectè admonuit. Caterum his ita ad finem deductis,
tempestiuum est, de proprijs ac (vt dicunt) famosis vlcenum
differentijs, pertractare: inter quas primum se offert vlcus quod
virulentum & corrosiuum appellant.

OBSERVATIO XIII.

De vlcere virulento corrosiuo, ambulatiuo,
exedente.

IN quodam vlcus virulentum habente, chirur-
gus hac lotione commodè utebatur: R myro-
bal. citrinorum ℥ss. myrtill. ros. ana m. s. santal.
omnium an ℥j. aq. ros. ℥ iij. aq. plantag. ℥ vii.
bulliant omnia simul ad consumptionem tertiæ
partis. Idem hoc puluere ad cicatricem inducen-
dam utebatur: R holi armen. ℥ss. aluminis ℥ ij. ba-
laust. myrtill. myrobal. citr. ana ℥j. s. milce. fiat
pul. Hoc quoque vnguento, prohibente vlcis
deambulationem utebatur: R tutiæ preparata,
plumbi vsti, antimonii ana ℥ ij. pul. subtilissimè, &
cum oleo myrt. fiat vng. Sed & hæc aqua à Car-
po probata est ad vlcus virulentum: R aluminis
de rocha ℥ iij. gummi arab. ℥ ij. albumen oui j. aq.
ros. plantaginis ana ℥ vi bulliant ad consumptio-
nem

nem medietatis. Pro vlcere Cardinalis Rodolphi hæc scripsit: R̄ myrob. citrinor. ʒ ij bulliant in lib. iij. aquæ communis ad consumpt. medietatis: R̄ myrtil. ros. rub. balauft. cupul. gland. betonica, stœchad. menthæ, iusquiami ana m. ʒ. garyophyl. ʒ ʒ. vini nigri lib. vii. bulliant omnia in dicto vino vsque ad consumpt. mediet. colatura vsui referuetur: in qua balneentur panni ex scarlato. Deinde pro exiccatione & incarnatione eiusdem vlcere: R̄ thuris, mastich. aristol. longæ, centaureæ, myrthæ, aloës, sarcocollæ, vernicis, opopanax ana ʒ ʒ. pul. subtiliter, & infundantur in ʒ ij ʒ. aquæ vitæ: deinde stent cum phiala per diem & noctem in aqua calida. Hoc etiam pro exiccando vlcere utebatur: R̄ aristoloch. longæ & rotundæ, centaur. minor. ana m. ʒ. caudæ equinæ m. j. corticum thuris ʒ. j. vini nigri lib. x. mellis lib. ʒ. bulliant ad consumptionem quarum partium, & coletur. Puluis ad vlcera ambulatiua: R̄ viridis æris q. f. & pone in aceto, & bulliant ad consumptionem aceti. id quod remanet puluerizetur subtiliter, & vtere. Dominus de Moreul cum tibiam vlceratam haberet, vlcere virulento & corrosiuo, puluerem cranii humani adusti inspergebat, & supra dictum puluerem linamenta sicca ex pannis lineis decerptis apponebat, & ita curatus est. Qui tibiam vlceratam habebat cum calefactione ex viceribus virulentis & corrosiuis, hæc aqua lotus, semel vel bis, prout expediens videbatur, sanus factus est: R̄ argenti viui sublimati, aquæ fontis q. f. decoquatur, &c. Ea tamen cum cautione vtendum suadeo. Guilhelmus chirurgus de Molen, Brugis magni nominis, quosdam ab vlcerebus corrosiuis hoc modo curasse fertur. accipiebat æs viride puluerizatum; quo vlcera implebat: & desuper ponebat pannum siccum, & loca vicina inungebat aliquo defensiuo. deinde folia consolidæ minoris

pistabat cum modico cerusæ: deinde contempe-
 rabat cum exiguo lacte bouillo: & in loco vbi es-
 chara incipiebat separari, ponebat illud cataplas-
 ma cum proba lignea. seruabátque illud medica-
 mentum in scutella lignea: & sic continuabat etiam
 post casum escharæ vsque ad incarnationem: dein-
 de cicatricem inducebat cum puluere aliquo apto.
 Id autem quod sequitur sapius etiam expertum di-
 citur ad vlcus ambulatiuum seu corrosiuum: R̄ tu-
 ris, aristolochiæ rotundæ, auriculæ muris, hyperi-
 conis desiccatorum ana ʒ. j. cucurbitæ siccæ, li-
 thargyri auri, myrrhæ, cerusæ lotæ in aq. ros. tutiæ
 præpar. spodii, balauft, psidiæ, corticis falicis, hæ-
 matitis, cineris sarmentorum vitis, ossium oliua-
 rum infusarum in aceto ros. & postea exiccatorum
 ana ʒ. j. β. farinæ lupinorum, hordei, lentium ana
 ʒ. ij. β. mellis rosati colati ʒ. iiii. succi granatorum
 acetos. ʒ. iij. terebinthinæ lotæ cum aq. plantag.
 ʒ. ij. ceræ albæ ʒ. j. puluerizanda puluerizentur, &
 cribrentur per sindonem, & fiat vng. isto modo.
 primò mel & succus granatorum decoquantur vs-
 que ad consumptionem succi: & tunc remouea-
 tur ab igne, & imponantur pul. postea terebinthi-
 na & cera simul liquefiant, & fiat vng. mediocris
 molliciei. Puluis ad idem: R̄ ros. siccarum, cu-
 curbitæ siccæ, lithargyri auri, cerusæ, plumbi loti,
 hæmatitis, spodii, balauft. corticum bugiæ, corti-
 cis falicis, combustorum, tutiæ præpar. aristol. ro-
 tundæ, aloës cicotr. ana ʒ. j. fiat pul. per sindonem.
 Vnguentum valdè expertum, mundificans, conso-
 lidans omnia vlcera corrosiua ambulatiua difficilis
 consolidationis: R̄ succorum depuratorum pen-
 taphyllonis, pilosellæ, consolidæ minoris, buglæ,
 absinthii ana ʒ. j. succi caudæ equinæ, virgæ pastor-
 ris ana ʒ. ij. succi plantag. ʒ. v. ol. ros. ʒ. iiii. ceræ
 ʒ. iij. mellis ros. ʒ. ij. β. terebinthinæ ʒ. ij. vel q. s. ce-
 rusæ lotæ in aq. plantag. litharg. auri, tutiæ præp.

plumbi

plumbi vsti & loti, spodii, balaust. corticum bugiæ, corticum cucurbitæ siccæ ana ꝑ. β. (fortè ꝑ. β.) sang. drac. sarcocollæ nutritæ in aqua plantag. myrrhæ, thuris, aloës cicot. ros. siccar. cinerum sarmentorum vitis ana ꝑ. iij. fiat vng. secundum artem. Sed & hæc aqua mirabilis habetur in exicatione vlcærum virulentorum: & succi portulacæ, plantaginis succi vuarum non maturarum ana pintam j. albumina ouorum num. VII. aluminis crudi lib. j. optimè pulueriscentur: & extrahatur aqua per alembicum.

SCHOLIA.

IOHANNES de Vigo de vlcæribus virulentis corrosiuis sub vno capite, & de malignis vlcæribus tractauit. At alii seorsim de his scripserunt: & sic Bertapalia de vlcæribus, cap. 2. de virulentis vlcæribus egit: & de corrodentibus cap. VII. ita & de ambulatiuis & difficilis curationis cap. 9. At Guido de Cauliaco de vlcære virulento & corrosiuo sub vno capite curationem comprehendit: nam vlcæra ambulatiua etiam ad corrodentia spectant seu excedentia. quamuis ambulatiuum ad phagedenam refertur, nos autem de omnibus sub hoc capite tractabimus. Quid enim sit vlcus virulentum seu saniosum, & vlcus corrosiuum, siue arrodens, quid item ambulatiuum, & depascens siue manducans, quod Græci *καὶ* appellant; & quomodo hæc inuicem dissideant, in diffinitionibus differentiatarum vlcærum, abundè est explicatum. Sed breuiter iuxta Guidonem de Cauliaco: Vlcera virulenta à corrosiuis non differunt, nisi secundum magis & minus: nam in principio, dum non emittunt nisi solam virulentiam, dicuntur virulenta: postquam autem augetur acuitas & malitia, & corrodendo augmentatur capacitas siue eschara, dicitur corrosiuum. Et si incedit hinc inde, non multum in carne se profundando, dicitur ambulatiuum. Si autem in tantum augmentatur malitia, quòd consumit membrum, dicitur manducans. Et dehinc transit ad lupum & cancerum. Excitantur autem eiusmodi vlcæra à prauis humoribus, sed præsertim biliosis, acris & mordacibus, qui propter adu-

De vlcære virulento & corrosiuo, quod Græcis *καὶ* nomodes, id est exedens appellatur.

Causæ.

sionem,

tionem, cacoethiam quandam seu fraudulentiam (ut vocant) hoc est, malignitatem acquirunt. Atque hac magna ex parte oriuntur post herpetas & prurientes pustulas, quas acer & biliosus humor excitavit; atque etiam post vulnera, qua mordacibus medicamentis exacerbata atque irritata fuere. Caterum ut ad perfectam sanationem perducantur eiusmodi ulcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & pleraque alia, nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatione, qua succo prauo, acri, & erosionem in affecta particula excitanti sit accommodata, & localibus remediis. Age igitur, esto aliquis, qui sanus quidem sit, hoc est, omnia natura munia inculpate exerceat, sed ex scabenda derepente quapiam particula, veluti brachio, pustulam statim excitari, mox eadem ipsa particula iterum atque iterum pruritu vexetur, pustulæque dirupta vlcus decolor, & inequaliter erosum gignatur, atque hec in tribus quatuorve diebus à principio inciderint. Hac itaque ypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiam: quo nam pacto sanare huiusmodi vlcus conueniat? Certè ut eius curationem feliciter assequaris, imprimis qualis sit totius corporis talis vlcere laborantis affectus, statim tibi erit considerandum. Inuenies namque tum ex vlcere ipsius symptomatibus, id est, accidentibus, tum ex notis quas totum corpus pra se fert, cuius maxime generis sit is qui redundat succus. Atque hunc (si Galeni consilium sequaris) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus assiduum quandam contumacem rebellemque curationis contrahat; quemadmodum facere solebant Thessali sectatores, ipsius videlicet precepta mordicus obseruantes. Praecipitur namque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicumque ratione quadam ac methodo de vicerum curatione scripserunt, causas que illa creant abscindendas esse, aequè profecto ut caterorum omnium morborum. Itaque hoc tibi tanquam commune preceptum esto, omnino in omnibus morbis, nedum vlcerebus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem esse: & digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquam particulis quibusdam applicanda esse, ubi redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest: quippe quod hac sic adnota implerent potius quam educerent. Itaque tunc

Curatio viceris virulenti & excedenti.

Hypothesis ex lib. 4. Therap.

A purgatione incipienda curatio.

Lib. 4. Therap.

Commune de digerentibus preceptum.

à totius corporis aut superabundantia, mittentis particule superiacentis vacuatione incipienda curatio est. Deinde euaporante auxilio utendum erit. Facta igitur totius corporis, ut decet, vacuatione (ut factum quondam fuit in Romana quadam illustri muliere, qua herpetem eschiomenam, id est, exedentem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones usque ascenderat) ad curationem particulæ affectus, hoc est, ipsius ulceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atque erosam, supra modum calefactam videris, ipsam statim frigidis stypticis desiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam ulceratam aqua aluminosa ablueris: hac enim ablutio magno usui talibus vlcibus esse solet. Quippe qua influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat, ut auctor est Auienna. Poteris etiam affectum locum irrigare, vel aqua plantag. & ros. vel aqua in qua ferrum candens extinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobal. cupressi, plantag. malicorii, balauitii, quod flos est mali punici syluestris, & similitum. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, ulcerata particula vindicetur, optimum fuerit circumiacentes partes unguento ex holo armena illanere. In media verò vlcis, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat, apponendus erit: ut ex lithargyro, plumbo vsto, pompholyge, que vulgo tusia dicitur, antimonio, quod stimmi & sibiium Græcè dicitur, aut combusto, corallo, lapide hematite, spodio, ablutis: at que etiam psidiis, id est, corricibus mali grauati, myrobalanis, & id genus aliis. Item pannorum lacinia in linamenta formata, splenia Græci vocant, unguento albo Rhas illita, aut vng quod sextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes consentiunt, vel unguento, quod diapholygos nuncupatur, supra vlcus ipsum ponenda sunt. Cæterùm supra eiusmodi pulueres ac linamenta vlcis imposita, puluillus, seu puluis alius, quem plumaceolum vocant, posca aquosa imbutus adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius supra in tractatu de vlnerebus meminimus. Guido à Cauliaco in talibus vlcibus solebat post lotionem, nullo alio adhibito auxilio, apponere laminam plumbi

Particularis curatio vlcis arrodentis.

Aque aluminosæ vis. Repellentia & siccancia.

Bolus Armena.

Puluis excicatorius.

Splenia.

Rorum unguentorum for. ulæ & compos. apud Tagaut. lib. 6. de materia chirurgica describuntur.

Nota de
plumbea la-
mina.

Deligatura
duplex.

Deligatura
alternis die-
bus soluenda.

Si partes ad-
iacentes in-
flammentur.

Olea refrige-
rantia & ad-
stringentia.

Si durities
adſit.

plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti vi-
si, cum aqua plantaginis erat infixæ, & ligare ligatu-
ra, & exprimere, quod non est (inquit) fas loqui, propter
idiotas. Itaque tria hæc, molybdos, id est, plumbum, aqua
aluminosa, & deligatura decenter facta, miram ac ferè incre-
dibilem vim habent in sanandis eiusmodi ulceribus. Porro
deligaturam talem esse conueniet, quæ ad vsum magis, quàm
ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis
fit, nempe vel unico vinculo seu fascia vna, vel duabus. Ita-
que si vna tantum fascia fuerit, principio eius versus superio-
rem ulceris partem statuto, neclenda erit siue sura, siue genu, si-
ue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quævis
pars qua laborauerit. At si duabus fasciis vti malueris, quem-
admodum in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est,
ab ipso ulcere, ad superiorem feretur, altera deorsum prius du-
catur, mox in superiore parte desinet, eo videlicet loco quo prius
incipit. Cæterum præter reliqua commoda, quæ ex hac deli-
gatione promeniunt, illud etiam accedet, quod ulcera, quæ ob
rotunditatem coalescere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio
autem non singulis diebus, sed alternis facienda est. Neque
in solutione vlcus aqua inspergendum: sed molli linsteolo, pu-
ro & sicco sanies detergenda. Quod si partes ulceri adia-
centes inflammata videantur, & iam phlegmonodes quippiam
representent, plastymati exterius plurimo spacio liquidum
medicamentum illinere oportet, quale est Galeni phœnicinum,
hoc est, à palmulis confectum, vel aliquod simile, non quidem
quocumque contigeris dilutum, sed vino adstringente, quan-
tum imbibi poteris. Sitque oleum quod adicitur refrigerans
& adstringens, cuiusmodi sunt myrteum & melinum. Quod
si hæc non adsint, omphacinum & omotribes nominatum ad-
hibebis. At si durities circa partes ulceri adiacentes apparue-
rit, ipsum phœnicinum, seu emplastrum à palmulis, oleo ve-
teri, aut ricinino (quod officina oleum de cherna nominant)
diluendum est. Tutiusque fuerit superposita regioni, quod-
piam ex medicamentis repellentibus liquidis adhibere: quo si
quid vel prauum, vel plus quàm par est, insuat, regeratur,
Atque id maximè, cum in crure vlcus obortum, superpositam
venam varicosam habeat. Quæ dum magna est, ac sangui-
nem nec colore rubrum, nec probum, sed atriozem & melan-
cholicum continere videtur, excidenda, ut prius diximus, au-
feren-

ferendâque est. Caterùm si vlcera eiusmodi admota medicamenta contemnunt, indièsq. magis atque magis erosio serpat, & augetur, corpus subinde à vitiosis succis repurgandū erit, continensque ipsa (vt vocant) coniuncta materia depascens atque arrodens, inustione seu cauterio (vt loquuntur) actuali absumenda & desiccanda veniet, modò laborans id genus auxilii tutum, atque vtile, caterisque aliis longè præstantius, non reformidet, ac renuat. Quod si ferrum candens ob timiditatem aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & qua ignis vires habeant, admouebis, cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Muse, aut Pasionis. Vel trochisci asphodelorum, aut qui calidicon nominantur, quorum formula ex 6. lib. Tagautii referuntur. His etiam atramentum scriptorium, quod & incaustum vocant, magna utilitate admouetur. Quod si hæc parum profecerint, arsenicum, quod sublimatum nominant, modica tamen (vt alibi dictum est) quantitate, tutò adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circumposita vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus diligenter erit, ne tam vehementibus admotis præsiis fluxio irriteur. Porro si ne his quidem tam potentibus auxiliis malum aliquando victum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrum amputare necessarium est, vt voluit Auicenna. Iohannes Lembergius lib. 2. Epist. 30. ita scribis: At ego stratis in vere, anielucano tempore, super gramina linteaminibus rorem excepi; expressumque, vt à sordibus gramini adherentibus expurgaretur, despumareturve, decoxi: & in decocto linteolos madefactos vlceribus phagedanicis applicui, & roris acrimonia absterfa & siccata, consolidauit: incocto quoque non raro aluminis & olibani momento, consolidationem non parum promouit. Hu adiuuge ea que Aëtius lib. 14. cap. 48. ad depascencias purridâque vlcera scripsit, tum cap. 49. de aridis crustas inducentibus ad depascencias: & de eisdem cap. 50. & 51. de pastillis ad depascencias utilissimis. Nunc ad sordida & putrida vlcera accedamus.

Si erosio non cedat medicamentis.

Pastilli caustici.

Arsenicum.

Ad vlcera phagedanica.

OBSERVATIO XIII.

De ulcere fordido & putrido.

AD fordida ulcera M. Iodocus chirurgus, tum ad gangrænas, vnguento hoc absterfuo utebatur: ꝛ micam panis filiginei, & tempera eam in aceto vini ad horas vi. Postea eam contunde, & adde mellis ros. & falis q. f. extendatur super licinia. postea superpone plumacolum infusum in aceto & aqua, ita vt comprehendat totum vlcus: interim non omitendo defensuum circa partes vicinas. At Iacobus Carpus hoc vng. tum lauamento utebatur in vlceribus fordidis: ꝛ succi chelidonie, lapathii acuti, fumiterræ, marrubii, rad. ireos, scabiosæ, asphodelorum ana quart. j. fellis tauri, porci, ouis, capræ ana ꝓ iij. axungie porci veteris lib. ij. viridis æris ꝓ. ꝑ fiat vng. ꝛ folior. oliuarum, plantag. agrimonie ana m. j. vini rub. quart. j. bulliant ad consumptionem tertie partis, & colaturæ (si necesse fuerit) adde vng. Ægyptiaci q. f. fiat lauamentum pro vlceribus fordidis. Sed & hoc vng. mundificatio mirabili ad vlcera putrida sine corrosione commodè vtitur: ꝛ ~~succorum depuratorum~~ apii, absinthii, betonicæ ana ꝓ. j. succi plantag. ꝓ iij. succi agrimonie ꝓ ij. mellis ros. colati ꝓ iij. bulliant omnia simul leniter, semper mouendo vsque ad consumptionem quasi succorum, deponendo spumam: deinde remoueat ab igne, & incorporetur cum eo puluis sequens, ad mellis spissitudinem: ꝛ gallarum quercus ꝓ j. ꝑ. myrrhæ electæ ꝓ ij. thuris, mastich. aloës cicotrinæ, sang. dracon. sarcocollæ ana ꝓ j. psidie, rosar. rub. balust. cineris sarmentorum vitis ana ꝓ. j. fiat pul. subtilissimus per sindonem. Aliud vng. mundificatio mirabile in vlceribus fordidis & fraudulentis:

Ung. ad
ulcera
fordida

lentis: & succi folior. lili ꝑ inij aceti ꝑ. j. mellis
communis ꝑ ꝑ. misce. & coque in vase æneo ad
perfectionem. Aliqui addunt succorum abstin-
thi, api & plantag. q. f. & mirabiliter operatur.

SCHOLIA.

De ulceribus puerilis & sordidis agit Iohannes de Vigo
lib. 4. de ulceribus cap. 5. & Bertapalia de ulceribus
foradus cap. 3. in quibus loca commoda remedia, quibus hoc
tempore Neoterici ad hæc ulcera videntur, inuenies. Cete-
rum quid sit vlcus sordidum: quod Græci rhyparon vocant: Vlcus sordidum & putre;
quid item putre, seu putrefactum vlcus dicatur, supra à diffi-
nitiuis. Porro sordidam & putrefactum vlcus Guidoni
dicitur, quod sine malitia (vi eius verbi vtar) putrefacit
membrum, dimittendo viscositatem, aut carnem mollem, si-
ue, inquit, crustosam, fœtidam, à qua fumus eleuatur fœ-
tidus, ac penè cadauerosus. Ac tale quidem vlcus etiam
fraudentum appellant: Ceterum si eius malitia vlcus
progradiatur & serpat, in sphacelum (quem vulgus est hio-
merium vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Ho-
rum autem vlcerym causa sunt, succi prauis, crassis, sanguinis
naturam quodammodo respicientes, hoc est, sanguinei, qui
feruore quodam velut ebullientes, venenositatem, atque mali-
gnitatem quandam indispiciuntur. Et hæc quidem magna ex
parte carbunculos maleficos, siue anthraces, abscesses & vln-
nera male curata consequuntur. Porro talium vlcerym cu-
ratio consistit in proba victus obseruatione, & enacuationi-
bus accommodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis,
atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem
iam purum ab excrementis, atque à natura alienis humori-
bus corpus vniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa la-
borans, hoc est, vlcera, cucurbitulis, scarificationibus, hi-
rudinibus atque epistematibus siue fontibus, à corruptis ac depra-
uatis succis ipsam occupantibus, vindicanda erit, ut præcipit
Auenenna. Post hæc verò propriam ipsius vlcerys curatio-
nem aggredieris. Sordes igitur primò tibi abluenda erit, aut Sordis ablu-
tione.
hyromelite quidem aut marina aqua, vel, si eius copia non
est, salsa. Deinde mandificandum vlcus vng. vulgò Aposto-

lorum dicto, aut eo quod *Egyptiacum* nominatur. post hec desuper adhuc dandum esse quidam monent mundificatiuum aliud ex absinthii succo, melle rosaceo, myrrha & farina horã. compositum, & circumiacentes ulcers partes ung. ex bold arm. illinant, ac supra cetera predicta puluillos ex stuppis cannabinis studiosè ac diligenter pexis, aut ex lineis pannis ienibus, pusca aquosa (quod oxyeratum vocant) imbutos

Si sordes in
putredinem
degeneret.

apponunt atque alligant. Si verò sordes in putredinem aut corruptionem degeneret, locus abluendus erit oxyerato, aut (ut voluit Guido) aqua cineris vel saponis. Deinde emplastrum ex carnibus piscium salforum, farina orobi & aristolochia longa (non autem rotunda) & scilla, omnibus ex vino coctis & cum melle mixtis, supra accommodandum est. Ad eandem intentionem Auicennas subsequens medicamentum describit, multà (ut affirmat) experientia comprobatum.

Emplastrum
Auicennæ.

Recipit tragacanthi rubri ℥. j. calcis viua, aluminis, cortic. granat. ana ℥ vi. thuris, gallarum ana ℥ iij. cera & olei, ana q. s. Aliud: Vitrioli part. xij. chalcitidis (quod & colcothar Arabes appellant) part. x. tragacanthi part. ix. co-

Linimentum.

quantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ad semper quidem ung. ex bolo in ambitu ulceris, ut supra monuimus, apponit: desuper verò suppe puluillos oxyerato madefactor. Porro si ulcera eiusmodi depascencia putridaque eousque feriatas & malitia deueverint, ut partes adiacentes magis atque magis erodant, ac sine modo in illis corruptelam excitent, vehementissimis medicamentis (qualia supra in curatione malignorum ulcerum recensuimus) indigebunt. Imò verò frequentes inuisiones, atque etiam excisiones illis erunt necessaria, ita ut quicquid vitiatum ac corruptum est, profus extirpetur, & vicia ac sana duntaxat caro relinquatur, quam ex nativo ipsius colore & sanguinis bonitate facile deprehendes. Inter cetera autem medicamenta acria, que viciu à corrupto separant, & in hoc affectu celebrari solent, omnium prestantissimum atque efficacissimum quotidiano experimento deprehenditur arsenicum, quod sublimatum vocant, ut aliquoties alibi annotauimus. Hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quod si medicamentis eiusmodi malum non cessarit, membrum ipsum tali depascente ac putrido ulcere affectum, cogimur abscindere, ut cetera pars tuta sit. Id autem miserum atque vitium auxilium num-

Arsenicum
sublimatum.

quam

gnam tentandum est, nisi dum cetera praesidia nihil proficiant, & à malo prorsus victa sunt, ut alibi admonuimus.

OBSERVATIO XV.

De ulcere profundo & cauernoso.

MVLIER quædam Delphensis, quæ ulcera in coxa habebat valdè profunda, diuturna, etiam ex parte corrupta, eandem curâ sæpe purgasset, ad decoctum ligni guaiacini deuenimus: ipsi ulceribus absterfis cum iniectionibus & lotionibus ex lixiuio, melle rosato, & alumine roch. factis: nam & ipsè Auicenna, ut etiam à Iohanne de Vigo lib. 4. de ulceribus cap. 5. de ulceris putridi & sordidi curatione citatur, aqua aluminosa cum melle ros. aut aqua maris egregiè confert. Pro putrefactione circa labia, ut etiam ulcera ampliantur, aliquando præcipitatum imponere mandauimus: deinde ablata eschara ad maiorem mundificationem etiam vng. Ægypt. cum decocto hordei & mellis modico abluimus, & abstergi mandauimus. Ulceribus satis absterfis, quod ex loci lenitate percepimus, tunc per tres dies, post applicationem mordicantium dictorum, hac lotionè ulcera abluui iussimus: ℞ aq. hordeaceæ lib. ℞ mellis ros. ℥ iij. Deinde ad incarnationem chirurgus deuenit hoc sequenti, ex eodem Iohanne de Vigo: ℞ terebinth. claræ ℥ ij mellis ros. ℥. j. sarcocollæ ℥ ij glutinis piscium, tragacanth. ana ℥. j. antramoni, plumbi vsti ana ℥ j ℞ succi centaureæ ℥ ij vel eius loco pul. ℥ iij. far. hordei cribati ℥ j ℞. croci ℥. j bulliat terebinthina cum melle ros. parum. deinde omnia simul misceantur. In isto casu mirabilis est incarnationis. Interim in circuito etiam ab initio aliquod defensiuum commodum appositum est. Postea vng. de minio super linteum admotum est. Et ita cicatrizatum est hoc vlcus.

SCHOLIA.

De sinibus ex Galeno multa collecta videas apud Aëtium lib. 14. cap. 54. & de sinibus atritis, apud eundem cap. 55. quæ ad ulcera sinuosa & cauernosa egregiè commendantur: quibus & ea adiungere poteris, hoc tempore etiam vſitata, quæ Bertapalia inter neotericos scripserit de ulceribus profundo & cauernosis cap. 4. lib. sui de ulceribus. Ceterùm de profundo & cuniculoso ulcere, quod & sinus Latinis dicitur, insequendo Guidonem à Cauliaco tract. 4. cap. 3. de ulcere profundo & cauernoso; sciendum quod ulcera cuniculosa seu cauernosa suprâ appellauimus, quorum orificia stricta sunt, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, multos interdum anfractus habens, modo rectos, modo obliquos, citra duritiem tamen & callum. Atque hoc vno à fistula diffidet, quamuis promiscua turba eiusmodi ulcera omnia cuniculosa fistulas nominens: cum tamen fistula propriè vlcus sit altum, angustum & callosum, Galeno, Celſo, Aëtio & Paulo. Itaque quod profundum & cauernosum vlcus recentiores chirurgi appellant, id Latini appositè sinum, Greci colpon nominant. Fit autem, cum adiacens ulceribus cutis, diutius subiectis corporibus non coalescit, glutinatæque: cuius multa ac varia sunt differentia, nimirum ex cauernarum magnitudine, situ, figura, ac numero desumpta. Aut enim breues sunt, aut aliè penetrantes, iuxta carnem desinentes, aut ad ossa vel cartilaginem subeuntes; sursum, deorsum, vel ad latus tendentes; recti aut flexuosi, simplices aut duplices triplicés ve. Galenus autem eorum duntaxat, qui à positionis figura sumuntur, meminit: ut qui præcipuè curandi rationem immutent. Siue enim magnus, siue parua aut breuis, vel altus, aut iuxta superficiem consistens, simplex vel duplex triplèxve fuerit, eadem semper est eorum curandi ratio. At si vel sursum vel deorsum, vel ad latus, vel intrò ad ossa tendit, curationem variat. Cum enim sursum tendit, facildè per eius os saniosa colluuiet, atque ipsum ptes effluit. Cum verò deorsum vergit, intus retentum ptes, aut sanies contiguas partes erodit. Quare nisi factò ex aduerso (ut statim dicitur) emissario, nihil omnino profeceris, siue carnem generare, siue glutinare velis. Cum verò ad latus declinat,

Vlcus cauernosum.

Fistula quid.

Sinus quid, & eius differentie multiplices.

Quæ sinuum differentia curandi rationem variant, & quæ non.

Aut sursum vergit, aut introfertur: sed si ita locari pars affecta vel afflicta potest, ut liberè sanies aut pus, è sinu effluere possit, inisione ex aduerso facta opus non est: sed de his adhuc in sequentibus. Ceterum cause etiam modi sinuum, seu cuniculorum ulcerum, sunt abscessus, sine suppurantes affectus tardius afflicti. & vulnera perperam curata. Pus namque longo nimis spacio in suppurato abscessu, aut in profundo vulnere, quod non ritè expurgatur, retentum ac delitescens, malignitatem, & veluti acrem atque erodentem quandam naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficulter admodum carne impleri & glutinari queunt. Ad affectam namque particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit, undèque ex circumiacentibus ac vicinis partibus, indè verò & ab universo corpore, superuacanei humores confluunt; atque ita agrè sanabile redditur vlcus. Differentie cuniculorum seu cauernularum eiusmodi ulcerum deprehenduntur turundis (quas tentas vocant) & specillis, siue contis (quæ probe vulgo dicuntur) argenteis vel plumbeis, aut ex alia consimili materia factis, in ipsos cuniculos leniter, ac blandè immittis. Item minutis quibusdam, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, nec non & coloratis quibusdam injectionibus. Color verò materia, quæ ab ipsis cauernulis & sinibus egreditur, qualitatem eius manifestè insinuat: si enim tenuis fuerit & lotura carnis persimilis appareat, calidam esse haud temerè eam iudicabis. At si candida visitur & serosa, indubiè frigida erit. Sed & saniei purisve bonitas, & paucitas, doloris quoque & tumoris, qui priùs aderant, priuatio, sinum carne impleri & glutinari demonstrant. Si verò contraria hæc adfuerint, glutinationem nequaquam adhuc fieri nobis indicant: ut Galenus hisce verbis nobis testatum reliquit lib. 2. de ratione curandi ad Glauconem: An verò (inquit) aliè sinus partes coaluerint, ex manante sanie deprehendes, si ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit: præterea si neque in ipso sinu dolor sentiat, nec tumor appareat, sed totus locus equalis sit, sicque, ac doloris expertus. Quod si puris probe cocti portio exigua in ore conspicitur, multo magis de glutinando sinu sperandum est. Hactenus de sinuum differentiis, causis & indicis dicta sufficiant. Itaq. tempestiuum est ut rationem sinus seu vlcis profundæ & cauernosæ, non tamen adhuc callosæ, curandi aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nunc pro-

Cause & numm.

Sinum differentie quomodo deprehendantur.

Indicia.

Ratio curandi sinus seu vlcis profundæ & cauernosæ, non tamen adhuc callosæ.

sequatur. Cùm sinus, quo de hic agimus, vlcus sit cauum
 & profundum, geminus in eo curando scopus ac sinus medendi
 proponitur, vniri scilicet & repletio. Vlcus enim qua vlcus
 est, vnitionem; cauitas verò impletionem desiderat. At qua
 dissident, ea vniri non possunt, nisi prius cauitatem (si cum
 vlcere, vt in sinu, coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur
 curationis postulat, vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed
 cauitas rursus carne impleri non potest, nisi laborans parti-
 cula & in isto temperamento prædita sit, & sinus ipse omnino
 purus, & ab omni sorde immunis extiterit. Itaque si vel
 phlegmone, vel erysipelas, vel gangrena, vel intemperies aliqua
 simplex aut composita, partem affectam obsederit, manife-
 stum est, quòd nisi quis illos affectus prius sanauerit, implere
 cauum vlcus non poterit. Fieri enim non potest (vt lib. 3.
 method. medendi Galenus inquit) vt in vlcere vel carnis pro-
 ductio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis in-
 ductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali
 modo se habeat. Ad hæc cùm in ipsa nouæ carnis generatione,
 duplex prouenire excrementum necesse sit, alterum quidem
 crassius, quod sordes propriè appellatur: alterum tenuius,
 quod Grecis ἰχθὺρ, nobis verò sanies dicitur: ac ex tenui qui-
 dem hoc excremento, vlcus humidum reddatur sicuti ex cra-
 sso sordidum: duplicibus sanè medicamentis sinusum vlcus
 egebit, antequam carne repleatur: nempe vt humidum est, sic-
 cantibus; vt sordidum, expurgantibus seu detergentibus. Or-
 do igitur sanationis à sorde expurganda in sanando sinu inci-
 piet; quòd videlicet nec glutinari quicquam, nec carne imple-
 ri possit, priusquam purum, hoc est, detersum & à sordibus
 ritè expurgatum fuerit. Vbi verò iam ab omni alio affectu
 immunis, & purus ab excrementis sinus fuerit, tum primùm
 agglutinantibus medicamentis vtendum erit. Hæc autem
 nec detergent, nec expurgant, vt sarcotica, id est, carnem ge-
 nerantia: sed contrà prorsus (inquit Galenus) substantiam
 omnem in idem cogunt. Cuiusmodi facultatem habent me-
 dicamenta ea, qua austera & adstringentia vocantur. Hæc
 enim secant tanisper, dum humoris redundantiam, qui se-
 cundum naturam est, absumunt. Sed de his alibi fusius à no-
 bis dictum est. Pone ergo in eadem particula sinu occupata,
 intemperiem aliquam vel phlegmonem, aut consimilem affe-
 ctum, & cauitatem & vlcus & sordem simul consistere, or-
 do ut-

In curando
 siuogeminum
 esse scopum.

In nouæ car-
 nis generatio-
 ne duplex
 prouenire ex-
 crementum.

Vlcus sinuo-
 sum duplici-
 bus eget me-
 dicamentis.

Agglutinanti-
 um facultas.

Hypothesis.

do curationis exposulat ut primum phlegmonem aut intemperiem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus persanes. Siquidem iusta subiecta carnis temperies, causa rationem habet, ut qua concrefcere secum quod vlcus est, faciat, & cauitatem impleat: puritas vlcus, rationem eius sine quo non. Atque hanc sordes interpellans curationem moratur. Habet verò & ipsa cauitas, ad vlcus rationem eius sine quo non, ut lib 3. Therap. Gal. annotauit. Quando, inquit, nisi cauitas prius impleta sit, induci cicatrice vlcus non possit. Atque hac in vniuersum dicta sint de ratione curandi sinus, quod & vlcus profundum & cauernosum nostri chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari solent, que supra commemorauimus. Hac igitur vniuersali methodo premissa, particularem ipsorum sinuum differentiaturum (quas curandi rationem variare diximus) sanationem subiungamus. Constituat igitur imprimis sinus ad superiorem partem porrectus, ita ut eius orificium deorsum spectet: talis certe non adeò multum negotii in sanando faceret. Quandoquidem per os eius facile sanies effluet, atque ideò promptè conglutinabitur, adhibitis saltem iis qua statim dicentur auxiliis. Sed neque cum ad laterus declinat, aut intrò fertur, aut etiam deorsum vergit, incisione ex aduerso facta opus erit, si pars ipsa afflicta ita locari possit ut liberè sanies è sinu emanare queat. Itaque ponatur sinus, artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare: poterit utique declinatus figuratus, circa diuisionem ex aduerso factam coalescere. Etenim in cubito cum ora gibbera vicine sunt, summam manum elatius protendens, sinum ad effluxionem incitabis. Hic & in femore, si sinus deorsum vergat, & ad genu terminetur, os autem ipsius sublime supra femoris medium sit, popliti mollem puluimum subicies, quò demissius inguen, quàm genu, positum sit. Ceterum si sinus deorsum vergat, aut ad laterus declines, vel intrò feratur, & situm affecte parti commodum dare non possis, quo liberè sanies effluat, nihil vquam promouebis, siue carnem generare, siue glutinare velis, nisi prius collectioni parulent & effluxum molius fueris. Intùs enim retenta sanies continguas partes erodet. Porro saniosa illi colluuii effluxum bisariam moliri poteris. Nempe vel factò in cauo sinus vulnere, vel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus sit scdio, si vlcus magnam fuerit, & locus totus sine periculo secari non

Si sinus orificium deorsum spectet.

Inciso ex aduerso quando in sinu fieri debeat, & quando non.

Ex Paulo.
Ex Gal. 2. ad
Glauc.

Bisariam effluxum moliri possumus sanies aut puriam sinu.

possit. Praestiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsam sinus cavitatem dissectare, quàm ex aduerso plagam facere. Ita enim facilius, ac citius multo, ad sanitatem vlcus perducetur. Totâ igitur cavitatē dissectâ, ellychnis & pannorum lacinis in linamenta formatis, congruisque medicamentis sic expurgandus, atque resiccandus erit sinus, ut tandem caro regignatur, cavitatis impleatur, & ad perfectam sanationem, modo quo supra de aliis & cauis vulneribus docuimus, perducatur. Caterum priusquam ex aduersa parte diuisio fiat,

Multa puris copia sinenda est colligi in fundo sinus, priusquam ex aduerso diuidatur.

Specillum quod in sinum immittitur, quale esse debet.

purulenta colluuiis sinenda est magna satis copia, in fundo ipsius sinus colligi, quo sinus parietes magis attenuentur; atque ita melius specillum (supra quod scitio fieri debet) in cavitatem dimittatur, sinu scilicet ex puris copia distento, & ampliore facto. Specillum autem ipsum quod sic in sinum immittitur, leue, hoc est, minimè asperum esse debet, ac vinctuoso aliquo (ut citra dolorem immitti possit) illitum. Ad hac parte posteriore perforatum esse decet, in modum acuis, ut in eo imponi possit ceto aut seto (ut vocant) ex sippi cannabini, aut aliqua gracili fascia, aut certè funiculo quopiam molli, ut cannabino factus. Incisione autem factâ, dolor qui per eam excutatus est, sedandus erit, & impetus profusentis sanguinis, omni candido, atque aliis id genus suppressendis sanguinis profusioni dicatis auxiliis, compescendus. Post hæc autem ceto aliis, quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit; atque ut id commodius fiat, alteri qui sinum adhuc occupat, aut assuetur, aut alligabitur. Poterunt & ellychnia seu linamenta in mundificatio aliquo tincta in sinum ipsum imponi: superque atque in ambitu danda sunt, qua mox infra dicemus. Porro si neque in imo ipsius

Si neque vlcus in imo, neque cavitatis potest dissectari possit.

Sinus quibus liquoribus abluendus.

Mellicratum.

sinus si vlceris, plaga commodè fieri possit, neque cavitatis tota dissectari, sinus totus eluendus erit colluuiationibus primùm quædam desorosis, si inhaerentem sanguinem subesse suspicaris; deinde sarcoicis, id est, carnem generantibus: postea verò ad glutinans medicamentum transiendum erit. Proinde Gal. lib. 2. de ratione curandi ad Glauconem, sinum ipsum nunc melicrato solo, id est, mulsâ, nunc quidem puro vino, nunc verò mulsâ eluendum esse monet: Sed præsertim in sinu cuius os deorsum spectat, per quod sanies liberè effluat. Huius namque sinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam (ut Galenus inquit) sola reddere potest iniecta mulsâ. Ad purgandum

gandum verò simul & roborandum, vbi scilicet adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis delecta suspicio est, vel ipso etiam Aetio Mulsam. auctore, mulsam eligimus. At vbi carnem tam in sinu mediocriter regenitam, omnino puram esse coniecerimus, & glutinationem quarimus, vino puro subastringente sinum ipsum eluimus. Vinum enim eiusmodi, quod medium est inter dulce & adstringens, leuiter glutinat. Si autem cruentus facti-
 duusque sit humor, quid sinu excernitur, oxymeli (Aetio auctore) ceteris praestat. Auicenna & quidam alii, sinum, praesertim maligniorem & vehementer sordidum, detergent, & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua (ut in obs. precedente quoque diximus) aut etiam aluminosa, qua in hoc affectu praestantissima est. Hac enim potenter quod potenter sordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arceat, & repellit. Albucasis chirurgus insignis vng. Aegyptiacum cum aqua & melle liquatum, in sinu eiusmodi, detersionis & corrigenda malignitatis gratia inmitti iubet. Galenus quoque, vbi sinus ipse, aut situs aut alterius cuiusvis occasione, sordidior aut humidior est, medicamenta, que valentius quam mulsae desiccant, & detergent, ad mouenda esse suadet. Cuiusmodi est medicamentum ex combusta charta compositum, quod ad hunc modum temperatur: Squama aris, galla, myrrha singulorum pondò denarium octo: sandarache, arsenici, elasterei, id est, succi cucumeris agrifolii singulorum pondò denarium quatuor: thuris pondò denarium trium, atramenti sutorii (quod Graci chalcantum vocant) tantundem, chartae quantum satis est ad inducendum colorem. Debet autem exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosaceo miseri, quo & eius vehementia remittatur, & per angustum foramen in sinu profundum, per fistulam aut aneam aut corneam recte ductu foratam possit iniri. Iniecto autem medicamento, vlcere os linamento concepto claudendum est, ne id resuat. Nisi enim diutius maneat, exicare non poterit. Caterum si vlcus calidum fuerit, hoc est, calidam intemperiem sibi adiunctam habuerit, & virus ab ipso sinuoso vlcere manans, rubrum & loturae carnis recenter mactatae persimile appareat, non alienum fuerit ipsum abluere melicrato, hoc est, aqua mulsae recentis, in quo lenticula, hordeum, rosa & balaustrum incocta fuerint. Si verò vlcus frigidum sit, & sanies tenuis & aquosa conspiciatur, mulsae in qua incocta sint marrubium,

Mulsam.
Vinum sub-
austerum.

Oxymeli.

Aqua alumi-
nosa.Medicamen-
tum ex charta
combusta.Si vlcus si-
nuosum ca-
lidum fuerit.Si vlcus sinu-
osum frigi-
dum fuerit.

absinthium, pimpinella, & myrrha eluendum est. Porro vbi sic ab omni sordis sinus effecerimus, carne repletibus medicamentis (sarcotica Græci vocant) si caui saltem iurint, deinde glutinantibus & tandem cicatricem inducentibus, similiter reliquis ulceribus utendum erit. Carne autem replent, qua humiditatem siccant, & sordem detergent. Itaque idem medicamentum primario atque ex sese sordis detersorium Galeno appellatur, altero vero significatu sarcoticum & glutinans. Quippe quod tali imposto medicamento, ulcera carne replentur ac coeunt. Opus enim ipsorum proprium est (vt alicubi scripsit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet sanies carnis generationem glutinationemque impediatur. Sarcotica igitur detergendi etiam vim habent, sed omnis rosionis seu morsus expertem. Finis autem glutinantium est, nullam inter coitura subnascentem humiditatem permittere. Glutinatio namque (vt tertio methodi Galenensis ait) vnum id propositum est, vt eius quod secundum naturam est, redundantiæ consumatur. Epuloticorum vero, id est, cicatricem inducentium medicamentorum finis est, non hanc totam subnascentem, ac redundantem humiditatem impedire, sed etiam nunc consistentem in eis qua mox cicatricem ducunt consumere, ad hac callo obducere, & adstringendo indurare. Sed de iis vide Tagautium susius lib. 6. & Antidotarium Guidonis. Quæ autem sint ulcera minimè malefica, quæ cicatrice indigent, ad longum docuit ipse Aësius ex Galeno lib. 14. cap. 36. & cap. 37. de aridis medicamentis quæ ulcera nequaquam malefica consolident, & cap. 38. de emplastris quæ ulcera non malefica ad cicatricem ducant, quæ omnia non opus est hic ad longum explicare. sat est locum indicasse ex quo ea remedia petenda sunt. Ergo (vt ad propositum reuertamur) si cauus sinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta consistat, aridi, paululum cum multo rosaceo inseari conuenit: Deinde carpto linamento os obturari. Inde emplastrum Ipsi aut Macharionis, aut simile quoddam, unà cum rosaceo cerato liquidiore solum iniicitur. Vbi verò mediocriter carne repletus est sinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non vehementer siccantibus adhibendum est, quod crescentem tenellam carnem blandè & sine morfu cogat, non aliter ac si recens aut eruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeque dolorem excitantibus

Idem medicamentum detersorium, sarcoticum, & glutinans.

Sarcoticorum facultas. Glutinantium nis.

Epuloticorum.

Aësius.

Si cauus sinus carnem requirat.

sanctibus medicamentis, qualia sunt enhama, quorum opus seu facultas est coniungere, & diuisas partes conglutinare, ut in pristinam unitatem particula reducat. Multa (inquit Galenus) eiusmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta, vocantur que nescio qua ratione, ut idem ait, emplastra Barbara: alia vero, quia fulvis & fuscis sunt coloris, cirrha. & phea nominantur, ex argenti spuma & erugine liberalius decocta. Horum autem medicamentorum mixturas, Galenus, Paulus & Celsus docent. Sed praestat de hac re interpretis vulgaris Auicenna verba subiicere. Ad incarnandum, inquit, oportet quod medicina fiant currentes laxissima, cum viscositate adhaerente, & iniiciantur in eis cum clysteris, & immittantur cum ellychnis & sentis. Et nos quidem iam experti sumus emplastrum apostolicum, id est, apostolorum, & centauream, quia cum ea implentur, & est mirabilis valde. Succedit huic symphyton, deinde iridis Illyrica radix, postremo cui farina, & id genus alia, qua glutinandi facultatem habent. Porro sequens medicamentum quod in frequenti est usu apud chirurgos, miram vim habet in glutinandis seu incarnandis eiusmodi vlcibus: R. aqua decoct. hordei lib. j. mellis ros. ℥ ij. sarcocoll. ℥ ij myrrha, thuris ana ℥. j. vini odoriferi ℥ vi coquantur omnia simul usque ad tertias, id est, usque ad consumptionem tertie partis. Quibus & addi potest interdum aliquid aloës. Ceterum post glutinantis medicamenti impositionem, sola spongia noua ex mulso, iuxta Galeni consilium, circumponenda est, quam fieri potest mollissima. Eius autem deligatura à sinu fundo incipiat, & eius ore finiat: fasciarum vero spira sine circumflexus, sinu profundum sine dolore ardeat: ac paulatim usque ad os etue relaxentur, eidemque (ori inquam sinu) in datur medicamentum molle, circumducto forinsecus emplastro ad os ipsius sinu forficibus disscisso, ut sanies effluere possit. Effluet autem è sinu sanies, supposito aliquo paruo emplastro ad solutionem usque, quam tertio die quoque faciens, hoc ipsum tamquam operculum circumpositum auferes, relicto eo quod totum ambit sinum, medicamento. Idè autem tertio quoque die, aut certè citius aut tardius, prout res efflagitabit, demenda spongia est, ac paruum emplastrum, quod superpositum erat, ut si qua humoris colluies in ore sinu collucta sit, vacuetur; exploremusque an alia sinu partes conluerint,

Enhama.

Cirrha & phea medicamenta.

Medicamentum incarnans & glutinans.

Modus deligandi sinus post glutinatorii medicamenti impositionem.

Tertio quoque die spongia ac paruum emplastrum demouenda. Lib. 2. de arte curat. ad Glauc.

luerint, an minimè, quod ex manante sanie (ut docet Galenus) deprehendatur : si scilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Itaque alias ipsius partes coaluisse demonstrat, prout coctum ac paucum : praesertim si naque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat ; sed locus totus aequabilis sit, siccus ac doloris expertus. Cùmque spongiam rursus impostura, rursusque (ut diximus) adalligaueris, postero vel tertio die soluito, ut dictum est, semper lincolum sinus ori admodum permittans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitus tingat. Neque verò omnino appressum (ut Galenus admonet) esse debet : sed ita, ut per ea tota sanies vacuari possit. Itaque cum secundo vel tertio quoque die (ut iam semel atque iterum dictum est) spongia vel paruum emplastrum extingatur, considerandum, multa'ne an pauca, cruda an cocta materia ad os ulcers affluerit. Deinde expertus ne sit an princeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, aut diminutus sit.

Note cõtionis altari ali-
aus partium.

Alias enim sinus partes coisse testatur prout coctum ac paucum, praecipuèque si dolor & tumor non adsit. Contra multum & crudum, & cum foetore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. Neque verò (ut scribit Galenus) si primo vel secundo die tenuis quaedam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sape enim vis medicamenti affecte particula admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est, siue ex nativa temperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinantur. Quod si tertio aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod vehementer quidem exiccat, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est.

Cirrhum me-
dicamentum.

Cuiusmodi est Galeni medicamentum, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoltis metallicis, oleo ricinino (quod oleum de chernis appellant) & aceto cum cera confectum. Hoc enim medicamentum (ut idem Galenus testatur) sine morsu vehementer exiccat. Cuius compositio & usus ex lib. 2. de compos. medicamentorum v. 2. & 3. requiri debet. Guido à Cauliaco iubet post glutinans medicamentum appositum, desuper apponenda esse emplastra & pannos, aliquo quod habeat (ut eius verbis utar) vim retificare illa illitos. Cuius-

Guido à Cau-
liaco.

modi

modi sunt, emplastrum diachalciteos nominatum, quod à palma Græcè *Qucuzids*, & vulgò *diapalma* appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum vel flauum, cum gallis; & mel coctum cum puluere thuris, myrrhe, & aloës: vel quædam horum, vel omnia simul, & vinum stypticum crassum, quod grossum vocant. Postea ligare præcipit, ut docet Gale- nus lib. 2. ad Glauconem. Paucis autem interiectis subdit, de tenta (ut loquitur) hesitasse multos, ut Henricum, & præceptorem suum Bononicensem, quod solida non ponatur, qua sanies (inquit) in loco retinet, sed cannulata, aut duplicata, ut sanies continuò valeat exire: & sponsia super orificium ponatur, ut sanies trahatur exterioris sugendo. Spon- gia namque idè circumdatur atque alligatur, ut exiccet ma- nentemque è sinu sanies excipiat, alioqui partem eroderet, aut pruritum excitarèt. Imbuta autem (ut supra dixi- mus) multo sponsia sit, ut detergeat; molles, ne asperitate ledat; noua verò, ut aqua marina adhuc imbuta partem af- fectam desiccet. Hactenus de ratione curandi vlcæris alti, an- gusti, cauernosi, non tamen callosi. Nunc ordo possulat. ut de calloso vlcere, seu callo obducto sinu, quam fistulam nomi- nant, dicamus.

Sponsia qua-
lis esse debeat.

OBSERVATIO XVI.

De fistulis, seu callo obductis sinus & arctis vlcæribus.

LAURENTIUS Bruninck chirurgus exper- tissimus hac aqua utebatur ad cauterizandum fistulas, & ad vlcera exiccanda, abstergenda: & te- pida ea vtendum est: & ireos, aristoloch ros. capill. ven. an. m. f. præstii ꝑ ij. terantur & coquantur in vi- no albo & acerbo, & colaturæ addatur mellis q. f. & coquantur per vnâ horam. istis addebat ali- quando & aquam maris, & cineris. Sed hæc va- lent & in vlcæribus cuniculosis: verùm tamen ab iis abstinendum vbi adest inflammatio: & vbi ade- rant fordes, prius cum melle ros. detergere so- lebat:

lebat : & postea hac sequenti lotionē per syringam
 utebatur : ℞ ros. ʒ. ꝑ. lentium, sumach ana ʒ ij.
 balaustrorum ʒ ij. omnia contusa coquantur in
 oxycrato. At aqua illa mirabilis in fistulis est, cum
 qua ferio calido inscribuntur literæ aureæ. cornu
 arietis abrasum & subtiliter incisum ponatur ad de-
 stillandum subtiliter : aqua referuetur ad fistulas :
 Atque hoc modo curata est monialis illa apud Di-
 uam Ursulam, quæ tres vel quatuor fistulas habebat
 in dorso è regione renum, neque portionibus illis
 vulnerariis quas libro præcedente ad fistulas valere
 diximus, curari potuit, cum multis annis ad flu-
 xum iam consuetæ essent.

SCHOLIA.

DE fistulis plurima diximus lib. 22. obser. & curatio-
 num medicinalium nostrarum obs. 47. & in Scholiis
 eiusdem obser. cum de ani fistulis ageremus. At de fistulis
 que in aliis locis etiam euenire possunt, egregiè cum veteres
 tùm Neoterici scripserunt, ut Paulus lib. 4. cap. 49. multa
 collyria ad fistulas exterendas posuit. Aëtius quoque lib. 14.
 cap. 56. de fistulis & fistularum ad os desinentium dignotio-
 ne variis addidit. Non minùs & Neoterici, ut Iohannes de
 Vigo lib. 4. de ulceribus cap. 8. de fistula, & Bertapalia de
 ulceribus cap. 10. Ceterùm quantum ad præsens negotium
 attinet, sequendo Guidonem à Cauliaco, quem & ipse Ta-
 gartius in omnibus suis que ad chirurgiam spectant, sectatus
 est, etiam insequendo vestigia ipsius Galeni tum aliorum il-
 lustrium medicorum iam supra commemoratorum. Cum pub-
 in abscissibus sic excoriat particulam, ut continentia à subie-
 ctis se præret ac diducat, dein eo quomodocumq. euacuato, distan-
 tia inter se præstinu statim recuperare nequeant, affectio eius-
 modi sinus appellatur Galeno lib. de tumoribus præter natu-
 ram. Quem si quis (ait ille) non statim curet, callo obdu-
 citur, durusque temporis progressu fit, nec conglutinari ipsum
 cum subiectis sibi possibile est: vocatur que tunc hic affectus pro-
 priè fistula, de qua nunc dicere instituimus. Est igitur fi-
 stula (quam Græci syringa nominant) arctus oblongusque
 & cal-

Sinus.

Sinus degene-
rat in fistula.

Fistula quid.

Callosus sinus, aliquatenus indolens, qui magna ex parte ex abscessibus partium dextrè curatis, oritur: sed & ex aliis nonnumquam ulceram generibus ac sinubus perperam curatis nascitur. Nam, ut Guido à Cauliaco tract. 4. cap. 5. de fistula dicit, plerumque cauernosa ulcera fistulam præcedunt, à quibus & ipsa fistula oritur ob continuum humorum defluxum, locum ipsum corrumpentem: est enim illa materia pituitosa & melancholica, ut dicit Guilhelmus de Saliceto, in qua aduëtio adducit acuitatem & venenositatem. Unde rellè dicebat Arnoldus, humiditas dominans, & ancillans frigiditas corrupta, fistule viam præbet. Hæc autem nomen accipit ab harundinearum fistularum iralatione, ut Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quedam deprehenditur, harundinum cauitatibus similis. Fit autem fistula in omni ferè parte corporis; habetque quadam (ut Celsus ait) in singulis locis propria: Sed de communibus hic dicemus. Differentia igitur fistularum plures sunt, secuti & sinus, que ex situ, figura, numero, magnitudine, & aliis id genus sumantur. Si quidem aliæ sub cute extense sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuose sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa aut cartilaginem penetrant: aut ubi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ nervos attingunt, aliæ venas aut arterias occupant. Aliæ præterea simplices sunt, aliæ duplices, triplicés ve, ab uno ore intus orsa, que tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur. Aliæ deinde facillè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celsus) quedam insanabiles reperiuntur. Hinc ego à vulgaribus fistulas ad Diuos relatas esse puto, quòd eorum ope indigeant: quare idiotarum vulgares foramina Diui Quirini fistulas vocant. At hæc deinceps de signis & indiciis adiciamus. Fistularum itaque diguotiones sumende sunt ab his que secundum essentia rationem ipsis insunt, atq; etiam his que consequuntur accidentibus & effectibus. A substantia licet quidem inærentibus, ut ab illo (inquit Guido) corio calloso, & à forma fistula instrumentalis & factitia. Callositas namque cum forma fistulari essentialis est differentia ipsius fistule. Ab accidentibus verò, & effectibus, ut à virulentia illa horribili, qua aliquando ab ipsa fistula effluit, e manat ve. Item à dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum per artes qua iuxta neruum sunt, occupat. Caterùm simplices ne fistulae sint,

Cause.

Vnde fistulæ nomen.

Fistularum differentiarum multiplices.

Cur fistula ad Diuos relata.

Signa & indicia fistularum. Fistularum nota à quibus petantur.

Quibus notis
deprehenda-
tur simplexne
sit fistula, an
multiplex.

Actius.

Nervi in fi-
stula erosi
notæ.

Vene atque
arterie erosi
signa.

Fistulae spe-
cillo maxime
explorandæ.

Ossis cariosi
notæ.

Oblique fi-
stulae quomo-
do exploran-
dæ.

sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo
paris. Cuius si plures fertur, quàm quod simplici spacio con-
uenit, plures sanus callosos esse manifestum est. Corporis quo-
que inquinatio docet, num in plures partes fistula penetrarint.
Quia sepe cum quis aliter decubuit, aliterque membrum
collocavit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testatamque
non solum alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in
aliam corporis partem eum tendere. Cumque ferè mixta sint
caro & nervus, & aliqua nervosa, quales ferè tunica mem-
branaeque sunt: genus quoque puris docebit, num plures si-
nus intus diuersa corporis genera perfererint. Si quidem ex
carne (inquit Celsus lib. 5.) pus laue, album, copiosius fer-
tur: at ex nervoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius
& minus: ex nervo pingue & oleo non dissimile. Cuius sen-
tentia refragari videtur Aëtius, sic de nervi fistula inquit:
humor inde delatus tenuior est, ei similis, qui ab ossibus desluit;
non quidem oleaginus aut pinguis, sed saniosus & glutinosus.
Sed & ex aliis notis quàm ex pure, deprehenditur nervi fistu-
la; nempe dolore: stuporis enim punctiois que sensum incu-
tit. Deinde motus, qui ab eo nervo perfici solet, deterior ap-
parebit. Sed in specilli tactu (inquit Aëtius) molestus
admissusque sensus redditus, rem manifestissimè indicabit. At
fistula locum erodente, si vena suberit, tunc crassus sanguis ef-
funditur: si arteria aperiat, tenuis & flauus, cum mul-
to spiritu fridorèque exibat. Ante omnia autem (ut rectè
consultit Celsus) demitti specillum in fistulam conuenit: ut
quò tēdit, & quàm altè perveniat, scire possimus: simul etiam
proxima humida an siccior sit: quod extractio specillo patet.
Si verò os in vicino est (id quod disci potest, an eò fistula iam
penetrarit, an non) quatenus nocuerit. Nam si molle est,
quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium
est: si verò magis id renissit, ad os ventum est. Ibi dein-
de si labitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed
aequali innittitur, caries quidem, verùm adhuc laevis est. Si
iniquale quoque & asperum subest, vehementius os exosum
est. At cartilago ubi subest, ipsa sedes docet, peruentum-
que esse ad eam, ex renixu patet. Ceterùm si oblique fuerint
fistulae, flexumque aliquem, vel plures habuerint, ut specilli
apex progredi nequeat, virgulam plumbeam, stannicamve
conficimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter
perten-

perientes. Cùm enim flexilis admodum sit, ad fistule figuram facillè accommodabitur. Hactenus de signis fistularum: nunc de iudiciis seu prognosticis. Fistula si altius penetrant, vt ad ultimas demitti collyrium non possit, si tortuose atque anfractuosa sunt, si multiplices, manus (inquit Celsus) in manus, quàm in medicamentis presidium est, minusque opera est, si sub cute transuersa ferantur, quàm si rectè intrò tendunt. Expedita quoque curatio est in fistula simplici recentis, intra carnem, adiuuanteque ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est, inimica contraria his sunt. Itèmq; si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos laesit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmones, vel ad vluam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere, semper periculosum, saepe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum vel senile, vel mali habitus est. Ægrè (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, qua orificio caret, tum qua delitescit & in os terminatur, multifariamque fissa est. Sed (vt etiam Guido ait) omnium fistula ex toto genere difficilis est curationis, maximè profunda, tortuosa & inueterata, plures habens concauitates, que est in membro nobili, vel ad interna penetrat, vt pectus, ventrem & vesicam, aut aliquod ex costis, aut spondyles, vel iuncturas subeat, potissimum manus, aut pedis: tales omnes suspecta sunt, & difficilis curationis. Et occupatio in ea est (vt rectè dicebat Albucasis) labor, & ignorantia. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia & noxa. præterea an simplices hæ sint, an multiplices, & in plures partes diductæ. Hactenus igitur de fistularum differentiis, signis & iudiciis. Deinceps verò de medicamentis ad easdem conferentibus differere oportet, atque de fistularum in vniuersum curatione dicere. Nam & harum curatio alia, teste Guidone, vniuersalis est, alia particularis. Vniuersalis autem tres scopos curandi habet, vt prescribendi victus rationem, seu vita regimen, aut constitutionem, vt vocant, materia peccantis euacuationem; tertium, vt membra interna roborando, fistulam excicando. In primis igitur genus victus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, qua fistula consolidationem impediunt, aduersatur, instituito. Deinde corpus vniuersum à superuacaneis & noxiis humoribus (illis tamen prius, si ita

Fistularum iudicia seu prognostica.

Cor. Celsus lib. 5.

Paulus.

Guido.

Albucasis.

De fistularum curatione in vniuersum.

Ratiocurandi vniuersalis.

res exigat, expulsiōni paratis } idoneo cathartico medicamento purgato. Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem preparato. Caterum tamen si potiones multa ad hanc intentionem à variis authoribus descripte sint, due tamen sunt (ex Guidone de Cauliaco) quae frequenti usu & felici successu à recentioribus medicis probatae sunt. Prior ad hunc modum habet: R. agrimonia part. iij. plantag. part. ij. foliorum olea part. j. seindantur minutim, & contundantur: postea in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die sub auroram cyathus vnus administretur. Altera: R. osmundae (quae filix mas est Dioscor.) part. iij. gentiana part. ij. centaurii part. i. coquantur in vino albo. quae ut prior administretur. Haec postrema etiam valde efficax est ad ossium corruptorum expulsiōnem. Ego hac ipsa tum similia decoqui inbeo cum decocto ligni guaiaci, & eam potionem permagna cum utilitate etiam ad sinuosa ulcera, commodissime saepe propinaui, tum ad fistulas omnes. Quod autem ad Topica pertinet auxilia, & regimen (ut vocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda. Primum quidem fistula orificium, si non satis hiet, aut si nimis strictum fuerit, imò vero sinus ipse fistularis usque ad fines eius, si fieri possit, dilatari debet. Secundo loco callum eximere, fistulamque auferre, atque omnino destruere conuenit. Tertio, post excemum (quocunque modo id fiat) callum, sordities detergenda veniet. Quarto, ubi purus iam ab omni sorde sinus videbitur, similiter reliquis ulceribus ad sanitatem perducitur; nempe glutinatorius, seu (ut loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id est, cicatricem inducentibus, atque etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis, id est, carnem generantibus pharmacis. Ergo si nec aduri nec incidi commodè possit fistula, & eius os, aut sinus totus, siue vnus ac simplex, siue multiplex fuerit, non latè satis pateat, immisso collyrio aliquo, seu (ut vocant) tenta ampliare ac dilatari debet. Materia autem ad consocienda collyria, dilatandis eiusmodi fistulis & sinibus non callosis idonea, sunt radices gentianae & mali terra (quam aristolochiam Graeci nominant) radix item bryonia, hoc est, vitis alba, & dracuntii seu dracunculi, praesertim maioris, qui serpentaria officinis, & Romanis veteribus colubrina nuncupatur. Sed imprimis huic negotio accommodata sunt frustula spongia con-

Potiones fistulis idoneae.

1.

2.

Ratiocurandi particularis.

Sinus fistulae ampliatio.

porta & valide compressa. Ex iis igitur fiant collyria sive penicilla (quas tentas vocant) altera quidem parte tenuia, altera paulo pleniora. Atque ea parte qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulam, sed filo semper appendice, ut tutius, si altius descenderint, & promptius, si nimis bareant, extrahi possint. Dimittantur autem horis duodecim, aut certe plus aut minus, donec late satis dehiscat fistula. Caterum orificio fistula, atque eius sinus, sufficienter dilatatis, ipsius destructio prorsus molienda est. Id autem trifariam fieri consuevit. Nempe vel medicamentis acrioribus, & callum extequentibus, vel incisione sinus, & vlsione: vel incisione citra vlsionem, cum calli emulsione. Ergo si recens fuerit fistula, aut non aded multum antiquata, nec etiam admodum profunda aut flexuosa, & chirurgiam, hoc est, sectionem & vlsionem, prorsus recuset eger, medicamenta callum extequentia adhibebimus. Deinde remoto callo ad curationem reliquis vlcerebus communem vertemur. Itaque callos elidunt atque exscindunt, quae ex Galeno, Paulo, Aëtio, Cornelio Celso & aliis recentioribus chirurgis subiungam. Spondylii radix circumvrsa, & fistulis imposita, earum callos eximit. Item vstratum nigrum, duobus tribusve diebus insertum idem praestat. Ad hac amurca cocta, & in collutionem adhibita. Ad idem, elaterium, id est, succum cucumeris agrestis, seu (ut vocant) asinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, impositoque: vel laserpii radicis succum infundito. Id quod sequitur etiam callos consumit Paulo Aegineta: Eruginis ꝓ xij. ammoniaci ꝓ ij excepta aceto in longum diducuntur, & fiunt penicilla. Hoc medicamentum expeditissimum atque ex primis esse ad callos eximendos, ex praecepto Megetis, nobis testatum reliquit Aulus Cornelius Celsus. Verum exemplaria omnia eo loci corrupta sunt. Pro drachmis enim duodecim, habent tantum denarios duos. Plurima eius collyria, hoc est, fistulis callos extequentia, à modò nominatis autoribus describuntur, ex quibus quisque, quae suo proposito magis conducere videbuntur, poterit deligere, & in usum assumere. In communi autem vso (ex Guilhelmo de Saliceto) apud recentiores chirurgos sunt collyria sive penicilla ex trochiscis asphodelorum; & iuxta Rogerium ex sapone & calce. Adhuc quae auripigmento, hoc est, arsenico illinuntur penicilla, nec unquam sefellerunt, ut praeter quotidianam experientiam, recentiorum serè om-

Fistulae destructio seu mortificatio. Trifariam fistula destruitur.

Callos extequentia.

Locus in Cornelio Celso emendatus.

Trochisci asphodelorum.

Arsenicum.

nium scripta testantur. At verò si fistula multos & vltimè anfractuosa aliosque cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auricularium clysterem intrò infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplices ipsius fistule anfractus perferantur. Mirificè autem prodest in antiquis fistulis & admodùm callosis sequens iniectio: R. vnguenti Ægyptiaci ℥ ss. sublimati ℥ ss. lixivii ℥ iiij. aque rosaceae ℥ ij. arsenici ℥ j. aque plantag. ℥ iiij. bulliant vsque ad consumptionem tertiae partis. Iniecto medicamento, fistulosi vlcus os, linamento concepto (vt de sinibus dictum est) aut quouis alio claudendum est, ne id resiliat. Nisi enim aliquandiu maneat, nullum effectum effari dignum prestare poterit. Si autem duplices aut multiplices eiusmodi fistulae, breues, intrâque carnem sint, eadem etiam medicamenta quae callos elidunt, arida in calamus scriptorium conici possunt. Calamus igitur ille ori fistulae aptandus est: postea in eum insufflare oportet, vt ea medicamenta intus compellantur. Si quando verò longior (inquit Celsus) & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium huius incidi commodissimum est, & collyrium utrimque demitti. Hinc & fistula tortuosa & intricata numquam perimitur (vt dicebat Arnoldus de Villanoua) nisi felleis aut nitrosi liquoribus imbibatur. Aqua fortis Alchymistarum, saltem prima, in eiusmodi tortuosis, atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirificè prodest. Hac enim (inquit Guido ex sententia Arnaldi de Villanoua) omnes fistulas mortificat & dirumpit. Secundus modus abolendi fistulas est, qui primùm per incisionem totius cavitatis fit, deinde per adusionem, quae vel caustico medicamento, vel ferro candente & ignito inducitur. Ceterùm quae in magnas arterias, vel nervos, vel tendines notatu dignos, aut membranam succingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquam (vt supra diximus) vel certè cum multis artificiosâque diligentia, ac prudentia attingenda sunt. Reliquis verò hunc in modum manuum adolimus. Primum quidem tentabimus, an recta sint vel obliqua, demisso intrò (vt paulo ante monuimus) specillo, vel cerea candela. In quibus autem duae pluresve ora habentur, quae specillo aut consimili instrumento tentari minimè possint, us potantur. Clystere in sinum per unum os liquorem compelli-

Ad antiquas
& valde cal-
losas fistulas.

Si fistula lon-
gior & trans-
uersa sit.

Aqua alchy-
mistarum.

Secundus mo-
dus abolendi
fistulas.

mus, exque transitu eius in reliqua ora, facile deprehendimus, vna ne, quae multa ora habeat, an multa fistula sint. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demisso explicandus est, supraque id accommodata figura, scalpello incidendus. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. idemque faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistula ventum est, diuiso ulceri imponenda sunt penicilla, oui candido liquore imbuta, quae labra soluta continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, vel ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodelorum, vel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit caustica siue vrentis. Anicenas hydrargyrum, id est, argentum viuum, sublimatum admouet, quo efficitur, ut nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique quod prater naturam sit, in ulcere remaneat, quod non omnino desiccetur, elidatur, & absumatur. At si non summa occupauerint fistulae, & sub cute non transversa ferantur, sed recte intro tendant, ubi quam profundissima potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modo qui nuper dictus est, si fieri possit, auferemus. Quod si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente iam medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Caterum superponenda sunt atque in circuitu semper admouenda quae refrigerent & reprimant. Nam ferè quae circa fistulam sunt (ut Celsus ait) aliquid habent inflammationis. Quomodo autem separetur os corruptum, superius fuit dictum. Signum autem quo dignoscimus medicamentum acre atque adurens, suum effectum, quod satis est, inuaxisse, est, ulceris elatio siue rymefactio, & (ut Rogrius dicit) trium dierum mora, ut communis usus habet. Itaque adusta, & ut oportet resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vitio, ut oleo cum oui luteo mixto. Deinde ea quae crustas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas resolvunt, ac deiciunt, admoueto: cuiusmodi est butyrum, aut aliquod aliud simile, pingue ac unctuosum. A quorum usu non prius desistito, quam crusta deciderint & in pus conuersa fuerint. Mortificata autem fistula euidentis argumentum est, cum pus quod ante multum & crudum ap-

Argentum viuum sublimatum.

Si fistula sub cute intro tendant.

Quid post adustionem & resiccationem fistulae agendum sit.

Mortificata fistulae signum.

- Tertius modus abolendi fistulas.** pariterat, nunc paucum, & coctum visitur. Tertius modus abolendi fistulas est, qui per incisionem fit, siue cauterio, vel actuali, (ut vocant) vel potenciali. Itaque facta quemadmodum ante proditum est, incisione usque ad fines, seu fundum ipsum fistule, callus totus vel unguibus, vel acie scalpri, vel culiro rasorio, id est, nouacula detrahi debet, ita ut locus, seu sinus ipse, purus & ab omni sorde mundus appareat, quod viue ac probe carnis presentia deprehenditur, ut docuit Auicennas. Et hac vera est fistula curatio, quam statim, si nihil obfiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sananda & abolenda proponitur. Cateram fistula in totum abolita, detergentibus, si qua sordes adhuc supersit, & sarcoticis, siue incarnantibus medicamentis vti nos oportebit: qui postremi duo scopi erant in sanandis fistulis propositi. Ergo callo fistula eliso, atque absumpto, si sordes aliqua subsit, mulso, vel aqua in qua eruium coctum sit, sic ut huic quoque mellis paulum addicitur, locum abluito, vel sequenti medicamento repurgandis fistulis, vitior. Terebinthina in aqua vite abluta ℥ij. succi apii, succi cynoglossi (quod Romani linguam canis appellant) ana ℥vi mellis ros. colati ℥j β. aristoloch. rotund. ℥ij farinæ lupinorum ℥β. coquantur succi & terebinth. cum melle ros. usque ad consumptionem medietatis succorum, deinde reliqua commisceantur. Si predicto medicamento abstersorio myrrhe, sarcocolla, rad. peucedani arida, & iridis, singulorum momentum adierteris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modo ex eo turunda illinatur. Aliud Aetii Amydeni experimento probatum, callum extens, & incarnans. Radicum litorum crematarum cinere fistulam repleto, & callus excidet, quo ablato smilacem herbam sumito, arundinibus se implicantem, flore candido, foliis hortensi phaselo similibus: qua arefacta, vsta trita fistulam replebis, & incarnabitur. Aliud aridum Magistriani, ab eodem relatum fistulas incarnans: B. Chamaleontis nigri radicem, pini corticem, thui masculum, aristolochiam longam pari pondere terito, fistule que mulsa ablute aridum applicato. Sequens quoque collyrium à quodam chirurgo nostri temporis vsurpatum, fistulam agglutinat, insigniter desecat, & affecta parti robor addit. Aqua vite ℥ij vini maluatici ℥j. mellis ros. ℥x. myrrhe, radicis peucedani trita ana ℥ij. sarcocolla, aloës hepatica ana ℥j β. misceantur. deinde bulliant omnia ad ignem moderatum

tum unico feruore, & per oricularium clysterem, quam syringam vocant, iniiciantur in fistulam. Aliud ad fistulas vsque ad os attingentes, ex Aëtio: Bz Squame eris, eruginis, ammoniaci thymiamatis portiones aquas, ex aceto terito, & passillum, id est, trochiscum conflato. Deinde collyria, hoc est, turundas, fistula equalia formato, & imposito. Quomodo autem ossi vitiatu & corrupto medendum sit, in precedentibus diximus. Hac de vera fistula curatione. Si tamen ea ipsa sit in tali loco ut curari non possit, & quando est in membris sublimibus, & in locis vicinis nervorum & venarum, vel si aeger sit debilis, neque possit sustinere chirurgiam, aut eam abhorreat, ut potius cum ea, aegritudine permanere velit, aut pressantius sit non curari eo modo quo diximus, cum peior forte affectus succederet, ut in fistula longanoni, inuoluntarius fecis exitus, tunc necessarium est ipsam palliare (ut dicitur Palliatio, ut dicitur) cum victus ratione, purgatione, & diuisione materia ad partem minus nobilem, & mundificare ipsam à carne fraudulenta & vinctuosa. Deinde repleatur (ut Guido annotauit) exsiccantibus domesticis medicamentis, & cooperiatur diapalma, aut emplastro nigro: hoc enim modo diutius quieta manebit: interim cauendum est ab aqua, à situ dolorem inferente, & motu laborioso. Et istam palliationem ponit Auicenna: & Arnoldus de Villanona ita de ea commentum tum rationem attulit, cum dicit: Meatus innaturalis, qui diu manauit, ut in fistulis inueteratis, obturari nequit absque metu grauioris incommodi, nisi manatio consueta ad proxima deriuetur. Hac de fistulis dicta sufficiant: nunc ad ulcera cancrosa accedamus.

OBSERVATIO XVII.

De excrescentia cancrosa supra oculum vlcerala.

MIRABILIS est ille casus cuiusdam viri sexagenarii, habentis excrescentiam cancrosam vlceralam, ad quantitatem pilæ, emittentem virulentiam, adhæc magnitudine sua ita excedentem, vsque adeo ut oculus planè delitesceret, nec conspici posset, aut quando conspiciebatur, vix pisci

344 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
 magnitudinem habere videretur. Excrescentia
 autem hæc originem capiebat ex angulo lachryma-
 li. Cæterum non potuit corrodere exedentibus me-
 dicamentis, ob senium, & propter debilitatem
 partis: nec consumi, propter continuum fluxum.
 Idcirco D. Iodocus, chirurgus insignis, qui accitus
 erat, sibi scopum palliandi & roborandi oculum
 proposuit: & per triduum apud eundem manens,
 vng. diapompholygos præscripsit: & discedens
 collyrium pro confortatione oculi, & etiam car-
 nem cooperientem oculum consumens præscripsit:
 quod erat tale: ℞ Antimonii loti cum aqua capri-
 folii ℥ ij tutiæ præpar. & extinctæ in aqua ros. ℥ j
 β. cimoliæ ℥ ij. puluerizentur, & cribrentur vt al-
 kohol, & cum aqua ros. decoct. memithæ ℥ iiij.
 misce. & fiat collyrium, addendo in fine camphoræ
 puluerisatæ ℥ β. Deinde præscripsit vng. palliati-
 uum exsiccans, vt nõ cresceret sed consumeretur: ℞
 aquæ caprifolii, ros. solatri ana ℥ ij tutiæ præpar.
 cum aqua ros. terræ sigillatæ, minii ana ℥. j. plum-
 bi vsti & loti cum aqua ros. ℥ iiij. pulueriscentur
 subtiliter, & misceantur cum aquis prædictis per
 noctem: manè verò cum olei cheirini q. s. & ce-
 ræ ℥. j. thuris puluerisati ℥ β. fiat vng. adiciendo
 ℥. j. camphoræ, Cum isto vng. fecit emplastrum;
 prius loto oculo cum collyrio.

SCHOLIA.

DE cancro non ulcerato diximus lib. 4. obs. & curatio-
 num chirurgicarum nostrarum, de tumoribus præter
 naturam obseruatione 5. & quomodo cancri fiant, & in qui-
 bus locis, abundè quoque diximus lib. 17. obs. & curationum
 nostrarum medicinalium, cum de mammillarum affeccionibus
 scriberemus, potissimum Scholiis Obser. 25. de cancro in mam-
 milla sinistra. Iam quoque plurima de cancri ulcerati &
 non ulcerati tum occultis egimus lib. 26. obs. & curat. medi-
 cinalium, Scholio Obser. 35. quando de vteri carcinomate lo-
 quere-

queremur: etiam Scholio Obs. 5. lib. 4. obs. & curat. chirurgicarum, de cancroso tumore, & quomodo curetur, ad unguem scripsimus: deinde eodem lib. obs. 6. & Scholio eiusdem, de cancro ulcerato, quomodo fiat & curetur, absolui-
mus, ut non opus sit eadem repetere. quare eadem loca iam citata diligens lector perscrutari poterit: & ita omnem ulcerarum curationem communem, tum earum differentiarum ulcera famosa complectentium absolui-
mus: nunc restat pauca de iis subiungere, prout in quibusdam certis particulis fiunt, que particula ulcerata propriam quandam sibi curationem requirunt; & ultra intentiones communes, quas de ulceribus curandis nunc explicauimus, non solum in prognosticis, sed etiam in curatione variare solent. Nam ulcera capitis si us-
que ad cranium aut meninges perveniunt, & ad meninges internas, ut in talpa & testudine saepe contingit (ut Guido cap. 1. de ulceribus capitis doct. secunda de ulceribus prout insunt in membris compositis annotavit) haud exiguum in operando infertur periculum, maxime iuxta commissuras. Et ideo consulit quoque Rogerius potius talem curationem relin-
quere, quam opere prosequi. & hoc (inquit Guido) considerans una cum Lanfranco, in talibus plus consulere soleo palliationem quam curationem. Nihilominus & ipse Rogerius, quantum ad chirurgiam, in tali casu, si aeger affictus & requirit, precipit ut cuius tota radicitus separetur, & cranium infestum trepanetur, & eleuetur, & à dura matre separetur: & postea cum pannis & ellychniis in melle rosato infusis, & aliis auxiliis repurgetur, & incarnetur ut de vulneribus capitis dictum fuit. Id & prestabat preceptor ipsius Guidonis, cum ipsemet Guido, in Græco quodam, qui fistulam & corruptionem ossis in capite pondè aures patiebatur. Iamertius autem post trepanum & ossis depurationem, ad hunc pulverem deveniebat: R. Rana aquatica combusta ꝑ ß. gallarum, salviae, myrrhe ana ꝑ ÿ. fiat pul. & super vulnus diapalma aut emplastrum nigrum ponatur. Caterum de excrescentiis cum ulceratione qua in capite fiunt, ut de talpa & hydrocephalo, ac harum curatione, diximus lib. 3. obs. & curat. chirurgicarum nostrarum de tumoribus præter naturam, obser. 5. 6. 7. & præcipue in Scholiis earumdem observationum. De aliis quoque ulceribus capitis, ut de achoribus, tineâ, saphati, fangi, & psyracia diximus lib. 8. obs. & curat. medicinalium

Vulcera capi-
tis.

Vlcera faciei. obs. 11. & 12. & in Scholiis earundem obseruationum. Iam quoque de vlceribus que in facie eueniunt, ut est Noli me tangere, de eo quoque affectu, lib. 2. obs. chirurg. nostrarum diximus, obs. 9. quibus, si libet, adicias ea que Guido doct. 2. cap. 2. de noli me tangere scripserit. Neque hic opus est ea recensere que ipse eodem loco citato de vlceribus & cancri, vesicis ruptis, & eleuatione vneae oculorum, tum de ruptura cornea & exitu vneae, ac fistula lachrymali scripserit, refricare; cum de his omnibus lib. 13. obs. & curationum medicinalium egerimus, quando de oculorum affectibus scriberemus.

Vlcera oculorum. Iam quoque de vlceribus nasi tum narium egerimus lib. 14. obs. & curat. medicinalium nostrarum obs. 13. de ozana & narium vlceratis, & obs. 14. de polypo. quibus etiam, si placeat, ea que Guido de iisdem scripserit cap. iam citato, adiungere poteris. De vlceribus oris & aphthis, que in febris sape contingunt, in libris febrim diximus passim in multis locis, deinde & lib. 15. obs. & curationum medicinalium obs. 3. de aphthis & oris vlceribus: & de labiorum fissuris, gingivarumque vlceribus in propriis locis tractauimus. Sed & de auribus quoque suppuratis & vlceratis lib. 14. obs. & curationum medic. obs. 3. & obs. 10. & 11. de parotis. At vlcera que in collo & dorso fiunt, non habent ab aliis diuersitatem, nisi in iudicio, quia sunt periculosiora propter venas & arterias & nervos & vias aeris & cibi: & que sunt in dorso manus periculum denuntiant propter nucham. Et vlcera omoplatæ & brachiorum, nullam habent diuersitatem ab vlceribus aliarum partium, nisi in prognostico & modo ligandi, de quibus satis fuit dictum libro precedente de curatione vulnerum ipsorum. Vlcera præterea que sunt in pectore, si non penetrant, curantur ut alia: que autem penetrant, in genere fistularum reponuntur, & curatio, ut precedente scholio diximus, non habet locum, sed palliatio, semper præsupposito optimo vitæ instituto, ut de vulneribus pectoris dictum fuit. Interim obseruandum an materia intus coacervata vel ad interiora decumbat, anhelitumque impediatur, & an non possit per locum affectum probe expurgari, foramen ampliandum est imposita turunda cannulata, vel ex gentiane radice, optimè ligata, ne intro cadat. & postea expurgandum ac detergendum melicrato, ut docet Gal. 6. Therap. aut vino mellito, aut lotionem aliquam descriptam in curatione vulnerum pectoris: ad quem locum re-

currendum. & de super imponendum mundificatiuum ex melle cocto: aut ea qua trahunt materiam à fundo & ab ulcerum concavitatibus, ut de ulceribus cauernosis dictum est. hac tamen cautione adhibita, quod medicina acuta ibidem descripta, velut est flos aris, inicienda non sunt. Si autem non possit commodè expurgari colluuiis, aperiat in intra quartam & quintam toflam, ut eo loco latius explicauimus: & curetur illud vlcus vng. apostolorum aut alio mundificatiuo conuenienti. Vlcus antiquum superius, consumpto callo fistula cum cauterio, permittatur consolidari. Potiones superius quoque descripte in hoc casu valde commendantur. inter quas vnã præ ceteris eligit Henricus, qua vidit plurimos sanitatem persecutos esse. Constat autem radicibus cardonis fullonum tritis, & cum melle mistis; exhibetur que manè & sero vespere, ad quantitatem nucis communis. Hinc Auerroës 5. Colliget, Cardo fullonum, inquit, calidus est in secundo, & siccus in tertio: mundificat omnem putredinem per urinam, coctus cum vino, & remouet axillarum & totius corporis fetorem, & generaliter resistit à tota specie omni putredini; & est medicina cibalis & saporosa. idem dicunt de Cinara, qua in cibis delicatis vitimur, quam fortè & ipsi Arabes solam intellexerunt, non autem vulgarem nostrum carduum fullonum. Caterùm ulcera ventris qua non penetrant, etiam curantur ut alia: qua verò penetrant, similiter ad fistulas reducuntur, quorum etiam parum valet curatio, sed sufficit sola palliatio (ut dicunt) cum bono regimine & conuenienti potione, & mundificatione cum emplastro mundificatiuo & consolidatiuo. Vlcera autem ancharum & partium eius (ut scribit Guido tract. 4. doct. 2. de ulceribus membrorum organicorum cap. vii) modò sunt in membris continentibus, in contentis, aut procedentibus. in procedentibus, ut in virga, vteri collo, ano. At in continentibus curantur ut vlcera ventris. Quae verò sunt in membris contentis, ut in intestinis, vesica, & aliis. potius ad medicos quàm ad chirurgos spectant. Quae autem sunt in procedentibus, ut in virga, vel vteri collo, sunt excoriations, inflammationes, caesationes, vlcera virulenta, putrida, corrodentia, cancrosa. In ano, rhagadia, vlcera, fistula. In vtrisque, hemorrhoides, carnis excrescentia, fici & condylomata. de quibus omnibus in propriis locis diximus, ut non opus sit ea repetere. Quibus si ad-

Vlcera ventris.

Vlcera ancharum & partium earum.

dere velis ea quæ Guido capite iam citato scripserit, doctrinam hanc clariorem habebis. Nunc ad illa ulcera quæ in aliis partibus externis fiunt, properemus, ad quæ curanda maxime chirurgus accersitur.

OBSERVATIO XVIII.

De ulceribus tiliarum.

QVI DAM qui ulcera in tibiis habebat, hoc ce-
rato de plumbo, quo uti solebat M. Angelus
de Parma, tandem curatus est: ℞ antimonii, ceru-
sæ lotæ ana ℥. β. plumbi vsti, lithargyrii, terebin-
thinæ ana ℥. j. olei ros. completi ℥ ij. ceræ albæ ℥.
j. β. liquefactæ ceræ in oleo addatur terebinthina,
deinde pul. & fiat vnguentum. Aliud vnguen-
tum exiccantium in ulceribus tiliarum: ℞ ossis se-
piæ ℥ ij. lapidis calaminaris ℥ iiij. testarum ostrea
cathimiæ auri ana ℥. j. bol. arm. ℥ β. axungia por-
ci recentis sine sale ℥. β. ceræ ℥ ij. olei communis ve-
reris lib. β. ponatur oleum cum axungia ad ignem,
& liquefiant, deinde quasi infrigidatis imponantur
pulveres, & fiat vng. Sed & hoc egregiè probatum
est ad ulcera tiliarum ostracosa: ℞ ceræ, resinæ ana
℥. j. sepi castrati ℥ ij. picis naualis, olei ana ℥ iiij. ma-
sticis, thuris, myrrhæ ana ℥ iiij. litharg. ℥ j. β. ceru-
sæ ℥ β. coquantur simul oleum, resina, sepum &
cæra, vsque ad bonam glutinositatem, & postea ad-
dantur reliqua. de tertio autem die in tertium vl-
cus debet lauari vino calido montano. Hæc tela
quæ ad Galenum refertur, etiam competit vlceri-
bus tiliarum: ℞ olei ros. ℥ xij. cerusæ ℥ iiij. litharg.
℥ iiij. β. thuris, masticis ana ℥ β. sang. drac. ℥ β. myr-
rhæ, sarcocollæ ana ℥ ij. coquantur parum vsque ad
rubedinem, & extrahatur ab igne, & imponatur
tela antiqua ex lino. Ad idem de miniis: ℞ olei
rosacei lib. j. minii ℥ iiij. litharg. auri ℥. β. plumbi
vsti

vsti ꝓ ij ceræ ꝓ iij puluerifanda puluerifentur , & cribro excipiantur tenuiffimo. litharg. primò cum oleo coquatur vt inſiſſetur ; poſtea ponantur reliqua. & fiat in forma emplaſtri, & iſto incarnantur vlcera tibiæ poſt debitam mundificationem. Sed & hoc vng. optimum exiccans exiſtit, quod loco diapompholygos quis vſurpare poteſt cum non habeatur : ꝓ ceruſæ ꝓ ij. litharg. ꝓ j olei roſ. lib. j. ceræ ꝓ ij. fiat vng. in mortario plumbeo. Poſtea addit D. Laurentius Bruninck tutiæ præpar. in aqua ſolatri, olibani, plumbi vſti ana ꝓ. j. & iterum ducebatur in mortario plumbeo , & fiebat vng. Aliud exiccans pro vlceribus tibiæ antiquis : ꝓ boli arm. ceruſæ, litharg. auri ana ꝓ. j. camphoræ ꝓ ij axungię porci ſine ſale quart. j. miſceantur & temperentur ſimul per 1x. dies in aceto fortiſſimo , poſtea extrahatur ab aceto , & cum oleo roſ. fiat vng. Ad idem, exiccans : ꝓ lapidis calaminiſ lib. j. oſſis ſepiæ lib. ꝓ. oſſis oſtreæ, cathimiæ an. quart. j. bo. ar. quart. ꝓ. olei antiqui lib. ij. axungię porci veteris ꝓ ij ceræ quart. ij. fundantur & colentur. deinde in ſine adde pulueres. Aliud emplaſtrum : ꝓ ceræ lib. j. ſepi arietini ꝓ iij. olei oliuarum ꝓ vi. diſſoluantur omnia ſimul ſuper ignem. poſtea amoueat ab igne, & ꝓ lapidis calaminiſ lib. j. ꝓ. minutiffimè pul. adiiçè & in ſine ꝓ ij terebinthiæ lotæ cum aqua roſ. & fiat emplaſtrum. alii vtuntur emplaſtro Gratia Dei dicto. Hoc vng. vtebatur chirurgus quidam Antwerpianus magni nominis ad vlcera antiqua tibiæ : ꝓ ceræ albæ, terebinth. reſinæ ana ꝓ j thuris , maſticis ana ꝓ ij ſtoracis calamitiæ ꝓ iij. gummi elemi ꝓ vi aristo. roſ. rotund. ꝓ ij ſucci millefolii & betoniæ ana ꝓ ꝓ. olei roſ. olei terebinth. ana ꝓ ꝓ. fiat vng. primò ſumantur cera, reſina, terebinthina, & olea ſimul diſſoluantur : deinde imponantur ſucci : & cum inſrigidari inceperit, pulueres addantur. Hoc vng.

vng. vsus est M. Guilhelmus Drayere chirurgiæ doctor in fistulis thoracem penetrantibus & non penetrantibus, applicando exterius & dando ægro vinum album decoctionis eupatorii, saluiæ agrestis: & quam plures curasse dicitur eo modo. Vng. verò ad vlcera tibiæ, quo vtebatur olim M. Guilhelmus Biscoducensis Illustrissimi Ducis Burgundiæ chirurgus: ℞ lapidis calaminaris ℥ iij. litharg. aur. ℥. j. cerusæ ℥. β. olei ros. ℥ iij. septemnum mutonis ℥ ij. ceræ ℥ j. vini albi Rheneensis ℥ iij. terebinthinæ ℥. j. fiat vng. bulliendo vsque ad consumptionem vini lento igne: & in fine addatur terebinthina, semper ducendo cum spatula, quousque infrigidatum fuerit. Aliud vnguentum in vlcerebus tibiæ M. Gualteri de Turnout: ℞ ceræ, resinæ speculorum, quæ magis alba & cæteris purior existit, sine fece, terebinth. lotæ in aqua ros. aut plantag. ana ℥ iij. olei ros. ℥ iij. mellis ros. ℥. β. liquefiant: deinde adde medium vitelli oui, pul. boli arm. ℥ iij. terræ sigill. ℥ ij. myrrhæ ℥. j. sang. drac. ℥ j. cerusæ ℥ j. β. simul incorporentur, agitando ad spissitudinem.

S C H O L I A.

VLCERA (inquit Guido de Cauliaco tract. iij. doct. 9. de vlc. membr. organ. cap. viii. de vlcerebus coarum, tibiæ, & pedum) que in coxis, tibiis & pedibus fiunt, neque alium modum specialem curandi habent, quam aliam dictam, excepta ligatura, qua in coxis incipit, in genu, in tibia super canillam vel malleolum, & indigent maiori quiete, propter promptitudinem descendendi humores ad ipsa: quamquam & hoc notatu dignum, quod caneros qui in eiusmodi particulis fiunt, vulgus cum etiam Rogerius ipse in coxa lupos vocat, in tibiis verò gangrenas: Lanfrancus verò est hiomenon vocat, & facit differentiam inter ipsas & malum mortuum, qua est scabies foeda. at plurimum hæc mala inter se differunt,

Doct. 3. tract. 3. cap. 13. de gangrenis, vlcerebus ro-

ut de tumoribus præter naturam diximus. Sed hoc sciendum, ulcera ipsa quæ in tibiis fiunt, maiori exiccatione indigere. Verum si hæc ipsa ulcera fuerint gangranosa aut cancrofa (ut ipse Guido ait) procul dubio alia curatione indigent: Nam si (inquit) alia ulcera cancrofa non curantur cum aqua aluminosa & plantag. ut supra dictum est, placet mihi secundum Lanfrancum ut totaliter cauterizentur cum cauterio cullellari: & cum ipso eorum forma rotunda reducatur ad longam, ut citius consolidetur: & postea mitigetur ignis cum ouo & oleo ros. & maturetur & mundificetur eschara cum emplastro de apio. & defendatur locus cum ungu. de bolo, ut frequenter dictum est. Si vero os fuerit contaminatum, & super ipsum aliqua eminentia apparuerit, præcipit Rogerius ut munitis circumferentiis cum aliqua pasta, vel panno cerato, vel diachylone aut alio emplastro frigido adharente, caro superposita impleatur aliquo caustico, & stet à manè vsque in vesperum, vel è contra. & postquam caro fuerit denigrata & mortificata, ad extinguendum ignem desuper ouum cum oleo rosaceo, si vis, apponatur, & procuretur cum butyro & caulibus pistis ut caro mortificata cadat: & postquam ceciderit, os abrasatur, & remoueat, quousque purum ac mundum remanserit. Et si opus fuerit, cauterizetur, & tractetur ut supra dictum fuit de osse corrupto. & deinde ut cetera ulcera curetur, in casu tamen si os ex toto mortificatum (ita enim loquuntur) & tabefactum fuerit, dimittatur, quia incurabile est. interim caueas, ut idem Guido de Cauliaco monet sub finem, quantum possibile est à remediis corrodenibus & causticis, quia (inquit) vidi pericula, à quibus nos liberet omnium Deus liberator. His addere poteris que ipse Aëtius lib. 14. cap. 44. de ulceribus quæ dissoluiuntur & ad tibiaram ulcera diuturna scripserit. idem ad extremorum ulcera cap. 45. Unguentum cum vino, inquit, illine, vel peucedani radicem tritam, & vetustorum lignorum cariem applicato, vel brassica aut sauine folia, feni-graci farina, & aceto commixta, vel sideritidem cum melle subactam apponito, vel oleum in quo scilla decocta sit absque linamentis cum penna illitum: ita enim neque musca ulceri appropinquabit. Ad inducendam cicatricem diuturnis tibiaram totiusque corporis ulceribus: R. calcis vine & plu-

rundis in crucibus, & male mortuo.

Aëtius.

Ad extremorum ulcera.

Ad tibiaram
inducendam
cicatricem
diuturnis,
notiusq. cor-
poris vlceri-
bus.

Et plurima aqua abluta, deinde effusa aqua exiccata ℥. i.
cimolia tantundem: cere, terebinthine liquide, singul. ℥.
ij. olei myrtini vel ros. ℥. iij. addere potes etiam ostrorum com-
bustorum in puluerem redactorum ℥. j. aridis è vino tritis
in mortario, qua liquari possunt, liquata admisceto, Et
confcito. Et ita hunc tractatum De vlceribus compleuimus,
anno 1570. 24. die Octobris.

FINIS Libri Septimi Obseruationum Chi-
rurgicarum, de Vlceribus.

OBSER-

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM

Liber octauus,

DE FRACTVRIS;

D. PETRO FORESTO Alcmariano,
Recp. Delfensis medico, auctore.

OBSERVATIO I.

*De costarum contusione, in qua metus erat
fractura.*

ANNO 1553 mense Maio, cum accitus essem ad quendam contusum ex iactu mallei parui, ita ut costæ spurix intro repulsæ essent, cum metus esset de fractura, & cum ex nimio dolore aliquando in lipothymiam incideret, huic, cum valdè debilis esset, etsi, ne apostema fieret, ad diuersionem sanguinis missione opus esse videretur, tamen, ob imbecillitatem virium, sanguinem mittere minimè ausi fuimus. Quare post aluum glan- de irritatam, fecibusque eductis, tantum cucurbitulas cum scarificatione ipsis natibus apponi mandauimus. Et utcumque extracto sanguine, postea etiam admota magna ventosa absque scarificatione ipsi loco dolenti, ad costarum retractio-

Z z nem,

nem, melius habere cæpit. Interea inunxeramus locum affectum cum oleo chamomill. myrtino, & rosaceo, etiam ad dolorem sedandum exiguo adiecto oleo anethino. Postea etiam alabastrino vng. ad resolutionem contusionis faciente inunximus. Interea vt hæc quoque per os sumeret, mandauimus: R capill. Ven. scolopend. vngulæ caballinæ, scabiosæ, caulium rub. artemisiæ rub. ana m. j rad. rubiæ tinct. ʒ. j. sem. anisi ʒ j β. sem. nigellæ ʒ. j. follicul. fenæ ʒ. j. vuar. pass. enucleatarum ʒ. β. liquiritiæ rasæ ʒ iij fiat decoctio in iure caponis ad lib. j β dulcoretur zach. in quo & hæc puppa exprimenda, dum potio biberetur, pendebat: R pul. rhab. electi, crassiore modo puluerisati, vel potius incisi, mummiæ, spermatis ceti, rubiæ tinctorum ana ʒ. β. spicæ gr. iij. nucem muscatam vnam puluerizatam. omnia in puppa ligentur. Ex quo decocto cum modò bis in die aut semel, iuxta eiusdem medicamenti solutionem, sumeret, magno cum meo honore hic conualuit.

SCHOLIA.

QVANDO QUIDEM in præcedentibus libris de vitiis Chirurgia subiectis, que carnosæ & mollioribus corporis partibus accidunt. abundè satis dictum est, ordo iam postulat, vt de aliis que ossibus contingunt, hoc est, fracturis agamus, quas & ipse Hippocrates luxationibus præmisit. Quid igitur sit fractura, & qua sint eius differentia, nunc dicamus. Est igitur fractura, vt in vniuersum dicatur, vniuersio, siue continuitatis solutio quacunque in osse, quam veteres Græci proprio nomine & omnibus sue gentis hominibus noto catagma vocabant, vt Galenus 6. method. medend. & alius plerisque locis testatur reliquit. Paulo verò Æginetæ, atque alii posterioris medicina Græcis scriptoribus, fractura ossis est diuisio, aut ruptura, aut præcisio discussio, à violentia quadam extrinsecus irruente accidens. Guido à Cauliaco (cap. 1. de restauratione fracturarum vniuersali) & alii quidem etiam il-

Fractura
quid.

Κατάγμα
Paulus.

Guido à Cau-
liaco.

tis illius medici, fracturam definiunt, continuitatis solutionem
 in osse, non à qualibet re factam, sed ab ea tantum qua con-
 tundit. *Ut vera sit* (inquit) prima differentia solutionis os-
 sis, quòd quedam est incisa, quedam contusa: ossium enim
 diuisionem que incisione fit, non fracturam, sed ossis vulnus
 appellant. Ceterum plures fracturarum eiusmodi differentie
 sunt: alie namque simplices sunt, alie composita. Ex simpli-
 tibus quidem alie sunt, que fracti ossis partes iam prorsus se-
 pararunt, easque cauledon, raphanidon, atque etiam sicye-
 don factas Græcè dicunt, hoc est, ad caulium, raphani & cu-
 cumerum fractorum speciem ac similitudinem. Manifestum
 autem est, eiusmodi ossium diuisionem transuersim per cras-
 situdinem fieri. Hæc quibusdam virgulis & transversalis no-
 minatur. Alie verò sunt scidacidon, quasi asseris modo: Hæ
 autem per longitudinem magis sunt, dicuntur que oblonga os-
 sis fissura. In iis non omnino separantur à se partes sic affecti
 ossis, sed veluti per rectitudinem sinuuntur. Præter hæc alie
 quedam adhuc simplices numerantur fracturarum differentia,
 quarum alie dicuntur Græcis fieri. *vis ovuzos*, id est, ad instar
 unguis, alie alphitidon, id est, ad farina vel pollinis similitu-
 dinem. Alie cata apothrausim, id est, iuxta refractionem,
 seu (ut alii interpretantur) abruptionem. Fractura que *eis*
ovuzos, id est, in unguis formam fit, fissura est ossis, que cum
 aliqua in parte recta sit, in extrema tamen lunata euadit. At-
 que hæc etiam calamidon, id est, harundinatum ab aliquibus
 nuncupatur. Alphitidon ad similitudinem farina vel polli-
 nis dicta, est cum os in multas tenues partes confringitur, que
 & ipsa carpedon, id est, nucatum, à quibusdam vocatur.
 Apothrausis, que & apocope dicitur, id est, abscisso seu preci-
 so, est cum pars ossis per summitatis rupturam seu superficiem
 abruptionem detrahatur, ita ut pars ea que distracta est, &
 recessit, superemineat, ut ferè fit cum squamula ab osse resol-
 uitur. Ceterum hæ fracturarum differentia curiosè nimis
 (ut Galenus inquit) atque ambitiosè à medicis Hippocrate iu-
 niore, iis propriis nominibus interpretate sunt. Non con-
 zenti fuerunt oratione, os quod variè seu multifariam sit fra-
 ctum, explicasse. Ab eiusmodi autem appellationibus omninò
 abstinuit Hippocrates, sed quoad fieri licuit, vsitatissimis &
 vulgo satis cognitis vtens nominibus, oratione interpretari non
 est grauatus non hæc modò fracturarum differentias, verùm

Ossis vulnus.

Simplices
fracturæ dif-
ferentia.Fractura scidi-
acidon facta.Alie fractu-
rarum diffé-
rentia.Fractura un-
gularis.Fractura al-
phitidon fa-
cta.Fractura
cata apoth-
rausis ta-
cta.

Hippocrates
de fracturis,
cum tribus
Galeni com-
mentariis.

Dux potissi-
mæ fractura-
rum diffe-
rentiæ.

Compositæ
fracturæ diffe-
rentiæ.

Methodi 3.

Causæ.

etiam qua in capitis ossibus eueniunt. Ceterum qui perfectam tractationem de fracturis diligenter velit perdiscere, & harum omnium curationem, videat Hippocratis librum de fracturis, eum tribus Galeni commentariis, nuper etiam per Vidium Florentinum editum, & figuris illustratum. Quæ omnia diligens lector perlegere poterit, ut hæc nostra, quæ nunc de fracturis scribemus, ad vnguem intelligere possit. Breuiter, duæ potissima sunt fracturarum differentiæ simpliciter Galeno, à quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per transuersum, & quæ longitudinem facta sit. Cornelius Celsus veriam addidit, quæ scilicet obliquè sit. Omne (inquit) os, modo rectum, ut lignum, in longitudinem finditur, modo frangitur transuersum, interdum obliquum. Ceterum ossis fractura nonnumquam carnis quoque vulnus accedit, sed potissimum cum ossa multifariam fracta sunt, sæpe etiam dolor ingens, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquando ut aliud os super aliud efferatur, ex osse malè ferrum inato ac commisso, veluti rophaceus aliquis nodus relinquatur. Horum autem effectuum & symptomatum cum ossium continuitatis solutione complexus, compositas fracturas differentiis, iuniores medici vocauerunt, cum tamen propria differentiæ non sint. Quandoquidem quod seorsum & per se consistere potest (ut alibi ex Gal. diximus) numquam alterius erit differentiæ. Vulnus autem, dolor, inflammatio, & id genus alia seorsum & per se consistere possunt. Proinde vera fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum naturæ desumptæ, nec reuera sunt, nec rectè dici possunt. Quod si à loco quoque, seu parte in qua est fractura, differentiis censens, veluti si nares, aures, maxilla, costæ, clauicula, calvaria, spina dorsi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patiuntur, fuerint profectò & ipsæ fracturarum differentiæ Albucasi: non utique à propria ipsarum natura, sicuti neque precedentis, desumptæ, sed à locis in quibus consistunt. Verum enimvero quoniam ab his omnibus supra commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentiis appellari. Nunc ad causas, signa & indicia in vniuersum fracturæ veniamus. Causæ fracturarum internæ nullæ sunt, externæ verò ea omnia, ut breuiter dicam, quæ contundere, aut diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiâque, & in mole non exigua

sunt oportet, vehementique impetu desferri ac irruere. Ossa diuidunt, que vulnerando incidunt: item casus ab alto, praesertim si ossa sicciora sint, nec admodum crassa. fractura quoque ossibus interdum accidit ex circumtortione in luctantibus: ut si tibia siue crus Dioclis, cruri aduersarii Socratis cum eo luctantis per transversum suppositum sit, ita ut utraq; eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum vehementer deprimantur, os procul dubio ipsius Dioclis, praesertim si infirmum sit natura, hoc luctationis genere medium dirumpetur: seu si manus frangeatur. Id quod in lignis quoque que à nobis ipsis circumtorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neque magnum neque validum, sed paruum & imbecillum supra femur impositum inuam, ex utroque capite deorsum vehementer manibus urgeas, statim id in media parte frangi aspicias. Sed & illis quibus rota currus super femur, crus aut brachium agitur, os quoque subinde frangere solet: ita fractura in femore euenit puerpera illius que extra portam qua ad Mosam itur: fuit tamen hac probè curata. erat autem fractura sine vulnere. Signa verò ossis fracti, & praesertim per transversum atque in artubus, haec ferè sunt. Tactu ossis partes disiuncta separatae que ac varie reperiuntur: membri figura inaequalis percipitur: dum membrum dimouatur, & manu variè tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Pars afflicta, contacta dolet: corpus membro fracto haudquaquam inniti potest: causa qua frangunt aut contundunt, praecesserunt. In ossi verò quod per longitudinem fractum est, substantia eius crassities non naturalis tactu percipitur: caetera signa non adsunt, praeterquam quod dolor & inaequalitas, indicio sensus, etiam apprehenduntur. Prognostica: Ossa minimè periculosè media franguntur in humeris, brachijs, femoribus, cruribus, & digitis. Quae autem propior fracturae capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis, est, eo prior indicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficilior curatur. Ea itidem qua in artuum vicinia est, curata difficilis est, vel eo potissimum nomine quod commodè ligari non possit. Atque haec ut plurimum motum relinquit difficilem. Maximè tolerabilis est, simplex transversa; peior ubi fragmenta plura sunt, atque ubi obliqua, pessima autem eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque & musculum.

Indicia.

Fractura quæ cum dolore vel inflammatione aut carnis confusione incidit, mala. Quippe quæ instaurari non possit, donec ea prius curationem receperint. Si esset fractura, carnis quoque vulnus accessit, in malo etiam ager est, maximèque si id musculi femoris aut humeri senserunt. Nam & inflammationis multo grauiores, & (vt inquit Celsus) promptiores cànceros habent. Adde quòd in eiusmodi fractura neque ferulis neque canalibus (inter quæ vulnus sanescere non potest) vti possumus. Sed nec prius fasciis, quæ Hippocrates vtrò dicitur, id est, subligamina vocat, vulnus contegendum esse voluit tum huius ætatis chirurgi, tum qui seculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato, hinc & inde, hoc est, vtrinq; ab eo fasciis circumiectis quæ vlcus est, fenestellam relinquunt per quam medicamenta vulnere accommoda imponant. Quomodo deligandi modum damnat ille medicorum princeps & antesignanus Hippocrates lib. quem de fracturis inscripsit, eumque lemmatis ac rationibus non absurdis quidem, aut probabilibus tantum, sed scientificis quoque & necessariis, inutilem, erroneum, prauumque esse conuincit ac demonstrat. Si brachium aut crus fractum est, bonum est saltem alterum os integrum manere. Altero namque osse integro manente, necessi est neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipso esse & non comminuto adhuc intenduntur. Adde quòd curiosius omnia in continendis ossibus fieri debent, vbi vtrumque os fractum est, & neutrum alteri auxilio est. Itaque si alterum os integrum manet, plus opis in eo quàm in fasciis, ferulisque, est. Cor. Celsus memoria tradidit, ignorari minimè oportere, si femur perfractum est, fieri breuius (quia numquam, inquit, in antiquum statum reuertitur) summisque digitis postea cruris eius insisti. Quod equidem à ratione & experientia, ab ipsiusque Hippocratis sententia prorsus est alienum. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessario ipsum breuius efficitur: sed duntaxat si statim quum fractum est, minus quàm par sit, à chirurgo distentum fuerit, vel tortuose distraclum & separata ac distantes inter se ossis confracti partes, non rectè atque adamussim, priusquam ferrumen impleant, coaptate existerint. Tunc enim & breuius femur reddetur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re lib. de fracturis scripsit Hippocrates: At verò si femoris os fractum sit, extensio

Pro càncero hic gangrænam & spæculum intellexit, sicuti & aliis quibusdam locis.

Locus in Cornelio Celso, aut falsus aut mancus.

inprimis

in primis diligenter faciendâ est, ne minus quàm debeat efficiatur. Amplius enim si fit, nullam lesionem affert. Verum quoque est, ut in eodem opere idem testatur Hippocrates, quibuscunque utraque vel tibia vel cubiti effracta ossa fuerint, illa breuiora effici. Quod sanè intelligendum est: nempe ut Gal. interpretatur, nisi ante conformationem extensio debita adhibeatur, & commoda deligatione ossium coaptatio seruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non solum in maiorem tumorem, quàm naturaliter conueniat, membrum illud attollitur, verùm etiam breuius, propter retractionem musculorum efficitur. Sed hæc presagia particularia sunt. Fractura quo vetustior est, hoc est, quo tardius fracta ossa ut oportet committuntur, eo deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & spacia ipsa inania, alterâ quadam substantiâ opplentur. Quo fit ut dum instauratio molienda sit, maiore ac valentiore multo extensione sit opus. Magna autem & valens eiusmodi extensio, non raro conuulsionem inuehit, ut alicubi testatus est Auicennas. Fractura non pari dierum numero in omnibus ossibus ferruminantur, sed in aliis tardius, in aliis citius. Calnaria triginta quinque diebus glutinatur. Brachium & tibia si ritè curentur, diebus circiter quadraginta occalescunt. Firmatur cubitus diebus plurimum triginta. Si in naribus os perfractum est, decem & octo dierum spacio consolidescit. Costa post unum & vigesimum diem, Celsus, alius non nisi post vigesimum octauum, ferrumen implet. Ferè etiam intra decimum quartum & unum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, iugulum, scapula, os tali, cax, manus, planta: inter vigesimum septimum & quadragesimura humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coalescit Hippocrati: Pes eidem sexaginta dierum spacio, si quiescat, confanescit. Et ita de aliis, pro fracti cuiusque ossis natura, dicendum est. Quin etiam confari aliquid ad valde celerem aut tardam sanationem & atas & corpus, & vita propositiuum, & anni tempus, ut & de vulneribus dictum est. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum est. Factionis Arabia princeps Auicennas affirmabat ossium agglutinationem in biliosis, conualescentibus, & primis senibus, difficillimam esse, in decrepitis verò ac valde senibus, impossibilem. Caterùm costa aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cum pars eius interior (qua rara est) duntaxat laeditur, summo ossa

Fractura non pari dierum numero conglutinatur.

manente integro. Si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & saepe vita periculum sequitur, & sanguis spuitur. Narium fractura peior est, ubi aut ossi, aut cartilagini fracta, cutis quoque vulnus accessit. In cranii fractura (ut de vulneribus eiusdem diximus) malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, demencia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distensio, caro liuida, maxillarum rigor, atque cervicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac sui coloris, caro increfcescens rubicunda, facilis motus maxilla atque cervicis. Catera quae ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attingent, eadem quae in ceteris vulneribus, vel salutaribus vel mortifera sunt. Ferrumen seu agglutinationem in ossibus remanentur, multa ex aqua calida perfusio, crebra superpositivum mutatio, fessina nimis ac prepropere membri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quae parti oblase (alimenti in eam distributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque viscosi penuria, & item fragmenta quae remanserunt. Ossa quae fracturam experta sunt, rectè commissa esse, testantur, aequalis membri perfracti compositio, & figura naturalis, si alteri sibi compari, nihil noxae perpeffo, conferatur: dolor sublatus, ac veluti quidam voluptatis sensus, sanguinis quoque solerti quadam natura providentia, ad fracturae locum pulsus apparatus. Proinde non minus verè quàm communiter dici solet, quòd tumor membri perfracti, post primam eorum quae fracturae admota sunt mutationem, sine magno dolore apparens, atque ubi fracti ossis partes rectè concurrerint, & in naturalem situm aptate fuerint, evanesceat, certam salutis spem pollicetur. Sed iam tempestivum est fracturae in unguersum curanda veram methodum, quam ipsa rei natura praescribit, tradamus.

OBSERVATIO II.

De quodam qui fracturam cruris patiebatur.

VALENTINO Andreae pro fractura cruris haec praescripta sunt: ℞ boli arm. terrae sigillatae ana ʒij sang. drac. ʒ. j. fatinae fabarum, lupini

Notae mali aut boni indicis in fractura cranii.

Quae agglutinationem remorantur in fractis ossibus.

Ossis fracti rectè commisi notae.

ni ana ꝑ j. ꝑ. ol. ros. myrtini ana ꝑ ij. aceti & mellis q. s. fiat instar pultis, pro defensivo. R. farinæ fabarum ꝑ iii. balaustrarum, nucis cupressi, ros. rub. ana ꝑ j. stœchad. arab. absinthii ana ꝑ ꝑ. sem. myrull. ꝑ v. terræ sigillatæ ꝑ iij. santalorum rub. ꝑ iij. puluerizanda puluerizentur, & cum vini styptici & aq. plantag. q. s. fiat emplastrum. in sine addatur sang. draconis, carabe ana ꝑ ꝑ. misce: R. cymarum rubi, foliorum salicis, agrimonix, ros. rub. ana m. j. sem. plantag. myrull. ana ꝑ. j. absinthii m. ꝑ. psidix, balaustr. cupul. gland. nucis cupressi, acaciæ, sumach ana ꝑ ꝑ. bulliant omnia in aqua extinctionis ferri ad lib. ij. ꝑ. coletur & in colatura addatur aluminis rochæ ꝑ j. ꝑ. iterum bulliant vnica ebullitione. postea dissoluentur in colatura lapidis calaminaris, cerusæ ana ꝑ ij. aceti ros. ꝑ iij. misce. R. summitatum anethi, flor. chamomill. meliloti ana ꝑ. j. folior. agrimon. absinth. squinanthi, stœchad. arab. ana m. j. cortic. granat. nuc. cupressi ana ꝑ j. ꝑ. sem. myrull. coriand. præp. ana ꝑ iij. sem. lini, scœnugr. ana p. ij. fiat omnium horum puluis, & cum vini rubei & lixiui ana p. æq. & farinæ fabarum ad pondus omnium fiat cataplasma. addatur in sine ꝑ ꝑ. santal. rub. & omnia simul misceantur.

SCHOLIA.

VT autem ad generalem curandæ fracturæ methodum veniamus: quoniam fracti ossis soluta partium continitas est, utique (inquit Galenus) finis quò tendet is, qui fracturas curabit, saltem primus vnitio est. Quod si is primus in curatione propositus finis per affectarum partium sinceritatem perfici non possit, restat alter, qui est, ut alterius cuiusdam interuentu disuncta ossis partes glutinentur. Qui si nec ipse comparabilis aduertitur, insanabile esse vitium dixeris. Quod igitur coalescere (saltem per se & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adolescentibus & viris, multoque magis in senibus cernitur, id pro-

Vnitio, finis
primus, quò
tendit is, qui
fracturam
curat.

Quorum fracta ossa coalescere non possunt, & quorum possunt.
Lib. 6. method. meden.

Pari. 11. n. calli substantia unde nascitur.

Calli medicritas.

Scopi quatuor in curandis fracturis, quæ per transversum factæ sunt.

id profectò (inquit Gal.) vel cuius patere potest. Quæque enim concresecere & coalescere debent, omnino mollia humidâque sint naturaliter, oportet. Quæ igitur dura siccâque sunt, eorum diuisa partes coire simul nequeunt, sed glutinum aliquod vinculumve, quo commissa maneant, requirunt. Itaque potest certè illud os tantum unionem per se, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi conspicitur in pueris: in adultis verò & siccioribus corporibus, separata fracti ossis particula, non per se unquam, sed substantia duntaxat quaptam interueniente, seu glutino quodam, ferruminari colligarique secum possunt. Interuenit autem ea substantia, quoniam omnis particula sibi familiare trahit alimentum; os autem crassius ac terrenum magis quàm aliud quoduis nostri corporis membrum alimentum ad se allicit, exugitque. Quod autem ex hoc ipso proprio ac maximè idoneo ossis alimento redundat, & in labris fractura concresecit, suo ipsius interuentu ossis extrema, dura licet & sicca, conglutinat, ut sepe usu euenire conspicimus. Vocatur autem corpus id, quod sic fracturis innascitur, Græcis πῶπος, Latinis verò callus, qui (ut suprâ de vulneribus ossium diximus) mediocritatem in crassitie & tenuitate, duritie etiam ac mollitie seruet, oportet. Sed de hoc adhuc in sequentibus. Age igitur dicamus, quo modo finem hunc primum, quò tendit is, qui fracturam curat, nempe unionem, assequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fractura differentia, qua per transversum os frangitur, & suo loco excidit. Quandoquidem hoc fractura genus sæpius incidit. Itaque quatuor mehercule intentionibus, in hac fractura differentia, qua per transversum os frangitur, curanda est opus, quas & scopos appellare possimus. Prima intentio est, ut fracti ossis partes rectè committantur & in naturalem situm cooptentur. Secunda, ut ritè commissa ossis per fracti extrema coniuncta atque immota maneant. Tertia, ut poro (seu ut dicimus) callo interueniente disiuictæ ossis partes agglutiantur, coalescantus. Quarta est symptomatum, hoc est, accidentium, qua fracturam sequi consueverunt, correctio. Quod ad primam intentionem attinet, cum in hac fractura differentia, quam ἡγυλῆδ'ος ἡγυλῆδ'ος, id est, per transversum fieri diximus, sic à se fracti ossis partes discedant, ut è directo non iaceant, clarum est primum id esse

ngendum, ut in directum agantur. Directum autem hic vocamus, quum in figuram pristinam, naturalemque situm restituuntur. Sanè (inquit Galenus) eum situm habuerunt, si quis ea que sic dissident integra parte exemplo vsus, in contrarium adducat: à qua nimirum certissima indicatio transpositionis eorum erit. Fieri enim potest, ut tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta translatio sit. Quacunque igitur retrorsum magis sunt acta, ea prorsum impelli conueniet: nec minùs alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contrarium retrudi: Contrà, que prorsum sunt emota, hac rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam partem sensim duci prorsum. Eodem etiam modo & eorum que ad dextram sunt, detorta medicatio est, si ad sinistram ducantur: contràque eorum que ad sinistram, si mutantur ad dextram, semper scilicet altera parte modicè in contrarium acta. Guido à Cauliaco (premissis quibusdam preceptis communibus, qua hic suo loco referemus, quomodo primam hanc intentionem assequi possit, verbis non adeò multis perstringit. Itaque iubet inprimis membrum per fractum (si ossa suis sedibus, quod sepiùs contingit, exciderint, aliudque super aliud efferatur, & musculi ad capita sua retracti sint) decenter intendendum esse. Deinde os depressum attollendum, & eleuatum deprimendum; atque id, quatenus fieri licet, sine dolore, donec ossis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Neque enim unquam fracta eiusmodi ossa, & suis etiam sedibus mota, in suum locum veniunt, nisi illa per vim aliquam intendat. Intendere autem digitum, vel aliud quodque membrum, si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cum alteram partem dextra, alteram sinistra apprehendit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui ac tendines sunt, (ut in viris robustis, maximèque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis fasciis, utrimque capita articulorum deliganda & per plures in diuersa ducenda sunt. Cauendum autem semper est, ne immoderatiùs con fractum membrum extendatur. Immoderata enim diffensio, in duris præsertim & siccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulsiones & resolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac dirumpi musculorum ac neruorum fibræ aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia

Recta partium fractarum invicem commissio & coaptatio.
Lib. 6. meth.

Hippoc. lib. de fracturis.

Guidonis præceptum de reductione fracturæ.

Celsus lib. 2.

Aeger quo-
modo colla-
candus, in
fractis artu-
bus.

Disensio
quando re-
mittenda.

Anacepha-
lrosis.

Lib. 6. The-
rap.

opus est. Igitur agra in seclis collocato, vel resupinato positus, ut Sorano placuit, ministris duobus iubebitur, huic, supra fracturam, illi, infra, digitos circumponant, atque sic tensionem perficiant. Quod si valentiora opus sit intentione, non solum manibus, sed etiam, ut diximus, habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes aequales confractio membro, verbi gratia, brachio aut cruri circumdamus: unum supra fracturam, alterum infra: atque uni ministro ad agrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium trahentibus, iubebitur in diversa membrum perfractum distendere. Vbi paulo longius, quam naturaliter esse debet, membro vim fecit disensio, remittenda est: ac tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt. Ossis autem repositi certum indicium est dolor sublatus. Ceterum ossibus fractura iam sic probe coaptatis, iuxta Hippocraticam consuetudinem membrum deligandum erit, ut statim subiuugemus. Modus alius reducendi ossa fracta in suum locum & naturalem situm per distensionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur lib. vi. sui operis de re medica: quo etiam, si velis, & parata habeas quae describit instrumenta, uti poteris. Sed hic modus quem supra posuimus, longe facilior, & magis ad manum est. Atque eo etiam Soranus medicus utebatur, estque hodie apud nos in frequentiore vsu. Oportet (ut summotim dicamus) aut manibus ipsis, utique si confractum membrum exiguum est, aut vinculis impossitis, si maius est, & validiore tractus opus sit, aut eiusmodi instrumento quod nobis Hippocrates descripsit, anistasin ossium facere, hoc est, retrorsum ea trahere, ut è directo committantur, exactaque eorum coniunctio fiat, sic ut pristinam unionem imitentur. Postea verò quam abundè retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo contingant tum in directum opponere, vinculaque relaxare, ac musculi ipsi diductorum in idem commissionem permittere opus est. Interim verò (rectè Galenus admonet) te ipsum quoque qui operi praes, manibus subseruire expedit, ac sicubi aliquid paulum subsultet, ac promineat, corrigere atque formare. Ceterum in adducenda sic ut supra expressimus, contrario motu paribus, ne aliqua frangantur ossium extantia, non leue periculum est. Non enim veluti (inquit Galenus) in serra desectis visitur, lauis est semper utriusque partis finis. Quod si

ille

illa (ossium, inquam, extantia) forte fortuna frangantur, non poterunt adamussim secum coaptari fracti ossis fines: ium quia forsaa fragmenta inter partes unendas interciderint, tum etiam quod quidpiam ossium forte extra ceciderit, & comminutum perierit: unde spacia inter applicata simul ossa, maneat inania: in qua sanies collecta, atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpit. Atque hac tractanda fractura ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit, ubi praesertim ossa fracta suo loco (ut sepius contingit) exciderint, aliudque super aliud essertur. Neque enim semper dum franguntur ossa, suis sedibus moueri contingit: sed interdum fracta in suo loco, ac naturali situ remanent. Quod arte omnia (ut nos admonet Celsus) considerari debet: & sunt nota certa, quibus id discrimen deprehendere possis. Namque si suis sedibus mota sunt, resima apparent, punctiouisque sensum representant: ac tactu (ut supra annotauimus) inaequalia sunt. Vbi vero loco suo non exciderunt, neque punctiouis sensus ullus, neque vlla qua tactu percipi possit inaequalitas adeit. Ceterum si primis diebus ossa ipsa per fracta & suis sedibus mota reposita non sunt, non leue inflammationis periculum subest. Sub qua & difficile & periculosè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque haec de prima intentione dicta sufficiant. Secundus scopus in curandis fracturis nobis propositus, est, ut ossibus iam sic (ut supra docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorum positura seruetur, & exactè coniuncta maneat, sic ut pristinam unionem imitentur. Porro nequaquam prohibere poteris, quin diuisa cuiusmodi ossa, quae sic effinxis & adamussim secum coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum desideant, si laborans quoquo pacto, vel vigilans, vel dormiens membrum fractum dimoueat. Ergo, ut secundum hoc scopum assequaris, per fractum membrum proffusus immotum consistat necesse est. Quod si ipsi quidem agrotanti, ut quietudini membri prospiciat, permiseris, vigilans fortassis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at dormiens omnino membrum mouebit. Ut igitur non dormientis modo hominis, sed etiam ad desidendum, itèmq; cum cubile resternitur surgentis, eorum qua ritè formata & exactè coniuncta sunt positura seruetur, iuta deligatura completi fracturam oportet, quaeque fracti ossis partes secum coartare adamus-

Ossium extantiae.

Notè ossis fracti & sua sede moti.

Secundus scopus.

Membrum fractum proffusus immotum seruandum.

Lib. 6. metho.

Os fractum deligandum esse, & quare.

Deligaturæ modus.

Comment. in lib. Hippoc. de fract. & 6. Therap.

Angusta deligatio artubus utilis.

Ratio deligandi arcus perfractos, ex Hippoc. Gal. Celso.

Hæc secunda fascia non bis aut ter, ut in priore ligatura, sed semel tantum membro perfracto circumdatur Hippocrati.

adamussum possit. Tutâ autem non erit deligatio, si vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem ossibus moueri licet; per arctiorem verò & vehementius adstringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in agram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est, ut utrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius aegrotantis iudicio. Ac si quidem aequalis esset crassitudo membrum quodque, utique latissima fascia (ut Galenus ait) commodissima esset, ut pote quæ totum aequaliter continenter; ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitudine, circuituum numero pensabimus, ut in artubus ipsis, qui omnium maxime fractura per transversum factæ, expositi sunt. In talibus namque utilior est angusta deligatura, quam valde lata & remissa. Quippe qua nec rugas, ut ea qua latiore fascia fit, contrahat, & totius membri cui circumdata est, cutem contingat. Eo igitur usque augere tibi latitudinem fasciæ licet, quo ad nulla eius pars laxior efficiatur. Caterum in eiusmodi deligatura, qua fracturis (in medio præsertim brachii, vel tibia vel femoris existentibus) adhibetur, duabus fasciis lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Hæc autem Hippocrates ipse nomine peculiari *ὄροδοκίδας*, id est, subligamina, seu malis subfasciaciones appellauit. Primæ fasciæ initium super fracturam iniici debet, ac circa eam bis terve conuoluta, sursum versus ferri. & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuo obseruandum est, ut multum partis sanæ fasciæ hæc complectatur. Ita enim fiet, ut & firmiter reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circumuicinas partes humores elidantur, magisque, ne hi à superiore parte eò defluant, impediatur. Altera etiam super fracturam debet incipere, priori aduersa, deorsumque (ubi primos complexus super fracturam fecit) tendere; atque inde iterum reducta in superioris parte ultra prioræ fasciæ desinere. Quæ circa dimidio longior prior esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum non vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis: sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie, utraque dimensio varianda est. Hunc Hippocrates libro *εγεία* in prior, id est,

de medicina seu Medici officina, & libro De fracturis, trium aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum longitudinem, digitorum verò latitudinem constituit. Digi-
 ti autem & cubi-
 ti intelligendi sunt eius ipsius qui deligatur, nempe vel viri
 adulti vel pueruli. Hec autem duplicis deligaturæ ratio, ex
 ipsa rei naturâ desumitur. Quandoquidem duo hæc prima
 linteæ fracturam quidem minuunt ac stabiliant, nec phleg-
 monem (qua in hac re inprimis est arcenda) oriri sinunt. Si-
 quidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis
 confluxum arcent, & quod iam collectum est in ea exprimunt.
 Prior quidem deligatura quod in læsa parte continetur, ad su-
 perposita expellit atque elidit: quod verò ex iis (superpositis
 inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit. Al-
 tera verò primis quidem complexibus, quos (ut suprâ dixi-
 mus) super ipsius fracturæ locum facit, utemque dispensatio-
 ne dorsum tendente, quadam ad inferiora exirudat, quadam,
 ne quid ex iis in locum fracturæ confluat, prohibet. Reliquis
 verò deinceps complexibus (quibus videlicet ab infimis partibus
 sursum versus recurrere deligaturam diximus, ut eodem scilicet
 loco eam priore fascia, secunda desinat,) tum ad superiora,
 vii & priore ligatura, repellimus, tum confluxum ab iis
 prohibemus. Ceterùm priusquam fasciis huiusmodi fractu-
 ra deligatur, vnus aut alter panniculus lineus, candido oui li-
 quore & rosaceo delibutus, nudo membro non absque ratione
 à recentioribus chirurgis superaccommodatur; ea quidem
 magnitudine, ut etiam aliquid partis sana comprehendat.
 Sunt autem eiusmodi fasciæ due prelongæ, nempe quatuor,
 aut quinque, aut sex, ut diximus cubitorum, & circiter tres
 quatuorve digitos late, aqua aut posca potius madefactæ, &
 postea expressæ, præsertim si fracturæ inflammatione vacet.
 Si verò dolor vehemens, aut inflammatio adest, lanis tenuibus
 mollibusq; aut suppis leuibus oleo vel oxycrato imbutis mem-
 brum contegendum est, & non ita artè deligandum. Satis
 enim fuerit tunc, si deligatura adhibeatur, quæ & membrum
 viranque fulciat, & admota medicamenta, ad hæc symptoma-
 ta profliganda idonea contineat. Verùm enimverò cum hæc dua
 primæ deligaturæ, ad ambos hos vsus quos suprâ retulimus,
 (nempe ad fracturæ munimentum stabilimentumque, & ut
 phlegmone excitari prohibeatur) non satis adhuc faciant, præ-
 sertim sola, ad earum quidem tutelam & fracturæ stabilimen-

Prioris deli-
 gaturæ vis &
 facultas.
 Quid secunda
 deligaturæ ef-
 ficiat.

Fasciarum 16.
 gitudinè & la-
 titudo.

Si inflamma-
 tio adest cum
 fractura.

Splenia cur adhibeat Hippocrates. Tertia deligatura seu fascia ad custodiam spleniorū seu plumacolorum inuenta.

Ceratum humidum cur adhibeatur.

Si ossis fracturae carnis quoque vulnus accessit.

Alij quatuor Cornelii Celsi deligaturae.

Cornelii Celsi opio re. fellicur.

Rhasts.

Hippocrates remedium excogitavit, ut scilicet plagula, siue splenia à splenio forma ita appellata unà cum exterioribus fasciis, quas *in diorvas*, id est, subligamina vocat, desuper adhibeantur. Et hac quidem tertia deligaturae rationem quibusdam obtinent. Splenia enim eiusmodi siue plagula, duarum primarum fasciarum, qua peculiari nomine *in diorvas* dicitur, id est, subligamina Hippocrati appellantur, firmamenta sunt, ut commentariis in librum Hippocratis De fracturis Galenus annotavit. Ne autem phlegmone susciatur, medicamento quoque ex iis, qua inflammationum iniurias arcent, vii censuit. Quale nimirum est Ceratum humidum siue liquidum, quod confici solet ex cera in rosaceo aut oleo colligata, aut eius loco rosaceum. Huius sententia fuit et Cornelius Celsus lib. 8. sic inquit: Super has (duas inquam primas deligaturas) iniiciendum latiore limbo ceratum est, quod eas contineat. Quod si ossis fractura, carnis quoque vulnus accessit, neque ceratum neque rosaceum tunc admouetur: quandoquidem hac vlcus tum sordidum tum patre efficerent: sed in vicem eorum puluilli per longi vino nigro styptico imbuti, superiniiciendi erunt. Reliqua autem curatio, qua eiusmodi fracturis cum vulnere incidentibus conuenit, aliàs dicta est, et in sequentibus dicitur. Porro praeter has modò à nobis commemoratas deligationes, quasdam adhuc alias quatuor commemorat A. Cornelius Celsus, cap. 10. libri paulo ante citati. Sic autem ea dispensat, ut semper insequens priori aduersa sit, et tertia fascia (qua duas primas ac splenia comprehendit) tantum in inferiori parte, tres reliqua in superiore finiuntur. Quia satius est (inquit) sapius circuire quam adstringere. Si quidem id quod adstrictum est, alienatur, et cancro oportuum est. Quo loco (ni fallor) cancerum pro sphacelo, quem vulgus medicorum ethiomenum vocat, vsar pauit, ut et in quibusdam aliis locis, uti antea diximus. Ceterum eum multus complexibus atque inuolutionibus duae illae superius commemoratae Hippocratis deligaturae, fracturam contineant (aliàs enim parum tute essent) tam numerosis fasciis opus esse minimè censeo. Haec enim in membro ipso per fracturam prae se solutum cooperito, et pruritum et dolorem (qua duo symptomata à fractis membris diligenter studio arcenda sunt) excitare, atque etiam eius quod infixum fracturae est, per spirationem prohibere possunt. Praeterea et ipsius Rhastis consi-

consilium est (ut Guido quoque annotauit) quòd circa diem septimam strictior deligatura incipiatur : in principio tamen & sine laxior ; ob timorem apostematis seu inflammationis in principio , & ut commodior fiat nutritio in fine . Porro ubi descender sic membrum confractum deligaueris , de apposita repositionis ipsius figura , maxima tibi sollicitudo habenda est . Si quidem sub alia forma aut figura membrum perfractum deligare , in aliam verò mutare ac reponere , non dolorem modò (ut inquit Galenus) excutere potest , verùm etiam ossa intorquere . Neesse enim est ubi figura mutatur , alios musculorum tendi , ac velut contractos rotundari , alios verò solui ac remitti . Vbi autem tenduntur , tum premi eos à deligatura est neesse , tum ex compressione ipsa dolere : at ubi tensio remittitur , quo loco deligatura est laxa , ibi fracturam sulcamento desilit . Ceterùm aptissima fuerit in ossium fracturum repositione , sicuti etiam & in raractione (quam antitasis diximus à Grecis appellari) & coaptatione , & deligatione , par-
 tus figura , que (ut verbo vno dicatur) maximè à dolore abest . & in qua ager persistere immobilis diu possit . Hec enim & rectissima est , & maximè naturalis membro , ac ferè consuetudine . Rectissimam aut hic partem figuram cum Galeno vocamus , que venas , arterias , & musculos quàm rectissimos habet . Itaque angulosa figura , que è γγώνιος Græcè dicitur . brachio quidem maximè naturalis est , cruri verò , qua paulo minùs porrecta est . Hec namque & rectissima est , & à dolore maximè aliena . Ceterùm tamen angularis figura , que Græcis è γγώνιος dicitur , propriè ea dicatur , que acutum angulù , quem recto minorem appellamus , efficit ; per engonion tamen , id est , angularem figuram . Hippocrates eam intelligit , que recto angulo constituitur , non prorsus tamen recto , ut quodam loco Galenus est interpretatus , sed propè ad rectum accedente , ita ut paululum ad obtusum tendat : cuiusmodi in manu , quod vulgo brachium appellamus , ea figura est , non qua prorsus quidem inter extensionem & infl. xionem media est , sed qua ad extensionem procedere incipit . Quo plurimè positi eos , qui dolore afficiuntur , si diligenter inspexeris , manus tenere deprehendes . Porro ut dolor vitetur , cum ad quietem membrum reponitur , non modò naturalis habitus , cuius instrumento est utilis , verùm eam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur . Hinc quoque , ut Guido ait , & inuenta

De appo-
 sitionis
 perfracti
 membri fig-
 ura, ex Galeno.

Repositionis
 figuram ad
 duo direcham
 esse.
 Rectissima fi-
 gura que dix-
 icatur Galeno.

Ratio inueniendæ figuræ in qua custodiri membrum perfractum conueniat. Ex Galeno & Hippocrate.

Ferulæ quando in fracturis circumponendæ.

Quæ vitare oportet in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio non vltra adstringendæ, quàm ut ossa contineant.

Ferularum vsus.

Ferulæ quales esse debeant.

sunt cunabula & suspensoria, & instrumenta mechanica ad firmius & tutius continenda ipsa ossa fracta, vel eorum membra. Ergo ut apud membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, qua & naturalis sit & consuetæ, & à dolore maximè aliena. Sed iam he indicationes inter se consentiunt, & conspirant maximè. Nam quacumq; figura magis quàm alia est à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè consuetæ esse solet. Atq; è contra, quæ naturalis & consuetæ est, ea dolore est alienissima. Atque hæc quidem figura, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inuenienda ratio est. Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoad expedit) membrum persillat, recentiores chirurgi secundum delegaturam, protinus ferulas (quas Guido tum alii hastellas lenes vocant) etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflammatione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, ut Hippocrates, Celsus & Galenus, à die tantum septimo vel etiam nono & undecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus (ut etiam Guido facit) si statim ab initio post deligationem, ferula iniiciantur, modo illa nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (qua maximè arcenda erat) accersant, vel præsentem (si adsit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur ferula, non circumponuntur ut adstringant, sed ut adaptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita vicunque fulciant. Primis namque diebus, cum phlegmones deuitanda consilium vinceret, tutum non erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cum verò nullus iam amplius inflammationis metus sit, aut ea quæ prius fuit discussa, membrum aliquanto gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimum diem ferè solet contingere) tum licet ferulas circumponere, & eas (ut fracturam stabiliant) validè satis adstringere. Ferularum enim vsus idem est, qui & plagarum seu spleniorum, nempe ut fractum os contineant, & deligationem stabiliant & firmant. Sunt autem ferulæ, ut libro de Medici officina rectè præcepit Hippocrates, laues, id est leuigatæ & planæ: aquabiles, id est, neque in latus, neque in superiorem aut inferiorem partem distortæ: in summis partibus, id est, extremitatibus, resimæ, id est, leniter terasæ, ac resusæ: minores hinc inde quàm deligatio est: &

ea parte

ea parte crassiores, id est, latiores & valentiores, quàm fractura erupit. Laues autem ferulas, id est, non asperas (laui enim asperum oppositur) adhibendas esse censet Hippocrates, ne sua asperitate & inaequalitate (quod enim asperum est, continuo etiam est inaequale) fractus partibus negotium facessant. Vtroque enim modo comprimunt. Caterùm quoniam fieri potest ut ferula laues sint, non tamen aquabiles (inæquabile enim non protinus necessario est asperum, ut patet de via que ascensus habet & descensus non asperos) ideò non solum laues sed etiam aquabiles, id est, non distortas assumendas esse ferulas monet. Quae enim distorta sunt, similiter ut aspera ledunt: ac illud in super efficiunt, quòd deligationem simul distorquent: qua distorta, pars etiam fracta distorqueatur necesse est. Simas praeterea in extremis partibus eas deligi voluit, id est, ut Galenus interpretatur, leniter deorsum ac retusas in extrema parte, ne sua acutio articulum ledant, & aequaliter ubique partem fractam, propter aequalem suam crassitudinem, comprimant: quod cerise fieri nullo modo debet. Vult enim Hippocrates ut in media parte, hoc est, supra locum fracturæ, rãgdnas, id est, ferula, deligationem magis adstringant. Hinc ea parte, hoc est, supra fracturam ipsam crassiores esse iubet: quia scilicet locus is potissimum (ut supra ostendimus) compressione ipsarum indiget. Vult item minores eas esse longitudine, id est, aliquanto breviores quàm sit ipsa deligatio, ne cæstens ultra deligationem attingant: qua sapienter ex eo quod humors à fasciis expressos suscipit, paulò alius surgescit atque extat. Sed & brevioribus ferulis utendum præcepit senior ille Hippocrates, ne pars eminentior, id est, gibba, & carne nudata, attingatur, ut circa cubitum & malleolos, ubi ossum extuberationes sunt. Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, tales est. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta, super fascias similiter atque aequaliter, si membrum in crassitie fuerit æquale, circumdato: si verò inaequale, partibus magis concavis, per splenia repletis, membrum undique æquale ferulis accommodandis, efficit. Deinde ferulas lanã aut stuppã mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm vovies digiti spatio inter se distantes fractura circumdato, eaque leniter ac moderatè constringito. Sed & in hac ferularum accommodatione summo opere cauetò, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis (ut paulò antè notauimus) & præcipuè

Laues,

Aquabiles,

Simas,

Crassæ,

Minores,

Modus ac ratio adhibendi ferulas.

cipue interior flexus pars, ab eis attingatur. Ulcera siquidem
 in ipsis nonnumquam & nervorum inflammationes pariunt:
 nam illis, hoc est, iuxta articulos ipsos deligatione aliquanto
 (ut diximus) breviores, tenuiores, laxiores & magis flexibi-
 les ferulas esse oportet, quemadmodum valentiores qua fra-
 ctura excidit atque inclinatur. Caterum si nulla prurigo, nulla
 inflammatio, nulla suspecta ulceratio, nullusve dolor adest,
 & ossa recte commissa fuerint, fracturamque recte procedat,
 sic manere ferulas, & ligamenta, ad decimum usque diem,
 vel quintum & decimum, aut etiam vigesimum, utile est. Si
 vero in membro per fracto prater solitum cooperto, vel dolor
 exciteatur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fra-
 ctura est perspiratio prohibeatur, propter quam non modo no-
 xius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa à sanie acrimo-
 nia nonnumquam cute, exulceratio concisatur; non abs-
 re feceris, si tertio quoque die, ut iussit Hippocrates, deligatio-
 nem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis
 ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem
 saniem discuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchre
 medeberis. Porro cum nec ferulis, nec deligatione, nec figura
 sitive membri appposito, diuise ossis partes (tametsi exacte at-
 que adamussim coniuncta fuerint) circa glutinum aliquod
 vinculumve (uti supra diximus) coire ac concrecere possint,
 maxima calli, quem paron Græci dicunt, gignendi sollicitudo
 habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrecereque
 aliquid proprii ossium alimenti crassi terrenique oportet, quod
 in labris fractura coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec
 foras enocandum est, sed secandum. Crassa autem hac terro-
 nique substantia, ex genuino, maximeque idoneo ossis alimenta-
 to redundans (qua propria est calli materia) diem circiter duo-
 decimum, aut decimum quintum ab ossis fractura ferè gigni,
 atque accrescere incipit, ut recentiores chirurgi testatum reli-
 querunt. Caterum huius generatio (qua in aliis citius, in aliis
 vero tardius advenit) iis ferè notis deprehenditur. Dolor qui
 prius aderat, sedatur: nullus amplius inflammationis, aut
 tumoris alicuius prater naturam metus adest, in membro per-
 fracto bonus ac natiuus color efflorescit. Vniuersa autem
 vitæ ratio poro gignendo accommodata talis est. Dum
 callus gignitur, victum paulo pleniorum, quam ab initio fra-
 ctura, laboranti instituis. Cibi dandi sunt, qui boni succi sint,
 & mul-

Quando sol-
 uenda deli-
 gatio.

Tertius sco-
 pus.

Partis gene-
 ratio.

Callus qui-
 bus notis ge-
 nerari depre-
 hendatur.
 Victus poro,
 gignendo
 aptus.

multum nutriant; nisi vulnus adfit. Sed & que offeruntur alimenta, talia sunt, ex quibus prouenire succus solet non solum bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit. Quippe (inquit Galenus lib. 6. methodi) cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat: ex crassa verò, sed qua fragilis sit, ac pinguitudinis expers, gigni quidem poterit non segnitè: caterum tempore siccifcens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaq; poro gignendo conueniunt Auicenna, oryza, panis similagineus, frumentum triticicum iamditu in aqua coctum, donec fiat (inquit) sicut puls: id Galli vulgo appellant sroumen' ee. Alicam nonnulli existimant. Ad hæc, pedes, ventres & capita animalium, sed presertim hodi & veruecis: Hæc enim & multum alunt, & crassi ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsq; dum callus gignitur (quod ferè circiter decimum diem contingit) egrum tenuissimè cibato. Cibi namque subtiles (ut censuit Hippocrates lib. de Fracturis) & non valide materia, tunc satis sunt. Venam interdum, cum scilicet res expostulat, secato; & per ventrem supernacua expellito. Carne & vino vsque ad decem dies, ex eiusdem Hippocratis prescripto, abstineto: post hoc tempus, vinum crassum & stypticum audaciter concedeito: tamesi Celsus vinum per omne curationis tempus alienum esse dixerit. Magnitudo calli nec minor quàm par est, nec maior iusto sit, sed mediocritatem ad unguem seruet: qui enim iusto minor est, hic ossa parum tuta reddit; qui maior est, dolorem musculis inuehit: ergo calli magnitudo, ut breuiter dicam, ea sit, que & ossibus tuto vinculo sit, nec musculos tamen comprimat: attendendum verò est diligenter, quemadmodum nos Galenus admonet, ut vel promoueatur, si minor iusto proueniat; vel inhibeatur, si immodicè crescat. Quibus verò hæc efficies, paulo post dicemus. Atque hæc de pori generatione, qui tertius erat scopus in curandis fracturis vobis propositus, dicta sufficiant. Superest igitur de quarto & vltimo scopo agamus, qui dispositionum præter naturam, qua fracturæ interueniunt, emendationem atque ablationem concernit. Ea autem ferè sunt, dolor, inflammatio, pruritus, vulnus, immoderata siccitas aut humiditas callo gignendo obstitens: gangrana, durities, pori magnitudo, aut deficiens aut excedens. Itaque si dolor, aut inflammatio adfit, deligationem, si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, &

Pori magnitudo.

Quartus scopus.

Symptomata que tracturam concomitantur. Dolor. Inflammatio.

- accutum, congruâque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatae admovento. Sed neque priusquam haec sedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferula circumponito, nisi duntaxat eas usus ut membrum sulciant, & ut impessuram medicamentum contineant, hoc est, laxè admodum. Celsus consulis liberale fomentum aqua calida, dum inflammatio adest; cum verò ea non adest, modicum: sedata inflammatione, & dolore sublato, deligationes & ferula (ut supra diximus) adhibenda sunt. Si noxius pruritus accidit, & erosa à sanie aurimonia (ut aliquando contingit) cuius exulceratio concitatur, aqua temperate tantum superfundere oportet, quantum ad euocandam eiusmodi sanie est satis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni consilium fuit. Recentiores autem chirurgi aquam salis infundi praecipunt, aut vng. albo, vel eo quod vulgo populeum appellatur, membrum illini; & ut supra dictum est, deligari. Cum ossis fractura, carnis quoque vulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue postea à chirurgo inductum, ut ossium fragmenta, & ea praesertim qua pungunt, eximantur; si quidem sanguis profundatur, hunc prius aptis remediis sistito. Si inflammatio oritur, praesidiis in eam efficacibus vitato. Si carnes confusa sint, partem affectam, ut gangraena periculum euitetur, scarificato. Quod si gangraena quoque ipsa aut alia quaequam serpens putredo, eam occupauit, conuenienter occurrito: horum autem omnium curatione in superioribus libris tradidimus. At si nihil horum adfuerit, neque magna ossis pars nudata sit, hamulis suturisque vsu, his medicamentis, quae eruentis imponuntur, medebimur, prius tamen fragmentis ossium euulsis. Caterum deligatura fracturae eiusmodi cum vulnere facta, hoc modo adhibenda est: Orbiculares fascia partibus vulneris vtroque, hoc est, ab utraque vlcere parte, initi debent; obliquè verò supra ipsum vulnus in longitudinem collocanda sunt, sic ut per decussim ad x litera similitudinem iuxta hiatus occlusio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen à prima statim circumuolutione, fascia latiore totum vlcus comprehendit, ita ut nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque si sordidum adhuc vulnus est, expurgantia medicamenta, quando opus erit, impones. Si purum, carnem producentia linteolis illita, aliamque vsu comprobata materiam adhibebis. Hippocrates tamen statim ab initio picatum ceratum, quod ceram in rosaceo,

ant oleo colliguatam, & picis sicca aliquantulum assumis, supra vulnus in linteolis adhibet. At Galeno auctore, vitulis à tercio die, cum ea qua in ulcere sunt concoquant, adhibetur. Cornelius Celsus omnibus hiis vulneribus primò imponendum iubet linamentum vino madens, cui rosa paulum admodum adiectum sit. Si astiuum tempus est (inquit Hippocrates) splenia vino frequenter sunt irriganda: si hyemale, lana multa succida ex vino & oleo superimponenda sunt. Lanarum namque superpositione & olei commissione refrigerationis vehementia (qua in huiusmodi affectibus conuulsio- nis periculum interdum inuehit) obundatur. Vino autem madefacta plagula, ob vinum reprimendi vim habent. Cate- rùm ubi purgata ulcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferula non incommodè iniiciuntur: aliqui verò etiam ab initio ipsas accommodant, ulceris locum vitantes, & prout necessi- tas, ac usus tulerit, ipsas modo constringunt, modo remittunt. Sed hæc curandi ratio ab Hippocrate & Cor. Celfo non proba- tur. Hi enim pluribus tantummodo & latioribus fasciis (fe- rulas verò, ne comprimendo lædant, similiter & canales, om- nino reiicientes) deligaturam in eiusmodi fractura, qua cum vulnere incidit, fieri iubent, laxius scilicet quàm si ea plaga non esset: adeò ut affulsita quidem, non compressa tamen, fasciæ ipsæ esse videantur. Ita namque (inquit Celsus) numero fasciarum efficietur, ut laxa quoque aquè contineant. Ac satius quidem est, sapius circuire, ut ante Celsum scripserat Hippocrates, quàm adstringi. Sed & in eas fascias multipli- ces ingerendum subinde, eodem Celfo auctore, est calidum oleum, & vinum: magisque ubi sic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id est, exquisitiore victu utendum, vulnus calida aqua fouendum, frigusque omni ratione vitan- dum, & transcendendum ad medicamenta, qua puri mouendo sunt: ac maior vulneris quàm ossis cura habenda. Ut autem de hac re, quod ad ferularum appositionem attinet, sic apud auctores etiam eximios controuer- sit, id quod res est semel sta- tuamus, hoc tibi tamquam axioma, id est, pronuntiatum, esto. Cum fractura cum ulcere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex utraque ulceris parte ferulas etiam ab ipso curationis principio circumdare licitum esto. Cum vero transversum ulcus euasit, idque maxime si maius sit, fe- rulas statim ne imponito. At si squamula aliqua ex osse re-

Ferulæ quan- do in fractura cum vulnere adhibendæ.

Si ossis pars
aliqua recef-
tura est.

soluitur (id quidem colligi ex eo potest, quod & copiosior, te-
nuior que humor profluit, & caro circa vlcus laxa & mollis
effecta intumescit) deligatur a laxiore ad curationem utendum
est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facili queat: fre-
quentiusque, ut consulti Hippocrates, religandum, quoad os
recesserit, ferula que non apponenda. Vbi verò vel hamulo, vel
quopiam alio eiusmodi instrumento squammam euulserit, deli-
gatur a ierum validiore membrum adstringes. Porro per
totum id, quo vlcus curatur, tempus, medicamen aliquod ex
his qua inflammationem arcent, linamentum continens vul-
neri incumbit, ac simplices fascia iniiciuntur, qua singulis cu-
rationibus resolventur, cum alie supradicta remaneant. Inter
hoc autem, si quod paruulum fragmentum ossis eminet, si id
retusum est, in suam sedem dandum; si acutum, ante ac-
men eius longius est praecidendum: si breuius, limandum erit,
& utrinque (inquit Celsus lib. 8.) scalpro radendum. Tum
ipsum recondenandum est: ac si id manus facere non potest, vul-
fella (quali fabri utuntur) iniicienda est, rectè se habentis ca-
piti ab ea parte, qua sima est, ut ea parte qua gibba est, emi-
nens os in suam sedem compellat. Si id maius est, & mem-
branulis fragmenta cinguntur, sinere oportet ea sub medica-
mentis resolui idque os ubi iam nudatum est, abscondere: quod
maturius scilicet faciendum est, potestque ea ratione & os
coire, & vulnus sanescere: illud suo tempore, hoc prout se ha-
bet. Nonnumquam etiam (inquit) in magno vulnere euenit
ut fragmenta quadam velut emoriantur, neque cum ceteris
eocant. Quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligi-
tur; quo magis necessarium est, sapius vlcus resolvere, atque
nutrire. Sequitur verò ut iam os per se post aliquot dies exci-
dat. Ceterum cum tam misera antea conditio vulneris sit,
tamen id interdum maius, diutiusque facies. Sapi enim in-
tegra cutis osse abrumptur, protinusque prurigo & dolor ori-
tur. Que solvere (si accidit) maturius oportet, & fouere
aqua per aetatem frigida, per hiemem egelida. Deinde cera-
sum myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam ve-
lut aculeis carnem vexat, quo à prurigine & punclionibus co-
gnito, aperire id melius, eosque aculeos praecidere necesse habet.
Reliqua verò curatio in viroque hoc casu eadem est, que est
ubi idius protinus vulnus intulit. Hactenus Cor. Celsus de
fractura cum vulnere facta. Nunc cetera prosequamur.

Si fragmentū
ossis eminet.

Si fragmenta
velut emo-
riantur.

Vulnus inter-
dum maius
efficiendum.

Si fractura
quibusdam
velut aculeis
carnem diue-
acet.

Bum valenter nimis siccantur ossa, callus agrè pronenit: expedit igitur istis ita resiccatus ossibus tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundere: hanc metam finiende perfusionis habentes, cum nimirum carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in ius quidem, priusquam subsidere incipiant, desistendum est. Contrà, ubi digeri quid volumus, non prius est desistendum, quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat. Si verò humiditas abundantior calli generationem impediatur, ibi hanc siccare conuenienti deligatura & perfusione aque, quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conuenitur. Quippe minima (vt sexto methodi Galenus ait) cum prius desistat, quàm aliquid consuatur, & qui ad manum, id est, in superficie, sunt humores, per halitum digerit; & qui in alto sunt, modicè liquat. Expedit autem ita solui liquarique ea, quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima verò perfusio plus digerit, quam attrahit: atque ita commodat superflua humiditati. Attendendum verò (vt supra monuimus) diligenter est, vt vel augeatur callus, si minor iusto est, vel inhibeatur, si nimis superuenit. Virumq; autem vitium corrigitur perfusionis quantitate, & qualitate ciborū etiam, ac medicamentorum, quæ extrinsecus apponuntur, facultate. Ac de perfusionibus quidem & vitius ratione iam supra est dictum. Ex medicamentis verò quæcunque emplastrum substantiam habent (cuiusmodi est emplastrum quod ex pice conficitur) ac modicè calfaciant, ea (Galeno auctore) callos tum promouent, tum verò augent. Alimentum enim copiosius in locum perfractum attrahunt, sicuti & moderata aqua temperata, perfusiones, & idonea frictiones. Quæ verò digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt. Cum recens adhuc callus est, medicamentis valdè adstringentibus Paulus vtendum esse censuit, compressamque admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea interpositum etiam imposta: hæc enim calli exrescentiam mirè reprimi ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque subuenit Celso, multa lenisque ex oleo & sale & nitro membri perfricatio, plurimūque ex aqua calida salsa fortis. Post hæc malagma quod digerat imponendum, adstrictiusque alligandum esse admonuit: imò verò & vomitu vtendum. Si quidem per hæc (vt existimat) cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem aliquid sinapios, cum sic, in

Siccitas callo
gignendo ob-
stans.

Humiditas
calli genera-
tionem impe-
diens.

Qua ratione
porus vel au-
geri vel imui
possit.

Si nimis cal-
lus superin-
creuit.
Lamina
plumbea.

alterum par membrum imponere, donec id (inquit) paulum erodat, eoque evocet materiam: Atque ubi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreverat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem vite revertendum erit.

Si callus in lapideam duritiam & insignem nimis magnitudinem evaserit.

Si ossa diuersa inter se conferueant, & membrum distortu fixauerit.

Ossa quando iterum frangenda,

Quid agant chirurgi recentiores in osse male ferruminato.

Si ab osse male agalutinato vetustas iam occupauit. Albucaſis.

At si solidus lapideusque callus, qui sic immodicè increuit, iam euasit, aperta ibi cute deradendus est, parsque eius eminenti scalpri, & teretris etiam, si res exigat, admota excidenda est. Ceterùm solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, & membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quod ubi contingit, & breuius membrum, & indecorum fit. & si capita acutiora sunt, assidua punctiones sentiuntur. Ergo ubi perfracta ossa sic conferbuerunt & perperam ferruminata sunt, si tener saltem adhuc callus est, & non ultra sex menses, ut quidem dixerunt, radices egerit, frangere rursus, & dirigere ea oportet. Id hoc modo fit: Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur: aut emplastro ex alihaa, vel cataplasmate ex ficis pinguibus arida aliisque medicamentis calum soluentibus (porolytica Graeci dicunt) contigitur. Deinde facta sufficienti emolitione, modo quem supra posuimus, à ministris duobus qui in diuersa contendant intenditur: & inter hac medicus chirurgus portrans ossa, ut callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit, compellitque id quod eminent in suam sedem: & si parum valuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obicit, atque ita deligando (inquit Celsus) assuescere iterum vetusta sedi cogit. Nostra aetate chirurgi male ferruminatum os, in fractura non admodum antiquata, diebus plus minus quindecim, ut supra diximus, primum emolliunt: deinde id in diuersa extendi iubent, & genus vehementer impulso, iterum frangunt: (quod tamen vetustiores medici non probauerunt:) mox fracti ossis fines adamussim inter se coaptant, ac ut supra exposuimus curant. Si ab osse perperam ferruminato, vetustas iam occupauerit, ac callus vehementer obduruerit, satius est manum illi (ut consuluit Albucaſis) non admoliri. Quicumque id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laborantes adduxerunt, adeo ut valde paucorum, qui hos tormenti genus perpassi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est eum qui sic affectus est claudicare,

aut membri alicuius deformitate affectum ad annos adhuc multos superstitem remanere, quam post talem, tantumque cruciatum, miserrimè sic inter manus crudelis chirurgi occumbere. Adde quod saepenumèrò alio loco, quam ubi fractura iam coierat, os ipsum quod lapidosus callus firmauerat, frangitur, ut prater quotidianum experimentum, nobis aut exiit Auicennas. Quod si laborans, & qui illi assident amici importunis precibus, atque assiduo rogatu te compellant, ut ossis eiusmodi malè ferruminati, & cuius callus iam obduruit ac inueterauit, curationem suscipias, in angustio spem esse, eorum illi praeator: deinde opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem culero rasorio aut scalpello dextrè ac prudenter secato; magna cura habita, ne nervi musculive ledantur: deinde ossium, quae non rellè coaluerant, agglutinationem seu continuationem (quod aiunt) excisorii scalpro dissoluito: mox verò eorum sic diductorum fines secum ad amissim coaptato, ita ut pristinam unionem, quoad licebit, imitentur. Demum cetera fiant quae supra scripsimus. Caterùm si ex attritu, membri corruptela metus impendet, protinus scarificandum erit; reliquæque faciendae, quae supra in gangrena & sphacelè curatione diximus: si verò topthacea aliqua durities post ossis perfracti agglutinationem remanserit, ea modo qui in antidotario apud Guidonem de Cauliaco & 6. lib. Tagautii exprimitur, discutienda & tollenda erit. Fractura quaedam supra definitum naturae tempus, sine callo interdum permanent: quod ob varias causas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob immodicas superfusiones, quas & fomentationes vocant, vel ob intempestinum motum, vel ex fasciarum multitudine: nonnumquam etiam quia totum corpus non sufficienter alitur: quae in casu membrum quoque ipsum (ut Paulus annotauit lib. 6.) gracilius euadit. Oportet igitur tum aliis, tum praecipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea reliquasque animi voluptates adhibeamus. Porro eorum quae iam callo firmantur, iudicio esse, cum alia tum illud praecipuè potest, si fasciola cruenta conspiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quod ideo forsam accidit, quoniam calli substantia, dum coit, in ossium caueñosos meatus pertrumpens, sanguinis

Auicennas.

Ex recentioribus.

Si membrum ex attritu corrumpatur.

Si fractura sine callo super definitum tempus remanserit.

Nota ossis perfracti callo firmari incipientis.

Fracturæ
longæ quo-
modo curan-
dæ.

guitas aliquot inde extundit exprimitque. Ac de transversis quidem fracturis hæc dicta sufficiant. De longis vero, quæ non tam crebrò contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum. Caterùm comprimenda hæc magis (Galeno auctore lib. 6. method.) in ipso fractura loco sunt; tum quod recessit, retrudendum introrsus est. Ac de fractis quidem ossibus in uniuersum, si plura desideres, vide Paulum lib. 6. cap. 89. de differentiis earundem, & cap. 107. de fracturis quæ cum vulnere incidunt, & cap. 108. si præter modum fracturis callus obducatur. Sed & cap. 109. si distorta membrum callus firmari: & 110. si fractura calli non firmetur: & apud Nestericos Guidonem de restauratione fracturarum uniuersali cap. 1. Deinde & lib. vi. Guidonis cap. 1. de uniuersali curatione. in qua & emplastra & multa remedia ponuntur; atque etiam historia, quo modo in Curia Romana plurimos curauit, adducto exemplo de milite nobili, fociata tibie sinistra fracta habente. Vido quoque chirurgiam magnam Ryuni lib. 1. cap. 18. de uniuersali fractura ossium. Deinde 2. lib. Theodorici cap. 20. de fractura ossium sine vulnere carnis & curatione ipsorum: & 21. de fractura cum vulnere carnis & cura ipsius sermo uniuersalis. etiam cap. 22. de diuersitate fracturarum ossium. deinde cap. 23. de membro per fracto male restaurato. & cap. 24. de nodatione quæ accidit post fracturam: & cap. 25. de membro extenuato post per fractum os, vel restauratum. cap. 26. de situ membri restaurati. & cap. 27. de frustis ossium & corticibus eorum remanentibus in vulnere. Sed quia omnia ferè in hisce Scholiis comprehendimus, quibus si loca iam citata etiam adiungere uelis, habebis de fractis quidem ossibus quæ hæctenus in uniuersum dici potuerunt. quare & nunc tempus est nonnullas etiam particulares curationes addere: quibus addi etiam possent formulæ quædam & figure instrumentorum ad gignendum callum aptorum in fracturis, sum aliis, quorum pluribus in locis meminisse Galeum.

OBSERVATIO III.

De inferiore maxilla constricta.

CVI mandibula seu maxilla inferior fracta erat, ea ipsa chirurgi prius manu restaurata est: & facta est inunctio cum oleo omphacino, vel melius, cum illud non aderat, myrteo: & pannus subtilis intinctus & appositus, & debite alligatus. Interim ne fieret inflammatio, phlebotomiam ex cephalica adhibuimus, ac etiam purgationem. Postea ad maiorem reparationem etiam apposuimus emplastrum ex farina volatili, & pulvere rubeo, cum albumine ouorum extenso in panno: quod desuper apponebatur & ligabatur, vt in primo apparatu diximus. Postea etiam pannis infosis in vino salito decoct. ros. & absinthii & myrtill. appositis, tandem curatus fuit. Cæterum primò hoc medicamentum in principio fracturæ & dislocationis & torsionis, iuxta Iohannem de Vigo lib. 6. cap. 2. de medicamentis restaurantibus fracturam & dislocationem ossium, apponi potest: & albumina tria ouorum, ol. ros. omphacini ol. ros. completi ana ℥. x. ol. myrtill. ℥. j. β. farinæ volatilis, farinæ hordeaceæ ana ℥. vi. bol. arm. subtilissimè triti, sang. drac. ana ℥. iij. misc. fiat emplastrum. est mirabile in primis diebus. Transacta autem nona aut decima die, nullo contradicente symptomate, vt est dolor, apostema, pruritus, tunc supra fracturam & dislocationem vtilissimum est hoc infrascriptum apponere: & albumina quatuor ouorum, ol. myrt. ol. ros. ana ℥. ij. terebinth. claræ ℥. j. β. myrrhæ, aloës ana ℥. ij. sang. drac. boli arm. ana ℥. β. farinæ volatilis ℥. iij. misc. & vtete. in fractura & dislocatione est singulare remedium. Sed & hoc ceratum facit ad torsiones neruorum & ligamentorum

382 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
torum & iuncturarum : & sigilli Salomonis ꝑ iiii.
rad. albæ ꝑ viii folior. plantag. m. ii. omnibus
bulliris deinde pistatis & cribratis ad ignem cum
cera alba sufficienti fiat ceratum molle , addendo
olei ros. myrt. ana ꝑ ij tereb. claræ ꝑ j ꝑ. Agrippæ,
dialthææ ana ꝑ ꝑ. boli arm. ꝑ vi sang. drac. ꝑ ij.
thuris ꝑ i santal. omnium ꝑ ij. Valet autem post
septimum diem . Vide alia cerata apud eundem
Vigonem in suo Antidotario.

SCHOLIA.

De naribus
fractis contu-
sisque.

AD particulares fracturas deueniendo , de cranii fra-
ctura & de naso superius diximus , cum de vulneribus
tractaremus . At narium pars ima , quum sit cartilaginosa
(teste Paulo lib. 6. cap. 91. de naribus fractis contusisque) fran-
gi non solet , sed contundi , sima fieri , & perueri : superior,
qua ossa est , nonnumquam frangitur . In hu autem deliga-
turam damnat Hippocrates , ut que magis resinas efficiat &
distorqueat , praterquam in his que appulsu quodam per me-
dias naves eminent : In iis enim conuenientem habentem cum
medicamine imposito assumit , ut compressa naves naturalem
figuram recipiant . Fractus igitur naribus , in ima quidem
parte , indice aut paruo digito demisso in exteriora dirigentur :
in interiore , etiam scalpelli mucrone id faciendum est , primo
statim die , aut non multo post . Cum verò decimo die naris of-
sa continetur , extrinsecus indice magnoque digito hanc ef-
formare congruit . Ut autem figura quam singis non concit-
dat , duo obturamina tortilia ex panniculo inuoluta , naso im-
pones , vnum singulis nasi foraminibus , etsi altera sunt axas
naris pars sit peruersa : eaque sinere , donec os aut cartilago
contineat . Nonnulli fistulas ex anserum pennis panniculis re-
plentes , naribus insinuauerunt , quo figura custodiat , & re-
spiratio non impediatur : quod non necessarium puto , quum
spiritus per os trahatur . At si inflammationem naves fea-
tiant , medicamentum aliquod quod eam arceat indemus ,
exempli gratia ex succu inscriptum , aut quod oxelao constat ,
aut eiusmodi aliquod . Vel ex triticea simila & thuris fuligi-
ne facti

no seu gummi vnà incoctis cataplasma iniiciemus, tum pro-
 pter inflammationes, tum vt nares contineantur. Quod si
 in alteram partem nares declinantur, Hippocrates postquam
 commodè eas figurauerit, oblongam habentelam digitali lati-
 tudine, iubet circumdari, alterum ipsius extremum taurino
 glutine, aut gummi illitum summae narium parti agglutina-
 ri, ex latere quo inclinatur. Vbi illa exaruerint, habenam
 transferre per aurem oppositam versus occiput & frontem
 oportet, deinde ipsi sub altero habena principio affirmabitur,
 vt nares in latera retracta ad mediam dirigantur figuram,
 quod recentioribus non admodum placuit. Porro minutim
 contractis narium ossibus, diuidere ipsas, aut superiorum ipsa-
 rum partem conuenit, ac fragmenta ossiculorum, vultellâ
 auferemus, futuris diductas partes committentes, accommo-
 dantes; que ipsi remedium quod cruentis aptum est, & conglu-
 tinat. Sin autem extra nares vlcus fuerit excitatum, lina-
 mentis in longitudinem impositis curabimus. Sunt qui plum-
 beb. canalibus, quas solenas Græci dicunt, vsque dum cicatrix
 fuerit obducta, vsi sunt, ne caro ex vlcerebus supererescat. De
 fractura ossis nasi plura vide, & etiam remedia apud Iohan-
 nem de Vigo lib. 6. cap. 3. de fractura ossis nasi. & Theodo-
 ricum lib. 2. cap. 29. de fractura nasi, & Lanfrancum
 doct. i. tract. iij. cap. 2. de fractura ossium faciei nasi tum
 mandibularum. Caterum inferior maxilla seu mandibula
 (eodem Paulo recte lib. 6. cap. 92. de inferiore maxilla confra-
 cta, & aure contusa) multas ob causas frangitur. Si igitur
 extrinsecus solum offensa, non per transversum fissa inuorsus
 causata fuerit, promptum est cognoscere. Opus autem est al-
 tera manu; si quidem dextra maxilla fuerit, dextra; si al-
 tera, sinistra. Indice igitur & medio digito in afflicti os de-
 missis, interiorem fractura extantiam, probè foras compel-
 lere conuenit: altera manu foras eam excipiente. Rectitu-
 dinem verò maxilla ex eiusdem dentium aequalitate depre-
 hendemus. Quod si fractura per transversum facta fuerit,
 primum tensione, deinde retractione, quam antirasin vo-
 cant, partis in contrarium, v. s. ministro eam continente, vt
 dictum est, dirigere aggredieris: porro dentes in parte con-
 fracta diductos, inter se, vt Hippocrates precipit, auro deli-
 gare, nempe lino ab auro chrysol. no dicto. aut chryson. mate;
 quoniam vero huius facultas non omnibus conceditur, lino
 valido

valido aut bysso, aut pilo equino, aut id genus aliquo. Verùm si quidem cum ulcere fractura euenerit, specillo tentandum num quandoque etiam fractio ossis facta sit. atque si exigua diuisione facta, os unum refractum aut plura remanserint, idoneo instrumento auferentes, suturis oras ulceris committemus, & medicamento cruentis apto vsq; deligabimus: sin autem citra ulcus contigerit, ceratum simplex maxilla impositam conuenienter deuinciemus. Fascia medium per occiput distensabitur. habensula utrinque per aures ad summam maxillam, inde rursus ad occiput, mox ad mentum, inde per genas ad sinuiput, inde rursus sub imam occipitii partem, distribuuntur, ubi & fasciam desinere oportet. Super hac rursus vinculum aliud fronti circumdatum, quod epielema Graci dicunt, post caput coniungetur, omnes predicta fasciole id circumadstringent. Alii verò tenuem ferulam, quemadmodum alii vasculum profundius paris longitudinis impositum maxille deligant, ut commemoratum est: reliqui deligatura, quam Graci dicunt phorbiam, utuntur. At si utraque maxilla in summo mento auellatur, qua etiam parte coeunt, ambabus manibus parum inuicem distantibus rursus adaptato, & dentes adunitos, quomodo diximus, deligato: ac congrua vsq; ligatione, tenui ac sorbili alimento egrotantem nutriti iubeto. Nam mandere ipsi inimicum est. Si aliquid emortuum à figura conuenienti putaueris, tercio die soluens, iterum illigato: quod tam diu facies, quam callus si acturam firmabit: firmatur autem maxilla intra tres potissimum septimanas, quoniam laxa & medulla plena est. Quod si inflammatio aliqua superuenerit, ne aduersus hanc quidem, sum fomenta, tum cataplasmata negligere oportet. Quod in omnibus ex aquo obseruatum abs te cupierim. In fractura mandibule (inquit Guido à Cauliaco) conueniunt omnes, Haly abbas, Albucasis & Auenenna, quod si fracta fuerit, cum digitis tuis, positis infra os patientis reducatur ad schema suum: quod cognoscitur quando dentes partis saue coniunguntur cum dentibus alterius directè: & tunc ligatis dentibus infirmis aliis sanis cum filo bene cerato, aut de argento vel auro apponantur: & desuper auxilia dicta in communi sermone: & desuper loco stupparum plagella de panno multiplicata: & post hastellam, id est, ferulam ex solea corii: & ligetur ligatura incipiente pondè collum, & veniente supra mandibulam;

Quanto tempore firmetur maxilla callo.

Guido tract. 5. doc. 1. de restauratione fracturarum cap. 2. de reductione fracturæ cranii, ossis nasi, mandibulæ, osium capitis & faciei.

bulam, reuertendo sub naribus retro caput, reducendo ligetur
 infronte. Et si sint necessaria plures resolutiones fiant per eua-
 dem modum, donec ligatura bene fuerit firma. Cabaria eius
 sine sorbita, ne ipsum grauent in masticando. Tem, us autem
 firmationis eius est fere 28. dierum, secundum Auicennam &
 Albucasin. His addo que Brunus lib. 1. cap. 18. de fractura
 ossium mandibularum scripserit rubrica 1. & Theodorus
 lib. 2. cap. 18. de fractura mandibula. Vide & Guahelmum
 de Saliceto lib. 3. cap. 1. de fractura ossis nasi cum vulnere &
 sine vulnere, & cap. 2. de fractura mandibula.

OBSERVATIO IIII.

De vertebra seu spondylibus colli attritis & confractis
 sine vulnere, vel potius contusis.

CUM saccus farina plenus ex mola valde alta
 vxori cuiusdam molitoris in nucham cecidisset,
 valde doluit, vt spasmus metueretur. Huic
 sanguinem ex cephalica demisi, aluo quoque soluta
 per glandem. Deinde accito chiturgo composita
 fractura, quæ sine vulnere erat, primis diebus em-
 plastrum ex farina volatili, descriptum cap. 1. de
 vniuersali curatione ossium fractorum apud Io-
 hannem de Vigo, apposuit: interim tota spina
 dorsi inuncta cum oleo lumbricorum & rosaceo,
 ne fieret spasmus; postea bene habere cœpit. In
 fine, ad restorationem oxycroceum appositum
 est. Mihi autem non videbatur hæc esse fractura,
 sed potius contusio.

SCHOLIA.

VERTEBRARVM complexus interdum sanè conti-
 sionem (vt inquit Paulus) raro verò & fracturam ex-
 periantur. propter quæ contusis spinalis medulla membranis,
 vel ipsa etiam medulla, nerui in doloris consortium adducun-
 tur, & mors præceps subsequitur: magisque si cernicis verte-

Lib. 6. cap. 98
 de vertebra,
 spina dorsi, &
 sacro osse.

bras affectus infestavit: unde praefatus periculum, si quidem fieri potest, audebis etiam sectione officulum quod premit eximere: sin minus, ratione qua inflammatio propulsatur, ipsius lenies. At si processus vertebrarum aliquis, unde spina consistat, fuerit refractus, digitis tentantibus promptè sublebetur, dum refractio movetur, rursusque in locum transponitur. Conuenit autem id quod refractum est, auferre, cute extrinsecus incisa: futurisque commissa, remedio cruentis idoneo

Os factum si fuerit fractum.

Prognostica.

De restauratione fracturarum cap. 3. de fractura colli & spondilium dorsi.

vii. Caterùm osse sacro fracto, index sinistrae manus digitus in anum demittendus est; dextera manu quod fractum est, quatenus licet in naturalem figuram reducere oportet. Si autem aliquid refractum sentiamus, hoc quoque diuiso, deligaturam & curationem commodam adhibebimus. Quod autem ad prognostica pertinet, de fractura & attritione spondylium, cum agro iacenti supra spondyles egressio & urina egressum (ut istis diebus euenit fabro lignario, qui ex altissima domo supra spondyles ceciderat) tunc ista mortem futuram praesagiunt. Guido de Cauliaco idem affirmat. Dicit & Paulus, & idem Auicenna, ac Haly abbas confirmant, quod ossibus spondylium raro accidit fractura, sed plurimum attritio: licet contrarium dicat Albucasis. Verùm Paulus & Haly abbas intellexerunt in rotunditatibus ipsorum; Albucasis verò in aliis partibus eorundem. Quicquid sit, si nocumentum peruenit ad nucham & nervos procedentes ab ea, inferunt paralysem, ut dicit Albucasis, manuum, si superiorum; pedum, si inferiorum: & aliquando sequitur mors, ut dicit Auicenna. ergo hac predicenda. Et si accidit egressio inuoluntaria egressio, aut non potest mingere quando desiderat, tunc sciendum quod est mortale, Albucasi quoque attestante. Non igitur laboremus in curatione eius. Si verò nihil quippiam tale appareat, curatio eius erit ut sedemus dolorem: & ea conueniunt que ad inflammationes tum apostematata inscripta sunt. idè procedemus cum oleo ros & vitellu ouorum assatis: & doloribus sedatis apponemus emplastrum aliquod roborans & desiccans, & deligatione optima & stricta iniecta, praecipimus infirmo quietem & situm supra partem, in qua minus dolet. Si verò frangitur postremum ossis cauda, inmittito pollicem manus sinistra in anum, & aqua os fractum cum manu altera, secundum quod fuerit possibile: deinde adhibe emplastra & ferulas, & stringe cum ligamento.

reliqui

reliqua vide apud Theodoricum lib. 2. 34. de fractura & attritione spondylium colli: & Lanfrancum doct. 1. tract. 4. de fractura spondylium & costarum. & Guilhelmum de Saliceto lib. 3. cap. v. 1. qui etiam inter reliquos hanc rem optime pertractavit, propriis etiam adiectis quibusdam remediis.

OBSERVATIO V.

De fractura furculæ pectoris.

RVSTICVS qui ex scala ceciderat cum fenam reponeret, furculam pectoris fregit. Ad hunc accitus, iussi ut fieret phlebotomia, ne fieret inflammatio, & ut exhiberetur quoque lenitium medicamentum. At chirurgus cum restaurasset os furculæ, cum fractura esset sine vulnere, imposuit pulvillos rotundos in spuma albuminis infusus cum farina volatili, & cetera ut docet Theodoricus cap. 30. de fractura furculæ pectoris lib. 2. cum pulvis constrictivus deinde in vitello ovi & albuminis, ut etiam docet Guilhelmus de Saliceto lib. 3. cap. 3. de fractura furculæ: deinde adhibita debita ligatura, tandem eo modo ut in iisdem locis citatis scribitur, curatus fuit, iis inquam decenter appositis per chirurgum.

SCHOLIA.

IUGVLVM, quod etiam clavicula dicitur, cum natura-
liter figuratum est (inquit Paulus) interiore ipsius extre-
mo, cum pectore committitur, exteriore, cum summi humeri
compage, seu articulatione adunitur: eoque si humerum
aut ipsum sustineat brachium, fracturam quacunque tan-
dem parte experiat, qua humerum suum spectat, plarum-
que infra interius extremis fertur, vna cum brachio detra-
ctum. Præstitit autem per transversum potius quam as-
sulatum, aut arundinis modo claviculam frangi, quod vulgo
receptum est. Nam transversim confracta, extensione com-
pressionēque digitorum promptè in naturalem figuram reuer-
titur.

Lib. 6. cap. 92
de iugulo cō-
fracto seu cla-
vicula.

tur; cetera eminentias habent, qua agrè possunt coaptari. Si
 igitur per totam ipsius crassitudinem quocunque modo iugul-
 um fractum fuerit, duo ministri, vnus ad humerum eiusdem
 lateris fracta clauicula manibus circumiecta, brachium ad ex-
 teriora simul & sursum trahens, alter appositum humerum,
 aut ceruicem attrahens, retractionem à se, quam Graeci
 vocant anitiasin, molientur: medicus suis digitis fracturam
 dirigit, prominentiora pellendo, ima attrahendo. Quod si
 maiorem retractionem à se desideret, orbiculum bonae magni-
 tudinis ex pannicula, aut lanis, aut eiusmodi aliquod corpus
 alia subiciens, cubiti gibberum lateri indidem adiget, ac reli-
 qua sicut dictum est, exequetur: si autem id nequeat, extre-
 mum clauicula iuxta humerum in alio situm ad superiora,
 egrotante resupinato, educet, ceruicali quodam medioeri, dor-
 so subiecto, ministro humeros duos ad ima deprimente, vt es
 clauicula quod in imo est, reuocetur, rursus digitis suis fra-
 cturam conformabit. Porro si partem aliquam iuguli resis-
 etam, instabilem aut etiam pungentem percipiamus, scalpello
 in rectam diuisam eandem auferemus, ac reliqua scalpro prop-
 terius lamina qua integra tueatur, aut alio scalpro propter
 firmiorem clauicula subiecto, exaquaremus, si quidem in-
 flammatione careat: si autem aliter est, linamentis vsu-
 mur, & splenis diuersis preparatis, ad ossis eminentis incli-
 nationem, maiora ex eis & crassiora superaccommodabimus,
 si inflammatio infestat, oleo imbuta: si minus, arida, ac
 medioeri ex lana orbe propter alam subiecto, conuenientem in-
 ducemus deligaturam, per axillas, affectam clauiculam, sca-
 pulasque, prout res exigit, fasciantes. Et si quidem ad ima
 tetenderit pars clauicula humero proxima, latiori habenula
 dimidium, eiusdem cubiti gibbero subicientes, totum brachium
 ex collo suspendemus: altero autem vinculi dimidio, manum,
 quemadmodum in eis sit quibus ex cubito sanguis distractus est.
 At si versus superius extremum inclinauerit, quod rari-
 us est, brachium suspendi non debet, verum resupinus & ger de-
 cumbet, & tenui nuirietur victu. Si verò opus est, etiam fo-
 mentis adiuuabitur; sed pro ratione, vsque dum callus eam
 consolidet. Firmatur autem plurima ex parte clauicula die-
 bus viginti. Sic etiam Guido de Cauliaco: Fractura furcu-
 la pectoris aliquando est ad exteriora, aliquando ad interiora:
 & quae ad exteriora, est facilis reductionis: quae verò ad inte-
 riora,

De restaura-
 tione cap. 4.
 de fractura
 furculae & of-
 fis spatulae
 seu omopla-
 eae.

viora, difficilis. In illis que ad exteriora non oportet nisi modicum trahere humerum, & fracturam premendo intus ducere. & auxilia dicta ponere. & stuppas aut pannos plicatos & ferulam de solea duorum digitorum in latitudine. & octo in longitudine: & ligare ligatura longa, transeundo sub utrillic, in quibus sit pila de lana aut stuppis: & toties voluatur quousque locus bene fuerit firmatus: & suspendatur brachium ad collum. & quiescat: & continuo animaduertatur, ne ligatura relaxetur. & semper refirmetur, ut dicit Albucasis. Si autem fractura sit ad interiora, applicato genu in medio spatularum, ut faciebat preceptor meus Bononiensis, trahantur fortiter humeri ad posteriora, & tunc cum manu reducatur fractura, vel extendatur patiens ad terram, ut Aui-cenna iubet. & pone scapulas ponatur puluinar rotundum aut gibbosum. & premantur ad terram fortiter humeri: & iuncum manu reducatur fractura. Et si non reducitur, unge manum, aut corium cum aliquo visco, ut sit in collis: & violenter eleuando manum, aut corium reducatur. Sed si faciat hocumentum anhelitui, & aliter non posse fieri, vel reduci, cauid capiat, ne disrumpatur si per hac cum vincino; & trahatur extra, ut sit in extrahendo ossium fructula: & emplastrum & ligetur, ut dictum est supra. Tempus firmationis est 24. dies, ut dicit Albucasis. eadem ferè habes apud Iohannem de Vigo lib. vi. cap. 5. de fractura furcule. addit quod difficilis sit etus restauratio: iddo indiget chirurgo ingenioso & experto. Viuus quoque primò tenuis, postea plenior ad callum generandum prescribendus: phlebotomia quoque & purgatio ex cassia, manna, diacatholicone, cum decoct. storum & fruct. cord. abhibenda. & facta ossis furcule restauratio per chirurgiam. locus emplastrandus cum stuppis infusus in aqua & vino expressis, & emplastro de albuminibus ouarum, farina volatili, & oleo ros & myr. usque ad septimum, per duos dies immutando. Postea ea prescribenda qua ad callum procreandum faciunt. Scapule que lata sunt (inquit Paulus) & mensa figuram representant, non franguntur: iuxta spinam verò fracturam sustineant, nunc compressa, nunc rupturam simplicem experta, aliàs etiam refracta. Compressionem utaque tactu cognosimus, sicana occurrat, supponem proximi brachii. & dolorem pulsatilem inducat. Rupturam ex tactu asperitudine & loci dolore deprehenditur: ambo

Lib. 6. cap. 94
de scapulis.

autem ratione qua inflammationem arcemus, curantur. R. fractio & ipsa tactu agnoscitur. Porro quiescentes scapula fascia convenienti adaptantur: si autem pleniora sint, & pungant, per sectionem auferemus, & suturis (vt prius dictum est) vitemur. Fascia autem & his similiter vt in clavicula, inuenitur: incubitus oppositi lateris conueniet. Ita & Iohannes de Vigo: Raro contingit os spatulae frangi: sepius tamen accidit fractura eius marginibus atque ipsius lateribus. ingenuo indiget vt restauretur: comprimatur autem medicus manuum super locum eminentem; & altera manu caput humeri capiendum secundum longitudinem inferius fortiter trahat. Per hunc modum pars eleuata vel depressa ad suum proprium reducitur locus: & si opus fuerit, ponatur in actu restauratio nis pila magna madefacta vino sub axilla: & cubitus inferius versus costas fortiter trahatur. Et si fuerit necesse, habeat restaurator alicuius ministerium adiuuantem eum; & maxime si per se restaurationem facere non possit. Facta ossis restoratione emplastratur locus cum stuppis madefactis vino & aqua: deinde emplastratur emplastro de farina volatili: desuper ponantur ferula lenes ligni tractabilis, vel loco earum plagella ex corio: & ligentur permanenti aliquot diebus pila sub axilla: & urgente necessitate mutantur remedia de sexto in sextum. alii primo apparatu procedunt cum albumine ouis, oleo ros. & myrt. deinde his transactis diebus redeunt ad medicamenta dicta. Vltimo adhibentur fovee, & cerata sigillantia & roborantia: & huius ossis restauratio communiter fit in 24. diebus. Eadem serè ponit Guilhelmus de Saliceto lib. 3. cap. 7. de fractura ossis spatulae.

Lib. 6. cap. 6.
de fractura
spatulæ.

OBSERVATIO VI.

De fractura costarum, & plicatione earundem.

VIRO illi qui inter currum & parietem circa pectus compressus erat, costae plicatae erant. Ad hunc accitus, cum animaduerteterem ex his accidentibus pleuritidem subinde consequi (vt & Guilhelmus Placentinus lib. 3. cap. 5. de fractura ossium costarum, & post eum Iohannes de Vigo lib. 6.

lib. 6. cap. 12. de fractura costarum dixere) tussis quoque, sputum sanguinis, ac valida febris: ideo primo ipso die vt phlebotomia fieret in brachio è directo opposito, iussi. Tertio autem die lenituum exhibui cum decoctione pectorali. Interim consului vt chirurgus costam plicatam & depressam reuocaret ac restauraret, eamque glutine manu illinita tentaret adducere: & albumen vnus oui, farinæ volatilis ℥℥. tragac. pisti, thuris ana ʒ. j. visci optimi ʒ vi muccag. confectæ cum aq. ros. & picis glutinæ ʒ j ℥. misce, & vtere more iam dicto, videlicet vola manus prædicto medicamine illinita. Vel pone de prædicto medicamine peciam triplicatam super parte depressa, & in medio relinquatur frustum peciæ ad modum manicæ, vt tempore æquationis ossis exiccata medela super fractura possis os depressum manu dextra sursum eleuare, & sinistra eleuatam deprimere, iubendo ac faciendo vt eodem tempore infirmus magno conamine tussiat. Cæterum peracta hac restauratione fracturæ & plicaturæ costæ, locus primis diebus vsque ad septimum de duobus in duobus diebus medicamentum permutando emplastrum sequens appositum est: & albumina trium ouorum, olei ros. omphacini, myrtini ana ℥ ij farinæ volatilis ʒ j ℥. mucilag. althææ ʒ ij ℥. farinæ fabarum, farinæ hordei ana ʒ vi sang. dracon. terræ sigill. boli arm. ana ℥. ℥. thuris ʒ. j. misce: & fiat emplastrum. Transacto septimo die vt hoc ceratum apponeretur, mandauimus: & rad. althææ lib. j. pedum vituli num. ij. omnia in aqua & vino odorifero decocta pistentur: & cribellentur radices tantum: cui cribraturæ addantur olei myrtini, olei rosacei omphacini ana ℥ iij. olei mastich. ʒ j ℥. terebinth. clariss. ʒ. x. croci subtilissimè triti ʒ ℥. sang. drac. terræ sigill. ana ʒ ℥. thuris ʒ ij farinæ fabar. recentis ʒ j ℥. misce. & cum cera alba q. s. ad ignem fiat ceratum molle. eius

operatio est mirabilis in sedando dolores ventosos, à quibus plerumque agri in isto casu vexantur : & resolut sanguinem & humores, particulamque læsam roborat. Post septimum ius cicerum ex eiusdem Iohannis de Vigo autoritate dedimus : & si non exoneraret ventrem, enema inieceramus. & deinde rectè sanatus est.

SCHOLIA.

Lib. 6. cap. 95
de pectore.

VT igitur pectoris tum costarum fracturas explicemus, scire oportet quod mediū pectus dimititur (inquit Paulus) imprimiturque summum, ac imum refringitur. Rupturam itaque per mediū factam dolor loci & inaequalitas sequitur, & strepitus digiti innixus eliditur : impressioem vero dolor vehemens, spirandi difficultas, tussis, membrana quæ costas cingit disrumpitur, nonnumquam etiam sanguinis eruptio partis confractæ cavitas, & in cœleno facilitas. Curationem eam adhibere oportet, quam in scapulis prodidimus. In impressione autem adaptatio Hippocratis adhibebitur, quam ille in clavicula quæ foras proesserit, usurpat, per incumbitum iupinum curicali dorso subiecto, scapulesque restrictis, ita ut costæ virinque manibus simul contrahantur. lamæ vero costis laxa obiectis circulares adhibebis ligaturam, locis prius in rectum subactis : postea duorum iuncta inuicem excipiuntur quæ orbiculares facias decidere prohibeant. His adiunge ea quæ egregiè scripsit Guibalmus de Saliceto lib. 3. cap. 4. de fractura ossium pectoris & thoracis : habet enim in eo loco plurima remedia apta tam topica quam etiam ea quæ per interiora exhibeantur. At ex costis & spirari dictis, ossesque idem (inquit idem Paulus) omni in parte rupturam sustinent : spuria autem, in ea tantum quæ spina admittet : nam hic solum esseam habeant naturam, in exteriori parte in cartilagineam degenerantes, contunduntur, sed nullam fracturam percipiunt. Nota ipsarum non sunt difficiles : etenim inaequalitas artus explorantibus occurrit strepitusque, & ad fractum peruersio. Quod si intrò spectauerint, dolor vehemens pungentior sequitur, eo qui in costis prouenit grauior, quod aculeo modo membranam costas iniegentem conuulneret;

Lib. 6. cap. 96
de costis.

item egra respiratio, tussis, eruptio sanguinis, sabinde comita-
tur: & reliquas vique immutationes dicitur licet conforma-
re; at eam qua iniro spectat, nequaquam, quod tendi ne-
queat. Vnde alii cibum flatulentium vberemque assumi iu-
bent quo fractura ex inflatione & tensione foras propellatur;
quod necessarium non esse puto. nihil enim commune ad hoc
inter se habens, tum thorax tum viscera iurioria, prater
quod inflammatio etiam ex repletione augeatur. Alii cucur-
bitulam agglutinant: quod à ratione & via curandi alie-
num non esset, nisi corpora ex contractione congregata, fractu-
ram amplius ad interiora propellerent. Quapropter Sora-
nus hunc in modum scribit: Lents oleo calido madentibus par-
tes contegentur, & linamentis implicitis intercostale reple-
bitur, vt deligatura aequalis iuxta orbiculavum circumdatis-
tum velut in pectore fiat. Omnia verò vt in pleuriticis fi-
ri debent, ad magnitudinis proportionem. Porrò si magna
necessitas quadam compellat, quod membrana costas cingens
vehementer compungatur, eam dividere conuenit, & fra-
ctam costam partem detegere. Deinde laminam, ne tunica costas
tegens conuulneretur, prius subiectam, ossicula qua pungunt in-
geniose exscindere ac eicere oportet. Postquam hoc feceris, ea
sanè qua inflammatione carent coniunges, & eruentorum
modo curabis: qua autem illa assignantur, linamentis oleo
madidis operies, victum curationemque adhibens inflam-
mationi dicatam. Decumbent egri ea figura quam facilius
tulerint. Vide ferè eadem & egregia apud Celsum lib. 8. cap.
9. de costarum fracturarum curatione: totus enim ille liber ad
chirurgiam spectat, agens de fracturis omnibus & luxatis of-
sibus. Ceterum neoterici ita de fractura costarum & par-
tium eius agunt: Intelligendum est quod fractura furcula &
costarum (inquit Guido) & ossium thoracis in multis conue-
niunt differentiis, & causis, signis, & iudiciis, & in modo
curandi. Nam, quemadmodum dictum est de iugulo seu
furcula, modo franguntur ad interiora, modo ad exteriora;
aliquando & costae plicantur, & non franguntur. Signa
autem sunt communia cum ulceribus, si frangantur & pli-
centur ad interiora, accidunt symptomatica qua in pleuritide
euenire solent, vt anhelitus difficultas, spiritus cruentum,
tussis: & idè periculosa est haec fractura. Quod ad cura-
tionem attinet, Haly, Auicenna, Albucasis, tum alii multi

Soranus.

De restaura-
tione cap. 6.
de fractura
costarum &
partium eius.

dinersimodè & sine distinctione tractant de fractura collarum. Nam Albucasis, Auicenna, & Haly abbas id lana, oleo, puluillis ac linamentis perficiunt. Rogerius aquat, & reducit manibus illius visco in balneo, aut iuxta ignem, firmando cum apostolico, in alio cum applicatione. Iamarius idem facit, nisi quòd primis quatuor diebus emplastrum ex melle, cymino, bacis lauri, pulegio, costo inducit. Huic & assentiit Theodoricus, & sequebatur Hugonem præceptorem suum. Bruno autem cum distinctione illam que exterius sit aquat manibus, emplastra adhibet, & ferulas, vt decet. Ad illam que interius declinat, soti oui cum lana vititur in parua: in magna aperit & trahit. Guilielmus de Saliceto (vt etiam in obser. diximus precedente) manibus aquat, & albumine ouorū, farina aliisq; glutinatis obducit. Lanfrancus procedit vt Rogerius, nisi quòd præcipit vt patiens iussimò inuet extrahere costam ad exteriora. Ego autem (inquit Guido) in tali fractura, supposito bono regimine vniuersali de phlebotomia, ventris lenitione, diata & potione carminante ex cicero iure, distinguo cum Bruno, vel quòd ipsa declinat ad extra, & tunc comprimendo manibus a quo, & cum emplastro de album. ouorum, farina & aliis glutinantibus, & stuppis ac ferulis ex solea procedo, tum longis fasciis firmo: & in sine cum dialthea & oxycroceo, vel, vt alius textus habet, oxycrato. Vel ad interiora declinat: & tunc, vt Rogerius, Lanfrancus, Iamarius scribunt, in balneo, vel iuxta ignem manibus limitis terebintina aut aliquo visco, & applicatis super partem depressam trahendo cum adiutorio iussis & retentione anhelitus patientis, eam ingeniosè eleuo: & si necessarium est, ventosam appono: aut aperio, vt Auicenna ait, cum maximè res urget. Et super partem primis tribus quatuorve diebus, ad sedandum dolorem, & inhibendo inflammationem seu apofsema, oleum ros. & albumina ouorum cum stuppis appono, & leui ligatura solidam ad retinenda medicamenta ligo. post verò cum emplastro de farina fabarum & melle procedo. In sine cum dialthea & oxycrato dulcoro: & singulis quinque diebus immuto. firmatur autem in viginti diebus.

OBSERVATIO VII.

De fractura coxæ.

COXARVM aut ilium ossa (vt scribit Paulus Ægineta lib. 6. cap. 97.) raro quidem franguntur, sed easdem cum scapulis differentias sustinent. Franguntur enim in extremis, rumpunturque in longitudinem, & per medium finduntur. Comites notæ ipsorum sunt, dolor partem affectam affligens, punctiois pulsusque sensus, cruris subitus ac repentinus stupor propter fissuram. adaptationem scapulis similem postulant, auersantur autem solam ex chirurgia eius quod fractum est, exemptionem per exteriora corpora, vt quæ, si opus sit, digitis conformentur. Deinceps etiam aliam curationem moliri oportet, fomentis vtendo, & concaua ilium linamentis adimplendo, quo deligatura ceu fasciis circularibus superiniectis, æquabilis efficiatur. Eadem etiam dicenda sunt de pectinis ossibus: nihil enim peculiarius de ipsis dicere habemus. Hactenus Paulus. Sic vir quidam valdè obesus cum cecidisset supra coxam, ad eum accitus chirurgus, eo modo quo ad longum docet Guilielmus de Saliceto lib. 3. cap. 12. de fractura ossis coxæ, fracturam restaurauit, & peciam lineam mundam subtilem longam & latam ad crassitiem coxæ, infusam oleo rosaceo aut communi, cum pauco albumine oui misto imposuit, & super ipsam emplastrum sequens: & farinæ fabarum, farinæ ciceris, hordei, farinæ volatilis molendini ana ꝑ̄ ß. masticis, tragac. gummi arab. mummiæ, bol. arm. myrtill. puluerisatorum ana ꝑ̄ iij. album. v. quorum conuassata in vino nigro styptico oligophoro, succi plantag. aut huiusmodi styptici q. s. ad incorporandum. fiat emplastrum. hoc constringit, repercutit, ro-

tit, roborat, & firmat. Eo etiam vititur Guilielmus de Saliceto cap. 11. de fractura anchæ, in ipsius ossis anchæ scissura. Possunt autem & loco huius emplastri in fractura coxæ poni faldellæ stuppeæ decentes, laterales, longitudinales & transversales, ad quantitatem coxæ, involutæ in albumine ouorum & pul. constrictæ saepe superius dictis infusæ in aqua & vino styptico & expressæ: deinde super omnibus his chirurgus apponebat fetulas ex salice aut signo molliori & tractabiliori vi. aut circa, secundam crassitiam ipsius membri, stappa quoque involutæ, aut re molliori, vt idem Guilielmus de Saliceto docet, quæ erant longæ ad longitudinem coxæ, ita tamen vt non offenderent nervos in genu & inguine. erantque superiores & exteriores crassiores, vt ibidem cap. 12. ad longum docetur. deinde superiniecta est fascia decenter, vt idem quoque docet: & situs commodus instituebatur. Nos verò statim post primam visitationem (vt aiunt) in brachio sanguinem demitti curauimus ex loco è directo, & si venter non foieretur, eum glande aut clystere irritabamus: interim ne subsequeretur inflammatio, cucurbitulas cum scarificatione natis apponi tandem imperauimus. At primam ligaturam chirurgus non soluebat nisi post iij. aut quintum diem. interim quotidie animaduertebat num in debito situ permaneret. alioqui si accessisset dolor, spectandum fuisset numquid aliqua eminentia esset in osse, quæ auferenda esset antequam callus sarcoïdes generaretur. Diæram etiam commodam & nos præscripsimus, prius tenuiorem, postea pleniorẽ: & ita deinde vt in aliis conuenit fracturis, chirurgo procedente, hic curatus est, quamuis tardiùs. Neque hoc mirum, cum & ipse Iohannes de Vigo lib. 6. de fracturis, cap. 13. de fractura ossis coxæ, ita scribat: Hæc fractura in quinquaginta diebus firmatur: citius ta-

tius tamen interdum, aut tardius, iuxta ætatem & corporis temperiem. Nam & in biliosis senibus conualescentibus, teste Auicenna, protrahuntur.

S C H O L I A.

De fractura ossis ancha & coxa, Guido, cum agit de re-
 stauracione fracturarum cap. v. i. ita inquit: Os an-
 che raro frangitur: sed quandoque finditur. & comminun-
 tur eius extremitates; & quandoque impellitur ad ventrem:
 & accidit propter hoc dolor & stupor in coxa, & ex hoc sequi-
 tur diminutio in coxis: & est res satù difficilis ad reducen-
 dum. Et in reducendo oportet extendere coxas, & pellere
 ancham; atque ita quantum fieri poterit reducere: & postea
 emplastrare & ligare. reliqua vide de fractura ossis ancha
 lib. 3. cap. 11. apud Guillelmum de Saliceto. Cum coxa
 frangitur, nec sarrò est extensio fortis, ut dicit Auicenna: pro-
 pter quam fracturam, & omnium aliorum membrorum,
 quod ad causas attinet, & totius regimen in genere, est recur-
 rendum ad sermones (inquit Guido) vniuersales superius di-
 ctos, nisi quantum ad fracturam coxa, parum denudatur
 à claudicatione, ut refert Auicenna. Speciatim tamen scien-
 dum est, in quo serè omnes concordant, quod eodem modo est
 procedendum in regimine ipsius. & in adiutorii fractura, de
 qua postea etiam quadam adiciemus, inter m. si libet, vi-
 deus Theod. lib. 2. cap. 33. de fractura adiutorii & lib. 1. Bry-
 ni in chirurgia eius magna, rub. 4. de fractura adiutorii. &
 Lanfrancus doct. 1. tract. 4. cap. 5. de fractura adiutorii.
 & lib. 3. Guillelmi de Saliceto cap. 8. de fractura ossis adiu-
 torii, qui hunc sermonem præ ceteris producit. Et idè, in-
 quit Guido, quod ad fracturam coxa attinet, rationem simi-
 lem habet cum fractura adiutorii, propter quod oportet ut
 fortius extendatur. Præcipiunt itaq; eam extendere per duos
 ministros cum ligamentis ligatis super & subius fracturam,
 etiam iubent ut ligetur fortius. & cum sex vel septem ferulis:
 quarum exteriores volebat Guillelmus esse longiores & fortio-
 res; licet secundum Albucasin tres sufficerent: quia crus lo-
 co ferularum præcipiebatur ligari cum coxa, ut calcaneus
 perueniret ad nates; quod mihi (inquit Guido) non placet
 Et idè:

De fractura
 ossis anchæ
 & coxæ.

Fractura an-
 chæ.

Fractura
 coxæ.

Et idem in modo situandi sunt diuersi. Nam aliqui, vt Rogerius, Albucasis & Guilielmus, situant eam in lecti plano, & appodiant (sic enim loquuntur barbari) ipsum hinc inde cum pannis & stuppis; quod non laudo. Alii, vt magister Petrus, cum sustentaculis factis ex paleis longis secundum longitudinem pedis, inuolutis cum linteamine, & sutura, desuper ligant cum tribus quatuorve fasciis vel vittis. Alii vero, vt Auicenna & Brunus, & Rogerius, cum duabus ferulis longis vsque ad pedes ligatis, vittis quoque iniectis & alligatis. Nonnulli, vt Lanfrancus, & alii multi neoterici, in capsula seu cuna vsque ad pedes ponunt: omnes tamen, quicquid agant, ad hoc intenti sunt, vt coxa fracta aequaliter sinetur, & sine molestia quiescat, & non moueatur, neque declinet ad aliquam partem. Et ad maiorem cautionem Rogerius agrum ponebat in lecto stricto perforato, vt sine eleuatione in situ permanens etiam aluum deponere posset: & ligabat coxam & gubiam in tribus quatuorve locis ad lecti spondam, & pedem ad columnam, vt ager non posset eam ad se trahere, quod & Theodoricus similiter faciebat. Ego autem, inquit Guido, eam ligatam cum hastellis, id est, ferulis longis vsque ad pedes firmo aliquoties cum iisdem sustentaculis ex palea confectis; aliquoties, cum capsula: & ad pedem ligo ponderes plumbi, quod per chordulam transeundo rotulam paruam (quam ipse idiomate suo polegeum vocat, nostri Een polcy) ita vt ibi per eandem in sua longitudine detineatur. Et si esset aliquis defectus in aequatione, trahendo paulatim rectificabit. Immutat autem remedia circa nonum diem, & ultra. Firmatur (vt idem inquit) quinquaginta diebus. Reliqua de fractura ossis coxa, si libet, his adicias, nempe ea qua scripta sunt apud Iohannem de Vigo lib. 6. cap. 13. & ex Bruno lib. 1. rub. 6. & Theodorico lib. 2. cap. 38. & Lanfranco, doct. 1. tract. 4. cap. 6. de fractura ossis coxa vel pedis. Caterum de femore (inquit Paulus lib. 6. cap. 102. de femore) eadem dicenda sunt, qua de brachio prodidimus: de quo & nos mox dicemus. Peculiariter autem magis femur fractum, in anteriorem partem & exteriorem promouetur: etenim in his naturaliter dilatatum est, instauratur autem manibus, funiculis & antennis equinalentibus, una supra fracturam posita; altera, subter. Quod si in parte fractura cuenerit, idque iuxta femoris caput, dimidio fascie lana circumdato, ne corpora in-

ciat, iuxta inguina disponemus; & initia ad caput reducta, famulo ut partem contineat, trademus: infra autem fracturam fune circumposito, initia ad intensionem alteri ministro exhibebimus. Quod si ad genu fractura habeatur, funem saue supra fracturam iniicimus, initia eius ad elevationem dispensamus; genu etiam ipsum implicito quodam fune continemus, hanc autem partem restituimus agro decumbente, & crure exporrecto, qua pungunt ossa (ut subinde dictum est) eleuata superius tollemus. reliquam curationem in capite de brachio exponemus. caterum callo firmatur femur quinquaginta fere, ut sapius diximus, diebus. At quomodo reponi debeat, cum etiam de crure dicemus, id explicabimus. Caterum ad hanc rem maximè spectant qua & ipse Cornelius Celsus lib. 8. cap. 10. de humerorum, brachiorum, femorum, digitorum fractorum vel euulsorum communibus curationibus inscripsit, deinde magis propriis: quem locum diligens lector perlegere poterit. Caterum vir ille qui ex altissima domo cadens femur fregit, septimo die spasnum incurrebat; & tandem mortuus est. At puerpera que extra portam qua ad Mosam itur Delphis habitabat, cum currus rota femur fregisset, sine vulnere, curata fuit. Nunc ad alia exempla progrediamur.

Corn. Celsus.

Historia quædam femoris fracti.

OBSERVATIO VIII.

De humero, ac deinde etiam brachio fracto.

Os adiutorii seu humerus cum fractura in quodam viro afficeretur, eo restaurato per chirurgum, emplastrum descriptum obseruatione præcedente appositum est. Guilhelmus de Saliceto cap. 8. lib. 3. de fractura ossis adiutorii hoc apponit: ʒ. far. fabar. cicerum aut orob. aut volatilis, quæ circa molendinum reperitur, lib. ʒ. masticeis, trag. gummi arab. mummie, aloës, turis ana ʒ. ʒ. bol. arm. terr. sig. sang. drac. lycii ana ʒ. j. album. ouor. iij. confice cum vino styptico, extende super partium lineum, & appone. interim & stuppas latas, longas, balneatas aqua prius, & expressas, toti brachio

brachio circumuolebat: fasciâ latitudine quatuor digitorum, aut quandoque duabus præparatis, alligentur dicta, adiectis ferulis quatuor aut sex, etiam faldellis stuppeis infusis in aqua & aceto. interim facta restauratione etiam pannus lineus infusus in oleo ros. prius apponatur: deinde reliqua iam dicta per ordinem, vt emp. deinde stuppæ, postea ferulæ, vt ad longum explicatur ab eodem Guilhelmo de Saliceto, iniectis fasciis, vt moris est: & non soluebatur ad quinque dies. Interim brachium inungebat, nec non spatulam & loca vicina, aliquo defensiuo. interim nos sanguinem detrahi iussimus ex brachio opposito, ne fieret inflammatio ex vena cephalica: deinde vbi quoque opus videbatur, lenitiuum dedimus: victu vtentes primò tenuiori, vt hordeato, amygdalato, ad securitatem apostematis. Postea & dolore sedato, cum tui essemus ab apostemate, cibum pleniorum præscripsimus, & vinum rubrum concessimus; etiam asfa, & vitella ouorum, & similia, & animalium extrema, quæque callum promouerent: atque ita ipso chirurgo procedente vt in reliquis fracturis, tandem hic homo curatus est. Quemadmodum & nobilis illa femina, Weldarbia dicta, in Haga Comitum, cum brachium fregisset, per Hugonem medicum & Bartholdum chirurgum curata est. ad quam & ego accitus fui, cum eodem tempore in destillationem incidisset, ac sanguinis spurum, cum pectoris angustia: à quibus tamen, licet vetula esset, aptis adhibitis remediis per meum Hugonem curata fuit.

SCHOLIA.

Corn. Celsus
de humeri
fracti cura-
tione.

HUMERVS fractus (inquit Celsus) non sic vt membrum aliud intenditur. Sed homo collocatur in alto sedili: medius autem in humiliori, aduersus. Vna fasciâ brachium amplexa ex cervice ipsius qui læsus est, id sustineat.

Altera

Altera ab altera parte super capus data, ibi accipit nodum. Tertia iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius, mittitur sub ea fascia quam secundo loco posui correpto, si dexter humerus ducendus est, dextro; si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculum: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi, planam inicit dextram, si sinister; sinistram, si dexter humerus sumatur: quo fit ut leniter humerus extendatur. Fasciis verò, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est: si summum, longioribus, ut ab eo sub altera quoque ala per pectus & scapulas porrigantur. protinus verò brachium cum deligatur, sic inclinandum est id quod afficit, ut ante fasciam quoque sic figurandum sit, ne postea suspensum aliter, aliter cum deligabatur, humerum inclinet. Brachioque suspeso, ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est, per que fit ut minime moveatur; ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissima debent, à lacerto breviores, sed sub ala brevissima. Sapiusque ea resolvenda sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigeant, & inutile brachium efficiant. Quoties soluta sunt fractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus: feruleque vel omnino non imponenda contra eminentia cubiti vel aliquanto breviores sint. At si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrumque comminutum sit: non quòd alia in eiusmodi casu curatio admoenda. sed primum ut valentius extendatur, si utrumque os fractum est, quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eosque intendente: deinde ut curiosius omnia in continendis observentur, si neutrum alteri auxilio est. Nam ubi alterum integrum est, plus opus in eo quàm in fasciis, ferulisque est. Deligari autem brachium debet paulum pollice ad pectus inclinato. Si quidem is maxime brachii naturalis habitus sit, idque involutum mitella commodissime excipitur, que latitudine ipsi brachio per angustis capitibus collo iniicitur, atque ita commodè brachium ex cervice suspensum est. Id que paulum supra cubiti alterius regionem pendere oportet. Quod si ex summo cubito id factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile: ac si nihil aliud quàm

De brachii
fracti cura-
tione, ex co-
dem.

lib. 6. cap.
99 de brachio.

dolori occursum est. idem qui fuit eius usus est. In brachio confractio Hippocrates quidem intentionem hoc pacto molitus est (teste Paulo:) lignum, inquit, oblongum columnula modo per summa fune deligatum, obliquum ex trabe quadam suspendere oportet: collocato autem homine in sublimi erectus, vel iuxta figuram qua à recta sessione orthocatheuton dicitur, manum ipsius supra commemoratum lignum traducere, ut medium ligni ala eius transversim adaptetur. manum autem inflexo iuxta rectum angulum cubito minister procumbens continebit: deinde graue aliquid, exempli gratia lapidem aut pondus plumbeum, vel eiusmodi aliquid ex cubito suspendens, si nempe pendere sublime, ita fracturam conformabis, vel loco ponderis, famulus ad ima brachium detrahat. Nonnulli verò loco columnula gradu scala usi sunt. Soranus hunc in modum tradit: agro in sedili collocato, vel, quod satius est, resupinato, quo minus molestia sentiat, manu fune ligata iuxta compagem qua ipsa cum brachio coniungitur, & ex ceruice suspensa, ut angulosa ipsius figura seruetur, ministris duobus iubebimus, huc supra fracturam, illi infra, digitis circumponant, atque sic tensionem perficiant. Quod si valentiore opus sit tractatione, duos funes aequales brachio circumdamus: unum supra fracturam, alterum, infra. atque uni famulo super agrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradentes, iubebimus in diversam brachium distendere. At si summus humerus fracturam senserit, dimidio vinculi, quod ciria dicitur, ala subiecto, reliquam partem iuxta caput teneri iubentes, alio quod oppositum est retrahente, antitaxin, hoc est, à se retractionem, ut dictum est, moliemur. quemadmodum sanè si cubitus confractus fuerit, illi vel iunctura manus cum brachio funis iniicietur. Ossibus iam fracturae probe coaptatis, distensio quidem remittetur, sed iuxta Hippocraticam consuetudinem deligabitur. Porrò si fractura inflammatione valet, recensque sit, liveis utendum fasciis oblongis abundè, circa tres quatuorve digitos latis, aqua madentibus, aut etiam posca: si inflammatio adest, lanis tenuibus mollibusque oleo imbutis. Et si quidem in medio brachii fuerit fractura, initium fascie super fracturam iniicietur: ubi bis se ve illigaueris, sursum fasciam ducere convenit, ut (quemadmodum inquit) sanguinis influxiones excipiantur, atque illic finiat. Iam verò & secunda

cunda fascia uti oportet, initium eius similiter supra fracturum iniiciendo, atque alia eodem modo quo in priori: rursus autem superne deorsum, atque iterum sursum renouare, illic etiam sic terminabitur. Porro constructio mediocrius esse, tum nostri sensus, tum ipsius aegrotantis iudicio. At si iuxta summam humeri compagem contigerit, priore fascia illam & scapulas & pectus comprehendens, ut deligatura fiat quam Græci gerawida appellant, perque secundum usque ad cubitum distensabis, ac inde ad supra posita recurre, cum summo humero scapulas pectusque comprehendens, prima fasciola similiter. Quod si gibbero fractura obuenerit, etiam cubitum colligare expedit, ita ut anguli figura conseruetur. Similiter in aliis quoque artibus, nimirum cubito, femore, tibia, cum fractura in parte, aut etiam iuxta articulum, & non in medio membri existit, post articulum fasciam iniicere expedit. Recentiores itaque secundum deligaturam protinus ferulas etiam iniiciunt, ut adaptationis figura contineatur, constringentes ipsas prout sensus & tumor ex inflammatione postulat: veteres autem à die septimo ferulas accommodant. nam intra hunc inflammatione declinante membrum redditur tenuius. At Hippocrates tercio die ligamenta solui iubet, ne tensio quepiam, aut motus præter solitum connecte particula obueniat, aut eius quod iam infixum fractura est, perspiratus prohibeantur, propter quos non solum noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosâ à saniei acrimonia nonnumquam cuse, exulceratio concitatur. itaque aque temperata tantum superfundere ratio est, quantum saniem discutere sufficit. Post septimum diem, ex maiore intervallo soluere conuenit, ac partes non amplius saniem excernere desiderent; imò etiam calli obfirmatio hoc modo feliciter pronenit. Ceterum ferula iuxta sequentem rationem iniiciuntur. Splenia triplicia oleo imbuta super fascias circumdantur. Si igitur membrum crassitudine fuerit æquabile, similiter; si inæquale, partibus magis concavis per splenia repletis, æque crassitudinis membrum ferulis accommodandis efficiemus: deinde lana aut stipula ferulas mediocriter inuolutas, in orbem fracturæ circumdamus, non minore quàm digiti spacio inuicem distantes: easque moderatè constringemus: ita tamen, ut quatenus fieri licet, articulum propius accedere ferulas prohibeamus, præsertim iuxta interiorem flexus partem. Ulcera siquidem in ipsis

nonnumquam & nervorum inflammationes pariunt. Verum illis laxiores ipsas esse oportet; quemadmodum valentiores, ubi fractura curvatur. Præstiterit autem thoraci etiam brachium mediocriter colligare, ne ipsum loco motum, figuram pervertat. At si quando inflammatio fuerit (eam vero agnosces ex ambiente tumore, ac rubore, & quòd membrum nunc multo magis quàm priùs stringatur) vel si contractum membrum distortum sit. & nihil horum appareat, sed ligamenta laxa, vel è contrario strictiora, quàm par est, inveniuntur, solutus ipsis deligatura instauranda est. Resupinari igitur egrotos debet, ita ut super stomachum manum contineat: brachio subiicietur molle aliquid, pallem super se habens, ut superfusionum influxus excipiat. Superfundetur autem quotidie oleo calido, præsertim cum vrgit inflammatio, quando etiam cibus tenuis exhiberi debet. Postea mediocriter ad calli generationem quiete inducitur, usque dum fracta occalluerint. Occallescent autem brachium & tibia diebus circiter quadraginta, post quos ubi solueris fascias, & lauacro usus fueris, emplastris ad fracturas factæ per sanare convenit. Hac tractandi ratio omnibus alius propemodum contractis artubus convenit. Cubitus radiusque interim uterque iuxta eundem locum frangitur, interim alter duntaxat, vel in medio vel in parte qua gubberum spectat, aut brachiale. Minus utraque deterrimum est quum ambo eadem parte franguntur, deinde etiam cubitus solus. At radius fractus alius facilius curatur; si quidem maior cubito non est, sed illum ipsum subiectum habes, ut veluti insidat. Porro si ipsorum alter duntaxat fractus fuerit in illo maxime intensionem validam moliemur: si uterque similiter intendemus, manus anguli modo figurata, ut pollex omnium digitorum altissimus, exiguus digitus humillimus habeatur. sic enim cubitum radio subitici contingit. At si valentiore opæ sit intensione, ambobus potissimum contractis, non solum manibus, sed etiam funibus intendere aggrediemur: ut in capite de brachio comprehensum est. Caterum omnis deligatura & reliqua præsidia unà cum ferularum iniectione, hic adhibenda sunt. dum callus eos firmariis. Firmatur autem cubitus diebus plurimum triginta. Ac repositio ipsius similis erit ei, quam brachium fractum vendicat, præter ea que ipsi subiciuntur. Volæ autem & aduersæ eius partis, & in digitis articularum ossa,

quum

Paulus lib. 6.
cap. 100. de
cubito & ra-
dio.

quum laxa fistulosaque natura sint, contunduntur quidem
 plarumque, raro autem franguntur. Egro igitur in alto
 sedili collocato, medicus in altero quodam equali aduersus se-
 debit, priusquam manum disponat: ac tensis per ministrum
 iis que fracta sunt, duobus digitis ipsa conformabit, pollice
 & indice digito prius compressa. deligatura vitur, quo tem-
 pore urget inflammatio. Nam propter laxitatem facile in
 ipsis callus amplior concreuit. At si acies digitorum, aut di-
 gitus simpliciter confractus est, si quidem magnus & pollex
 appellatus fuerit, post commodam deligationem ab inferiore
 parte, ipsum utique cum manu ligabis, ne dimoueatur: si ex
 aliis quispiam, vel index vel paruus digitus, proximo colliga-
 bitur: sin aliquis ex mediis, iis qui vtrinque habentur, vel
 etiam omnes deinceps ligari vnà debent, melius enim conquies-
 cunt: quemadmodum si etiam ferulis fracti colligentur. Ha-
 tienus Pannus; que ipse etiam magna ex parte ab ipso Hippo-
 crate mansauit. Vide Hippocratis de fracturis libellum, cum
 commentarius Galei, quibus Vidius Vidius etiam figuras com-
 modas adiecit. At iuxta Neotericos ipse Guido & hanc rem
 pertractans, breuiter de restauratione fracturarum cap. 5. de
 fractura ossis adiutorii & brachii & totius manus sic scri-
 bit: Os adiutorii cum frangitur, magna ex parte declinat ad
 exteriora, ut dicit Auicenna: circa quam fracturam est in-
 telligendum, preter vniuersalia, quod licet Albucaasis ponat
 duos modos reductionis & equationis, quorum primus mihi
 est difficilis, secundus facilis, quia concors est cum omnibus,
 nisi in hoc quod loco ferularum seu hastillarum precipit ut
 brachium ligetur cum adiutorio, taliter quod vola manus
 iungatur cum humero: nihilominus melius est, ut post red-
 uctionem factam sanauiter indolorose trahendo, adiutorium
 cum brachio & cubito per ministrum aliquem, altero firmi-
 ter tenente partem superiorem & humerum: fractura enim
 manibus aquetur, & ligetur, & quinque aut sex ferulis inie-
 ctis, & ad collum cum mantili sustentetur, ita ut brachium
 plane supra ventrem iaceat: & cum pressuris & pannis ita
 sustentetur, ut non torquetur. remutatur autem de quarto
 ad septimum, & firmatur quadraginta diebus. Eadem serè
 ponit & Theodoricus lib. 2. cap. 35. & post equationem ap-
 plicat emplastrum consolidatiuum, si non timeatur calidum
 apostema, & soluit de tercio in tertium diem. Si metus sit

Cap. 101. de
 summa manu
 & ipsius digi-
 tis.

De fractura
 ossis adiuto-
 rii.

apostematis, abstinere ab emplastro & ferulo vsque ad septimum diem: & tunc adhibet lanam succidam aceto & oleo rosaceo madidam, mitigantem calidum apostema: deinde stringit. interim singulis diebus ac noctibus animaduertit num ligamentum dissoluatur, aut figura membri mutetur. quod si ita sit, corrigit & iterum stringit. & iubet infirmum super dorsum decumbere, & ut manum supra stomachum conseruet, etiam puluinar molle sub adiutorio subiiciens. & si in 40. diebus non sit restitutio, iterum ligat, & adhibet ferulas, & dimittit vsque ad 50. dies, vel ad duos menses. eadem ferè ponit & Lanfrancus doct. 1. tract. 4. cap. 5. de fractura adiutorii: & dicit difficiliorem esse si fiat prope iuncturam. Brunus autem lib. 1. rub. 4. de fractura adiutorii, dicit (inquit) Albucasis, adiutorium est illud quod est inter cubitum vsque ad caput spatule: deinde eadem ferè que tunc diximus, & eandem rem, sed multo dilucidius, & longiori sermone, Guilhelmus de Saliceto prosequitur lib. 3. cap. 8.

De brachio &
focilibus
eius.

At de brachio & focilibus eius inquit Guido, accidit quandoque in brachio ut frangantur focilia duo simul: quandoque verò alterum solum: & fractura focilis inferioris maioris est vehementior & turpior, quàm superioris & minoris, teste Auisenna & Albucasi. Circa hanc fracturam concordant omnes, siue vnum os sit fractum, siue ambo: extendatur per duos ministros; & vnus trahat versus cubitum, alter versus manum: & medicus suis manibus suauiter equet & restituet & liget, & alia fiant que dicta sunt in cap. vniuersali. Brachium, quando alterum os frangitur, paucis ferulis & minoribus eget: si ambo frangantur, quinque vel sex requiruntur. Situat in iuxta ventrem. suspenditur ad collum: firmatur in 38. diebus. eadem ferè ponuntur à Bruno lib. 1. rub. 5. de brachii fractura, & Theod. lib. 2. cap. 36. Sed Lanfrancus tract. 4. cap. 5. addit si tantum vnum frangatur focile, non opus est ferulis, quoniam os sanum ligatura sustinet. Guilhelmus verò de Saliceto hac ossa quoque plicari vult absque fractura, lib. 3. cap. 9. de fractura focilium brachii. Et distinctio plicationis à fractura trahitur ex auditu, tactu, & quandoque visu: ut quando per tactum cum manibus suis palpando non audis sonitum in osse ad modum rei fractæ, nec sentis asperitatem, ut sic dicam, pungitiuam in aliqua parte ossis; licet in aliqua parte eminentia appareat, & m-

Plicatio focilium.

brum

brum indebitam ac insuetam figuram habeat, tunc est signum plicationis & non fractura. Quam verò his opposita apparet, signum est fractura, & non plicationi solius. Deinde longiore sermone prosequitur eius restorationem, etiam in sine adiungendo, si cum vulnere fiat, quomodo sit curanda. Offibus autem raseta parum accidit (inquit Guido) fractura, quoniam ipsa sunt dura valde, sed separatio: quare consulit Albucasis ut extendatur manus supra tabulam, & compruendo & plasmando reducantur, & emplastrentur, & ligentur, & ferula adhibeantur conuenienter: & vola manus cum stuppis aut pannis impleatur, & digiti unus cum alio ligentur: remutetur de quarto in quartum. Firmatur in 20, diebus. Eadem serè Theodoricus; ut Paulus antea quoque docuit lib. 2. cap. 37. de fractura ossium digitorum, adiecit tamen Lanfrancus loco paulo antè citato. cum digiti parui sint, quod magno ingenio & cautione tam in restaurando quàm in curando indigeant. Verùm longiore sermone ipsi Guilhelmus de Saliceto lib. 3. cap. 10. de fractura pectinis & digitorum manus prosequitur, siue fuerit fractura harum partium cum vulnere, siue sine vulnere: interim propter membrum paruitatem loco faldellarum stuppearum, ut maior cumulus fiat in loco, solis petiis lineis subinde vititur; interim non omitendo etiam phlebotomiam, purgationem & vitium rationem, prout necessaria videntur, neque defensus statim ab initio: ut loco iam citato ad longum legere poteris.

Perascetis &
digitus natus.

OBSERVATIO IX.

De tibia fracta.

IOHANNES chirurgus Delphensis, cum ad agrum accitus esset, ac equo veheretur, prolapsus in terram, tibiam fregit. Alii chirurgi conuocati, cum crus restaurassent, vtrum vitiosè, an inuidiosè, ignoro, monstruosum tamen membrum crus post consolidationem permansit. Vnde rectè dicebat Theodoricus lib. 2. cap. 23. os quandoque non restauratur secundum quod oportet:

408 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
inò membrum remanet monstruosum : cuius rei
causa est aut ignorantia medici, aut defectus feru-
larum absolute, aut festinatio ablationis earum an-
te confirmationem fracturæ : aut est superfluitas
motus in hora quietis. Caterùm quæ fuerit cau-
sa in hoc nostro chirurgus, cùm eandem alter in al-
terum reiceret, ignoro. Interim hac de causa mi-
seilus iste chirurgus. ob ita defædarum, contor-
tum, & malè curatum crus, à vulgaribus deinde
idiomate nostro Germanico Crombenius dictus
est.

SCHOLIA.

TIBIA (inquit Paulus lib. 6. cap. 104. de tibia) cu-
bito respondens eandem curationem obtinet : etenim illa
duobus ossibus facta, altero crassiore & cognomini, altero te-
nui, quod ex similitudine Perone Græco, quasi Fibula, Latinis
Sura dictum, easdem fracturarum differentias recipit. in om-
ne enim partem prolabitur, quum ambo ossa contracta fue-
rint : in tres autem quum alterum intra & extra, tibia qui-
dem, retro; sura antèrius, qua propter etiam ipsa similiter
restituuntur manibus aut funiculis superioribus, qui fracturæ
funes sunt, interim ipsi tibia circumdatis, interim femori.
Nam quum genu sit validius, articulum integrum per tensio-
nem seruabimus. Similiter & inferiore fracturæ funiculo,
ut in cubito dictum est, reliqua ut in capite de brachio tradi-
dimus. Ut autem & hic reliquas fracturas que in crure
sunt, absoluamus, itæd & qua Celsus de crurum femorùm-
que fractorum curatione scribit, hic referimus. In crure
aque ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere.
Commune verò ei femori que est, quòd ubi deligatum est, in
canalem coniciendum est. Is canalis & inferiori parte fo-
ramina habet, per que si quis humor excesserit, descendat : &
à planta moram, qua simul & sustineat eam, & delabi non
patiat : & à lateribus crura, per que loris datus mora qui-
dem crus femurque ut collocatum est detineat. Esse etiam is
debet à planta, si crus fractum est, circa poplitem : si femur,
usque ad coxam : si iuxta superius caput femoris, sic ut ipsa
quoque

Celsus lib. 8.
cap. 104. de
crurum femo-
rumque fra-
cturum cu-
ratione.

quoque ei coxa sit. Neque tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri breuius, quia numquam in antiquum statum reuertitur; summisque digitis postea cruris eius insiti. sed multa tamen femori debilitas est; ubi fortuna negligentia quoque accessit. At patella (teste eodem Paulo lib. 6. cap. 103. de patella) os laxum est ac molle, valde corporibus superiore & ima parte comprehensum. frequenter sanè contunditur, raro autem frangi solet. sustinet autem rupturam per crassitudinem, & in tenuia fragmenta finditur, cum vulnere, vel sine vulnere. Nota verò conspicua (motus enim sublabitur) continuitatis, est cavitatis & sonitus. Instauratur autem pars cruris extensa: nam tam diu bisariam fissâ digitu committitur, donec fractura labra supra sese coniungant, & inuicem iungantur: quæ in tenuia fragmenta fissâ est, manu conformatur. etenim callo non generato, eo quod pars utraque super musculos nervosque cognatos à femore & tibia non retrahatur, tamen multa distensio contrahet, & functionis difficultatem affectio inducet: neque enim laborantibus ipsis largius genus sustinet, & obambulando impediuntur, praesertim ascensuri, si quidem in aquabili motu actionis difficultas occultatur: in pausatione autem, eo quod non inflectatur genus, in cruris initio, & situ deprehenditur: atque hic officulum pungens eleuatum ubi exemeris, curationem sequentem admonebis. Talus verò nequaquam frangi solet, eo quod vndequaque tibia, sura, & osse quod ob tesseræ similitudinem vocatur cyboïdes, custodiatur muniturque. At os quod à scapha figura dicitur scaphoïdes; & superna pedis regionis, siem pedis digitorum ossa, ipsamque cubitum, similiter ut quæ in vola & opposita eius parte manûsque digitus sunt, franguntur. quare etiam quæ de illis diximus, ne eadem repetantur, illinc huc transferre consilium est. Quomodo crus deponi debeat, ex eodem nunc adiiciamus. Femore fracto aut tibia, non minori cura repositionem ipsius, quàm reliquam curationem obibis. Nam partium confractarum aequalitas, hac potissimum probè administrata, conseruatur. Nonnulli igitur canali, quam solenam Græci dicunt, nunc lignea nunc fistili membrum fractum, aut etiam crus ipsum reposuerunt: alii verò sola ea quæ cum vulnere fracta sunt, eo quod hac ferulis nequeant constringi, in totum verò solenarum usum superiores damnarunt; multis sanè de causis, sed præcipuè quod

Lib. 6. cap.
105. de pede
summo.

Cap. 106.
Quomodo
crus reponi
debeat.

ipsarum duritia partibus negotium faceretur. Neque tamen alienum est, artus cum vulnere fractos (ut supradictum quoque est) ferulis excipere, ut ostendimus. Eger igitur resupinabitur; ac indumentum aliquod crassum cruri aequale, in longitudinem utrobique contractum & involutum, ut canali per mediam concavitatem oblongam proportionem respondeat, subicietur: pellis super ipsam mollescula explicabitur, qua superfusionem excipiat, deinde in longum crus concavitatē hūc canalem referentis, insinuetur: à lateribus alia vestimenta lanae ve apponentur, ne membrum in latera declinet: pedis autem ima pars asserculum rectum panniculo circumdatum, propter molliorem assumet. ac maioris securitatis gratia, media fasciarum duarum triumve, vestimento canalisi modo preparato subicientes, fractum membrum ipsi leniter deligabimus. At si eger non tolerans conetur pedem totum contrahere, conuenit id facere, quod in superiore pedis parte dictum est, deinde blandè cum asserculo deligare, ne inuiti aut non scientes inter dormiendum, ut verisimile est saepe contingere, pedem contrahant. Aliqui verò stragula lecti per medium perturbant, ut ipsi sint immobiles, & per foramen urina & sterqus reddatur, usque dum callus coalescat. Ceterum.

De restaura-
tione cap. 8.
de fractura
genu & tibia-
rum totiusq;
pedis.

De fractura
rotulae genu.

De fractura
tibiae.

Neoterici de fractura genu & tiliarum usque pedis (ut Guido à Cauliaco) haec pauca, & eadem ferè qua Paulus dixit, adiiciunt. Rotulae genu raro frangitur, sed plurimum conuertitur: & oportet in restoratione eius, ut dicit Haly abbas, fragmenta cum digitis adunare, & iuxta propriam figuram adaequare, & emplastrare, & ponere ferulam rotundam de solo (forte intelligit solea) deinde ligare ut conuenit. Eadem ferè & ipse Vigo lib. 6. cap. 15. de fractura rotulae genu ait, nisi quod cum stuppis emplastrum de farina volatili apponere iubet, de super plagella ligata ex corio ad rotunditatem rotulae, de quinto in quintum diem permutando. Tibia (inquit Guido) frangitur secundum duos foculos, quandoque unum. Si in maiori, tunc declinat ad posteriora: in minori verò, ad anteriora. Et fracturae foculus maioris est deterior minore, quando maior sustinere potest tibiā: quando autem franguntur ambo, pessimum habetur. Albucasis & Haly abbas iubent ut fracturae tibiae regatur quemadmodum brachii fractura, nisi quod praecipunt situm eius inter duas tabulas secundum longitudinem totius tibiae, aut in cunabulo: quod

quod & ego (inquit Guido) facio : & quando est necesse,
 eadem ingenia dicta de coxa adhibeo. eadem ferè & Theodorici-
 cus: Guillelmus de Saliceto lib. 3. cap. 14. de fractura foci-
 lum cruris hunc sermonem paulo ampliorem producit: quem
 & ipse perlegere poteris. os calcanei non frangitur, ut dictum
 est, quia durum est, & proscilum à ligamentis: eius tamen De calcaneo.
 curationem (quod alii chirurgi Neoterici non faciunt) ponit
 Guillelmus de Saliceto lib. 3. cap. 15. Iohannes de Vigo lib.
 6. cap. 16. de fractura pedis & ossis calcanei, & digitorum
 eius, os calcanei rarò frangi vult: sed ubi frangatur, quòd
 valdè difficulter restauretur. Rasceta quoque pedis rarò fran-
 gitur (inquit Guido) & quando frangitur difficilis est cura-
 tionis: quod & Auicenna antea quoque dixerat, cum mala De rasceta
 producat symptomata. Albucasis hanc fracturam, ponendo
 pedem supra terram, restauat: & calcando cum pede tuo
 emplastratur, & ligetur cum hassella seu ferula lata secun-
 dum ventrem & pedis soleam, & compleantur concauitates,
 ut de manu dictum fuit. At Theodoricus lib. 2. cap. 41.
 de fractura tali & digitorum pedis, Talus (inquit) frangi-
 tur, & eius fractura est praua, & cura difficilis: & forsan
 accidit cum eo attritio ossis, & curfus sanguinis, & coagula-
 tur in eis, & quandoque perducit ad febrem, & mentis alie-
 nationem, tremorem, & spasmus pedis. Sic quidem ego no-
 ui zythepam quendam, qui cum in digito pedu laboraret,
 uxor eius è lecto descendens, digitum eius contriuit. Sed cum
 perperam remedijs muliercularum uteretur, tandem gangra-
 na subsecuta & sphacelo, totum pedem amisit. Cum ergo
 accidit (inquit Theodoricus) in eo apostema congelatum, quod
 non apparet & non egreditur, & apparet iam tenebrositas,
 qua non fuit antea, malum est signum, ad viam putrefactio-
 nis peruenisse. Si autem aderit apostematis signum impellen-
 tis manum, maius malum erit; eritque eius eruptio fortasse
 facilior. & quando salus restauatur, deambulatio est dolo-
 rosa super ipsum: & quando non restauatur vii oportet, de-
 struitur eius vsus. Guillelmus quoque de Saliceto lib. 3. cap.
 15. Si contingat os calcanei frangi, quod cognoscitur ex ta-
 ctu rationabili medici solertis, quia ibi inueniuntur partes
 ossis sub tactu secundum longum & latum & in modum per-
 cussionis & casus, dolor, angustia loci affecti, & tumor id in-
 dicant. ipse post restorationem decentem apponit empla-
 strum

strum constrictiuum tale : *℞* far. fabar. cicercula, hordei
 volatilis ana ζ β . tragac. gummi arab. mastice. mummie,
 sang. drac. aloës, thuris, gypsi, bol. arm. terr. sigill. ana ζ iij.
 cum album. ouorum incorporentur pro emplastro molliori:
 Et super loco restaurato immediatè ponatur Et non pecia in-
 fusà cum oleo ros. propter causam dictam de rotula, de qua
 scilicet agit eodem lib. cap. 13. Et super emplastr. stuppe infu-
 sa in vino nigro styptico, Et expressè imponantur, deinde ha-
 stula ad modum calcanei, super qua Et alia faldella in vino
 infusa. decenter iniecta fascia lata ad quinque digitos : Et fir-
 metur locus deligatura, Et fiat inunctio cum defensiuo ex bo-
 lo arm. circa pedem totum vsque ad medium cruris. interim
 reliqua vniversalia iam sapius dicta obseruentur de sanguinis
 missione, vntosis, purgatione, victus ratione. in ossibus autem
 fractis Et digitis pedum facta quoque restauratione. Et in
 aquatione ossium istorum (vt idem dicit cap. 16. de fractura
 pedis Et digitorum eius) siue sint cum vulnere, siue sine, re-
 quiritur ferula lignea ad figuram soleæ subtalaris extensa sub-
 tus pedem, adiecta faldella cum filtro vel bombace, vel lina-
 mentis aut stuppe : deinde empl. const. dictum de calcaneo im-
 ponatur, Et stuppe infuse in alb. oui cum pul. constr. Et de-
 super alia infusa in vino nigro styptico. Et expressè : deinde su-
 periniecta fascia lata per tres digitos Et longa, facta circumuo-
 lutione, vt docet. Si adsint vulnera, fiat sutura vel ligatio
 album. cum pul. constr. appposito, Et emplastro dicto de fasceta
 manus : Et soluatur omni die ratione vulneris aut ratione
 fractura, iniecta illa lignea hastella cum filteri faldella, aut
 bombace, Et emplastrum tale à principio vsque ad finem su-
 per locum ponatur : *℞* tragac. mastice, gummi arab. mum-
 mie. aloës, sang. drac. thuris. gypsi an ζ β . mel. ros. col. q. s. ad
 incorporationem. facta firmatione loci, ac vulneris mundifi-
 catione, consolidetur cum pul. constrictiuo, scilicet consolidan-
 te Et exiccante tali : *℞* nuc. cypressi, gallar. mummie, thuris,
 cort. granat. ana ζ β . fiat pul. cribratus. Deinde pecia vel
 stappa infusa in vino nigro calido vel albo expressa apponatur.
 nam hoc carnem solidat Et firmat. interim à principio vni-
 uersalia sapius iam dicta non omitantur. Digitorum autem
 pedis fractura aquatur sicut Et digitorum manus, vt Haly
 abbas quoque testatur. idem Et Theodoricus lib. 2. cap. 41. de
 fractura tali Et digitorum pedis sub finem. Digiti pedis (in-
 quit)

De fractura
 pedis & digi-
 torum eius.

Guido de ar-
 ticulis digi-
 torum pedis.

quit) in fractura & dislocatione curantur sicuti digiti manus. Sed & Lanfrancus doct. 1. tract. 4. cap. 5. de fractura adiutorii, sub finem capitis de digitorum ossibus fractis in manu, dixit indigere maxima cautione: ita & digiti pedum. cum parui sint. Ceterum ut totum hunc tractatum de con fractis ossibus compleamus. etiam iuxta eundem cap. 7. sciendum plicaturam ossium in pueris saepe contingere. accidit enim à casu vel percussione. quod quadam ossa tenera & subtilia. ut mandibula. costae in aliquibus pueris. & etiam brachiorum & crurium sine fractura ossa plicari: ad qua reducenda si maxilla fuerit. manum seu digitos in os ponas. premens ad exteriora: sicut diximus in fractura ossium faciei; manum aliam terebinthina vel pice linentam suauiter ab exteriori parte preme. & citius elua. hoc idem in costis peragito. In osse vero cruris & brachii. utaris ligatura decenti; ponendo ferulam fortem ex parte plicata recta: ita ut cum stricta fuerit. valeat rectificando membrum id sua crassitie attrahere. membro prius somentato cum aquis decoctionis chamomille. maluae. bismaluae. fenugraci. sem. lini. & inunctione olei liliorum aut ping. anseris. vel gallinae. Quin & illud praestantissimum remedium habetur & sapius expertum. ut ex parte plicata laminam ex ebone seu osse elephantis. aut pecten. vel aliquid tale ponas: nam. ut referunt. virtute illius eboris os versus ebur attrahitur: & sic attrahitum recipit primam & naturalem suam formam. Et sic ad finem perduximus librum octauum Observationum & Curationum nostrarum Chirurgicarum de fracturis. anno 1570. die 28 Octobris. Iam igitur ad nonum & ultimum librum Chirurgia veniamus. de ossibus luxatis.

De plicatura
ossium puero-
rum.

FINIS Libri Octauo Observationum Chi-
rurgicarum, de Fracturis.

OBSER-

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM
CHIRVRGICARVM

Liber nonus ;

DE OSSIBVS LVXATIS;

D. PETRO FORESTO Alcmariano;
Reip. Delfensis medico, auctore.

OBSERVATIO I.

De coxa luxata.

OMINÆ Guilhelminæ Sonne-
veldiæ cognatæ nostræ satis vetu-
læ cùm coxa excidisset, variis ac-
citis Empiricis numquam rectè
reduci potuit. vnde & ipsa ob
dolorem & febrem incurrit, &
tota contabuit. Eo tempore,
cùm fortè ad vxorem Theodorici Teylingii Del-
phis euocatus accesserã Alcmariam, etiam eandem
subinde inuisi. Sed postea iterum ad Empiricos
conuersa, licet ditissima esset, nescio quo tamen
animi vitio sumptibus parcens (vt hîc sæpe fie-
ri solet) pessimè ab iis tractata, miserè tandem
doloribus plurimis ac cruciatibus consumpta
obit, cùm à prudentibus ac rationalibus medicis &
chirurgis contractari nollet.

SCHO.

SCHOLIA.

QUVM luxationes fracturæ proxima sint, consequens est
 ut de iis generatim (quemadmodum & de aliis in libris
 superioribus, commemoratis affectibus facimus) nunc sermo-
 nem faciamus. Luxatio, vel, ut alii appellant, dislocatio, te-
 ste Auicenna (ut etiam comprobauit Guido de restauratione
 dislocationum cap. 1. de dislocatione in vniuersali) est egres-
 sio ossis ex loco suo naturali, in quo est coniunctum. nam se-
 cundum eundem, coniunctio ossium ad inuicem quadruplex
 est: una ferratua (ita enim vocant qui barbaram sectantur
 medicinam) ut in commissuris cranii: alia infixua, ut in fixio-
 ne dentium; alia cum quadam aggregatione (quam ipsi bar-
 bari appodiatiuam vocant) ut in tabula seu ossibus pectoris:
 quarta per viam ligationis, unde & ligatura dicitur, ut pyri-
 dis & vertebre. Ac circa coniunctionem proprie accidit dis-
 locatio: circa verò alias non, sed motio sine apertio, qua non
 proprie sed largè dicitur dislocatio, ut etiam Theodoricus re-
 fert. Et hinc dislocatio quadam est completa, in qua ex toto
 exit os à sua coniunctura, que vera dicitur dislocatio: quadam
 est incompleta, in qua non exit totaliter, qua dicitur ab Aui-
 cenna declinatio & contortio. Quædam non exit à iunctu-
 ra, sed elongatur ligamentum, qua dicitur Galeno elongatio
 ligamentæ. Iam quoque modi dislocationum quatuor existunt;
 nempe anterior, posterior, interior, & exterior. Alia quo-
 que simplex, alia composita, cum fractura, vulnere, dolore,
 apostemate, duritie. à quibus differentiis volunt & sumi in-
 dicationes curandi. Ceterùm insequendo vestigia Græco-
 rum, tum aliorum, qui paulo Latinius hanc rem tractarunt;
 luxatio, ut formula quadam definitur, est articuli è nativo
 positu, seu proprio (quod dicitur) acetabulo, in alienam at-
 que insolitam sedem prolapsus, quo motus arbitrius impe-
 ditur. Græci exarthrema dicunt. Huius autem (ut Pau-
 lus inquit) nulla alia differentia habentur, præter eam qua
 maioris minorisque ratione sumitur. Quum enim articu-
 lus sua sede in totum excussus deciderit, communi generis vo-
 cabulo Græci exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si au-
 tem è compingilis suis paululum annexat immixtus est, aut vs-
 que

Luxatio quid,
 vel dislocatio,
 secundum
 Auicennam.

Declinatio,
 contortio
 Auicennæ.

Elongatio
 Galeno.

Luxatio quid
 apud Græ-
 cos.

Exarthrema.

Luxatio.

Pararthrema.
Subluxatio.

Laxatio, elō-
gatio liga-
menti, distor-
tio, peruersio.

Quæ ossa in-
ter se denū-
cant.
Quæ ossa
propriè lu-
xantur.

Affectus cum
luxatione
complicati.

quæ ad sinus seu cauitatis supercilium (nonnulli marginem
vocant) prolapsus, nobis subluxatio, Græca verò consuetudi-
ne pararthrema nominatur. Sic etiam Ferrelius: Luxari os
dicimur, quod vel prolabitur, vel quouis modo è sede sua mo-
uetur. Id si perfectè sit, & articulus prorsus excidit, ossisque
caput è sinu suo promouetur, vitium hoc Græci ἐξέροση
vocant: si verò os ab osse paulum recedit, eaque inuicem se dehi-
scent atque diducuntur, κατὰ ἐπέρωση appellant. Ceterùm
sub pararthremate & luxationem, seu ut vulgares chirurgi,
Aucenna interpretem sequuti, loquimur, elongationem li-
gamenti comprehendimus; sicuti & distorcionem ac peruersio-
nes cum pluribus ossibus, tum verò maximè spina vertebris
familiares. Ossa duobus modis potissimùm suis sedibus Cel-
so mouentur. Nam modò quæ iuncta sunt inter se duntaxat
(inquit lib. 8. cap. 11.) dehiscent (vt quum latum scapula-
rum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito & in
crure tibia à sura, atque etiam interdum à saltu, calcis os à
talo, quod raro tamen fit) modò verò suis acetabulis & toto
prolabuntur, hoc est, suis omnino sedibus excidunt. Vertebra
namque & articuli propemodum omnes, tametsi validis ner-
uis ac ligamentis comprehendantur, sapiùs tamen suis sedibus
elapsi decidunt, aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu ner-
uicis ligamentis vel ruptis, vel infirmatis; faciliùsque in pue-
ris & adolescentulis, quàm in robustioribus. Itaque modus
hic arthrema; prior verò, quo tantùm ossa dehiscent, & suis
ex toto sinibus haudquaquam prolabuntur, pararthrema non
immeritò appellabitur. Atque hæc sunt luxationum di-
crimina seu differentia. Præter hæc tamen aliquot adhuc (vt pau-
lo antè diximus) alias posterioris ætatis chirurgi statuerunt,
quæ reuè à differentiâ non sunt, sed potiùs quedam veluti præ-
ter naturam dispositiones, cum luxatione complicate: vt
cum ipsi luxationi accidit inflammatio, aut fractura, aut
vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quadam du-
rities. Hæc enim, dolor inquam, fractura, durities, vulnus,
inflammatio, cum seorsim & per se subsistere possint, nullius
viquam alterius (si saltem Galeno credimus) differentiam
constituunt. Si quis tamen proteruè contendat, differentias
esse, cum eo certamen inire recusamus: quandoquidem hæc
curande luxationis rationem & peruertunt, & non parum
aliquando interturbant. Ac de his quidem in sequentibus
suo

suo loco dicemus. Ceterum modus quatuor potissimum quoad ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruer-
 ti, seu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, anteriorem & posteriorem. Alii superiores & inferiores addunt: quaedam autem in omnes quatuor partes, quaedam in certas promouentur. Sed de singulis, in propriis locis dicemus. Causa autem luxatorum os-
 sum & à sua sede motorum, quaedam sunt extrinsecus in-
 gredientes, ut casus, percussio & violenta atq; incongrua mem-
 bri alicuius extensio, aut distortio, aut peruersio. Quedam
 verò intrinsecus eueniunt: atque ideo interna dicuntur, sicut
 & superiores externa: ut cum mucosus aliquis humor &
 pituitosus, in articulus seu iuncturas acervatur, qui articu-
 lationis ipsius ligamenta primum madefacit, deinde laxiora
 reddit, & tandem ob eius multitudinem, sua sede os ipsum
 protrudit. Luxati autem omnis articuli hoc indicium est,
 quod qua parte os profilit, articulus extuberat, aduersa à
 qua recessit sinum habet: membri figura peruertitur, neque re-
 cta manet, membrum agrè in eam partem flectitur in quam
 os excessit; in aduersam perfacile. Et hac quidem luxatis
 omnibus sunt communia: sunt & alia propria, de quibus pos-
 seica. At de communibus hic tantum agimus. Hac autem fa-
 ctionis Arabice principi Auicenne, à tribus potissimum desu-
 muntur. Nempe vel à substantialiter (ut loquuntur) inha-
 rentibus, hoc est, ab iis que secundum essentia rationem insunt:
 ut à mala partis ipsius laborantis constitutione seu compositio-
 ne, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorsum-
 pit, & sinus seu cavitatis insolita ea à qua recessit, manifestò
 apparent. Vel ab iis, qua ex necessitate consequuntur (cau-
 sas & accidentia vocant) ut à dolore qui ex luxatione contra-
 hitur. Vel à lassa, seu operationibus etiam ex necessitate
 consequentibus, ut à motus afflictà partis difficultate, aut
 priuatione. Ha itaque nota in luxatis omnibus deprehen-
 duntur; alia verò in singulis. Consequens est, ut communia
 quaedam iam quoque de luxationibus iudicia, seu crifes, qua
 & prognostica vocant, hoc loco subiiciamus. Primum pro-
 gnosticum, ex Auicenne & aliorum quorundam scriptis eru-
 tum, ad hunc modum se habet. Quibus luxationibus in-
 flammatio, aut vulnus, aut dolor ingens & acris accedit, he
 præterquam quòd curatu admodum difficiles sunt, periculo

Modi luxationum.

Causæ externa.

Causæ interna.

Signa.

Signa luxationum omnium communia à tribus potissimum desumuntur.

Prognostica.

1. quoque non vacant. Aded ut aliquoties in iis casibus tutum non sit luxata particula reductionem aggredi, sed sic eam remanere (ne pro lesione mors sequatur) melius esse censent. Vt
2. iuxta omnes luxationes, & quia statio temporis iam callo obduruerunt, vel difficillimè vel numquam conanscunt. Pro-
3. inde statim, si fieri potest, reponi luxata debent. Luxatio in qua (inquit Guido) franguntur margines ossium, hoc est, sinus seu cavitate supercilia, pessima indicatur. Repulsi enim in suum positum articuli, inibi diu persistere non possunt: sed
4. leuissima quaque occasione iterum relabuntur. Articuli qui nervorum ac ligamentorum vitio prolapsi sunt, & postea in
5. suas sedes compulsi, iterum excidunt. Iudicium evidens ossis in suam naturalem sedem reduci est, cum veluti strepitus aliquis auditus est, dum in nativum suum acetabulum ingrediebatur: & membri nuper luxati figura & conformatio, sua ipsius aut alterius partis figura, quam simillima tum visu tum
6. tactu deprehenditur. Caterùm si reposito osse nervi distendantur, rursus id protinus (ut consulit Celsus) expellendum est. Ut excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim si in partem posteriorem aliquando prolabitur, numquam in suos sinus compellitur, sed morsens statim adfert inevitabilem. Sic neque in spina vertebra cum toto loco mutata sunt: neque etiam maxilla, qua utraque parte prolapsa est, & antequam reposita sit, inflammatione excitavit, ut Celsus memorie prodidit. Ossa que suis sedibus
7. moventur, alia aliis facilius, alia difficilius & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione & natura iunctura unde propelluntur. Itaque genu ut facile prolabitur, sic non magno impendio in suam rursus sedem compellitur. Digitorum luxatio nullam etiam facessit negotium. Cubitus verò ut tardius quidem ac difficilius excidit, ita prolapsus negotii plurimum exhibet. egerrimè enim propter tuberculorum seu eminentiarum sinuümque frequentiam reponitur. Humerus autem ut neque difficulter admodum, praesertim in macilentis, elabitur, sic nec difficillimè in sedem suam reponitur. Est ita de aliis. Multum quoque eo confert (ut Celsus inquit) & corporis & nervorum, hoc est, tendinum, habitus. Nam si corpus tenue ac macilentum, si humidum est, si nervi & ligamenta infirma, expeditius os reponitur, sed & primò facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Qua contra-

Genù.

Digiti.
Cubitus.

Humerus.

Nervorum
nomine apud
Celsum, liga-
menta intelli-
guntur.

ria his sunt, melius continent; sed id quod expulsus est, difficulter admittunt. Quibus in puericia articuli exciderunt, neque reposti sunt, minus quam ceteri crescunt. Que loco suo non sunt, caro ea increfcit; magisque in proximo membro, quam in vltiore. vtpote si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quam in brachio, & in hoc (brachio inquam) maior quoque quam in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquatur: quoque in eo plus vsus superest, eo minus id extenuatur. Inter luxatorum eiusmodi prognostica numerantur & duo hi sequentes Hippocratis aphorismi: Quibuscumque à coxendicum dolore molestatis, excidit coxa, & rursus incidit, iis mucores superueniunt. Quibuscumque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, iis crux tabescit; & claudicat, si non vrantur. Hoc autem nunc sic coniunctim legimus & interpretamur: Quibuscumque à diuturno coxendicum dolore confictatis, propter mucoris siue mucosi humoris ac pituitosi, copiam, in articulo siue iunctura coxe coaceruatam, τὸ ἴσθιον, id est, coxa ipsa (hoc est, femoris caput, quod in coxa siue ossis ischii cavo inseritur) suo naturali acetabulo propulsa excidit, & rursus incidit, (id est, in natiuam suam sedem iterum sponte resiliit, aut aliter repulsa est, inibi tamen diu persistere non potest, sed soluta compage lubrica continenter relabitur) iis processu temporis crux (quod Grecis κνίλος dicitur, hoc est, totum membrum, tam tibia scilicet quam femur) necessariò alimonie penuria contabescit, & ariditate conficitur: omnesque in claudicationem cadunt, si non vrantur, hoc est, nisi prius ferramentis igne candentibus vrendo, & mucus ille qui ossis ischii sinum occupat, absumatur, & laxitas cutis, ad quam femoris caput subinde lubricum prociidebat, contrahatur. Nunc ad rationem curandi luxata in vniuersum veniamus. Quum luxata è suo nativo positu in alienam atque (vt supra retulimus) insolitam sedem prolapsa sint, vna nimirum communis omnium luxationum curandi indicatio erit: nempe luxati articuli & suo loco moti in propriam ac naturalem sedem reducatio. Porò vt scopum hunc primum & vniuersalem assequaris, luxatum membrum in diuersas partes decenter extendendum est, donec spaciū inter ossa liberum sit. Tum id est quod suo loco excidit, ab ea parte in quam prolapsus est,

8.

9.

Ex Hippocrate & Celso.

10.

Aph. 59. & 60. lib. 6.

Interpretatio duorum aphor. Hippocratis.

De ratione curandi luxata in vniuersum.

Scopus primus.

in contrariam impellere oportet, atque ita in germanum suum
 acetabulum restitueret, ut sinus seu cavitatis insolita vacuitas
 impleatur. Hec autem leniter & sine dolore, quatenus fieri
 licet, agenda sunt. Ceterum non una eademque in omnibus
 extendendi ratio est: sed alia atque alia, pro natura scilicet
 partis luxata, proque nervi ac tendines valent, aut ossa huc
 illucve sed-runt. Modo enim manibus solis, modo habenis
 iniectis utendum est, modo vero quadam alia machinamenta
 adhibenda sunt, ut ex vno Hippocrate, lecto libro de luxatis
 & fractis discere poteris. Hec autem inuenies in libro de ar-
 ticulis, cum quatuor Galeni commentariis, Vido Vido Floren-
 tino interprete: quibus etiam adiecta sunt figure & machi-
 namentorum formula. His etiam, si libet, adicies libellum
 Oribasi ex Heliodoro de machinamentis, Vido Vido etiam in-
 terprete. Sed ut eò vnde digressi sumus reuertamur, ab his se-
 cundum quò tendes fuerit, ut membrum quod exciderat &
 iam repositum est, non amplius deinceps sua sede prolabatur
 sed inibi continenter persistat. Reposita igitur (ut & Guido
 annotauit, quem Tagautius sequitur) articuli iunctura, mo-
 dus omnibus statim firmanda ac roboranda est. Firmabitur
 eutem optimè, si rosaceo perlinatur, ac postea pannus aliquis
 linteus gracilis, vetus, & lenis rhodino delibutus, ipsi applicer-
 tur: deinde si stuppe lones ac panni multiplices, osorum can-
 dido persusa superaccommodentur: & postremo, si fasciis postea
 madentibus, pro ratione particula longis latisque, subligetur.
 Quin etiam ferula ex corio aut densa papyro facta, si necessi-
 tas vocet, circumdanda sunt. Cauenda autem semper est ve-
 hementior perstrictio, ne inflammationem moueat. In ita
 ritè apparatus membrum in figura ei maximè naturalis, atque
 à dolore alienissima, ad quietem reponendum est. Nec verò
 ante diem septimum, aut etiam decimum, si nullum sympto-
 ma prauum accesserit, ipsum resolvere oportet, aut alius adhi-
 bitis medicamentis curare, sed sinere. Porro nihil noxa at-
 tuleris, si dum legitimo tempore resoluitur, & secundo cura-
 tur, aqua modicè calida foueris. Hic enim fons gemina tunc
 ratione prodest. Nam & dolorem (siquis sit) demulcet, &
 quod in laborante particula noxium conceptum est, digerit.
 At hec tamen in primo apparatu, si fuerit recens, nequa-
 quam conuenit, quia metus esset de apostemate, vti & An-
 tenna de pannis calidis dicit. Vbi autem sic (ut res exigui) lu-

Secundus
 scopus.

xatum membrum foueris, mox huic emplastrum adhibebis
 quod constet polline, id est, farina volatili pulucre rubro com-
 muniter appellato, & albo oui, in unum corpus redactis. Post
 hec verò membrum strictius obligandum erit, vt Rhases me-
 dicus Arabs percelebris consulit. Ad eundem quoque mo-
 dum, vetus omnis luxatio, & qua spatio temporis callo iam
 obduruit, non modo fotum eius in medi aqua simplicis calide (quò
 in hac re plurimum confort) antequam reducat, desiderat:
 sed etiam cum qui sit ex decocto malua, alibaa, saxougraci, at-
 que id genus aliorum postulat: & inungatur cum dialibaa,
 & imponatur emplastrum diachylon magnum, si ibi sit du-
 rities quo minùs restaurari possit, aut cum lana succida infu-
 sa in mucilaginis aut corticibus bisimala coctis aut pistis
 & axungia impinguiis. & ita loco molliore reddito, repona-
 tur & sanetur. quippe hac molliunt, laxant, discutunt, &
 membrum aptius extensiovi efficiunt. Recentes verò adhuc
 luxationes, & qua nuper incidunt, eius natura fotus tam-
 quam sibi non parum incommodantes, tum reliqua emollien-
 tit iam dicta, auersantur & respuunt. Hec enim caesficien-
 do ac humectando relaxant & dissolunt: unde pars ipsa af-
 flicta imbecillior redditur, & ad recipiendam fluxionem pro-
 mor. Proinde & inflammationi oportuna efficitur, & luxa-
 ti sintus superflua humiditate oppletur. Inde consequitur, vt
 articulus in nativo suo acetabulo diu persistere non possit, sed
 lubricus ac subterfugius delabatur. & idè quoque Auicenna
 (vt iam paulo antè diximus) vstat pannos impensè cali-
 dos membro recenter luxato admoneri, ne fluxionem etiam
 euocent, & inflammationem eo loci excitent. Quin potius
 cerata refrigeratoria, aut pannos vino aliquo imbutos ad-
 hibere conuenit. Caterùm luxato, ita vt dictum est, in
 suam sedem reducto, firmatòque, & ad quietem conuenienti
 schemate seu figura reposito, ipsum à dolore & inflammatione
 vindicandum est, qui tertius est scopus in curandis luxatis
 medenti propositus. Hunc igitur si consequi studueris, hu-
 morum in partem affectam influxum modis omnibus prohibe-
 to. Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet,
 & inflammationem experietur. Qua duo incommoda in lu-
 xatis & fractis maximè vitanda sunt. Hæc autem euitabis,
 si qua roborant & repellunt, parti luxata, vt paulo antè do-
 cimus, adposueris: si præterea tenuem ab initio probamque

victus rationem agro imperaueris, illique venam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici praescriptum secueris, & ventrem, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtrobque enim auxilii genere (purgatione, inquam, & sanguinis missione) fluxionem (si commodè adhibentur) à laborante particula auertimus. Sed & in fine iubet Guido ut membrum roboretur embrocha aqua decoct. ros. absinthii & visci quere. & similium. ponendo & sparadrupum, ut vocant, vel oxycroceum, ita reducendo membrum suauiter ad pristinas suas actiones. Verum enimuero si ante quam ad curationem voceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflammatione occupetur, non prius eam in locum suum à quo excidit reponere tentabis, quam dolor finitus fuerit, & inflammatio conquiesuerit. Si enim membrum sic dolore aut inflammatione affectum distendendo lacefferis, periculum est; ne conuulso, vel nervorum distensio, aut aliud prauum id genus symptoma suscitetur. Hoc praecipuum in luxatis omnibus diligenter, curioseque obseruandum, à Cornelio Celso ex Hippocraticis sententia non minus doctè quam eleganter in verbis traditum est: Quicquid loco suo (inquit) motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa iam occupauit, dum conquiescat, haud quaquam laceffendum est. Vbi finita est, tentandum est in his membris qua id patiuntur. Oportet autem inflammationem ipsam atque dolorem leuare succidua lana ex hydreleo, id est, aqua & oleo moderatè calido, acetique momento superimposita. Si verò etiam febris accessit, & ossa qua suo loco mota sunt, validis plenisque musculis & tendonibus contineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maximè qua ad victus rationem, vena sectionem & purgationem attinent. Caterùm sedato dolore, & finita omnino inflammatione, plenior victus (sicuti de fracturis dictum est) laborans resciri potest: cibisque vti bonis, & vino modicè. Ac sub finem curationis, si ò sententia res cesserit, perfusione illa Guidonis superscripta tum oxycroceo appposito utemur. Sed iam ad vsus quoque suos, id membrum sensim, ac suauiter promouere oportet. Motus enim, ut in dolore atque inflammatione noxius, ac (ut ita dicam) pestifer, sic aliàs, luxatio praesertim iam obfirmato, saluberrimus corpori est. Si luxatio ossibus vulnus quoque accessit, multa diligentia ac etiam prudentia est opus. Dum enim haec reponuntur, ingens periculum,

Quartus scopus, qui est accidentium correctio.

Lib. 8. cap. 11.

Locushic corruptus est apud Celsum, quem ita reficitur Tagautus.

Luxatio cum vulnere.

lignam, nonnunquam & mortem etiam maturam inferunt. Nam cum ex distensione adiacentes nervi & musculi inflammantur, dolores validi, convulsiones & febres acuta oboriuntur, atque hoc praesertim in cubiti gibbero, genu, superioribusque articulis etiam magis. Quanto enim principalibus membris, luxati cum vulnere articuli, viciniores sunt, tanto maior timor est. Sed eo quoque gravius periculum concitatur, quo maius membrum est, quoque validioribus nervis, aut muscularis continetur. Ideoque humeris femoribusque metus mortis est. At si reposita ossa sunt, spes (inquit Celsus) nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoque maior in viroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horum repositionem, valentiorumque deligaturam omnino auersatur, solisque inflammationem abigentibus & mitigantibus praesidium, per initia vii iubet. Sic enim (inquit) ipsis superesse licebit. Itaque nihil tutò reponi posse praeter digitos, & plantas & manus dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne precipitent. Verùm ne digitus quidem, in quo minimum vitium malum sic etiam periculum est, reponi debet, nisi ante inflammationem, aut postea, cum iam vetus res est. Caterùm quod ipse in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere aggrediemur: ac statim quidem intermissis, dum pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri intensione (validum enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus: Ita & Albucasis (vix & Guido annotavit) inquit, si fuerit cum vulnere, primo reducat ur dislocatio, post curetur vulnus, & suatur, si est necesse: & quando facies saniam, relinquatur ei foramen ad expurgandum. Quod si tamen iuxta animi institutum enegerit, in sola ratione, qua inflammationem arceat persistemus. Si verò inflammatio aliqua aut convulsio, aut quidpiam ex supradictis, reposito esse acciderit, rursus id (si modo sine ulla vi potest) suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque discrimen, seu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus sine vi fortasse cedit, & sua sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, ut femoribus, humeris, super sedere, & repositionem differre. Vbi verò inflammatio conquieverit (id autem fit communiter post septimum nonumve diem) praefati etiam pe-

Lib. de luxatorum fracturumve offium coaptatione.

ruculum apud necessarios agrotantis, quod ex repositione fu-
 turum sit, tum quod si non reponatur, debilem ea parte homi-
 nem & claudum manuumve prorsus fore, conabimur tunc, &
 sine ulla violentia, os in suam sedem compellere. Porro vlcera
 curationem eandem qua proposita est in fracturis cum vul-
 nera administrabimus. Omne autem membrum, quod
 cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic (si Celsus
 & Hippocrati credimus) iacere conuenit, ut maximè cuban-
 tem iunat: tantum ne moueatur, nec deponat. Si luxatio
 cum fractura, sine ulcere tamen, euenerit, communi ratione
 membrum extendendum est: ac manibus conformandum, ut
 in simplicibus fracturis superiore libro docuimus. Si verò
 etiam vlcus accedit, rursus ab his qua de fracturis cum ulcere
 seu vulnere, & luxationibus etiam cum exculcatione inci-
 dentibus priuatim à nobis dicta sunt, congrua repetenda cu-
 ratio est. Ceterum, ut verbo vno dicamus, si cum fractura
 luxatio incidit, hac primùm, si fieri possit, illa verò secundo cu-
 randa erit. At si ante fracturam administrationem luxatum
 commodè reduci non possit, fracturam ipsam primùm curabi-
 mus: deinde cum fractura callo iam obfirmata fuerit, luxatio-
 nis curationem ageridemur. Quod si luxatio inueterauerit
 (ut etiam paulo ante diximus) & ob temporis spatium callosa
 imbricitas contracta fuerit, ea decocto malua & althæa
 (quam officina bismalua appellat) persundenda est, deinde
 unguento dialthæa vulgo nuncupato, colluenda: post hæc em-
 plasterum quod diacylon magnum nominatur, superappo-
 nendum erit: vel eius loco, lana succida viscidagine quapiam
 emollente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur (uti dixi-
 mus) cortex radicis maluausci, hoc est, althæa, in aqua deco-
 ctus, & cum axungia vel anserina pinguedine subactus, ut
 quasi malagmatis lentor contrahatur. Itaque hoc loco sub
 his sufficienter emollito, luxatum in suam sedem dandum est.
 Quod si post curationem motus difficilis aut nullus reman-
 ris, tunc curanda, ut de arthritide tum de iuncturarum affe-
 ctibus aliàs diximus. Reliqua & apud Guidonem sexto de
 arthritide & iuncturarum effectibus, & in eius Antidotario
 reperire poteris.

Si luxatio
 cum fractura
 euenerit.

Si luxatio
 cum fractura
 euenerit.

Si inueterata
 & ob calum
 indurata lu-
 xata reponi
 non possint,
 quid agendū.

OBSERVATIO II.

De maxilla inferiore seu mandibula luxata.

EV A Teylingia, cognata nostra, cum oscitando os suum aperiret, postea id claudere non potuit. Ludicrum quidem primò hoc aliis videatur spectaculum; ipsi tamen cognata nostræ valde molestum. At chirurgus accitius, cum mentum manu suâ velociter percuteret, eam ab hoc accidente liberauit. Quemadmodum & Sororcula quædam ad Diuam Agatham ab eodem curata fuit.

PV E L L Æ quæ ad pilas agebat (de qua scribit Amatus Centur. 6. Curat. 70.) & malè habebat, post multum vomitum, & crebram corporis tum animi turbationem, cum oscitaret, repente inferior mandibula luxata est: nimia autem humiditate luxata particula ex cancello mandibula exiuit, vnde os apertum inuitæ permansit, non sine ingenti partis illius dolore, & animi deliquio. Ad quam accedens, post elapsum tertium diem, diligens chirurgus, puellæ ad pedes suos incuruatæ mandibulam foras, pollice dextro intra os misso, altera manu mentum fortiter apprehendente, trahebat. ac sic facilè mandibulam ipsam ad locum suum reduxit, non sine mediocri artis gloriâ. Præcesserat autem iam fomentum ligamenta laxans; veluti post mandibulam iam reductam, ligans & constringens medicamentum, vt agendum docet Paulus Ægineta lib. 6. & Auicenna Fen 5. lib. 4. cap. 7.

SCHOLIA.

SUPERIOR quidem mandibula seu maxilla cum immobilitate, & fixa, vix pars cranii, sit (teste Paulo lib. 6. cap. 112.) luxatione non periclitatur. Inferior autem, que

D d d 5

pro-

proprie mandibula vocari solet, toto loco non mouetur aut luxatur, quippe cum capita ipsius superiori maxille firmiter ac iuncto insinuata sint: modicam vero peruersionem, quam par arthrema vocauimus, subinde experitur, quod ob musculos qui ipsam continent, ex continuo mandendi loquendique exercitio iam molliem et anguescentes, qualibet de causa facile luxetur (quod apud Hippocratem etiam sepius legitur) in quibus sine aliqua difficultate articulus sponte in proprium locum reuertitur. Sola autem mandibula superior (ut dicit Lanfrancus doct. 2. cap. 2. de dislocatione mandibula) in crocodilo solo mouetur. Caterum mandibula (ut etiam Guido de restauratione dislocationum dicebat) quandoque mollescit, modo spasmat, modo distocatur. Caterum, teste Paulo ex verbis Hippocratis, excidit quidem maxilla raro, luxatur autem subinde oris hiatus, quo modo etiam alie plures musculorum minutiones neruorumque, id efficiunt. Et ut Celsus affirmat, in priorem partem propellitur, sed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa uentumque inclinatur, dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si utraque, totum mentum in anteriorem partem promouetur, inferioresque dentes longius quam superiores excedunt, intentique super musculos apparent. Si itaque ad anteriora os remanet apertum, ut in hac puella contingebat, ocludi non potest, sicut in paralyti aut mollescitione. Si uero ad posteriora, tunc etiam, teste Auicenna, dentes inferiores subintrant superiores, & ut dicit Lanfrancus, os aperiri non potest, uti euenit in spasmo. ideo neque cibum mandere potest aut deglutire: hinc & sermo, ut Brunus addebat, amittitur, & in parte externa uidetur aliqua eminentia prater solitum. Cum autem contingat fieri hanc luxationem, quam maxima oris apertio fit. Ut cum vel maximam rei alicuius molem ore excipere quisquam conatur, vel cum oscitando quam maxime potest, os diducit, & in alteram partem os traducit: quorum primum raro contingit, secundum (inquit Galenus) euenire dementibus tantum potest. Sed, ut Neoterici addunt, prater signa scholio precedente posita uniuersalia, quando numquam dentes superiores cum inferioribus possunt adequari, indicatur per Auicennam & Halley abbatem, quod nisi cito reducatur, indurabitur, & inferet febres, dolores & fluxum biliosum, & accidentia praua, donec

Signa.

Prognostica.

in 10 die interficiat agrum. nam & spasmo plerique etiam in
 tertio oboriente mortui sunt. vt & Iohann. de Vigo adiecit. Pri-
 mo quoque tempore (inquit Celsus) homo in sedili collocandus est. Reductio.
 sic vt minister à posteriore parte caput eius continet: vel sic,
 vt iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput
 eius scorceo puluino duro; eoque caput per ministrum urgea-
 tur, quo sit immobilis. Tum medici digiti pollices linteolis
 vel fasciis, ne dilabantur, inuoluti in os eius coniciendi: cat-
 ri extrinsecus adiuuendi sunt. Vbi vehementer maxilla ap-
 prehensa est, si vna parte procidit, concutiendum mentum, &
 ad guttur adducendum est. Tunc simul & caput apprehenden-
 dum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda,
 & os eius comprimendum est, sic, vt omnia panè vno momen-
 to fiant. Si in vtraque parte prolapsa est, eadem omnia fa-
 cienda; sed aequaliter retro maxilla agenda est. Reposito osse,
 si cum dolore oculorum & cervicis iste casus incidit, ex bra-
 chio sanguis mittendus est. Cum omnibus verò quorum of-
 fa mota sunt, primo liquidioribus cibis conueniat, tum his prae-
 cipi; adeo vt sermo quoque frequenti motu oris per nervos le-
 dat. At Paulus ferè eodem modo ex Hippocrate facit: sed
 ubi ingressui repugnat, ex hydrelao calido per spongiam super
 luxatam genam fouet, ne symptomata supra enumerata acci-
 dant. ita & Neoterici, vt Guido: Si ad posteriora, caput mi-
 nister teneat, deinde intromittat restaurator pollicem suum in
 os, & alios digitos sub mandibula, vel cuneum ex ligno, si non
 potest imponere digitos: & tunc trahendo fortiter mandibu-
 lam, impellat sub auribus os in locum suum. Si ad anteriora,
 Guilielmus & Lanfrancus ponant habenam seu fasciam for-
 tem sub mento, qua ipsum totum comprehendat; & tunc mi-
 nister, quando tu posueris cuneum infra os magis retrò in
 quantum potueris, trahat fortiter capita habena seu fasciis
 per partem posteriorem, tenendo genua super agri humeros,
 agro supinè decumbente, vt docet Iamerius: & ita Dei auxi-
 lio restaurabitur. Post restorationem ponantur emplastra
 confrictiua iam saepius dicta de fracturis, & panni consueti; Curatio.
 & ligetur ligatura conuenienti dicta in fractura, & remute-
 tur de quarto in quartum. Guilielmus dicit sat esse si per
 vnum diem ita manent, quia ea die liberabitur, si debita facta
 sit restauratio; vel vsque ad secundam vel tertiam diem. in-
 terim iis obseruatis quae de phlebotomia, ventosis, purgatione
 & vi-

Et vitius ratione diximus. aut loco emplastrum ponantur sal-
 della stuppea decenter concinnata, infusa prius in aqua vel vino
 nigro styptico, & expresse, deinde involuta in albumine ouis
 conquassato, & mixto cum pul. constrictivis: dein locus dili-
 genter ligetur & bene regatur. Nam, ut etiam Guido aymo-
 nes, ad 13. diem firmari solet. Si autem diu steterit dislocata,
 & dura evaserit, balneetur & emollitur cum aqua calida,
 & oleo, & aliis convenientibus (ut dictum est) & reducatur.
 Et si symptomata prava occurrant, succurrendum eis secun-
 dum quod dolores insipient, radendo caput, & inungendo ip-
 sum pondus aures & per collum & loca sub axillis oleo rosaceo
 calido. idem dicebat & Lanfrancus tract. 4. cap. 2. de man-
 dibula dislocatione sub sinem capitis: Si verò non fuisset acci-
 dens à principio, & locus iam est inflammatus, & iam febrilia
 supervenerit, tum dolor capitis; caput rade, & roboram inun-
 gendo cum oleo ros. calido, & pauca aceto; & locum inunge
 oleo antiquo emolliente, aut adipe anatis vel galline; & quan-
 tum possibile est feda apostema & febrim curato; & capitis
 ratio habeatur, ne superveniat phrenitis: ac iis remotis de-
 mum accidentibus, deinde, ut supra dictum est, ad curationem
 accedito. Ceterum ut ad reliquam curationem particula-
 rem ossium luxuriorum veniamus: capus (ut ait Celsus) duo-
 bus processibus in duos sinus summa vertebra demissis, super-
 cervicem contineri in prima parte proposui. Hi processus in-
 terdum in posteriorem partem excidunt; quo fit ut nervus
 sub occipitio extendatur, mentum posteriori agglutinetur, neque
 bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate semen
 emittat. Quibus celevrime mors supervenit. Ponendum
 autem hoc esse credidi; non quo curatio eius rei ulla sit, sed
 ut hac res indicis cognosceretur, & non putarent sibi medi-
 cum defuisse si qui sic aliquem perdidissent. Idem casus ma-
 net eos, quorum in spina vertebra excidunt. quod sequenti
 exemplo manifestius evadat.

Lib. 8. cap. 13
 de capite lu-
 zato.

OBSERVATIO III.

*De vertebra spina luxatis & fractis, vnde mors
subitanea subsequuta est.*

VERTEBRÆ in spina (inquit Celsus lib. 8. cap. 14. de spina luxata) & in posteriorem partem & in priorem, tam supra septum transversum, quàm infra subinde peruertuntur, ac nonnumquam ex toto prolabuntur. Sed cum toto loco mutatae sunt, nulla restitutionis spes relinquitur; præcipitè que etiàm mortem inferunt. Nam intra triduum (vt & idem Celsus ait) homo moritur: quemadmodum euenit illi qui ex altissima domo Delphis cecidit. Si autem in vtramque partem exciderit, à posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum id incidit, manus resoluuntur, vomitus aut distensio neruorum insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor vrget, & aures obtusae sunt. Si sub septo, femora resoluuntur, vrina supprimitur, interdum etiàm sine voluntate prorumpit; vt illi qui ex domo Iohannis Petri Lombardi prope templum antiquum Delphis ceciderat. Ex eiusmodi casibus vt tardiùs quàm ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorè partem prolapsa, prouum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, atque eam sic intrò impellere, id de his accipiendum est quæ paulum excefferunt, non de his quæ toto loco mutatae sunt. Nonnumquam enim neruorum imbecillitas efficit vt quamuis non exciderit vertebra, paulum tamen in priorem partem promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non contingi
qui-

430 OBSERVAT. CHIRURGICARVM
quidem potest; ab exteriori si propulsum est, pie-
runque iterum redit; nisi (quod admodum rarum
est) vis nervi restituta sit.

SCHOLIA.

Lib. 8. cap.
117. de verte-
bris spinæ lu-
catis.

Lordosis.
Cyphosis.
Scoliosis.

VERTEBRÆ spina si ex toto prolabantur excidunt-
que (ut etiam annotavit Paulus) precipitem mortem
inferunt. Medulla siquidem ipsius spina vel quamlibet com-
pressionem non sustinet, quum & solus ea ipsa nervorum
processus si contundatur, hominem in periculum perducere suf-
ficiat. Peruersionibus autem subinde affligitur, nunc in prio-
rem partem distorta, quod vitium lordosin Græci appellant;
nunc in posteriorem, & cyphosin à loco gibbato vocant; inte-
rim verò in latera, quod scoliosin nuncupant. Quum igitur
multe simul vertebra in arctissimum peruersa fuerint,
plurium simul peruersio apparet, iuxta circularem fluxus vo-
runditatem facta; ac putant nonnulli decepti, ab una verte-
bra ampliter peruersa id fieri. Nam magna distortio non
angulo similis hunc spina flexum molitur, quando etiam mag-
is periculum subsequitur. Si igitur introrsum spina est per-
uersa, restitutionis spes nulla est, eo quòd per ventrem inte-
rius repositio fieri nequeat. qui enim in scala sic affectos in-
tendunt, aut cucurbitulas admouent, aut sternutamenta aut
tussim aut flatum excitant, quid tandem promouere putati
sint, Hippocrates abundè coarguit. Quoniam verò subinde
cuiusdam officuli spina refractio, cauum locum offendit,
quemadmodum in capite de fracturis comprehensum est, ali-
qui vitium lordosin esse crediderunt, deinde hoc celeriter per-
sanato (promptè enim callo firmatur) lordosin curatu faci-
lem pronuntiarunt, etsi nullam curationem admittat, aut
certè difficulter. Hic etenim vrina supprimitur, alvus non
respondet, corpus inhorrescit, postea etiam sine voluntate ex-
crementa prorumpunt. Hæc autem eueniunt nervis & mu-
sculis consorti lege laceffitis; ac celeriter agri moriuntur: pra-
sertim si superiores & cervicis vertebra affectum fuerint ex-
perte. Cui verò iam inde à paruulo potissimum vertebra
gibbata protuberant, vitium longum esse, neque celeriter mor-
tem sed morbum accersire, & insanabile, Hippocrates predi-
dit.

dit. At quibus recens hic gibber ex casu prouenerit, machina quidem per scalam & rectam agri suspensionem ac utri infestationem adhibite, ridicula sunt: sola autem Hippocratis adaptatio sufficiens. Conuenit enim, inquit, lignum magnum, quod tantam longitudinem ac latitudinem habeat, ut hominem excipiat, aut scamnum huic aequale, ut hominem deponere, ac iuxta hunc ita extendere, ut in longitudinem pedes non amplius absit, & uelimenta quadam super ipsum explicare, ne hominis corpus infingatur (erit autem his locus antequam super lignum scamnumue insideat) deinde loro pedes ipsius bis circumdatum, per alas iuxta dorsum uincere, initia lori ligno oblongo pistillo simili deligare, atque hoc super pauimentum, iuxta ligni aut scamni subiecti extremum consistuere, & ministro post agri caput stanti ex superiore parte continendum tradere, ut imo quidem extremo contra fixo, alio supra caput tracto, oportuna fiat intentio: altero autem loro pedes simul & superiores malleolorum partes deligantes, & rursus alio, ea qua inter coxas & lumbos habentur, commissura huius inibi facta, iterum fasciarum extrema coniungemus: alii autem ligneo pistillo respondenti similiter predicto illigantes, statuemus in ligni aut scamni extremo pedes spectanti pistillum iuxta prioris similitudinem; deinde famulis iubebimus ut per ligna retractionem in diuersa moliantur. Quidam uero aselles dictis hanc efficiunt. sunt autem hi axes, qui contra rectum lignum uertuntur: utroque huius magni ligni, aut scamni latere iuxta extrema ad pedes caputque sua lora desiguntur. Quum autem sic intentio ipsa administratur, manus palma gibberum constringemus: si autem usus postulat, etiam super ipsum insidebimus, nullum ueriti periculum. At si ne sic quidem spina instauratur, & ager pressionem ferat, uile est parietem adiacentem in longum canalis modo exsculpere è regione gibberi, ut sculptura cubiti longitudinem habeat, neque altior sit egrotantis spina, neque multo humilior; imò sculpturam prius preparatam esse oportet. Huius exiis causa etiam lignum ab initio prope parietem poni maluimus: deinde asseris mediocri alterum finem ad ima comprimemus, donec sensibilibiter spina dirigatur. Verum, ut inquit Hippocrates, sola intentio citra asserem, rursusque per asserem sola curatio, id quod requiritur potest esse.

Quod si hoc uerum est, non alienum etiam in lordosis

Restauratio
ex Hippocrate

Et scoliosi per initia intensionem prædictam, sine constrictio-
ne videlicet, moliri, post adaptationem, lamina lignea, quæ
latitudine tres digitos aquet, longitudine gibbero respondeat,
Et aliquam ex sanis vertebriis comprehendat, loco ligneo aut
stappa propter duritiem inuoluta, vertebriis ipsis imponi Et
conuenienter deligari debet. Viculus adhibebitur tenuis. At si
post hæc quadam gibberi reliquia remanserint, laxantibus
emollientibusque remediis cum lamina appressu, per diu uten-
dum est. aliqui verò plumbeam laminam usurpârunt. Ca-
terùm iuxta chirurgos neotericos huius temporis, spondylia
colli Et dorsi quandoque distancantur completè, Et quandoque
incompletè, modo extrâ, modo interiùs; modo ad latera: mo-
dò in spondylibus superioribus. Et colli quidem, tunc sequitur
angina præfocans, ita vt tunc subito sæpe moriatur æger, vt
Galenus de loc. aff. annotauit. Si in pectoris (vt Et Haly
abbas tum Iohannes de Vigo lib. 6. cap. 3. etiam censuit) spon-
dylibus, musculi pectoris læduntur, Et pulmo destituitur motu
proprio, Et anhelitus frequens paruus, deinde mors sequitur:
Et si in mediis fiant, faciunt gibbositatem: vel fiunt in inferiori-
bus. Ex his quoque Et signa facillè innotescunt, cum ad ocu-
lum Et tactum appareant. etiam prognostica: nam omnis
spondylium dislocatio est periculosa Et suspecta, etiam in ipsa
reductioe, ob nucham Et nervos; maxime si ad interiora fiat,
quia non potest commodè tractari: præterea si fiat in spon-
dylibus superioribus, nocet transglutitioni: si in mediis, respi-
rationi: si in inferioribus, egestioni, sum vrina. idèd si vri-
na in totum retineatur, aut egestio, vel præter modum hac
erumpant (teste Haly abbate) pessimum signum est. Vnde Et
interdum sequitur ossis caudæ dislocatio, Et dignoscitur per
Auenennam ex difficultate plicationis genu, Et difficultate
conductionis Et attractionis calcanei versus caudæ dislocatio-
nem, nec non per tristissimam loci sensationem Et difformita-
tem eius. Caterùm modus reducendi Et rectificandi ad lon-
gum declaratur apud Albucasin, Haly abbatem Et Auenen-
nam. Summatim tamen in dislocatione spondylium colli tra-
hatur caput caudæ cum manibus aut vinculo vel habena, vel
fascia, vt dicit Iamerius, cuneo interposito inter dentes, per
mentum aut per pilos, aut per aures ad partem humeri. Et
cum pedibus impellantur inferiùs, Et eminentia comprimatur,
Et in aliis corpus extendatur. Et cum omni ingenio ab
vtraque

Guido de re-
stauracione
dislocatio-
num cap. 3.
de dislocatio-
ne colli &
spondylium
dorsi.

Signa.

Prognostica.

Ossis caudæ
dislocatio.

Restauratio
spondylium.

utraq; parte trahatur, vel cum fasciis, vel columna & cassillis, & consimilibus ingeniis, & eminentia cum manibus aut pedibus, aut cum tabula supposita comprimatur. modus autem firmandi & confortandi & remolliendi ut in aliis exerceatur, nisi quod ferula adhibeantur, & desuper iaceat, ut comprimatur, & remutesur de quinto in quintum diem, quia in diebus viginti firmatur. Huc spectant & que de gibbo diximus. & idem ea que chirurgi iuniores de gibbo scripserunt, huc transferenda erunt. Quod ad ossis cauda restorationem attinet, ponatur ager in lecto, & restaurator imponat indicem in anum, prius oleo ros. illinitum. Ac inde fortis elevatione collectus de sursum ad suum locum duceat, altera manu exteriorem partem ossis componendo. & facta restoratione particularum iam supradictarum, statim locus per quatuor dies emplastratur cum emplastr. de farina volatili, alb. onor. oleo ros. & myrrino confecto, vel alio emplastr. constructo. adhibitis fasciis decentibus. reliqua de dislocatione spine & spondylium vide apud Guilhelmum de Saliceto lib. 3. cap. 19. qui et professus hac praeteris etiam emplastris tum aliis remediis descriptis tractat. Caterum clavicula (quam soli homini inter omnia animantia concessam esse Paulus existimavit) nunquam in totum excidit: quippe que pectori ita committatur, & inbarent, ut ne moveri quidem in ipso possit. Stultè igitur M. Petrus ille Watveius in rustico illo Limmensi, cum ex alta scala cecidisset in pectus, claviculam luxatam esse dicebat. Interdum tamen ex violenta quadam percussione (ut idem Paulus testatur) extrinsecus facta, paululum auellitur: & tunc quemadmodum fractura ipsius, instaurari debet. Pars autem que humero inseritur, non admodum excidit, à bicipiti musculo summoque humeri tuberculo prohibita: imò neque violento quodam motu clavicula priuatim agitur, nisi propter solam thoracis factam separationem. Vnde homo solus inter animantia claviculam obtinet: quam si in palastra, ut verisimile est, perverti contingat, conformatione per manus dirigitur, & splenis multiplicibus accommodatis unà cum deligatur à decenti. eadem curatione etiam summus humerus peruersus in propriam sedem reuertitur. Est autem officulum cartilagineum quod claviculam scapulis colligat, in rescatis mortuorum cadaveribus occuliatum, quod loco motum, imaginem imperitiosè

Restauratio
ossis caudæ.

Lib. 7. cap. 113. de clavicula & summo humero.

exhibet, brachii caput excidisse. etenim in hoc exterior humeri pars acutior apparet: concavum autem, id unde excidit, ac notas quibus discernitur, de humero luxato dicemus, reliqua vide apud Guilhelmum de Saliceto lib. 3. cap. 20. de separatione furcula & ossis spatula, & Theodoricum lib. 2. cap. 46.

OBSERVATIO IIII.

De humero luxato.

RVSTICO admodum robusto, qui in pago (cui Sylva nomen est) prope Delphos habitabat, cum humerus excidisset, chirurgi nullis ingeniis, etiam ad scalam eum ponentes, reducere luxatum humerum in locum suum potuerunt, sed immanes illi dolores intulerunt. Tandem Hugo Nieuenius medicus machinamento introduxit in sedem suam.

SCHOLIA:

Lib. 6. cap.
114 de humero
luxato.

BRACHII caput scapularum sinul insertum excidit quidem frequenter, ut etiam Paulus annotavit: verum neque in superiorem partem, ut quod scapularum processus ancora similis impediatur: neque in posteriorem, propter ipsas scapulas, neque iam in anteriorem, ob muscoli bicipitis tendinem, ipsumque humeri tuberculum. Sed raro quidem in anteriorem exteriorémque prolabitur; continuè verò, praesertim macilentioribus, ad ima: atque his saepe facile excidit, & rursus inseritur: multa autem carne aut pinguedine praeditis contra, raro quidem elabatur, sed aegre in suam sedem compellitur. Quibusdam itaque etiam non luxatis, ex icliu frequenter elapsi loco membri suspicio oritur, eò quod valide inflammatio subsequatur. Porro quibus in imam partem luxatus humerus est, hoc modo agnosces: affectus humerus si cum sano conferatur, multum differt, quum exterior eius pars unde excidit, concava appareat, ut in tuberculo humeri luxato diximus, quod acutius, quam naturaliter esse debet, apparet.

apparet, & brachii caput elapsum in alam manifestè subiacet, ac manus huius cubiti gibber à costis magis recessit; quibus quidem costis si ipsum adigas, cum dolore admonetur, neque acri manum extenso cubito ad aurem possunt reducere, neque alium motum multiplicem per eam moliri. In pueris itaque, vel in quibus recens nec ampla facta est eluxatio, etiam rudo mediis digiti flexi eminente medici manus, vel affecti sane, si non puer sit, frequenter restituta est, ut inquit Hippocrates. Valentiùs autem hoc modo luxata inseruntur. Homo lotus & superfusionibus laxandi virtutis praeclitus usus, resupinari humi debet. & pila mediocri vel coriacea, vel alia qua primum non admodum mollis, ala accommodabitur: ac sedens medicus aduersus agrum, iuxta latus affectum, si quidem dexter humerus luxatus sit, dextri pedis calcem superponet pilee alae suppositae: si sinister, sinistri; ac affectam manum prehensam ad pedes trahet, simulque calcaneo alam in diuersum propellet, ita ut aliquis possit caput ad alterum humerum restitit, ne corpus circum diuellatur. Est & alia ratio immittendi, quae humero subnixo perficitur, quod Graeci *κατακλιθεὶς* dicunt: Addelescens, aut longior aegrotante, aut altius consistens iuxta affectum latus, acri in eadem collocati alae suum ipsius humerum subiiciet, & manum eleuatam ad ventrem suum astrahet, ut reliquum acri corpus posterius imo maius sublimè pendeat. At si aeger leuior fuerit, alius quispiam puer leuis ex ipso suspendetur. Nam manu ac reliquo corpore in contraria detractis ad ima, subiectus ala humerus faciliè elapsum articulum reponit. atque hoc etiam spathula quam Graeci *hyperon* dicunt, efficiunt. Est autem lignum oblongum, rectum, quod in paulimento super aliud quoddam solidum ponitur. Huius igitur summum extremum rotundum, quod non admodum crassum, neque tamen tenuis est, ala acri aut stantis, aut sedentis, subiicietur, iuxta totam ipsius longitudinem, ac manu per spathulam porrecta & detracta, reliquo autem corpore contra infirmitatis vergente, vel sua sponte, vel alio quodam trahente, restitutum fiet: atque hoc etiam in scale gradu fieri debet, quem admodum in constructo brachio per tensionem fieri dicebamus. hic autem rotundum quoddam corpus super gradum deligatur, quod egrotantis ala possit adaptari, & brachii caput propellere. Porro si ob vetustatem affectus, aut corporis duritiem, repositio nobis faceat negotium, utemur etiam ratione qua

per amben appellatam fit. Est autem ambe lignum quod longitudinem duorum cubitorum habet, latitudinem quadror digitorum, crassitudinem inslar digiti, alterum extremum rotundum, quod etiam promptè in ala sinum ingreditur, spatula lignea extremo consimiliter. hoc itaque extremum panniculo circumdatum, quo lenius existat, capitulo brachii iuxta alam accommodabimus; totam verò manum ad lignum intensam cum eo deligabimus, iuxta brachium, cubitum & eius extremum. Deinde ligno obliquo inter duas columnulas rectas adaptato, vel rursus supra scale graduum manu traicta cum ligno, ut ala per transversum gradus accommodetur, manum infra trahentes, sinem in alteram partem reliquum corpus in sublimi pendere. tunc enim articulus ingreditur. Vbi fuerit repositus, mediocri ex lana pila, si quidem inflammationem pars non sentiat, sicca; si sentiat, oleo madens ala iniecta, deligabitur. per hanc autem & humeri & alterius ala iuxta hiatus presertim fascia deligaturis apparentibus, ut hiatus affectum humerum excedat, brachium cum costis deligare convenit, ipsūque cubiti gibberum & summam manum ex ceruice devincere, ne rursus de integro articulus excidat. Post septimum diem vel tardius, ubi fascias dissolueris, mediocri vi frictione praestat, eò quod corpore solidiore factò, articulus ita firmetur, ut non facile prolabatur. Quod si autem crebrò prolabatur, aut humiditatis vitio, aut ob aliam quampiam iam diu factam elabendi viam, ad usionem veniendum est, sicut supra comprehendimus. Quum autem vel infantibus in utero aut editis in lucem adhuc incrementibus, particula fuerit luxata, nec dum reposita, in humero quidem carnes nihil à naturali figura deficiunt; neque enim manus quodcumque opus perficere impeditur: os autem brachii brevius permanet, non augetur: ac tales nominantur galiancones. In femore etiam os incrementum non sentit, & totum crus contabescit: quum enim pondus corporis ferre nequeat, non exercetur, ac in aliis membris luxatis manentibus, quae subiciantur, omnium iniuria exposita sunt. Eadem serè & Celsus. Humerus enim (inquit) modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est & victus cubitus recedit ab latere, rursus iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quam natu.

Galiancones.

Lib. 8. cap.
15. de hume-
rolaxato.

naturaliter: difficiliusque in priorem partem quam in posterio-
riorem cubitus porrigitur. Igitur si in alam humerus exci-
dit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe & imbi-
cillibus nervis intantum est, satis est collocare id in sedili, &
ex duobus ministris alteri imperare & caput lati scapularum
ossis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipsum po-
steriore parte residentem humerum sub ala eius cogere, simul-
que & latum os, & altera manu brachium eius ad latus im-
pelleret. At vultis prodest spatula lignea iam etiam expli-
cata tum alio modo apud Hippocratem. At si in priorem
partem humerus excidit, supinus homo collocandus est, fasciâ-
que aut habena medici ala circumdanda est, capiti que eius
post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: pre-
cipiendumque ut ille habenam, hic brachium extendat. De-
inde medicus caput quidem hominis sinistra debet repellere, de-
extra verò cubitum cum humero attollere, & os in suam se-
dem compellere: faciliusque id in hoc casu quam in priore re-
neritur. Reposito humero lana ala subsistenda est. Si in
interiore parte os fuit, ut ei opponatur: si in priore parte, ut
tamen commodius deligetur. Tum fascia primum sub ala
obvoluta caput eius debet comprehendere; deinde profectus ad
alteram alam, ab eâque ad scapulas, rursusque ad eiusdem
humeri caput tendere: sepiusque ad eandem rationem circum-
agi, donec bene id teneat. Vincit hac ratione humerus, com-
modius continetur. Si adductus ad latus sit, ad id quoque
fascia deligatur. Neoterici hac addunt. Avicenna trahit in in-
feriorem domesticam versus titillicum ut plurimum, ad par-
tem exteriorem sylvestrem rariùs. Albucasis ferè omnes mo-
dos ponit, quod aliquando sed raro ad pectoris partem luxetur,
ad superiorem nequaquam, propter additamenta. Prater signa
communia, ut est eminentia, profunditas, concauitas insoli-
ta, & motus difficilis, & aliquando impossibilis, si cum suo
pari probeur & hac propria ad sunt, ut concauitas magna in
humero, & rotunditas eminens ad modum oui sub axilla; &
manus ad caput non potest eleuari. In inferiori dislocatur,
& eminentia est anterior, & concauitas retrò, & manus dis-
tensa retrò manet in anteriori & eminentia posterius, &
manus non potest à latere separari in posteriori. Sepe hic de-
cipitur homo, propter inflationem, apostemationem, aut
contortionem, ut Rhases recitat. Et id Guido euenisse narrae

Guido de re-
staur. disloc.
cap. 4. de dis-
locatione hu-
meri & par-
tium omo-
platæ.
Signa.

Prognostica.

in filia Regis Francia suo tempore. Ea autem que est inferius
reducitur quinque modis. Et primus competit in lenibus, &
extenditur brachium, & impenitur pugnus aut digitus, aut
summitas humeri sui sub axilla: deinde trahendo inclinetur, &
trahatur brachium ad inferiora, ut reducatur. Secundus in
robustioribus, ponatur glomus, vel glomerus sili aut funiculo-
rum sub axilla, & trahatur superius fortiter cum mantili;
aut pede fortiter impingatur, inferius brachium trahendo, &
reducetur. Tertius modus, posito glomero sub axilla lignum
transuersè ponatur, & eleuetur per duos ministros, & traha-
tur fortiter brachium ad inferiora: & reducetur. Quar-
tus, posito eleuatoque egro super sellam, glomero immisso sub
axilla, ad gradum scale pendeat, & remota sella sub pedibus
tenendo & trahendo fortiter brachium per ministrum reduce-
tur. Quintus fit per manubrium. Hos autem omnes mo-
dos Haly abbas, Auicenna, Brunsus, & Theodoricus ponunt.
Iohannes de Vigo etiam adiuici modum qui fit per baliitam li-
gueam lib. 6. cap. 4. de dislocatione humeri siue capitis adiu-
zorii. Rogerius autem non ponit modum illum de pugno, de
pede cum pila, nisi eum qui fit cum scala: Iamarius autem de
pila & pede. De pila verò & mantili posuerunt Guillelmus
& Lanfrancus. Si autem hu non potest reduci modis, quia
inuerterata vel indurata sit, fiat fotus cum emollientibus, id-
que diuinus: & tandem reducatur. Reductione facta, sup-
positis vniuersalibus superius dictis placet Guidonij cum Roge-
rio ut in primis diebus ob dolorem prepararetur cum panno sub-
tili & stuppa infusa in albumine oui, & postea cum empla-
stro de farina, & puluere rubeo. & ligetur supposita pila ex
stuppa aut panno sub axilla firmiter cum fascia lata quinque
digitorum, & longa duorum brachiorum, à duobus capitibus
enuoluta per medium, incipiendo à pila sub axilla: deinde
ambo capita voluendo, & instar crucis super humerum ad
aliam axillam; & denud. crucis semper restat, super hu-
merum: denique super pilam, totiesque voluendo quous-
que rectè firmetur: & deinde suatur. & ubi indigebit ma-
iori firmitudine, resuatur. Suffineatur verò aut mantili
ad collum, & remouetur de nouem in nouem diebus; aut
quando inflatio que prouenit ex restrictorio fuerit depressa.
Firmatur autem viginti diebus. Postea locus lenitatus cum
diatriba, aut aliquo Paradrappo, aut emplastro. At separatio

ratio furcula, vt antea dictum est, cum constricti inuidiatis
curantur.

OBSERVATIO V.

De cubito luxato.

CVM cuidam ad partem anteriorem cubitus excidisset (nam hæc luxatio, vt Rogerius censebat, frequentior est) huic chirurgus humerum cum vola manus percutiebat, & cum altera impellebat ad locum debitum: deinde (vt Guilhelmus de Saliceto iubet lib. 3. cap. 22. de dislocatione cubiti) perfecta restauratione immediatè loco læso imposuit peciam infusam in oleo ros. tepido expressam: deinde emplastrum constrictiuum: postea stupas infusas in vino nigro & aqua. Factâ ligatione suspendebatur ad collum versus pectus: & non soluebatur ante quintum diem: postea tertio die, ne locus tum medicamenta nimis indurarentur. Et ita procedebat ad perfectam loci firmationem. Sed hîc sciendum ex Celso, lib. 8. cap. 16. tria in cubito ossa coire, humeri, radii & cubiti. Sed cubitus quo innexus humero est, ab hoc excidit; radius qui adiunctus est, interdum trahitur, interdum subsistit. In omnes ferè quatuor partes excidere cubitus potest: sed si in priorem prolapsus est, extantum brachium est, neque recuruatur. Si in posteriorem, brachium curuum est, neque extenditur, breuiusque altero est. Interdum febrem vomitumque bilis mouet. Si in anteriorem interiorém ve brachium porrectum est, sed paulum in eam partem à qua os recessit, recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neque in cubito tantum est, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrumq. membrum in diuersas partes extendere oportet, donec spicium inter ossa liberum sit: tum id os quod excidit, ab ea parte in quam prolapsum

psum est, in contrarium impellere. Extendendi ta-
men alia atque alia genera sunt, prout nerui valent,
aut ossa huc illucve sederunt. ac modò manibus
folis vtendum erit, modò quædam alia adhibenda.
Ergo si in priorem partem cubitus prolapsus est, ex-
tendi per duas manus, interdum etiam habenis in-
iectis, satis est. Deinde rotundum aliquid à la-
certain parte ponendum est, & super id repente cubi-
tus ad humerum impellendus est. At in aliis ca-
sibus commodissimum est eadem ratione brachium
extendere, quæ fracto cubito supraposita est, &
tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est quæ
in omnibus. Celerius tantùm & sæpius id resolu-
endum est, multoquæ magis aqua calida fouen-
dum, diutiùs ex oleo & nitro, & sale perfrican-
dum. In cubito enim celerius, quàm in vllio alio
articulo, siue extra remansit, siue intùs reuertitur,
callus circumdatur: isque si per quietem increuit,
flexus illius postea prohibet.

SCHOLI A.

Lib. 6. cap.
115. de cubi-
ti gibbero.

Q VANTO cubiti gibberi articulus (inquit Paulus) hu-
mero magis varius creatus est, tanto plus negotii prola-
psus exhibet: & tardius quidem excidit, sed difficilius reponi-
tur, propter tuberculorum sinuumque frequentiam. Non-
numquam igitur solùm aliquatenus detorquetur, quem ca-
sum par arthrema dixi, sæpe verò etiam extoto in omnem par-
tem prolabitur, præcipuè in priorem & posteriorem, quod fa-
cile dignoscitur, eo quòd excidit oculis & tactui obiecto, ex
quocunque prolapsus sit, & sinu vnde excidit apparente.
Hac verò potissimum sani gibberi inspectio coarguit. Conue-
nit autem protinus membrum reponere priusquam inflama-
tione occupetur: si quidem eam expertum, difficulter cu-
ratur. Quædam etiam nullam prorsus curationem reci-
piunt, maxime si in posteriora prolapsa sint. Hac enim lu-
xatio omnium qua in cubiti gibbero sunt maxime dolorifica
est, & periculosa. Quod si modicè articulus inuersus sit,
modi-

moderata etiam intensione restituitur. sic ut ministri manuum exporrectam iuxta brachium cubitumque, contineant, & in aduersa retrahant, medicus autem sua manus palmâ quod excessit in suam sedem compellas. Hippocrates autem in priora luxationem subito manus inflexu instaurat: ut palma ipsius humerum iuxta rectum pulset: in posteriora verò, subita rursus & diutius facta extensione, quoniam luxatio in priora partem, violenta potissimum extensione efficitur; quæ in posteriora, flexu similiter vehementi. Quod si luxatio perseveret, etiam validam magis intensionem usurpabimus: eiusmodi verò est potissimum quam Hippocrates in brachio confractio exposuit, ubi columnulam adhibebat. Porro recentiore aliqui hunc in modum adaptant: ministris duobus manuum, ut dictum est, intendentibus, ita ut alter sursum ad axillam contineat, alter deorsum iuxta brachiale, medicus aduersus ægrotanti consistens, duabus palmis iuxta articulum, brachium circumdat; ac ubi iusserit vestimentum contractum in oblongam vel latam fasciam manibus ipsius simul & ægrotantis brachio circumdare, & in exteriora intensionem constrictas ipsas trahit, donec cubiti articulum excedat. Ceterum manus prius oleo illini debet, ut lubrica fiat, & faciliâ medici palmis deducatur. Sic enim prolapsa, si per trahentis manum vi prematur, in propriam sedem reuertuntur. Postquam sunt repõsita, in anguli modum figurata manu ex splenis & conuenienti deligatura curationem petemus. Neotericis verò chirurgi hæc addunt: nam & cubiti dislocatio, teste Auicenna, modo parua, modo magna, & secundum Albucasin in omnes partes fit. & signa ultra communia iam dicta de eminentia & concauitate, sunt arcuatio lateralis, difficultas in motu, & applicatio impossibilis ad humerum. Prognostica: difficulter luxantur & reducantur, ob infiltrationem ligamentorum (ita enim loquuntur) & ossium varietatem: & superius facile raro, quia non habet diuersitatem magnam; inferius ut plurimum, ob additionem recepti non transversantem. Quod ad curationem attinet, ultra duos modos quos ponit Auicenna, in anteriori dislocatione percutere humerum cum vola manus & cum altera impellere eminentiam ad locum debitum; in posteriori trahere forsiter brachium, & percutere posterius cubitum, inunctis

Guido de re-
stitutione
dislocationum
cap. 5. de cu-
biti disloca-
tione.

manibus cum oleo, vehementer abstergendo, donec ingrediatur. Ponit Rogerius modum per fasciam complicatam instar pedis pastoralis: sed eam quoque Lanfrancus ad anteriorem deducit; posteriorem vero ipse curat extensione & suspensione, aut ponderis alicuius deportatione. Guido reducit anteriorem cum genu, posteriorem, ut Avicenna docet, quo & Romanus & Boëmus restauratores insignes & fortunati utebantur. qua autem cum fascia fit instar pedis pastoralis, aut calcanei, aut genu, prodest anteriori. & intendunt quando brachium trahitur, impellere rotundum adiutorii ad concavitatem scapulae, à quo exiit, & subito plicari brachium versus humerum: & sunt ita. Fascia lata instar pedis pastoralis sub eminentiam iniicitur: & dum extenditur brachium, ipsa cum pede ligata aut per aliquem ministrum ad posterius tracta, subito per magistrum ad humerum brachium plicatur. At modus cum pede est talis: Brachium per planum extenditur: & dum trahitur eminentia, cum calcaneo premitur, & brachium ad humerum plicatur. Modus cum genu: Brachium extenditur: & dum trahitur, eminentia cum genu impellitur, & brachium ad humerum plicatur. In his omnibus confert brachium duplicare, & extendere, & aliquid ponderosum subleuare, & subleuatum deportare, ut dicit Iamarius. De firmando procedatur ut in adiutorio seu humero luxato: nisi quod brachium suspensum ad collum paulatim constringatur quousque manus adhaeret humero. & de quarto in quartum remutetur in iuncturam, qualibet vice eleuando & deprimendo. firmatur autem in 15. diebus. Sed & manus in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit (teste Celso) porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem aut ad minimuma digitorum conuertitur. Reponi non difficillime potest. Nam super durum locum & renitentem ex altera parte intendit manus, ex altera brachium debet, sic ut prona sit, si in posteriorem partem os excidit: supina, si in priorem; si in interiorem exteriorémque, in latus. Vbi satis nervi diiuncti sunt, si in alterutrum latus praecidit manus, brachium in contrarium repellendum est. At his quae in priorem posterioremve partem prolapsa sunt, superimponendum durum aliquid: idque supra prominens os manu urgendum est, per quod vis adiecta facilius

Lib. 8. cap.
17. de manu
laesa.

facilius in suam sedem compellit. In palma quoque ossa interdum suis sedibus promouentur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moueri paribus ossibus oppositus non possunt. Signum id solum est quod omnium commune est: tumer ab ea, in quam os venit; sintus ab ea, à qua recessit. Sed sine intensione, digito tantummodò bene pressum os in suam sedem reuertitur. At in digitis totidem ferè casus, eademque signa sunt, que in manibus. Sed in his extendendis non aqùè vi opus est, cum & articuli breuiores, & nervi minùs validi sint. Super mensam tantummodò intendi debent, qui vel in priorem vel in posteriorem partem exciderunt: tum iam palma compelli, atque id quod in latus elapsum est, digitis restitui. Neoterici eadem ferè ponunt, ut Guido. Ita ossa rascete (inquit) & digitorum facilliter reducuntur, si recter fracta sint & luxata, distocantur ad vnã quãcumque partem, precipuè tamen ad anteriorem & posteriorem, quod dignoscitur per communia signa. & sciendum quòd tota intentio restaurandi versetur in bene extendendo & plicando & erigendo hinc inde iuncturam, & comprimendo eminentiam: & si hoc modo non restituantur, Abucahis etiam comprimit eminentiam manu supra tabulam. In firmando quoque non est aliud faciendum quàm in aliis, nisi quòd adhibeantur ferula aut ferula ex ligno vel solea. & remutetur de quarto in quartum. Firmatur, secundum Iamerium, in duobus & viginti diebus: & postea, vt dictum est, adhibeatur ad leniendum dialthæa, & reliqua emplastra vel cerata.

Cap. 18. eussidem libri, de palma.

Cap. 19. de digitis.

Guido cap. 6. de distocacione rascete manus & digitorum.

OBSERVATIO VI.

De femore luxato.

CVI femur exciderat, huic id nullo modo restitui potuit, nisi machinamento ad hoc apto. Femur etenim (vt ait Celsus lib. 8. cap. 20.) in omnes quatuor partes promouetur, sapissimè in anteriore, deinde in posteriorem, ratò admodum in priorem aut posteriorem. Si in anteriore partem prolapsum est, crus longius altero & vastius est: extra enim pes vltimus spectat: si in posteriorem,

444 OBSERVAT. CHIRVRGICARVM
rem, breuius, raramque fit, & intus inclinatur;
calx in gressu terram non contingit, sed planta ima;
meliusque id crus superius corpus, quam in priore
casu fert; minusque baculo eget. Si in priorem
crus extensus est, implicarique non potest, alteri
cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in
priorem partem inclinatur; dolorque in hoc casu
præcipuus est, & maximè vrina supprimitur. Vbi
cum dolore inflammatio quieuit, commodè ingre-
diuntur, totusque eorum pes est. Sed & si in po-
steriorem extendi non potest crus, breuiusque est,
vbi constitit, calx quoque terram non contingit.
Magnum autem femori periculum est, ne vel dif-
ficulter reponatur, vel repositum rursus excidat (vt
cognata nostræ euenit, vti in prima obseruatione
diximus.) Quidam iterum semper excidere con-
tendunt: sed Hippocrates & Diocles & Philoti-
mus, & Nileus & Heraclides Tarentinus, clari ad-
modum autores, ex toto se restituisse memoriz
prodiderunt. Neque tot genera machinamento-
rum quoque ad extendendum in hoc casu femur,
Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus,
Protarchus, Heraclides, repperissent, si id frustra
esset. Sed, vt hæc falsa opinio est, sic illud verum
est, cum ibi valentissimi nerui, musculique sint, si
suum robur habent, vix admittere; si non habent,
postea non continere. Tentandum igitur est, & si
tenerius membrum est, satis est habenam alteram
ab inguine, alteram & à genu intendi. Si validius,
melius adducent, qui easdem habenas ad validos
baculos deligârint, ac eorum fustium imas partes
oppositæ moræ obiecerint; superioresque ad se
vtraque manu traxerint. Etiamnum valentiùs in-
tenditur membrum super scamnum, cui ab vtra-
que parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligan-
tur, qui (vt in torcularibus) conuersi rumpere quo-
que, si quis perseuerauerit non solum extendere

neruos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic vt semper ea pars superior sit in quam os prolapsus est: ea etiam inferior, à qua recessit. Nervus extentis, si in priorem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum. subitoque super id, genu adducendum est, eodem modo, eademque de causa, qua idem in brachio fit; protinusque si complicari femur potest, tutus est. In cæteris verò casibus, vbi ossa per vim paulum inter se recesserunt, medicus debet id quod eminent retrò cogere; minister contra inde coxam propellere. Posito osse, nihil aliud noui curatio requirit, quam vt diutiùs is in lecto detineatur: ne si motum adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erumpat.

SCHOLIA.

QVVM alia corporis ossa interim peruertantur, interim toto loco excidant, coxa humerique articulus ei luxationi opportunus non est, qua rota sede (inquit Paulus) promouetur, atque ex his magis coxe articulus: quoniam sinum & rotundum & profundum possidet; ad hac, quòd altioribus tuberculis munitus sit. At si quandoque articulus ob vim quandam vehementem sinu suo exciderit, etiam multa luxationis maioris minorisque rationem differentie proueniunt; quatuorque modis, imò locis, coxa luxatur: velenim in anteriorem partem vel exteriorem, priorem, vel posteriorem, prolabitur: verum intrò quidem & extrà continuè, & multo frequentius intrò: in anteriora autem & posteriora rariùs. Quibus itaque in interiorem partem coxa prolapsa est, is cruris affectum si cum sano conferas, longius spectatur, & genu prominentius, & ad inguina cruris inflectere nequeunt, & iuxta penem tumor manifestus occurrit, tamquam femoris capite illic desinente. Quibus autem in exteriora promotæ est, is contrariè nota eueniunt; si quidem cruris breuius appareat, & iuxta penem regio in sinum debiscit, clunes inturgescunt, & genu interius demergitur, cruris inflectere possunt. Si in

Paulus lib. 6.
cap. 118. de
coxa luxata.

prio-

priorum partem prolapsa est, crus sine dolore genu extendunt, non autem ad anteriorem partem inclinare possunt, incedere conantes: urina his (uti etiam antea ex Celsò diximus) supprimitur, inguina intumescunt, nates rugosa excarnesque apparent: calci inter ambulandum inutuntur. Porò quibus in posteriora excidit, non aut popliteum aut genu extendunt, neque inflectere prius quam inguina possunt: atque his crura breuius, inguina laxiora apparent. Et per nates femoris caput eminet. Quibus sanè iam inde à pueritia, aut cerè longo temporis spatio articulus prolapsus cura non fuit, etiàm praesidium nihil promoueris, membrò iam in orbem coactò.

Quibus autem continenter excidit, hì curationem Hippocratis assument: quapropter statim reponi luxata debent: vti teste siquidem coxa luxationes, nullo modo consanescunt. Coniunctim itaque in quatuor luxationibus consanatio congruet, tum qua conuersione articuli & circumductu fit, tum qua intensio. Si enim affectus recens fuerit, & ager iuuenis, nonnumquam femur continentes circumagentesque huc illuc articulum reposuimus. Quod si in anteriorem partem luxatio declinauerit, etiam crure solum subito & valenter ad inguina quam intimè flexo, id quod requiritur effecimus: sin autem his non cesserit, intensio utendum, primùm per manus adhibita, qua crus ab inferiore parte trahant, ac per iecur tibiamque constringant; ex superiore autem parte, sub alas corpus circumdant. Quod si etiam valentior desideretur intentio, funibus contextis aut implicitis, vel loris cruris deligatis, omnino quidem supra malleolum; vti autem genu nihil pariat, hoc quoque superius ligare oportet: at pectoris regionem vincire necesse non est; verùm, ut dictum est, manibus subter alas comprehendatur, lorique mollis & validi medium iuxta penem adaptatum, in humeros redascemus; anteriori, per inguina & clauiculam; posteriori, per summas partes; duòque lori capitula ministro trademus: deinde omnes simul trahentes, ita ut egrotantis corpus prorsus eleuetur, intensio nem hanc quam dexterrimè moliemur. Hic quidem intendendi modus communis est quatuor femoris luxationum differens: priuatim autem in singulis modis quo ossa ferrà in se dem suam compelluntur, Graeci mochliam dicunt, euariati. Intenso homine siquidem in anteriorem partem articulus exciderit, lori iuxta penem siti medium inter femoris caput

ipsūque penem dispensari conuenit; referri autem lorum
 per inguina adiacentia & clauiculam expedit. At adolescentis
 quidam duobus cubitis affectum femur, qua crassius est, cir-
 cumdatum, in exteriora valenter extrahit. Atque hic mo-
 dus inferendi alius expeditior est: cui si articulus non cesserit,
 alius quoque utendum variis quidem magis, sed eo efficaciori-
 bus. intendi etenim hominem super lignum grandius aut
 scamnum oportet, in quo etiam spina gibbero vitiatos intendi-
 mus. Insculpenitur autem per totum fere oblonge quadam
 ceu fosse, qua latitudinem altitudinemque trium digitorum,
 non maiorem, habeant, dissidentes inuicem non magis quam
 digitos quaterhos: ut serra iuxta extremum in ipsis resistente,
 in quamcumque partem conueniat, resitatur membrum.
 Per medium autem lignum aut scamnum, aliud impingatur
 lignum pedalis longitudinis, columnula modo crassum; ut
 sub hoc inteso homine, lignum inter penem & femoris caput
 perueniat. Simul enim corpus ita qui à pedibus trahunt por-
 rigi prohibebit: eoque ne vsu quidem saepe venit, in contraria
 ex superiore parte intensio: simul autem inteso quoque ho-
 mine, ipsum lignum femoris caput foras propellet, ac intensio
 iuxta superius dictum modum administrabitur, praesertim pe-
 dis. Quod si ne sic quidem in sedem suam redierit, impactum
 lignum rectum auferrī debet, ex latere autem huius situs
 utrimque singula ligna infiguntur, tamquam limina, non
 minus quam pedalis longitudinis. his aliud lignum adapta-
 bitur, gradus scale modo: ut trium lignorum figura H lite-
 ram representet, nam paulo interius summus medium lignum
 accommodabitur. Deinde in sanum latus iacente homine,
 sanum quidem crus inter hac limina subter gradum quodam-
 modo ducemus, affectum autem crus ex superiore parte super
 hunc ponemus, ut ipsi femoris capiti accommodetur, substra-
 to prius ei multiplici vestimento, ne femur contundatur. aliud
 autem lignum mediocriter latum, tantam habens longitudi-
 nem ut à femoris capite vsque ad malleolum subiectum peris-
 neat, intrinsecus cruri alligabitur. Vbi iam facta est hec
 intensio, aut per pistillum, ut in gibbero prius diximus, de-
 trahere ad ima cruris cum alligato ligno oportet, ut violentia
 hac femoris caput in propriam sedem reuertatur. Ceterum
 est & alius reponendi modus sine intensione per lignum, ab
 Hippocrate commendatus. Manus enim, inquit, egrotantis
 molli.

molliter costis alligare oportet, & pedes utrosque valido loro molli per malleolos & super genu fasciare, ut quatuor digitorum spacio inuicem distent: intenso autem affecto crure duobus digitis magis quam alterum hominem suspendere, ut caput cubitos duos à terra absit. Adolescens verò aliquis peritus cubitis suis femur affectum comprehendens quæ breuissimum est, ubi & caput femoris, & ex rheda suspendens hominem facile compellet articulum ingredi. Atque hic reponendi modus alius quidem simplicior est, ut qui non multo apparatus peragatur; sed veluti miserabilem, ipsum vulgus abominatur. Porro si in exteriora membrum fuerit luxatum, homo superius intendi debet: lorum autem iuxta penem per oppositas partes ferri conuenit, inguina dico & clauiculam: medicum ab exteriori parte introrsum agitare iuxta conuenientem formam ex iis que insculpta sunt, ministro quodam rectem ad sanum clunem, ne cedat, obiciente. Sin autem in priora promotus est articulus; homine intenso vir quidam validus dextra manus palmam affectis inguinibus imponens, altera comprimet, & simul ad ima, simul ad genu constriget. At si in posteriora prolapsus est articulamentum, non opus est quidem hominem in altum vsque intendi, sed in firmo iacere, quemadmodum etiam si in exteriora articulus exciderit. Sicuti autem in gibbero dicebat, super lignum aut scammum homo pronus intendatur, vinculis non per ilia, sed in crure, ut nuper dictum est, porrectus. Iam vero uti conuenit constrictione per asserem adhibita, iuxta clunium regionem, ubi & articulus excidit. Atque hæc sanè de coxendice ex causa fortis adueniente luxata, dicta sint. Quoniam verò propter copiam humiditatis veluti humerus, sic etiam coxa prolabitur, vitione utendum est, quemadmodum in capite ipsius comprehendimus. Hactenus Paulus. At hoc tempore etiam chirurgi iuniores & varii alii neoterici auctores inter se discrepant, ut annotauit Guido. Nam Albucasis ponit solummodò tres modos; ad interiora, exteriora, posteriora. Brunus, Theodoricus, Lanfrancus, sequentes Auicennam, quatuor ponunt; sed facta comparatione plurimum ad exteriora, raro verò ad interiora fieri: Guilhelmus de Saliceto oppositum dicit, sepius ad posteriora, numquam ad exteriora, ob os ad ancha ligamentum. Caterum quum omnes modi curandi quasi concurrant in duobus modis restaurandi, scilicet ad in-

Guido de
Cauliaco de
reit. disloc.
cap. 7. de dis-
locatione
sceli & aut
coxe.

ad interius & posterius, idem parum curandum est. & quod ad signa, præter communia, propria magis ipse Auicenna explicauit, scilicet quod in dislocatione ad interius & anterius tibia infirma longior est alia, neque potest plicari: quia caput coxa subintravit inguen, ut illud instans, & in eo apparet concauitas in parte exteriori. In dislocatione ad exterius & posterius è conuerso, tibia breuior est, & non calcet calcaneo, neq. de alia potest separari, & est concauitas in inguine, & exterius eminentia. Quod ad modos quoque attinet reducendi, hic animaduertendum, licet authores multos diuersosque modos proferant, ad communem tamen quendam omnes intenti sunt, & duos magis proprios. Communis autem modus apud Albucafin ad reliquos omnes utilis est, quando ignoratur proprius modus dislocationis. tenetur autem ager per humeros fortiter, aut ligatur per humeros per radicem coxe fascia ad columnam cum corio, & trahatur etiam manibus per inguen, & ab alia parte per genu fortiter coxa: & vice una taliter fit extensio, quod quasi eleuetur ager à terra; & tunc tandem coxa ad eandem partem moueatur, quousque sit reducta. Primus modus proprius ad interiorem & anteriorem est, quod, ut dictum est, ager trahatur: & dum eminentia apud inguen cum calcaneo impellatur coxa, per genu ad interius ducatur. Secundus modus proprius ad exteriorem & posteriorem luxationem, est quod eodem modo ager trahatur: & dum eminentia extra cum genu impellatur coxa, per genu ad exterius trahatur. Perfectio reductionis per longitudinem comparis sane manifestatur, Rogerio teste, & Iamevio eius imitatore. Modus alius aptissimus ad extendendum est, quem aliàs usurpauit, inquit Guido: Extendebatur mensa longior ipso agro, & in quolibet capite, firmabatur columna: posita cum mantili transeunte per inguina subius dorsum, & supra ventrem ligabatur ad columnam: & cum alio mantili ligata coxa supra genu, voluendo totam tibiam usque ad calcaneum ad aliam ligabatur columnam: & cum cauillis positus inter mantile & columnam torquendo trahabatur ad quamlibet partem. Circa firmandi modum non est aliud faciendum quam in alis: nisi quod ligatur infirmus, incipièdo supra eminentiam ad partem oppositam, & transeundo ante & retro per renes ad partem sanam. Et in interiori ponitur pecia de panno, aut stappa supra inguen: & ligatur cum tibia sana: & quã-

Et quando antiqua, videntur suspensione pedis ad huiusmodi, ut Auenenna facit. Et in exteriori ponitur ferula longa usque ad calcaneum. Et quando est a iuqua, ligatur pondus trium aut quatuor librarum in coxa, comprehendendo tibiam, & pendeat ad rotulam versatilem cum trochlea. Mutatur de quinto in quintum; & firmatur viginti diebus.

OBSERVATIO VII.

De genu articulo è suo loco paululum moto.

CVM articulus genu à suo loco aliquantulum remotus esset, chirurgus, vt docet Iohannes de Vigo lib. 6. cap. 8. de dislocatione genu & eius rotulae, cum membri extensione, manibus restaurabat, & os in suum locum cum decenti pressura componebat; adiecta ferula commoda, & decenti ligatura per multos dies vtiliter adhibita, prius stuppis & emplastro ex farina volatili appositis, & sub curuatura pannus genu plicationem prohibens iniectus est. Remedia autem de tertio in tertium mutata. Interim non festinabat auferre supradicta & ferulam, aut ad ambulandum festinandumve, ne denuò loco suo remoueretur. Genu autem in tres partes promouetur (teste Paulo lib. 6. cap. 119.) anteriorem, posteriorem, & iuxta poplitem: in anteriorem prolabi opposita patella prohibetur. Eiusdem igitur intensionis videntes modis, interdum per manus solas, interdum etiam funibus decenter deligabimus: reliquamque adferemus curationem; hoc spectantes, vt particula diutius immobilis conseruetur.

SCHOLIA.

IDEM ferè & Celsus lib. 8. cap. 21. de genu scriptum reliquit; Genu, inquit, & in anteriorem, & in posteriorem & in posteriorem partes excidere notissimum est. In
 pri-

priorem non prolabi plerique scripserunt. potestque id verò proximum esse: cum inde opposita patella, ipsa quoque caput tibia continet. Meget tamen eum cui in priorem partem excidisset, a se curatum esse memoria prodidit. In his casibus intendi nervi rationibus usdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super popliteum imposito, adductoque eo crure, reconditur. Cetera verò manibus simul, cum ossa in diuersas partes compelluntur. Neoterici hac addunt: Genus est velocis dislocationis: fortasse enim dislocatur absque causa preter deambulationem velocem, aut lubricat partem, vti carnalis multoties excidit absque causa preter salium: Et genu quidem dislocatur ad omnem partem, nisi ad anteriorem, propter rotulam & adiutorium eius. Hoc modo fit curatio: Sedeat infirmus super sedem humilem seu propinquam terra: & eleuentur pedes eius parumper: deinde extendat vir foris manum suam desuper, & de subitus extensione forti reducat restaurator iuncturam ad dispositionem suam, secundum indicium dislocationis vniuersali, & liget eam. Addit Theodoricus lib. 2. cap. 52. & si necesse fuerit, fortius & inunctiones premittantur, ut facilius restauretur. postea ligetur prius contrahitum, postea extensum: deinde paulatim moueatur, donec ambulare consuescat. prestat tamen diutius immobile manere; vti dictum est. Lanfrancus eadem quoque refert. & quòd facile dignoscatur quando subito motus membri & erectio denegatur. At si apostema adfuerit, prius sedandum, antequam imponatur: sed & huius restorationem & curationem paulo diligentius scribit Guilhelmus de Saliceto cap. 27. lib. 3. etiam cura vulnere. Sed adicit quòd omnis dislocatio cuiuslibet membri postquam restaurata fuerit, si fuerit simplex, non cum apostemate vel vulnere coniuncta, breuissima curatur, & non requirit multas deligaturas. Sed quando ibidem fuerit mollificatio, separatio, extensio, contortio, vel tale quippiam, sunt affectus neruorum, ligamentorum, lacertorum & tendinum, & ideo longius tempus requirunt in curatione: quare ubi dislocatio restaurata est, & non redit membrum ad propriam actionem, medicus indicabit quòd cum ea fuerit extensio vel contortio in neruo aut tendine aut lacerto ultra debitum, & violenta, qua requirit neruos artus paruum roborationem, & mollificationem cum oleo, pingue-

Guido. de restoratione dislocationum cap. 8. de dislocatione genu & rotule, pedis & partium eius.

De rotula.

dinibus, medullis & ungu. de gummis, & similibus, ab eodem
 descriptis cap. de dislocat. spine & spondylium. Quando ac-
 cidit rotula dislocatio, oportet ut ponatur pes planè in terram,
 & reducatur rotula: deinde impleatur curvatura geniculè
 pannis prohibentibus duplicationem: & ponantur super eam
 hastella seu ferula resistentes ei in parte ad quam declinat.
 Cum ergo stringitur & adharet, non duplicetur genu cum so-
 linatione; sed paulatim, donec bene alleuetur. Iubet au-
 tem Auicenna duplicari paulatim: nam dicit Lanfrancus &
 Iamerius, quòd non est ingenium firmandi rotulam post re-
 ductionem, quàm duplare crus cum coxa: & idèo ligata teneat-
 ur per horam. At Guilielmus de Saliceto lib. 3. cap. 26.
 de separatione rotulae genu; Hoc membrum, inquit, non dis-
 locatur, sed separatur & mollificatur, & conuertitur ad par-
 tem inferiorem ultra debitum; & raro ad superiora: & istud
 scies quum eger crus erigit, si non redeat rotula in sedem
 suam in tali mollificatione vel separatione. in hoc casu nihil
 aliud requiritur quàm ut eger rectè stet in suos pedes, & à
 ministris idoneis ita in pedes detineatur, & ex aduerso per pa-
 tius, ne moueri possit: & tunc medicus premit manibus for-
 ziter, & impellat violenter, doctè tamen & ingeniosè, rotu-
 lam in locum suum; quæ facillè redit dum hoc modo mouea-
 tur. eaque reducta immediatè loco imponantur faldella sup-
 pta, longe, lata, & totum genu ex transuerso ac infra tum su-
 pra comprehendant, infusa prius in vino nigro styptico paruo,
 aut aqua, & expresse, vel emplastr. constrict. positum de dis-
 loc. adiutorii seu humeri. & dicta stuppe sint inuolute in alb.
 oui & pul. constrict. Et si emplastrum posueris, superpone
 faldellas stuppas longas, latasque, infusas in vino, & expres-
 sas: deinde locus decenter ligetur fascia lata per quatuor digi-
 tos, & satis longa, ut supra infraque genu reuolutionibus dis-
 ci possit; & non soluaturn ad v. dies: deinde iterum ligetur. &
 eris sanatus. Si autem fuerit composita cum vulnere & fra-
 ctura, tunc fiet ut antea per sepe dictum est: & si adfuerit
 mollificatio, contortio aut separatio, fiat ut nosti, adhibita
 & phlebotomia in brachio aut pede è directo, si opus est: ita &
 de ventosis & vicinis ratione dicendum, ut in sermone uni-
 uersali prescriptum est, & circa locum non omittendq
 defensuum. Et si aliqua durities vel nodi remanserint
 post loci firmationem, tunc bis in die ungu. emolliente descri-
 pto de

pto de dislocatione spine & vertebrarum apud eundem, inu-
gatur.

OBSERVATIO VIII.

De pede luxato.

CVM nodus rascetæ pedis facilè dislocetur, sed difficulter restauretur (vt idem Guilhelmus de Saliceto dicebat) ob parua ossa quæ sex numero habentur; quidam harum partium facta luxatione, per chirurgum fecit restaurationem manualement, cum auxilio ministrorum idoneorum; quia hic locus non indiget multa extensione, nec violentia ægri, ne ex dolore confluxus humorum fiat & inflammatio. Facta itaque æquatione, statim appositum est emplastrum infusum in oleo ros. calido, & desuper emplastrum constrictiuum: deinde & faldellas stuppeas infusas in vino nigro, & circa locum, inungendo cum aliquo defensiuo: & facta ligatione cum fascia lata per quatuor digitos, firmatis circumuolutionibus cum sutura, decubebat corpore supino, crure eleuato ac pede, quo minùs humor ad partem læsam confluere: interim hora ligationis non stringendo locum dolorosè, ne accederet inflatio aut inflammatio, vel pes stupidus fieret, qua causa & idem in paralyin incidere potest, & tandem mortificari: neque prima ligatio soluebatur nisi quinto die, deinde de tertio in tertium: & ita curatus fuit.

SCHOLIA.

TALVS (inquit Celsus) in omnes partes prolabitur. Lib. 8. cap. 3.
Vbi in anteriorem partem excidit, ima pars pedis in ex- de Talo.
teriorem conuertitur. Vbi huic contrariet talus, contrarium
signum etiam extat. Si in priorem partem erumpit, à poste-
riore latus nervus, durus est, minusque eo opus est: si in po-
sterio-

friorem, lanx panè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem is quoque per manus prius in diversa pede & crure ductis. Et in hoc quoque casu diutius in lectulo perseverandum est, ne is talus qui totum corpus sustinet, parum confirmatus nervus ferendo oneri cedat, rursusque prorumpat. Calciamenti quoque humilioribus primo tempore utendum, ne iunctura talum ipsum lædat. Planta ossa isdem modis quibus in manu, prodeunt, iidemque conduntur. Fascia tantummodo calcem quoque debet comprehendere; ne cum mediâ plantam, imumque etus vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorè recipiat, ideoque suppuret. In digitis quoque nihil ultra fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri. Hac sanè in his casibus faciendâ sunt, ubi sine vulnere ossa exciderunt. Iam quoque tali articulus (Paulo attestante) si paulum excessit, modica etiam intensione curatur: si toto loco mutatus est, vehementiore eget auxilio. Tentandum itaque & hic per manus validiore intensione vi. Quod si non reponitur, homine humi resupinato extensoque, longum aliquem & validum palum inter duo femora iuxta penem in imam humum rectum defigemus, ut corpus aduersus eum renitens, ad pedis intensionem non cedat: imò prius defigetur, quàm homo decumbat. Quod si magnum illud lignum adest, quod pedale aliud lignum per medium habere defixum diximus, super hoc intensionem moliemur. ministro vno femur continere retrahentemque, alter manibus aut loco pedem trahet, medicus luxatum manibus diriget, alterumque pedem alius ad ima continebit. A repositione deligari tuto pes debet, fasciis ad superiorem pedis partem, aliis ad talum distributis; cura adhibita, ne posterior tendo iuxta calcem constringatur. In hoc casu vsque ad dies quadraginta in quiete homini perseverandum est. nam incedere ante absolutam curationem tentantes, particulam reddunt inutilem. At si quis ex salta calcis os peruerterit, vel etiam aliam quampiam inflammationis dispositionem fecerit, blandâ quadam intensione, conformatioue, formentis inflammationi contrariis, & fasciis firmis id dirigendum est, homine similiter vsque dum consanuerit, in lectulo perseverante. Ceterum digitorum peruersio, ut in manibus dicebamus, non difficulter moderata tensione emendatur.

Cap. 23. de
planta.

Cap. 24. de
digitis.

Lib. 6. cap.
120. de mal-
leoli articu-
lo, ubi etiam
de pedis di-
gitis agitur.

laxatur. In omnibus autem luxationibus peruersisque, postquam influrata sunt & conquiescerunt, inflammationem in articulo, ut verisimile est, remanentem, aut tumorem, (qua etiam diu membra à functionibus impediunt) mollescentibus remediis persanabimus, quorum materiem nullus qui in artis operibus versatur, ignorat. iuxta Neotericos circa luxationem pedis intelligendum est (ut & Guido dicebat) quod pes facilliter laxatur, & facilliter reducitur: sed difficiliter firmatur, propter multitudinem ossium componentium iuncturam: & potest dislocari ad quamcumque partem, præcipue ad exteriorem & interiorem. cuius signa sunt eminentia, & contumitas insolita, dolor, & priuatio motus. In reductione eius non est aliud, nisi quod ægro bene firmato, & tibia extensa per trahatur, & moueatur ad quamuis partem fortiter: & eminentia manibus comprimatur, quousque reducatur, firmetur, & ferula adhibeatur. mutetur de quinq; in quinq; dies, quiescat per 30. aut 40. dies, alioqui sæpe in reductione pedis partium erratur. At digiti pedis, ut dicebat Guilb. de Saliceto li. 3. cap. 29. de dislocatione digitorum pedis, restaurantur ut digiti manus, & emplastratur locus emplastro constrictiuo, dicto in cap. de dislocatione humeri: id enim partes annectit sua stypticitate: nam ex forti ligatione & strictione stupor fieri solet. Et eandem membri mortificatio. Vel loco emplastri digitus inuoluatur, vel luxati digiti faldellis stuppeis infusis in vino nigro styptico, vel aqua, & expressis, deinde inuolutis in oui liquore & pul. constrictiuis, & si opus est, ferulis paruis insuper adiciantur decenter, ne dolorem inferant. Deinde super his fiat ligatio decens ac artificiosa, fasciata lata ad duos digitos vel pollicem unum iniecta, ut de digitis manuum dictum est, & non soluatursq; ad tres vel quinq; dies, nisi dolor patris affecta aut tumor & loci apostematio dissolutionem urgeat: vel soluatursq; omni die, ne membri exiguitate & debilitate stupor in ipso consequatur, & mortificatio aut gangræna succedat. In fine autem firmationis hæc in die locus inungatur pinguisculè cum unguento de pinguedinibus & gummis facto & præscripto in capite de dislocatione genu. Non omittenda verò est phlebotomia ex saluarella pedis oppositi vel in brachio; nec venis lenisio, aut vicius ratio accurata, modo dolor intolerabilis, tum alia id indicent.

Nunc tempestiuum est, ut vela contrahamus, & huic nomine libro, atque ad eò toti nostro Chirurgico tractatui finem

De dislocatione pedis & digitorum eiusdem, iuxta iuniores.

imponamus, & classicum canentes, Deo optimo gratias agamus, qui sua liberalitate & benignitate nobis & amicis promptitudinem & alacritatem concessit, mihiq; licet corpora satis debili, robur adiecit, ut hunc indefessum laborem exegerim, utq; prater quotidianam praxin adeo laboriosam tandem & hos libros omnes, subinde quoque valetudinarius existens, ad finem perduxerim, cum viginti septem ferè annis praxin exercuissim, & eo potissimum tempore, cum ubiq; bella intestina, maximè verò in istis regionibus inferioribus Germania, tum etiam Gallia adeo omnes sauirent, ut vix quisquam tutus esse potuerit, milite adhuc externo plusquam satis in miseram plebem sauiente. Quare ut illius temporis molestias declinarem, otium, quamuis rarum satis, ob agrorum nostrorum continuas curationes, nactus, etiam animum ad scribendum appuli, tum ea qua istis praecedentibus annis in praxi mea obseruaueram, in hunc ordinem quem nunc vides redegi, qua & aliis omnibus ut prodesse possint, posteris communia feci, ne cum iniquo seruo deputatus talentum meum sub terra recondiderem: & insuper his Scholia quoq; adieci, atque non solum medicas Obseruationes nostras, sed & eas que ex professo de Chirurgia tractant, etiamnum ad finem deduxi, ipso 31. die Octobris, anno 1570, videlicet in ipso profecto omnium Sanctorum, qui nunc in caelis cum suo Seruatore gaudent; ad quos ipse Deus Omnipotens me tum omnes nos deducere dignetur. Cui gloria, laus, & potestas nunc & in seculum. Amen.

FINIS Libri Noni Obseruationum Chirurgicarum, de luxatis ossibus, Petro Foresto Alcmariano medico auctore.

INDEX

457

RERVM MEMORABILIVM

quæ his quatuor libris Observationum
Chirurgicarum, de VVLERIBVS, VV-
CERIBVS, FRACTVRIS, & LVXATIONIBVS
continentur.

A	<p>ABDOMINIS vulne- ra quomodo tra- canda. 248</p> <p>Abdominis vulnus ad interiora penetrans. 36</p> <p>Abdominis vulnus, per quod omentum dilapsum erat, & ab imperito chirurgo non bene abscissum. 23</p> <p>Abdominis vulnus quoddam le- thale. 5</p> <p>Acanthus marinus piscis 146 quomodo curetur vulnus ab eo illatum. ibid.</p> <p>Accidentium correctio in vulne- ribus. 427. in vulneribus capi- tis. 219</p> <p>Acus punctura in digito curata 183. 184</p> <p>Acus qualis esse debeat in futuris vulnerum. 62</p> <p>Adeps annorum quadraginta. 311</p> <p>Adolescens qui ex vulnere cerebri conualuit. 12</p> <p>Adolescens sexdecim annorum, casu seipsum vulnerans. 76</p> <p>Adglutinatoria vulneris deligatu- ra quæ. 57</p> <p>Adiutorii ossi fractum sit, quid agendum. 405</p> <p>Ægidius Iohannis in abdomine vulnertus. 23</p> <p>Æris nos circumdatis temperies in curandis vulneribus maxi- mè spectanda. 116</p> <p>Ærugo, vel æris ærugo, est viride</p>	<p>æris. 306. 308</p> <p>Affectibus diuersis complicatis, urgentiori semper primùm oc- currentum est. 290</p> <p>Affectus cum ulcere complicati qui. 269</p> <p>Agglutinantium facultas. 326</p> <p>Agglutinatoria quæ. 119</p> <p>Agglutinatoria futura. 63. eius quinque modi. 62</p> <p>Albertus Bononiensis. 44</p> <p>Albumen oui quare vulneribus admoueat. 106</p> <p>Alchymistarum aqua. 340</p> <p>Alfac quid. 118.</p> <p>Alphitidion facta fractura, qualis. 355</p> <p>Alumen. 307</p> <p>Aluminis vsti vis. 89</p> <p>Aluminosæ aquæ vis. 317. 329</p> <p>Aluus an ducenda in vulneribus. 77</p> <p>Ambientis æris nomine quid in- telligatur. 116</p> <p>Amputatio membri demorsi aut icti quando necessaria. 157</p> <p>Anagallidis occulta vis in curan- da contusione aut alia læsione. 136</p> <p>Anastomosis vnde excitetur. 128</p> <p>Anchæ ossis fractura. 397</p> <p>Anchæ vulnera. 257</p> <p>Ancharum & partium earum vul- nera 271. 347</p> <p>Angulosum telum quomodo ex- trahendum. 51</p> <p>Animalia parua discerpta, morsus virulento</p>
----------	--	--

vitulento modo admoventur. 116
 Animalia venenosa quæ. 149
 Animalium venenatorum ictus, aut vulnera ab his illata, quomodo curentur. 145
 Anasaturæ quid sit. 63
 Antimonii vsus in vlcibus curanda. 307
 Antispasmi seu reuulsio, quid. eius vsus. 162 78
 Apotematis signa in capitis vlcibus. 202
 Apothrausis seu abscisso, fracturæ species. 355
 Aqua Alchymistarum. 340
 Aqua aluminosa. 329
 Aqua calcaos vulneratis neruis infestissima, 180. eius vsus in vlcibus. 293
 Aqua nudato neruo aduersatur. 191
 Aqua pro potu comoda vulneratis. 85
 Aqua viræ. 108
 Aquæ submersio. 144 quomodo damna inde ptouenientis tollantur. ibid.
 Argentum viuum sublimatum. 341
 Atomatum vsus in vlcibus. 84
 Arsenicum. 339 eius vsus in vlcibus. 319
 Arsenicum sublimatum. 312. optimum ad hæmorrhagias præfigium. 166.
 Arteria diuisa, consolidata per Galenum. 170. vulnerata quomodo curetur. 157
 Arteriz magnæ vulnera. 10.
 Arteriz possunt consolidari. 169
 Arteriz qualem sanguinem continent. 160
 Arteriz scissæ aut diuisæ, interdum coeunt aut vniuntur. 43
 Arteriz vlnus quomodo curetur. 118. 169. sciendum illud sit, nec ne? 163
 Articolilaxatio. 450. in genu. 450.

Articularum in digitis pedum fractura. 418
 Articularum vulnera sunt cacœthe pletunquæ. 7
 Artubus deligatio angusta comoda. 366
 Artubus fractis quomodo collocandus æger. 364
 Artus perfractos deligandi modus. 366
 Artuum vlcera. 284
 Asiz lapidis flos. 294
 Aphodelorum trochisci. 339
 Attractio teli infixi in vulnere. 49
 Attritio alicuius membri quomodo curetur. 134
 Attritus corrumpit membrum. 379
 quid in eo faciendum. 379
 Auersionis vsus in vlcibus. 76
 Auertentia medicamentorum. 161
 Auicennæ emplastrum. 322
 Auicennæ puluis ad sanguinem supprimendum utilis. 168
 Auricularum esus in vlcibus. 84

Aurium vlcera. 346
 Aurium vulnera. 230

B

BRACHII caput si luxetur, quid agendum. 434
 Brachii fracti curatio. 399. 401. 402
 Brachii fractura quatuorplex. 402. 406
 Brachii luxatio curata. 435. 436
 Brachii vlnus curatum. 230.
 Brachiorum vlcera curata. 346
 Brachiorum vulnera quomodo tractanda. 234
 Bruni medicamentum. 169
 Byronix radix, & eius vsus. 105
 Bubones seu adenû tumores. 234

C

CACATYRA plumbi, quid sit. 307.
 Cacochymia, vlcetis causa. 302
 Cacœthe vlcera. 301. quomodo curanda. 310
 Cadmix

Admiris vsus.	306	cranii fractura non penetrante.	212.
Calcanei fractura.	411	per incisionem, absque	
Calli mediocritas.	362	cranii fractura, sine vel cum	
Calli substantia in osse vnde nascatur.	362	perditione substantia.	211
Callo gignendo quæ obstant.	377	Capparis cortex.	308
Callos exterenia.	339	Caput delirantium oxyrthodino	
Callum exterens medicamentum.	342	perfundendum.	103
Callus, porus sarcoïdes.	42	Caries ossis si altè descēderit, quid	
Callus quibus notis generati deprehendatur.	372. 379	faciendum.	298
Callus si nimis indurescat, quid faciendum.	378	Carnem generans vnguentū.	118
Callus si nimis supercresecat, quid agendum.	377	Carnem minuentia quæ.	122
Caloris notæ.	289	Carnes abscedentes à morfu violento, amputandæ.	156
Caluarie detectæ quæ medicamenta applicanda.	220	Carnis detractio medicamentis fit, non naturæ operâ.	121
Caluarie fractæ curatio.	217.	Carnis generationi idonea medicamenta.	114
Cambil aut Canabil Arabum.	308	Carnis nouæ generatio, duplex datur excrementum.	326
Canbil aut Canabil, terræ Erechtifidis species.	298	Carnis simplex vulnus quomodo curandum.	108
Canceri nomine gangræna & sphacelus sæpe intelligitur.	358	Carnis vulnus profundum, sine amissione substantiæ, quomodo curetur.	109
Canis rabidi morsus quomodo curetur. 150. per initia nihil molestiæ adfert, præterquam dolorem ex vulnere.	152	Carnium vsus in vulneribus.	84
Capitalis puluis.	219	Caro contusa si in gangrænam degeneret, quid faciendum. 125 si multum sit laniata, quid faciendum.	125
Capitis contusio. 198. cum ruptura cutis, curata.	209. 210	Caro dum gignitur in vulnere, duplex prouenit excrementum.	113
Capitis contusio simplex, absque disruptione cutis, curata.	207	Caro læsa vniiri potest.	42
Capitis fractura. 201. eius signa & iudicia.	201	Caro rectè se habet, si proprium seruat temperamentum.	289
Capitis seu processuum eius luxatio quomodo reponatur.	428	Caro supercrescens in vulnere quomodo tollatur.	121, 294
Capitis vlcera.	284. 345	Casi vsus in vulneratis.	84
Capitis vulnera. 219. quibus medicinis cutentur. 203. 206. 219. nouem præcepta in illorum curatione obseruanda. 206. eorum causæ. 201. differentia.	200	Casum quæ incommoda soleant sequi.	134
Capitis vulnus cum contusione.	214.	Casus ab alto, & mala aut vulnera ex eo prouenientia, quomodo cutentur. 133. 135. 137. 141	
& cutis, sine læsione cranii. 211 factum per incisionem cum	211	Casus omnis, & ad illum remedia expertissima.	138
	9	Caraplasmata suppurantia	293.
		Cathartica quæ.	220.
		Caudæ os si frangatur, quid faciendum. 386. si dissocietur, aut luxetur, quid agendum.	433.

- Cautum vulnus -- 3. in eo curan-
 do duo consideranda. 311. 314. 315
 Cerebrum, & eius vires. 189
 Centaurium minus, & eius radix.
 190
 Ceratum humanum. 221
 Ceratum humidum in fracturis.
 368
 Cerebri incisionis signa. 202
 Cerebri vulnera. cur plerumque
 lethalia. 113
 Cerebri vulnus curatum. 12. 225
 Cerebrum quando refrigerandum
 103
 Ceremoniarum quis usus sit in
 curandis vulneribus. 82
 Cerotum de betonica. 209
 Cerusæ vis. 89
 Chalcanthum. 306
 Chalcitis. 306
 Charta combusta, & ex eâ factum
 medicamentum. 329
 Chironia vulnera. 301. quomodo
 curanda in mollibus corpori-
 bus, secundum Galenum. 310.
 311.
 Chironii ulceris descriptio, ex
 Cornelio Celso. 301
 Chrysocola. 307
 Cicatricem inducentia medica-
 menta. 118
 Cicatricem obducens benignum,
 tamon cacœthe non persanans.
 309
 Cicatricem per accidens inducen-
 tia. 120
 Cicatrices in vulneribus quomo-
 do repantentur. 89. 121
 Cicatricis inducendæ methodus.
 119.
 Cirrhum medicamentum. 331.
 332.
 Clavicula contracta curata. 387
 Claviculæ dislocatæ restitutio.
 433
 Clysteres & glandes potius con-
 veniunt in vulneribus intelli-
 norum, quàm medicamenta per
 os exhibita vehementiora. 20
 Coaptatio partium fractarum. 363
 Cœna qualis conducatur vulnera-
 tis. 85
 Colli & capitis ulcera. 284
 Colli fractura. 386
 Colli ligatura incarnatiua. 232
 Colli vertebræ contusæ. 385
 Colli ulcera. 346
 Colli vulnera, & partiû eius. 232
 Commissio partium fractarum.
 363
 Compressa quid, & eius usus. 67.
 numerus, figura. ibid.
 Compessio quomodo curetur.
 133
 Concussio quomodo curetur. 133
 Confractus locus quomodo cu-
 randus. 136.
 Conquassatio membrorum inter-
 norum quomodo curetur. 135
 Consumptiva quæ 120
 Contortio quid, 415. eius reme-
 dia. 143
 Contusi vulneris curatio, 125. eius
 curationis gemina intentio.
 124
 Contusio absq. vulnere, quomo-
 do curetur. 126
 Contusio capitis curata. 198
 Contusio costarum. 353
 Contusio cum vulnere, quomodo
 curetur. 122
 contusio, in qua metus de abscessu
 frigidiore, curata. 192
 contusio nervi curata. 192
 contusio quid? 128
 contusionis matetia quomodo
 fit resoluenda sedato dolore.
 209
 contusum vulnus ab aère altera-
 tum, & dura callosaque labra
 habens, curatum. 123
 convulsioni ex inanitione quid
 conveniat. 95
 convulsionis ex compatiendi fo-
 cietate curatio. 95
 convulsionis præcautio in nervo-
 rum puncturâ. 179
 cordis vulnera. 10. 238
 Cornelii Celsi consilium in extra-
 hendis spiculis, 50. eius locus
 emen-

- emendatus. 339. locus eius
 alius corruptus. 422. locus
 alius falsus aut mancus. 358.
 opinio refellitur. 358
 costæ fractæ aut contusæ curatio.
 394
 costarum contusio, in qua metus
 erat fracturæ. 353
 costarum fracturæ & plicatio. 390
 392. 393.
 coryle Græcorum, vel hemina,
 continet oleivncias nouem, vini
 decem. 311
 coxæ dislocatio. 448. restituta.
 448.
 coxæ fracturæ. 395. quomodo cu-
 retur. 396. 397. 398
 coxæ luxatæ curatio. 414. 446
 coxæ vlcus. 350
 coxæ vulnus ense vel sagittâ illa-
 tum. 256. 258
 cranii fracti signa vnde sumantur
 201.
 cranii fractura. 360. notæ in eâ
 boni aut mali indices. 360
 cranii fractura, cum vulnere facto
 per incisionem. 212
 cranii fractura magna, à contusio-
 ne, curata. 215
 cranii fractura parua, cum vulne-
 re, curata. 214
 croci Martis vires. 160
 crudus tumor qui dicitur Hippo-
 crati. 117
 cruentis vulneribus aptum reme-
 dium. 106
 cruento vulnere quæ apposta
 sunt, ante quartam diem remo-
 ueri non debent. 107. quæ post
 quartam fieri debeant. 107.
 cruris fractura curata. 360
 cruris malignam vlcus curatum.
 278
 cruris vlceratio & excoriatio in
 superficie, curata. 267
 cruris vlcus malignû, curatû. 271
 cruris vulnus ab ense, vel sagittâ.
 262.
 cruris vulnus cum contusione à
 bombarâ, curatum. 262
- cruris vulnus cum ense vel sagittâ
 inflictum. 255
 crurum fractorum curatio. 408
 crurum vulnere. 256
 crus luxatum quomodo resti-
 tuendum. 447
 crus ferrâ ablatum. 193
 cubiti dislocatio restaurata. 448
 cubiti fractura. 403. 404
 cubiti gibberum seu articulus si
 dislocetur, quid faciendum. 440
 cubiti luxatio. 418. eius restitutio.
 439.
 cubiti sinistri vulnus curatum. 93
 cucurbitulæ vsus quibus ecchy-
 momatis utilis. 130. vsus in
 venenosis idibus. 156
 curatio fit per contraria. 289.
 cutis eadem specie cum eâ quæ
 perit, regigni non potest. 119
 cutis si cum neruo contusa sit,
 quid agendum. 192
 cyclisci, genus scalptorum. 218
 cyphosis. 430
 cysti fellis vulnere. 20

D

- DECLINATIO quid? 415
 Decoctio contra casum. 141
 Decoctum pro vulneribus. 231
 Deligatio quando soluenda. 318
 372
 Deligatura, & eius modi variis.
 57. 318. 366. 368. alternis
 diebus soluenda. 318. ante
 diem tertium minimè soluenda.
 167. fracturæ cum vulnere
 accommodata. 374. retinens,
 quæ sit. 59. vulneris. 56.
 vulnerati ossis. 197
 Deligaturæ prioris vis & facultas.
 367. secundæ vis & facultas.
 367. vsus. 167
 Delirantium caput oxythodino
 perfundendum. 103
 Delirium ex vulnere curatio. 102.
 quæ eius causa. 102
 Delirium ex icu. 101
 Delirium fit ex siccitate. 102
 Delirium quid sit propriè. 101
 Delir.

- Deficcantium medicamentorum** tres gradus in curatione vuln-
 erum statuendi. 119
Desipientia ex iclu. 101
Detergentia quando admouenda.
 125.
Deterforium medicamentum, far-
 coricum & glutinans. 330
Diabrosis quio? 159
Dialadanon medicamentum, vl-
 cetibus curandis idoneum. 309
Diapalma, seu diachalcitis. 191
Diapedones vnde oriatur. 129
Diaphragmatis vulnera quando
 insanabilia. 15
Diaphragmatis vulnerati signa.
 238.
Digredientium vsus quomodo in-
 eundus. 316
Digestio in vlcere locum habet, ad
 auferendū illud quod iam parti
 inhaſit. 303
Digestiuum vulneribus accommo-
 dum 68. 125
Digni luxatio. 418.
Dignorum manus dislocatorum
 restitutio. 443
Digitorum manus fractura. 405
Digitorum pedis contortio &
luxatio curata. 454. fractura
curata. 412
Digitus comprimens, & eius vsus.
 166
Dini vnguentum. 155
Diphyges. 307
Discissa quæ dicantur. 43
Dislocatio quid. 415. vide Luxa-
tio.
Dislocationum genu, rotulae, co-
xæ, pedis, & aliarum partium
curatio. 448. 449. 451. iuxta
neotericos. 455
Dispositiones cum vlceribus con-
iunctæ quo modo tollantur. 286
Diluentio ætuum quando remit-
tenda. 364
Diluentio quomodo curetur. 133.
 137
Diluentionis membrorum interio-
rum curatio. 135
- Distortio quid.** 416
Diuerſio facienda in magnis con-
tusionibus. 208
Dolor in vulneribus sedandus.
 90. 101 quæ eum ſedent. 90.
 181
Dolor loci contuſi quomodo ſe-
dandus ſit. 208
Dolor phlegmonæ & fluxionis
conciat. 90
Dolor ſi vnâ cum contuſione in-
ſeſtet, quid faciendum. 193
Dolor vehemens ſi adit vulnera-
tis, quid faciendum. 181
Dolori ingenti in vulneribus pri-
mum eſt ſuccurrendum. 178
Dorſi pars ſuperior vulnerata.
 109.
Dorſi ſpina contuſa. 385
Dorſi vlcera. 346
Dorſi vulnera è regione ventris
 252.
Dorſi vulnus ad interiora pene-
trans, curatum. 250
Dyſepulota vlcera. 301
- E**
- ECCHYMOMA totum ſi per hæl-**
ium digeſtum ſit, quid fa-
ciendum. 111
Ecchymomata inueterata quo
modo curentur. 135
Ecchymomatibus initio nonnihil
adſtringentium diſcutientibus
admifcendum. 130
Ecchymomatibus, quod vel contu-
ſio, vel ruptio excitauit, cura-
tio. 129
Ecchymomatibus ſpecies varix. 129
iudicia de iis. 129
Ecchymofis quid. 128. à quibus
occaſionibus excitetur. 128.
eius curatio propria. 130. eius
notæ. 128. idem quod ecchy-
moma. 128. omnis euacua-
tionem requirit. 130. potio-
nes quales deſideret. 131
Elegnia pro ſputo cruento. 211
Elixir ad vulnera capitis viſe. 205
Æſec. 278
 alongatio

- Fistula trifariam destruitur. 339
 Fistula cur ad Diuos relata. 335
 Fistula destructio, seu mortificatio. 339. mortificata signum. 341.
 Fistula obliqua quomodo exploranda. 336
 Fistula oblongioris & transversae curatio. 340
 Fistula si sub cute intro tendant, quid faciendum. 341
 Fistula specillo maximè exploranda. 342
 Fistula, ut sinuosi callo obducti vlcis, curatio vera. 342
 Fistula vsque ad os peruenientes quomodo curentur. 343
 Fistularum antiquarum & valde callosatum curatio. 340
 Fistularum differentia multiplices. 335. signa & indicia. ibid.
 Fistularum iudicia seu prognostica. 337. curatio in vniuersum. 337
 Fistulas abolendi modi varii. 341
 342
 Fistulis idoneae curationes. 338
 Flagellati aut virgis casu quomodo curentur. 141
 Fluxio ob partem imbecillitatem orta. 287
 Fluxio si violenter in vultus irruat, quid faciendum. 75
 Fluxus sanguinis ex vulnere vel conuulsatione interiorum quomodo sistatur. 143
 Focilia brachii fracta quomodo curentur. 406
 Fomentum aquae calidae. 374
 Fractum membrum prorsus immotum seruandum. 365
 Fractura *ἐλαστικὴ* facta quae. 355
 Fractura *ἰσορροπικὴ* facta. 355
 Fractura coxae. 397
 Fractura cum vulnere quomodo deliganda. 374
 Fractura quid? 194. 354
 Fractura schidacidon facta. 355
 Fractura si absque callo super delinitum tempus remanserit, quid faciendum? 379
 Fractura si quibusdam velut aculeis carnem diuexer, quid agendum. 376
 Fractura vngularis. 355
 Fracturae curatio. 361
 Fracturae longae quomodo curandae. 380
 Fracturae non pari dierum numero conglutinantur. 369
 Fracturae reductio, secundum Galenum. 363
 Fracturam concomitantia symptomata. 375
 Fracturatum curatio. 353. 354
 Fracturarum duae potissimae differentiae. 356. compositae differentiae. 356. causae. 356. signa. 357. simplices differentiae. 355
 Fracturarum per transversum factarum curatio. 362
 Fragmenta ossis si velut emorian-tur, quid faciendum. 376.
 Frictio an conducatur in vulneribus. 85
 Frigidum punctis nervis aduersatur. 181
 Frigoris nota. 289
 Frustula ossis vulnerati quomodo euellenda. 195. 196
 Fumi suffocatio quomodo curetur. 144
 Furculae pectoris fractura curata. 387.

G

- G**ALENI medicamentum sanguinem suppressens. 168
 Galiancones. 436
 Galla omphacitis. 308
 Gallinarum pulli. 156
 Gentianae vsus in vulneribus dilatandis. 70.
 Genu articuli luxati curatio. 450
 Genu contusio curata, in qua metus erat de abscessu frigidioris. 292
 Genu fractura quomodo restituenda. 410
 Genu luxatio. 418. 450
 Genus

Genū vulnera quomodo curen-
tur 260
Gisbertus Horstius, Amsteroda-
mensis, medicus celebris Ro-
mæ. 148
Gladiatorū quidam omentum ab-
scissum. 32
Glandes & clysteres potius con-
ueniant in vulneribus intestino-
rum, quàm medicamenta per
os exhibita vehementiora. 20
Glandes plumbez quomodo è
vulneribus extrahendæ. 47
Globi ferrei quo modo è corpore
vulnerato extrahantur. 47
Globi tormentarū qualia vul-
nera inferant. 67.68.69.
glutinans medicamentum. 331
glutinantium finis. 330
guidonis emplastra. 155
guilhelmina Sonneeldia curata
à luxatione coxæ. 414

H

HAEMORRHAGIA quin-
que generibus localibus re-
mediis sistitur. 163
Hæmorrhagiæ sistendæ modi va-
rii. 161.164.166.
Hemina continet olei uncias no-
uem, vini decem. 311
Henrici error. 82
Henricus Spiers chirurgus insignis
in Haga Comitibus. 160
Hepatis vulnera. 14.252
Hepatis vulnus curatum. 13
Herba fortis, & eius vires. 81
Herba Robertiana. 81
Hippocratis liber de fracturis, cum
tribus Galeni commentariis.
356.
Historia Amati Lusitani, de cuius-
dam pueri casu. 139. alia eius-
dem historia, etiâ de casu. ibid.
Historia caleni, de chirurgo atter-
riam pro venâ incidente. 170.
alia, de gladiatore. 32
Historia empirici imperiti, pro-
mittentis sanitatem in pulmone
transfosso. 9

Historia femoris fracti. 399
Historia gladiatoris in femore vul-
nerati. 189
Historia mortui ex stomachi in-
firmâ parte incisâ. 39
Historia venæ causæ ac intestino-
rum vulneratorum. 19
Historia vulnerati in vena porta
iocinoris. 15
Humeri dislocati curatio. 436.437
Humeri fracti curatio. 399.400
Humeri luxatio. 418. eius repo-
sicio. 434.435. & seqq.
Humeri summi dislocati curatio.
433.
Humeri vulnerati ligatura. 234
Humiditas calli generationem in-
ternum impedit. 377
Hydropicorum vulnera non faciliè
sanantur. 44. vt nec vlcera. ibid.
Hyperfarcohis quid? 121
Hyperfarcohis vlcera quomodo
collantur. 294
Hypothesis curandi vulnera. 114

I

IASON medicus Zelandus do-
ctissimus. 127.
Ichor quid propriè significet. 113
Ichthyocolla. 367
Icti membri impotentia. 157
Ictus animalium venenatorum
& virulentorum quomodo cu-
rentur. 96.145. 153
Ictus in fronte quidam, delirauit.
101.
Ictuum venenatorum aut virulen-
torum vehementia debent esse
remedia. 155
Ieiuni intestini vulnera. 20
Impages Latinis, callis Cheuille.
71.
Impotentia membrorum quando
in vulneribus fiat. 35
Incarnans medicamentum. 331.
342
Incarnatiua deligatura vulneris
quæ. 57
Incarnatiua sutura quæ. 63

- Incisio ex aduerso quando in sinu fieri debeat, & quando non. 327
 Incrassantia, id est, sanguinem incrassando sistentia, quæ. 162
 Indicationum duarum primarum differentia. 114
 Inflammatio cum fracturâ si adsit, quid faciendum. 367
 Inflammatio quibus maximè vulneribus accidat. 91
 Inflammatio si vlcera exerceat, quid faciendum. 292
 Inflammationis superuenientis vulneribus capitis, signa. 202
 Inguinis vulnera quomodo curantur. 253
 Insanabilia vulnera quæ Celfo. 44
 Instrumenta inueniendi modus. 47
 Instrumenta varia telis atque aliis infixis rebus extrahendis idonea. 48
 Intemperiei humidioris curatio. 289
 Intemperiei siccae ac squalentis curatio. 289
 Intemperies calida in vulneribus quomodo tractanda. 92
 Intemperies frigida in vulneratis quomodo tollenda. 92
 Intemperies valentior, est causa imbecillitatis partis. 287
 Intestina gracilia læsa. 40. eorum læsorum signa. 39
 Intestina vulnerata. 19. 249
 Intestini ieiuni vulnus cur insanabile. 20
 Intestinatorum vulnera, & eorum pericula. 19. 240
 Iocinoris vitium, vlcis curatio. nem impedit. 301
 Ischii dislocatio curata. 448
 Ischii vulnera. 257
 Iudicii de vulneratis ferendi formula. 40
 Iuguli fractura curata. 387
 Iuncturæ luxatæ quomodo restaurantur. 420. 422
 Iuncturæ vulnus in loco neruoso, phlegmone accedente, unde hu-
- midum quid extillabat. 185
 Iustiniani Fantini nepos in hepate vulneratus, curatus. 13
- K
- K**A'TA'TA Græcis quid proprie significet. 354
- L
- L**ABIORVM vulnera. 230
 Labra callosa vlcis. 301
 Labra vlcis commissa & in vnum attracta vt conseruentur. 57. 64. si dura sint & callosa, quid faciendum. 125
 Labris vulnerum nihil intercideret debet. 107
 Lætio inueterata quomodo curanda. 142
 Lætio melior est, quam mors. 91
 Lætionis curandæ communis praxi. 136
 Lamina plumbea. 318. 377
 Lana mollis succida. 288.
 Latum telum quomodo extrahendum. 51
 Laxatio, quid sit. 416
 Lemnium sigillum. 306
 Licinia, seu tentæ, quem usum habeant. 70
 Lienis vitium, vlcis curationem impedit. 301
 Lienis vulnera. 22. 252. curata. 252.
 Ligamenta aut neruosa partes vulneratæ, valentissima tolerant remedia. 178
 Ligamenti elongatio. 416
 Ligatio vulneris quomodo administrari debeat. 57
 Ligatura expulsoia quæ. 58. ea sit infernè sursum. 58
 Ligaturæ vulneris triplex genus. 57.
 Linamentorum seu turundarum vsus in vulneribus. 69. eorum utilitas & materia. 70
 Linimentum ad vlcera sordida. 322.

Localla quinq. generum, hæmor-
rhagiam in vulneribus sistunt.
163.

Localia remedia, quibus sanguis
cohibetur. 162

Lordosis. 430

Lumbrici terræ in rosaceo oleo
decocti, & eorum vsus. 189

Luxata inueterata si sint, quid
faciendum. 424

Luxatio cum vulnere. 422

Luxatio pedis curata. 453

Luxatio si cum fracturâ euenierit,
quid faciendum. 424

Luxatio vel dislocatio quid? 415

Luxationem qui affectus combi-
tentur. 416

Luxationes quomodo restauran-
dæ. 420. 421

Luxationem modi varii, 417. cau-
sam causæ externæ. 417. causæ
internæ. 417. signa. 417. pro-
gnostica. 417

Luxationem omnium signa com-
munia à tribus potissimum de-
sumuntur. 417

Luxatorum curatio vniuersalis.
419. 431.

M

M A C R E S particulæ ex vulnere
quo modo fiat. 44

Mali punci dulcis vsus in vlcere.
292.

Malicorium. 308

Malleoli articulus dislocatus, &
eius restitutio. 454

Malleoli vena quando incidenda.
175

Mandibulæ luxatio curata. 425

Manus & partium eius dislocata-
rum restauratio. 445

Manus luxatæ curatio. 442

Manus partes fractæ quomodo
curentur. 407

Manus summæ fractura. 405

Manus vulnus transversum in-
fluctum, curatum. 65. 170

Materia cum intrò recesserit, in
vulneribus penetrantibus, quid

agendum. 240

Matricis vulnera. 20. 252

Maxilla inferior contracta, curata
381. luxata, & curata. 425

Maxilla quanto tempore firmetur
callo. 384

Medicamenta dyssepulotis & ma-
lignis vlceribus sanandis ac-
commoda. 305

Medicamenta indeterminatè &
citra distinctionem non vsur-
panda. 305

Medicamenta quibus vsus est Ga-
lenus in neruis punctum vulne-
ratis. 182

Medicamentum ex pompholyge.
190

Medicamentum fistulas detergens
ac repurgans. 342

Medicamentum mediocre ad mo-
derate maligna vlcera idoneum
310.

Medicamentum probatissimum
in deploratis vlceribus. 282

Medicamentum vnum ac idem
omnibus corporibus conferre
non potest. 304

Medicinz vulnerum capitis. 219

Medulla panis. 91

Meliceria. 275

Melicratum, seu malsa. 328

Melle rosato quando vtendum, &
quando non. 220

Membra ista vel morsa à venæ-
tis feris, interdum sunt ampu-
tanda. 152

Membranarum incisarum signa.
201.

Membri petra facti apposta repo-
siti quomodo fiat. 369

Membrorum impotentia quomo-
do fiat à vulnere. 35

Membrorum particulatum vul-
nere quando lethalia. 35

Membrum demorsum supra vul-
nus deligandum est. 134. 154

Meridionalis ventus officit vlceri-
bus. 289

Metallicis lotis vii, est tutius
quàm non lotis. 307

Miles

G 88 2

- Miles in splene vulneratus. 22
 Mirach, idem quod abdomen. 248.
 Morbi essentia quid designet. 3
 Morbis plurima præter expectationem superueniunt. 41.
 Mordacia medicamenta quid efficiant. 302
 Morena Hispana, metetrix Romæ famosissima. 139
 Morsu membri amputatio. 157
 Morsus animalium duplices. 151
 Morsus canis rabiosi. 152
 Morsus omnis terè quoddam vi-rus habet. 70
 Morsus venenatorum. 96
 Morsus virulenti & non virulenti 151.
 Morsus virulenti & venenati in quibus dissideant à non venenatis. 151
 Morsuum magnorum & vehementium rem edia. 155
 Morsuum omnium virulentorum communis curatio. 153
 Motuum venenatorum nota. 152
 Motus adglutinationem vulneris impedit. 15
 Mulsim. 329
 Musculorum attritio ex casu, quo modo curetur. 141
 Musculorum capita vulnerata quomodo sanentur. 34
 Musculus interdum per transversum præcidendus. 96
 Mutus factus à lapsu ex equo. 143
 Mystra vsus. 197
 Myti. 306

N

- N**ARES fractæ & contusæ; curatæ. 382 383
 Nasium ulcera. 346
 Nasi vulnera quomodo curentur. 228. 229
 Natra sagæ sæpe medicum præcurret. 199
 Natra subiectarum partium, opti-lex est carnis in vulnere regi-gnens. 113
 Nervi casum vulnerati quomodo curandi. 186
 Nervi casum vulnerati & nudati curatio. 190
 Nervi contusio curata. 192
 Nervi in fistulâ erosi notæ. 336
 Nervi per transversum casu cura-tio. 188
 Nervi punctura. 35. curata. 183
 Nervi scissi interdum coeunt. 43
 Nervi ubi puncti sunt, vulnus diu apertum seruandum est. 178
 Nervi vulnerati aquam calidam respuunt. 180
 Nervi vulnerati curatio. 183
 Nervi vulnerati si putrescant, aut phlegmone occupentur, quid faciendum? 180
 Neruo nudato nihil acre admo-uendum. 190. nihil frigidum ad-mouendum. 191
 Neruorum attritio ex casu, quo-modo curetur. 141
 Neruorum contusio promiscuam habet cum ecchymosum tum ge-nerationem, tum curacionis ra-tionem. 192
 Neruorum nomine apud Celsum, ligamenta etiam intelliguntur. 418.
 Neruorum resolutio ex valnere; curata. 97
 Neruorum vulnera, qualia in vinctum medicamenta requirant. 188
 Neruorum vulneribus quæ sym-ptomata succedant. 177
 Neruorum substantia adglutina-tionem vulnerum impedit. 15
 Neruorum partium quotuplicia sint vulnera. 176
 Neruorum partium vulnerata-rum curatio. 178
 Nervus partibus inflammatis, delitium succedit. 102
 Nervus interdum transversum præcidendus. 96
 Nervus nudatus vehementem vim medicamentorum ferre non po-test. 190
 Nervus

Neruus si contusus sit, cutis verò nequaquam, quid faciendum. 193.	469
Neruus totus si præcisus sit, quid faciendum. 193	388
Nome, seu depascentia, quid. 279	346
Nomina non controuertenda, nec de nominibus summpere controuertendum est medico. 271	234
	415
	56
	71
	42
	426. eius reductio & curatio. 427
	154
	346
	366. quare non coalescat. 42. quibus notis deprehendatur callo obfirmati incipere. 379
	229
	386
	164
	217.
	217
	378
	362
	195
	40.
	416
	416
	378.
	378
	360
	405
	debeat.

debeat. 215. quo loco.	215	modo reponenda.	443
Ossis amotionis quantitas.	216	Palpebræ oculi sinistri vulnus curatum.	71
Ossis carioli notæ.	336	Palpebrarum vulnera quomodo curentur.	228
Ossis corruptio ab ulcere.	297	Panis medulla.	91
Ossis fracti & suâ sede moti notæ.	365.	Panniculorum cerebri læsorum curatio.	223
Ossis fracti rectè commissi notæ.	360	Paralysis ex quibus vulneribus excitetur.	97
Ossis fractura cum contusione & vulnere.	213	Paralysis ex vulnere curatio.	97
Ossis fracturæ si catnis quoque vulnus accessit, quid faciendum.	368.	Paralysis pollicis ex incisione musculi.	96
Ossis fragmentum si eminet, quid faciendum.	376	Pararthema.	436
Ossis pars aliqua si recessura est, quid faciendum.	376	Parocheusis seu deriuatio, quid.	162.
Ossis sacri contusio.	385	Particulæ plures si confixæ fuerint quid faciendum.	34
Ossis viciati notæ.	298	Particulæ plures si telo quopiam confixæ sint, quomodo telum extrahendum sit.	54
Ossis vulnerei frustula nec subito nec magnâ vi euellenda.	195	Partis læsæ natura.	5
Ossis vulnus	194. 355	Partis læsæ præstantia quid significet.	8
Ossium corruptio quomodo curetur.	299	Pastilli caustici.	379
Ossium extantia.	365	Pastilli Faustini.	295
Ossium luxatorum repositio.	423	Pectinis pedis vulnera ense vel sagittâ illata, quomodo curentur	265.
Ossium magnorum præcisio, cum exitu medullæ, periculosa admodum est.	195	Pectoris tum costarum fractura.	392
Ossium plicatura in pueris.	413	Pectoris ulcera.	346
Ossium squamas quæ excidere faciunt.	298	Pectoris vulnera penetrantia.	242
Ossium vulneratorum curatio.	196	Pectoris vulnus curatum.	76
quatuor scopi in eâ obseruandi	196.	Pedis dextri vulnus.	87
Ossium vulnus praua habet symptomata sequentia.	194	Pedis & partium eius vulnera.	165
Ostracodermorum testæ concretæ.	308	Pedis fractura. 412. quomodo restituitur.	410
Oui candidum quare vulneribus admoventur.	106	Pedis summi fractura.	409
Oxelzum.	187	Pedis dislocatio curata. 451. 452.	451
Oxymeli.	329	Pedum ulcera.	350
Ozana.	346	Pedum vulnera.	258
		Penicillorum formandorum & vsurpandorum ratio.	69
		Periculami & quid eius nomine intelligatur.	9
P ALLIATIO fistularum.	343	Petitonæ seu membranæ intestinalis continentis comoda.	34.
Palliatium vnguentum exsiccanz.	344	officium 33. ruptura. 34. vulneratio.	
Palmarum manus ossa dislocata quomodo			

neratio.	254	na.	84	
Peruersio quid.	416	Potio vulneraria Ducis Geldriz.	83	
Phxa medicamenta.	331	Potiones ad vulnera penetrantia & fistulas.	338	
Phagedæna.	279.	Potiones fistulis idoneæ.	338	
Phagedænicavlcera quomodo curanda.	319	Potiones quæ in ecchymosâ recentioribus propinquantur.	131	
Phlebotomiæ vsus in vulneribus.		Potiones quæ vulneratis exhiberi solent.	81	
74. quæ eam indicent.	74	Potionis exhibendæ modus & tempus.	81	
Pistumam piscis. 147. eius ictus quomodo curetur.	147	Potus conferens iis qui ex nimio pondere leuato quid mali sentiunt in corpore.	143	
Pix liquida.	187	Potus soluens sanguinem congelatum, ex casu.	142	
Plantæ pedis ossa luxata. 454. & eorum curatio.	454	Præfagia in vulneribus.	97	
Plantæ pedis vulnera valde periculosa.	265	Præxis communis curandæ læsionis.	136	
Plantæ pedis vultus lethale.	264	Præxis communis curandi vulneris.	117	
Plethora, vlcetis causa.	302	Profusio sanguinis è vulnere quomodo sistatur.	160	
Plicatio focillum brachii.	406	Profusio sanguinis ex arteriâ in vulnere.	157	
Plicatio ossis in quo differat à fractura.	406	Profusionis sanguinis ex venâ vel arteriâ causæ.	159	
Plicatura costæ quomodo curetur	391.	Profusionis sanguinis ex vulnere, curatio.	161	
Plicatura ossium in pueris.	413	Prognostica in vulneribus vtilissima.	9	
Plumaceoli. 368. eorum nomen	67. materia. 67. vsus.	66	Propolis.	187
Plumbeæ glandes quomodo è vulnere trahantur.	47	Propulsio teli infixi in vulnere	49	
Plumbea lamina. 377. eius vsus	318.	Pturitus.	374	
Plumbum combustum.	307.	Præfanz hordeaceæ vsus in vulneribus.	84	
Pollicis paralyfis ex incisione musculi.	96	Puer annorum duodecim in clune vulneratus.	1	
Polypus.	346	Pueri casus, qui ab alto lapsus erat	139	
Ponderis nimii leuatio si quid mali attulerit, quomodo id curandum.	141	Puëtorum ossa diuisa vel fracta per se coalescunt.	44. 194	
Poplitis vena quando secanda. 75		Pulmo transossus an curari possit. 9. eius vulnus.	16. 17	
Poti seu calli generatio. 372. magnitudo.	373	Pulmonis vulnera.	238	
Porus quâ ratione augeti vel minui possit. 377. quid sit propriè.	41. 362.	Puluilli, & eorum vsus.	167	
Pocæ vsus in vlcere.	292	Puluillorum vsus in vulneribus.	66. 67	
Potio ad vulneratos & contusos.	83	Pulsus ad vlcera ambulatiua.	313	
Potio in vulneribus & fracturis quibusdam exhiberi solita.	81.			
Potio mirabilis ad fistulam, & ossa fracta è vulneribus pellens.	83			
Potio mirabilis ad vulnera intest-				

- Puluis Aucennæ utilis ad sanguinem suppressendum. 168
 Puluis capitalis. 219
 Puluis contra casum egregius. 157
 Puluis exiccatorius. 317
 Puluis optimus curandis vulneribus. 108
 Puluis ruber, labia vulneris agglutinans. 106
 Puncti nervi curatio. 178
 Punctura netui curata. 178. 179. 183. intentiones quatuor in eâ obseruandæ. 179
 Punctura nerui & tendonis. 35
 Punctura scorpionis quomodo curatur. 147
 Puncturæ animalium duplices. 157
 Puncturæ dilatatio. 181
 Punctum venenatorum notæ. 152.
 Purgantia medicamenta valentia in vulneribus recentibus suspensa sunt. 81
 Purgatio quando in vulneribus necessaria. 77
 Purgationem quid indicet in vulneribus. 78
 Purgationis in vulneribus adhibendæ indicationes duæ. 78
 Putis boni ac mali notæ. 277
 Putis effluxus in sinu bifariam procurati potest. 327
 Putis magna copia sinenda est colligiti fundo sinus, priusquam ex aduerso diuidatur. 328
 Pus. 272. 276. *distinctio.* 277
 Pus medium est inter saniam & sordem. 277
 Pus quid propriè sit, & quæ eius generatio. 276
- Q**UASSATIS accommoda remedia. 143
 Quirinus Adami in vetriculo vulneratus. 18
- R**ADII fractura. 404
 Radix yasis quæ
- Resectæ seu rasæ pedis vulnera quomodo curentur. 263. 248
 Refrigerando quæ sanguinem fluentem cohibeant. 162
 Remediorum per methodum inuentio debet præcedere, deinde hæc experientia sunt confirmanda. 182
 Renis vulnera. 21. 22. 252. partium ei adiacentium vulnera quomodo curentur. 76
 Repellendum quod influit ad vlcus. 303
 Repellentia & siccantia, quæ sint. 317
 Repositionis figuram ad duo directam esse. 369
 Resolutio nervorum ex vulneribus curata. 97
 Retinens ligatura, quæ
 Reuulsio ad contraria, quando in vulneribus faciendâ. 75
 Robertianæ herbæ vis. 81
 Rosæ olei & emplastri vsus in vulneribus. 90
 Rotulæ genu dislocatio curata. 451. 452. fractura curata. 410
 Rotundum telum quomodo extrahendum. 52
 Rupta quæ fuerunt, subinde dolentem renouant. 131. curidist. 131.
 Ruptura peritonæi. 34
 Rusticus quidam clauâ vulneratus in oculo, vsque adeo vt visum amitteret. 126
- S**ABINVM oleum. 181
 Sagitta quomodo è vulnere extrahenda. 265
 Sagitta sæpius antrosum educenda. 50
 Sagitta spiculis cinâ quomodo extrahatur. 51
 Sagitta vulnere infixâ quomodo extrahenda. 45. 47
 Sal morsui canis rabidi optimum remedium. 155
 Sale concretati. 194.
 Salta-

Salutationis mala, aut vulnera ex salutatione vententia quomodo curentur. 132	Scoliosis. 430
Sanguinem corrumpi & in saniem conuerſi, quibus ſignis depre- hendatur. 239	Scorpionis iſtus quæ ſymptoma- ta inuehat. 153. quo modo ea curentur. 147
Sanguinem ſupprimendi aliquot modi. 164. 165. præcepta quæ- dam in iſis obſeruanda. 166	ſecta medicorum prima, Empirica dicebatur. 203. 204
Sanguinem ſupprimens futura. 63	ſecta medicorum rationalis dicta. 204.
Sanguinem ſupprimentia medi- camenta qualia eſſe debeant. 168.	ſectio in parte oppoſita quando facienda. 110
Sanguinis detraçtio in vulneribus. 74.	Συνεδρωδὸς ἕλκος. 280
Sanguinis è vulnere profuſio quo- modo ſiſtatur. 160. 161	ſeptica medicamenta quæ. 122
Sanguinis miſſio in morſu vitu- lento an conducatur. 157	Siccitas callo gignendo obſiſtit. 377.
Sanguis bonus, materia eſt gi- gnendæ carnis in vulnere. 112	Siccantia & repellentia 317
Sanguis congelatus quomodo ſol- uendus. 142	Siccantia medicamenta quæ pro- priè dicantur. 306
Sanguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur. 74	Sinus. 334. degenerat in ſiſtulam 334.
Sanguis in oculo propter vulnera & pereuſiones, quomodo cu- retur. 228	Sinus calidus, ſeu ſinuoſum vlcus calidum quomodo curetur. 329
Sanguis vnde eſſuat, nempe an è venâ, an ex arteriâ, quo modo diagnoscatur. 160	Sinus cauus quomodo carne im- plendus. 330
Saniei educio. 181	Sinus curandi geminus eſt ſcopus. 325. 326.
Saniei effluum in ſinu bifariam promouere poſſumus. 327	Sinus deligandi modus poſt glutin- atorii medicamenti impoſi- tionem. 331
Saniei malæ aut bonæ ſigna. 278	Sinus ſiſtulæ ampliatio. 338
Sanies quibus ablucenda 191	Sinus frigidus, ſeu vlcus ſinuoſum frigidum quomodo curetur. 329
Sanies quid propriè ſignificet. 113 272. 275. 276. 277. eius duæ ſpecies. 275. vulgo pro pure malè uſurpatur. 276	Sinus in femore curatus, citra vl- lam ex aduerſo ſectionem. 110
Sarcocolla. 307	Sinus oriſiciu ſi deorſum ſpectet, quid faciendum. 327
Sarcotica quæ. 119. eorum ſa- cultas. 330	Sinus quibus liquoribus ablucen- dus. 328
ſcapulæ oſſa fracta. 389	Sinus quid ſit propriè, & eius dif- ferentiæ multiplices. 324
ſcapulæ vulnus curatum. 230	Sinum alia partes quibus notis deprehendantur coire. 332
ſcatificationis uſus in vlceribus quibuſdam. 295	Sinum cauſæ. 325. eorum diffe- rentiæ quomodo deprehendan- tur. 325
ſchidacidon facta fractura. 355	Sinum differentiæ quæ curandi rationem vident, & quæ non. 324.
ſchiz ſeu anchoræ vulnera. 257	Siphac idem eſt quod peritonæu. 248.
ſchizæ diſlocatio curata. 448	Situs commodus magnum mo- mentum

mentum adfert in curandis vulneribus.	266	Stomachi penetrans vulnus, quibus signis lethale esse deprehendatur.	246
Situs partis, commodus ad hæmorrhagiâ sistendam, quis.	163	Stomachi vulnera.	244
Situs vulneratæ partis appositus.	167.	Stupefaciendo quæ sanguinem supprimant.	162
Solidaginis Saracenicæ vis in vulneribus.	80	Stuppæ atidæ, & earum vsus.	125
Sordes in vlcere vnde enatæ sint, diligenter inspiciendum.	304	Subluxatio.	416
Sordes quid? 1 13. 27 2. 276.	277	Substantiæ partis conseruatio in vulnere.	73
Sordes si in prædium degeneret quid faciendum.	322	Submersio aquæ quomodo curatur.	144
Sordis ablucio in vlcere.	321	Submersio fumi quomodo curatur.	144
Sori.	307	Submersio omnis quomodo curanda.	134
Spasmus ex vulnere lethalis, aut valde periculosus.	35	Succingentis collas membranæ vulnera.	238
Spatulæ fractura.	390	Succus qui in partem vlceratam influit, curationem eius variat.	287.
Spatulæ os restitutum.	388, 389	Suctionis vsus in ista aut vulnere.	154.
Specillum quod in sinum immittitur, quale esse debeat.	328.	Sutura agglutinatoria. 63. eius quinque modi. 62 eius vsus. 61	
Spiculatorum telorum discrimina.	47	Sutura incarnatiua quæ.	63
Spina dorso contusa.	385	Sutura in vlcetibus facienda. 61	
Spina vertebræ luxatæ, vnde mors subsequuta est.	429	Sutura sanguinem coërens aut supprimens, quæ.	63. 165.
Spinalis medullæ vulnera.	18	Sutura vulneris. 56. ea est triplex.	62
Splenia. 3 17. cur adhibeat Hippocrates fracturis. 368. custodienda sunt deligatis seu fasciis aliis.	368	Suturæ cur altæ esse debeant.	189
Splenis vulnera.	22	Suturæ modi variis.	62. 65
Spondylia colli luxata quomodo reponantur.	432	Suturæ remouendæ tempus & modus.	64
Spongia qualis esse debeat.	333	Symptomata nerui puncturam concomitantia.	175
Spongia tertio quoque die remouenda.	331	Symptomata quæ ex neruorum vulnere obortantur.	177
Spongiolarum vsus in vulneribus dilatandis.	70	Symptomata quæ vulneribus accidunt. 90. eorum correctio. 90.	
Squama æris.	307	interdum curationem peruertunt.	90
Squama ferri.	307	Syncope est parua mors. 100. quibus remediis illi occurratur.	100
Squamas ossium quæ excidere faciunt.	298	Syncope iam præsentem, quid agendum.	100
Stercus ex gracilibus intestinis iæcis etiam exire potest.	40	Syncope in vulnerato curata. 98	
Stibi, vel stibium, vulgo antimonium.	307	Syncope quid? 100. in vulneribus vnde.	100.
Stolidus factus quidam ex lapsu ab equo.	143		
Stomachi iafima pars incisa.	39		

Synopes proximè instantis nota.	100	Tenta cannuleæ.	70
Syndesmi (id est, ligamenta) vulnerati valentissima tolerant remedia.	178	Tentatum seu turundarum vsus.	69.
T		Terra Eretrias.	198
T ALI contotio aut luxatio curata.	453.454	Tessiculorum vulnera.	252.254
Talus numquam aut rarissime frangitur.	409	Tetrapharmacum.	193
Tarfe oculi quomodo curetur.	228.	Theodorici error.	82
Tela è vulneribus quomodo trahenda.	47.	Thoracis & partium eius vulnera.	236.
Tela eximendi methodus, sumpta indicatione ab ipsorum differentiiis. 50. 52. in ea quædam communia obseruanda.	49	Thoracis non penetrantia vulnera quomodo curentur.	239
Tela interdum diu in corpore delitescunt, persanato vulnere.	52	Thoracis penetrantia (sed tamen sine læsione membrorum interiorum, & sine materiâ intus retentâ) vulnera curata.	239
Tela interdum eâ parte quâ veniunt, extrahenda.	52	Thoracis vulnera quomodo deprehendantur penetrare.	238
Telephia vlcera.	301	Thoracis vulnus penetrans in pulmonem, lethale.	235
Telo venenato si quis ictus est, quid faciendum.	54	Thoracis vulnus, vitamque patetem transiens.	79
Telorum discrimina varia.	47. 48	Thus in quibus tum naturis tum vulneribus carnè producat.	115
Telum altè in carne insidens quomodo extrahatur.	52	Tibia fracta quomodo curetur.	407.
Telum latum ab eâ parte quâ venit, extrahendum.	51	Tibia vlcerata vlcere virulento curata.	313
Telum quod in articulo se inter duo ossa demersit, quomodo extrahendum.	54	Tibiz fractura curata.	408.410
Telum rotundum aut angulosum quomodo extrahendum.	51	Tibiz vlcus calidum, curatum.	288
Telum si in opposita processerit, quid agendum.	53	Tibiz vulnus, quod subssecuta est mors.	255
Telum si ossi inhæsit, quid agendum.	53	Tibiarum vlcera.	348.350
Telum si se in articulo inter duo ossa demerserit, quid faciendum.	54	Tibiarum vlcera pessima curata.	282.
Telum summâ carne infixum quomodo extrahendum.	52	Tibiarum vlcera quomodo cicatrice obducenda. 352. quomodo exiccanda.	349
Tempora vulnerata.	35	Tibiarum vulnera.	256
Tendonis punctura.	35	Topica auxilia ad sanguinem fistendum.	162
Tenebræ sanguinis profluuijo sistendo commodiores quàm lux.	168.	Trachæ arteriz vulnera.	18
		Tumor crudus qui dicatur Hippocrati.	177
		Tumor in vulnere neruorum.	177
		Tumores derepente detumescentes, malum portendunt.	8
		Turunda, quid.	187
		Turundarum vsus & materia.	70.

- V
- V**ACVATIONIS modus ex quibus indicetur. 75
- Valentini Andree crus fractum curatum. 360
- Vapores à cerebro auertendi. 102
- Varices, vlcetis curationem impediant. 301
- Vaticum cum vlcere complicatum curatio. 296
- Varix quid, & varicosum vlcus 281
- Vasis radix quæ dicatur. 165
- Vena semper è directo secanda. 75.
- Venæ atque arteriæ erofæ signa. 336.
- Venæ caux vulnera. 10. 19
- Venæ portæ iocinoris vulneratæ historia. 15
- Venæ qualem sanguinem continent. 160
- Venæ secandæ electio ex parte vulneratâ indicatur 75
- Venæ scissæ aut diuisæ interdum coeunt. 43
- Venæ vulnus quomodo curetur. 169.
- Venarum jugularium vulnera. 18
- Venarum vulnera an suenda nec ne. 163
- Venena non gustu, sed vulnere nocent. 55. 154
- Venenata tela quæ vulnera inferant. 54
- Venenata vulnera quomodo curentur. 150
- Venenato telo inflicta vulnera quomodo curanda. 10. 54
- Venenatorum morsus vel ictus. 96
- Venenosa animalia quæ sint. 149
- Venenum semper cor petit. 152
- Ventriculi infima pars incisâ. 39
- Ventriculi vulnera. 18. 19. 20. 21.
- Ventriculi vulnus penetrans, lethale. 244
- Ventris & partium eius vulnera quomodo curentur. 246
- Ventris vlcera. 348
- Ventris sutura quomodo administranda. 248
- Ventris vulneta an ex toto conuulsenda sint. 40
- Ventris vulnus ad interiora penetrans. 36
- Ventris vulnus penetrans, in quo particulæ interiores vulnecantur, & non exeunt. 249
- Ventus meridionalis officit vlcetibus. 285
- Verberati quomodo curentur. 140. 141.
- Vermes in vlcetibus quandoque generantur. 273. quomodo inibi occidantur, & vlcera curentur. 296
- Vermes in vuluâ cuiusdam puellæ nati. 396
- Vermes sub cranio nati. 296
- Vermisosa vlcera. 296
- Vermium terrestrium vsus. 187
- Vertebræ colli attritæ & confractæ, vel potius contusæ. 385
- Vertebræ spinæ luxatæ quomodo reponantur. 429
- Vertebratum dorsî fractura curata 386.
- Vertebrarum spinæ luxatarum restauratio. 430
- Vesicæ fellæ vulnera. 21
- Vesicæ vrinariæ vulnera. 20. 21 254.
- Vibices. 129. quomodo curentur. 140.
- Vidus poro gignendo aptus. 372
- Vidus ratio obseruanda in vlcetibus & solusione continui. 84. 85.
- Vini vsus in vlcere. 292
- Vini vsus interdicendus vulneratis vsque ad septimum diem. 86
- Vinum an vulneratis, & quando conducatur. 85
- Vinum omnibus syncope vexatis succurrit. 100. eius electio. 100
- Vinum pro ætatis ratione diuersâ pollet facultate. 108
- Vingam subasserum. 329
- Vites

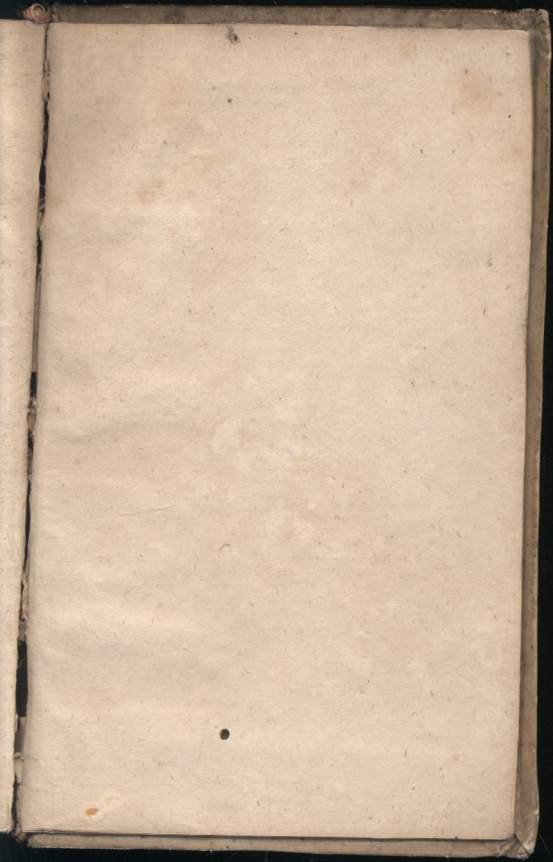
- Vires in morbis non sunt augenda, sed duntaxat fovenda. 86
 Vires vulneratorum quomodo restituantur. 171
 Virgæ virilis vulnera. 252. 253
 Virgâ percussî quomodo curentur. 140
 Virulenti morsus. 151
 Virus quid? 272. 276. 277. in corpus morfu vel icu ei aculatam, quibus auxiliis eiiciatur. 155.
 Vicioli vires. 160
 Vicia annua & diurna. 282
 calida. 283. circum glabra. 283
 cum contusione facta, ad supurationem ducenda. 293. desperata, quo emplastro tractanda. 310. dura, viridia, aut nigra. 283. extremorum. 351. frigida. 281. in quibus partibus periculosa. 284. mala, inueterata curata. 300. maligna & dyspepula quomodo sanentur & quid in iis curandis præcipue obseruandum. 303. 304. rotunda. 284. tibiaturum diurna, quomodo cicatrice obducantur. 352. totius corporis colorem representantia. 283
 Vicerationes ex morfu virulento in longum tempus proroganda. 157.
 Vlcera atrodentis particularis curatio. 317
 Vlcera atque vulneris propriæ differentia. 268
 Vlcera causa antecedens cum circumstantiis, in curatione diligenter animaduertenda. 274
 Vlcera causa. 272. antecedentes. 272. 273. continentes. 272. 273.
 Vlcera complexus cum suâ causâ & morbo. 270. cum symptomate. 270
 Vlcera cum duritie & decoloratione laborum curatio. 295
 Vlcera differentia extrinsecus accedentes. 270
 Vlcera dirupti, & cum ossis corruptione cõplicati curatio. 297
 Vlcera generatio qualis sit. 270
 Vlcera locus. 271. phlegmonosif curatio. 292. profundi & cauernosi, non tamen adhuc callosi, curatio. 325. sanatio, medietate siccatio est. 286. virulenti & exedentis curatio. 316
 Vlcetum curandorum scopi particulares. 286. curatio in vniuersum, & quæ in eâ spectanda. 287. differentia. 268. diff. ab affectibus quibus complicantur. 269. diff. à causis. 269. differentia propriæ vnde sumantur. 270. differentia quibus notis deprehendantur. 279. ægrè sanabilis modi tres. 274. malignorum & contumacium summus curationis scopus. 302. prognostica seu iudicia. 282
 Vlcus. 272. ab omnibus medicis relicum, tandem curatum. 282. ambulatiuû. 279. ante morbum vel in ipso morbo enascens. 283. apostematofum. 281. apostemofum cum tumore particulæ. 291. artofum, quomodo curetur. 285. cacoethes. 281. cancrifum. 280. cauernofum. 324. Chironium. 281. corrosiuum seu atrodens. 279. crucians. 281. 290. cum dolore, in quodam plethorico curatum. 290. cum ossis corruptione. 297. cuniculofum. 280. depascens seu nomodes. 279. *dissepans*, id est, intemperatum. 280. dyspepuloatum. 281. fistulofum. 280. fraudulentum. 321. inueteratum & malignum curatum. 272. non sanescit, ob varias causas. 301. profundum & cauernofum curatum. 323. putidum. 280. quid significet. 272. quid vocetur chirurgis vulgaribus. 268. rheumaticum. 281. serrenouans. 283. sinuosum duplicibus eget medicamentis. 306. fordidum

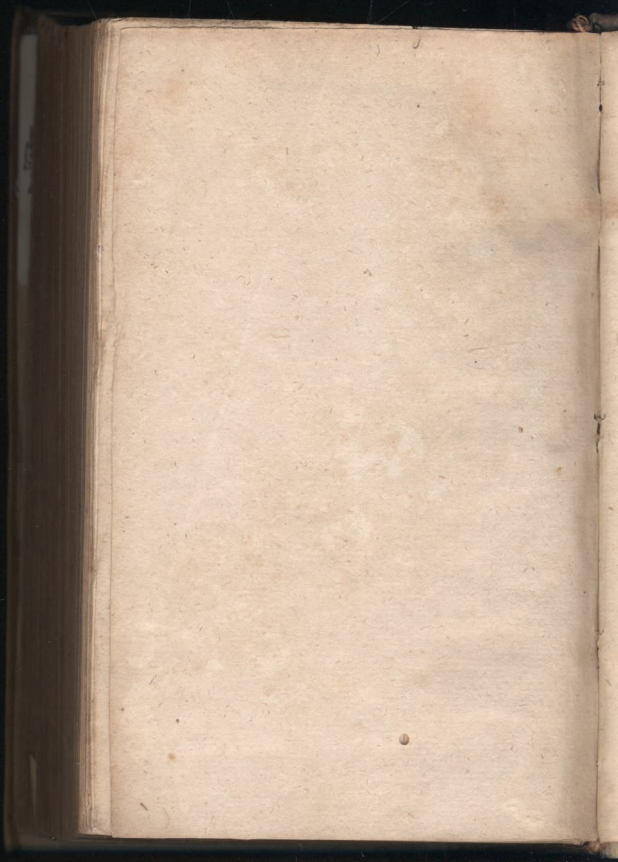
- fordidum. 280. fordidum ac pu-
 tre, curatum. 320. 321 Tele-
 phium. 281. varicosum. 281.
 verminosum. 281. vermi-
 nosum, curatum. 296. vi-
 rulentum corrosiuum ambu-
 latinum, exedens, curatum.
 312. virulentum & corro-
 sium, nomodes Græcis di-
 ctum, quomodo curetur. 315.
 virulentum saniosum. 279.
 Vnguentorum vulneris condu-
 centium variz descriptiones. 92
 Vnguentum ad combustionem.
 68. Ægyptiacum. 295. album
 ex cetusa, commodissimum ad
 cicatricem inducendam. 89.
 Apostolorum. 295. Auicennæ,
 longè optimum. 308. de eu-
 photbio, ex Guidone. 185. de
 matrixilla. 204. 222. Dini. 133
 155. ex vermibus. 187. sine quo
 esse nolo, ad generandam car-
 nem. valdè nobile. 118
 Ungularis fractura, quæ. 355
 Vnio in partibus organicis semel
 diuisa est impossibilis. 42. In
 parte carnosâ possibilis est. 42
 Vnitatis solutz curandæ commu-
 nis indicatio. 46
 Vnitatis solutz nomina varia. 3.
 variz species. 2
 Vnitio, sinus primus quò tendit is
 qui fracturam curat. 361
 Vomica in pectore orta ex malè
 curato vulnere. 241
 Vomitus in vulneribus vilis. 78
 Vrina per vulnus egrediens, vesica
 vulneratam designat. 37
 Vltio expeditissimum auxilium in
 morsu canis rabidi. 156
 Vitionis vsus in oïsis corruptelâ
 299.
 Vteri vulnera. 252
 Vulnora 145. à venenatis anima-
 libus illata quomodo curentur.
 145. ex necessitate ischalia. 10.
 magna, venæ sectionem postu-
 lant. 74. maiora, in demorsis
 à cane rabido, minis verenda,
 quàm minora. 156. membris
 impotentiam inducentia. 35.
 penetrantia. 22. penetrantia an-
 citò claudenda, nec ne. 237.
 periculosa quæ. 45. praua quæ.
 8. quæ difficilem curationem
 habeant. 45. quæ magnâ ex par-
 te lethalia sint. 12. quæ futuris
 indigent, periculo non vacant.
 8. quæ tutiorem curationem
 habeant. 35. 45. trifariam mag-
 na & graua dicuntur. 7. 74.
 Venenato telo inflicta, quomo-
 do curentur. 54. vi plurimorū
 sanabilia. 36
 Vulnerariz purgationes seu potio-
 nes, quæ. 81
 Vulnerati non sunt relinquendi
 absque auxilio. 42
 Vulneris atque vlceris proptiz dif-
 ferentiz. 268
 Vulneris contusi recta curandi ra-
 tio. 124
 Vulneris curandi indicationes
 vniuersales duæ. 112. particu-
 lates quatuor. 112
 Vulneris definitio. 2. in carne ac-
 cepti specialis præcipuaque in-
 tentio. 104. natura quid signifi-
 cet. 3. oræ distantes trifariam
 adducuntur. 56
 Vulnerum causæ. 4. curatio in
 vniuersum, & intentiones in
 eâ obseruandæ. 46. notæ & in-
 dicia vnde petantur. 7. quæ dif-
 ferentiz primæ. 3. penetran-
 tium curatio, in quibus mem-
 bra intrinseca vulnerata sunt.
 240.
 Vlnus cauum quomodo curan-
 dum. 111. secundum Hippocra-
 ticam methodum. 111
 Vlnus contusum quomodo cu-
 retur. 123
 Vlnus cum profusione sanguinis
 ex arteriâ. 157
 Vlnus cum profusione sanguinis
 quomodo curetur. 158
 Vlnus ex morsu vel ictu alicuius
 animalis tam venenati quàm
 non

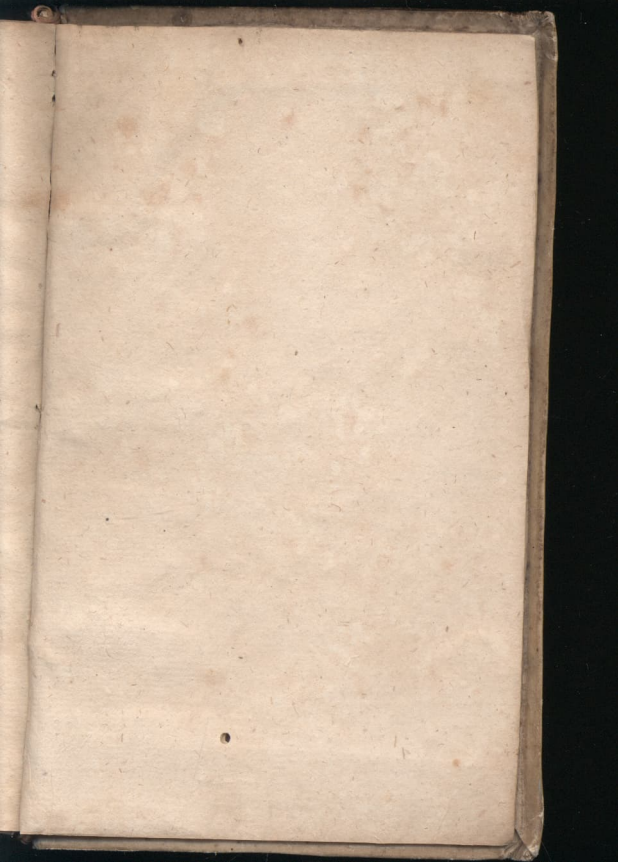
- non venenati quomodo cure-
túr. 150
- Vulnus impletum seu æquale. 118
- Vulnus interdum maius efficien-
dum. 376
- Vulnus magnum, percussim diui-
sum, in summo recidens, cura-
tum. 106.
- Vulnus non simplex. 105
- Vulnus quando per effluxiones
curandum. 110
- Vulnus quid Galeno. 104. quid
recentioribus chirurgis. 104.
quomodo & in quot genera
- diuidatur. 104
- Vulnus quomodo ligari debeat.
57.
- Vulnus simplex quod, & quæ sit
eius curandi ratio. 105. simplex,
ex malâ curatione factum le-
thale. 1. simplex in carne. 103
simplex, postulat tantum ag-
glutinationem. 105. simplex
solâ partium commissione ad-
glutinari potest. 56
- Vulnus supercrescentem carnem
habens, non vnus est motus.
121

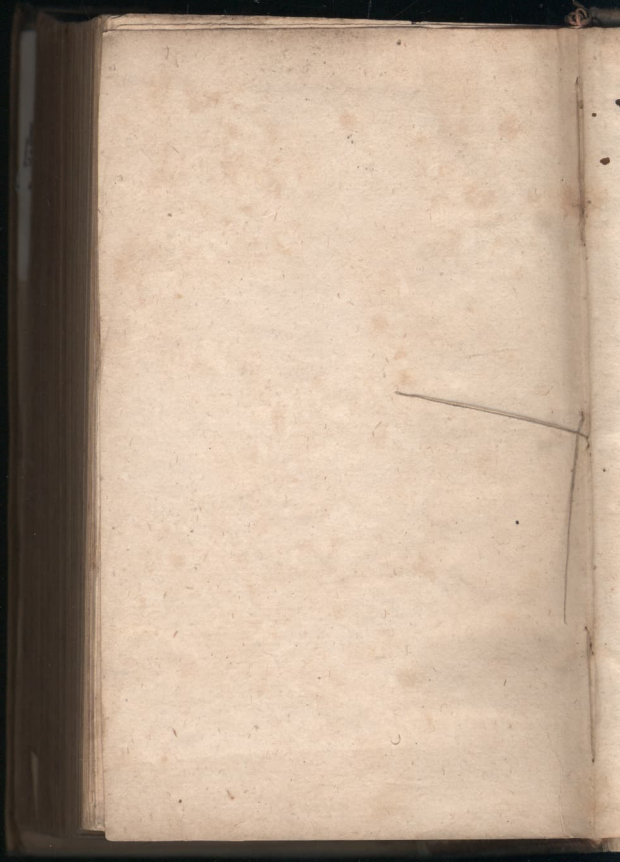
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

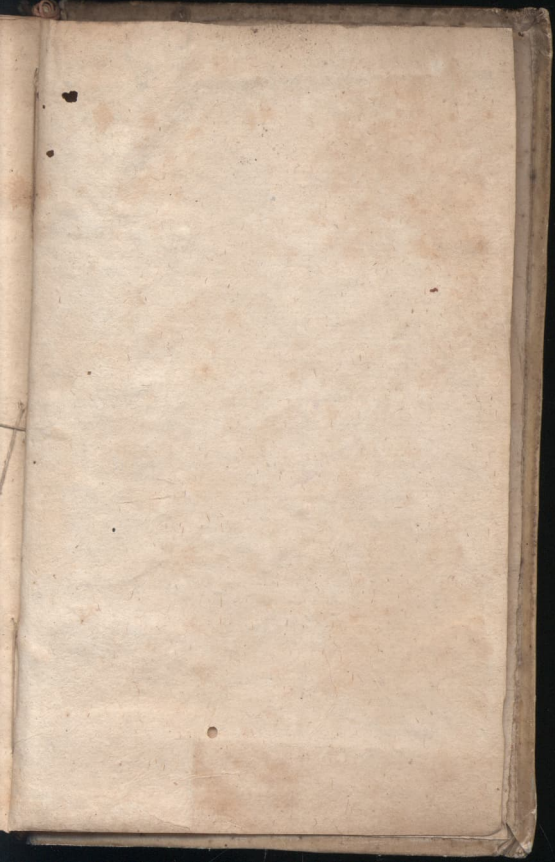
177

1637

30x7

1880
12-50

1880

1252

